VŠEOBECNÝ

CÍRKEVNÍ DĚJEPIS.

DÍL DRUHÝ.

STŘEDOVĚK.

ČÁSŤ PRVNÍ.

ZAKLÁDÁNÍ CÍRKVÍ U GERMANŮV A SLOVANŮV
AŽ DO PAPEŽE ŘEHOŘE VII. (1073). BUDOVÁNÍ POMĚRŮ,
KTERÉ STŘEDOVĚK TVOŘÍ.

SEPSAL

DR. FRANT. XAVER KRYŠTŮFEK,

RYTÍŘ ŘÁDU BOŽÍHO HROBU, PROFESSOR CÍRKEVNÍCH DĚJIN A FUNDAMENTÁLNÍ
THEOLOGIE A RADA BISKUPSKÉHO CÍRKEVNÍHO SOUDU V KRÁLOVÉ HRADCI.



ČÍSLO XXVI. — ZA ROK 1886.

V PRAZE.

TISKEM KN. ARCIBISK. KNIHTISKÁRNY ZA ROHLÍČKA A SIEVERSA.

1886.

Předmluva.

Středověk lze nazvati křesťanským věkem posavadních dějin. Neboť tenkráte nebyly toliko srdce, domy a kostely, t. j. jednotlivci, rodiny a obce křesťanskými, ale požehnání z křesťanství plynoucí rozlévalo se na veškeré lidstvo, uchopilo a proniklo všechny jeho poměry: všeobecný život, stát, společnosť, stavy, ústavy, práci, školu, vědu, umění, obchod, řemesla a všechno, co by ještě bylo lze jmenovati; byl to svět Bohu zasvěcený.

Římský stát zůstal v celku ve svém ústrojí pohanským, i když císařové s poddanými stali se křesťany. Pohanský stát činil nárok k celému člověku, a byl jemu auktoritou ve všech jeho duchovních i hmotných poměrech. Tu vystoupilo křesťanství a posvětilo stát. Veškeré dějiny tohoto posvěcení máme od slov sv. Remegia k franckému králi Chlodvigovi: „Skloň svou hlavu, Sikambře [1])," až do slov Karla Velikého: „Carolus, Dei gratia rex, devotus sanctae Ecclesiae defensor humilisque adjutor" (Karel, z Boží milosti král, oddaný sv. Církve obhájce a ponížený pomocník) [2]). Nastalo dělení časných a věčných práv, poznalo se, že práva časná náležejí státu a spolu zevnitřní ochrana věčných. Vzniklo křesťanské království. A tu nespokojila se církev s pouhým poučováním tohoto království a chráněním jeho proti zpourám, ale ona posvětila je skrze svého prvního biskupa v říši pomazáním při korunovaci, jak se to stalo při prvních králích israelských, kteréhož pomazání potom v

[1]) Srv. tohoto dílu str. 42.
[2]) l. c. str. 149. n. 3.

Starém Zákoně nenalézáme. Toto pomazání nalézáme v křesťanských říších při každém jednotlivém králi, který teprva tímto úkonem církve stal se pravým, řádným a dokoualým králem. Korunovace byla spolu národní slavností; neboť král činil př ní sliby a přísahy nejen církvi ale též národu, kterýž je slyšel. Král poklekl před biskupem, zástupcem Božím, ctě tak velebnosť Boží, kterou králové panují; biskup posadil mu na hlavu zlatou vynikajícím křížem ozdobenou korunu, a ustanovil jej tak za křesťanského panovníka, kterémuž jest pamatovati ne pouze na zlatou velebnosť toho světa, ale též a to hlavně na kříž.

Králové měli též svou hlavu, kterou byl císař. Křesťanské císařství jest myšlénka papežská. Všeobecnosť císařské moci měla svůj základ ve všeobecné ochraně církve. Jako král byl ochráncem církve ve své říši, tak byl římský císař ochráncem Církve Římské a Stolce Apoštolského, a tímž ochráncem veškeré katolické církve. Církev katolická měla se rozšířiti po celém světě, císař měl jí po celém světě hájiti, a z toho plynulo mu potom panství nad celým světem (imperium mundi). Přednosť moci císařské uznávali všichni křesťanští národové, jakousi svrchovanosť císařovu uznávali králové nad sebou dávajíce mu přednosť cti přede všemi a pokládajíce jej za pramen milosti, což trvalo až do posledního císaře římského Františka II. (našeho to císaře Františka I.); však proti politické nadvládě císařově vzpírali se národové, a králové nechtěli býti jeho vasaly čili many.

Poněvadž císaři bylo hájiti papeže, tu bylo záhodno, aby papež nosiče císařské moci prozkoumal, schopen-li jest ke svému vznešenému úkolu. A tu utvořil se znenáhla náhled, že papež císaře tvoří korunovací císařskou. Žádný nebyl v středověku za císaře pokládán, kdož od papeže na císařství korunován nebyl. Císařství nebylo žádným národním, ale všeobecným ústavem. Po mnohá století náležel jenom císařům název: „Veličenství,“ a ne králům.

Zvláštním řízením Božím stali se papežové takořka proti své vůli zeměpány malé říše, a měli tak svou samostatnosť a nezávislosť pojištěnou. Ano vstoupili docela v čelo veškerého křesťanstva jakožto nejvyšší auktorita národův i panovníků; hájiliť národů proti násilí panovníkův, a panovníků proti národům, když jim nespravedlivě poslušnosť vypovídali; drželi národy i panovníky v mezích zákona Božího, a přiváděli tento

zákon ku platnosti jak v životě státním tak v životě jednotlivců. Církev jakožto ústav původu a ustanovení přímo Božího stála vysoko nade vším v očích státu i jednotlivců. Při vší mnohdy slabosti a křehkosti držitelů církevní moci dosáhli národové v středověku pod poručenstvím církve veliké občanské svobody a vzdělanosti, a zachovali se od despotismu, kterémuž Asie a rozkolníci propadli.

Východní církev trhala se stále od své matky, církve římské, a odtrhla se konečně od ní na dobro, zato poskytuje smutný obraz úpadku a nepohyblivosti, sténajíc pod despotismem byzantského dvora. Nový nepřítel křesťanstva, mohamedánství, trhal jednu provincii po druhé od východní říše, až ji konečně na dobro podmanil, dobyv Konstantinopole (1453). Vyznavači Kristovi řídli pod panstvím mohamedánským, a vymřeli v mnohých rozsáhlých krajinách na dobro. Zato odolal Západ statně mohamedánství, a Španělové vypudili jeho vyznavače ze svého území dobytím Granady (1492).

Podav krátký nástin „středověku," musím něco podotknouti, kterak jsem si v jeho vypisování počínal.

Pokřesťanění národů slovanských podal jsem obšírněji a důkladněji, nežli by snad náleželo do všeobecných církevních dějin, a napravil tak chybu četných německých dějepisců, kteří církevní dějiny slovanských národů, takořka mimochodem, jenom nějakou stránkou odbudou, tak že čtenář ani nezví, byli-li nynější slovanští rozkolníci již od počátku rozkolníky, neb jimi teprva později se stali, a kterak v rozkol strženi byli. A tu podal jsem důkaz, že všichni národové slovanští byli původně katolíci, obcující s Apoštolskou Stolicí a to mnohdy velmi živě. Bulhaři, Srbové a Rusové byli zprva katolíky, teprva později zapletali se do rozkolu, kterýž konečně, avšak hodně pozdě, u nich vrchu nad katolickou církví dosáhl.

Vypisuje dějiny našich ss. slovanských apoštolů Cyrilla a Methoděje řídil jsem se v celku výzkumy, jichž hlubokými studiemi dodělal se velezasloužilý pan kanovník Dr. Matěj Procházka. V ostatních dějinách českých a moravských byli mi v pochybnostech vůdci svou odbornou učeností na tomto poli znamenití pánové: metropolitní kanovník Dr. Klement Borový, český zemský historiograf † Dr. František Palacký; moravský zemský historiograf čestný opat Dr. Beda Dudík O. S. B.; a universitní professoři Dr. Václav Tomek a Dr. Josef Kalousek; při čemž ovšem podržel jsem si svou samostatnosť bádání

Vydatně podporovaly mne v mém díle četné učené rozpravy a poklady uložené v našich milých theologických časopisech: „Časopisu katolického duchovenstva“ a „Blahověstu“, jejichž cena jest nehynoucí. Podporou byl mi též náš český „Církevní Rok“, jejž vydal Beneš Method Kulda, sídelní kanovník Vyšehradský; neboť jsem se přesvědčil, že jest to krásné, ne jenom pobožnosť zbuzující, ale též dějepisně v každém ohledu spolehlivé dílo. Když jsem dlouhé životopisy svatých u Bollandistů se všemi kritickými rozbory přečetl, měl jsem totéž v nové formě krátce dle nejnovějších výzkumův upravené v „Církevním Roce“.

Dějiny papežů, které jsem s velikou obšírností vypsal, podal jsem s veškerou objektivností a důkladností, a odstranil z nich všechny zlomyslné bajky a všechna bezbožná zpitvoření, která kolem mnohých papežův a papežských dějin vůbec jejich četní nepřátelé: náboženští, političtí a osobní vymyslili, roztrousili, v soustavu uvedli, za pravdu historickou vydávali, a bohužel posud z uvedených ohledů proti svému přesvědčení vydávají. V tomto ohledu stali se pověstnými na př. v 10. století Luitprand, kremonský biskup, který psal v žoldu císaře Oty I., a zostudil Apoštolský Stolec v 10. století tak, jakoby byl býval sídlem vší nepravosti a nemravnosti [1]). Bohužel pokládala se tato zlomyslnosť za dějepis, a slavný Baronius podal ve svých annalech [2]) ospravedlnění, proč Bůh toto ponížení církve římské dopustil. Zostuzení papežové byli v skutečnosti zcela jinými, nežli co z nich strannická zlomyslnosť vytvořila. Když na základě mého díla předsudky u mnohých v našem národě odpadnou, bude to mou nejlepší sladkou odměnou.

Hlavní účastenství v mém dějepisném díle náleží vysoce důstojnému Výboru Dědictví Sv. Prokopa s jeho starostou vysoce důstojným panem metropolitním kanovníkem Drem. Klementem Borovým, velezasloužilým v oboru českých církevních dějin a církevního práva. Vysoce důstojný Výbor dal opět

[1]) Jeho spisy jsou: Antapodosis (líčící události v Římě v letech 891—940); liber de Gestis Ottonis M. Imper., skrucující události římské v letech 962—964 ve dvorním světle Ottonově; a Relatio de legatione Ctpna 868. Srv o něm: Damberger, Synchronistische Geschichte der Kirche und der Welt im M. A. sv. IV. Kritikheft str. 108—112 — potom Gfrörer, Papst Gregorius VII sv. V. str. 180 sq.

[2]) ad ann. 897. n. 4.

první část mého druhého dílu „všeobecného církevního dějepisu“, kterýž díl obsahuje „Středověk“, svým vědeckým odborem prozkoumati, a ustanovil ji na základě jeho pochvalného dobrozdání za podíl členů na rok 1886, začež Jemu vroucí díky vzdávám. Jsem přesvědčen, že členové budou jemu za to povděčni dostavše do ruky vydatnou zbraň z pravé dějepisné zbrojnice proti útokům nepřátel, kteří též rádi k dějepisu se odvolávají. Hospodin račiž dáti našemu Svatoprokopskému Dědictví veliký rozkvět; zakotviž se hluboko v našem duchovenstvu, aby brzo nebylo kněze, který by údem jeho nebyl, aby takto skrze důstojné duchovenstvo v rozsáhlé míře v duchu přesně katolickém na náš český národ působilo a v něm lásku vždy vroucnější k víře katolické rozněcovalo.

Spolu děkuji z plného srdce vysoce důstojnému panu Dru. Františku Kráslovi, kanovníku při metropolitním chrámě sv. Víta, jednateli Dědictví Svatoprokopského a slovutnému spisovateli za to, že ze zvláštní ochoty ke mně a vzácného přátelství, jehož si velice vážím, rukopis laskavě přehlédl, k tisku upravil a korrekturu tisku na sebe převzal, aby vytištěné archy za mnou do Králové Hradce posýlány býti nemusily. Zůstanu jemu vždycky vděčností zavázán.

Ke konci této knihy jest připojen věcný a osobný rejstřík, při němž hleděl jsem na ouplnost, poznamenávaje všechny důležité věci a skoro všechna jména, kdekoliv a kolikrátekoli přicházejí. Čtenář nabude tak přehledu a shledá si snadno ve své potřebě nutná místa a vhodné doklady; jmenovitě sestaví si snadno působnost osob, které na jeviště dějin vystoupily, v jeden celek.

V Králové Hradci, na den sv. Václava 28. září 1886.

Dr. František Xav. Kryštůfek.

OBSAH.

První perioda.

Zakládání církví u Germanův a Slovanův až do papeže Řehoře VII. (1073).

I. oddělení.

Od prvních počátků křesťanství u Germanův až do smrti císaře Karla Velikého (r. 814.).

První kapitola.

Rozšíření křesťanství; nové státy křesťanské na Západě a jejich vztahy k církvi, súžení církve islamem.

Obrácení Německa.

Súžení křesťanství mohamedánstvím.

Hlava druhá.

Vývoj církevního učení za příčinou bludův a křesťanskou literaturou.

I. Dějiny bludařství.

a) Bludaři na Východě.

Obrazoborství.

b) Bludy na Západě.

Stránka

II. Církevní literatura.

Hlava třetí.

Církevní ústava.

Hlava čtvrtá.

Bohoslužba a kázeň.

II. oddělení.

Působení katolické církve od smrti císaře Karla Velikého až ku pontifikátu Řehoře VII. (814—1073).

První kapitola.

Pokřesťanění národů skandinavských a slovanských.

Hlava druhá.

Vývoj církevního učení za příčinou bludův a rozkolů a křesťanskou literaturou.

Stránka

II. Křesťanská církevní literatura.

Hlava třetí.

Dějiny papežů.

Hlava čtvrtá.

Církevní ústava.

Hlava pátá.

Služby Boží; církevní kázeň.

VŠEOBECNÝ
CÍRKEVNÍ DĚJEPIS.

DÍL DRUHÝ

STŘEDOVĚK.

ČASŤ PRVNÍ.

ZAKLÁDÁNÍ CÍRKVÍ U GERMANŮV A SLOVANŮV
AŽ DO PAPEŽE ŘEHOŘE VII. (1073). BUDOVÁNÍ POMĚRŮ,
KTERÉ STŘEDOVĚK TVOŘÍ.

První perioda.

Zakládaní církví u Germanův a Slovanův až do papeže Řehoře VII. (1073). Budování poměrů, které středověk tvoří.

První oddělení.

Od prvních počátků křesťanství u Germanův až do smrti císaře Karla V. (r. 814.) [1].

---

[1]) Prameny a zpracování: Pertzii Monumenta German. historica. Hannov. 1826—60. XIX. T. f. (T. I. II. V. VI.—XIV. a XVI.—XVIII. obsahuje scriptores; T. III. IV. a XV. leges; T. XIX. index chronolog. et alphabet.). — Harzhemii Concilia Germ. (až do r. 1747.) Colon. 1759 sq. XI. T. f. — Duchesne: Historiae Francorum scriptores. Paris. 1636—1649. V T. f. — Bouquet-Dom. Brial: Rerum Gallic. et Francic. scriptores. Paris. 1738—1833. XIX. T. f. — Muratori: Rerum Italic. scriptores. Mediol. 1723—1738. XXVII. T. f. — Eccard: Corpus historicum medii aevi. Lips. 1723. — Potthast: Bibliotheca historica medii aevi. Wegweiser durch die Geschichtswerke des europäischen Mittelalters von 375—1500. Berlin 1862. — Wattenbach: Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter bis zur Mitte des 13. Jahrhunderts. 2. Aufl. Berl. 1866. — Baronii annales. — Natalis Alex. Hist. eccl. saec. VI. sq. — Fleury: Histor. eccles. — Stolberg-Kerz-Brischer: Geschichte der Religion Jesu Christi. Th. 16—25. — Rohrbacher-Hülskamp-Rump: Universalgeschichte der katholischen Kirche. Münster. Bd. 7. sqq. — Binterim: Pragm. Geschichte der deutschen National- und Provinzialconcilien vom 4. Jahrhundert bis zum Concil von Trient. — Papencordt: Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter. Stuttg. 1859—1870. 7. Bde. — Damberger: Synchronistiche Geschichte der Kirche und der Welt im Mittelalter. Regensburg. 1853—1860. 15 Bde. — Phillips: Deutsche Geschichte mit besonderer Rücksicht auf Religion, Rechts- und Staatsverfassung. Berl. 1832—1836. 2 Bde. — Leo: Vorlesungen über die Geschichte des deutschen Volkes und Reiches. Halle 1854—62. 3 Bde. — Heeren und Ukert: Geschichte der europ. Staaten. Hamburg. 1820.

První kapitola.

Rozšíření křesťanství[1]; nové státy křesťanské na západě a jejich vztahy k církvi; súžení církve islamem.

§. 185. Stěhování národů; Gothové; založení germansko-křesťanské říše západních Gothů[2].

Když křesťanství v říši římské se upevnilo, nijakým pronásledováním více vyhubeno býti nemohlo, ano samo panujícím náboženstvím se stalo: tu Bůh sám zvláštním svým řízením přivedl barbarské, posud pohanské národy ku poznání pravdy. Nastalo stěhování národů. Národové germanští, a po nich slovanští, byli zvláštním popudem uchváceni, že své posavadní vlasti opustivše, na jih táhli nových vlastí sobě hledat a třeba mečem dobyt. V tomto návalu a stěhování národů zahynula západní římská říše, a na jejích troskách budovaly se nové státy na základě křesťanském. Východní říše hájila se s velikou nouzí proti Germanům a později Slovanům, až konečně též zahynula v boji s mohamedánstvím.

První z národů na říši římskou dorážejících, kteří do církve vstoupili, byli Gothové.

Gothové, opustivše své vlasti při ústí Visly, táhli znenáhla k jihu, usadili se blíže Černého Moře mezi Dněstrem a Donem, a činili zhoubné vpády po moři i po zemi do říše římské. Císař Decius padl v bitvě s nimi u Varny r. 251.; Aurelian přenechal jim provincii Dacii, a okolo tohoto času

---

[1]) Gratianus: Geschichte der Pflanzung des Christenthums unter den auf den Trümmern des römischen Kaiserthums entstandenen Staaten Europa's. Tübing. 1778. — Hiemer: Einführung des Christenthums in deutschen Landen. Schaffh. 1857 sq. — Rettberg: Kirchengeschichte Deutschlands. Götting. 1846 —1848. — Krafft: Kirchengeschichte der germanischen Völker 1854. —

[2]) Roesler: De magna gentium migratione ejusque primo impulsu. Tub. 1795. — Pallmann: Geschichte der Völkerwanderung bis zu Alarichs Tod. Gotha. 1863. — Wintersheim: Geschichte der Völkerwanderung. Leipz. 1864. Aschbach: Geschichte der Westgothen. Frankf. 1827. 2 Bde. — Rosenstein: Geschichte des Westgothenreiches in Gallien. 1857. — Lembke: Geschichte von Spanien. Bd. 1. Hamb. 1831. — Gams: Kirchengeschichte von Spanien. B. 2. Regensb. 1864. — Jordanes: de rebus geticis, seu de Getorum (Gothorum) origine, ed. Stahlberg. Hagen. 1859; ed. Closs. Stuttg. 1861. — Helfferich: Der westgothische Arianismus. Berl. 1860.

povstalo mezi nimi dvoje království: západní na dolním Dunaji v Dacii (Visigothové) a východní mezi Dněstrem a Donem (Ostrogothové). První známosť o křesťanství obdrželi od křesťanských zajatců, které na svých vpádech do Malé Asie, jmenovitě do Galacie a Kappadocie s sebou odvlekli, a mezi nimiž byli kněží a jiní duchovní [1]. Na všeobecném sněmu nicejském byl přítomen jeden gothický biskup, jménem Theofil [2] a podepsal pravověrné symbolum jako metropolita gothické provincie [3]. Z toho plyne, že mezi Gothy bylo více biskupů, třeba nám jejich počet a jména známa nebyla. Sozomenus mluvě o rozšíření křesťanství za časů císaře Konstantina V., praví o nich, že dávno křesťanství a s ním spolu mírnější mravy přijali [4]. Syrský Audaeus neb Audius, byv pro své bludařství do Skythie vypověděn, kázal tam Gothům Krista a zavedl řeholnický život. Za nástupce měl biskupy Urania a Silvana, rozené Gothy [5]. Křesť krve podstoupili gothští křesťané s veškerou důstojností za krále Athanarika, kterýž je krutě pronásledoval [6].

Osudným pro Gothy a Germany vůbec stal se jejich biskup Ulfilas [7]. Jeho předkové byli rodem z vesnice, která sloula Sadagolthina v Kappadocii, a byli jako jatí mezi Gothy odvedeni. Eusebius posvětil ho za biskupa [8], a pak působil sedm let mezi Gothy za Dunajem. Za krutého pronásledování krále Athanarika opustil se svými křesťany zemi, a usadil se s dovolením císaře Konstantina V. v pohoří Haemu. Z neopatrnosti byl r. 359. přítomen arianské synodě v Konstantinopoli, ve které zasedali náčelníci bludu arianského Eudoxius a Akacius, však obcoval s biskupy, kteří se nicejského sněmu

---

[1] Philostorg. II. 5.; Sozom. II. 6.

[2] Socrat. II. 6.

[3] Msi I. 696; Hard. I. 319.

[4] II. 6. --

[5] Epiphan. haeres. 70. n. 14. 15. Srv. Baron. ad ann. 370. n. 114. 115.

[6] Oros. VII. 32; Hieron. Chronic. ad. ann. 373; August. de Civitate Dei XVIII. 52; Cyrill Hierosol. catech. 10. n. 19.

[7] Srv. Waitz: Über das Leben und die Lehre des Ulfila. Hannov. 1840. — Bessel: Über das Leben des Ulfila und die Bekehrung der Gothen. Gött. 1860. — Krafft: De fontibus Ulfilae arianismi ex fragmentis Bobiensibus erutis. Bonn. 1860. —

[8] Philostorg. II. 5.

drželi[1]). V nových sídlech působil 33 let, jsa od svých vysoko vážen a k Mojžíšovi přirovnáván [2]).

Po porážce východních Gothův od Hunnů r. 375. prosili západní Gothové poselstvím, v jehož čele stál biskup Ulfilas, císaře Valenta, aby je přijal do své říše, začež mu věrné služby ve vojsku prokazovati chtěli. Císař svolil k tomu pod výminkou, když se k arianství přiznají. Ulfilas postoupil po této podmínce, a převedl Gothy, kteří veškerou svou důvěru v něho kladli, k arianství, jakkoli ne k ouplnému; věřili sice, že Syn jest Otce menší, však tvorem nechtěli ho nazývati [3]); byli tedy poloariané. Ostatní Gothy, kteří byli ještě pohané, obrátili arianští kněží, které k nim vyslal Valens [4]). Jmenovitě přispěli k rozšíření arianství rozmíšky mezi gothickými náčelníky Athanarikem a Fritigernem. Tento, byv od svého soka přemožen, utekl se za pomoc k Římanům. Zvítěziv pomocí císaře Valenta, přijal jeho arianství a přemluvil své poddané k témuž [5]). Ke konci svého života odebral se Ulfilas k rozkazu císařskému do Konstantinopole, aby se jakési deputace účastnil a umřel tam (dle Waitze a Kraffta) r. 388. nebo (dle Bessela) r. 381., maje věku svého 70 let. On přeložil Písmo sv. z řečtiny na jazyk gothický a stal se tak zakladatelem písemnictví gothického a germanského vůbec [6]).

Ve válce, která mezi Gothy a Římany vypukla, byl císař Valens u Adrianopole poražen a zahynul tam s většinou vojska. Císař Gratian jmenoval vůdcem, a později Augustem Východu, Theodosia, který Gothy zase národem služebným učinil a 40.000 jich do své služby přijal.

Za Theodosia I. zvítězila v celé říši pravá víra, však Gothové navzdor Římanům zůstali ariany, a od nich dostalo se arianství k východním Gothům. Gepidům, Suevům, Alanům, Burgundům a Vandalům. Přece však byli mnozí Gothové ka-

---

[1]) Sozom. VI. 37.

[2]) Philostorg. II. 5; Sozom. VI. 37. —

[3]) Sozom. VI. 37; Theodoret. h. e. IV. 37.

[4]) Ambros. de fide II. 16; Oros. VII. 33; Jordan. de reb. get. c. 25; Isidorus: Chron. Gothor. ed. Grotii p. 712.

[5]) Sozom. VI. 37; Socrat. IV. 32.

[6]) Socrat. IV. 33; Sozom. VI. 37; Philostorg. II. 5; Nicephor. XI. 48; Jordan. de reb. get. c. 51; Cassiod. histor. tripart. VIII. 13. Srv. Güntner: Introductio in sacros N. T. libros. Prag. 1863. p. 95.

tolíky; jmenovitě působil mezi nimi v tomto směru sv. Jan Zlatoústý. Postaral se o to, aby Gothům v Kt. žijícím gothičtí kněží po gothicku v kostele pro jejich služby Boží vykázaném kázali [1]). I vědecké snahy začaly se u Gothův ukazovati. Mile byl v Betlémě sv. Jeronym překvapen, když dva gothičtí mnichové Sunnia a Fretella, kteří patrně byli katolíci, listem na rozdíly mezi latinským a řeckým překladem Písma sv. se ho tázali. „Kdo by tomu věřil," dí [2]), „že barbarský jazyk Gothů původní hebrejskou pravdu hledati, a kdežto Řekové spějí a tím opovrhují, Germanie výpovědi Ducha sv. zkoumati bude."

Po smrti Theodosia I. poznali Visigothové brzo, že vláda není více v silných rukou. Jsouce nespokojeni, že jim zadržený žold vyplacen nebyl, a podněcováni od Rufina, který za císaře Arkadia panoval, plenili illyrské provincie a činili pod svým králem Alarichem časté vpády do Italie. Roku 408. oblehl Alarich Řím a vynutil na něm hroznou válečnou daň, na kterou pohanské chrámy svých ozdob zbaveny a sochy zlaté a stříbrné k veliké bolesti a žalosti pohanů rozpuštěny byly. Roku 409. přinutil Římany, že provolali posavadního městského prefekta Attalu, rodem Řeka z Jonie a pohana, který se dal od gothického arianského biskupa Sigesaria pokřtíti, za císaře. Brzo však upustil od něho, a dobyl zradou v noci 24. srpna 410 Říma, který sice dovolil zloupiti, ale životů lidských šetřiti a kostelů nezapalovati přikázal. Za místa outočiště ustanovil basiliky sv. Petra a Pavla, dílem z úcty k těmto apoštolům, dílem pro jejich velikou prostrannost. Ačkoli rozkazy královy nebyly s to, aby vášně vojáků na úzdě držely, přece nakládali s Římany dosti mírně; však chrámů pohanských nešetřili, ničíce obrazy bohů [3]).

Po třídenním loupení opustil Alarich Řím na zprávu, že východní vojsko proti němu táhne [4]), protáhl jižní Italii, a zemřel u města Kosenzy r. 410. Jeho nástupce Athaulf (410—415) nemoha se v Italii udržeti, odtáhl (412) do Gallie. Zde založili Gothové pod králem Valliou (415—419) v Aquitanii říši, jejíž

---

[1]) Chrysost. hom. 8. habita post concionem Gothi presbyteri, ep. 14. c. 5. ap. Migne 52, 618; 63, 599. —

[2]) Ep. 106.

[3]) Zosim. V. 37 sqq. VI. 1. 6 sqq; Sozom. IX. 6—10; Oros. II. 19. VII. 39. August. de civitate Dei I. 7. III. 29. Cassiodor. Variarum XII. 20.

[4]) Socrat. VII. 10. —

hlavní sídlo byla Tolosa, a kterou následující králové Theodorich I. (416—451), Thorismund (451—453) a Theodorich II. (453—466) na ujmu Římanů rozšířili. Poněvadž Theodorich II. byl snášelivý ke katolíkům a Římanům, postavil se jeho bratr Eurich I. v čelo strany urputně arianské, zabil svého bratra a stal se tak králem.

Eurich (466—484) byl fanatický arian a ouhlavní nepřítel všeho římského. On rozšířil říši skoro přes celé Španělsko a měl půl Gallie v držení. Připisuje štěstí svých zbraní své horlivosti, kterouž arianství byl oddán, obrátil ostří svého fanatismu proti katolickým biskupům a kostelům. Biskupy posýlal do vyhnanství, nebo dával je usmrtiti, a zakázal voliti nové. Četná města byla bez biskupů; kostely pustly, dvéře z nich byly odňaty, před vchody rostlo trní a bodláčí, kolem oltářův a na nich rostla tráva, divoká zvěř utekla se tam. Taková zpoušť panovala netoliko na venkově, ale též v městech [1]. Účinek tohoto pronásledování byl ten, že nenávisť mezi Romany a Visigothy, mezi katolíky a ariany stávala se vždy větší a větší, a skončila pádem říše gothické v Gallii.

Jeho nástupce Alarich II. (484—507) choval se ke katolíkům mírně a spravedlivě, však přece nevymazal z jejich mysli upomínky na krutosť svého otce Euricha. S jeho dovolením slavili biskupové synodu v Agdě (Agatha) r. 506., kteréž předsedal Caesarius. arcibiskup arelatský, a přítomno bylo 35 biskupův, a která vhodná opatření o volbě biskupův a duchovních a církevní kázni učinila [2].

Jeho nástupcové umírali větším dílem násilnou smrtí, poněvadž království bylo volební, a nechovali se ke katolíkům v celku nepřátelsky. Za to stal se jejich pronasledovatelem král Leovigild (569—586). Chtěje svým synům Hermenegildovi a Rekkaredovi pojistiti nástupnictví po sobě, dal je r. 572. prohlásiti za spoluvládce, a vykázal později Hermenegildovi zvláštní úděl v Andalusii s hlavním městem Sevillou. Zde stal se katolíkem Hermenegild hlavně působením své manželky Ingundy,

---

[1]) Tak vypisuje stav církve vrstevník Sidonius Apollinaris, biskup klermontský († mezi l. 480—490.), před tím vysoký říšský hodnostář a zeť císaře Avita. Z jeho spisů zachovala se sbírka listův o 9 knihách a 24 básně. Vydal je Sirmond r. 1618. 1652. a dle něho Migne 58, 435. Zmíněný popis Epp. VII. 6. ad Basil.; Gregor. Turon. h. Fr. II. 25.

[2]) Msi VIII. 323; Hard. II. 997; Hefele II. 632.

francké princezny, horlivé to katoličky, která při dvoře Leovigildově od své tchyně Gosvinthy, zaryté arianky, veliká muka raději snášela, nežli by svou víru byla zapřela [1]. Její působení podporoval vydatně sv. Leander, arcibiskup sevillský, kterýž ho pomazal sv. křižmem a dal mu jméno: Jan [2].

Leovigild rozpálil se hněvem, a jsa Gosvinthou, macechou Hermenegildovou podněcován pronásledoval krutě katolíky a biskupy, a dal mnohé, kteří přešli k arianství, a mezi nimiž byli též biskupové, překřtíti [3]. Jedním takovým biskupem byl Vincenc Saragosský, proti němuž psal zvláštní spis Severus, biskup z Malagy [4]. Poznav král nechuť a ošklivosť katolíků před opětným křtěním, dal na synodě arianských biskupů v Toledě r. 581. nebo 582. uzavříti, aby se katolíci znova nekřtili, než jenom vzkládání rukou přijali. Mnozí katolíci odpadli potom od víry [5]. Vztek králův a královnin obracel se proti Hermenegildovi a jeho manželce Ingundě; buď měli se víry své odpřisáhnouti neb umříti. Poněvadž otec sbíral pole, chystal se syn k obraně, a tudy ke zpouře. Však Hermenegild byl přemožen, a vida nezbytí, hledal útočiště v chrámě. Tam poslal otec druhého syna Rekkareda, kterýž jemu slíbil, že mu žádná potupa nebude učiněna, když se otci pokoří. Hermenegild žádal, aby otec k němu byl zavolán, a když přišel, padl před něho, prose za milosť. Otec odpustil mu, však brzo zapomněl na dané slovo, vzal mu roucho královské, a poslal ve vyhnanství do Valencie. Když však odtud odešel, ubíraje se bez pochyby do Gallie, byl po rozkazu otcově v Tarragoně zatčen a do žaláře vsazen. Zde stal se mučenníkem. Když se blížily velikonoce, poslal k němu Leovigild arianského biskupa, a nabízel mu milosť, přijme-li z rukou jeho sv. přijímání. Když to zamítl, poslal tam král své služebníky ho zabit. Jeden z nich, jménem Sisbert, rozpoltil mu sekerou hlavu o velikém pátku 13. dubna r. 586 [6]. Řehoř V., hlavní to pramen o mučennické smrti Her-

---

[1]) Gregor. Turon. V. 38. 39 —

[2]) Gregor. M. Dial. III. 31; Gregor. Turon. V. 39.

[3]) Isidor. histor. Gothorum c. 50; Joannis Biclarensis Chronicon ed. Canisius (1600), ed. Migne 72, 863; Gregor. Turon. V. 39. VI. 18. —

[4]) Isidor. Hisp. de vir. illustr. c. 43. —

[5]) Msi IX. 941; Hefele, III. 34. —

[6]) Gregor M. Dial. III. 31., kterážto část čte se v Off. s. Hermenegilda 13. Apr. in II. nocturno; Gregor. Tur. h. Fr. VIII. 23. Joann. Biclar. Chronic. —

menegildově, chválí tohoto mučenníka, poněvadž zpoura byla mu odpuštěna. Papež Sixtus V. prohlásil ho na prosby španělského krále Filipa II. za svatého.

Po pádu Hermenegildově zničil Leovigild katolickou říši svevskou, a tak zdálo se, že arianství jest na staletí upevněno, bylo však svému pádu blízko. Leovigild litoval brzy vraždy svého syna, poznal pravdu katolického náboženství, ale nepřiznal se k němu z bázně před svým lidem. Však vida smrt se blížiti odporučil svého syna Rekkareda sv. Leandrovi, kterého dříve tak pronásledoval, aby na něm totéž, co na Hermenegildovi svým napomínáním vykonal [1]). Dle jiných zpráv stal se katolíkem, oplakával sedm dní, co proti Bohu spáchal, a přikázal, aby nikdo arianství nevyznával [2]). Umřel r. 586.

Rekkared (586—601) uposlechl napomenutí svého umírajícího otce, následoval příkladu svého bratra, a svolal v desátém měsíci svého panování katolické a arianské biskupy do Toleda, kteří museli sobě na vzájem důvody pro své učení vyložiti. Potom ohlásil jim, že přistupuje k církvi katolické jakožto jediné pravé, složil vyznání víry a přijal pomazání svatým křižmem [3]). Dále přimlouval arianským biskupům, aby také pravdu přijali, což většinou též z přesvědčení učinili. Příkladu krále a biskupů následoval národ, a král netrpěl, aby arian ve vojsku sloužil, nebo v nějakém úřadě stál [4]). Snahy královy podporoval s horlivostí velikou sv. Leander, jehož přičinění a namahání připisuje jeho bratr Isidor uvedení Gothů v lůno pravé církve [5]). Tak byl začátek panování Rekkaredova pádem arianství, které sice majíc v čele své některé biskupy a velmože učinilo několik spiknutí a povstání, však bylo zbraní od krále pokořeno.

Aby katolickou víru mezi svými poddanými utvrdil, svolal král r. 589. biskupy všech svých zemí Španělska a narbonské Gallie na třetí valnou toledskou synodu, kteréž se súčastnili 64 biskupové, mezi nimiž bylo pět metropolitův a osm biskupských zástupců. Král podal jí své symbolum, kteréž také královna Badda podepsala, aby je prozkoumala. Symbolum učí pravé víře o Synu a Duchu sv., pravíc o tomto, že z Otce a

---

[1]) Gregor. M. Dial. III. 31. —

[2]) Gregor. Turon. VIII. 46.

[3]) Gregor. Tur. IX. 15.

[4]) Gregor. M. Dialog. III. 31; Joann. Biclar. Chronic —

[5]) Isidor. de vir. illustr. c. 41. —

Syna vychází [1]). Synoda uznala je za pravověrné, a vyzvala osm přítomných gothických biskupů, kteří dříve byli ariané, jejich duchovní a gothické velmože, aby též své vyznání víry učinili. Oni zatratili 23 anathematismy hlavní bludy arianské, a pravili v třetím, že Duch sv. jest s Otcem a Synem spoluvěčný, jim rovný a z obou vycházející. Potom byly k těmto anathematismům připojeny formule víry: nicejská, konstantinopolská a chalcedonská, a všechno to podepsalo přítomných osm biskupů, četní jejich duchovní a přítomní gothičtí velmoži. Pro utvrzení kázně vydala synoda 23 kanony. Tato všechna uzavření potvrdil král zvláštním dekretem, žádal jejich zachovávání od duchovních i laikův, a hrozil přestupníkům těžkými tresty jako zabavením jmění a vyhnanstvím [2]). Touto synodou byl blud arianský, pronásledovav tak dlouho katolíky, z kořene vyhuben, a nevyhnal více žádných výpučků.

Nově obrácená církev vstoupila hned v živé obcování s Apoštolskou Stolicí. Král Rekkared oznámil papeži Řehoři V. své obrácení, a poslal mu kalich drahými kameny vykládaný [3]). Papež chválil jeho horlivosť o víru, a poslal mu částečku z ostatků sv. Petra, malý klíček, v kterém byl kousek železa z řetězu, jímž byl sv. Petr spoután, kříž, v němž byla částečka z Kříže Páně, a několik vlasů sv. Jana Křtitele [4]). Sv. Leandru, svému příteli, poslal pallium [5]).

Obrácení Visigothův tvoří obrat v jejich dějinách. Od té doby rostla moc duchovenstva ku prospěchu krále i lidu. Pokud duchovenstvo katolické a arianské mezi sebou zápasilo, nemohlo ani jedno ani druhé vyšinouti se na onen stupeň moci a vlivu, na kterém duchovenstvo v ostatních zemích na Západu dávno již stálo. Jsouc teď věrou sjednoceno, dohánělo, čeho dříve zanedbalo. A králové spatřujíce v církvi pomocnici proti zpupným velmožům, rozmnožovali hojně její práva a statky. Církev starala se za to o jednotu říše a povznesení osoby a důstojnosti královské. Od té doby splývali Visigothové a Romanové

---

[1]) Spiritus aeque Sanctus confitendus a nobis et praedicandus est a Patre et Filio procedere et cum Patre et Filio unius esse substantiae. A v symbolu konstantinopolském: ex Patre et Filio procedentem.

[2]) Msi IX. 977; Hard. III. 467; Hefele III. 44. —

[3]) Greg. M. Epp. IX. 122. —

[4]) Epp. IX. 121. —

[5]) Epp. IX. 120. —

v jeden národní celek, národ to španělský, a hned první katolický král Rekkared vydal oběma národnostem jednostejný zákonník, a dal se také první z panovníků visigothických slavně za krále korunovati.

Ze sněmů církevních vyvinuly se spolu říšské sněmy. Do synod chodili králové a velmoži, a rokovali tam též o věcech politických, a tak proměnily se církevní synody v říšské synodální sněmy, k nimž směl se každý biskup dostaviti, ale ze světských velmožův jenom ti, které král k nim zavolal. Za takových okolností držel stav duchovní vrch nad šlechtickým, nad kterýmž vysoko svou vzdělaností vynikal [1]). O čilém životě církve a jejím vlivu na říšské věci a poměry vydávají krásné svědectví synody toledské, jichž se čítá sedmnáct od r. 400. až 694., a které byly obyčejně valné synody španělské.

Sv. Leander, arcibiskup sevillský a apoštol Visigothův, umřel 27. února r. 596., a nástupcem stal se jeho bratr Isidor. Král Rekkared zemřel r. 601. panovav 15 let zbožně a slavně, a složiv před svou smrtí kajicně veřejné vyznání svých hříchů. Za jeho nástupce byl svou vážností, učeností a zbožností Isidor hlavním činitelem a duchem při znovuzřízení a upravení církve španělské a povznešení vzdělanosti svého národa. Z této příčiny jmenuje ho osmá synoda toledská (653) „nejnovější ozdobou církve, nejznamenitějším učitelem jeho století, který proti dřívějším není nejmenším, ano který na konci věku nejučenějším se objevil, a jenom s úctou jmenován býti smí“ (can. 2.). A jeho vrstevník a přítel, biskup saragosský, dí o něm a jeho spisovatelské činnosti: „Zdravou vědou převyšoval všechny; na skutky lásky byl bohatší. — Myslím, že Bůh po tolika bolestech Španělska jej v nejnovějších časech zbudil a za sloup ustanovil, aby památky starých obnovil a zamezil, abychom v surovosti se docela nesestarali.“ Znamenitým byl též třetí bratr sv. Fulgentius, biskup karthaginský. Ozdobami stolce toledského byli arcibiskupové: Justus († 636), Eugen I. († 647), sv. Eugen II. († 657), sv. Ildefons († 667), Quiricius († 680) a sv. Julian († 690). S papežem obcovali španělští biskupové velmi živě, a odvolávali se na svých synodách ku papežským dekretům. Teprva král Vitika (701—710) přerušil všechno spojení s Římem, a připravil pád říši visigothické, která brzo po něm r 711. vzala konec podlehši pod králem Roderichem zra-

[1]) Srv. Dějiny Středověké od Šembery. V Praze. 1879. str. 150—152.

dou synů Vitikových mohamedanům. Španělsko přišlo na mnohá století v moc nepřátel kříže.

Volba biskupů byla v říši visigothické zprvu svobodna, a vykonávala se duchovenstvem a lidem; zvoleného potvrzoval metropolita. Ještě čtvrtá synoda toledská uváděla r. 633. (can. 19.) staré předpisy o tom na paměť. Však brzo zasahovali králové do volby, jmenovali biskupy z kandidátův jim na listině podaných, neb žádali jednoduše schválení svého jmenování na biskupech. Dvanáctá synoda toledská ustanovila, že budoucně může toledský arcibiskup proto, aby biskupské stolce dlouho uprázdněny nebyly, každého biskupa králem jmenovaného, nechť ke kterékoli provincii náleží, hned na jeho stolec dosaditi bez ujmy práv ostatních metropolitů; však nově posvěcený biskup musí se ve třech měsících k svému metropolitovi dostaviti, aby od něho poučení přijal (can. 6.). Arcibiskup toledský, též primas zvaný, stál v důstojnosti hned po králi. Odvolání od biskupa dělo se k metropolitovi; biskup, který myslil, že mu metropolita křivdu činí, mohl se k cizímu metropolitovi obrátiti; když dva cizí metropolité stížnosti sluchu nedali, mohl se obrátiti na krále (can. 12. synody toledské 13.)

§. 186. Svevové.

Svevové založili ve Španělsku pod svým pohanským králem Rechillou († 448) v Gallecii a okolních krajinách říši. Jeho nástupce Rechiar stal se katolíkem. Však když král Remismund dceru ostrogothického krále Theodoricha, náboženstvím ariana, za manželku pojal (464), stal se arianem, pronásledoval katolíky a dal kostely bořiti. Biskupové a kněží byli vražděni; tak oslavili Krista biskupové Pankratian z Bragy, Patanius a jiní. Teprva za krále Karraricha (550—559) stali se Svevové katolíky. Když syn králův na smrť nemocný na přímluvu sv. Martina Turonského, ke kterému otec vzal útočiště a ostatky z jeho hrobu si opatřil, se uzdravil, přijal král s celým domem pomazání sv. křižmem [1]). Co Martin Turonský zázrakem započal, dokonal jiný sv. Martin, rovněž jako on rodem z Pannonie, živým slovem. On vyučil krále pravdám katolické víry, zakládal kostely a kláštery a skládal knihy.

[1]) Gregor. Turon. de miraculis s. Martini I. 11.

Mezi jinými založil klášter Dumium, od něhož se později nazýval, a dal mu řeholi sv. Benedikta, kterou takto do Španěl zavedl [1]).

Nástupce Karrarichův Ariamir nebo Theodomir (jest to jeden a týž panovník) svolal r. 562. synodu do města Luga (ad Lucum), která po jeho vůli ještě jednu metropoli Lugo zřídila, počet biskupství rozmnožila, mezi nimi klášter Dumium za biskupství povýšila, jehož biskupem stal se posavadní opat sv. Martin a zevrubně opsala meze 13 gallicských diecésí [2]). Následujícího roku 563. sešla se s dovolením králový̌m synoda v městě Bragě, kteráž pod předsednictvím svého metropolity Lukretia přísně proti zbytkům priscillianistů zakročila a vhodné kanony pro kázeň církevní vydala [3]).

Syn a nástupce Theodomirův Miro svolal biskupy svých obou církevních provincií na synodu (1. června 572) do Bragy. V čele jejich stáli arcibiskupové Martin z Bragy (dřívější biskup Dumia) a Nitigisius z Luga, z nichž onen předsedal. Synoda potvrdila kanony předešlé synody brageské, a připojila deset nových, z nichž desátý má zřetel opět k bludům priscillianským; proto živořily ještě jejich zbytky ve Španělsku [4]).

Když králevič Hermenegild proti svému otci Leovigildovi povstal, podporoval ho král Miro, však byl poražen, a musil nad sebou uznati vrchní panství visigothické. Roku 585. byla říše svevská vyvrácena. Král Miro zemřel roku 583. Syna a nástupce jeho Eboricha čili Euricha svrhl s trůnu Andeka, a dal ho dle obyčeje onoho času zavříti do kláštera. Tu zakročil Leovigild jako vrchní pán říše svevské proti Andekovi, svrhl ho s trůnu a spojil říši svevskou s královstvím visigothickým (585) [5]). Jakožto horlivý arian zaváděl u svých nových poddaných svůj blud; však za jeho syna Rekkareda zvítězila pravá víra u Visigothův i Svevů na vždycky.

---

[1]) Mabill. Ann. O. S. B. I. 67. 131. —

[2]) Msi IX. 815; Hard. III. 373; Hefele III. 25. Někteří kladou tuto synodu do r. 569.; jiní upírají ji naprosto; srv. Hefele l. c.

[3]) Msi IX. 773; Hard. III. 347; Hefele III. 12. —

[4]) Msi IX. 836; Hard. III. 383; Hefele III. 26. —

[5]) Joann. Biclar. Chronic.; Isidor. de reg. Gothor. in fine; Gregor. Turon. VI. 43; srv. Šemberovy Dějiny Střed. I. 148. 149.

§. 187. Vandalové v Africe [1]).

Vandalové vtrhli se Svevy z Gallie do Španělska a obsadili jižní krajiny, kde posud Andalusie po nich své jméno má. Odtud zavolal je Bonifatius, místodržitel římský v Africe, sobě na pomoc proti dvoru, a nabídl jejich králi Genserichovi (neb Geiserichovi) rozdělení Afriky mezi sebou. Genserich vtrhl r. 429. s 80.000 Vandaly do Afriky, sesílil se Mauretany a donatisty a pustošil Afriku. Sv. Augustin napomínal Bonifatia listem, aby od svého počínání ustál [2]). Bonifatius [3]) poznal brzo svou chybu, že byl podveden, a snažil se Genserícha přiměti k tomu, aby Afriku opustil, ale práce jeho byla marnou. Bonifatius uchopil se proti Genserichovi zbraně, byl však poražen a zavřel se v Hippu, kteréž město po 14-měsíčním obležení padlo v ruce Vandalů. Mezi obležením umřel sv. Augustin (28. srpna 430).

Vandalové proměnili úrodnou a bohatou Afriku v boji se Římany v poušť, vraždili vznešené i nízké, trhali dítky z rukou matek a zabíjeli o kameny, nebo držíce je za nohy roztrhávali je. Jsouce zarytými ariany mrzačili biskupy, duchovní a Bohu zasvěcené panny, a vrhali v okovy. Chrámy proměnili větším dílem v ssutiny a katolické služby Boží přestaly na mnoze. Donatisté podali sice Vandalům pomocné ruky a zra-

---

[1]) Victoris, episc. Vitensis: Historia persecutionis Vandalicae libri V. (sub Genserico et Hunnerico) ed. Ruinart. Paris. 1694. Venet. 1732; Max. Bibl. PP. T. VIII. 675; Migne T. 58. K tomu Notitia provinciarum et civitatum Africae a Ruinart. in Historiam persecut. Vandalicae Commentarius historicus. Paris. 1694. Venet. 1732. — St. Fulgentii episc. Ruspensis Vita (bez pochyby od jeho učenníka Fulgentia Ferranda), Max. Bibl. PP. T. IX.; ap. Galland. XI. 319; Migne T. 65. — Procopii Caesareensis historiarum libri VIII. ed. Venet. 1729; v Corpus scriptor. histor. Bizantinae. ed. Dindorf. Bonn. 1833. T. I. — Isidorus Hispal.: Historia Vandalorum et Suevorum, ed. Rössler. Tub. 1803. Toto dílo právem upírá se sv. Isidorovi. — Morcelli Africa christiana. Brix. 1816. — Louis Marcus: Histoire des Vandales. Paris. 1836. — Felix Papencordt: Geschichte der vandalischen Herrschaft in Afrika. Berl. 1837. — Pfaff: Deutsche Geschichte von der ältesten Zeit bis auf die Gegenwart. Bd. 1. 1853. — Dahn: Könige der Germanen. Münch. 1851; tentýž: Prokopius von Cäsarea. Berl. 1865.

[2]) Ep. 220 (al. 70.). —

[3]) O Bonifaciovi viz zprávy snešené v Commentar. praev. ad vitam s. Augustini §. 52. ed. Stilting.

dili katolíky, však týž osud zasáhl též je. Arianský Vandal zuřil jednostejným způsobem proti oběma [1].

Genserich zmocniv se 19. října 439 Karthaga, a zuřiv po svém způsobu proti obyvatelstvu, vydal rozkaz, aby v celé jeho říši katolickým biskupům byl veškeren majetek odňat, oni byli ze svých chrámů vyhnáni, a kdyby se protivili, za otroky prodáni. Rozkaz králův byl na velikém počtu biskupův a vznešených a bohatých laiků proveden, kteří v nejlepším případě stali se robotníky čili kolony na svém bývalém majetku. Arcibiskup karthaginský Quodvultdeus byl s množstvím duchovních na porouchané loďky vsazen a bez potravy na moře vržen. Takořka zázrakem dostali se do Sicilie [2].

Genserich navrátiv se z Říma, který hrozně zloupil a jenom ku prosbám papeže Lva I. od ohně a meče ušetřil, zakázal svěcení biskupů v provinciích Prokonsulární a Zeugitaně, kde byli počtem šedesát čtyři. Znenáhla vymírali, a když Viktor, biskup z Vity, dějiny tohoto pronásledování psal, byli toliko tři na živě. Církev čítala v těch dobách mnoho mučenníkův a vyznavačův a klonila se k svému vymření. Kostel v Karthagu dal zavříti a duchovenstvo poslal do vyhnanství. Biskupa zde nebylo. Teprva ku prosbám Severa, vyslance císaře Zenona, dal r. 475. kostel karthaginský zas otevříti, a vyhnaní duchovní mohli se k němu navrátiti. Genserich zemřel 25. ledna r. 477.

Syn a nástupce jeho Hunnerich (477—484), jsa ženat s Eudoxií, dcerou císařovny Eudokie, kteréž otec obě jaté z Říma přivedl, zdál se z počátku býti nakloněným ke katolíkům, vešel ve styky s dvorem konstantinopolským, a dovolil ku prosbám císaře Zenona a své švegruše Placidie katolíkům v Karthagu zvoliti si r. 479. za biskupa sv. Eugenia [3]. Však tento apoštolský muž popudil brzo proti sobě vandalské biskupy, jmenovitě nejmocnějšího z nich Cyrilu, který byl celý rozkácený, že Vandalové na služby Boží katolické chodili. Tím jsa Hunnerich popuzen, kázal Eugeniovi, aby na své služby Boží žádného nepouštěl, kdo vandalský kroj nosí. Ale neohrožený biskup odpověděl: „Dům Boží jest každému otevřen, já

---

[1] Victor. Vitens. histor. persecut. Vand. praef. et lib. I. 1--3; August. Sermo de temp. barbar.; Salvian. de Providentia lib. VII. —

[2] Victor Vitens. I. 9—17. —

[3] L. c. II. 2.

nesmím nikoho zapuzovati" [1]). Po této odpovědi vzniklo zuřivé pronásledování katolíků. Král dal ke dveřím chrámovým postaviti pochopy, kteří každého v rouše vandalském hned skalpovali, t. j. zvláštním nástrojem servali mu s hlavy vlasy s koží. Někteří přišli při tom o zrak, jiní zemřeli na bolesti z této rány. Skalpované paní byly voděny po městě a vyvolávač představoval je lidu. Však při všech těch ukrutnostech nezapřel nikdo víry. Katoličtí dvorští služebníci ztratili své platy a byli ku polním pracem odsouzeni [2]).

Upevniv se vraždou dvou svých bratří, začal vlastně pronásledovati katolíky. Dal Bohu zasvěcené panny svolati a těžkými mukami mučiti, aby na nich vynutil výpovědi, že biskupové a duchovní jich zneužívali. Však snesly všechny útrapy a církev neutrpěla žádné hany [3]). Potom vypověděl 1965 osob: biskupů, kněží, jahnův a jiných vzácných katolíků, mezi nimiž byli chorobní a slepí starcové, na poušť. Jejich doprava tam bylo samé mučennictví. Kdo nemohl dále, byl bodcem a kamením pobádán; kdo klesl k zemi, svázali mu nohy a vlékli jej, až vypustil ducha [4]).

Po rozkazu královĕ musili se katoličtí biskupové z Afriky a ostrovů Vandalům podrobených počtem 466 [5]) 1. února 484 sejíti do Karthaga a míti rozmluvu čili kolloquium náboženské s arianskými biskupy. Poněvadž Cyrila vlastní disputaci o víru pod rozličnými záminkami ujíti chtěl, dali katoličtí biskupové symbolum, kteréž již složené a pro tento případ přichystané měli, veřejně čísti. Však Hunnerich ediktem od 25. února prohlásil, že katolíci svého „homousis" (spolupodstatný) z Písma sv. nedokázali, prohlásil všechny zákony, které císařové římští proti bludařům vydali, za platné proti katolíkům, a naložil krutě s biskupy, kteří konferenci tvořili, z nichž napřed rozličnými útrapami zahynulo 88, jeden stal se mu-

---

[1]) l. c. II. 3; srv. Círk. Rok od Kuldy: sv. Eugen. IV. 370.

[2]) Victor Vitens. II. 4.

[3]) l. c. II. 7.

[4]) l. c. II. 8—12.

[5]) Notitia provinciarum et civitatum Africae, seu nomina episcoporum catholicorum diversarum provinciarum, qui Carthagine ex praecepto regali venerunt, vydal nejprve Sirmond, od toho času jest vytištěna ad calcem Victoris Vitens., s Ruinartovým Kommentářem u Migna 58, 269; text též u Mansiho VII. 1156; Hard. II. 869. —

čenníkem, jeden vyznavačem, 46 bylo vyhnáno do Korsiky, 302 po rozličných místech afrických a 28 uteklo [1]).

Nežli biskupové ve vyhnanství putovali, vyslal Hunnerich pochopy po celé Africe, aby katolíky k arianství přinutili. Nebylo místa, kde pláč a nářek nevznášely se k nebesům [2]).

V Tipase, městě ležícím v Mauretanii Caesarejské, nynějším Algirsku, vysvětili ariané arianského biskupa a uvedli zbrojnou mocí do chrámu. Proto vystěhovali se zámožnější do Španělska a jenom chudí zůstali doma. Poněvadž se nechtěli účastniti arianských služeb Božích, dal král všem na veřejném místě před celou shromážděnou provincií jazyk vyříznouti a pravou ruku utíti. Ale z milosti Boží mluvili jako před tím. Jeden z nich byl podjahen Reparatus v Konstantinopoli [3]).

---

[1]) Victor Vitens. II. 13—18. III. jest symbolum, celou tuto knihu tvořící, majíc patrně nepravé datum XII. kal. Maj. místo asi XII. kal. Mart. t. j. 18. února; IV. 1—5.

[2]) l. c. V. 1—5.

[3]) Tento zázrak jest zaručen svědky očitými a nade vši pochybnost jistými a vznešenými. Slovně praví Viktor Vitský V. 6. „Quae cum regi innotuissent, comitem quemdam cum iracundia dirigens praecepit, ut in medio foro, congregata illuc omni provincia, linguas eis et manus dexteras radicitus abscidisset. Quod cum factum fuisset, Spiritu s. praestante ita loquuti sunt et loquuntur, quomodo antea loquebantur. Sed si quis incredulus esse voluerit, pergat nunc Constantinopolim, et ibi reperiet unum de illis, subdiaconum Reparatum sermones politos sine ulla offensione loquentem.

Aeneas z Gasy, který byl dříve pohanem a platonickým filosofem, později však křesťanem, praví ve své rozmluvě o nesmrtelnosti duše a vzkříšení těla zvané: Theophrastus v Gallandi Bibl. X. 636; Migne 85, 1001., že viděl muže, kteří měli vyříznutý jazyk a zřetelně mluvili, a chtěje se na dobro přesvědčiti, dal si jejich ústa otevříti, a pak se divil, ne že mluvili, ale že jenom žíti mohli.

Prokopius de bello Vandal. I. 8. dí, že viděl některé z nich po Konstantinopoli choditi a svobodně mluviti; však dva z nich ztratili řeč, poněvadž se ženskými se prohřešili.

Marcellinus rovněž očitý svědek vypravuje ve svém Chronicon ad ann. 484. u Migne 51, 933 ještě jeden zvláštní zázrak, že totiž jeden byv od narození hluchoněmým, v témž okamžení nabyl řeči, kdy mu jazyk byl vyříznut: Rex Hunnericus unius catholici adolescentis, vitam a nativitate sua sine ullo sermone ducentis, linguam praecepit excidi, idemque mutus, quod sine humano auditu Christo credens fide didicerat, mox praecisa sibi lingua locutus est

Ještě krutěji zuřil Hunnerich proti katolickým Vandalům. Jako Eugenia, poslal do vyhnanství veškeré duchovenstvo karthaginské více nežli 500 osob čítající, vytrpěvši napřed hlad a jiné útrapy. V ukrutnosti předčili nad krále s jeho pochopy arianští biskupové. Majíce zbraň po boku táhli v čele svých duchovních po krajinách, křtili násilím katolíky, vráželi v domy pokropujíce též spící a křičeli potom, že je křesťany učinili [1]). Hunnerich zahynul těžkou nemocí, v které hnije byl od červů sežrán [2]).

Nástupce jeho Gunthamund (484—496), syn jeho bratra Gentona, nepronásledoval katolíků, a povolal r. 494. vyhnané biskupy nazpět. Poněvadž pokojnější časy nastaly, četní odpadlíci do církve zase se hlásili, ale v Africe žádná synoda se slaviti nemohla: ujal se africké církve papež Felix a slavil s 39 italskými a čtyřmi africkými biskupy a četnými kněžími r. 487. neb 488. synodu v lateranském chrámě, kde podle důstojnosti odpadlíkův a těžkosti viny jejich určil podmínky jejich opětného přijetí do církve [3]).

Bratr a nástupce Gunthamundův Thrasamund (496—523) hleděl sliby, přízní a milostmi katolíky k arianství přivésti [4]).

---

gloriamque Deo in primo vocis suae exordio dedit. Denique ex hoc fidelium contubernio aliquantos ego religiosissimos viros praecisis linguis, manibus truncatis, apud Byzantium integra voce conspexi loquentes.

Císař Justinian I. praví v Cod. lib. I. tit. 27. lex 1. de officio praefecti praetorio Africae: Vidimus mirabiles viros, qui abscissis radicitus linguis poenas suas mirabiliter loquebantur.

Evagrius IV. 14. odvolává se ku Prokopiovi a Justinianovi.

Konečně papež Řehoř V. dí (Dial III. 32), že mu jeden starý biskup v Konstantinopoli vypravoval, jak několik z oněch afrických biskupů viděl, kteří bez jazyka mluvili; jeden z nich upadl v hřích nečistoty, a hned ztratil onen zázračný dar. Tolik v tom se mýlí Řehoř, že tuto Hunnerichovu ukrutnosť v časy Justinianovy klade.

Jistotně málo jest zázraků tak a takovými svědky, ano samým císařským zákonem zaručených.

[1]) Victor Vitens. V. 7—14. —

[2]) l. c. V. 21. Tento biskup psal své dílo v 60. roce po příchodu Vandalů do Afriky, jak patrno jest z předmluvy, tedy 488—489; kde, zdali v Konstantinopoli, neb v Africe; jaké měl další osudy, nežli ty, které ve svém díle připomíná, není známo. Srv. rozpravy u Migna 58, 141 sqq. —

[3]) Msi VII. 1171; Hard. II. 877; výsledek synody jest Felixova Ep. 7. Msi VII. 1056; Hard. II. 832; Migne 58, 974; srv. Hefele II. 593.

[4]) Procop. de bello Vand. I. 8; srv. Vita s. Fulgentii c. 21.

Horlivého biskupa karthaginského sv. Eugenia poslal znova ve vyhnaství do Alby v Gallii, kde v klášteře jím samým založeném r. 505. zemřel, a zakázal světiti biskupy pro uprázdněné stolce. Však po nějakém čase sešli se biskupové na konferenci, kteráž obyčejně sluje synodus Byzacena [1]) r. 504. spíše r. 507., uzavřeli, že králova rozkazu neuposlechnou, a posvětili četné kněze a jahny za biskupy. Všechny provincie spěchaly, aby měly všechny své biskupy; jmenovitě provincie byzacenská měla brzo všechny biskupy. Rozzlobený král poslal všechny do vyhnanství, napřed primasa byzacenského Viktora, kterýž je posvětil [2]). Této doby byl s dovolením Viktorovým za biskupa města Ruspy posvěcen sv. Fulgentius [3]), který rodem, svatostí, učeností a přísným mnišským životem vynikal. Ale nežli mohl církvi prospěti, stěhoval se po rozkazu Thrasamundově ve vyhnanství do Sardinie, kdež již 60 vyhnaných byzacenských biskupů žilo, jejichž jazykem a věstcem pro svou hlubokou theologickou učenosť se stal [4]). Mimo tyto biskupy potrestal Thrasamund ještě 220 biskupův afrických vyhnanstvím. Mimo jiné ostatky přinesli s sebou z Afriky tělo sv. Augustina, které přes 200 let v Sardinii zůstalo [5]). Potom dal je král longobardský Luitprand přenésti do Pavie. Tyto všechny vyhnance podporoval papež Symmachus oděvem a pokrmem, a těšil je jakož otec křesťanstva listem [6]).

Thrasamundův nástupce Hilderich, syn Hunnerichův a Eudokiin (523—530), byl muž mírný a dobrotivý a přítel císaře Justiniana I. Jsa katolíkům nakloněn povolal všechny vyhnané biskupy a duchovní nazpět, otevřel jim kostely, a dovolil všudy volby nových biskupů, nejprve v Karthagu, kde byl zvolen Bonifatius, muž vynikající svými vědomostmi. K urovnání rozháraných církevních poměrův afrických svolal Bonifatius valný sněm všech afrických provincií do Karthaga, který byl 5. a 6. února 525 od 60 biskupů slaven. Biskupové uznali a potvrdili

[1]) Msi VIII. 317; Hefele II. 631.

[2]) Vita s. Fulgent. c. 16.

[3]) Vita s. Fulgentii Ruspensis u Migna 65, 117; Bolland. Acta SS. 1. Jan. (Jan. I. 37); srv. Círk. Rok. I. 255. —

[4]) Vita s. Fulgent. c. 17—20. —

[5]) Ruinart. Comment. histor. in hist. persec. Vand. c. 11. u Migna 58, 420. —

[6]) Symmachi Ep. 7. u Msi VIII. 217; Ep. 11. u Migna 62, 71.

přednosť stolce karthaginského, ustanovili pořádek a důstojnosť církevních provincií, jak po sobě jdou, přečtli symbolum nicejské, kterého kdo nepodpíše, není katolíkem, a stanovili na základě zvláštní žaloby, že klášterové proti biskupům mají býti tak svobodni, jako posud byli [1]).

Však mírné a moudré chování královo nelíbilo se Vandalům. V čelo nespokojenců postavil se Gelimer, příbuzný králův z jiné linie Genserichovy, svrhl ho r 530. a vsadil do žaláře. Nový panovník (530—533) začal kralovati dle staré politiky vandalské, a utiskoval katolíky. Císař Justinian I. žádal za propuštěni Hildericha do Konstantinopole, a když toho dosáhnouti nemohl, poslal r. 533. Belisara s 35.000 muži pěchoty a 5000 jezdci proti Vandalům. Na zprávu, že Římané se blíží, dal Gelimar Hildericha odpraviti. Týž rok zničil Belisar říši vandalskou. Afrika stala se řeckou provincií, a Gelimer s veškerým rodem Genserichovým a všemi poklady od Vandalů naloupenými musil se stěhovati do Konstantinopole [2]).

Když církev byla vandalského a arianského jha zbavena, sešlo se 217 afrických biskupů pod předsednictvím karthaginského arcibiskupa Reparata, nástupce Bonifatiova, v Karthagu na valnou synodu, a rokovalo hlavně o tom, co jest činiti s arianskými biskupy, když příjmou pravou víru, mají-li býti ve svých úřadech ponecháni, nebo toliko ku přijímání laiků připuštěni, a pak lze-li mezi duchovenstvo přijímati dítky, kteréž od arianů byly pokřtěny. I tázali se listem synodálním o těchto článcích papeže Jana, prosíce ho mimo to, aby toulavých biskupův a duchovních nepřijímal [3]). Nežli poslové synody s tímto listem odcestovali, zvěděli smrť papeže Jana II. a volbu Agapeta I. Tu dal jim arcibiskup Reparatus druhý list [4]) k novému papeži. Papež Agapet odpověděl 9. září 535 na oba listy. V listu k synodě chválí ji, že nezapomněvši apoštolského primátu za rozřešení těžkých otázek, obrátila se ke stolci, který moc klíčův obdržel, a ustanovil, že obrácení arianští biskupové nesmějí ve svých důstojnostech býti ponecháni, ale z církevního jmění mohou výživu obdržeti; žádný obrácený arian, ať v kterémkoli věku byl bludem nakažen, nesmí

[1]) Msi VIII. 635; Hard. II. 1071; Hefele II. 691. —

[2]) Procop. de bello Vand. srv. Šemberovy Dějiny Středov. I. 91.

[3]) Msi VIII. 808; Hard. II. 1154; Migne 66, 22; Hefele II. 737.

[4]) Ztratil se a jest jenom znám z odpovědi papežovy. —

býti k žádnému duchovnímu úřadu povýšen; co do toulavých duchovních zachová se po žádosti synody [1]). Listem k Reparatovi potvrdil mu všechna jeho metropolitní práva a poručil mu, aby nežli sám legáty pošle, všem listy Apoštolského Stolce oznámil, aby se nikdo nevědomostí vymlouvati nemohl [2]).

Ku prosbě téhož synody navrátil císař Justinian církvi africké veškeren její bývalý majetek a všechna práva, potvrdil církvi karthaginské její metropolitní výsady, zakázal mimo to donatistům a arianům sbory konati, biskupy a duchovní světiti, křtíti, jiných k sobě sváděti, nebo veřejný úřad spravovati.

Tak těšila se církev africká zas pokoji a svobodě, avšak bývalého květu nedosáhla více.

§. 188. *Výpravy Hunnů do říše římské [3]); sv. Severin v Noriku.*

Hunnové vtrhše z Asie do Evropy a porazivše Gothy, nepodnikali nic znamenitého, bezpochyby z bázně před statným císařem Theodosiem I. Velikým. Ale když byla vláda v slabých rukou císaře Arkadia, podnikali loupežné výpravy do říše východní. Hroznými stali se teprva, když Attila všechny jejich kmeny v jeden celek spojil, a spoluvládce svého bratra Bledu odstraniti dal. Attila vida proti sobě na Východě statného císaře Marciana, vytrhl s 700 000 muži na Západ proti Gallii; neboť všechny barbarské kmeny musely se k Hunnům připojiti. Táhl jižním Německem, zpustošil hrozně veškerou krajinu, zbořil všechna města, Trevir, Vorms, Spýr, Strassburg, Mohuč, Besançon, Toul, Verdun a Mety. Podobný osud odvrátil od města Troyesu sv. Lupus, vyšed v biskupském

[1]) Agapeti P. Ep. 2. Msi VIII. 448; Migne 66, 43. —

[2]) Agapeti P. Ep. 3. Msi 850; Migne 66, 45.

[3]) Rösler: Dissertatio de magna gentium migratione ejusque primo impulsu. Tub. 1795. — A. Thierry: König Attila und seine Zeit. Leipz. 1852. — Neumann: Die Völker des südlichen Russland in ihrer geschichtlichen Entwickelung. 2. Aufl. Leipz. 1855. — Rückert: Kulturgeschichte des deutschen Volkes in der Zeit des Überganges vom Heidenthum zum Christenthum. 2 Bd. Leipz. 1853. — Wintersheim: Geschichte der Völkerwanderung Bd. 2—4. — Dahn: Könige der Germanen. I. — Pallmann: Geschichte der Völkerwanderung. Bd. 1. 1863.

rouchu vstříc Attilovi a pohnuv ho k ušetření města. Že Paříž Hunnů neviděla, připisovalo se modlitbě sv. Genovefy. Biskup orleanský Anianus odebral se k vojevůdci Aëtiovi do Arelatu prosit ho za pomoc Orleansu. Attila oblehl Orleans. Když bylo město v největším nebezpečenství, objevila se moc římsko-visigothická, a přinutila Attilu, že od Orleansu odtrhl. Na rovině Chalonsské sur Marne strhla se hrozná bitva, která v celku po velikých ztrátách z obou stran zůstala nerozhodnou (451). Do tohoto času klade se obyčejně mučennictví sv. Voršuly a jejích družek, které nechtějíce býti Attilovi a jeho Hunnům po vůli, utrpěly pro víru a panenskou čistotu smrť mučennickou.

Po oné bitvě obrátil se Attila do Italie, dobyl po krutém obležení Aquileje a proměnil ji v ssutiny. Četní obyvatelé horní Italie prchali na ostrovy adriatického moře, a položili základ k Benátkám, které rychle vzkvétaly. Attila táhl k západu přes Vicenzu, Paduu, Veronu a Milano, a chystal se na Řím, který byl nutně ztracen. Tu poslal císař Valentinian III. papeže Lva V. s dvěma konsulary, Avienem a Trebiskem, k Attilovi. Papež našel ho na březích Mincia nedaleko Mantovy ve villách Katullových a Virgiliových, a pohnul ho svou velebností a důstojností, že s ročním poplatkem se spokojil a odtáhl (452). Následujícího roku 453. byl Attila jednoho jitra mrtev nalezen ve svém stanu, byv hrůzou celého světa. Jeho smrtí rozpadla se moc Hunnův; jeho četní synové svářili se o vládu, čehož podrobení kmenové ke svrhnutí hunského jha použili. Hunnové byli zapuzeni větším dílem k Černému Moři a zmizeli z dějin.

Velikou silnicí, kudy barbaři do Italie a Gallie se brali, bylo Norikum [1]). Římské posádky odtáhly z dunajských pevností a brány do říše byly otevřeny. Rugiové, kteří v Noriku bydlili, pokládali se za spojence Římanů, na něž proto Herulové, Turcilingové a Alemané útočili. Byl zde věčný boj, jehož konec nebylo lze předvídati. Všude byla zničena města a osady. Útočištěm obyvatelstva těchto krajin byl sv. Severin [2]).

---

[1]) Norikum nazývalo se území, které dnes obsahuje Korutany, Solnohradsko, východní Tyrolsko na pramenech Drávy, část Bavor, Horní Rakousy na pravém břehu Dunaje, část Dolních Rakous a Štýrska.

[2]) Eugippii Vita s. Severini u Bolland. Acta SS. 8. Jan. (Jan. I. 484);

Sv. Severin přišel na rozkaz Boží do Norika. Z jakého by pocházel rodu, nebo národu, nezvěděl nikdo. Z výřečnosti soudili, že bude asi latiník z Afriky. Z toho, že svůj rod úzkostlivě tajil, lze souditi na vznešenosť jeho. Z touhy po dokonalosti odebral se do samoty na Východ, odkud ho Bůh za apoštola a utěšitele Norika povolal. Nejprvé vystoupil v městě Asturi [1]) na hranicích Pannonie a Norika, bydle u jednoho starého kostelníka, a hlásaje lidu příkladem svého zbožného života. Jednoho dne napomínal duchovenstvo a lid ku postu a modlitbě, aby tak město před vpádem barbarův uchránili. Poněvadž jeho slov nikdo nedbal, vybídl svého hostitele k útěku a sám prchl do nejbližšího města Komageny [2]), kamž mu brzo bývalý jeho hostitel přinesl zprávu, že Asturis jest zničena a on pouze pro jeho zásluhy zachován.

Potom působil ve Fabianě [3]), kde podle městských hradeb založil klášter. Jeho zázraky a ctnosti dobyly mu velikého jména a naklonily též bludařské barbary. Král Rugů Falcitheus, jeho syn a nástupce Fletheus čili Fava a král alemanský Gibbod byli ctitelé svatého a ušetřili obyvatelstva pro něho. Pobliž Passova založil malý klášter a předpověděl městu brzký pád. Sotva se vzdálil do Fabiany, přepadl král Svevů Kunimund Passov a pobil všecko. Mimo jmenovaná místa působil v Laureaku (Lorchu), Tiburnii a Juvavii (Solnohradě). Svým prorockým darem zachránil mnoho měst od záhuby a obyvatele od smrti. Když jednou v osamělé celle pět mil od Fabiany vzdálené dlel, navštívili ho někteří barbaři, kteří do Italie táhnouti chtěli, a prosili za požehnání. Mezi nimi byl mladý muž tak vysoký, že v celle postaviti se nemohl. Sv. Severin dal mu požehnání a řekl: „Jdi do Italie. Nyní nejsprostší kozí oděn jsi, ale brzo budeš veliké poklady mnohým rozdávati.“ Byl to Odoaker, který západnímu císařství konec učinil. Jsa pánem Italie, vzpomněl si slov sv. Severina a vybízel ho,

---

Migne 62, 1167; Eugippius byl učenníkem a potom opatem kláštera Lukullauského u Neapole. Srv. Klein: Geschichte des Christenthums in Oesterreich und Steiermark. Wien. 1840. sv. I. str. 123. sqq.; Sebastian Brunner: Das Leben des Noriker Apostels St. Severin. Wien. 1879. Církevní Rok. I. 299. —

[1]) Osterburg u Moelku. —

[2]) Brzo potom zmizelo toto město jsouc nedaleko Tullnu.

[3]) Někteří mají Fabianu za Vídeň; jiní myslí, že Fabiana byla mezi Vídní a Passovem, jsouc docela rozdílným městem od Vídně.

aby sobě nějakou milost vyžádal. Svatý žádal, aby nějakého Ambrože z vyhnanství povolal.

Sv. Severin umřel ve Fabianě v noci ze 7. na 8. ledna r. 482. a byl pochován ve svém klášteře. Však když se učenníci jeho r. 488. stěhovali do Italie, vzali po jeho přání jeho tělo s sebou a pochovali nejprve v Montefeltru v Umbrii; potom po pěti nebo šesti letech bylo přeneseno po rozkazu papeže Gelasia do Lukullana, kde pro jeho mnichy byl klášter vystaven. Na počátku 10. století bylo před Saraceny odnešeno do Neapole; od roku 1807. odpočívá v místě zvaném Fratta Maggiore, v diecési Averse.

Rakousy a Tyroly ctějí sv. Severina za svého apoštola a patrona.

§. 189. Konec západního císařství; Odoaker, říše východních Gothů v Italii.

Po zavraždění císaře Maxima následoval na trůnu císař za císařem, stín za stínem dle libosti Sveva Ricimera († 472). Poslední řádný císař byl Julius Nepos, proti němuž postavil velitel vojska Orestes svého syna Romula Augusta za císaře, a vládl v jeho jméně. Pro mladost nazývali Římané nového císaře Augustulem. Julius Nepos prchl do Salony (475). Poněvadž Orestes nechtěl vyplniti žádost Odoakera, vůdce germanských bojovníků, který na něm žádal třetinu pozemkův italských, začal tento válku, ve které Orestes byl poražen, a jako velezrádce v Piacenze odpraven, a Romulus Augustulus sesazen. Tak stal se Odoaker r. 476. pánem Říma a Italie, čímž císařství západní vzalo za své. Posud stavěl se, jakoby bojoval za řádné císaře Nepota a Zenona. Julius Nepos maje se posud za Augusta Západu, jmenoval ho patriciem, byl však r. 480. zabit, a s ním zmizel poslední západo-římský císař z dějin. Odoaker zvěděv o sesazení Zenonově v Konstantinopoli, změnil řeč, a byv vojskem za krále italského provolán, dal to římským senatem světu oznámiti a prohlásiti, že Západ více žádného císaře nepotřebuje [1]).

---

[1]) Srv. Damberger: Synchronistiche Geschichte der Kirche und der Welt im Mittelalter I. 38—40. — Hartmann: De Odoacre dissertatio. Hall. 1863.

Odoaker (476—493) stav se panovníkem Italie nezměnil nic v řádech a zákonech říšských. Ačkoli byl arianem, ctil papeže, a choval se snášenlivě ke katolíkům. Pro své vojíny zabral třetinu půdy, čímž ovšem nelibosť a nenávisť majetníků zbudil. Též snažil se dostati vliv na volbu papežskou.

Panství Odoakerově učinil konec Theodorich, král východních Gothů [1]).

Theodorich stál v občanské válce mezi Basiliskem a Zenonem po straně tohoto, který ho za to odměnil tituly patricia, senatora, konsula a zvýšil poplatek Gothům. Však Gothům znechutil se brzo pokojný život; tu vida Theodorich jejich reptání. a jsa vybízen králevičem Bedřichem, synem rugského krále Felethea, kteréhož Odoaker porazil, a národ jeho rozptýlil, žádal na Zenonovi, aby mu daroval Italii, kterýž to rád učinil, dada mu právo, aby Italie dobyl, a nad ní pod svrchovaností císařovou vládl. Roku 488. vytáhli Ostrogothové počtem asi 200.000 s rodinami svými z Mesie a Pannonie, porazili r. 489. dvakrát Odoakera nad řekou Sočí (Isonzo) a u Verony, a potom r. 490. nad Addou a zahnali do Ravenny, kde byl po tři léta obležen. Konečně jsa hladem nucen, a biskupem ravennským Janem vybízen, vzdal se Odoaker Theodorichovi, pod výminkou, aby oba králové společně v Italii, každý nad svými pluky, panovali. Smlouva stala se 27. února r. 493. a 5. března vjel Theodorich do Ravenny. Po několika dnech pozval Theodorich Okera na hostinu a zabil ho tam vlastní rukou.

Theodorich založil mohutnou říši, která se skládala z Italie jakožto jádra, Dalmacie, západní Pannonie, Istrie, Norika,

---

[1]) Jornandes: de rebus geticis. — Procopii Caes. historiar. lib. V.—VIII. (de bello gothico). — Aurel. Cassiodori Variarum Epp. libri XII. et Chronicon u Migna T. 69, 501. — Schirren: De ratione, quae inter Jordanem et Cassiodorum intercedat, commentatio. 1858. — Joann. Cochlaei, Vita Theodorici, regis Ostrogothorum et Italiae. Ingolst. 1544. — Hurter: Geschichte des ostgothischen Königs Theodorich. 1807. — Sartorius: Geschichte der Ostgothen. Hamb. 1811. — Manso: Geschichte des ostgothischen Reiches in Italien. Bresl. 1842. — Du Roure: Histoire de Théodoric le Grand, roi d'Italie. Par. 1846. 2 vol. — Giov. Tomassio: Storia del regno dei Goti e dei Longobardi in Italia. Bergamo. 1825—26. 3. vol. — Köpke: Deutsche Forschungen. Die Anfänge des Königthums bei den Gothen. Berl. 1859. — Pallmann: Völkerwanderung. II. Weimar. 1864. — Dahn: Die Könige der Germanen — Papencordt: Geschichte der Stadt Rom. Paderborn. 1857. str. 62 sqq. — Gregorowius: Geschichte der Stadt Rom im M. A. I. 273 sqq.

Rhaetie, Provence a Sicilie, stal se svou rozumností rádcem a ochrancem králů germanských. s kterými byl na mnoze spřibuzněn. Ačkoli arianem byl, panoval katolickým Italům tak spravedlivě, jako svým arianským Gotům. Římských zákonů ponechal v platnosti, však pečoval o jejich řádné provedení [1]). Jeho edikt o 150 článcích srovnává se z ouplna s nimi [2]). Podržel staré zřízení, senát, rozdělení provincií, a jmenoval Římany svými náměstky. V jeho radě zasedali znamenití Římané, jako Symmachus, jmenovitě Boethius a Kassiodorus, kterýmž dvěma měl hlavně děkovati za slávu svého panování. Co do náboženského smýšlení těchto dvou mužů byl Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius asi jenom dle jména zevnitřním křesťanem, v srdci a veškerým svým smýšlením oddán jsa pohanské filosofii [3]); za to byl Magnus Aurelius Kassiodorus, příjmím Senator, s celým srdcem katolíkem [4]). Řídě se radou tohoto výtečného katolíka, vystříhal se Theodorich všech přechmatů ve svobodu a ústrojí církve katolické. Ve sporech o papežský stolec mezi Symmachem a jeho protivníkem Vavřincem rozhodl se pro spravedlivou věc Symmachovu [5]). Když byl pokoj v Římě zaveden, vjel Theodorich r. 500. v triumfu do Říma. Papež Symmachus, duchovenstvo, senát a lid šli mu vstříc před město přivítat ho. Arianský král odebral se nejprve do basiliky sv. Petra pomodlit se u hrobu

[1]) Cassiodori Variarum (epistolarum) III. 43; srv. III. 13. VIII. 3. —

[2]) Edictum Theodorici ap. Walter: Corpus juris germ. antiqui I. 396; srv. Rhon: Comment. ad edict. Theodor. 1816; — Daniel: Deutsche Reichs- und Staatenrechtsgeschichte I. 68 sqq.

[3]) Srv. Friedr. Nitzsch: Das System des Boethius und die ihm zugeschriebenen theologischen Schriften. Berl. 1860. — Rohrbacher-Rump: Universalgeschichte der kath. Kirche VIII. 445; IX. 56—67. —

[4]) F. de Sainte-Marthe: Vie de Cassiodore. Par. 1864. Mabill. Annal. O. S. B. V. c. 24, 27. — Montalembert: Die Mönche des Abendlandes. Vom Verfasser genehmigte deutsche Ausgabe vom P. Karl Brandes. Regensb. 1860. II. 77—88. — Rohrbacher-Rump. VIII. 444. IX. 194—203.

Alkuin nazývá Kassiodora „svatým". Wilford přijal ho ve své martyrologium jakožto ecclesiastico cultu venerandum. Menologium benediktinské slaví jeho památku 25. září a jmenuje ho Sanctum et Magnum, eximia vitae sanctitate, eruditione et meritis illustrissimum. Bollandisté činí zpomínku na blahoslaveného 17. března. Ale v římském Martyrologiu jeho jméno zapsáno není. Damberger: Kritikheft k sv. I. 100.

[5]) Srv. díl I. můj Vš. Círk. Děj. Díl I. str. 691 sq.

tohoto knížete apoštolského a potom teprva jel na forum mluvit k Římanům. On netoužil po tom, aby mezi pohanskými Germany arianství šířil, a nepřál si přestupu k němu. Když katolický jahen v jeho službách stojící, kterého velmi miloval, stal se arianem, aby se jemu zavděčil, dal ho stíti slovy: „Když jsi víry nezachoval Bohu, jak pak ji zachováš člověku“ [1]).

Však ke konci svého života stal se ukrutným. Na křivou zprávu, jakoby někteří senátoři stáli ve spojení s Konstantinopolí, dal Boëthia vrhnouti do žaláře: nedlouho potom kázal odpraviti jeho tchána Symmacha. Poněvadž papež Jan neprovedl vůle královy po jeho přání v Konstantinopoli, musil, navrátiv se domů, putovati zrovna do žaláře, kde 18. května 526 zemřel [2]). Po smrti Janově zasáhl král do volby papeže a ustanovil voličům, aby Felixe papežem zvolili, kteří také jeho vůli vyplnili [3]). Do těchto ukrutností zaběhl, poněvadž užíval, místo rady starých osvědčených rádců, rady jistého židovského právníka, kterému svou důvěru věnoval. Jemu diktoval 26. srpna výnos, dle něhož následující neděli 30. srpna katolíci své kostely arianům vydati měli. Však byv běhavkou zachvácen, zemřel ve třech dnech, týž den 30. srpna r. 526., kdy chtěl katolíkům kostely zabrati [4]). Na smrtelné posteli dal k sobě zavolati gothické velmože v Ravenně přítomné a Kassiodora, a prohlásiti za nástupce svého vnuka Athalaricha, syna své dcery Amalasunthy a již zemřelého Eutharicha [5]).

Amalasuntha vládla spravedlivě oběma národům, Římanům i Gothům, a po brzké smrti svého syna, který zemřel 2. října r. 534. maje věku svého 16 let, učinila svého příbuzného Theodata spoluvládcem pod výminkou, že se s titulem krále spokojí, vlastní však vládu jí ponechá. Ale brzo nastaly mezi oběma rozmíšky; Theodat dal bez pochyby návodem své ctižádostivé manželky Gundeliny královnu jíti a na jednom ostrůvku bolzenského jezera uvězniti, kde byla zardoušena.

Teď vystoupil císař Justinian I. proti Gothům, nejenom jakožto obhajce katolíků proti arianským utlačovatelům, ale též jako mstitel Amalasunthin, a vyslal Belisara s vojskem do

---

[1]) Theodor. Lect. II. pag. 561 ed. Vales. —

[2]) Srv. můj díl I. str. 696.

[3]) l. c. —

[4]) Anonymus Valesii ad calc. Amm. Marcellini II. 316 ed. Bip.

[5]) Procop. de bello goth. I. 1.

Italie. Tato válka trvala plných 20 let (535—555), a skončila zkázou Ostrogothův a hrozným spustošením Italie.

Císař Justinian I. opanoval kolébku moci římské, však neučinil ji tím, čím původně byla, jádrem a zdrojem římského panství, než proměnil ji v provincii východo-římskou, jejíž poměry tak zvanou pragmatickou sankcí z 13. srpna 554 uspořádal. V čele jejím stál exarcha jako náměstek s rozsáhlejší pravomocností; jednotlivé krajiny čili provincie spravovali dukové (duces) jsouce spolu veliteli vojsk v nich ležících. Prvním exarchou se sídlem v Ravenně stal se Narses, nástupce Belisarův ve velitelství proti Gothům [1].

§. 190. Longobardové v Italii [2].

Longobardové bydlili za časů císaře Justiniana I. v Pannonii, kamž je pozval z půlnočního Podunají, a obsadili celou zemi, majíce za to chrániti hranic proti Gepidům. Ve vojích Narsesových bojovali Longobardi proti Ostrogothům, a znali veškerou zemi, jakož i cesty, kterými lze jí dobyti. Jejich udatný král Albion přijal s radostí pokynutí exarchy Narsesa, který pro svou vydíravost a lakotu byl od císaře Justina I. z Italie odvolán, aby se Italie zmocnil. Albion vtrhl r. 568. do země, obsadil rychle severní roviny, vjel 5. září r. 569. do Milána, a dal se tam provolati za krále italského. Dobytí ostatní severní a střední Italie následovalo brzo tak, že ke konci r. 572. byl Albion jejím pánem vyjma Řím, Ravennu s Pentapolí a některá přímořská města, jako Benátky, Gaëtu

[1] Procop. de bello goth.; srv. Šemberovy Děj. Střed. I. 97—114.

[2] Paulus Warnefridus (Diaconus): Historia gentis Longobardorum libri VI. (od r. 568—744) u Muratori. Rerum ital. Scriptores I., 1. — Bethmann; Pauli Diaconi Historia Longob. v Pertz-ově: Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde. VII. 274—358. — Paulus Diakonus Leben und Schriften v Pertzově: Archiv. X. 247—334. — Bethmann: Die Geschichtsschreibung der Longobarden. Archiv. X. 335—414. — Abel: Paulus Diakonus und die übrigen Geschichtsschreiber der Longobarden. 1849. — Koch-Sternfeld: Das Reich der Longobarden in Italien nach Paul Warnef. Münch. 1839. — Flegler: Das Königreich der Longobarden in Italien. Leipz. 1851. — Papencordt. l. c. str. 67. sqq. — Zanetti: Del regno de Longobardi in Italia. Venez. 1753. 2 vol. — Srv. Šemberovy Dějiny Středověké I. 128. sqq.

Neapoli, Amalfi a jiná. Dobyv po tříletém obležení (569—572) Pavie, učinil ji hlavním městem své nové říše.

Longobardové byli surovým národem, dle náboženství dílem arianė, dílem pohané; a proto trpělo katolické obyvatelstvo veliké útrapy pod jejich vládou. Král Albion byl arianem, a jeho surovosť jest z toho patrna, že poraziv a zabiv gepidského krále Kunimunda. dal jeho lebku vsaditi do zlata. a užíval jí za pohár. Jeho dceru Rosamundu pojal za manželku a přinutil ji, aby z ní veřejně při hostině pila. Za to dala ho po několika dnech zavražditi [1]. S ním vymřel starý královský rod Gungingův, který od nepamětných časů Longobardům panoval, a říše stala se volební.

První zvolený král Klef (573—575) byl ukrutník nenáviděný od svých poddaných, kterého jeho služebník po osmnáctiměsíční vládě zavraždil.

Po Klefovi zůstali Longobardi deset let bez krále, a říši spravovalo 36 vojvod. Zuřili proti Romanům, podrobili valnou čásť posud nedobyté císařské Italie, loupili kostely, vraždili kněze, bořili kláštery, vyhubili obyvatelstvo dobytých krajin, hlad a mor dovršily bídu Italie [2]. Okolo roku 580. přepadl v noci vojvoda beneventský Zoto klášter Monte Cassino a pobořil jej. Mnichové prchli do Říma, kde je papež při lateranské basilice usadil.

Poněvadž Longobardové o dobytí Říma a ostatní císařské Italie se namáhali, stalo se užší spojení mezi papeži a císaři. Papežští vyslanci při dvoře konstantinopolském, kteří se posud jenom s církevními věcmi obírali, obstarávali od tohoto času též politické, které se týkaly Italie. Štítem a ochrancem císařské Italie, jakož i katolíků stojících pod panstvím longobardským byl papež Řehoř V., kterého sobě Bůh za zvláštní nástroj k tomu vyvolil a jej způsobným učinil [3].

Longobardové, jsouce Franky napadeni, a vidouce mezi sebou nesvornosť, zvolili si zase krále, a sice Authara čili Hutari-ho, syna bývalého krále Klefa. Autharis (585—590) vedl sobě vítězně proti Římanům, a uzavřel mír s Franky. Za manželku pojal Theodolindu, dceru bavorského vojvody Gari-

---

[1]) Paul. Diac. II. 28.

[2]) l. c. II. 23; Greg. M. Dial. III. 38; Hom. l. 17. in. Evang.

[3]) Srv. život Řehoře V. v dílu I. str. 703.

balda, která byla katoličkou [1]). Jsa zarputilým arianem, zakázal o velikonocích r. 590. křtíti longobardské dítky po katolicku, však zemřel v září 590. Řehoř V. nazval ve svém okružníku k biskupům italským smrt královu trestem Božím a vybízel je, aby horlivě napomínali Longobardy, aby své dítky pokřtěné po ariansku vychovávali po katolicku a tak od sebe trest Boží odvrátili, který se panujícími nemocemi jeví [2]).

Královna Theodolinda, jakkoli byla horlivou katoličkou, naklonila sobě Longobardy tak, že ji prosili, aby sobě vyvolila manžela, kterého by potom králem provolali. Tu podala ruku svou Agilulfovi, turinskému vojvodovi, v listopadu r. 591., který potom v květnu byl slavně nastolen [3]).

Agilulf (591—615), dosed na trůn, poslal hned tridentského biskupa Agnella k franckému králi Childebertovi osvobodit Italů, kteří byli v zajetí franckém. Téhož času uzavřel s Franky a Avary, kteří do Italie vpadli, mír [4]). Snahou papežovou byl též ujednán mír mezi králem a císařem.

Papež Řehoř V. dopisoval si přátelsky se zbožnou královnou Theodolindou, a působil skrze ni na krále, který takto začal se kloniti ke katolíkům. Jí poslal [5]) své Dialogy čili rozpravy o životu a zázracích italských otců [6]), které r. 593. nebo 594. složil. Papež vypravuje zde jenom takové události, které svědky dosvědčeny jsou. Větší část zázraků byla na Longobardech, nebo v jejich přítomnosti, vykonána, tak že moudrým způsobem jich popírati nemohli. Proto užila královna tohoto díla, aby svého manžela ku pravé víře obrátila, a ji též mezi arianskými a pohanskými Longobardy rozšířila. Práce její nebyla marnou, král dal své dítky, Gundipergu a Adelvada, po katolicku pokřtíti. Papež dostav o tom zprávu od Theodolindy,

---

[1]) Paul. Diac. III. 27. —

[2]) Epp. I. 17.

[3]) Paul. Diac. III. 35.

[4]) l. c. IV. 1. 4. —

[5]) l. c. V. 4. —

[6]) Dialogorum libri IV. de vita et miraculis Patrum Italicorum et de aeternitate animae ed. Ben. II. 120. Dle tohoto vydání lib. I. II. a IV. u Migna 77, 147; lib. III. vita s. Benedicti ed. Ben. II. 208; u Migna 66, 125. Toto dílo líbilo se všeobecně; proto dal je papež Zachariáš před r. 752. přeložiti do řečtiny, aby také Východ s ním se seznámil. Z řečtiny bylo před r. 800. přeloženo do arabštiny. Král Alfred V. dal v 9. století anglo-saský překlad zhotoviti.

poslal jim vzácné dary [1]). Konečně stal se král Agilulf sám katolíkem, a to pravým a statným, který mnoho majetku církvi daroval, a biskupům jejich staré vážné postavení navrátil [2]).

Po Agilulfovi vstoupil na trůn jeho nedospělý syn Adelvald (615—625), za něhož vládla jeho matka Theodolinda, která pro svou státnickou moudrosť může se pokládati za vlastní zakladatelku říše longobardské. Však po její smrti (asi mezi lety 622—624) pozdvihla za samostatné vlády mladého nezkušeného krále svou hlavu stará zpupnosť velmožů proti králi, zarputilosť arianská a loupeživosť Longobardů na hranicích proti císařské Italii usedlých. Když mladý král, který v přátelství a míru žil s císařem, oné bujnosti trpěti nechtěl, a dvanácte vznešených zpurníkův odpraviti dal, aby vážnosť koruny a řád zachoval: vypukla zpoura, kteráž ho připravila o trůn [3]). Longobardi, nejsouce této přísnosti zvykli, pravili potom, že král přišel o rozum, což Pavel Jahen za příčinu uvádí [4]). Papež Honorius zasazoval se o jeho dosazení na trůn u exarchy Isáka zvláštním listem [5]), však nežli řecká moc něco učiniti mohla, zemřel Adelvald.

Jeho nástupcem byl zvolen manžel jeho sestry Gundebergy Ariovald, vévoda turinský (626—636), který byl arianem, a když r. 636. zemřel, byl za panovníka prohlášen druhý choť Gundebergy Rothar, posavadní vojvoda bresciansky. Král Rotharis (636—652) byl opět arianem. Skoro všechna města jeho říše měla po dvou biskupech, jednoho katolického a druhého arianského. V Pavii, hlavním městě říše, byl arianským biskupem při kostele sv. Eusebie Anastasius, který se později upřímně obrátil, církev pavijskou sám spravoval a za svatého se ctí [6]). Rothar zaopatřil Longobardům zákonník, dav sebrati jejich posavadní práva [7]).

---

[1]) Gregor. M. Epp. XIV. 12. —

[2]) Paul Diac. IV. 6. —

[3]) Fredegar. chronic. c. 49. —

[4]) IV. 42; srv. Damberger. I. 357. —

[5]) Msi X. 577; a trochu v jiné formě X. 582.

[6]) Paul. Diac. IV. 43; Bolland. Acta SS. Maj. VII. 270. (30. Maj.) —

[7]) Edictum Rotharis ed. Muratori. Script. rer. Ital. I. 2, 17; ed. Walter: Corpus juris germ. antiqui I. 683; ed. Baudi et Wesme: Edicta regum Longob. Taurin. 1855.

Syn Rotharův Rodoald byl po šestiměsíčním panování zavražděn, a za jeho nástupce zvolili Longobardi, jsouce pořád pro veliké zásluhy Theodolindiny věrni jejímu rodu, jejího bratrovce Ariperta. Nový král (653—661) přiznával se k náboženství katolickému, a chránil ho ve své říši následuje tak příkladu své tety a sestřenice Theodolindy a Gundebergy.

Synové Aripertovi, Berthar a Godebert, rozdělili sobě říši; onen sídlil v Miláně, tento v Pavii. Je zbavil trůnu vojvoda beneventský Grimoald, probodl Godeberta, a Berthar utekl k Avarům [1]).

Grimoald (662—672) pojal za manželku Gundabertu, sestru Godebertovu a Bertharovu, aby sobě trůn pojistil. Poněvadž byl arianem, trpěla za něho církev opět mnoho svízelů. Sloupy církve za jeho vlády byli: sv. Jan, arcibiskup milanský [2]) a sv. Jan, biskup bergamský [3]), kteří celé vesnice Longobardův arianských obrátili. Ano Jan, biskup bergamský, obrátil též Grimoalda ku pravé víře, který potom vystavěl v Milaně kostel ke cti sv. Ambrože. Apoštolem beneventských Longobardův, jejichž vojvodou byl Romuald, syn krále Grimoalda, stal se kněz Barbatus. Dlouho pracoval nadarmo o tom, aby tito Longobardi zanechali svých pohanských obyčejů; neboť ač byli pokřtěni, klaněli se přece zlatému hadu a jednomu stromu. Když však císař Konstans II. Benevent tak obklíčil, že se město již vzdáti chtělo: předpověděl jim sv. Barbat vysvobození, když se obrátí a svých pohanských obyčejů zanechají. Vojvoda Romuald slíbil to se svým lidem. Král Grimoald táhl synu ku pomoci, císař Konstans II. odtrhl od Beneventu, a potom porazil ho Romuald na dobro. Sv. Barbat stal se biskupem beneventským, a dokonal svou horlivostí obrácení Romualdovo s jeho lidem [4]).

Po náhlé smrti krále Grimoalda přišel do země Berthari a zmocnil se trůnu. Jako král (672—690) smířil se s beneventským vojvodou, ponechav mu dědičně toto veliké vojvodství, pojal r. 678. svého syna Kuniberta za spoluvládce, vstoupil v přátelství s císařem Konstantinem IV. Pogonatem, a tak dosáhla Italie oddechu. Církev katolická zvítězila u Longobardův,

---

[1]) Paul. Diac. IV. 50 sqq. V. 2 sqq.

[2]) Bolland. Acta SS. 10. Jan.

[3]) Acta SS. 11. Jul. (III. 200 sqq.) —

[4]) Acta SS. 19. Febr. (III. 139 sqq.); Paul. Diac. V. 6—10.

a stala se u nich panujícím náboženstvím; arianství vyhynulo na dobro. Však odpor a nechuť Římanův a Italů k Longobardům trvaly dál až do zahynutí jejich říše.

§. 191. Burgundové [1]).

Burgundové, opustivše svá stará sídla mezi Vislou a Odrou, táhli k Rýnu, a dobyvše zemi mezi Rodanem a Saonou, založili tam okolo roku 407. říši s hlavním městem Lyonem. Byli pohané, kteří křesťanství teprva v nových sídlech poznali. Byvše napadeni Hunny, a nemajíce více důvěry ve své bohy, dali se od jednoho gallického biskupa v křesťanství vyučiti a pokřtíti. Takto jsouce posilněni, porazili, ačkoli byli počtem o mnoho slabší, Hunny [2]). Bohužel nekvetla u nich dlouho katolická víra. Vlivem patrně Gothův a sousedstvím s nimi přešli ke bludu arianskému. Král Gundobald byl arianem.

Katoličtí biskupové, jejichž mluvčím byl sv. Avitus, biskup viennský, chtěli krále s jeho Burgundy pravé víře získati disputací, kterou s arianskými biskupy v přítomnosti královĕ podstoupili. V disputaci vyložil sv. Avitus důkladně pravdu katolické víry, a přivedl ariany k mlčení. Král byl sice dojat, ale neobrátil se; za to četní z jeho poddaných navrátili se do lůna pravé církve [3]). Účinkem tohoto náboženského kolloquia bylo další dopisování a přátelské obcování krále Gundobalda se sv. Avitem [4]), kteréž až toho stupně do-

---

[1]) Schoepflin: De Burgundia cis- et trans-jurana. Commentat. histor. et criticae. Basil. 1741. — Planchar: Histoire de Bourgogne. Dijon. 1739. — Gelpke: Kirchengeschichte der Schweitz und der Römer-, Burgunder- und Alemannen-Herrschaft. Bern. 1856. — Derichsweiler: Geschichte der Burgunder. Münster. 1863. — Binding: Das burgundroman. Königreich. Leipz. 1868.— Jahn: Geschichte der Burgundionen. Halle. 1874.

[2]) Socrat. VII. 30; Oros. Hist. VII. 32. 38; srv. Pagi. critic. ad ann. 413. n. 13. u Prosper. Chronic. ad ann. 435.

[3]) Collatio episc. (akta těchto konferencí) u Msi VIII. 241; Hard. II. 963; srv. Hefele II. 610 sqq.

[4]) Z dopisu Avitova ke králi (Ep 1. u Migne 59, 199) dozvídáme se původ slova Missa (mše). Gundobald ptal se Avita po smyslu slov u sv. Marka 7, 11. 12., která dle tehdejšího latinského překladu zněla: „Vos autem dicitis, si dixerit homo patri suo aut matri, corban tibi profuerit, et jam non missum facitis eum quidquam facere patri „aut matri“. Gundobald chtěl věděti, co

sáhlo, že král chtěl se státi tajným katolíkem; však za této podmínky nepřistoupil k tomu sv. Avitus. Tak zůstal král Gundobald ze strachu před svými arianskými Burgundy proti svému přesvědčení arianem[1]).

Gundobald zavraždil dva své bratry, Godomara a Chilpericha, tohoto i s jeho manželkou, matkou Klotildy, manželky franckého krále Chlodviga, a pak oplakával jich na oko[2]). Poněvadž třetí bratr Godegisel v bitvě svedené s králem franckým Chlodvigem ho zrádně opustil, a on proto byl poražen, přepadl potom Godegisela ve Vienně, který prchl do arianského chrámu, kde však byl zavražděn[3]). Gondobald stav se takto pánem všech Burgundů, byl spravedliv ke svým římským a gallickým poddaným, aby se neohlíželi po panství franckém, a vydal r. 501. nebo 502. zákonník[4]), kterým úplnou rovnoprávnosť Romanův

---

znamená „non missum facitis". K tomu odpovídá Avitus, že „non missum facitis" znamená tolik co „non dimittitis" (t. j. nepropouštíte ho, nedovolujete mu, aby něco pro otce učinil. Non dimittitis čte se teď ve Vulgatě), a dodává: „A cujus proprietate in ecclesiis, palatiisque sive praetoriis *missa fieri* pronuntiatur, cum populus ab observatione dimittitur". (Od zvláštnosti tohoto slova volá se v kostelích, palácích a radnicích missa, když se lid rozpouští.) Z tohoto místa vidíme, že za onoho času užívalo se formule: missa est; ite, missa est; missa fit na konci soudního zasedání.

Missa jest tolik, co „rozpuštění", a toto slovo jest utvořeno jako offensa (io), remissa, collecta.

Slovo missa užívalo se též o matutinu a nešporách, které slouly „missae matutinae" a „missae vespertinae" (srv. can. 30. synody agdenské z r. 506. u Hefele II. 637). Má se to se slovem „missa" jako s naším českým: „služby Boží". „Služby" Boží znamenají hlavně a předc vším „mši sv." (ranní, veliké, zádušní služby Boží); však také máme „odpolední služby Boží" (nešpory neb požehnání).

Pojmenování oběti vzalo se od rozpuštění (missa) katechumenův a věřících, a mělo tu výhodu, že nezasvěcený z něho nic nevypátral, co mu tajemstvím zůstati mělo. Srv. Hefele C. G. II. 613; Rohrbacher-Huelskamp. U. K. G. VIII. 468. not. 3.

[1]) Gregor. Turon. II. 34. —

[2]) Aviti Ep. s. u Migna 59, 223. —

[3]) Gregor. Turon. II. 32 sq. —

[4]) Lex Burgundionum, též zvaná lex Gundobada, Gombata, později ve Francii Loi Gombette u Waltera: Corp. jur. germ. antiq. I. 302. — Srv. Walter: Deutsche Reichsgesch. I. 301. (2 Aufl. 1857); v. Daniels: Deutsche Reichs- und Staatenrechtsgeschichte. 1859. I. 154; tamtéž srv. o Gumbaldovi: Lex Romana Burgund. ed. Barkov. 1826, která se jemu připisovala.

a Burgundů prohlásil, učiniv konec útiskům, jichž tito nezřídka na oněch se dopouštěli.

Syn Gundobaldův Sigmund [1]) odpřisáhl se veřejně bludu arianského, navrátil se do lůna katolické církve, a tohoto příkladu následoval brzo jeho syn Sigerich. Avitus, biskup viennský, měl o tom řeč k lidu, z které se bohužel jenom nápis [2]) zachoval, z něhož se dovídáme, že den před tím dcera Sigmundova do lůna církve vstoupila; bude to bezpochyby táž, která byla provdána za Theodoricha krále Austrasie. Po svém obrácení putoval Sigmund do Říma, kde ho papež Symmachus († 514) s veškerou poctou přijal, začež králevič na zpáteční cestě se mu listem, který sv. Avitus diktoval [3]), poděkoval.

Gundobald, ač v arianství setrval, neměl synu svému a svým vnukům jejich přestupu za zlé, a dal Sigmundovi ještě za svého živobytí podíl ve vládě. Sigmund byl dvorem v Genevě, kterouž od arianův a jiných bludařův očistil. Sv. Maximus, biskup genevský, udržoval ho v jeho horlivosti, a poradil mu, aby pobořený klášter sv. Morice v Agaunu znova vystavěl a rozšířil [4]). Stavba byla započata r. 515. Při posvěcení kostela slavila se synoda tak zvaná agaunská nejspíše r. 517. [5]). Zde stanovili otcové, aby toliko oni Thebané, kteří dle jména známi jsou, totiž Moric (Mauritius), Exuperius, Kandidus a Viktor v nové basilice byli pochováni; ostatní sv. těla na jiném vhodném místě položena. Při jejich hrobě mělo se stále ve dne i v noci pěti církevní officium; proto měli se mnichové rozděliti na devět kůrů, kteří by se ve pění církevního officia střídali. Toto stálé pění církevního officia bylo zde poprvé na Západě zavedeno, jsouc následováním mnichů akoimetů konstantinopolských, a přešlo později do mnohých klášterů franckých. Král Sigmund nadál bohatě toto své štípení.

Sigmund poskvrnil jméno své, že lehkovážně uvěřiv své druhé manželce Prokopii, jinak též Konstancii zvané, jako by Sigerich, syn z prvního manželství proti jeho životu a vládě pykle strojil, dal ho při hostině zavražditi. Však v témž oka-

---

[1]) Bolland. Acta SS. 1. Maj. (Maj. I. 83); srv. Kuldův Církevní Rok. III. 238. —

[2]) Migne 59, 294. —

[3]) Inter Aviti Ep. 27. Migne 59, 243. —

[4]) Gregor. Turon. III. 5. —

[5]) Srv. Hefele II. 649. 650.

mžení litoval svého přenáhleného skutku, padl na mrtvolu synovu a plakal hořce. Odebral se do kláštera agaunského, a prosil tam Boha, aby za svůj hřích trest raději zde na zemi nežli na onom světě vytrpěl. Bůh vyslyšel prosby jeho. Návodem své matky Klotildy dychtící po krevní pomstě nad rodem krále Gundobalda († 517) vytáhli frančtí králové Chlodomir, Childebert a Chlothar proti Sigmundovi a jeho bratru Godomarovi, a porazili je. Sigmund chtěje se před Franky skrýti, ostříhal si hlavu, a oblekl se v roucho mnišské. Chtěje se odebrati do Agaunu, byl od některých svých poddaných zrazen, a králi Chlodomirovi vydán, kterýž ho s jeho manželkou a oběma syny Giskladem a Gundobaldem jaté do Orleansu odvedl. Frankové obsadili Burgund, však Godomar vyhnal je, a zmocnil se veškeré druhdy říše Sigmundovy. Chlodomir podnikl následujícího roku 524. novou výpravu proti Burgundu, však dal prve proti radě sv. Avita, opata z Micy, kterýž jemu tentýž osud předpověděl, Sigmunda s jeho manželkou a dítkami zavražditi a mrtvoly hoditi do studně, která potom sloula studní sv. Sigmunda. Po tři léta tam ležela, až konečně snahou agaunského opata byla z Orleansu za pěním žalmů přenešena do Agaunu, a tam v chrámu sv. Jana Ev. pochována.

Kající život Sigmundův po onom zločinu, jeho stálá modlitba a posty, trpělivosť v neštěstí a hlavně jeho nespravedlivá smrť způsobily, že byl po způsobu onoho času za sv. mučenníka ctěn. Císař Karel IV. dal ostatky sv. Sigmunda roku 1360. do Prahy přenésti, a v chrámě sv. Víta na hradě pražském slavně uložiti. Proto ctí se za patrona království Českého.

Proroctví micy-ského opata Avita vyplnilo se. Týž rok 524. padl Chlodomir v bitvě u Veseronce nad Rodanem blíže Vienny. Ale Godomar netěšil se dlouho z vlády nad Burgundskem. Králové frančtí vytáhli proti němu r. 524., dobývali krajiny po krajině, konečně byl jat a odveden do Francie r. 534., kde ve vězení zármutkem zahynul. Burgundsko bylo připojeno k říši francké, a blud arianský vymizel z něho na dobro.

§. 192. *Obrácení Franků na víru katolickou* [1].

Nejdůležitějším národem, který se v těchto dobách ke

[1] Du Chesne (Duchesnius): Historiae Francorum scriptores coaetanei ab ipsius gentis origine ad Philippi IV. tempora; cum epistolis regum, regi-

Kristu přizal, byli Frankové, jež božská prozřetelnost za nosiče světových dějin a vlastní podporu katolické církve sobě vyvolila. Frankové sídlili v severní Gallii a dělili se v salické na západě a ripuarské na východě. Jakkoli byli pohané, nepronásledovali křesťanství, naopak obcujíce s katolickými poddanými a výtečnými jejich biskupy, přijali od nich mnohý dojem. Childerich, král salických Franků (458—481) byl ctitelem sv. Genovefy a propustil na její přímluvu vězny k smrti již odsouzené [1]).

Nástupcem Childerichovým stal se syn jeho Chlodvig (Ludvík) I. (481—511) maje věku svého teprva 15 let. On porazil Syagria, posledního místodržitele římského v Gallii u Soissonsu r. 486., a učinil tak konec posledním zbytkům římského

---

narum, pontificum, ducum — et aliis veteribus rerum Francicarum monumentis. Paris. 1636—49. 5 T. f. (Tom. I. usque ad Pipinum regem. Par. 1636. — Tom. II. ad Hugonem Capetum. 1640. — Tom. III. ad Hugonis et Roberti regum tempora. 1640. — Tom. IV. ad regnum Philippi Augusti. 1641. — Tom. V. ad Philippum IV. Pulcrum. 1649). — Mart. Bouqet: Recueil des historiens des Gaules et de la France. (Scriptores rerum Gallicarum et Francicarum.) Paris. 1738—1865. 21 Tom. fol. (Nové vydání z r. 1867.; od Bouqueta jsou Tom. 1—8.) —

Gregorius Turonensis († 594): Historia ecclesiastica Francorum, libri X. ab O. C. usque ad annum 591. Toto dílo Řehořovo a jeho pokračování: Fredegarii chronicon až k roku 641., jakož i další pokračování od jiných až k roku 768. vydal Ruinart. Paris. 1699. in fol. (Otisk u Migna tom. 71. Dva německé překlady: Virchurg 1848—49; Berlin 1851) — Huschberg: Geschichte der Alemannen und Franken bis Chlodwig. Sulzb. 1840. — Löbell: Gregor von Tours und seine Zeit. Leipz. 1839. — Kries: De Gregorii Turon. episcopi vita et scriptis. Vratisl. 1839. — A. Jacobs: Géographie de Grégoire de Tours. Par. 1861. — Lecoy de la Marche: De l'autorité de Grégoire de Tours. Paris. 1861. — L. B. Des Francs: Études sur Grégoire de Tours, ou de la civilisation en France au 6 siecle. Chambéry. 1861. — Junghans: Geschichte der Fränkischen Könige Childerich und Chlodwig. Gött. 1857. — Heber: Die vorkarolingischen christlichen Glaubenshelden am Rhein und deren Zeit. Frankf. 1858. — Bornhak: Geschichte der Franken unter den Merowingern. Greifsw. 1863. — Nädelin: Das merow. Königthum. Stuttg. 1865. — Wilhelm Arnold: Deutsche Geschichte. 2. Bd.: Fränkische Zeit. Gotha. 1881. — Rohrbacher-Rump: Universalgeschichte der kath. Kirche VIII. 402 a jiných místech. — Damberger: Synchronist. Geschichte I. 55 a na jiných místech.

[1]) Vita s. Genov. I. 13. Bolland. Acta SS. 3. Jan.; Círk. Rok I. 271. —

panství v Galii. V této válce zloupili pohanští Frankové četné křesťanské chrámy a odnesli z nich zlaté a stříbrné nádobí [1]).

Chlodvig pojal r. 493. Klotildu, princeznu burgundskou, dceru nešťastného krále Chilpericha, kteréhož jeho bratr Gundobald o panství a život připravil, za manželku. Jsouc katoličkou namlouvala svému manželu, aby se ku Kristu obrátil; však dlouho na darmo. Ale přece na něm tolik vymohla, že mohla dáti své syny pokřtíti, z nichž první Ingomer brzo po křtu zemřel, což král malomocnosti křesťanského Boha připisoval. Když druhý Chlodomer onemocněl, připisoval to král opět křtu; však Pán uzdravil ho k vroucné modlitbě zarmoucené matky [2]). Bitva přivedla ho s jeho Franky ke Kristu.

Alemané, statný to kmen germanský, učinili útok na ripuarské Franky, jimž spěchal Chlodvig ku pomoci. Na rovinách u Zülpichu čili Tolbiaka [3]) strhla se r. 496. bitva, která začala býti pro Chlodviga ztracenou. Nadarmo vzýval bohy své; Odin a Donar neslyšeli ho. V této rozhodné chvíli volal k Ježíši Kristu, Synu Boha živého, o kterémž jemu Klotilda jistila, že pomáhá doufajícím v něho, a učinil slib, že se pokřtíti dá, zvítězí-li nad svými nepřáteli. Mezi tím, co takto k ukřižovanému Bohu se modlil, dali se Alemané na útěk a když král jejich padl, prosili vítěze, aby vraždění zanechal, poněvadž jsou jeho. Bitva skončila se, a Chlodvig spojil oba národy [4]).

U Zülpichu zvítězil Kristus a jeho církev. Chlodvig navrátiv se z války domů, odebral se k své choti Klotildě, prodlévající v královské ville Juviniaku, a zvěstoval jí, kterak vítězství dosáhl. Klotilda povolala hned z Remeše sv. arcibiskupa Remegia [5]), aby krále křesťanské víře vyučil. Král přesvědčil se o nicotě pohanských model a pravosti křesťanství, ale bál se svých Franků, kdyby bohy opustil, a zjevil své obavy sv. Remegiovi. K jeho radě svolal Franky, kteří dřív ještě nežli začal mluviti, volali: „Zavrhneme, o králi, smrtelné

---

[1]) Gregor. Turon. II. 27.

[2]) l. c. II. 28—30; Fredeg. IV. 18.

[3]) Toto místo jest patrno z Gregor. Turor. II. 37.

[4]) l. c. II. 30.

[5]) Bolland. Acta SS. 2. Octbr. I. 59 sq. (Comment. praev.; druhý životopis kratší, prý od Venantia Fortunata, p. 128; třetí, však méně spolehlivý, od Hinkmara, arcibiskupa remešského, p. 131.

bohy, a budeme následovati nesmrtelného Boha, kterého Remegius hlásá" [1]).

Král přijal křest v Remeši o vánocích r. 496 [2]). K této slavnosti pozval Chlodvig několik biskupův, a křest děl se s velikou slávou v kostele Panny Marie. Všichni brali se v průvodu do chrámu. Sv. Remegius vedl krále, za králem kráčeli jeho choť Klotilda s jeho dvěma sestrama a pak více nežli 3000 Franků z jeho vojska. Když přišel král do křestní kaple, prosil za křest. Tu pravil k němu sv. Remegius: „Skloň svou hlavu, Sikambře; spal, čemu jsi se posud klaněl, a klaň se tomu, co jsi pálil". Potom vyznal král víru v nejsvětější Trojici, byl pokřtěn a sv. křižmem pomazán [3]). S králem bylo pokřtěno 3000 mužů z jeho vojska, větším dílem důstojníků mimo ženy a děti [4]). Sestra králova Albofleda přijala křest, a druhá Lantechilda, jsouc ariankou, přijala pomazání sv. křižmem, a stala se katoličkou. Účinek znovuzrození Chlodvigova jevil se hned tím, že všechny jaté na svobodu propustil, a kostelům veliké dary učinil; pak nosil po osm dní bílé roucho, po kterouž dobu sv. Remegius ho dále vyučoval. Když mu jednoho dne utrpení Páně četl, zvolal Chlodvig: „Kdybych tam se svými Franky býval, byl bych ho pomstil." [5]).

Však s králem neobrátili se všichni Frankové ke Kristu; přestup jejich děl se pomalu a znenáhla. I nespokojenci nechyběli; vyplnilo se, čeho se Chlodvig obával. Mnozí přestoupili k Ragnacharovi, králi kambrejskému, pohanu a jeho bratránku [6]). Ještě více nežli po sto letech byli mezi Franky pohané, i mezi velmoži. Sv. Lupus, biskup sensský, kterého král

---

[1]) Gregor. Tur. II. 31.

[2]) Den křtu jest jasný z listu biskupa vienského Avita, který též při něm byl, Ep. 41. Msi VIII. 175; Migne 59, 227. Srv. Pagi. Crit. ad ann. 499. n. 6. Ve Francii zůstaly vánoce dnem křtu. Gregor. Turon. VIII. 9. —

[3]) Hinkmar vypravuje pověsť, že holubice nad sníh bělejší přinesla láhvičku se sv. olejem, poněvadž klerik nesoucí sv. křižmo davem protlačiti se nemohl. Tuto posvátnou ampullu rozbil za francouzské revoluce poslanec Rommé. Srv. Bolland. Comment. praev. ad Vitam s. Remegii; von Murr: Die heilige Ampulle zu Rheims. Nürnb. 1801.

[4]) Dle Řehoře Turon. 3000, dle Fredegara 6000, dle Hinkmara 3000 mimo ženy a děti.

[5]) Gregor. Turon. II. 31; Fredegar. Epit. c. 21; Vita s. Remegii.

[6]) Hincmar. Vita s. Remegii l. c. p. 149.

Chlotar II. okolo r. 615. ve vyhnanství poslal, byl dán pod dozor pohanského vojvody Bosona, který sídlil na březích řeky Oise, kde byli pohanské chrámy, pokřtil ho, a osvítil křtem velmi četné vojsko francké, které posud v bludu trvalo [1]). Frankové v Belgii zůstali větším dílem až do osmého století pohany.

Však nespokojenosť a nevoli jedné části Franků nahradila Chlodvigovi mnohonásobně láska a oddanosť Galloromanů, které křest remešský naplnil nesmírnou radostí, a s nimiž veškeren svět katolický jásal. Bylť Chlodvig onoho času jediné kníže katolické. Císař Anastasius I., byl oddán bludu monofysitskému; Ostrogoth Theodorich v Italii, Visigoth Alarich II. ve Španělsku a jižní Gallii, Burgund Gundobald v Gallii, Vandal Thrasamund v Africe byli ariané.

Papež Anastasius II. poslal Chlodvigovi list, kde svou radosť z jeho obrácení mu vyslovuje, a na „svém milovaném, slavném a vznešeném synu“ žádá, „aby byl církvi železným sloupem a přilbicí spásy proti záměrům jejích jedovatých nepřátel“ [2]). Podobnou radosť vyjádřil králi ve svém listu Avitus, biskup vienský, a naznačil jaksi v duchu prorockém úkol jeho v říši Boží: „Když Bůh skrze tebe tvůj lid svým učiní, podej též národům cizozemcům, kteříž ještě ve své přirozené nevědomosti žijí, a zárodky křivého učení ještě nakaženi nejsou, z pokladu svého dobrého srdce símě víry; a nebudiž tebe nehodno poslati k nim posly, abys věc Hospodinovu, který tobě tak přízniv jest, pěstoval“ [3]).

Co papež a Avitus málo slovy naznačili, a jejichž obsahu ani netušili, stalo se prozřetelností Boží skutkem. Vstup Chlodvigův do církve tvoří epochu v dějinách církevních a ve státním vývoji Západu. Germané měli se státi dědici západní říše římské a nosiči světových dějin na dlouhé časy, proto musili přijíti ke Kristu pravým štípením skrze církev katolickou. Posud byli Germané, pokud byli křesťany, ariané; arianství a germanství bylo Romanům skoro totéž, a tvořilo proti nim nejostřejší protivu. Teď nastalo mezi Romany a Germany prostředkování katolickými Franky. Chlodvig založil

---

[1]) Bolland. Acta SS. Sptbr. I. 259. (1. Sptbr.).
[2]) Msi VIII. 193.
[3]) Ep. 41. Msi VIII. 175; Migne 59, 257.

mocný katolický stát, na němž středověk zbudován jest, kterýž na Západě jsa katolický šířil se k Východu mezi pohanskými kmeny germanskými, až je všechny ve své lůno pojal. Co Frankové politicky říši rozmnožovali, kryli při tom irské a anglosaské věrozvěstce, kteří mezi pohanskými Germany Krista hlásali, a z nichž mnozí pro něho smrť mučennickou podstoupili, a spolu přihlíželi k tomu pilně, aby štípení Kristovo nezahynulo, poněvadž toho jejich politický prospěch žádal.

Poněvadž Gothové utlačovali katolické Galloromany a jejich biskupy, toužili tito po vládě francké, a Chlodvig nechtěje ztratiti sympathii svých katolických poddaných gallických musil zakročiti. Z jara r. 507. svolal Franky do Paříže, a promluvil k nim tato slova: „Přetěžce to snáším, že tito ariánští Gothové krásnou čásť Gallie v držení mají. Pojďme na ně, s pomocí Boží porazíme je, a uvedeme jejich zemi ve své vlastnictví“. Tato řeč líbila se všeobecně, a vypukla válka francko-gothická. Frankové, vzývajíce ss. Martina a Hilaria za pomoc, porazili Visigothy na rovině voulonské (campus Vocladensis). Král Alarich II. padl v bitvě, a Chlodvig zmocnil se Aquitanie a hlavního města Tolosy; Gothům zbyla v Gallii jenom Septimanie, země při zálivu lyonském od Rodanu až ku Pyrenejím se rozprostírající. Když se Chlodvig u vítězoslávě do Toursu navrátil, přijal vyslanectví císaře Anastasia, který mu poslal titul konsula a nachový plášť. Dne 1. ledna r. 509. nastoupil slavným způsobem na svůj konsulát, a od té doby jmenovali ho konsulem a augustem [1]). Takto stala se jeho vláda legitimní v očích Romanů, kteří stále viděli v císaři východním svého pána. Před gothickou výpravou zavázal se k slovům Klotildiným slibem, že zvítěziv vystaví v Paříži chrám ke cti ss. apoštolů Petra a Pavla, což také splnil.

Uspořádav své nové státy, kázal na radu sv. Remegia, biskupa remešského, a sv. Melania, biskupa renesského, 10. července 511 slaviti synodu orleansskou (Aurelianensis I.), kteréž byli přítomni 32 biskupové, jak frančtí, tak z bývalého území visigothického, mezi nimi pět metropolitů. Sám král předložil biskupům články, o kterých bylo jim rokovati, a potvrdil 31 kanonův usnešených [2]). Vůbec žil Chlodvig v dobrém prá-

---

[1]) Gregor. Turon. II. 37. 38.

[2]) Msi VIII. 350; Hard. II. 108; Hefele II. 642.

telství s biskupy své říše, a řídil se jejich radami. Však přece vyznati jest, že křesťanství, ke kterému se Chlodvig z přesvědčení, a ne z politiky přiznal, nepronikJo jeho útrob, nezpůsobilo vnitřní změny jeho smýšlení, a neoblažilo ho svým klidem nebeským. On poznal toliko jeho zevnitřní lesk a velebnosť, ale ne jeho vnitřní obživující síly. Zůstal starým barbarem, mužem krve a železa. Ukázal to jmenovitě proti svým ostatním příbuzným, kteří nějaké panství drželi, nebo k němu nárok činili. Dal je všechny povražditi, a zmocnil se jejich území a pokladů. Potom naříkal jednoho dne ke svým lidem: „Běda mně, že jsem jako cizinec mezi svými, nemaje příbuzných, kteří by mně v neštěstí pomáhali". „Toto však řekl", dokládá Řehoř Tourssky, „ne z lítosti nad smrtí svých příbuzných, ale ze lsti, aby kdyby snad někdo za příbuzného k němu se hlásil, mohl i tohoto zabiti". Potom umřel v Paříži, kterouž učinil hlavním městem své veleříše, r. 511. v 30. roce svého panování, maje věku svého trprva 45 let, a pochován byl v chrámu sv. Petra a Pavla [1].

Po smrti svého manžela žila Klotilda, jak se na křesťanskou vdovu sluší, stavěla kostely a kláštery, jako panenské kláštery v Toursu, Kalaisu, v Andelu, chrám sv. Germana v Auxerru, a se svým synem Chlotarem klášter sv. Petra v Rouenu. Zemřela r. 545. v Toursu v panenském klášteře, který založila, a byla pochována v Paříži po boku svého manžela [2].

Sv. Remegius, arcibiskup remešský a apoštol Franků, umřel 13. ledna roku 533. maje věku svého 96 let (narodil se okolo r. 436. v Laonu ze vzácné rodiny romanské) a biskupovav v Remeši po smrti Bennagiově 74 léta. Z jeho spisů dochovaly se nám čtyři listy a jeho závěť; dva jsou ke králi Chlodvigovi, třetí ke třem gallickým biskupům, a čtvrtý k biskupu tongernskému Falkovi [3]. Sv. Remegius ctí se ve Francouzích vedle sv. Martina Tourssкého a sv. Diviše (Dionysia) Pařížského za největšího světce.

---

[1]) Gregor. Turon. II. 40—43.

[2]) Srv. Ventura: Die katholische Frau. Schaffh. 1863. Bd. II. 2, str. 6—20. — Bouquette: Sainte Clotilde et son siécle. Par. 1867. — Gay: Sainte Clotilde et les origines chrétiennes de la nation et monarchie francaises. Par. 1867. — Kuldův Círk. Rok. IV. 20. —

[3]) Gallandi Bibl. PP. X. 804; Migne 65, 963.

Synové Chlodvigovi (511—561) rozdělili sobě říši otcovskou. Nejstarší Theuderich, narozený z pohanské souložnice, obdržel východní část, později Austrasii zvanou, sídle v Remeši nebo Metách; synové Klotildini Chlodomir, Childebert a Chlotar dostali západní část, pozdější Neustrii, se sídly Orleansem, Paříží a Soissonsem. Však meč nevyšel z rodu Chlodvigova. Když Chlodomir ve válce burgundské r. 524. padl, zavraždili strýcové jeho dva syny, a zmocnili se jeho říše; třetí Chlodoald ušel smrti, stal se potom knězem a zemřel r. 560. v klášteře, který na místě zvaném Nogent nedaleko Paříže na Sekváně vystavěl. Francouzové jmenují ho obyčejně St. Cloud [1]).

Chlotar I. spojil na krátký čas opět celou říši; však po jeho smrti († 561) rozdělili ji sobě zas jeho čtyři synové, držíce se v celku rozdělení z r. 511. Zavázali se sice přísahou při ostatcích svatých, že budou v upřímném přátelství po bratrsku živi; však přísaze své nedostáli. Dějiny těchto králův a četných jejich nástupců nejsou nic jiného nežli dějiny jejich bratrských válek a vzájemného ukrutného vraždění. Mimo to byli tito králové oddáni nesmírné chlípnosti, vilnosti a prostopášnosti; pojímali manželky a zapuzovali je po libosti; měli mnohdy proti všemu církevnímu řádu několik manželek zároveň a obyčejně s nimi hejno souložnic. Nákaza dvoru šířila se v další nižší kruhy a vrstvy. Jak těžké boje církevní mužové proti takovéto nákaze podnikati musili, může si snadno každý představiti. Síla Meroveovců klesala, moc panovničí hynula a dostávala se v ruce majordomů [2]).

Chlotar II., král Neustrie, zabiv dva královské prince a jejich bábu, pověstnou Brunhildu, stal se pánem opět celé francké říše (r. 613.), a svolal r. 614. nebo 615. valnou synodu

---

[1]) Vita s. Chlod. Mabill. Acta SS. O. S. B. I. 134; Bolland. Acta SS. 7. Sptbr.

[2]) Major Domus byl původně správce veškerého královského domu a dvora, a sloul z prva seneskal (nejstarší sluha); též měl dozor na královské statky a léna, pročež držitelé lén čili lendové na něm záviseli. Z teto příčiny pracovali lendové o to, aby dosáhli vlivu na obsazování tohoto místa pro ně předůležitého, a konečně při slabosti králů provedla šlechta, že majordomy sama volila, a král je toliko potvrzoval. Tak z úřadníka královského stal se zástupce šlechty proti králi. Chlotar II. musil se vzdáti práva jmenovati majordomy. Po smrti Dagoberta I. († 638) vládli již majordomové místo králův, a letopisové jmenují je často subreguli.

do Paříže (Parisiensis V.), kamž se dostavilo 79 biskupů; bylať to posud nejvalnější synoda francká, kteréž král se svými velmoži byl též přítomen. Synoda bojovala za řádnou kanonickou volbu biskupův stanovíc ji can. 1., a svobodu duchovních od světských soudů (can. 4), a svobodu církevního jmění a pozůstalosti duchovních, aby nebyly zabavovány (can. 7.). Král Chlotar II. potvrdil ustanovení synody, však s některými dodatky, z nichž nejdůležitější jest onen ke kanonu 1., že kanonicky zvolený biskup potřebuje královského potvrzení[1]).

Chlotar II. měl při svém dvoře mnohé zbožné muže, z nichž nejznamenitější byl: sv. Arnulf, biskup metský, který byl vychovatelem jeho syna Dagoberta[2]), a Pipin Starý z Landenu, praotcové rodu Karlovců.

Syn a nástupce Chlotarův Dagobert I. Veliký (628—638) byl v prvních letech své vlády výtečným panovníkem; však brzo zapomněl na svou starou spravedlnosť, sahal dychtivě po majetku kostelův a poddaných, shromažďoval s velikou lakomostí poklady, a byl docela oddán tělesnosti[3]). Založil opatství sv. Diviše (St. Denis), při něm vystavěl nádherný chrám, a nadál hojnými statky ku podivení všech. Zde byl též pochován, první to francký král, který zde pohřben byl[4]).

Dagobert I. V. byl poslední statný panovník z rodu Merovigova; po jeho smrti nastala doba lenivých králů (rois fainéants), a veškerá moc panovnická připadla majordomům, z nichž konečně Pipin Heristalský, tak zvaný po statku u Lutttichu na Mose, syn Ansegisův a Beggin, vnuk Pipina Landenského z otcovské a sv. Arnulfa z materské strany stal se jediným majordomem a pánem veškeré Francie. Pipin pečoval o všechno a panoval pod titulem: „vojvoda a kníže Franků“ (dux et princeps Francorum). Králové Theodorich III. († okolo r. 692.), Chlodvig III. († 695), Childebert III. († 611) a Dagobert III. byli vedle něho pouhými stíny, kteří mimo názov králův žádné moci neměli. Pipin zemřel v prosinci r. 714. pa-

---

[1]) Msi X. 539; Hard. III. 551; Hefele III. 63.

[2]) Vita s. Arnulfi, kterou složil jeden mnich, jeho vrstevník, po rozkazu příbuzného Chlodulfa, biskupa metského; ap. Bolland. Acta SS. 18. Jul. (Jul. IV. 435); Mabillon. Acta SS. O. S. B. II. 150; srv. Círk. Rok. V. 138.

[3]) Fredegar. 58—61.

[4]) l. c. 79.

novav, jak praví, letopisy 27 let a 6 měsícův a připraviv cestu svému rodu ke trůnu.

Promluviti musíme ještě o způsobu, kterým se ve Francii biskupské stolce obsazovaly, a o klášteřích.

Když Frankové do Gallie vtrhli, byli to biskupové, kteří svých věřících proti dobyvatelům chránili, jsouce přirozenými zástupci obyvatelstva římsko-gallického, z jehož prvních rodin pocházeli. Mimo to vyznamenávali se sv. životem, a požívali z těchto příčin veliké vážnosti u franckých vládců, prve nežli se stali ještě křesťany. Když přijali křesťanství, pochopili brzo, že jenom pomocí biskupů může se říše upevniti, a dopřáli proto biskupům velikého vlivu na říšské věci. Za to zase chtěli králové dostati vliv na obsazování stolců biskupských. Nejprve domohli se práva potvrzovati volbu biskupovu, kterou duchovenstvo a lid vykonali. Toto právo vykonával snad již Chlodvig I., a biskupové dali od něho uzavření svých synod potvrzovati, aby se takto římskými zákony stala. Však toto právo rozšířilo se brzo; králové navrhovali voličům kandidáta biskupství, nebo jmenovali jednoduše biskupa, kterého potom diecése přijmouti musela. Tyto příklady jsou již u synů Chlodvigových; tak na příklad vlivem královny Klotildy dosedli na stolec biskupský v Toursu dva biskupové [1]), poněvadž pocházeli z Burgundu. po nich následoval dle volby krále Chlodomira rovněž Burgunďan Definius [2]), a po něm k rozkazu téhož krále Ommatius, bohatý měšťan klermontský [3]). Za takovýchto vlivů vystoupilo svatokupectví jakožto prostředek a cesta k biskupství ve velikých rozměrech, a Řehoř Tourský jmenuje vládu Theodoricha I. (511—534), syna Chlodviga I., časem, kdy se vetřela [4]).

Proti tomuto zlořádu bojovaly synody nadarmo. Klermontská synoda [5]) stanovila r. 535., že biskup má býti volen od duchovenstva a lidu se schválením metropolity, a kdo by se přízní mocných nebo lstí vetřel, má býti vyobcován (can. 2.). Orleansská třetí (r. 538.) [6]) obnovila staré předpisy o kanonické

---

[1]) Gregor. Turon. III. 16. X. 31.

[2]) l. c. X. 31.

[3]) l. c. III. 17.

[4]) Vitae PP. IV. 1.

[5]) Msi VIII. 859; Hard. II. 1179; Hefele II. 739.

[6]) Msi IX. 10; Hard. II. 1422; Hefele II. 752.

volbě; však orleanská pátá (549) [1]), mluví již o tom, že ke kanonické volbě nutno jest schválení královo (can. 10.). S touž věcí zaměstnávala se zase synoda pařížská třetí (okolo r. 557.) [2]) nastupujíc na kanonickou volbu, a ohrazujíc se proti tomu, aby někoho biskupem proti vůli metropolity a biskupů téléž provincie ustanovil (can. 8.). Ale církevní zákonodárství nezmohlo nic proti vůli a politice dvora, a věci stávaly se čím dále tím horšími. Z husta dosedali na biskupské stolce mužové zcela neschopní; úřadníci královští a hrabata měst stávali se biskupy týchž měst, ve kterých dříve úřadovali: laikové postoupili v nejkratším čase od tonsury za biskupy; jmenovitě královští kancléři byli za biskupy povyšováni. Za takovýchto okolností nebylo řeči o povolání a nutném vzdělání pro stav duchovní. Však ne všichni biskupové byli takového rázu; četní vynikali svatostí života a horlivostí ve svém povolání.

Život klášterní kvetl a byl vážen od králů, velmožův a obecného lidu [3]). O jeho vzletu a oblíbenosti svědčí, že v šestém století jenom v údolí Saony a Rhodanu 80 nových klášterův, od Pyrenejí až k Loiře 94, od Loiry až k Vogesům 54, a od Voges až k Rýnu 10 zbudováno bylo. Bylo to takřka nové a důkladnější obrácení těchto zemí. Každá provincie obdržela zenáhla benediktiny za apoštoly, kteří stávali se zhusta biskupy, a biskupství a kláštery zároveň zakládali. Kláštery byly pak zbrojnice a semeniště diecésního duchovenstva [4]). Jak četně a hojně obydleny byly kláštery v sedmém století, jest patrno z počtu klášterův a mnichů města Vienny a jeho okolí, které životopisec sv. Klara vypočítává: „V klášteře sv. Kolumbana žilo 30 mnichů, 400 v klášteřích v Grigni, skoro 500 v klášteře sv. Petra v jižní části města, 50 u ss. Gervasia a Protasia, 50 u sv. Jana Křtitele, 50 u sv. Vincence, 30 u sv. Marcella; 25 vdov Bohu oddaných v klášteře sv. Blandiny, 100 jeptišek v klášteře sv. Ondřeje před městem, 100 v jiném klášteře sv. Ondřeje, 40 v klášteře sv. Nicetia, a ještě 150 mnichů

---

[1]) Msi IX. 127; Hard. II. 1443; Hefele III. 1.

[2]) Msi IX. 743; Hard. III. 338; Hefele III. 9.

[3]) Srv. Montalembert-Brandes: Die Mönche des Abendlandes. Bd. II. 6. und 7. Buch 243—608.

[4]) l. c. II. 267.

v klášteře sv. Ondřeje“ [1]). Bylo tedy v celku ve Vienně a okolí přes 1200 mnichův a ke 300 jeptišek; mimo to bylo ještě ve viennské diecési 60 náboženských bratrstev [2]). Krásné to zajisté svědectví o čilém náboženském životě při všech zmatcích, různicích a válkách občanských, které ve Francii panovaly.

Veliké slávy mezi mnichy jako přísný asceta a věrozvěstec dobyl sobě jahen Vulfilach, rodem Longobard. Chtěje následovati sv. Simeona Stylity postavil sobě v trevirské diecési sloup, kde stál bos, a vzdoroval všem nehodám počasí. Ze svého sloupu kázal okolním obyvatelům, kteří se na mnoze ještě modlám klaněli; jmenovitě ctili velikou sochu nějaké keltické bohyně postavenou na jednom vrchu. Svým kázaním obrátil obyvatelstvo od modlářství, ztroskotal malé modly sám, onu velikou bohyni na vrchu se svými novoobrácenci. O jeho způsobu života rozliční rozličně smýšleli; někteří měli to za přepjatosť nebo domýšlivosť. Okolní biskupové navštivili ho a radili mu, aby se sloupu sestoupil, sv. Simeonu se nepřirovnával, a přebýval s bratřími, které kolem sebe shromáždil, poněvadž tento způsob života nehodí se pro jejich ponebí. Vulfilach uposlechl slov biskupů. Biskup, bezpochyby trevirský, pozval ho jednou na vzdálenější dvůr, a dal mezi tím sloup zbořiti. Druhý den nalezl Vulfilach jeho trosky, plakal sice hořce, ale z úcty k biskupovi nepostavil ho více (r. 591.). Od té doby bydlil se svými bratřími v klášteře a vypravoval své dějiny Řehoři Toursskému [3]).

§. 193. *Obrácení Irska sv. Patrikem* [4]).

Křesťanství zvítězilo nad pohanstvím v Britannii, pokud byla římskou, však do Irska a Skotska mnoho nevniklo, jakkoli tam nějací křesťané žili.

---

[1]) Vita s. Clari. c. 3. Tato Vita v Acta SS. 1. Jan. (Jan. I. 55.) a u Mabill. Acta II. 483; jest složena ke konci 8. století.

[2]) l. c.

[3]) Hist. Fr. VIII. 15. 16.

[4]) Thomas Moore: History of Ireland. Par. 1835; do němčiny ji přeložil Klee. Mainz. 1836. — W. Collier: Staats- und Kirchengeschichte Irlands von Einführung des Christenthums bis auf die Gegenwart. 1845. — Rohrbacher-Rump: VIII. 16 sqq. IX. 34 sqq. — Mantalembert-Brandes: II. 435 sqq.

Papež Caelestin I. poslal r. 431. jahna Palladia, kterého za biskupa vysvětil, do Irska ještě se čtyřmi jinými věrozvěstci. Však Palladius byv pohany ohrožen, opustil brzo Irsko, odebral se do severního Skotska, a zemřel tam brzo potom [1]).

Vlastním apoštolem Irska jest sv. Patrik (sv. Patricius) [2]). Narodil se mezi lety 377—387 (obyčejně má se rok 377. za rok jeho narození), v místě, které sám nazývá Bonavem Tabernae (buď jest to Boulogne v Pikardii nebo Kilpatrik v Northumberlandu). Jeho otec Kalpurnius byl jahnem, a děd jeho Potitus knězem. Jeho matka Konchesa byla prý příbuznou sv. Martina, biskupa toursského. Když měl věku svého 16 let, polapili ho s některými jeho krajany mořští loupežníci, zavlekli do Irska a prodali jednomu tamějšímu náčelníku čili knížeti, jehož stáda po šest let pásti musil. Útěchu hledal v modlitbě, naučil se při tom irskému jazyku, a poznal obyčeje a mravy země. Následkem nočního snu prchl k moři, vstoupil na loď připravenou k odplutí, a navrátil se ve svou vlasť. Později byl ještě jednou od mořských loupežníkův jat, ale po 60 dnech obdržel křesťanskými obchodníky svobodu nazpět. Jeho rodičové přáli si, aby teď u nich již zůstal, ale vnitřní hlas volal k němu, aby se nad ubohým pohanským lidem irským smiloval. Po mnohých bojích sám se sebou a svými příbuznými odebral se do klášterů, Marmoutieru a Lerinu, a k sv. Germanovi, biskupu auxerreskému, opatřit si potřebného vzdělání. Když sv. German byl od gallických biskupů do Britannie poslán, aby tam proti pelagianským bludům bojoval, které také přemohl, byl sv. Patrik v jeho průvodu.

Navrátiv se domů, odebral se na radu sv. Germana do Říma ku papeži Caelestinovi I. s přímluvným listem, aby od hlavy církve obdržel plnomocenství hlásati Krista v Irsku. Papež určil ho za biskupa, a poslal r. 432. do Irska. Biskupské svěcení obdržel v Evreuxu v Gallii. Potom přistál na březích Kambrie, nynějšího Walesu, a jsa doprovázen britickými mnichy, z nichž pak první biskupy učinil, odebral se do Irska. Zde hlásal evangelium s velikou horlivostí, a Bůh podporoval jeho

---

[1]) Bolland. Acta SS. 6. Jul.; Beda: hist. eccl. Anglorum I. 13; Prosper Chronic.

[2]) S. Patricii Confessio, kterou sám složil a Jocelini Vita s. Patricii u Bolland. Acta SS. Mart. II. 517 (17. Mart.); srv. Církevní Rok II. 420.

slovo zázraky. Bubnem shromažďoval lid kolem sebe pod širým nebem, a vypravoval mu život, utrpení a smrť Spasitelovu. Lid opouštěl davem modly, a přijímal křesťanství. Chtěje získati náčelníky, vcházel v jejich domy a schůze, kázal jim Krista, a nakloňoval si je dary. Druidové a Bardové [1]), vidouce své bohy a posvátné věci v nebezpečenství, popuzovali lid a náčelníky proti němu; ale svatý nedal se ničím zastrašiti. Plný důvěry v Boha procházel ostrov od jednoho konce ke druhému, zakládal kláštery, z nichž první byl u města Dounu, jehož opatem učinil svého učenníka sv. Dunnia, a získal pro ně syny a dcery náčelníkův ostrova ve velikém množství, že jich, jak sám praví, víc ani býti nemohlo. Ve své apoštolské činnosti vedl sobě velmi opatrně, nehubil národních pohanských obyčejův a mravův, ale zaváděl na jejich místo křesťanské slavnosti a církevní ústavy. Tak stávaly se druidky klášternicemi, a četní bardové mnichy. Nejznamenitější z obrácených bardův jest dvorní bard Dubrach Mac Volubair, který své umění do křesťanství přenesl, a svými písněmi je velebil a v národě šířil.

Roku 455. zbudoval sv. Patrik v okresu zvaném Macha chrám, kolem něhož vzniklo znenáhla město Armagh, kteréž učinil svým sídlem a metropolí země, a vysvětil ze svých spolupracovníků dle potřeby třicet za biskupy [2]). Při svém veškerém duchovním a tělesném namáhání vedl přísný život, konal do 55. roku svého života všechny cesty pěšky, a teprva později pro své stáří užíval povozu. Dvakráte cestoval do Říma r. 441. a 445. Ke konci svého života slavil se svými suffragány dvě synody [3]) k upravení církve irské. Umíraje po dvacetitřileté apoštolské činnosti zanechal Irsko skoro celé křesťanské, poseté kláštery a školami, z nichž potom věrozvěstové na pevninu vycházeli. Umřel v Dovnu v provincii ulsterské r. 465., kterýžto rok má se obyčejně za rok jeho úmrtí.

---

[1]) U Keltů byly pro pěstění náboženství a vědy tři třídy osob: Druidové, Věstci a Bardové; onino první byli představení náboženství a jeho obřadů; tito poslední opěvovali při veřejných pohanských slavnostech skutky bohův a hrdin.

[2]) Nebyli to diecésní biskupové s ohraničenými kraji a vyznačenou pravomocností, než byli to krajinští biskupové, a snad též představení klášterův obdrželi biskupské svěcení již od sv. Patrika, jak tomu později zhusta bylo.

[3]) Msi VI. 513; Hefele II. 565.

Ve svých posledních letech sepsal svůj životopis pod názvem „Vyznání“ (Confessio), a pak jest od něho list, který poslal Korotikovi, křesťanskému knížeti britickému, jenž loupežně do Irska vpadl, mnohé na víru obrácené Irčany po samém křtu a biřmování jal, a za otroky prodal, a proto z církve od sv. Patrika vyobcován byl.

Irčané slaví památku sv. Patrika dne 17. března jakožto velikou národní a církevní slavnosť. V ten den nosí kytice jetele v rukou a za kloboнky na památku, že jejich patron, když lidé učení o nejsvětější Trojici pochopiti nemohli, utrhl třílistý jetelový lupen a na něm hleděl jim řečené tajemství víry vyložiti.

Nejznamenitější z učenníků Patrikových byli: sv. Benen čili Benignus, který po něm na stolec armaghský dosedl, a sv. Kieran nebo Kenerin, zakladatel kláštera Clonmacnoisu a biskup téhož místa, kteréhož Irčané prvorozeným svých svatých jmenují, a jehož řehole v klášteřích zavedena byla [1]).

Velikou světicí Irčanů stala se sv. panna a abatyše Brigita [2]). Narodila se ve Fochardu v Ulsteru asi r. 467.; její otec byl prý bardem. Jsouc ještě mladičkou přijala závoj od sv. Mela, bratrovce a učenníka sv. Patrika. Zbudovala sobě cellu pod jedním velikým dubem, z níž znenáhla vyvinul se veliký ženský klášter, zvaný Kill-dara (cella dubová), kteréhož abatyší se stala. Tento klášter byl semeništěm jiných, které všechny sv. Brigita spravovala, a tak vznikl řád sv. Brigity. Zemřela r. 523. Nad jejím hrobem byl brzo zapálen onen věčný oheň, který sloul ohněm sv. Brigity, jejž klášternice pečlivě živily na znamení své planoucí víry a lásky. Trval tisíc let, až bezbožná pseudoreformace jej shasla [3]).

Irčané vzývají sv. Brigitu za svou patronku, a úcta její byla po všechny věky veliká; kamkoli za starší doby irští mnichové vnikli, stavěli k její cti chrámy, a dnes ještě jest Brigita oblíbeným jménem Irčanek.

Jedním z výtečných biskupů po sv. Patrikovi byl sv. Finian, biskup klonardský, který v Klonardu znamenitou školu založil, z které četní svatí spolu vědomostmi vynikající vy-

---

[1]) Rohrbacher-Rump IX. 34.

[2]) Bolland. Acta SS. Feb. I. 99. (2. Febr.); Montalembert-Brandes II. 444; Círk. Rok II. 22.

[3]) Montalembert-Brandes II. 444.

cházeli, jako oba Kieranové, Columb-Kille, Columba, oba Brendanové a jiní [1]).

Znamenitým zakladatelem klášterů v šestém století byl Luan, kterého se jako malého pasáka mnichové bangorští ujali, a ho vychovali. Sv. Bernard tvrdí o něm, že sám založil 100 klášterů [2]).

Pod správou takovýchto výtečných biskupův a opatů rozkvetlo v šestém století símě sv. Patrika v takové kráse, že Zelený ostrov po staletí pro své zbožné obyvatelstvo, zbožná nadání, přísný řeholní život a výtečné klášterní školy nazýval se „Ostrovem Svatých". Jak četní byli tenkráte svatí, kteří Zelený Ostrov zdobili, jde na jevo z jednoho starého irského seznamu svatých, který ke konci sedmého nebo na počátku osmého století zhotoven byl. Jsou rozděleni dle času ve tři třídy: první třída (432—452) majíc v čele sv. Patrika obsahuje 350 biskupův (totiž krajinských) a zakladatelů kostelů, „neboť všichni tehdejší biskupové byli svatí a plni Ducha svatého"; druhá třída (452—605) majíc v čele sv. Kolumbu obsahuje kolem 300 svatých, hlavně kněží a mnichů; třetí třída (605—665) obsahuje kolem 100 svatých, nejvíce kněží a biskupů, v jejichž čele stojí ss. Kolman a Aidan [3]).

§. 194. Obrácení Skotska.

V nynějším Skotsku, které za časů Římanů jmenovalo se Kaledonií, obývali za staré doby Piktové, národ to bojovný, kterého Římané jinak nenazývali leč loupežníky, a který svou samostatnosť proti nim uhájil.

Piktům na jihu bydlícím mezi zálivem Forthem a horami grampianskými hlásal evangelium již v první polovici pátého století sv. Ninian [4]). Byl syn knížete kumbrických Britů, kteří v obou hrabstvích, Cumberlandě a Gallovay-i, obývali, a tudy s Pikty sousedili. Věnovav se zbožnému životu putoval do Říma, kde se 24 léta zdržel, a bezpochyby za biskupa posvěcen byl.

[1]) Rohrbacher-Rump. IX. 34.

[2]) S. Bernard. in Vita s. Malachiae c. 6.

[3]) Usserii britan. eccles. Antiquitates p. 913.

[4]) Bolland. Acta SS. Sptbr. V. 318. (16. Sptbr.); Beda h. eccl. Angl III. 4; Montalembert-Brandes III. 20—25; Círk. Rok V. 412.

Navrátiv se domů kázal evangelium v Kumbrii a v krajinách jižních Piktův až k horám grampianským s velikou horlivostí po 20 let (412—432). Na jednom předhoří, z něhož jest viděti daleké břehy kumberlandské a ostrov Man, vystavěl kostel z bílého kamení, kterému se Britové divili, majíce do této doby chrámy pouze dřevěné, a nazvali jej: Casa Candida (Bílý Dům = White Horn). Ninian učinil jej sídlem biskupským, a připojil k němu brzo klášter. Zemřel 16. září r. 432. maje věku svého 70 let.

Vlastním apoštolem Skotska čili Kaledonie jest sv. Kolumba [1]). Jeho původní jméno bylo Krimthain, pro svou svatosť a prostotu obdržel jméno Kolumby (holubice), a pro rozeznání od jiných svatých téhož jména sloul Kolumb-Kille, od množství klášterních cell, které založil.

Kolumba pocházel ze znamenitého královského rodu irského O'Neillů, který na celém severo-západu ostrova (v nynějších hrabstvích: Tyrconellu, Tyrone, a Donegallu) panoval, a narodil se v Gartanu 7. prosince r. 521. Hned z mládí věnoval se přísnému životu a studiu pod dvěma svatými opaty Finiany, z nichž první vysvětil ho za jahna, a druhý, v jehož klášteře Klonardu delší dobu dlel, za kněze (byli spolu biskupové). Jsa se všemi irskými náčelníky čili králi spřízněn, založil v mladickém věku 37 klášterů v Irsku, které všechny jako vrchní představený spravoval, ačkoli sotva 25 let svého věku měl. Nejstarší a nejznamenitější z těchto klášterů byly: Durrow (Dair = mach, Roboreti campus) u prostřed ostrova a Derry (Doire chalgaich, Roboretum algachi) na severu, kde nejraději dlel.

Byv svou neustupností a prudkostí příčinou občanské války, obdržel od synody slavené v Teiltě za pokání uloženo, aby tolik pohanů ke Kristu obrátil, co jeho vinou křesťanů padlo. Tu maje věku svého 42 léta opustil s 12 učenníky r. 565. Irsko, přistál na pustém ostrově Hy čili Joně, který na-

---

[1]) Život sv. Kolumby sepsali opatové kláštera Hy nebo Jony: Kummenius, který byl sedmým opatem (657—669) a Adamnanus († 704); oba životopisy u Bolland. Acta SS. 9. Juni. Adamnanův též u Migna 88. 726. — Montalembert-Brandes: Der. h. Columba, der Apostel Caledoniens (571—597) l. c. sv. III. Kniha 11. str. 101—328. Této vzácné práce vyšel zvláštní otisk pod názvem: Saint Columba, apotre de la Caledonie. — Extrait du tom. 3. des Moines d'Occident. Paris. 1867.

zval I-Colm-Kill (ostrov Columb-Killův), učinil jej středištěm své činnosti, a založil tam klášter. Naproti na břehu kaledonském byla kolonie jeho krajanů, totiž Skotů z Irska, kteří náleželi ke kmeni Dalriadiů. Tito Skotové stali se později pány celé Kaledonie, a dali jí své jméno, takže od 12. a 13. století sluje Skotskem. Však za času sv. Kolumby nesahalo panství Skotů tak vysoko na sever jako později, a ostrov Hy čili Jona mohl tak dobře náležeti Skotům jako Piktům, a obě strany vlastnily si jej. Kolumba vstoupil brzo po svém příchodu ve spojení s náčelníkem Skotů Konnalem, s nímž byl příbuzný, a vymohl si na něm, že mu daroval ostrov. Tito Skotové byli jenom dle jména křesťané beze vší církevní organisace a neměli žádných klášterů. Tudy snažil se Kolumba se svými učenníky křesťanství u nich rozšířiti a upevniti, a zakládal mezi nimi kláštery.

Potom obrátil se k Piktům, kteří na severu a východu Kaledonie bydlili, a pronikl až k hlavnímu sídlu piktského krále, který sloul Bruidh nebo Brude. Král přijal světce z prva nevlídně, a zakázal mu otevříti brány hradu, který byl na skále severně od nynějšího města Invernessu vystaven. Však Kolumba kráčel beze strachu k hlavní bráně, učinil na obě půle brány znamení sv. kříže, a tloukl na ně svou pěstí. Tu povolily závory, brána se otevřela, a Kolumba vešel do hradu jako vítěz. Král sedě uprostřed rady, v níž jistě také pohanští vysocí kněží zasedali, byl strachem popaden, vyšel svatému vstříc, a stal se od té doby jeho přítelem a ochráncem. Jmenovitě potvrdil mu za majetek ostrov Jonu, který teď v plné právní jeho držení přešel. Zdali se král křesťanem stal, není nikde řečeno; však pod jeho ochranou hlásal Kolumba se svými mnichy irskými, a které si vychoval, bez ohledu na nepřátelství a překážky se strany pohanských kněží Krista s velikým výsledkem. Svou neunavitelnou činností obrátil tento divoký lid ke Kristu, a posel všechno, lesy, skály, nepřístupné vrchy hor, planiny a ostrovy svými kláštery a kostely.

O velikém vlivu sv. Kolumby svědčí korunovace vrchního krále Dalriadiův Aidana. Tento následoval po svém bratránku Konnallovi v provincii Argyle r. 574., a chtěje své království upevniti dal se korunovati od sv. Kolumby. Opat položil na jeho hlavu ruce, požehnal a pomazal ho za krále; první to případ pomazání panovníka za krále. Tímto úkonem nabyl Kolumba vzhledem ke skotskému čili dalriadskému království

tétéž vážnosti, kteréž opatové-primati armaghští, nástupcové sv. Patrika, vzhledem ke králům irským požívali. Úkonem sv. Kolumby začíná se vlastní historické skotské království; Aidan stal se z pouhého náčelníka králem a hlavou dynastie († 606). Po korunovaci odebral se Kolumba s novým králem, který posud byl vrchnímu králi irskému poplatný, do Irska k říšskému sněmu, který vrchní irský král Aedh neb Aidus do místa zvaného Drum-ceith svolal, a vymohl na něm, jsa se všemi náčelníky a vrchním králem příbuzný, že samostatnosť krále Aidana uznal. Potom navštívil všechny své irské kláštery, které sám založil, a jež se k jeho štípení připojily; neboť vrchní jejich správu držel posud. Stará podání připisují jemu založení 300 klášterův [1]) a kostelů ve Skotsku a Irsku, z nichž 100 bylo na ostrovech a březích, a které všechny ze své Jony jako vrchní opat řídil. Horlivě působě zemřel 3. června r. 597. v klášteře Joně, a odpočíval tam až ke konci 9. století, kdy jeho tělo pro vpády Danů do Irska přenešeno, a v Downu vedle ss. Patrika a Brigity položeno bylo.

Ostrov Hy čili Jona stal se nejznamenitější svatyní Keltů. Po dvě stě let byl semeništěm biskupů, středem vzdělanosti, útočištěm bohoslovecké vědy, středem britických ostrovů, metropolí a nekropolí (matkou a spolu městem mrtvých) keltického národa Sedmdesát králův a knížat bylo v hrobce vedle sv. Kolumby pochováno.'

Klášter Hy čili Jona podržel vrchní správu nade všemi kláštery a kostely Kaledonie a nad polovicí irských. Jeho opatové měli vrchní moc nad biskupy sousedních krajin, ačkoli byli toliko pouhými kněžími. Jest to moc jediná ve svém zjevu, ale historicky zaručena [2]).

---

[1]) Slyšíce slovo „klášter" nesmíme v těchto dobách hned mysliti na velikolepé budovy; několik chatek nebo cell, v nichž mnichové bydlili, byl již klášter, který znenáhla dostávaje víc obyvatelů rostl a větších prostor zaujímal.

[2]) Beda III. 4: Habet insula rectorem semper abbatem presbyterum, cujus jurisdictioni omnis provincia, et ipsi etiam episcopi, ordine instituto, debeant esse subjecti. —

Notker. Balbuli Martyrologium: In Scotia insula Hibernia depositio s. Columbae, cognomento apud suos Columb-Killi, eo quod multarum cellarum, id est monasteriorum vel ecclesiarum institutor, fundator et rector exstiterit, adeo ut abbas monasterii, cui novissime praefuit, et ubi requiescit, contra morem ecclesiasticum primus omnium hiberniensium habeatur episcoporum.

Mabillon Annal. Bened. II. append. p. 700 uvadí diplom irského kláštera

Tuto výjimku od všeobecného pravidla lze odtud vysvětliti, že v zemích keltických, Irsku a Skotsku, církevní organisace výhradně na základě řeholního života spočívala. Biskupství a fary dostaly své řádné zařízení teprva ve 12. století. Ovšem hned od počátku byli zde biskupové, však neměli vymezených diecésí k vykonávání své pravomocnosti, a byli ve veškeré ústrojí velikého řeholního tělesa jako nutné, však přece podřízené oudy vtěleni. Z této příčiny stojí biskupové církve keltické nejen proti velikým zakladatelům klášterův a jejich vrchním představeným, jako byl na př. sv. Kolumba, ale též proti obyčejným opatům velice v pozadí. Ale při vší své přednosti chránili se opatové všech přechmatů v práva a úkony biskupské, a dávali si od nich potřebná svěcení vykonávati. Sv. Kolumba prokazoval biskupům tu největší úctu, a nechtěl zároveň sloužiti mši sv. s biskupem, kterýž jednou na zapřenou Jonu navštívil. Dále lze onen úkaz z toho vysvětliti, že větší část biskupů byli odchovanci klášterních škol, a tudy zachovali úctu k nim, jmenovitě k Joně, tomuto semeništi tolika biskupův a prodlužovali dobrovolně svou závislosť na klášterní moci svých bývalých představených, až potom vešla v právo keltické církve.

Sv. Kolumba nezanechal žádné psané řehole, však vdechl svým učenníkům takového ducha života, svornosti a kázně, který byl s to, aby jonské mnichy a přečetné s nimi spojené kláštery v jednotě po mnohá století udržel. Toto veliké řeholní tělo jmenovalo se řádem sv. Kolumb-Killa, v jehož čele stáli jonští opatové, jsouce všichni důstojnými nástupci sv. zakladatele. Prvním jeho nástupcem byl jeho příbuzný Baithen, kterýž za jeho života byl ekonomem kláštera. Vůbec skoro všichni jonští opatové byli po keltickém obyčeji z téhož rodu O'Neillů. V klášteřích totiž hledělo se při volbě opatů přísně na příbuzenstvo s předešlým, a tak stal se každý větší klášter střediskem, ale spolu též zaopatřujícím ústavem rodu zakladatelova. Když Danové Jonu zpustošili, ztratil její opat svůj předešlý význam. Hlavní sídlo řádu bylo přeneseno do Kellsu v Irsku, odkud vrchní představený pod názvem: Coarb veškerý řád Kolumbův řídil.

Honau-u v jižním Německu, kde podpis opatův předchází podpisy sedmi biskupů, rodem Keltů.

Samostatně vedle sv. Kolumby působil na poli sv. Niniana mezi Brity a Pikty, kteří zde pospolu bydlili, sv. Kentigern (Cyndeyrn), pro své líbezné mravy Mungho (Přemilý) zvaný [1]. Narodil se kolem r. 516. z rodu královského, vedl přísný život, byl po přání duchovenstva a lidu posvěcen za biskupa a usadil se v Glasgově. Kolem sebe shromáždil veliký kruh učenníků, kterým vštípil svou horlivost pro rozšiřování křesťanství, a posýlal je na sever Skotska a na ostrovy orkneyské. Procházeje svou rozsáhlou diecési pěšky, kázal pohanům, kteří v zástupech prosili za křest. Když jeho příbuzný a ochrance piktský král Rydderk Hael, t. j. Zbožný, byl od Morkanta svržen, prchl k Britům do Walesu, kde po nějaký čas u sv. Davida v Menevii dlel. Potom opustiv jej založil roku 550. na stoku řek Elwy-ho a Cleydu klášter, který z prva sloul Llan-Elwy, a v němž 965 mnichů žilo, z kterých 300 pracovalo na poli, 300 u vnitř kláštera, a 365 bez přetržení kůr odbývali. Tento klášter stal se spolu sídlem biskupským, a obdržel po nástupci Kentigernově jméno: Sv. Asaf.

Když po smrti uchvatitele trůnu zas Ridderk vládu obdržel, navrátil se Kentigern okolo r. 560. do Glasgowa, a pracoval neunaveně o obrácení krajin, kterými řeka Clyde teče. Jeho sláva přiměla sv. Kolumbu, že ho v Glasgowě navštívil, a oba vyměnili sobě své velepastýřské hole na důkaz obapolného přátelství. Zemřel r. 601., maje věku svého 80 let. Hrob jeho byl u veliké vážnosti v Glasgowě až do doby kalvinské.

§. 195. Obrácení Anglosasů ke Kristu [2]).

Britannie dobyli Římané za císaře Klaudia I., pod jejichž panstvím, jmenovitě za vlády křesťanských císařů, země se znenáhla stala křesťanskou. Při návalu germanských barbarů

---

[1]) Bolland Acta SS. 13. Jan. (Jan. I. 815); Montalembert-Brandes III. 46. 321—326; Rohrbacher-Rump. IX. 30.

[2]) Beda Venerabilis: Historiae eccl. gentis Anglorum libb. V. sahající až do roku 731. ap. Migne t. 95. — Gildas Sapiens: De excidio Britanniae, liber querulus, v Monumenta historica Britanniae 1848. I. p. 1—46; Galland. XII. 189 sqq.; Migne, t. 69. — Ordericus Vitalis: Historiae eccles. libb. XIII. a Christo nato usque ad annum 1142. ed. Aug. le Prevost. Paris. 1838—55. Usserius: Britannic. ecclesiarum antiquitates. Lond. 1637. — Lingard: Antiquities of the Anglo-Saxon Church. Newcastle. 1845. 2 t.; deutsch übersetzt

na západní císařství opustily římské legie Britannii, a císař Honorius I. vyzval Brity, aby budoucně sami sebe hájili, propouštěje je takto jaksi ze své poslušnosti. Poněvadž Britové proti Piktům a Skotům ubrániti se nemohli, vypravil jeden z jejich náčelníků, jménem Vortigern, poselství k Jutům, Anglům a Sasům prosit za pomoc. Germanští plukové, jsouce vedeni prý Hengistem a Horsou, připlouli do Britanie (r. 449.), však obrátili brzo svou zbraň proti svým hostitelům, zabrali asi ve 150 letech větší část Britannie, a založili v ní několik států, kterých se čítá obyčejně sedm (heptarchie), totiž: Kent, Sussex, Vessex, Essex, Ostanglie, Northumbrie čili Northumberland, t. j. země na sever od řeky Humbern ležící, a Mercie. Zakládání těchto států dělo se za stálými boji s domorodnými Brity, kteří, buď byli v porobu uvedeni, nebo někde docela vyhubeni. Britové byli obmezeni na západní pobřeží a hornatiny, a část jich vystěhovala se do Gallie, kde Bretagne podnes jejich jméno připomíná. Západní krajiny, v kterých se udrželi, byly: Damnonie (Cornwales), Cambrie (Wales) a Kumbrie (Cumberland). Každá tato krajina dělila se na několik malých říší, v nichž velmi čilý náboženský život panoval, a četná biskupství se zřizovala, poněvadž každé samostatné knížectví chtělo míti své vlastní biskupství. Vedle biskupství zakládaly se četné a hojně obydlené kléštery, které přísností života vynikaly. Z nejznamenitějších světců buďtež jmenováni: svatý David (Dewi) [1]), arcibiskup z Menevie a zemský patron Walesu († 544), jehož hrob stal se znamenitým poutním místem, k němuž také tři anglo-normanští králové: Vilém Dobyvatel, Jindřich II. a Edvard I. putovali; sv. Dubricius, biskup a výtečný vykládač Písem sv., který kolem sebe 1000 učenníků ze všech končin Britanie shromáždil, a konečně v samotě na ostrově Bardsey asi r. 522. zemřel [2]); sv. Iltud, zakladatel velikého kláštera Bangoru na břehu řeky Dee, kde bylo sedm oddělení mnichů,

von F. H. in Rom, herausgeg. von Ritter. Breslau. 1847. — J. Lingard: Geschichte von England. 14 Bde. deutsch. Frankf. 1827—33. — Kemble: Die Sachsen in England, aus dem Engl. übersetzt von Brandes. Leipz. 1853. 2 Bde. — Schrödl: Das erste Jahrhundert der angelsächsischen Kirche. Passau. 1840. — Montalembert-Brandes: Die Mönche des Abendlandes. Bd. III.—V. — O Britech ve Walesu mluví Ferd. Walter: Das alte Wales. Bonn. 1859.

[1]) Bolland. Acta SS. 1. Mart.

[2]) Rohrbacher-Rump. IX. 27; Montalembert-Brandes III. 47. —

každé po třech stech, kteří všichni prací svých rukou se živili [1]). Bohužel panovaly mezi Brity a Anglosasy samé války, které byly poněkud rázu náboženského; byly to boje křesťanů proti pohanům, v kterých onino podléhali, a proto svých vrahů nenáviděli. Z této příčiny nepokoušeli se Britové o pokřestění Anglosasův, a snad by tito při své povaze ani v Boha svých nepřátel byli neuvěřili.

Pokřestění Anglosasů jest nesmrtelnou zásluhou papeže Řehoře Velikého. Procházeje se jednou jako mnich po římském foru viděl mezi otroky ku prodeji několik chlapců pleti velmi krásné a bílé, z jejichž rusých vlasů bylo lze souditi na vznešený rod. I tázal se prodavačů po jejich vlasti a náboženství, kteří mu odpověděli, že jsou z ostrova Britannie, kde všichni obyvatelé takovou pleť mají, a jsou pohané. I litoval toho Řehoř, že tak krásní lidé jsou v porobě knížete temnosti, a ptal se, z jakého by byli národa. Když mu řekli, že jsou Anglové (Angli), zvolal: „Ano, Angli, jako Angeli, neboť mají andělský obličej, a jest slušno, aby takoví stali se spoludědici andělů". Potom tázal se, odkud by byli, a když mu bylo řečeno, že z Deiry, řekl: „Ano, de ira Dei eruti" (z hněvu Božího vysvobozeni). Pak ptal se po jméně králově, a uslyšev, že sluje Ella († 588), odvětil: „Alleluja nutno jest zpívati v jeho krajinách" [2]). Rozumí se samo sebou, že bohatý opat tyto mládence koupil, do svého kláštera přijal a pokřtil. Brzy potom vymohl si na papeži Pelagiovi II. dovolení, aby směl se odebrati k Anglosasům a jim zvěstovati Krista. Však sotva odcestoval, přinutil římský lid, nechtěje jeho vyučování býti zbaven, papeže, že ho rychlými posly nazpět povolal.

Stav se r. 590. papežem poručil knězi Kandidovi, správci římských statků v Gallii, aby anglosaské otroky, mající 17 neb 18 let svého věku, kupoval, kteří byvše pokřtěni mohli se vychovati za missionáře svých krajanů [3]). Však tato cesta zdála se mu brzo býti dlouhou k cíli. Mezi tím pojal Ethelbert, král Kentský, franckou princeznu Bertu, dceru pařížského krále

---

[1]) Montalembert-Brandes III. 47 sqq.; Acta SS. 6. Novbr. Vedle tohoto Bangoru byl druhý Bangor v Irsku, v kterémžto klášteře bydlilo kolem 4000 mnichův, a třetí Bangor nebo Bancorn bylo malé biskupství.

[2]) Beda Hist. eccl. Angl. II. 1. odvolávaje se ku podání předků; Joan. Diac. Vita s. Gregorii I. 21 sq.

[3]) Gregor. M. Epp. VI. 7.

Chariberta, za manželku; však dostal ji pod tou výminkou, že bude moci své náboženství svobodně vyznávati. Proto sprovázel ji senlisský biskup Lindhard, a dlel stále při jejím dvoře. Tímto způsobem zvěděl král a jeho poddaní o Kristu, a papeže došla zpráva o jejich náklonnosti k víře křesťanské [1]). I ustanovil se na tom, že tam missii pošle. Za hlavu celé výpravy ustanovil probošta svého kláštera svato-ondřejského Augustina [2]), a připojil k němu ještě 39 mnichů. Odcestovali na počátku r. 596.; však přišedše do Gallie slyšeli tak hrozné věci o Anglosasech, že poslali Augustina nazpět do Říma prosit papeže, aby je celého poslání zprostil. Ale papež setrval ve svém úmyslu [3]), dal Augustinovi přímluvné listy datované z července r. 596. k biskupům a panovníkům franckým [4]), a radil jim, aby s sebou vzali francké kněze za tlumočníky. Missionáři poslechli papeže a přistáli na ostrově Thanetu, který nejblíže ležel království kentskému, na témž místě, kde dřívější výbojníci, Římané a Anglosasové, též přistáli. Odtud poslali francké tlumočníky ke králi Ethelbertovi, který byl nejmocnějším panovníkem v heptarchii, a na němž ostatní jaksi záviseli, a vzkázali mu, že přišli z Říma zvěstovat mu radostného poselství, věčné radosti a říše bez konce, kterou Bůh těm, kteříž ho poslouchají, udělí. Král kázal jim nejprve čekati na ostrově, až si celou věc rozmyslí, potom po několika dnech přišel k nim, a dovolil jim v slavném slyšení, v kterém je přijal, svobodně Krista kázati a do hlavního města Doroverna (Kanterbury) vstoupiti. Vešli tam v slavném průvodu, majíce v čele kříž a malovaný obraz Spasitelův a zpívajíce litanie, a bydlili v příbytku jim vykázaném, který do dnešního dne sluje Stable Gate. Čas trávili na modlitbách a v postech, kázali evangelium každému, kdo je slyšeti chtěl, a konaly služby Boží v kostele sv. Martina před městem, kterýž se z časů římských zachoval, a jejž královna Berta pro sebe upraviti dala. Bůh žehnal jejich práci a potvrzoval zázraky. Četní přijali símě pravdy, král sám dal se po-

---

[1]) l. c. Epp. VI. 58; srv. Epp. IX. 29.

[2]) Srv. Montalembert-Brandes: 12. Buch. der h. Augustin von Canterbury und die römischen Missionäre in England. (597—633.) sv. III. 331—487. Svazek IV. obsahuje čas od roku 634—735. a rozpráví hlavně o Northumbrii a Mercii.

[3]) Gregor. M. Epp. VI. 51; Beda I. 23.

[4]) Gregor. M. Epp. VI. 52—59.

křtíti o letnicích dne 2. června r. 597 [1]), v témž kostele sv. Martina, a příkladu jeho následovali mnozí [2]).

By nová církev biskupa obdržela, odebral se Augustin do Arelatu. a dal se tam od arcibiskupa Virgilia za biskupa posvětiti. O vánocích téhož roku 597. pokřtil přes 10.000 Anglů. Potom poslal kněze Vavřince a mnicha Petra do Říma oznámit papeži těchto radostných zpráv, a spolu učinil k němu některé otázky o správě nověobrácených, ke kterým si odpovědi přál [3]). Papež, plný radosti, poslal tam k sesílení missie r. 601. novou kolonii mnichů, mezi nimiž vynikali Mellitus, Justus, Paulinus a Rufinianus, a psal listy ke králi Ethelbertovi [4]) a královně Bertě, kdež jeho ke Konstantinovi V. a ji k sv. Heleně přirovnává [5]). Poněvadž Augustin zázraky konal, napomínal ho papež ku pokoře [6]), propůjčil mu pallium, udělil předpisy o zřízení anglické hierarchie, a podřídil jeho správě všechny staré britské biskupy [7]). Dále dovolil, aby pohanské chrámy po odstranění model v křesťanské se proměnily, a nově obrácení v den posvěcení chrámův a památky mučenníků kolem chrámů v stanech z ratolestí zhotovených hody slavili, na kteréž jako pohané, slavíce je ke cti svých bohů, zvykli byli [8]). Touto pastýřskou moudrostí učinil přestup k nové víře snadnějším. Konečně dal Mellitovi a jeho druhům s sebou všechno, čeho bylo třeba k službám Božím: církevní nádobí, roucha, sv. ostatky, ozdoby pro kostely a mnoho knih.

Řehořův úmysl byl zříditi v Anglii dvě metropole, Londýn a Gork, každou se dvanácti biskupstvími; Augustin měl býti po čas svého života prvním metropolitou, a po jeho smrti vždycky svěcením starší arcibiskup měl se těšiti přednosti. Však Augustin, řídě se okolnostmi, učinil hlavní město Kentu Dorovernum (Kanterbury) svým sídlem, a tudy metropolí, nikoli Londýn. Ethelbert, chtěje dáti rukojmě své zbožnosti, daroval

---

[1]) Den křtu králova udávají dřívější vydavatelé Bedovi (Migne 95, 57) dle podání; rok 597. jest patrný z vypravování Bedova b. e. I. 26.

[2]) Beda I. 25, 26.

[3]) l. c. I. 27; Greg. M. Epp. VIII. 30.

[4]) Greg. M. Epp. XI. 66.

[5]) l. c. Epp. XI. 29.

[6]) l. c. Epp. XI. 28.

[7]) l. c. Epp. XI. 65.

[8]) l. c. Epp. XI. 76.

Augustinovi svůj palác v Kanterburech, kterýž on proměnil v klášter, a začal vedle něho stavěti basiliku, která pod jménem „Kostel Kristův (Christ Church)“ stala se metropolí Anglie. Mimo město při hradbách založil kostel a klášter, jemuž dal jméno ss. apoštolů Petra a Pavla, kterýž však později sloul klášterem sv. Augustina. Prvním opatem stal se jeho druh, mnich Petr. Toto opatství bylo jednou z nejbohatších a nejznamenitějších svatyň křesťanstva, po mnohá století hrobkou králův a primasův, jakož i středem náboženského a duchovního života jižní Britannie [1]).

Po úmyslu papežově posvětil Augustin r. 604 Melita a Justa za biskupy. Mellita poslal za věrozvěsta do Essexu, kde syn sestry Ethelbertovy Sabaret panoval. Sabaret uvěřil v Krista, a Mellitus usadil se Londýně, kde mu Ethelbert a Sabaret vystavěli stoliční chrám ke cti sv. Pavla. Justus stal se biskupem v Rochesteru, kde mu Ethelbert vystavěl kostel ke cti sv. Ondřeje, a bohatě jej nadál [2]).

Augustin, maje od papeže dozor na britské biskupy, užil vlivu krále Ethelberta, a pozval je ke schůzi, která se konala na hranicích Walesu a Wessexu na břehu řeky Severnu na místě, kteréž ještě za časů Bedových sloulo „Dubem Augustinovým“. Hlavně snažil se je pohnouti, aby se účastnili v obrácení Anglosasův, a potom vzdali se některých obyčejův od církve římské rozdílných, kteréž u nich pro odlehlosť od všeobecné církve vznikly. Slavili totiž jinak velikonoce. Neznajíce výpočtu Dionysia Exigua, který správně cyklus devatenáctiletý stanovil, drželi se starého cyklu 84letého majíce sice velikonoce v neděli, která však mohla býti jinou, nežli dle výpočtu Dionysiova. Dále byl rozdíl při křtu, formě tonsury [3]) a biskupském svěcení, kterým posluhoval jeden biskup, a užívali nekvašeného chleba při Večeři Páně (Eucharistii). Po dlouhých marných řečech ustanovili se, aby se četnější schůze konala. Ke druhé schůzi sešlo se sedm biskupův a víc učených mužů ze znamenitého kláštera

[1]) Srv. Montalembert-Brandes III. 364—367; potvrzovací listina jest od 9. ledna r. 605. l. c. 368.

[2]) Beda II. 3.

[3]) Rozeznávaly se tři druhy tonsury: tonsura Petrova čili římská, též koruna (corona) zvaná, záležejíc v lysině do kulata tak vystřihané, že zůstal na hlavě jenom věnec vlasů; tonsura sv. Pavla s docela oholenou hlavou; tonsura sv. Jana, kde jenom přední část hlavy v podobě půlměsíce se oholila. Tuto nosili Irové a Britové, a protivníci nazývali ji tonsurou Šimona Čarodějníka.

Bangoru. Augustin žádal na nich, aby velikonoce v pravý čas slavili, křtem po římském způsobu posluhovali, a s ním společně slovo Boží Anglosasům hlásali. Britové odporovali ve všem; tu předpověděl jim Augustin, že přijmou z rukou Anglosasů smrt, poněvadž jim cestu života ukázati nechtějí [1]. Brzo potom dal Ethelfrid, král northumbrický, ve válce s Brity kolem 1200 mnichů, kteří se modlitbou bitvy súčastnili, zavražditi, a zbořil klášter Bangor [2].

Sv. Augustin zemřel 26. května 605, ustanoviv za svého nástupce sv. Vavřince. Za tohoto arcibiskupa utrpěla církev anglická hrozné otřesení. Král Ethelbert zemřel r. 616. a církev slaví jeho památku 24. února v den jeho úmrtí. Syn a nástupce jeho Eadbald byl pohanem; rovněž tři synové a nástupcové krále Sabareta zůstali pohany, a obětovali zase bohům. Četní odpadali od víry. Biskup Mellitus byl z Londýna vyhnán, a odebral se s biskupem Justem do Gallie. I sv. Vavřinec chystal se již na cestu, ale byv v noci od sv. Petra mrskán, zůstal a ukázal rány králi Eadbaldovi, který zvěděv příčinu týrání obrátil se, a stal se horlivým křesťanem. On zavolal Justa a Mellita nazpět. Justus navrátil se do Rochesteru, ale Mellita nepřijali Londýnští, chtějíce zůstati pohany. Po smrti sv. Vavřince († 2. února r. 619.) stal se Mellitus jeho nástupcem, a když sám 24. dubna r. 624. umřel, dosedl na stolec kanterburský biskup rochesterský Justus, jehož posavadní stolec zaujal Romanus [3].

Do mocné severní říše Northumberlandu přišlo křesťanství s Ethelbergou, dcerou krále kentského Ethelberga, která tamějšího krále Eadvina pod tou výminkou za manžela pojala, že bude svobodně moci své náboženství vyznávati, a král jí slíbil, že sám stane se křesťanem, když nejmoudřejší mužové země uznají křesťanství za světější a ctihodnější. Princeznu doprovázel sv. Paulin, jehož Justus posvětil za biskupa [4]. Když zpráva o tom přišla do Říma, vybízel papež Bonifatius V. krále ke křesťanství, a kladl královně obrácení jejího manžela na srdce [5]. Však teprva když dobyl vítězství nad Wessexem,

---

[1]) Beda II. 2.
[2]) l. c. V. 18.
[3]) Beda II. 4—7.
[4]) l. c. II. 9.
[5]) Beda II. 10, 11; Msi X. 550, 552; Migne 80, 436, 438.

kterého dosáhl zavázav se slibem, že se stane křesťanem, dal se od Paulina vyučiti v křesťanství, a svolal velikou radu velmožů, aby se o novém učení prohlásila. Tu radil vrchní kněz pohanský králi, aby nové učení přijal, a vložil sám první ruku na pohanský chrám. Král a četní velmoži přijali o velikonocích 12. dubna r. 627. křest. S dovolením královým učinil Paulin York svým biskupským sídlem, a pokřtil čtyři jeho syny, dceru a vnuka a veliké množství lidu [1]). Eadwin přiměl též krále ostangelského Eorptwalda, že se dal pokřtíti. Bohužel byl Eorptwald brzo po svém obrácení od pohanů zabit, a jeho říše zůstala ještě tři léta v modloslužbě, až do vlády jeho bratra Sigeberta, který byl do Gallie vypovězen, kde se křesťanem stal. Nastoupiv na trůn okolo roku 630., pracoval o pokřestění své říše, maje po boku biskupa Felixe, rodem z Burgundie, kterého mu tam poslal sv. Honorius, nástupce arcibiskupa kanterburského Justa († 8. listopadu r. 630.). Felix sídlil v Dummoku (Dunwichu), zemřel po sedmnáctileté horlivé činnosti r. 647. a měl za nástupce domorodce jahna Tomáše. Král Sigebert a biskup Felix založili školu po vzoru kanterburské, a Sigebert byl prvním anglosaským panovníkem, který s trůnu do kláštera, jenž sobě vystavěl, vstoupil, odevzdav vládu svému příbuznému Egerikovi. Když r. 635. pohanský král Mercie Penda do Ostanglie vpadl, vytáhli násilně poddaní Sigeberta z kláštera, a postavili v čelo vojska. Však Penda zvítězil, Egerik a Sigebert padli. Po nich následoval král Anna, který též pracoval o upevnění křesťanství ve své říši, však i on padl v bitvě svedené s Pendou Mercijským r. 654 [2]).

Osudným bylo vítězství krále britského Ceadwalla spojeného s Pendou nad Eadwinem církvi northumbrijské. Penda byl pohan, a Ceadwall, ačkoliv byl křesťanem, byl ještě ukrutnějším; neboť chtěl Anglosasy vyhubiti, nemaje jejich křesťanství za nic. Biskup Paulin musil s královnou a jejími dětmi do Kentu prchnouti, kdež je arcibiskup Honorius a král Eadbald po přátelsku přijali. Paulinus spravoval až do své smrti biskupství rochesterské, jehož biskup Romanus na cestě do Říma umřel. V Yorku zanechal jahna Jakoba, který tam mnohé pokřtil [3]).

---

[1]) Beda II. 12—14, 16.

[2]) l. c. II. 15. 16. 18. III. 18—20.

[3]) l. c. II. 20.

V osudech křesťanství v Anglii účastnil se papež Honorius. Dostav od Eadwina zprávu o jeho obrácení, napomínal ho listem k setrvanlivosti, a poslal dle jeho vůle oběma metropolitům, Honoriovi a Paulinovi pallie, aby kdyby jeden umřel, druhý nového biskupa světiti mohl [1]). Totéž psal arcibiskupu Honoriovi [2]), a k jeho prosbám potvrdil jemu a jeho nástupcům „primát nade všemi církvemi britanskými" ustanoviv, aby Kanterbury bylo na věčné časy sídlem metropolity a hlavou všech církví národův anglosaských [3]). Dále poslal papež biskupa Birina do Anglie kázat Krista uvnitř země, kdež ještě nikdo ho nezvěstoval. Sv. Birin přijda do Wessexu nalezl zemi celou pohanskou, kázal zde Krista, a pokřtil krále tamějšího Cynigilsa s jeho lidem. Kmotrem Cynigilsovým byl sv. Oswald, král Northumbrie, jsa jeho tchánem. Oba králové darovali sv. Birinovi město Dorchester, kteréž učinil svým sídlem [4]).

Sv. Oswald byl synovec Eadwinův, a poraziv v čele malého vojska voje Ceadwally, který v bitvě padl, stal se pánem Northumbrie. Veškerou svou snahou pracoval o to, aby všichni jeho poddaní přijali křesťanství. Tu žádal na mniších kláštera Hy biskupa, jejichž opat Segienus dal za něho posvětiti Aidana, a poslal ho s jinými mnichy ke králi. Král vykázal mu ostrov Lindisfarne za biskupské sídlo, York neobdržel po třicet let žádného biskupa. Aidan kázal horlivě evangelium, a král sám byl často jeho tlumočníkem u svých velmožův a úřadníků, poněvadž jazyka anglosaského nebyl zouplna mocen. Za ním přicházeli jiní Irčané, kázali a křtili; stavěly se kostely a kláštery, v kterých se mladí Anglosasové vzdělávali. Sv. Oswald padl v bitvě proti Pendovi r. 642 [5]). Jeho bratr a nástupce Oswy byl též horliv pro rozšíření křesťanství na všechny strany. On spolupůsobil statně k obrácení Středoanglů a Merciů.

Starý hrozný Penda odstoupil část své říše (Středoangly) svému synu Peadovi. Peada navštívil krále Oswya, a žádal ho za ruku jeho dcery Alfredy. Oswy slíbil mu ji pod výminkou, že se stane se svým národem křesťanem. Peada byl srozuměn,

---

[1]) Beda II. 17; Msi X. 579; Migne 80, 479.

[2]) Beda II. 18; Msi X. 580; Migne 80, 477.

[3]) Msi X. 583; Migne 80, 479.

[4]) Beda III. 7.

[5]) l. c. III. 1. 2. 3. 5. 6. 14.

a slyše učení o vzkříšení a budoucí nesmrtelnosti zamiloval si křesťanství tak, že byl ochoten je přijmouti, i kdyby mu princezny nedali. Jmenovitě působil na něho Oswyův syn Alfred, který měl jeho sestru Cynebergu za manželku. Peada dal se se všemi velmoži, vojáky a služebníky, kteříž ho doprovázeli, pokřtíti od biskupa lindisfarnského Finana, nástupce sv. Aidana († 31. srpna 621), a vzal s sebou tři anglosaské kněze Ceddu, Addu a Betta a irského duchovního Diumu. Slovo těchto čtyř věrozvěstů nalézalo ohlasu, šlechta a nižší třídy přijímaly křest. Ano sám starý Penda dovolil mezi svými Mercii hlásati evangelium, a opovrhoval každým, kdo přijav novou víru, dle ní nežil. Však nedbaje svazků příbuzenství přepadl Oswya, který chtěje míti pokoj, nabízel mu dary. Poněvadž jich Penda nepřijal, slíbil Oswy dary Bohu, t. j. 12 statků k založení klášterův, a pak zasvětil mu svou dceru. S malým vojskem přemohl 30krát silnějšího nepřítele (19. listopadu 655), Penda padl v bitvě, a Oswy stal se též panovníkem Mercie. Svůj slib vyplnil, jak jej učinil, a pečoval o obrácení svých nových poddaných Merciův, jejichž biskupem se stal Diuma, kterého Finan, biskup lindisfarnský posvětil [1]).

Oswy způsobil též obrácení Essexu, který sv. Mellita vyhnal, a v pohanství zůstal. Tam panoval Sigebert, přítel Oswyův, který tohoto často v Northumbrii navštěvoval. Oswy napomínal ho k úctě pravého Boha, a jeho slova padla na půdu úrodnou. Poradiv se se svými, přijal křest z rukou biskupa Finana. Když se navrátil domů, prosil svého přítele za vhodné učitele, který mu poslal znamenitého mezi Mercii missionáře Cedda ještě s jedním knězem. Cedd byl později za biskupa posvěcen, usadil se v Londýně, zakládal kostely a kláštery, a viděl hojnou žeň své práce [2]).

Za krále Oswya začal se rovnati spor o slavení velikonoc. Římští, galličtí a kentští věrozvěstové slavili velikonoce po římsku, irští po irsku, a tu stávalo se, že královna měla květnou neděli, král však již velikonoce. Dokud byli živi sv. Aidan a jeho nástupce Finan († 662), nebylo sporu, který však vypukl, když se stal biskupem lindisfarnským Kolman, rodem z Irska. Král Oswy vážil sobě všeho irského, královna Eanfleda

---

[1]) l. c. III. 21.
[2]) l. c. III. 22.

a jeho syn Alfrid protivili se jemu. Alfrid byl vyučen od sv. Wilfrida [1]), který narodil se z vážených rodičů v Northumbrii okolo r. 634., procestoval Gallii a Italii, zdržoval se též v Římě, kde byl papeži představen, a stal se po svém návratu učitelem a přítelem princovým, jenž ho učinil opatem kláštera Ripponu, vypudiv z něho mnichy irské. Aby spor o velikonoce uklidil, svolal r. 664. Oswy synodu do kláštera Streaneshalchu (sinus Phari proto synodus Pharensis), jehož znamenitou abatyší byla Hilda. Přítomni byli tři biskupové: Kolman Lindisfarnský, Agilbert Dorchesterský (z Wessexu) a Cedd ze Středoanglie, a jiné vážené osoby ze stavu duchovního i světského. Kolman přimlouval se za obyčej irský, Wilfrid, opat ripponský, za římský, ukazuje k tomu, že celý svět ostatní slaví velikonoce po římsku, a hlavní váhu na to klada, že Kristus Pán Petrovi nejvyšší moc odevzdal. Král Oswy rozhodl se pro římský obyčej, poněvadž sv. Kolumba, apoštol církve skotské, k sv. Petru přirovnán býti nemůže. Celá Northumbrie přijala římský obyčej slavení velikonoc. Rovněž v druhém článku, jak se má tonsura stříhati, zvítězil obyčej římský. Biskup Kolman vystěhoval se s těmi, kteří se podrobiti nechtěli, do Irska, a jeho nástupcem stal se Tuda, který sice nosil irskou tonsuru, ale velikonoce slavil po římsku, však zemřel v témž roku 664 [2]). Konečně snahou opata Adamana povolilo Irsko a přijalo r. 703. římské slavení velikonoc. Totéž učinili r. 716. mnichové kláštera Hy čili Jony vlivem anglického kněze Egberta, a tak byla žádoucí jednota do roku 729. všude zavedena.

R. 655. radili se králové Oswy a Egbert z Kentu, co by církvi anglosasské prospělo, a poslali po smrti arcibiskupa kanterburského Deusdedita Wigharda ku papeži Vitalianovi, aby tam byl na arcibiskupství posvěcen; však umřel v Římě morem.[3]) Tu posvětil papež za arcibiskupa kanterburského

---

[1]) Eddii Stephani: Vita s. Wilfridi u Mabill. Acta SS. O. S. B. IV. 2, 682. Aedda neb Eddius byl přítel a učenník sv. Wilfrida. Druhá Vita metrická jest z 10. století od benediktina Fridegoda, u Mabill. III. 1, 169 a IV. 1, 722. Třetí jest z 12. století od mnicha Eadmera, u Mab. III. 1, 196. a Bolland. Acta SS. April III. 293 (24. April). Srv. Montalembert-Brandes IV. 137—394; Círk. Rok III. 175.

[2]) Beda III. 28; srv. Hefele C. G. III. 98. 99.

[3]) Beda III. 29. IV. 1.

učeného řeckého mnicha Theodora[1]), rodem z Tarsu, který v Římě žil, a připojil k němu opata Hadriana, který měl k tomu přihlížeti, aby Theodor nic po způsobu řeckém nezaváděl. S nimi poslal ještě domorodce Benedikta, kterýž již po třetí jako poutník v Římě dlel, aby jim byl jakožto znalec domácích poměrů rádcem a spolu tlumočníkem. Theodor řídil svou církev 21 let, 3 měsíce a 26 dní (668—690), procestoval s opatem Hadrianem, jemuž odevzdal klášter sv. Petra, všechny anglické krajiny, a zaváděl všudy kanonický řád a řádné slavení velikonoc. On byl první arcibiskup, kterému se celá anglosaská církev podrobila, a jest hlavním zakladatelem oné znamenité školy kanterburské, z které tolik velikých mužů vyšlo. On s Hadrianem shromáždili kolem sebe množství učenníků vyučujíce je sv. Písmu, latině, řečtině, hvězdářství, církevnímu početnictví (t. j. vypočítati velikonoce) a církevnímu římskému zpěvu, tak že Beda[2]) tento čas pokládá za nejšťastnější církve anglické. Na svých cestách světil biskupy. Když přišel do Northumbrie, dosadil v Yorku za biskupa sv. Wilfrida sesadiv Ceaddu, poněvadž onen byl řádně po vůli Oswya a jeho syna Alfrida za něho posvěcen, tento však na rychlo, nežli onen z Gallie od svěcení se vrátiti mohl, tam od krále Oswya, který zatím svůj úmysl změnil, dosazen. Ceadda podrobil se s radostí, a obdržel za to později církev mercijskou ke správě. Tak byl stolec yorkský, uprázdněný od časů sv. Paulina zas obsazen, ale metropolitním se nestal. K upravení a utvrzení církevní kázně slavil Theodor 24. září 673 anglosaskou národní synodu[3]). Jeho snahy podporoval papež Vitalian, a potvrdil znova k jeho prosbám všechny výsady prestolu kanterburského[4]). Však proti sv. Wilfridovi dal se zneužiti. Jsa přemluven od krále Ecgfrida, syna a nástupce Oswyova († 15. února 670), který Wilfridovi nepřál, rozdělil r. 678. velikou diecési yorkskou na čtyři diecése, z nichž Wilfridovi ponechal malou Lindisfarnskou. Když však tomu se protivil, odňal mu i Lindisfarne. Wilfrid odvolal se ku papeži, a dostal se za velikými ouklady svých

---

[1]) Beda IV. 1 sqq. Tyto kapitoly Bedovy tvoří Vitam s. Theodori u Bolland. Acta SS. VI. 73. (19. Septbr.); Mabill. Acta SS. O. S. B. II. 1031; Církevní Rok V. 442.

[2]) IV. 2.

[3]) l. c. IV. 5; Msi XI. 127; Hefele III. 103.

[4]) Vitaliani Ep. 10. u Msi XI. 24; Migne 87, 1008.

nepřátel do Říma. Papež Agatho svolal r. 679. synodu, v které Wilfrid skromně vystoupil, a v rozdělení své diecése svoloval, když mu za spolubiskupy budou dáni mužové, s kterými v pokoji bude moci žíti. Synoda uzavřela, aby byl na svůj stolec zpět dosazen, a by srozuměv se s anglickou synodou své spolubiskupy volil, které však arcibiskup kanterburský posvětí; dosazení mají býti odstraněni[1]). Když se Wilfrid domů navrátil, podal r. 380. nebo 381. papežské dekrety králi Ecgfridovi, kterýž je dal ve schůzi velmožův a prelatů přečísti. Zde byly prohlášeny za podvržené, a Wilfrid odsouzen do žaláře, v kterém devět měsíců vězel, až byl ku přímluvě tety královy abatyše Ebby propuštěn pod výminkou, že opustí Northumbrii. Arcibiskup Theodor, jinak horlitel o církevní právo, mlčel k tomu všemu, a neujal se trpitele.

Wilfrid jako vyhnanec stal se apoštolem Jihosasů (Sussexu), kteří samojediní z Anglosasů byli pohané. Král jejich Aedilwalch přijal sice na domluvu krále mercijského Wulfera křest, ale lid zůstal veškeren pohanský. S velikou radostí přijal král Wilfrida, s nímž ještě čtyři duchovní přišli, a oni kázali s velikým výsledkem; někdy bylo denně až několik tisíc na jednou pokřtěno, dílem z přesvědčení, dílem k rozkazu královu z přinucení[2]). Vstupem Jihosasů v rodinu křesťanskou byla celá Heptarchie Kristu dobyta. Po odchodu Wilfridově ze Sussexu spravoval tuto zemi biskup winchesterský (Wessex), čítaje ji ke své diecési[3]).

Konečně přesvědčil se arcibiskup Theodor o svém nespravedlivém počínání proti Wilfridovi, odprosil ho způsobem dojemným, psal o něm přímluvné listy ke králi Alfridovi, jenž po svém bratru Ecgfridovi na trůnu následoval, a k jeho sestře abatyši Elfledě, a vymohl na nich, že Alfrid Wilfrida r. 686. nazpět povolal, a jemu zprva klášter Hagulstad, později též Rippon a celou původní diecési yorkskou navrátil. Po té měl pět let pokoj.

Arcibiskup Theodor zemřel 19. září r. 690. maje věku svého 88 let. Jeho nástupcem stal se Britwald, opat kentského

---

[1]) Msi XI. 179; Hard. III. 1038; Hefele III. 108.

[2]) Beda IV. 13.

[3]) l. c. IV. 15.

kláštera Rakulfu, první to Anglosas na prestolu kanterburském, kterýž jej 37 let držel[1]).

Nepřátelé Wilfridovi nedali mu pokoje; nastaly nové třenice mezi ním a králem Alfridem, kterýž odtrhl klášter Rippon od yorkské diecése, a z něho zvláštní biskupství utvořil. Wilfrid, boje se krále, prchl k mercijskému králi Ethelradovi, kterýž jemu správu uprázdněného biskupství lichfieldského odevzdal. Král Alfred svolal synodu do Nesterfieldu v Northumbrii, které předsedal arcibiskup Britwald, jenž byl též nepřítelem Wilfridovým. I Wilfrid dostavil se do synody. Žádali na něm, aby se nařízením arcibiskupa Theodora o rozdělení jeho diecése podrobil, a když toho učiniti nechtěl, přemlouvali ho, aby přijal klášter Rippon, a tam v pokoji žil, ale biskupství a ostatního všeho se vzdal. Však svatý zamítl to, ukázal ke svým zásluhám, a že maje věku svého 70 let sám sebe nespravedlivě neodsoudí, a odvolal se ku papeži. Jsa od krále mercijského Ethelrada ochraňován, odebral se ku papeži Janovi VI., který jeho věc dal na synodě vyšetřovati. Poněvadž biskupové Boso a Jan, kteří části z rozbité yorkské diecése hned na počátku obdrželi, teď stále k nim nárok činili, žádal papež na králích Alfridovi a Ethelradovi, aby arcibiskup Britwald s Wilfridem synodu slavil, Bosona a Jana k ní povolal a o vyrovnání sporu se pokusil; pakli by se porovnati nemohli, měli všichni přijíti do Říma. Wilfrid chtěl v pokoji dny svého života v Římě skončiti, však papež poslal ho nazpět do Anglie. Hned po svém příchodu smířil se s arcibiskupem Britwaldem, potom šel do Mercie a našel tam přátelství u bývalého krále a teď mnicha Ethelrada, jakož i u jeho nástupce Cenreda. Ale král Alfred nechtěl se nařízení papežovu podrobiti, až teprve to učinil byv těžkou nemocí stižen, na kterou r. 705. zemřel. Za panování jeho nedospělého syna Osseda slavila se r. 705. na břehu řeky Niddu v Northumbrii synoda, které předsedal arcibiskup Bretwald. Boso a Jan musili výslovné vůli zemřelého krále se podrobiti; Wilfrid obdržel dva své nejlepší kláštery Rippon a Hagulstad (tento byl spolu biskupství) nazpět, a umřel 23. června 709[2]). Všichni pokládali ho hned za velikého svatého

---

[1]) l. c. V. 9.

[2]) Srv. Msi XII. 158 sqq.; Hard. III. 1822 sqq.; Hefele III. 327 sqq.; Pagi ad ann. 702, 3—6; 704, 8. 9; 705, 4—12.

a velikého muže. On dokonal dílo papeže Řehoře V. a svatého Augustina; on uvedl poslední pohany anglosaské do církve, spojil svými osudy a odvoláními čili appellacemi církev anglosaskou úzce s hlavou církve a potlačil veškeré zvláštnosti keltické.

Kenterbury byla jedinou metropolí Anglie. Okolo r. 735. dosáhl Egbert, biskup yorkský, bratr northumbrijského krále, odvolávaje se ku původnímu úmyslu Řehoře V., papežský dekret, kterým York stal se metropolí všech biskupství ležících na sever od řeky Humberu. Později odtrhl král mercijský Offa biskupství své říše od metropole kanterburské, a založil asi r. 787. arcibiskupství v Lichfieldu; papež Hadrian potvrdil toto zařízení a poslal biskupu Aldulfovi pallium. Prestolu kanterburskému zbyla toliko biskupství v Kentu, Sussexu a Wessexu, což trvalo až do roku 803. Ale když po smrti krále Offy Kent byl králi mercijskému Kenulfovi podroben, vymohl arcibiskup Adelard na papeži Lvovi III. obnovení všech práv prestolu kanterburského, a lichfieldské arcibiskupství vzalo roku 803. za své.

Obrácení Německa [1]).

§. 196. a) Věrozvěstové před sv. Bonifatiem.

Pokud sahala v Německu moc římská, potud rozšířilo se také křesťanství, totiž v zemích: Noriku, Rhaetii, Helvetii a na Rýnu. Však za bouřích stěhováním národů způsobených zmizelo křesťansko-romanské obyvatelstvo, a krajiny ty obsadili pohanští kmenové hlavně germanští, částečně též slovanští. Proto

[1]) Hansizii S. J. Germania sacra T. I. (Metropol. Laureac. cum episcop. Pataviensi) et T. II. (Archiepisc. Salisburg.) Augustae Vindelic. 1727. 1729. T. III. (prodromus de episcopatu Ratisb.) Viennae 1755. — Sig. Calles S. J.: Annales eccl. germ. Vienn. 1756 sq. T. 6. f. — Rettberg; Kirchengeschichte Deutschlands Gött. 1846—48. 2. Bde (až k 814), kde spolu veškerá speciální literatura o jednotlivých biskupstvích pilně jest snešena. — Krafft: Die Anfänge der christl. Kirche bei den german. Völkern. 1. Bd. Berlin. 1854. — Hiemer: Geschichte der Einführung des Christenthums in den deutschen Landen. Schaffh. 1857 sq. 4 Theile. — Ozanam: Begründung des Christenth. in Deutschland. A. S. Franz. München 1848. — Friedrich: K. G. Deutschlands. Regensb. 1866.

bylo to zvláštní řízení Boží, že za oněch hrozných bouří na pevnině křesťanství překrásně v Irsku, Skotsku a Anglii rozkvetlo, aby odtud potom neohroženými věrozvěsty na pevnině bylo ve všech zemích hlásáno. Na tuto činnosť missionářskou nastoupili nejprve Irové, a po nich Anglosasové.

V Helvetii bylo biskupství ve Vindonisse (Windisch v kantonu aargavském), jehož biskup Bubulkus byl na synodě epaonské (517). Jiný biskup po něm Grammatikus byl na synodě auvergnské (535) a na obou orleanských (541 a 549). Jeho nástupce Maximus přeložil (okolo r. 550.) biskupství do Kostnice. Francký král Dagobert I. ohraničil tuto diecési proti Augsburgu, ustanoviv řeku Illeru za hranice obou diecésí. Též Strassburg, Chur a Basilej byly biskupskými sídly.

V těchto krajinách usadili se Alemané, podrobili sobě staré obyvatelstvo, a učinili z něho nevolníky, kteří jsouce křesťané mocný vliv vykonávali na své pohanské pány. Bitvou u Tolpiaka vstoupili Alemané v státní svazek s křesťanskou říší franckou, a křesťanství, jsouc posud u nich toliko živlem trpeným, nabývalo čím dále tím váženějšího postavení; však přece činilo jenom slabé pokroky, a u prostřed šestého století bylo jádro národa pohanským.

Prvním věrozvěstem mezi Alemany byl sv. Fridolin. Pocházel ze vznešené rodiny irské, vzdělav se opustil vlasť, přišel do Gallie a usadil se v Poitiersu. Pomocí krále Chlodviga vystavěl znova klášter sv. Hilaria, který ležel v ssutinách, pod nimiž i ostatky tohoto světce pochovány byly. Potom hlásal Krista Alemanům, a založil v Saekingách ženský klášter, vedle něhož povstal brzo mužský; zdali jím nebo někým z jeho nástupců byl založen, nelze říci. Zemřel 6. března r. 538. Jeho štípení v Saekingách stalo se ohniskem pokřesťanění jihozápadního Německa, jmenovitě Baaru (jest to staré pojmenování jihozápadní části Virtemberska a sousedního Badenska) a Černého Lesa (Schwarzwaldu), jak to chrámové zasvěcení ss. Hilariovi a Fridolinovi hlásají[1]).

---

[1]) Vita s. Fridolini (pocházející od mnicha saekingského Balthera) Bolland. Acta SS. 6. Mart. (Mart. I. 433.); Moun: Quellensammlung der badischen Landesgeschichte. Carlsr. 1848; Círk. Rok II. 309. Srv. Hefele: Geschichte der Einführung des Christenthums im südwestl. Deutschland. Tüb. 1837. — Schaubinger: Geschichte des Stiftes Säckingen und des h. Fridolin. Einsiedeln. 1852.

K Alemanům v krajinu Bodamského jezera přišli kolem r. 610. dva zbožní mužové ze znamenitého irského kláštera Bangoru, Kolumban a Havel (Gallus). S dovolením svého opata opustili ještě s jedenácti druhy Bangor, a odebrali se do Gallie hlásat evangelia. Poněvadž lid k svatým se hrnul, vyzval je burgundský král Guntram, aby se v jeho zemi usadili. I učinili to v divoké krajině vogeské na troskách hradu zvaného Anagrates. Shromáždiv mnoho učenníků kolem sebe, vystavěl Kolumban klášter Luxovium (Luxeuil), a potom Fontany (Fontaines), v nichž asi 600 mnichů bydlilo, a kterýmž vlastní řeholi předepsal. Však jeho obyčej slaviti velikonoce po irsku způsobil mu třenice a mrzutosti s duchovenstvem franckým, a jeho neohroženosť, s kterou králi Theodorichovi jeho smilstvo vytýkal, popudila proti němu jeho bábu Brunehildu, která bránila svému vnuku, aby se neženil bojíc se zastínění novou královnou. Po dvacetileté činnosti byl z Burgundu se svými irskými druhy vypověděn a pod vojanskou stráží do Nantesu dopraven, odkud po lodi do Irska poslán býti měl. Ale nepříznivý vítr zabránil odjezdu, a světec odebral se do říše neusterského krále Chlotara II., jemuž předpověděl, že se stane pánem veškeré říše francké. Chlotar chtěl ho u sebe podržeti, však když k tomu nesvolil, dal mu bezpečný průvod ke králi austraskému Theodebertovi, bratru Theodorichovu, kterýž jemu dovolil, aby se po libosti někde v jeho zemích usadil. I učinil to se svými druhy v Tuggách nad Curišským jezerem, a kázali tam evangelium pohanům. Když však Havel pohanský chrám spálil, ohrožovali pohané jejich život, a vyhnali je ze své krajiny. Tu přišli do Arbonu, města ležícího na jižním břehu Bodamského jezera, kdež je tamější kněz Willimar přátelsky přijal, a jim trosky starého římského města Bregenzu, vhodné k usídlení, ukázal. Tam nalezli kapli sv. Aurelie, v níž však byly tři pozlacené železné modly, které lid za ochrance krajiny ctil. Lid spěchal ku příchozím, Havel, jsa jazyka germanského mocen, kázal mu, rozbil před jeho očima modly a vrhl v jezero. Mnozí obrátili se, jiní odešli domů celí rozhorčení. Působili zde kolem tří let, kážíce slovo Boží a vyučujíce obyvatelstvo polní a zahradní práci, rybaření a jiným pro život potřebným věcem. Byvše od pohanův u vojvody alemanského Gunza obžalováni, že mýtěním lesův honba se kazí a zvěř mizí, dostali rozkaz opustiti krajinu. Mimo to Theodorich, burgundský král, poraziv svého bratra Theodeberta, zmocnil se Austrasie. Za těchto okolností musil Ko-

lumban (r. 612.) opustiti Alemanii, odebral se do Italie, kdež ho Longobardský král Agilulf přátelsky přijal, a založil s jeho svolením a pomocí klášter Bobbio. Když r. 613. Chlotar II. po smrti Theodebertově byl též za panovníka jeho zemi, a tudy veškeré říše francké prohlášen, rozpomenuv se na proroctví Kolumbanovo, zval ho k sobě. Však světec nepřijal pozvání králova, a doporoučel mu při této příležitosti své štípení Luxovium. Zemřel 21. listopadu r. 615. Zanechal po sobě některé spisy[1]). Ve svém životě obíral se myšlénkou kázati evangelium Slovanům bydlícím v jižních krajinách dunajských, však ustal od toho z příčiny snu, který za pokyn Boží pokládal[2]).

Když sv. Kolumban do Italie se stěhoval, musil Havel v Alemanii zůstati, jsa nebezpečně na zimnici nemocen. Uzdraviv se založil pomocí vojvody Gunza na říčce Steinachu znamenitý, po něm tak zvaný klášter Svatohavelský (monasterium s. Galli, St. Gallen). Když po tříletém uprázdnění biskupského stolce kostnického smrtí jeho držitele Gaudentia o novou volbu šlo, pozval k ní vojvoda Gunzo biskupy basilejského a spirského, a též opata Havla, který se tam s dvěma učenníky a spolu jahny Magnem a Janem odebral. Duchovenstvo a lid zvolili Havla za biskupa, který však pod záminkou, že jest cizinec, volby nepřijal, ale hned na svého učenníka Jana poukázal, jenž, ač nerad, biskupství přijmouti musil. Havel měl kázaní při jeho svěcení na biskupství, které se nám zachovalo[3]. Podobně nepřijal po smrti luxovského opata Eustasia

[1]) Regulae monasticae, Liber poenitentialis monachorum, 5 Epistolae carmina, cum notis ed. Thomas Sirinus. Lovan. 1667; Biblioth. PP. max. Lugd. XII. 1; Galland. XII.; Migne 80, 209.

[2]) Vita s. Columbani (složena od mnicha bobbijského Jonáše po přání jeho opata Bertulfa brzo po roce 640., a sice dle zpráv, kteréž jemu očit svědkové v Luxoviu a Bobbiu žijící, jmenovitě Attala, nástupce Kolumbanův v bobbijském a Eustasius v luxovském opatství podali) ed. Mabill. Acta SS. O. S. B. II. 5; Migne 87, 101. Srv. Montalembert-Brandes II. 7. Buch: Der h. Kolumban p. 435—508. — Círk. Rok VI. 377. — Knottenbelt: Disp. hist. theol. de Columbano. Lugd. Bat. 1839. — Ant. Gianelli: Vita di s. Colombano. Torino. 1844. — Hefele: Geschichte der Einführung des Christenth. im südwestl. Deutschl. p. 261 sqq. — Rettberg: K. G. Deutschlands. II. 35 sqq. Gelpke: K. G. der Schweiz. II. 254 sqq. — Heber: Die vorkarolingischen christl. Glaubenshelden am Rhein. 2. Aufl. Gött. 1867. p. 149—165.

[3]) S. Galli Sermo ed. Barth. Francof. 1623; Gallandi Bibl. XII. 751; Migne 87, 13.

(† 625) volby za opata tohoto kláštera. Ku pozvání svého přítele Willimara kázal o slavnosti sv. Michala archanděla v Arboně, a to naposledy ve svém životě. Rozstonav se třetí den po kázaní, skonal v Arboně maje věku svého 95 let dne 16. října; rok úmrtí jest nejistý, pohybuje se mezi 625—650. Pohřben byl ve svém klášteře [1]). Nelze sice zevrubně určiti, jaké pokroky mezi pohanskými a polokřesťanskými Alemany křesťanství jeho působením učinilo; avšak ať bylo jeho štípení, pokud žil, sebe menší, stalo se přece kolébkou křesťanství pro celou okolní krajinu a středem vzdělanosti pro celé jižní Německo. Důkazem toho jsou kostely sv. Havla po celé jižní polovici Virtemberska a Badenska a bohaté odkazy k jeho klášteru.

V Breisgavě kázal na položeném již základě evangelium a poustevničil sv. Trudpert, z Říma přišlý. Založil tam pomocí jednoho šlechtice jménem Otberta kolem roku 640. klášter, byl však od jednoho z pacholků, kteří mu při stavbě pomáhali, zákeřnicky zabit [2]). Z kláštera sv. Havla vyšli kázat evangelia mnichové Theodor a Magnus (Mang, Magnoald) do Algavy, z nichž onen založil klášter v Kemptenu, tento ve Füssenu [3]). Později za časů Karla Martella byl důležitou osobou pro rozšíření a upevnění křesťanství v Alemanii sv. Pirmin, krajinský biskup, byv k missionářské činnosti vyzván alemanským šlechticem Sintlazem, a opatřiv si osobně schválení papeže a franckého krále. Zakládal nové a organisoval staré kláštery, které potom všechny zvláštní kongregaci tvořily. Nejdůležitější jeho štípení jest klášter Rychnov na jednom ostrůvku

---

[1]) Smrt sv. Havla klade Rettberg do r. 650., Mabillon do 646., Greith do 640., Gelpke a Friedrich 625—627. — Vita s. Galli ed. Ildeph. Arx. ap. Pertz Mon. Germ. hist. II. 1. sq.; potom ap. Bolland. Acta SS. 16. Octbr. (Octobr. VII. 877). Tento životopis přepracoval a rozmnožil Walafrid Strabo: Vita s. Galli ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. II. 227. Srv. Montalembert-Brandes II. 513. — Církev. Rok VI. 137. — Hefele 272 sqq. — Rettberg II. 40—48; tentýž: Observationes ad vitam s. Galli spectantes. Marb. 1842. — Gelpke: II. 254. — Ild. von Arx: Geschichte des Kantons St. Gallen. 1810—13. 3 Bde. — Greith: Der h. Gallus, der Apostel Alemanniens. St Gallen. 1864.

[2]) Církev. Rok. III. 190.

[3]) Srv. Rohrbacher—Kellner XI. 53.

jezera Bodamského, založený r. 724., který závodil o palmu s klášterem Svatohavelským [1]).

V jižních Durinkách čili východních Frankách kázal s autorisací čili schválením papeže Konona irský biskup Kilian s několika druhy, jmenovitě ve Würzburgu, kde sídlil vojvoda Gozbert. Kilian obrátil Gozberta a četné z jeho lidu. Však poněvadž světec chtěl, aby vojvoda zrušil manželství, které s Geilanou, manželkou svého bratra, uzavřel, byl návodem této ženy za nepřítomnosti vojvody s knězem Kolonatem a jahnem Totnanem od najatého zákeřníka zabit (689) [2]). Křesťanství však udrželo se i po smrti sv. mučenníkův, ačkoli valných pokroků nečinilo. Vévoda Gozbert zůstal křesťanem i jeho syn a nástupce Hedan II., který bohatá darování frisskému biskupu sv. Willibrordovi r. 704. a 716. učinil.

V Bavořích [3]) bylo křesťanství na počátku stěhování národů znamenitě rozšířeno, a romanské obyvatelstvo bylo katolické. Toho času působili tam ss. Valentin, krajinský biskup, který byv z Pasova od pohanův a arianů vypuzen, odebral se do jižního Tirolska a tam r. 470. zemřel, a Severin. Nějací zbytkové křesťanství zůstali v zemi, i když Romané v zástupech se vystěhovali a pohanští Bavoři země se zmocnili. Bavoři stáli v dobrých poměrech k Frankům, a jejich vojvodský rod závisel na franckých panovnících, s nimiž jakož i s králi longobardskými v příbuzenské svazky vcházel. Proto byli voj-

---

[1]) Vita s. Pirmini ap. Mone l. c. I. 30 sqq. — Hefele l. c. p. 334. — Rettberg II. 50 sqq. — Gelpke II. 283 sqq. — Görringer: Pirminius, Gesch. des linken Rheinufers. Zweibr. 1841. — Staiger: Die Insel Reichenau. Lind. 1860. — Heber l. c. 212 sqq.

[2]) Vita s. Kiliani ap. Mabillon. Acta SS. O. S. B. II. 991. Srv. Círk. Rok IV. 329. — Rohrbacher-Kellner XI. 49. Gropp: Leben des h. Kilian. Würzb. 1738. — Rion: Leben und Tod des h. Kilian und seiner Gefährten. Aschaffenb. 1834. Rettberg II. 303. — Reuss: Monumenta Kilianea. Herbip. 1844. Eckhard: Commentarii de rebus Franciae orient. Wirceb. 1729.

[3]) Monumenta Boica. Monach. 1763—1875. 42 Tom. — Winter: Aelteste K. G. von Altbayern, Oesterreich und Tyrol. Landsh. 1813. — Rudhart: Aelteste Geschichte Bayerns. Hamb. 1841. — Coutzen: Geschichte Bayerns. Münch. 1853. — Koch-Sternfeld: Begründungen zur ältesten Profan- und Kirchen-Geschichte von Bayern und Oesterreich. Regensb. 1854. — Tentýž: Das Christenthum zwischen Rhein und Donau. Regensb. 1855. — Schungraf: Gesch. des Domes von Regensb. Regensb. 1848. — Niedermayer: Das Mönchthum in Bajuwarien. Landsh. 1859.

vodové křesťanství nakloněni, někteří z nich docela křesťané. Ale křesťanství nečinilo přece žádných valných pokroků, země zůstávala pohanskou, dílem pro nestálosť politických poměrův, jež války se Slovany, kteří za panování Samova náramně zmohutněli, v zápětí měly, dílem že nebylo žádného církevního ústrojí.

Když král Chlotar II. stal se panovníkem veškeré francké říše, a vévoda bavorský Garibald II. jsa křesťanem s ním v přátelství žil, odebrali se r. 618. po rozkazu říšského synodalního sněmu burgundského slaveného ve ville Bonogellu [1]) (Boneil u Paříže nebo Bonoell na Marně) luxovský opat Eustasius a mnich Agilus do Bavor, aby bludaře od bludův obrátili a pohany Kristu získali. Eustasius vrátil se po nějakém čase do svého opatství a zemřel r. 627. Agilus zdržel se déle v Bavořích, ale také navrátil se do Luxovia, a Eustasius poslal tam jiné vhodné muže, aby v jeho díle pokračovali [2]).

Po nich kázal v Bavořích sv. Emmeram (Jimram) rodem z Poitiersu a biskup, jehož diecése není známa. Slyše, že Avaři v Pannonii jsou pohané, ustanovil místo sebe ve své vlasti biskupa, a odebral se tam kázat evangelia. Jsa doprovázen knězem Vitalem, znalým jazyka slovanského, přišel do Řezna, kde panoval vojvoda Theodo I., který však z cesty ho zrazoval, ukazuje ku pustotě krajiny na Enži a divokosti Avarův, a radil mu, aby u něho biskupoval, anebo nechce-li biskupovati, aby byl představeným klášterů, které by založil. I poslechl a zvěstoval evangelium po tři roky v městech, vesnicích a různých rodinách. Potom putoval do Říma. Však dcera vojvody Uta prohřešila se s jedním šlechticem, vyznala se z toho světci před jeho odchodem a udala potom, prý s jeho svolením, jej za svého svůdce, myslíc, že již bude daleko. Za ním spěchal hned její bratr Lambert a zabil ho ve Helfendorfu r. 652. Pohřben byl v kostele sv. Petra v Aschheimu. Však nevinnosť jeho přišla brzy na jevo, a vévoda dal tělo přenésti do Řezna a slavně pohřbíti. Ctí se 22. září za mučenníka [3]).

---

[1]) Msi X. 546 ; Hefele III. 66.

[2]) Vita s. Eustasii auctore Jona (jenž složil život sv. Kolumbana) ap. Mabill. l. c. II. 116; Migne 87, 1045. — Srv. Círk. Rok II. 535. — Vita s. Agili op. Mabill. II. 319. — Vita s. Salabergae c. 2. ap. Mab. II. 423.

[3]) Vita s. Emmerami auctore Aribone episco Frisig. (764—784) ap. Bolland. Acta SS. 22. Sptb. (Sptbr. VI. 474). Její přepracování od Meginfrieda,

Za svého apoštola ctějí Bavoři sv. Ruperta. Pocházel z královského rodu meroveovského, a byl vormským biskupem. Pověsť o jeho svatosti dostala se k bavorskému vojvodovi Theodovi, kterýž ho ke svému dvoru pozval. V druhém roce panování franckého krále Childeberta (ale kterého? I. 511—558, II. 575 - 596, III. 695—711) přišel Rupert do Řezna a pokřtil vojvodu a s ním četné šlechtice i nešlechtice z jeho lidu S dovolením vojvodovým ploul potom po Dunaji až na hranice dolní Pannonie, kázal evangelium Avarům a Slovanům a na zpáteční cestě přišel do Lorchu. Odtud vyšel opět na cesty apoštolské a založil na Valském jezeře (Wallersee) kostel ke cti sv. Petra (Seekirchen). Zvěděv o zbořeninách starého římského města Juvavie, vyžádal si jich na vojvodovi a vystavěl tam kostel sv. Petra a pak klášter. Brzo potom přišel tam vojvoda Theodo, a daroval mu toto místo za biskupské sídlo s horním hradem a jiným ještě majetkem v okolí. Maje třeba spolupracovníkův odebral se do Vormsu, a přivedl si odtud dvanáct učenníkův a svou neteř Erentrudu, pro kterouž s jejími družkami vystavěl klášter na hoře, která po nich nazývala se horou jeptiščí (Nonnenberg). Za svého nástupce posvětil svého učeunika Vitala, apoštola Pinzgavy, a zemřel v Solnohradě 27. března v den vzkříšení Páně [1]). Však o rok smrti a veškeré jeho působnosti vede se tuhý boj mezi učenci [2]).

---

představeného školy magdeburské, který ku pobídce mnicha z kláštera sv. Emmerama Arnolfa (Arnolda) Vohburga je zhotovil, l. c. p. 488. — Týž Arnolf Vohburg psal: De miraculis s. Emmerami, z kteréhož díla jsou výtahy u Pertze Mon. Germ. hist. script. IV. 543. — Srv. Církevní Rok V. 462. — Strauss: Das Leben des h. Emmeram. Landsh. 1830.

[1]) De Conversione Carantanorum, ap. Pertz M. G. h. XIII. (script. XI.) 1 sqq. — Indiculus Arnonis ap. Hansiz. Germania Sacra II. 13; ed. Keinz. — Breves notitiae ed. Keinz. —. Srv. Círk. Rok II. 521.

[2]) Solnohradská tradice klade působení sv. Ruperta v časy krále Childeberta II. (575—596) a smrť na rok 623. Proti ní povstal první Valesius, a po něm Mabillon a jesuita Hansiz se svými stoupenci, kteří dokazují, že Rupert přišel do Bavorska za krále Childeberta III. r. 696. a umřel r. 718., poněvadž den vzkříšení Páně (hod Boží velikonoční) na 27. března padl. Od té doby jest boj mezi podáním a soustavou, mezi Solnohradskými a Hansiziány, však někteří z těchto kladou jeho smrť mezi léta 705—710. Nejnověji Gams nemyslí více na Childeberta I. nebo II., ale Theodeberta I. (534—548), a klade působení Rupertovo v jeho časy; Möhler-Gams K. G. II. 63 sqq. Srv. výtah z bohaté literatury o tomto sporu u Rohrbachera-Kellnera XI. 60 sqq.

Jiný znamenitý věrozvěst v Bavořích byl sv. Korbinian, rodilý z Chartresu u Melunu, který zprva ve svém rodišti poustevničil. Připutovav do Říma a představiv se papeži Řehořovi II., byl od něho za biskupa vysvěcen a obdržel pallium s rozkazem, aby Krista hlásal, kde toho potřebu uzná. Působiv jako kazatel blahodárně v říši francké, bral se zase do Říma prosit papeže, aby do klášera vstoupiti mohl. Na cestě přišel do Bavor, kde panoval vojvoda Theodo II., který zemi na čtyři díly mezi sebe a své tři syny rozdělil. Syn Grimoald, sídle ve Frisinkách, chtěl ho u sebe podržeti, však sv. muž nedal se zdržovati. Ale papež Řehoř II. nevyslyšel jeho proseb a na zpáteční cestě byl po rozkazu Grimoaldově jat a k němu přiveden. Tu přiměl Grimoalda, že své manželství s Bilitrudou, vdovou po svém zemřelém bratru Theobaldovi, zrušil, a usadil se ve Frisinkách při tamějším již stávajícím kostele Panny Marie. Potom vystavěl kostel a klášter ke cti sv. Benedikta. Poněvadž Bilitruda o bezživotí nenáviděného mravokárce stála, prchl před jejími úklady do Maisu, a teprva po smrti Grimoaldově vrátil se nazpět do Frisink, kde zemřel 8. září r. 750. [1]). Těmito věrozvěsty bylo sice Bavorsko na křesťanství obráceno, však církev neměla žádného pevného upravení. Vojvoda Theodo II. putoval první ze svého národa do Říma, aby hroby knížat apoštolů poctil a s papežem Řehořem II. o upraveni církevních poměrů vyjednával. Chtělť zajisté založením stálých biskupství a řádným svazkem metropolitním křesťanství ve své zemi pojistiti. Výsledek obapolného vyjednávání byla papežská instrukce z 15. března nebo května 716 [2]), kterouž obdrželi papežští legaté biskup Martinian, presbyter Jiří a podjahen Dorotheus na cestu do Bavor. Měli tam církevní právo a řád zavésti, a jedno arcibiskupství se třemi nebo více biskupstvími zříditi. Však toto poselství papežské minulo se s účelem. Upravení církve v Bavorsku neprovedlo se, dílem pro překážky, na které poselství narazilo a jež odstraniti nemohlo, dílem pro smrť vojvody Theoda II. († 717

---

[1]) Vita s. Corbiniani auctore Aribone (4. episc. Frising. 764—784) ap. Bolland. 8. Sptbr. (Septbr. III. 28.). — Srv. Círk. Rok V. 346. — Sulzbeck: Leben des h. Corbinian. Regensb. 1843.

[2]) Harzheim Concilia Germ. I. 35; Hansiz Germania Sacr. I. 111; Msi XII. 257; Hard. III. 1858. — Idibus Martii op. Hansiz. I. 113; Idibus Maji ap. Hard. III. 1861.

a válečné zápletky, které brzo potom vypukly. Upravení církve bavorské musilo se na lepší časy odložiti. Však řečená papežská instrukce jest předůležita v tom ohledu, že ukazuje směšnosť onoho mínění, že prý sv. Bonifatius první učinil církev německou závislou na Římu. Již dávno před Bonifatiem přišli papežští legaté do Němec upravovat církve, a vojvoda z rodu agilolfinského putoval do Říma, aby si je s sebou přivedl, a tak pomocí Říma jednotu církevního života ve své říši založil.

Nejkrutěji protivili se křesťanství Frisové, obyvatelé nynějšího Nizozemska, poněvadž bylo náboženstvím jejich nepřátel Franků, s kterými stále, ale nešťastně válčili. Z této příčiny nedodělali se tam valných úspěchů frančtí věrozvěstové, jako sv. Amandus, krajinský biskup, který též po tři léta byl biskupem tongernsko-mastrichtským (647—650, † 657)[1] a sv. Eligius, biskup noyonský († 658)[2]. Lépe dařilo se Anglosasům[3]. První kázal tam r. 677. Krista yorský arcibiskup Wilfrid, byv ze své vlasti vyhnán. Král frisský Adelgis přijal ho přátelsky, a on pokřtil některé šlechtice a mnoho tisíc obecného lidu; však brzy opustil Frisy a odcestoval za svými věcmi do Říma[4]. Do opravdy pomýšlel na obrácení Frisův anglosaský mnich Egbert, ale bouře ztroskotala loď již k odplutí připravenou; po čemž pohnul mnichy na ostrově Hy, že své zvláštnosti opustili. Jeden z jeho průvodčích Wigbert odebral se skutečně potom do Fris, a kázal tam za krále Radbota evangelium, ale bez valného zdaru. Vlastním apoštolem Frisů jest sv. Willibrord, rodem z Northumbrie, mnich ripponský, vzdělaný pod vedením Egbertovým a Wigbertovým. Wigbert poslal ho v čele jedenácti druhů r. 690. do Fris. Nejprv odebrali se do Utrechtu (Wiltaburgu), který byl v moci friského krále Radboda, a odtud ke dvoru franckého majordoma Pipina Heristalského, kterýž je přátelsky přijal. Chtěje se zdarem pracovati, odebral se Willibrord ku papeži Sergiovi I., aby mu plnomocenství udělil kázati evangelium pohanům.

---

[1]) Vita s. Amandi u Mabill. Acta SS. O. S. B. II. 710; jiná u Migna 87, 1267; obě ještě s třemi jinými u Bolland. Acta SS. 6. Febr. (I. 848). — Srv. Círk. Rok II. 64.

[2]) Vita s. Elegii u Migna 87, 479. — Srv. Círk. Rok I. 22.

[3]) Beda V. 20.

[4]) l. c.; Vita s. Wilfridi ab Eddio conscripta c. 27.

Papež učinil to, dal mu své požehnání, a obdařil hojně sv. ostatky pro kostely. Navrátiv se do říše francké pracoval v krajinách, kteréž jemu Pipin vykázal, a jež nedávno Frisům odňal, a odebral se brzo potom k samým Frisům. Vida Pipin jeho blahodárnou činnosť, poslal ho znova do Říma, kdež ho papež 22. listopadu r. 695. za biskupa vysvětil, a krajinským arcibiskupem Frisův jmenoval, dada mu jméno Klementa. Po jeho návratu z Říma, kde toliko čtrnácte dní se zdržel, daroval mu Pipin známý Utrecht za biskupské sídlo, kde sobě kathedrálku a vedle ní klášter a školu vystavěl. Zdárné výsledky Willibrordovy přivábily do Fris horlivého biskupa sensského sv. Wulframa [1]), jehož činnosť spadá v čas, kdy Willibrord působil na řece Mose, a nežli byl na biskupství posvěcen. Král Radbod dovolil mu z bázně před Pipinem kázati evangelium, a stavěl se jakoby sám chtěl se státi křesťanem. Však když nebezpečenství od Frankův hrozící pominulo, pominula také králova ochota ke křesťanství. Tolik asi pravdy bude na vypravování, že prý Radbod měl již býti pokřtěn; tu prý tázal se Wulframa, kam přišli jeho předkové, králové a knížata friská; a když jemu odpověděl, že bezpochyby do pekla, poněvadž umřeli pohany: tu prý král vytáhl nohu z křestní vody řka, že chce raději býti se svými předky v pekle, nežli s ubožáky v nebi. Po vysvěcení Willibrordově za arcibiskupa vrátil se Wulfram do Fontenellu, kde kolem r. 696. zemřel. Arcibiskup Willibrord rozšířil svou činnosť i na samostatné Frisy, však s nevalným prospěchem, poněvadž Radbod dovolil sice kázati evangelium, ale sám neučinil nic k jeho podpoře. Na svých apoštolských cestách přišel až k Dánům, kterým panoval král Ongendus, jenž ho sice přijal, ale sám se neobrátil. Proto vrátil se do říše francké vzav s sebou třicet Dánů, kteříž náklonnosť ke křesťanství jevili, aby vypěstil z nich budoucí věrozvěsty dánské. Na této cestě přišel do Helgolandu, a sešel se tam s Radbodem. Smrtí Pipinovou nastaly missii nešťastné časy. V následujících válkách mezi Frisy a Franky byly kostely pustošeny, duchovní s věřícími vražděni, a Willibrord byl asi přinucen zdržovati se mimo zemi. Teprva po smrti Radbodově (619) nastaly utěšenější časy missii. Svatý působil

[1]) Vita s. Wulframi od mnicha Jonáše z Fontenellu; ap. Bolland. 3. Mart. (Mart. I. 143); její přepracování od mnicha téhož kláštera Harduina u Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 1.

mezi Frisy skoro půl století, a zemřel 6. listopadu r. 739. ve svém klášteře Echternachu u Treviru, kde byl také pochován, maje věku svého 81 let [1]).

Jeden z nejznamenitějších jeho druhů byl sv. Suidbert. Za prvního pobytu Willibrordova v Římě byl od ostatních věrozvěstů do Anglie poslán, aby tam byl za biskupa posvěcen. Jejich prosbu vyplnil sv. Wilfrid, jsa tenkráte vyhnancem v Mercii (r. 693.). Navrátiv se od svěcení kázal v západních Frisách Brukkterům. Ale když Sasové Brukktery z jejich sídel vyhnali, a křesťanskou obec mezi nimi rozptýlili: daroval mu Pipin na přímluvu své manželky rýnský ostrov u Düsseldorfu, kde založil klášter, později Kaiserswerth zvaný, v kterémž okolo r. 713. zemřel [2]).

§. 197. b) Sv. Bonifatius [3]), apoštol Němců [4]).

Uvedení věrozvěstové rozšířili víru Kristovu mezi germanskými kmeny v jižním Německu a zasáhli též do střed-

[1]) Beda V. 10—12. — Alcuini Vita s. Willibrordi ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 1, 601; ap. Bolland. Acta SS. 1. Mart. — Van Heusden: Batavia sacra, sive res gestae apostolicorum virorum, qui fidem Bataviae intulerunt. Bruxell. 1714. — Bonifatii Ep. 107. ed. Jaffé in Bibl. rer. Germ. (T. III. Monum. Mogunt. p. 259.); alias Ep. 97. — Srv. Círk. Rok VI. 274. — Alberdingk-Thijim: Das Leben des h. Willibrord. Aus dem Holländ. von Tross. Münster. 1864.

[2]) Beda V. 11. — Srv. Círk. Rok. II. 271.

[3]) Jméno: Bonifatius jest psáti s „t" a nikoli s „c", poněvadž jest odvozeno od „bonum fatum", a nikoliv od „benefactum", v kterémž případě by znělo Benefacius, jako beneficus, benefactor; též nikoliv od „qui bona (sc. opera) facit". Jmenovitě u sv. Bonifatia není toto jméno ničím jiným, leč latinským překladem anglosaského jména: Wynfreth. Též papežové tohoto jména jsou v římských regestách psáni: Bonifatii. Srv. o tomto sporu články v Historisch politische Blätter. Bd. 78. str. 326–328; Bd. 89. str. 159—168; Bd. 83. str. 377—387.

Další doklad pro tento způsob psaní podává P. Nilles S. J. z církevních kněh Orientálů, kteří tam píší: „Bonifatius". Tak čteme v Menaeích (officia Sanctorum): Dne 19. prosince jest památka (Μνήμη) τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βονιφατίου; v staroslovanském breviři: Svjatago mučenika Bonifatia; v rumunském překladu: S. mart. Bonifatiu; podobně jest tomu u Syrův a Arabů. Z toho plyne, že pořadatelé východních církevních kněh měli před sebou latinské formuláře, v kterých bylo „Bonifatius" s „t" a nikoli s „c" psáno. Srv. Innsbrucker Zeitschrift für katholische Theologie. 1882. str. 375.

[4]) Vita s. Bonifatii auctore Willibaldo ap Pertz Mon. Germ. h. II. 331

ního. Však v středním Německu, Durinkách a Hessách, byly celé krajiny ještě pohanské, však i tam, kde křesťanství již bylo štípeno, nemělo o svou budoucnosť postaráno pohřešujíc řádného církevního zřízení a stálých schopných kněží. Posavadní věrozvěstové, Anglosasové a Irčané, pečovali jenom o obrácení pohanů, nepřihlížejíce k upravení církví a spojení jich s Římem, středem křesťanské jednoty. Každý pracoval o své újmě a po svém rozumu, zaváděje místní obyčeje své vlasti mezi nově obrácenými. Mnozí rozsévali též bludy, a pěstovali jakési pokoutni křesťanstvi. Za takovéhoto stavu bylo by se pohanství v Německu dlouho udrželo, a křesťanstvi k jednotnému církevnímu ustrojení nedospělo, na jehož základě Německo potom světového významu nabylo. Mužem, kterýž obé provedl, totiž střední Německo obrátil i v severní zasáhl, a církev pevně zorganisoval a s hlavou úzce spojil, byl anglosaský mnich Winfrid-Bonifatius.

— Appendices Anon. et ex Othloni Vita s. Bonif. l. c. II. 353. — Po německu: Bernh. Simson. Berl. 1863. — Ap. Bolland. Acta SS. 5. Jun. (Jun. I. 452). — Vita s. Bonifatii auct. Othlono in Serarii Rerum Mogunt. vol. lib. III. p. 201. — Ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 2, 1 sqq. — Bonifatii Epistolae, ed. Nic. Serarius. Mogunt. 1605 et 1629; in Bibl. PP. Coloniens. VIII. 67; ed. Wuerdtwein. Mogunt. 1789; ed. Giles. Oxon. 1846. 2. tom.; ed. Migne t. 89; nejlépe vydal je Phil. Jaffé in Bibliotheca rerum Germanicarum III. 1—506 (Monumenta Moguntina, kde jsou potom též Epistolae Lulli, pak Vita s. Bonif. auct. Willibaldo, Passio s. Bonif., Append. anon., et ex Othloni Vita Bonif.) Berol. 1866. — Nic. Serarii Rerum Moguntinensium libri V. Mogunt. 1604. ed. Francof. 1722. — J. Georg Eckhardt: Commentarii de rebus Franciae orientalis. Wirceb. 1729. tom. 1. 327. — Casp. Sagittarii Antiquitates gentilismi et christianismi Thuringici. Jenae. 1685. — H. Ph. Gudeni Dissertatio de Bonifacio, Germanorum apostolo; a Ejusdem Observationes miscell. ex histor. Bonifacii selectae. Helmst. 1720. — J. S. Semleri Dissert. de propagata per Bonif. inter Germanos relig. christ. Hal. 1770. — J. F. Geissler: Bonifaz, der Deutschen Apostel. Erlang. 1796. — Löffler: Bonifacius. Goth. 1812. — Rettberg: II. 307. — Seiters: Bonifacius, Apostel der Deutschen. Mainz. 1845. — F. H. Reinerding: Der h. Bonifacius. Würzb. 1855. — Gams: Die eilfte Säkularfeier des Martyrtodes des h. Bonifacius. Mainz. 1855. — Hiemer: Die Einführung des Christenthums in den deutschen Landen. Schaffh. 1857—61. 6 Bde. — Zimmermann: Der h. Bonifazius. Einsiedeln. 1872. — Georg Pfahler: St. Bonifazius und seine Zeit. Regensb. 1880. — Winfrid-Bonifacius. Aus dem literar. Nachlasse von Dr. Buss ed. Rud. Scherer. Gratz. 1880. — Rohrbacher-Kellner VI. 78. — Fischer: Bonifatius Leipz. 1881. — Hahn: Bonifacius und Lullus. Leipz. 1883. — Zell: Lioba. und die frommen angelsächsischen Frauen. Freiburg. 1860.

Winfrid narodil se kolem r. 680. v Krediodunu (Kirtonu) v království wessasském ze vzácných rodičův, a byl vychován v klášteřích, nejprv Exesteru, potom Nutescelli, do kteréhož i vstoupil, a obdržel řeholní jméno: Bonifatius [1]). Nabyv všestranného vzdělání stal se učitelem při klášterní škole. a shromáždil kolem sebe svou učeností a výmluvností četné posluchače. Maje věku svého 30 let byl posvěcen na kněžství, a pro jeho výtečnost poslal ho král wessexský Ina se svou synodou k arcibiskupu kanterburskému Britwaldovi pro potvrzení synodálních usnesení.

Po příkladu svých horlivých krajanův odebral se s dovolením svého opata Winberchta, jsa dvěma nebo třemi druhy doprovázen, r. 716. do Fris, a přistál v Dorstedtu. Však stalo se to v nešťastném čase za války, kterou Radbod za samostatnost země s Karlem Martellem vedl. V Utrechtu sešel se s Radbodem, a prosil ho, aby pronásledování křesťanů zanechal, a jemu v říši evangelium hlásati dovolil. Odpověď nemusil dostati nepříznivou, poněvadž od počátku léta až do podzima v zemi zůstati mohl. Seznal lid a jeho mravy, však přesvědčil se, že za panujících nepříznivých okolností nic nepořídí; pročež odebral se s druhy svými domů, kde byl po smrti opata Winberchta († 717) jednohlasně jeho nástupcem zvolen. Však též jako opat měl obrácení Německa stále na mysli, a chtěl se o ně z druhé strany pokusiti. Za tou příčinou vymohl na vintonském (winchesterském) biskupu Danielovi, že místo něho mnicha Štěpána za opata ustanovil, a jemu dovolil, odebrati se do Říma, aby tam od papeže zplnomocnění a požehnání k svému úmyslu obdržel. Biskup dal mu dva listy na cestu, jeden otevřený ke všem křesťanům a druhý zapečetěný ku papeži. Papež Řehoř II. přijal ho přátelský, ponechal u sebe přes zimu a dal jemu plnomocenství ústně i listem od 15. května 719.[2]) kázati evangelium německým kmenům.

Bera se na místo svého působení zastavil se v Pavii u krále Luitpranda, kterýž ho přátelsky přijal, a potom prošel Německo od jihu až na jeho severovýchodní meze. V Bavorách[3])

---

[1]) Srv. Ep. 12. 14. 16. ed. Jaffé, v nichž se Winfrid před svým posvěcením na biskupství Bonifatiem nazývá.

[2]) Ep. 12. inter Bonif. ed Jaffé in Bibl. rerum Germ. III. (Mon. Mogunt.). 62.

[3]) Srv. o působení sv. Bonifatia v Bavorsku rozpravu: Des h. Bonifaz Aufenthalt und Thätigkeit in Bayern. Hist. pol. Blätt. Bd. 88. str. 721—736.

nezdržel se dlouho, neboť tam nalezl křesťanského knížete, biskupy, kněze, kostely a kláštery. Odtud přišel do Durink, které byly dílem pohanské, dílem křesťanské. Však ono křesťanství bylo směsicí pravého křesťanství, arianství a pohanství; mimo to četní duchovní uchýlili se od pravé cesty. Země neměla vojvody, ale jenom starší lidu a vznešené. Křesťanští vojvodové byli pomocí Sasů vyhnáni a křesťanské símě pošlapáno. Sem přišel Bonifatius, mluvil k náčelníkům kmenův a vznešeným, napomínal kněze, však přesvědčil se brzo, že pro tu chvíli nic zde nepořídí; pročež odešel do francké říše. Zvěděv o smrti krále Radboda († 719), spěchal do Fris, a pracoval tam po boku arcibiskupa Willibrorda po tři léta až do r. 722. Willibrord chtěl ho míti svým pomocníkem a nástupcem a přimlouval mu, aby na biskupství se posvětiti dal. Ale Bonifatius nepřipustil toho, odvolávaje se, že svého věku 50 let nemá, od papeže k východním kmenům germanským poslán jest, a bez jeho vědomí zatím mezi Frisy pracuje. Na zpáteční cestě naklonil sobě v klášteře Pfalzelu (Palatiolum) u Treviru, jehož zakladatelkyní a abatyší po smrti svého manžela byla sv. Addula neb Adela, dcera krále Dagoberta II.[1]), jejího vnuka Řehoře, kterému bylo 14 nebo 15 let, tak že jeho spustiti se nechtěl, a bába ho s ním konečně propustiti musila. Tento Řehoř stal se potom jedním z jeho nejstatečnějších spolupracovníkův a utrechtským opatem[2]).

Mezi tím vyhnal Karel Martell Sasy z Durink, které dostaly se v moc Franků. Za vítězným praporem Karlovým kráčel Bonifatius s vítězným znamením sv. kříže, jsa posud tomuto mocnému majordomovi neznámým. S utěšeným výsledkem kázal za zády franckých vojů, jmenovitě dařilo se jemu výborně v místě, kteréž Amanaburg sloulo. Pokřtil tam jeho představené, bratry Detdika a Dierolfa, s velkým množstvím lidu, shromáždil kolem sebe veliký počet učenníkův a založil první klášter. Potom hlásal evangelium s velikým prospěchem Hessům na hranicích saských v krajinách ještě na dobro pohanských, a pokřtil tam mnoho tisíc lidu. O tomto zdaru evangelia poslal zprávu papeži do Říma. Papež Řehoř II., maje z toho nesmírnou radosť, povolal ho do Říma, vykázal jemu zvláštní hospitium, žádal na něm vyznání víry a dostav je

---

[1]) Rohrbacher-Rump X. 416.

[2]) Ludgeri Vita s. Gregorii ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 2, 319.

písemně a uznav za pravověrné, vysvětil ho za biskupa 30. listopadu r. 722[1], užívaje při tom jména: Bonifatius[2]), kteréž jemu takto znova udělil, čili potvrdil. Při svěcení zavázal se Bonifatius papeži přísahou, že pravé učení bude hlásati, církevní jednotu zachová, jemu a nástupcům jeho věrným bude, a s biskupy, kteří sobě proti předpisům Otců počínají, v obcování nevejde[3]).

Se sbírkou kanonů, mnohými ostatky svatých a přímluvnými listy ke Karlu Martellovi[4]), biskupům — a všem křesťanům[5]), svému duchovenstvu[6]), čtyřem velmožům durinským[7]) a Sasům[8]) navrátil se Bonifatius na počátku roku 723. do francké říše, a představil se majordomu Karlovi, který zprva k němu nepříznivě se choval, ale později k němu se naklonil, pod svou zvláštní ochranu ho postavil a list ochranný[9]) jemu vyhotovil, bez něhož byl by velikých výsledkův, jak sám se přiznává[10]), se nedodělal. Srozuměv se s Karlem odebral se do Hess, a tu poťal na radu nově obrácených v Geismaru u Fritzlaru posvátný dub ohromné velikosti zasvěcený bohu Donarovi, který byl středem modloslužby oné krajiny, v přítomnosti velikého množství pohanů, kteřiž ho proklínali. Sotva byl dub trochu prosekán, uchvátil jej veliký vichr, zkácel a rozbil na čtyři kusy k velikému ustrnutí pohanů, z nichž četní důvěru ve své bohy ztratili, a křesťany se stali. Ze dřeva vystavěl kostelík ke cti sv. Petra, první to křesťanský kostel v Hessách. Potom odebral se do Durink, a založil tam klášter Ordruf neb Ordrup na řece Ohře, tři hodiny jižně od Gothy. Pro hojnou žeň potřeboval hojných pomocníkův a obrátil se

---

[1]) Srv. Jaffé l. c. III. 21. tedy ne r. 723.

[2]) Willibald zdá se tvrditi, jakoby papež jméno: Bonifatius Winfridovi byl udělil, Jaffé l. c. 451; Bolland. 5. Jun. (Jnn. I. 466. nr. 32), ačkoli není tomu tak.

[3]) Viz tuto přísahu u Jaffé l. c. III. 76. Jest to tatáž přísaha, kterou suburbikální biskupové papeži skládali; jenom místa, která se vztahovala na východního císaře a politické poměry, byla změněna na církevní.

[4]) Ep. 21. Jaffé l. c. 81.

[5]) Ep. 18. Jaffé 77.

[6]) Ep. 19. Jaffé 79.

[7]) Ep. 20. Jaffé 80.

[8]) Ep. 22. Jaffé 81.

[9]) Ep. 24. Jaffé 84.

[10]) Ep. 55. Jaffé 158.

pro ně do své vlasti. Tu četní krajané spěchali mu na pomoc, mužští i ženské, z nichž nejznamenitější byli: Burchard, Lullus, Willibald a jeho bratr Wunibald, Witta, Wigbert, Sturm a Megingoz. Z řeholnic byly znamenité: učená Kunigilda, sestra matky Lullovy, a její dcera Berathgit, Thekla, Lioba, Kunitruda a Walpurgis. Kunigilda a Berathgit staly se učitelkami v Durinkách. Kunitrudu poslal Bonifatius do Bavor, Theklu ustanovil představenou v Kitzingu a Ochsenfurtu na Mohanu, a Liobu v Bischofsheimu, kde založil kláštery panenské. Když se stal arcibiskupem, vyprosil si pomocníků z kláštera Glastonbury, z nichž jeden, jménem Wiethbert, byl prvním opatem kláštera fritzlarského ustanoven. Tito spolupracovníci vynikali nejen zbožností a horlivostí missionářskou, ale též učeností. Lioba stala se vůdkyní německých řeholnic, a dobyla sobě apoštolské slávy.

Když Řehoř II. r. 731. zemřel, byl jeho nástupce Řehoř III. tímž způsobem Bonifatiovi a jeho dílu přízniv, přijal jeho poselství, kterýmž ho o své poslušnosti ujišťoval, o své činnosti počet vydával, a za rozřešení některých otázek prosil, s veškerým přátelstvím, jmenoval ho arcibiskupem, poslal jemu pallium a dal rozkaz, aby dle potřeby biskupy vysvěcoval[1]). Takto byv povzbuzen založil dva chrámy, jeden ve Fritzlaru ke cti ss. apoštolů Petra a Pavla, a druhý v Amanaburgu ke cti sv. Michala archanděla, spojil s nimi kláštery, a zalidnil je zbožnými mnichy. Zřizování biskupství poodložil pro války Karla Martella a nepříznivosť časů na pozdější dobu.

V těchto časích přišel po druhé do Bavor, které s důstojností arcibiskupskou též jeho péči svěřeny byly[2]), a kde vojvoda Hucbert panoval, kázal tam s velikou horlivostí, navštívil mnoho kostelů, prozkoumal všechno pilně, a odsoudil rozkolníka Eremwulfa. Potom vrátil se nazpět do Durink.

R. 738. nastoupil Bonifatius svou třetí římskou cestu, jsa doprovázen od svých učenníků, Franků, Bavorův a Anglosasův, a byl v Římě slavně uvítán. Též nový vojvoda bavorský Odilo poslal tam zvláštní poselství[3]), aby zřízení řádných bi-

---

[1]) Ep. 28. inter Bonif. Jaffé III. 91; srv. Ep. 34. Jaffé p. 101; Ep. 38 Jaffé p. 106.

[2]) Srv. Ep. 49 pap. Zachariae inter Bonif. Jaffé p. 135.

[3]) Arnold. de miraculis s. Emmerami 1. ap. Pertz Mon. Germ. h. script. IV. 549.

skupství v Bavorsku, které posud bylo církví missijní [1]), ke konci přivedl, a sv. Bonifatia do své země poslal. Věc projednávala se s papežem, a pak snad na postní synodě, které se chtěl sv. Bonifatius dočkati [2]); však dočkal-li se jí, nelze říci. Zdržev se v Římě asi rok, odebral se s mocí papežského legáta pro Německo a s rozkazy a listy papežovými, a sice: ke všem biskupům, kněžím a opatům [3]), nově obráceným německým kmenům [4]), a bavorským a alemanským biskupům [5]), asi v dubnu 739, jsa doprovázen bavorským vyslanectvím do Bavor, a provedl tam s pomocí vojvody a šlechty organisaci církve [6]). Za biskupy posvětil pro Solnohrad opata Jana, pro Frisinky Ermbrechta, bratra sv. Korbiniana, a pro Řezno Gaubalda (Gaibalda); Passov podržel tamnější biskup Vivilo, kterýž od papeže byl ordinován. Biskupství byla přesně ohraničena a nadána. Biskupové solnohradský, frisinský a řezenský zůstali spolu opaty svých klášterův, jejichž jmění sloužilo k nadání biskupství a správě diecése. Byv s prací svou hotov, poslal papeži obšírnou zprávu o tom, a navrátil se ve svou missii durinskou a hesskou. Papež Řehoř III. schválil jeho upravení církve bavorské listem od 29. října r. 739 [7]), a vyslovil přání, aby na břehu Dunaje synodu slavil. Této žádosti vyhověl asi r. 740., však kde, není jisto [8]).

Ve své vlastní missii zřídil teď Bonifatius biskupství ve Würzburgu, Buraburgu, Erfurtě a Eichstaedtu. Würzburg obdržel jeho sestřenec Burchard, Buraburg Wittan (Witta-Albinus), Erfurt Adelhard (Adelar) a Eichstaedt Willibald. Ke konci roku 741. nebo na počátku 742. žádal za potvrzení prvních tří biskupství na papeži Zachariáši [9]), kterýž je také udělil, poněvadž dle kan. 6. sardické synody byla v značnějších místech zřízena [10]). O Eichstaedtu mlčel Bonifatius, a tudy

[1]) l. c.

[2]) Ep. 34. Jaffé l. c. 100.

[3]) Ep. 35. Jaffé p. 100.

[4]) Ep. 36. Jaffé p. 101.

[5]) Ep. 37. Jaffé p. 103.

[6]) Villib. Vita s. Bonif. Jaffé l. c. p. 467; ap. Bolland. l. c. I. 468. nr. 41. et 42; Arnold de mirac. s. Emmerami l. c.

[7]) Ep. 38. Jaffé p. 104.

[8]) Srv. Hefele C. G. III. 461.

[9]) Ep. 42. Jaffé p. 111.

[10]) Ep. 43. inter Bonif. Jaffé p. 116.

také papež, poněvadž města Eichstaedtu nestávalo, ni jediného domu, vyjma malý kostel Panny Marie. Willibald, eichstaedtský biskup, byl sic již 22. října r. 741. posvěcen, ale nastolení čili installace vykonala se dle eichstaedtské tradice teprva r. 745., když potřebné stavby byly skončeny; proto byl prozatím krajinským biskupem Nordgauu a Salafeldu. Würzburg a Eichstaedt udržely se biskupstvími, ostatní dvě zašla, jakmile křesťanství na sever pokročilo, a severnější biskupství byla založena. Erfurt byl r. 753. připojen k Mohuči. Druhý biskup buraburský Megingoz přeložil své sídlo do Fritzlaru, a jeho smrtí zašlo toto biskupství, vyplnivši svůj úkol jako hradba proti pohanství.

Po úmrtí Karla Martella († 15. října r. 741.), jenž po smrti krále Theodoricha IV. trůn pět let uprázdněným ponechal, následovali jako majordomové jeho dva synové Karloman pro východní Franky (Austrasii, Alemanii a Durinky) a Pipin pro západní (Neustrii, Burgund a Aquitanii), kteříž opět Childericha III. posledním králem z Meroveovcův učinili.

Karloman povolal k sobě Bonifatia, a vyslovil k němu přání, aby se k napravení církevních poměrů synody slavily. Bonifatius oznámil to hned papeži, a prosil za radu a rozkaz, jak se má chovati k četným nehodným duchovním, z nichž mnozí, byvše veřejnými smilníky i jako jahnové, stali se kněžími a biskupy; jiní biskupové nejsou sice smilníky, za to oddáni pití, hádkám, honbě a vojančině, kteří vlastníma rukama krev ve válkách prolévali [1]). Papež Zachariáš byl z tohoto listu potěšen, psal Karlomanovi a Bonifatiovi, a přál si, aby oba byli synodě přítomni, kteráž ať dle přísnosti kanonů proti nehodným duchovním zakročí [2]).

Nežli papežské listy přišly, učinily se všechny přípravy k synodě, která 21. dubna jakožto první concilium germanicum na místě neznámém otevřena byla. Přítomni byli biskupové východofranští: arcibiskup Bonifatius, Burchard z Würzburgu, Raginfried z Kolína, Witta z Buraburgu, Willibald z Eichstaedtu, Dadanus z neznámého sídla a Edda ze Strassburgu. Synoda potvrdila ustanovení nových biskupův a Bonifatia za

[1]) Ep. 42. Jaffé p. 111; Msi XII. 313; Baron. ad. ann. 741. nr. 24.

[2]) Ep. 43. Jaffé 116. Msi XII. 315; Baron. ad. ann. 742. nr. 5. Jej podané datum jest od 1. dubna 743; však dle všeho jest rok 742. pravý.

jejich arcibiskupa, přikázala roční slavení synod, navrácení církevního jmění a sesazení a potrestání zpuštěných a nečistotných duchovních, a zakázala duchovenstvu vojanskou službu a zdržování se ve vojanském táboře, vyjma pro duchovní potřebu vojska, dále honbu, držení honebních ptáků, sokolův a jestřábů, pohanské pověry, které měli biskupové s hrabaty vymýtiti, nošení světského roucha; konečně měli mnichové a jeptišky zachovávati řeholi sv. Benedikta [1].

Tyto dekrety byly na nové synodě slavené 1. března r. 743. v Listinách [2]) obnoveny a rozmnoženy; zachovávání pohanských obyčejů peněžitým pokutám podrobeno, zakázáno přenechávati křesťanských otroků pohanům, a vyložena manželská překážka duchovního příbuzenství. Mnichové a opatové přijali řeholi sv. Benedikta. Této synodě připisuje se zhotovení formule, kterou se nově obrácený odříkal Thunara, Wodena a Saxnote, a přihlašoval ku pravé víře, pak seznam pohanských obyčejův a pověr, kterých bylo se vystříhati [3].

R. 743. rozšířil Bonifatius s dovolením Pipinovým svou činnosť i na úděl jeho Neustrii, kde svazek metropolitní vyhasl, a synody po 80 let se neslavily. S pomocí Pipinovou a Karlomanovou [4] slavil v březnu r. 744. v Neustrii v Soissonsu synodu, které byli 23 biskupové přítomni, a jež, jak dle tak velikého počtu biskupů souditi lze, byla valnou čili generální veškeré říše francké. Její kanony prohlásil Pipin v Neustrii za říšský zákon [5]. Dále byli tam ustanoveni tři metropolité a sice Grimo pro Rouen [6], Abel pro Remeš a Hartbert pro Seny [7], a mnozí nehodní kněží, a s nimi též nehodný biskup mohucký

[1]) Msi XII. 365; Hard. III. 1920; Baron. ad ann. 724. nr. 21; Ep. 47. Jaffé p. 127; Hefele III. 464.

[2]) Dříve psalo se Liptinae, pak Liftinae; bylo to místo v biskupství kambrayském u opatství Lobbesu v Hennegavě na říčce Binche.

[3]) Harzheim: Concil. Germ. I. 314; Msi XII. 370; Hard. III. 1921; Baron. ad ann. 743. nr. 1. sq.; Pertz Mon. Germ. h. III. (Leg. I.) 18; Hefele III. 467; Jaffé Bibl. rer. Germ. III. (Mon. Mogunt) 129; však formuli zmíněnou a indiculus superstitionum připisuje pozdější době l. c. p. 130. not. 3.

[4]) Epp. Zachar. inter Bonif. 48 et 49. Jaffé pp. 131. et 134.

[5]) Msi XII. append. p. 111; Hard. III. 1392; Pertz Mon. Germ. h. III. (Leg. I.) 20; Hefele III. 484.

[6]) Srv. Epp. Zachar. inter Bonif. 48. et 49. l. c.

[7]) l. c. a can. 3. synody soissonské l. c.

Gewilieb sesazeni[1]). Bonifatius žádal za potvrzení jmenovaných metropolitů papeže Zachariáše, kterýž je listem od 22. června r. 744. též udělil, a pallie poslal[2]). Však obnovení metropolitního svazku narazilo na veliké překážky, poněvadž mnohá biskupská i metropolitní sídla byla laikům za odměnu vojanských nebo dvorských služeb propůjčena; tak užíval Milo Treviru a Remeše, a nechtěl Abelovi ustoupiti. a majordomové při vší dobré vůli nemohli toho provésti, nechtěli-li mocné rady s jejich přízní proti sobě popuditi. Osm let později naříká Bonifatius, že Frankové slibům nedostáli[3]).

Aby Bonifatius při novém upravení francké církve se vším důrazem vystoupiti, proti nehodným duchovním rázněji zakročiti, a všudy přesnou kázeň zaváděti mohl, potvrdil ho papež opět za svého legáta pro Bavory, kde mu někteří tuto důstojnosť popírali, a jmenoval spolu svým zástupcem pro veškerou říši franckou[4]). Generální synodu potvrdil papež nejprve listem od 22. června 744.[5]) a potom od 31. října 745,[6]) k Bonifatiovi a okružníkem k duchovním a světským velmožům franckým, napomínaje je ku poslužnosti svého legáta[7]).

R. 746. zasáhl Bonifatius jako papežský legát do Bavor, kde jeden kněz křtil formulí: Baptizo te in nomine patria et filia et Spiritus sancti. Bonifatius měl tento křest za neplatný a poručil kněžím Virgiliovi a Sidoniovi, svým krajanům, aby je znova pokřtili, kteří však toho odepřeli, a ku papeži se odvolali, který listem od 1. července r. 746. onen křest za platný pro-

[1]) Někteří myslí na základě některých narážek v pramenech, že mezi touto synodou soissonskou a římskou z října 745 byla v říši francké r. 745. v přítomnosti obou majordomů snad prý v Listinách slavena valná čili generalní synoda, na kteréž oba bludaři Adelbert a Klement byli odsouzeni, mohucký biskup Gewilieb sesazen a Kolín za metropolitní sídlo Bonifatiovi ustanoven. Srv. Hefele III. 488. Celá věc zdá se sice býti dosti pravdě podobnou, však přece jest s povážlivou, z některých narážek, které na jiné synody lze vztahovati, a též jinak vykládati, hned velikou valnou franckou synodu stanoviti, o jejichž dekretech ničeho se nezachovalo, a o které žádný vrstevník pořádně se nezmiňuje; a přece prý to byla veliká generální francká synoda. Srv. Rohrbacher-Kellner XI. 235.

[2]) Ep. Zachar. inter Bonif. 48. Jaffé p. 131.

[3]) Ep. 79. Jaffé p. 218.

[4]) Ep. Zachar. inter Bonif. 49. Jaffé p. 134.

[5]) Ep. Zachar. inter Bonif 48. l. c.

[6]) Ep. Zachar. inter Bonif. 51. Jaffé p. 148.

[7]) Ep. Zachar. inter Bonif. 52. Jaffé p. 152.

hlásil, když křestní formule jenom z neznámosti latinského jazyka byla zpitvořena[1]).

Téhož roku 746. obrátil se Pipin se schválením biskupův, opatův a velmožů na papeže, a poslal k němu kněze Ardobania tázat se na některé články kázně, týkající se hlavně důstojnosti biskupské, pokání vrahův a nedovolených manželství. Papež odpověděl listem od 9. ledna 747, k němuž připojil 27 článků, v kterých kanony o těchto věcech opakoval[2]), a oznámil to Bonifatiovi, aby je na budoucí synodě prohlásil[3]). Stalo se to asi na sněmu smíšeném v Dürenu r. 747.[4]).

Když biskup würzburský Burchard r. 748. do Říma cestoval, podal po něm Bonifatius papeži žalobu na oba missionáře Virgilia a Sidonia, jmenovitě že Virgilius proti němu vojvodu bavorského Odila popouzí, po uprázdněném biskupském stolci touží[5]), a bludnému učení učí, že prý jest ještě jiný svět a jiní lidé pod zemí a slunce a měsíc[6]). Papež odpověděl listem od 1. května 748, kde zavrhl učení Virgiliovo, kázal Bonifatiovi, aby ho z církve vyloučil, a obeslal ho před sebe[7]). Co se dále sběhlo, není známo, bez pochyby oba missionáři smířili se s Bonifatiem; neboť brzo potom obdržel Sidonius kolem roku 749. biskupství passovské a Virgilius solnohradské beze všech obtíží.

Nejznamenitější klášterní štípení Bonifatiovo jest Fulda. Jeden z jeho nejmilejších a nejstatečnějších učenníků byl Sturm[8]), bavorský jinoch, kterého rodiče Bonifatiovi na vycho-

---

[1]) Ep. Zachar. inter Bonif. 58. Jaffé p. 167.

[2]) Codex Carol. ap. Migne Tom. 98. Ep. 3. p. 79; Hard. III. 1889; Msi XII. 326; Hefele III. 516.

[3]) Ep. Zachar. inter Bonif. 63. Jaffé p. 181.

[4]) Msi XII. 410.

[5]) Okolo toho času zemřel Beatus, nástupce Vivilův v Passově.

[6]) V čem učení Virgiliovo záleželo, těžko jest určiti ze slov: Quod alius mundus et alii homines sub terra sint, seu (-et) sol et luna. Ep. 66. Jaffé p. 191. Snad přinesli někteří smělí keltičtí plavci jako v 10. a v 11. století normanští nějaké zprávy o zámořských dílech světa, a Virgilius hlásal to dále. Však papež musil to při tehdejším geografickém názoru o zemi pojmouti tak, jakoby se jednota lidského pokolení popírala, a protinožci byli, alius mundus et alii homines.

[7]) Ep. Zachar. inter Bonif. 66. Jaffé p. 184. —

[8]) Vita s. Sturmii auctore Eigile (byl krajan, příbuzný a učenník Sturmův fuldský opat 819—822), ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 2, 270;

vání dali, jenž jej odevzdal opatovi fritzlarskému Wigbertovi ke vzdělání, a potom na kněžství posvětil. Sturm obíral se stále myšlénkou založiti klášter; konečně svolil k tomu Bonifatius, a kázal jemu s dvěma ještě druhy hledati vhodné místo pro klášter, kteréž po dlouhém hledání v krajině lesnaté Aihloha (Eichenlohen-Buchonia) zvané v Gauu Grabsfeldu nalezli. Bonifatius žádal za toto místo majordoma Karlomana, který mu je také daroval. V jeho držení uvázal se Sturm se sedmi druhy 12. března 744, a začal hned stavěti klášter. Aby dílo postupovalo, přivedl Bonifatius více dělníkův, a stavba trvala tři léta. Aby přesný život v klášteře panoval, odebral se Sturm se dvěma druhy do Říma, navštívil všechny tamější kláštery, a zdržel se delší dobu v Monte Casině. Navrátiv se do Fuldy, zavedl tam přísný život, a slavná pověsť o klášteře šířila se po krajinách. Sturm stal se jeho prvním opatem a sv. Bonifatius měl jej za své oblíbené místo. Nežli Karloman se poděkoval, dal Bonifatius od něho listinou od 22. března 747 majetek klášterní ohraničiti[1]). Za potvrzení tohoto kláštera prosil r. 751. papeže Zachariáše[2]), kterýž je také listem od 4. listopadu 751 udělil, a klášter přímo Apoštolské Stolici podřídil[3]). Nežli Bonifatius na svou poslední missii frieskou nastoupil, postaral se o nové potvrzení Pipinem, který listinou veškerou ochranu klášteru slíbil[4]). Čím bylo Monte Casino pro Italii, sv. Havel pro jižní Německo, tím byla Fulda pro střední. Při smrti Sturmové († 799) měl klášter 400 mnichů bez noviců. Fulda stala se německou universitou a semeništěm, z něhož nejhorlivější kněží vycházeli. Posud byli to cizozemští věrozvěstové,

---

Pertz M G. h. II. 365. — Rettberg I. 371. 609. 622. — Bruno: Lebensgeschichte des h. Sturmius. Fulda. 1779. — Nick: Der hl. Sturmius. Fulda. 1865. — Církev. Rok I. 150. — J. F. Schannat: Corpus probationum histor. Fuldens. sive donationum in ecclesia Fuldensi collatar. ab anno 744—1300. Lips. 1724. — Chr. Broveri Antiquitat. Fuld. libri IV. Antv. 1624. — J. F. Schannat: Historica Fuld. Francof. 1729. — G. Zimmermann: De rerum Fuld. primordiis dissert. Giesae. 1841. — Dronke: Codex diplomaticus Fuldensis. Cassel. 1850. — Schwarz: Über Gründung und Urgeschichte des Klosters Fulda. Fulda. 1856. — Gegenbauer: Das Kloster Fulda. Fulda. 1873.

[1]) Brover Ant. Fuld. I. 4; Dronke Cod. dipl. Fuld. p. 4.

[2]) Ep. 79. Jaffé p. 218.

[3]) Ep. Zach. inter Bonif. 82. Jaffé p. 228.

[4]) Dronke: Cod. dipl. Fuld. p. 2.

kteříž evangelium hlásali a s ním vzdělanosť, vědy a umění do Němec přinášeli. Teď odchovala Fulda domorodce za věrozvěsty, učitele a umělce, kteříž obrácení Sasův a severoněmeckých zemí dokonali.

Ačkoli Bonifatius svým působením náležel Německu, zůstal přece věrným synem své vlasti. Poněvadž slyšel, že Ethelbald, král Mercie, hanebný život plný nečistoty vede, poslal mu r. 745. on a s ním ještě sedm biskupů, někde na synodě shromážděných, všichni rodem Anglosasové, list, kde ho ku pokání a napravení života napomínají[1]). Zároveň zpravili o tomto kroku kněze Herefrieda, přítele králova[2]), a yorkského arcibiskupa Egberta[3]), aby v jejich smyslu na krále působili. Král obrátil se, a proto panovala mezi ním a Bonifatiem dobrá shoda[4]).

Posud chyběla závěrka dílu Bonifatiovu, totiž svazek metropolitní pro nově obrácené země. Byly zde veliké obtíže, poněvadž nebylo tam většího města, které by za metropoli bylo se hodilo. Tu umřel biskup kolínský Raginfrid († 844) a Bonifatius chtěl Kolín učiniti metropolí, poněvadž ležel u prostřed mezi Frisy, kterých Bonifatius z mysli nepustil, a mezi nově obrácenými zeměmi. S tímto úmyslem srovnávali se oba majordomové, a bezpochyby i valná synoda soissonská z r. 844., a k žádosti Bonifatia a Franků potrdil papež listem od 31. října r. 745.[5]) Kolín za metropoli. Však provedení tohoto plánu narazilo na překážky nepřekonatelné. Bez pochyby protivilo se tomu kolínské duchovenstvo, jsouc zvyklé shovívavosti Raginfridově, a pak jmenovitě biskupové, kteří musejíce nad sebou snášeti Bonifatia jakožto papežského legáta, nechtěli ho míti za svého metropolitu. S Kolína sešlo, kterýž obdržel Agilolf, a proti vůli Bonifatiově byl stolec mohucký navržen za metropolitní.

Tento stolec ohyzdili po sobě biskupové Gerold a jeho syn Gewilieb. Gerold obdržel jej za válečné služby od Karla Martella, jako biskup byl jedním z hlavních protivníků všech reformačních snah Bonifatiových, a padl r. 743. ve válce se

---

[1]) Ep 59. Jaffé p. 168.

[2]) Ep. 60. Jaffé p. 177.

[3]) Ep 61. Jaffé p. 178.

[4]) Ep. 74. Jaffé p. 213.

[5]) Ep. Zachar. inter Bonif. 51. Jaffé p. 148.

Sasy. Jeho syn Gewilieb žil při dvoře Karlomanově, a tu, aby ho potěšili, jmenoval ho Karloman nástupcem otcovým na stolci mohuckém, ačkoli byl laikem. Dal se hned na kněze a biskupa posvětiti, však žil jako prve maje zalíbení ve psech a sokolích. Brzo potom táhl do války saské, a zvěděl, kdo jeho otce zabil. Vylákal tohoto Sasa k rozmluvě do řečiště Werry a zabil ho zákeřnicky. Okrvavený Gewilieb podržel biskupství. Však Bonifatius povstal tady jako mstitel kanonův, upamatovav knížete a biskupy na ně, a oznámil celou věc do Říma. Synoda soissonská sesadila sice Gewilieba, však on nepodrobil se, pokusil se o odvolání do Říma, a dal se tam na cestu, které však brzo zanechal, předvídaje jak by dopadl. Papež Zachariáš vyslovil se na zprávu Bonifatiovu ouplně v jeho smyslu, že Gewilieb biskupem býti nemůže[1]). Ztratil sice biskupství, však podržel po 14 let příjmy z obročí Spanheimu, Kemptenu a Bingenu (Caput Montis), a žil stkvěle[2]).

Když tímto způsobem biskupský stolec mohucký byl uprázdněn, převzal Bonifatius jeho správu, který takto měl se státi metropolitním. Ale toto povýšení narazilo zase na veliký odpor. Protivníci tupili Bonifatia, seč byli, a pravili, že biskupem býti nemůže, poněvadž jest cizincem; jmenovitě činili to biskupové. Věc přišla až před majordomy a veškeren senát národa franckého, tedy před sněm smíšený r. 746. nebo 747., kde protivníci byli zahanbeni, a církev mohucká za metropolitní povýšena[3]). Bonifatius nehledal hned potvrzení Mohuče za metropoli, ale chtěl pohnouti papeže, aby pro Mohuč jiného biskupa vysvětiti, a sám jako posud legátem Apoštolské Stolice zůstati mohl[4]). Mezi tím pracoval o to, aby své protivníky, kteří ve svém odporu až k rozkolu od Říma zabředli[5]), co možná nejvíc usmířil. Prostředkem k tomu byl mu asi pastýřský list, který ke všem biskupům, kněžím a jahnům vydal, a v němž jim jednotu katolické víry na srdce kladl. Tu uznali pravdu tohoto spisu, a složili se své strany chartam verae atque ortho-

---

[1]) Ep. Zachar. inter Bonif. 51. Jaffé p. 150.

[2]) Passio ap. Jaffé p. 472; ap. Bolland. I. 473; Othlonus ap. Jaffé p. 496; srv. Ep. Zachar. inter Bonif. 80. Jaffé p. 225.

[3]) Vita s. Gregorii Ultraject. c. 9. ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 2, 294. —

[4]) Ep. Zachar. inter Bonif. 66 Jaffé p. 184.

[5]) l. c.

doxae professionis et catholicae unitatis (pamětní spis o neporušeném a pravověrném vyznání a katolické jednotě), bez pochyby na valné francké synodě, která by spadala ke konci roku 747. nebo na počátek 748., a poslali po würzburském biskupu Burchardovi do Říma na znamení, že své spojení s Apoštolskou Stolicí obnovují. Papež plný radosti z toho poslal Bonifatiovi list od 1. května 748, kde ony biskupy a duchovní chválí, a jemu radí, aby když Frankové se strany Kolína slibům nedostáli, jiš v Mohuči zůstal, a pro své stáří biskupa za pomocníka sobě posvětil[1]), a vydal spolu k oněm biskupům a všem pravověrným duchovním pochvalný list[2]). Na radu papežskou rozhodl se Bonifatius, že podrží Mohuč, a prosil papeže, aby ji za sídlo metropolitní potvrdil. Papež Zachariáš povýšil tedy listem od 4. listopadu 751 Mohuč za metropoli, a podřídil jí města Tongern, Kolín, Vorms, Spýr a Utrecht, jakož i všechny národy Germanie, které Bonifatius obrátil[3]). Později bylo Mohuči 14 biskupství podřízeno. I naše Praha a Olomouc náležela k metropoli mohucké.

O veliké vážnosti Bonifatiově v jeho vlasti anglické svědčí ta okolnosť, že kanterburský arcibiskup Cuthbert, slaviv roku 747. s anglickými biskupy v Cloveshou synodu, která svými kanony pro přesný a přísný církevní řád horlila[4]), oznámil její snešení Bonifatiovi. Bonifatius slavil potom se své strany ke konci r. 747. nebo na počátku 748. franckou valnou synodu, která podobná usnešení učinila, a psal o tom Cuthbertovi list[5]), v němž ho též činil pozorným na některé neplechy národa anglosaského, jako opilství, toulání se Anglosasek po světě jako nevěstek, přepych v oděvu a přehmaty laiků v klášterní jmění, aby je vykořenil. Tato valná synoda francká bude snad táž, o které jsme svrchu mluvili, a jež chartam verae et orthodoxae professionis et catholicae unitatis složila. Poněvadž též o pohanských obyčejích a pověrách rokovala, bude jí snad též náležeti formule, kterou nově obrácený modlo-

---

[1]) Ep. Zachar. inter Bonif. 66. Jaffé p. 184.

[2]) Ep. Zachar. inter Bonif. 67. Jaffé p. 193.

[3]) Ep. Zach. inter Bonif. 81. Jaffé p. 226.

[4]) Msi XII. 387; Hard. III. 1927; Hefele III. 525.

[5]) Ep. 70. Jaffé p. 200. Někteří učenci, i Hefele l. c. myslí, že Bonifatius svým listem dal podnět k synodě cloveshoeské; však z bedlivého uvážení obsahu Bonifatiova listu plyne opak toho.

služby se odříkal, a ku pravé víře se přikazoval, a seznam pohanských obyčejů [1]).

Za této rozsáhlé církevní činnosti Bonifatiovy staly se veliké proměny politické ve francké říši. Majordomus Karloman [2]) složil ke konci roku 747. svou důstojnosť, doporučil svého syna Drogona Pipinovi, odebral se do Říma, přijal z rukou papeže Zachariáše mnišské roucho a založil potom klášter Sorakte, kde nějaký čas žil. Aby se nemilých návštěv Franků zbavil, vyprosil si jako hříšný cizinec přijetí do Monte Kasina, kde teprva později byl poznán. Syn Drogo stal se po několika letech pro svůj nepříznivý poměr k strýci též mnichem.

Pipin, maje jako majordomus veškerou moc v rukou a pokořiv všechny své protivníky, dal se v první polovici (1.—19.) listopadu 751 [3]) od duchovních a světských velmožů v Soissonech prohlásiti králem a byl od gallických biskupů [4]) za něho pomazán. Poslední Mereovec na trůnu, osmnáctiletý Childerich III., byl zavřen do kláštera Sithieu u sv. Omera, a nikdo nedbal víc jeho. K tomuto směřovaly všechny události. Mereovci byli k vládě neschopni, nebo snad lépe řečeno, nebyli k ní připouštěni, a Karlovci měli po celá pokolení vládu ve svých rukou. Pokud se majordomy nazývali, měli zpupní vojvodové a jiní vasalové výmluvu svým odbojům a zpourám, které prý podnikají proti královu služebníku samozvanci. Tyto zpukřelé poměry musily jednou přestati, a statný Pipin učinil jim konec. Ostatní všechno, co francké kroniky o této věci vypravují, jmenovitě, že změna na trůnu stala se po poradě, po rozhodnutí, ano docela po rozkaze papeže Zachariáše, není asi ničím jiným nežli snahou, aby trůn Pipinův a Karlovců vůbec jevil se v očích poddaných legitimním. Uvážení hodno jest vypravování byzanckého chronografa Theofana, že papež Štěpán (II. nebo III.) Pipina rozřešil od nevěry, kterou spá-

---

[1]) Rohrbacher-Kellner XI. 267, někteří připisují tyto dvě věci synodě slavené r. 742. v Listinách, jak jsme svrchu viděli.

[2]) Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 2, 123.

[3]) Srv. Sickel: Acta regum et imper. Karolinorum. Wien. 1867. §. 80. str. 243.

[4]) Dodatek ad calcem lib. Gregor. Turon. de Gloria Confessorum; Fredegar. cont. ad. ann. 752.

chal zrušením přísahy na králi Childerichovi III. Tedy Theofanes nevěděl nic o rozkazu papeže Zachariáše, aby Childerichovi byla koruna odňata. Pipin učinil to o své újmě, pak cítil výčitky svědomí, a žádal papeže za rozřešení od přísahy věrnosti, kterou se králi Childerichovi zavázal, třeba byl pouhým stínem. Vasalové podrobili se sice Pipinovi, ale přece rozmlouvali o spáchané nevěře; proto snažili se kronikáři dokázati legitimitu Pipinovu řkouce, že všechno dělo se po rozhodnutí nejvyšší auktority na zemi [1]). V celé této důležité proměně na trůnu neměl Bonifatius nijakého účastenství, o kterémž nic nevědí jeho životopiscové Willibald a Othlon, a není stopy a narážky v jeho listech. Dodatek ad calcem lib. Gregor. Turon. de Gloria Confessorum [2]) a pokračovatel

[1]) Místa kronik o změně dynastie u Franků viz ap. Bolland. Jun. I. 487: An et quid a Zacharia Papa et s. Bonifacio actum sit in promotione Pippini ad regnum Francorum. Srv. Eckhart: Commentarius de reb. Franciae orient. p. 111; Damberger II. 338. Kritikheft str. 126.

Chronicon Francorum praví: Burchardus Wirceburgensis episcopus et Fulradus cappellanus missi sunt a Pipino Romam ad Zachariam P., ut consulerent pontificem de causa regum (vždyť přece byl jenom jeden rex a ne reges), qui in illo tempore (tedy kronikář psal asi hodně pozdě po oné změně na trůnu) fuerunt in Francia, qui nomen tantum regis, sed nullam potestatem regiam habeant. Per quos dictus pontifex mandavit, melius esse illum vocari regem, apud quem summa potestas consisteret. Dataque auctoritate sua jussit, Pipinum, Francorum regem institui. Tedy důležitá změna dynastie rozřešila se jako nějaká pohádka, nebo hádanka, kterou Pipin papeži předložil. Tato baj tvoří základ rozumování mnohých dějepisců, kteří na něm celé budovy staví. Voltaire pravil bystře, že jest velmi pochybno, že papež a Pipin takovou komedii provozovali. Eckart dí l. c. p. 511 velmi vhodně: Za důvod sesazení Childerichova uvádí se desidia, torpor et socordia; verum proficiscuntur criminationes hae ab hominibus, quorum intererat solem orientem adorare, quique proinde nec vellent nec satis auderent ex vero loqui. Eginhardus inter fabulatores hos fere agmen ducit. — Potom dí o Annal. Bertinianis, Loisetanis et Laureshamensibus ad annum 750: alter alterum haud dubio exscripsit. Dále: Annalistae laudati in Pippini anno elevationis toto biennio aberrant — rebus gestis, quas narrant, multo posteriores sunt p. 512. Legatio Burchardi Romana in annum 748 incidit, neque postea Romam accessit.

[2]) Domnus florentissimus Pippinus, rex pius, per auctoritatem et imperium sanctae recordationis Domni Zachariae P. unctionem sancti chrismatis, per manus beatorum sacerdotum Galliarum et electionem omnium Francorum — in regni solio sublimatus est.

Fredegarův [1]) mluví o pomazání Pipinově za krále skrze biskupy gallické. Teprva oboje loršské annaly, malé i veliké, složené mezi lety 763—768. a na nich závisící letopisy Einhardovy mluví o pomazání Pipinově Bonifatiem, poněvadž nové dynastii na tom záleželo, aby tohoto velikého světce, jehož sláva po jeho mučennické smrti svět naplnila, za svého patrona měla. Proto buď sama podobné zprávy roztrousila, nebo již roztroušené podporovala, a klášter loršský, milé to štípení nové dynastie, přijal je ve své annaly.

Brzy po korunovaci Pipinově rozstonal se Bonifatius na smrť; tu chtěje svou missii pojistiti psal dva listy, jeden Fulradovi, dvornímu kaplanu a kancléři Pipinovu [2]), a druhý králi samému [3]), prose onoho, aby svou přímluvou na Pipinovi vymohl, aby jeho učenníci, kteří skoro všichni byli cizinci, po jeho smrti své živobytí pojištěné měli, a dále se zdarem pracovati mohli. Králi Pipinovi kladl dojemně své učenníky na srdce, prose ho spolu, aby po jeho smrti hlavou missie, a tudy jeho nástupcem, stal se Lullus. Pipin přislíbil mu vyplnění jeho žádosti [4]). Však svatý uzdravil se ještě k nové činnosti.

První říšský sněm, který po způsobu onoho času byl spolu synodou, slavil nový král ve Verberii (Vermeria) v soissonské diecési v březnu 753. Sestavili tam 21 kanonů hlavně o manželství, z nichž však některých církev nikdy nepřijala, poněvadž v některých případech zrušovali manželství a dovolovaly nové za živobytí druhého manžela [5]). Jest viděti,

---

[1]) Una cum concilio et consensu omnium Francorum missa relatione a Sede Ap. auctoritate percepta, praecelsus Pippinus electione totius Franciae in sedem regni cum consecratione Episcoporum et subjectione Principum, una cum regina Bertradane, ut antiquitus ordo deposcit, sublimatur in regno. Eckhard činí p. 514 čtenáře na to pozornými, že se praví: per unctionem s. chrismatis per manus Sacerdotum Galliarum et electionem omnium Francorum — sublimatus est; o Bonifatiovi není ani zmínky; kdyby sám byl pomazání vykonal, tu nelze s jeho úkonem uvedená slova srovnati cum neque Bonifatius Galliarum episcopus esset, neque, quod solus fecisse dicitur, aliis tribui potuisset.

[2]) Ep. 84. ed. Jaffé p. 231.

[3]) Ep. 85. Jaffé p. 232.

[4]) Srv. Ep. 105. Jaffé p. 258.

[5]) Pertz M. G. h. III. (Leg. I.) 22; Msi XII. Append. 115; Hard. III. 1989; Hefele III. 537.

že tehdejší frančtí biskupové byli lepšími vojáky nežli theology. —

Ve Verberii byly též upraveny poměry biskupství utrechtského. Po smrti sv. Willibrorda zaniklo arcibiskupství Frisů, mezi nimiž toliko venkovský biskup, kterého sobě Willibrord za pomocníka vysvětil, působil [1]). Později posvětil tam Bonifatius po vůli Karlomanově vlastního biskupa [2]), který buď brzo zemřel, a měl za nástupce Eobana, neb jest to hned Eoban [3]) sám. Však tomuto počínání Bonifatiovu protivil se kolínský biskup Halitgar († 753), jakož i později jeho nástupce Hildebert, chtěje, aby biskupství utrechtské na dobro bylo zrušeno a ke Kolínu přivtěleno (ne aby bylo kolínským suffragannim biskupstvím; neboť Kolín nebyl metropolí náležeje pod Mohuč), a odvolával se na darování krále Dagoberta, který kastell Utrecht biskupu kolínskému daroval, aby Frisy obrátil. Bonifatius žádal papeže Štěpána II., aby zachoval ustanovení svých předchůdců Sergia a Zachariáše, odvolávaje se hlavně k tomu, že Kolín Frisův neobrátil [4]). Papež vyplnil asi žádosť jeho; neboť biskupství bylo zachováno, a Pipin potvrdil ve Verberii listinou z 23. května 753 všechna jemu od svého děda a otce učiněná nadání. Bonifatius podržel maje na mysli stále obrácení Frisů vrchní správu Utrechtu, pod nímž biskupoval Eoban.

Světec vykonav ohromné dílo na vinici Páně, mohl v pokoji dny svého života skončiti; však touha nesla ho do Fris, kde koruny mučennické dojíti měl. S dovolením Pipinovým ustanovil Lulla na synodě mohucké za svého nástupce [5]) a odebral se s ním do Durinska, aby ho tamějším velmožům jakožto jejich duchovního otce představil [6]). Potom odebral se se srozuměním krále Pipina dvakráte do Fris, a sice poprve r. 753., kde v odlehlých krajinách veliké množství pohanův obrátil [7]) a zase domů se vrátil. Po druhé odebral se tam

---

[1]) Bonif. Ep. 107. Jaffé p. 260.

[2]) l. c.

[3]) Willib. Vita Bonifat. Jaffé p. 463; ap. Bolland. l. c. nr. 50. p. 471.

[4]) Ep. 107. Jaffé 259.

[5]) Willib. Vita s. Bonif. ap. Bolland. l. c. nr. 47, p. 496; suppl. auct. presbyt. Mogunt. l. c. n. 8 p. 475; Othlon. Jaffé p. 502.

[6]) Othlon. l. c.

[7]) Eigil Vita Sturmii c. 16. Pertz M. G. h. II. 365.

následujícího roku 754, však již s předtuchou své smrti. Dojemně rozloučil se se svým duchovním synem Lullem, jemuž na srdce vložil stavbu započatých chrámů v Durinkách a dokončení stavby ve Fuldě, kdež jeho tělo položiti měl [1]. Též povolal k sobě svou příbuznou Liobu, napomínal ji, aby Německo neopouštěla, a poručil, aby po své smrti vedle něho ve Fuldě odpočívala [2]. Potom odplul po Rýnu do Fris; jeho společníci byli biskup Eoban, tři kněží, tři jahni, čtyři mniši, a bratr jahna Hamunta Hiltibrant pro posluhování stolu. V krátkém čase pokřtili tisíce, modly klesaly, a křesťanské kostely a kaple vyrůstaly ze země. Na březích řeky zvané Bordne rozbil Bonifatius v nepatrném háji, který sloul Dockinga své stany, chtěje se tam déle zdržeti a nově pokřtěné biřmovati. V určitý den očekával stařičký biskup novokřtěnce. Když se svítalo, zaslechl svatý místo pění hymnů lomoz a křik válečný, a viděl ozbrojený zástup, an na jeho ležení spěchá. Mladí lidé, kteří kolem něho stáli, chtěli se postaviti k obraně. Však svatý zakázal všechno násilí, očekával smrti, a tak padl jeden po druhém [3]. Bonifatius stoje, modle se a drže knihu sv. evangelií nad svou hlavou, obdržel smrtelnou ránu [4]. S ním padli všichni druhové počtem 52. Toto mučennictví stalo se 5. června r. 754 [5]. Sv. těla mučenníků byla dílem na místě smrti pochována, kde po rozkazu královĕ byl k jejich cti kostel postaven, okolo něhož povstalo město Dockum. Tělo Bonifatiovo a ostatních věrozvěstů byla přinešena do Utrechtu. Utrechtští chtěli tělo Bonifatiovo sobě podržeti; však i Mohučtí činili k němu nárok, ale poslední vůle mučenníkova zvítězila, a on byl ve Fuldě od Lulla a Sturma 4. července [6]) 754 za ohromného účastenství zástupů pochován.

Roku 756. uzavřela anglická synoda pod arcibiskupem kanterburským Cudbertem, aby den úmrtí sv. Bonifatia a jeho druhů též v Anglii 5. června se slavil.

---

[1]) Willib. l. c. nr. 48. p. 470.

[2]) Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 2, p. 256. c. 20.

[3]) Willib. l. c.

[4]) Vita s. Bonif. auct. presbyt. Ul traj. ap. Bolland. l. c. nr. 14. p. 480. Jaffé p. 506. Othlon. Jaffé p. 503.

[5]) Srv. Rohrbacher-Kellner. XI. 390. nota 3.

[6]) Eigil Vita Sturmi c. 16. Dle Willibalda, který se patrně mýlí, přinešeno sv. tělo ten den teprva do Mohuče.

V duchu Bonifatiově působili jeho učenníci, jako jmenovitě biskupové: Burchard würcburský († 754) a jeho nástupce Megingaud (754—785), Willibald eichstadtský († asi r. 787.), Lullus mohucký (754—786); opatové Řehoř utrechtský († 781) a Sturm fuldský († 799), před nimiž tma pohanská všudy světlu křesťanskému ustupovala.

Sv. Bonifatius jest apoštol a největší dobrodinec národa německého a zakladatel veškeré jeho slávy. Však veliké výsledky jeho byly toliko možny jeho úzkým spojením s Římem a vydatnou podporou hlavy církve, bez které by církevní organisace nově obrácených zemí a opravy francké církve v Gallii nebyl provedl. Třikráte byl Bonifatius v Římě, aby tam určitá plnomocenství obdržel, a na hrobě sv. Petra modlitbou ke svému velikému a těžkému povolání se posilnil. Se čtyřmi papeži obcoval v pravdě přátelsky. Ze vzájemných dopisů lze poznati čistotu a vřelosť tohoto obcování a pak vysoký význam, jaký pro něho mělo.

§. 198. c. *Obrácení Sasů* [1]).

Nejvíce mezi kmeny německými vzpírali se křesťanství Sasové, a nenáviděli ho jakožto náboženství Franků̊v, jejichž krutými nepřáteli a nepokojnými sousedy byli. Bydlili v ny-

---

[1]) Annales Guelferbytani. ann. 769—805. ap. Pertz. II. — Poëtae Saxonis annales de gestis Karoli M. ann. 771—814. ap. Pertz I. 225—279. — Einhardi annales ann. 741—829. ap. Pertz I. 135—218. — Ejusdem Einhardi continuat. annalium Lauriss. ann. 788—829. ap. Pertz. I. 174—218. — H. A. Erhard: Regesta historiae Westfalicae. Accedit Codex diplomat. Münster 1847—51. 2 tom. — P. M. Strunck S. J.: Westphalia sacra. ed. Giefers. Paderborn. 1854 sq. — Nic. Schaten: Historia Westphaliae. Neuhusii. 1690. — H. A. Meinders: de statu relig. et reipublicae sub Carolo M. et Ludov. Pio in vet. Saxonia. Lemgo. 1711. — Clavör: Saxonia inferior antiqua gentilis et christ. Goslar. 1714. — Kleinsorgen: Kirchengeschichte von Westphalen und angrenzenden Oertern. Münst. 1779. — Th. B. Walter: Einführung des Christenthums in Westphalen. Münst. 1830. — Zimmermann: de mutata Saxonum veterum religione. Darmst. 1839. — Monumenta Paderbornensia (od tamějšího knížete-biskupa svobodného pána Fürstenberga). Amst. 1672; po německu: Denkmale des Landes Paderborn von Ferd. Freih. v. Fürstenberg. Paderb. 1844. — Ficker: Die Münsterschen Chroniken des M. A. Münst. 1851. — Giefers: Ueber die Gründung des Bisthums Paderborn in Kathol. Zeitschrift. Münster. 1851. — Týž: Anfänge des Bisthums Paderborn. Münst.

nějším celém severním Německu začínaje od dolního Rýna přes Veseru k dolnímu Labi a za ně do Holštýna, a dělili se v Ostfaly, Engery, Westfaly a zalabské Sasy. Byl to národ svobody milovný, nemající králův ani měst, žijící toliko ve dvořích a malých osadách pod správou volených soudcův a hrabat, a dělící se ve šlechtice, svobodníky a nevolníky. Byli ukrutni a udatni, a činili hojné vpády do říše francké, kde kostely bořili, kněze vraždili, četné jaté s sebou odvlékali a doma je vraždili.

První věrozvěstové, kteří k nim přišli, byli dva bratří Evaldové, rodem Anglosasové, a nalezli u nich, prve nežli nějakou činnosť rozvíjeti mohli, r. 695—696. mučennickou smrť [1]. Sv. Bonifatius, ačkoli byl pln touhy dostati se mezi Sasy, nemohl jejich mezí překročiti, nechtěl-li svévolně svůj život utratiti.

O nic lépe nevedlo se zbrani Karla Martella a Pipina; dosáhli nějakých výhod, Sasové slíbili poplatek, který však brzo odepřeli, a onino vojevůdcové nemohli se v zemi upevniti, která pro řeky, jezera, lesy a hory byla nepřístupnou, pročež snadno bylo jí hájiti a po porážce zpoury činiti.

Mezi oběma kmeny, saským a franckým, musil povstati boj na život a smrť, který podnikl Karel. Karel V. uspořádal říši uvnitř, však tato říše byla zevně na východních mezích znepokojována Sasy, kteří byli s to, aby za slabých panovníkův jí konec učinili, a to tím spíše, poněvadž jsouce pohany a nenávidíce křesťanství v Normanech a Slovanech spojence nacházeli. Karel jako státník musil Sasy na dobro podrobiti a říši své přivtěliti a spolu je třebas násilím pokřesťaniti, poněvadž jinak od nich pokoje dojíti nemohl, a všechny smlouvy s nimi uzavřené nijaké stálosti neměly. Chybou Karlovou v tomto ohledu bylo, že hned po roce 772. svých vítězství na dobro nevyužil, a Sasů na dobro nepokořil; bezpochyby překážely mu v tom války, které v Italii, Španělsku a Uhersku vedl. Co do obrácení Sasů na křesťanství neužíval zprva ná-

1860. — Týž: Der Dom zu Paderborn. Soest. 1860. — Böttger: Die Einführung des Christenthums in Sachsen durch Karl d. G. Hannov. 1859. — H. Kampfschulte: Die westphälischen Kirchenpatrocinien in ihrer Beziehung zur Geschichte der Einführung und Befestigung des Christenthums in Westphalen. Paderb. 1867.

[1] Beda H. E. V. 10.

silí, ale žádal toliko dle rady Alkuinovy svobody pro hlásání slova Božího mezi nimi, a podporoval je hmotnými prostředky. Teprva když Sasové smlouvy zrušili a ukrutnosti páchali, sáhl v tomto ohledu k násilí, nevida jiné cesty, leč křesťanství, která by Sasy k říši vázala. Co v tomto ohledu učinil státník Karel, nemůže se čítati na řád církve. Z pouhé dobývavosti neválčil Karel proti Sasům, tu zajisté lepší výhlídky i užitek kynuly mu z dobytí Italie a Španělska; jmenovitě v této zemi bylo chrániti křesťanství od mohamedánů.

Nežli tato první válka v dějinách, kterou vzdor národa proti pravému náboženství zbraní byl zlomen, a on obrácen, započala: vybízel ještě jeden anglosaský věrozvěst Libuin Sasy, aby se ke Kristu obrátili, maje hlavní své působiště mezi Frisy; ale volání jeho bylo marné [1]).

Karel, připraviv se řádně, započal válku, která s přestávkami trvala 33 let (772—804). Hned na jejím počátku byla Irminsul, posvátný to sloup, o kterém Sasové myslili, že na něm vesmír spočívá, ztroskotána, Sasové musili postaviti 12 rukojmí a dovoliti svobodné hlásání křesťanství. Však nepřítomnosti Karla, který byl válkou longobardskou zaměstnán, užili Sasové, vyhnali věrozvěsty, a zničili každou stopu křesťanství. Karel přemohl je r. 774., avšak nemohl vítězství vykořistiti. Na zprávu, že jeho voje v Pyrenejích jsou zničeny, vpadli Sasové do jeho říše, loupili zemi a pálili kostely a kláštery až ke Kolínu a Fuldě, odkudž mnichové tělo sv. Bonifatia do Hamelburgu odnesli. Však slyšíce, že Karel proti nim táhne, prchali do své vlasti; tu podnikl proti nim r. 779. a 780. dvě veliké výpravy, a podrobil všechno až k Labi; veliké zástupy Sasů přijaly křest, ovšem hlavně z bázně. Roku 782. vypukla nová zpoura Sasů, missionáři byli povražděni. Tu sebral Karel veliké vojsko a přitáhl k Veseře. Saští náčelníci dostavili se, a vydali 4500 buřičův a hlavních odbojníkův, aby se jim po právu stalo. Witukind, jeden z hlavních velmožů westfalských, prchl k svému tchánu, králi dánskému Sigfridovi. Karel dal je pro příklad odstrašující dílem odpraviti, dílem poslal je do vyhnanství [2]). Učiniv pokoj navrátil se do Francie.

---

[1]) Vita s. Lebuini Frisorum et Westphal. Apost. auctore Hucbaldo (saec. 10.) ap. Strunck-Giefers Westphalia s. II. 19; ap. Pertz M. G. h. II.

[2]) Annal. Lauriss. a Mettens. praví, že Sasové vydali Karlovi 4500 hlavních odbojníkův ad occidendum, ale ne, že Karel je skutečně odpraviti

Nová zpoura volala ho zase r. 783. do Sas, porazil Sasy, a proti jejich očekávání přezimoval v jejich zemi r. 784. Usadil se v pevném Herburgu, dal odtud výpravy činiti na všechny strany a končiny, a zlomil tak sílu pohanů. Z jara r. 785. slavil smíšený sněm v Paderborně, kde snad Sasko v diecése rozdělil, a ono veliké kapitulum o 34 článcích asi vydal, jímž křesťanství v zemi mělo býti provedeno. Porušení a svatokrádeže kostelní, porušení 40-tidenního postu, opovrhování křesťanstvím, vražda duchovních, provozování pohanství a trvání v něm, spolčování se s pohany proti křesťanům a králi a nevěra ke králi trestaly se smrtí; však přísnosť tato byla tím zmírněna, že kdo se z takového zločinu, pokud ještě byl tajným, knězi vyznal a pokání činil, byl na svědectví knězovo od smrti osvobozen, pak měl se desátek řádně odváděti [1]). Po této synodě vypravil se Karel s velikým vojskem do vnitř země, přešel Veseru a zaplavil Bardengau až k Bardewicku, z jehož trosek vznikl později Lüneburg, a žádný neosmělil se postaviti se jemu na odpor. Potom naklonil se k mírnosti, a činil nábídky svým největším odpůrcům. Widukind dostavil se k rozmluvě, a přivedl s sebou svého druha Alboina. Oba stali se katechumeny, jejichž příkladu četní šlechtici následovali, šli s králem na jeho zámek Attigni, a byli ke konci r. 785. pokřtěni. Widukindovi a jeho manželce Gevě byl Karel kmotrem. Widukind stal se upřímně křesťanem, odebral se po křtu na své statky do Westfalska, a žil tam pokojně až do své smrti. Umřel svatým [2]). Proto však nenávisť Sasů nepominula. R. 793. vypukly nové zpoury. Karel přemohl povstalce, a přesídlil je v jiné krajiny. Nejdéle vzdorovali severolabští Sasové v nynějším Holštýnsku.

V těchto válkách podrobiv Karel Sasy, postavil je na roveň Frankům, a ponechal jim všechna jejich práva a obyčeje, pokud pohanského rázu neměly, jakož i veškeren majetek, čehož Germané v říši římské neučinili, pobravše Romanům jednu třetinu půdy. Žili na dále po starém způsobu pod soudci a

---

dal; ano Ann. Mettens. praví výslovně opak: Interfectis itaque seditiosis, *exilioque damnatis*, Rex in Franciam reversus est et celebravit Natalem Domini in Theodonis villa (Diedenhofen). Přečetní byli tedy sťati, ale ne všichni. Srv. Damberger II. Kritikheft str. 180.

[1]) Pertz III. (Leg. I.) 48; Msi XIII. Append. p. 141; Hefele III. 593.

[2]) Bolland. Acta SS. 7. Jan. (Jan. I. 380).

správci, které král z nich jmenoval a neplatili žádných dávek ku potřebám říše; toliko desátku žádal na nich Karel přísně, poněvadž na dobrovolné dary nebylo lze pomýšleti, a Frankové přece nemohli platiti na duchovní potřeby Sasův.

Aby křesťanství kořeny v Sasku zapustilo, založil tam Karel biskupství: Osnabruck, Paderborn, Minden, Bremen, Verden, Halberstadt (kamž bezpochyby biskupství z původního Heiligenstadtu bylo přeloženo), k nimž později za Ludvíka Pobožného přišel ještě Hildesheim a kláštery: Korvey na Veseře a Herford.

Vedle násilných bojů Karlových pracovali o vnitřní obrácení Sasů horliví věrozvěstové. Fuldský opat Sturm doprovázel Karla na jeho výpravách, a byl od něho za vrchního celé missie ustanoven. Kněz Willehad, rodem z Northumbrie, přišel r. 772. do Fris, a kázal tam evangelium. Karel poslal ho roku 779. na břehy Vesery; při vypuknutí zpoury roku 782. prchl s nebezpečenstvím života do Fris, kdežto jiní věrozvěstové byli povražděni, a odebral se do Říma hledat útěchy u sv. Otce. Navrátiv se do francké říše, žil dva roky v klášteře Echternachu u Treviru, a vzdělával tam missionáře. Teprva r. 785. vrátil se nazpět do Saska, a stal se prvním biskupem nově založeného bremského biskupství. Zemřel 8. listopadu 789 ve friské vesnici Bleckensee nebo Plexenu [1].

Sv. Ludger z Utrechtu. učenník opata Řehoře a učeného Alkuina, od roku 777. kněz, kázal nejprve ve východních Frisách a potom ve Westfalsku, kde na místě zvaném Mimigernaford vystavěl klášter (Münster), a učinil jej středem své missie. R. 798. pokřtil východní Sasy u Helmstadtu a r. 800. založil klášter Verdenský. Roku 802. stal se prvním biskupem mimigernafordským (münsterským), a zemřel r. 809. [2].

Paderborn byl nějaký čas würcburskému biskupu podřízen, a obdržel r. 806. za svého prvního biskupa Hathumara, rodem Sasa který byl vzdělán ve Würcburgu, a umřel r. 815. Jeho

[1]) Vita s. Willehadi, primi episc. Brem. auctore Anskario ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 2, 404; ap. Pertz II. 378.

[2]) Altfridi Vita s. Ludgeri, episc. Memegardeford. ap. Pertz II. 403; Ex Vita s. Ludgeri II. et III. l. c. II. 419; ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. IV. 289; Srv. Cirk. Rok II. 518. — Behrends: Leben des h. Ludger, Apostels der Sachsen. Münst. 1843. — G. Paris: De Ludgero, Frisiorum Saxonumque Apost. Amst. 1859. — J. Bern. Heismann: Der h. Ludgerus, apostel der Saksen. Gent. 1861.

nástupcem stal se Badurad, též rodem Sas. Osnabruck, snad jako biskupství založeno již r. 783., mělo za prvního biskupa Wichona (Wihona), učenníka sv. Bonifatia. Minden obdržel za prvního biskupa Heriberta, a Verden Suitberta. Církevní rozdělení Saska bylo v podstatě mezi lety 780—814 provedeno, a štědrostí králův a velmožů stavěly se kostely a kláštery. Však z celého způsobu obrácení a z povahy národa lze se domysliti, že přečetní zůstali tajnými pohany, pro veřejnosť vyznávajíce Krista. O sto let později vypisuje se národ za polopohanský [1]. Ještě r. 1053. zakazoval arcibiskup hambursko-bremský Adalbert pohanské obyčeje.

§. 199. Křesťanství u Avarů.

Když Longobardové v Italii odtáhli, zmocnili se Pannonie Avaři, a válčili stále se Slovany a Němci. V boji, který vévoda bavorský Thassilo podnikl r. 787. proti Karlu V., a jenž pádem Thassilovým a samostatností Bavor skončil, stáli Avarové po boku Thassilově, pročež začal Karel r. 791. válku s nimi. Výsledky války proti Avarům byly r. 795. a 796. značné, když jedna strana mezi nimi naklonila se ke křesťanství. Když totiž Karel r. 795. osobně na Labi proti Sasům tábořil, přišel k němu jeden avarský chan, jmenem Tudun, a slíbil mu, že bude jeho vasalem a křesťanem. Potom byl v Cáchách, kam se Karel v zimě r. 794—96. odebral, v křesťanském náboženství vyučen a pokřtěn. S pomocným franckým vojskem odebral se do své vlasti, za ním táhly hlavní voje a z jihu napadlo Avary vojsko lombardské, vedené udatným vojvodou Erichem. Frankové zpustošili zemi až k Tise, zbořili hlavní hring, sídlo to vrchního avarského chána, a zmocnili se ohromné kořisti, která tam po dvě stě let byla nashromažďována (r. 796). Část kořisti poslal Karel v dar papeži Lvovi III., kterýž jí ke skutkům dobročinnosti a ke svým stavbám užil. Tudun obdržel vládu, a platil Karlovi poplatek. Však jiní avarští kmenové pokračovali ve válce. Při této příležitosti byla zřízena marka východní Oestrich (Austria) [2]. Za příkladem Tudunovým přicházeli též jiní avarští náčelníci ke Karlovi, a přijímali od něho zemi v léno. Církevní obrácení tohoto národa převzal na sebe Arno, arcibiskup solnohradský, poslal tam četné věrozvěsty a rozšířil

[1] Translatio s. Alexandri ap. Pertz II. 676. 677.

[2] Srv. Damberger II. 527.

tak znamenitě svou diecési. Na jihu působil aquilejský patriarcha Paulinus (774—803) u obyvatelův usedlých při Dunaji, Rábě a Dravě. Však mezi Avary nezapustilo křesťanství pevných kořenů, lid zmizel mezi Slovany. Po roce 827. neděje se více žádné zmínky v dějinách o Avarech.

§. 200. Obrácení Slovinců čili Korutanců [1]).

Pohanští Slovinci zaujímali sídla od Siného (adriatského) moře až k Dunaji, bydlíce v nynějších krajinách vnitrorakouských, totiž v obojích Rakousích, Štýrsku, Korutanech a Krajině, majíce též osady v Tirolsku a jižním Bavorsku [2]). Těchto krajin zmocnili se v letech 592—595 podrobivše sobě zde usedlé obyvatelstvo. Snad chtěli nátiskům avarským ujíti. Avary skrotil Samo (627—662), a knížata korutanská uznávala ho za svého vrchního pána [3]). Za jeho panování přišel okolo roku 630. sv. Amandus, biskup, v jihovýchodní Norikum, kázal tamějším Slovanům evangelium, obrátil mnohé, a nestav se po svém přání mučenníkem, navrátil se do své vlasti [4]). Též sv. Rupert, biskup vormský a apoštol Bavorů, působil v Korutansku; však i jeho činnosť nezapustila žádných kořenův, jakkoli se velikou vypisuje.

---

[1]) Anonym. Salisb. a 873 scriptoris; Historia conversionis Bajoar. et Carantanorum. ap. Pertz M. G. h. XIII. (Scr. XI.) 1; ap. Ginzel: Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method. Leitmeritz. 1857. App. 46. — Počátky křesťanství mezi Slovany. Napsal Ježek. Hlasy kat. spolku tiskového 1879. Č. 6. Slovinci str. 15. — Beiträge zur Kunde steyermärkischer Geschichtsquellen. Gratz. 1—3. Jahrg. 1864—66. — Kleinmayern: Nachrichten von Juvavia 1784. Kopitar: Glagolita Mozianus. Vindob. 1836. — Hansiz: Germ. sacr. II. — Klein: Geschichte des Christenth. in Oester. und Steyermark. Wien. 1840—42. 7 Bde. — Tangl: Reihenfolge der Bischöfe von Lavant-Klagenfurt. 1841. — G. von Ankershofen: Handbuch der Geschichte des Herzogth. Kärnthen bis zur Vereinigung mit den österr. Fürstenthümern. Klagenf. 1850—54. Bd. 1—2. — Týž: Urkunden-Regesten zur Geschichte Kärnthens. Wien. 1854. — Zeissberg: Arno, erster Erzbischof v. Salzburg. Wien. 1863.

[2]) Slovanské Starožitnosti od Šafaříka. V Praze. 1837. str. 689.

[3]) l. c. 691.

[4]) Vita s. Amandi od jeho učenníka Baudemunda ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. II. 710; alia Vita od neznámého životopisce ap. Migne 87, 1267; obé ještě s třemi jinými ap. Bolland. Acta SS. 6. Febr. (Febr. I. 848). Srv. Círk. Rok II. 64. —

Po smrti Samově rozpadla se jeho říše, a knížata korutanská stala se zase samostatnými. Ze jména známé kníže korutanské jest Borut. Proti němu zdvihli Avarové roku 748. válku, jenž nemoha jim sám odolati, zavolal si na pomoc Bavory, kteří zahnavše Avary místo jejich jha své jho na ubohé Korutance a jejich sousedy vložili. Karat, syn Borutův, a Chotimír, syn bratra Borutova, byli s jinými v zástavu do Bavor odvedeni, a tam podle žádosti Borutovy v křesťanství vychováni. Borut zemřel r. 750, a na jeho místo dosadili Frankové po žádosti Korutanců za knížete Karata, a když třetího roku své vlády zemřel, ustanovil král Pipin knížetem Chotimíra. Chotimír přivedl s sebou kněze Majorana, kterého mu připojil jeho strýc Lupo mnich v klášteře sv. Petra v Solnohradě. Chotimír byl horlivý křesťan, a chodil každý rok do Solnohradu do kláštera sv. Petra konat své pobožnosti. Tímto způsobem seznámil se s arcibiskupem Virgiliem [1]), jenž má veliké zásluhy o pokřesťanění Slovinců, a proto nazývá se jejich apoštolem. Chotimír prosil ho snažně, aby osobně jeho lid navštívil a u víře potvrdil. Místo sebe poslal k němu venkovského biskupa Modesta se čtyřmi kněžími Vatonem, Reginbertem, Cozhariem a Latinem, s jahnem Ekihardem a s jinými kleriky, aby tam zakládali kostely a světili duchovní. Modestus posvětil první kostel ke cti Panny Marie v Gopře svetě (Maria-Saal), potom kostel v městě Liburnii (Lurnfeld) a jiných přemnohých místech. Modestus, tento první slovinský biskup, zemřel v Korutansku, a byl v kostele Panny Marie v Gopře svetě pochován. — Však pohané nebyli s novým řádem spokojeni, a učinili zpouru, která byla příčinou, že Virgilius opětné prosby Chotimírovy, aby po smrti Modestově osobně do země přišel, nevyslyšel. Po zkrocení zpoury poslal tam kněze Latina, který však pro novou zpouru ze země odešel. Když tato zpoura byla potlačena, poslal tam Virgilius kněze Madalhoha, a po něm Warmana. Však když Chotimír r. 769 zemřel, poslední to potomek starožitného rodu knížat korutanských, nastalo nové zbouření pohanů proti křesťanům; křesťanští kněží musili zemi opustiti, tak že tam po několik let žádného kněze nebylo, až se stal knížetem Vladuch (Waltunc) [2]). Zmatků korutanských použil vojvoda

[1]) Vita s. Virgil. ap. Mabill. III. 2, 310. Cirk. Rok VI. 415.

[2]) De Conversione Carant. ap. Ginzl l. c. App. p. 47. 48.

bavorský Thassilo II., a spojil Korutansko úžeji se svým panstvím, připojiv některé části přímo k němu, ostatních ponechav Vladuchovi, kterého snad dosadil. Při tom staral se o rozšíření a upevnění víry křesťanské. Z rozkazu a pod ochranou jeho byli založeni noví klášterové u bran Korutanska, na př. klášter Šarnický v Tyrolsku, na severu r. 777. znamenitý Kremsmünster. Aribo, biskup frisinský, obdržel od něho místo Innichen (Aguntum) s přiležícím okolím až do místa Slovenské Matry a Slovenské Hole (Tauern), s tím výslovným doložením, aby k obrácení Vindův měl zřetel. Frisinské biskupství dostávalo z Lurnfeldu na Drávě a Lisaře znamenité desátky [1]). Vladuch, maje tak horlivého křesťana za vrchního pána, prosil opět Virgilia za kněze, kterýž opětně a opětně kněze s jinými duchovními tam vysýlal. Potom procestoval Korutansko sám až k ústí Drávy, upravoval církev a připojil zemi k diecési své. Apoštolskými pracemi vyčerpav svou tělesnou sílu skonal v Solnohradě po krátké churavosti 27. listopadu 784. Jeho hrob byl r. 1181. opět nalezen, a kosti jeho vyzdviženy. Papež Řehoř IX. prohlásil ho r. 1233. za svatého. Pro své zásluhy o pokřesťanění Slovinců jmenuje se jejich apoštolem. Když Karel V. vojvodu Thassila II. sesadil a do kláštera jej poslav, Bavorsko s Korutany ke své říši připojil, nebylo více žádné překážky k šíření křesťanství mezi Slovinci.

Nástupcem Virgiliovým na stolci solnohradském stal se Arno (785 - 821). Toho času r. 786. zničil Pipin. syn Karlův. moc Avarů dobyv hlavního hringu, a svěřil péči o pokřesťanění podmaněných krajin Arnonovi, aby v nich Avarům a Slovanům kázal. Když Karel v říjnu 803 do Solnohradu přišel, potvrdil zařízení synovo. Arno převzal tedy tamější missii, a posýlal do Korutan a Dolní Pannonie kněze tamějším knížátkům a vladykám, z nichž jeden jménem Ing, svému lidu zvláštně milý, s veškerou snažností arcibiskupa podporoval, a četné ze svých poddaných Kristu přivedl[2]).

Arno, jehož diecése přírůstkem Korutan a Dolní Pannonie velice se rozšířila, ucházel se u papeže Lva III., aby Solnohrad náležející posud k církevní provincii mohucké za metropoli byl povýšen. Jeho snahu podporovali bavorští biskupové a jmenovitě Karel, který si ho velice vážil, a pro jeho schopnosti k

---

[1]) Šafaříkovy Starožit. Slov. 697.

[2]) De Convers. Carant. ap. Ginzel l. c. App. 49.

důležitým státním věcem užíval. Tak stal se Solnohrad r. 798. metropolí, které byla podřízena bavorská biskupství, totiž Passov, Řezno, Frising a Brixen, jež posud náležela k Mohuči. Spolu jmenoval Lev III. Arnona apoštolským legatem v nové církevní provincii, kterážto důstojnosť přešla i na jeho nástupce a byla později pro zvláštní věrnosť některých arcibiskupů k apoštolské Stolici na veškeré Německo rozšířena[1]).

Nový arcibiskup, vraceje se s palliem z Říma, obdržel po královském poslu za Pádem od Karla rozkaz, aby do krajin slovanských šel hlásat slova Božího. Však přece vyřídil napřed Karlovi papežské vzkázání a výsledek své římské cesty, a potom hned k novému ústnímu rozkazu jeho podrobil se apoštolské práci mezi Slovany, kázal jim, světil tam kostely a ustanovoval kněze. Podav o zdaru své činnosti Karlovi zprávu, dostal od něho rozkaz, aby nově obráceným Slovanům biskupa vysvětil. Po vůli královĕ byl za něho vysvěcen Theodorich, kteréhož r. 799. Arno a hrabě Gerold do Korutan uvedli a ochraně tamějších knížat a vládyk poručili. Theodorich spravoval jako krajinský biskup Korutany a sousední slovanské krajiny na pravé straně Drávy až k jejímu ústí do Dunaje. Po jeho smrti († po roce 823) ustanovil nástupce Arnonův († 24. ledna 821) Adalrammus Korutancům za krajinského biskupa Ottona. Za arcibiskupů Liupramma (836—858) a Adalwina spravoval církev v Korutanech biskup Osvald[2]). K tomuto biskupu jsou nadepsány dvě dekretálky[3]) papeže Mikuláše I.; z čehož jest viděti, že ve svých potřebách obracel se raději ku papeži, nežli k svému metropolitovi. Tu boje se Adalwin, aby Kurutany od jeho diecése neodpadly, neposlal tam po smrti Osvaldově více žádného biskupa, a řídil Slovince sám[4]).

Vedle solnohradských kněží působili mezi Slovinci jmenovitě na jihu též voglejští (aquilejští) kněží. Tu musila býti velmi značnou činnosť patriarchy voglejského sv. Paulina (776—802), tak že mezi ním a Arnonem spor o meze diecése jejich vznikl. Tento spor rozhodl císař Karel r. 810., ustanoviv řeku Drávu za rozhraní obou diecésí. A tu vidíme památný

---

[1]) Klein: Gesch. d. Chr. in Oesterr. u. Steiermark I. 225.

[2]) De Convers. Carant. l. c. p. 50. 51.

[3]) Ad Osbaldum, chorepiscopum Quadrantinum. Corp. Jur. dist. 50. cap. 6. et 39.

[4]) De Convers. Carant. l. c. 51. 52.

úkaz, kam zasahovala missie solnohradská, byli Slovinci poněmčeni, pod Aquilejí zachovali svou národnosť; tedy v levo ode Drávy mluví se po německu, v pravo tedy za Drávou po slovinsku.

§. 201. Vznik církevního státu [1]). Dějiny papežů.

Světské panství papežské nevzniklo darováním císaře Konstantina V.[2]), ale on a následující události položily k němu základ. R. 321. učinil Konstantin V. církev právní osobou, tak

[1]) Monumenta dominationis Pontificiae sive Codex Carolinus (t. j. epp. Gregorii III. — Hadriani I. ad Carol. Mart., Pipin., Carlomann. et Carolum M.) ed. Cajetan. Cenni. Rom. 1760—61. 2 T. (otištěna ap. Migne T. 97—99). — Theiner: Codex diplomaticus dominii temporalis s. Sedis. Rom. 1861. 3 T. — Joann. Orsi: Della origine del dominio e della sovranità degli Rom. Pont. sopra gli Stati loro temporalmente soggetti, dissertaz. Rom. 1754. — Muzarelli: Dominio temporale del Papa. Rom. Rom. 1789. — Sugenheim: Geschichte der Entstehung und Ausbildung des Kirchenstaates. Leipz. 1854. — Ant. Scharpff: Die Entstehung des Kirchenstaates. Freib. 1860. — Brunengo S. J.: Le origini della sovranità temporale dei Papi. Rom. 1862. — Schrödl: Votum des Katholicismus über die Nothwendigkeit der weltlichen Herrschaft und Souveränität des h. Stuhles. Freib. 1867. — Fr. Lacombe: Histoire de la papauté depuis son origine jusqu' a nos jours. 4 vol; 1. vol. Formation de la Monarchie pontificale. Par. 1867. — Martens: Die römische Frage unter Pipin und Karl dem Grossen. Stuttg. 1881. — Idem: Neue Erörterungen über die römische Frage. Stuttg. 1882.

[2]) Ve středověku vznikla pověsť, že prý císař Konstantin V. papeži Silvestrovi I. Řím, Italii, ano veškerý Západ daroval (Donatio Constantini ap. Mansi XIX. 644). První stopy tohoto darování Konstantinova lze znamenati teprva v 9. století, když se ukázala sbírka kanonů Pseudo-Isidorova. V obraně, kterou po přání papeže Mikuláše I. biskup pařížský Eneáš za Karla Lysého proti osobivosti patriarchy Photia sepsal, dí: „Když Konstantin V. ke křesťanské víře se obrátil, tu uvažuje, že dva panovníci na jednom a témž místě vedle sebe býti nemohou, opustil Řím, založil nové hlavní město na Bosporu, a přenesl na stolec Petrův nejen nejvyšší soudcovský úřad nad celou církví, ale dle podivuhodné závěti i dědičný majetek mnohých provincií", a dodává, že gallické archivy opisy oné listiny chovají. D' Achery spicileg. I. 147. Z téhož času jest zpráva mnicha Quedlinburského ap. Pertz M. G. h. V. (Script. III.) 29., že „Konstantin dříve nežli své sídlo do Konstantinopole přeložil, město Řím s nesmírnými jinými državami sv. Petru odevzdal". Z panovníků činí o ní první zmínku císař Otto III. (ap. Petrz IV. (Leg. II.) b. 162). Mnozí myslili,

že mohlo duchovenstvo a kostely odkazy movitého jmění přijímati[1]). Sám šel dobrým příkladem napřed, a daroval papeži svůj palác lateranský a třem hlavním římským basilikám domy v Římě a Antiochii jakož i rozsáhlé pozemky v rozličných provinciích, které ročního užitku 12.000 dukátů dávaly mimo jiné dávky ve vzácných přírodních plodinách[2]). Odkazy k církvi rostly tak, že císař Valentinian I. r. 370. je obmezil, ano skoro nemožnými učinil[3]) boje se, aby veliká část říše v držení církve nepřišla. V druhé polovici čtvrtého století obracely se senátorské rody ke Kristu, a tu jejich paní věnovaly se zhusta asketickému a klášternímu životu. Tyto rody, které báječným jměním vládly, vymíraly znenáhla, a odkazovaly své jmění hlavně církvi římské, tak že papež královský náklad vésti mohl[4]).

Majetek církve římské (Patrimonium s. Petri) skládal se z větších nebo menších statkův a dvorův, ano z celých vesnic

že papež Hadrian I. v listu ke Karlovi V. od roku 777. (Cod. Carol. ed. Cenn. I. p. 352.) na darování Konstantinovo naráží, řka: „potestatem in his Hesperiae partibus largiri dignatus est", však jmenuje hned celou řadu jiných dobrodinců, císařů, patriciův a jiných zbožných pánů, kdežto donatio praví: „Tam palatium nostrum (lateranense) quam romanam urbem et omnes Italiae seu occidentalium regionum provincias, loca et civitates saepe fato beatissimo pontifici et patri nostro Silvestro, universali papae, contradicimus atque relinquimus". Dále praví císař: „Aby toto darování bylo pevné, uzavřeli jsme přeložiti sídlo říše na Východ a nové hlavní město vystavěti v Byzantiu, poněvadž by to bylo proti rozumu, aby zde v Římě, kde Pán nebes a země duchovní veleříši založil, ještě pozemské království stávalo". Z těchto slov jest patrna ta myšlénka, že světský panovník nemá v Římě panovati a sídliti. Tu od roku 850—875. byl císařem Karlovec Ludvík II., syn Lotharův, který v Italii sídlil a papeže trápil. Při něm bylo se věru obávati, aby v Římě svého sídla nevzal; úmysl měl k tomu, ale nikoli sil. V darování dává císař papeži právo nositi korunu. Papež Mikuláš I. byl první, který se korunovati dal. Donace vznikla ve Francii, chtějíc ukázati, že Karlovci jenom svou povinnosť vykonali, a papežové k nim nejsou nevděčni. Karel Lysý převzal hájení této listiny proti svému příbuznému císaři Lotharovi II. (840—855), aby ho znepokojoval. O této donaci zase více se mluvilo, a ona na světlo vydal, když císařové Otto II. a III. chtěli sídlo své do Říma přeložiti.

[1]) Cod. Theodos. XVI. t. 2. l. 4.

[2]) Baron. ad ann. 324. nr. 58. 65. 71.

[3]) Cod. Theodos. XVI. t. 2. l. 20.

[4]) Srv. Amm. Marcell. hist. XXVII. 3; Hieron. Ep. 38. (alias 61.) ad Pammachium.

se živým a mrtvým inventářem, a dělil se v několik větších objemů s vlastní nejvyšší správou. Každý takový objem jakožto celek sloul pro sebe též patrimoniem, k němuž náleželo více velikých statků čili panství, která se jmenovala massae; massy dělily se zase ve dvory (fundi, coloniae), které vzdělávali rolníci (coloni) na hrudě lpějící, a z nichž jisté dávky v penězích a přírodninách odváděli. Veškeré tyto držebnosti byly v pozemkové knihy (brevia) nejvyšších správ zapsány. Takových patrimonií[1]) bylo za času Řehoře V. (590—604) dvacet tři, z nichž třinácte bylo v Italii. Jak značnými tato patrimonie byla, lze z toho posouditi, že v Sicilii bylo nejméně 400 dvorů větších[2]), pro něž byly dvě nejvyšší správy, jedna v Syrakusách a druhá v Palermu, a že tyto sicilské a kalabrijské statky vynášely ročně 3½ talentu[3]), t. j. 360 liber zlata čili kolem 100.000 tolarů. Tyto církevní statky spravovali hlavně duchovní, ale též laikové. Poněvadž však laikové nájemníky utlačovali a nepoctivě sobě počínali, ustanovoval Řehoř V. za vrchní správce statkův jenom duchovní, jahny, podjahny, notáře a defensory. Ovšem tento veliký majetek netvořil uzavřeného celku, jsa přetrhován jinými majetníky. On jest základem papežské nezávislosti a papežského světského panství.

Druhým důležitým činitelem pro vznik církevního státu byla ta okolnosť, že, co císařové stali se křesťany, žádný z nich v Římě nesídlil. Císař Konstantin přeložil císařské sídlo do Byzantia. Když císařství ve dvě části, východný a západní se rozdělilo, sídlili západní císařové z prva v Miláně a Aquileji, potom pro svou bezpečnosť v přímořském pevném městě Ravenně, kteráž residencí zůstala i po pádu západního císařství. Tam sídlil Odoaker, a po něm ostrogothští králové. Když císař Justinian I. panství ostrogothskému konec učinil, sídlil exarcha též v Ravenně. Když po smrti Justinianově císařové Italie náležitě hájiti nemohli, spadla starosť o Řím a jeho potřeby na papeže, u něhož lid ochranu hledal proti útiskům vlastní vlády

---

[1]) Patrimonium Siculum, Syracusanum, Panormitanum, Calabritanum, Apulum, Samniticum, Neapolitanum, Campanum, Tuscum, Sabinum, Nursinum, Carseolanum, Appiae, Ravennatis, Histrianum, Dalmatianum, Illyricanum, Sardiniae, Corsicanum, Liguriae, Alpium Cottiarum, Germanicianum, Gallicanum. Joann. Diac. in Vita Gregor. M. II. 53.

[2]) Gregor. M. Epp. II. 32.

[3]) Theophanis Chron. ed. Bonn. p. 631.

i proti zevnitřním nepřátelům, a k němuž za hladu volal o chléb. Papež, maje jmenované veliké hmotné prostředky, vyhověl také všem jeho potřebám. Císař jmenoval sice duka, který v Římě občanskou správu vedl, ale nesmírně větší proti němu byla vážnosť papežova.

V obraně Říma proti Longobardům začala se tvořiti svrchovanosť papeže jakožto vrchního válečného pána. Řehoř V. staral se o plat římské posádky, poslal tribuna do Neapole, napomínal vojsko k jeho poslušnosti[1], a založil u Misena hrad. Podobně ustanovil papež Honorius Anatolia velitelem Neapole[2]. To jsou všechno zárodky válečné svrchovanosti, kterou Řekové, jsouce v úzkých o peníze a vojsko, dovolovali.

Konečně papežové jakožto hlavy církve posýlali své vyslance ke knížatům, s kterými samostatně o věcech církevních vyjednávali, ale brzo též na jejich světské věci vliv vykonávali. Tak měli stálé legáty, zvané apokrisáře při dvoře konstantinopolském; ke králům germanským posýlali posly, a uzavírali s nimi smlouvy. Papež Řehoř pohnul svými legáty krále longobardského Aistulfa k uzavření míru k veliké nelibosti císaře Mauritia.

Aby tyto zárodky církevního státu v strom vyrostly, o to přičinily se poměry středni Italie k císaři. Páska mezi střední Italií a Konstantinopolí stávala se čím dále tím volnější. V Italii probudil se cit národní, který v panství Řeků viděl panství toliko cizinců, třeba se východními Římany nazývali. Císař se svým exarchou byli v očích Italů toliko vydírači peněz, kteří však jich nijak od nepřátel nehájili. Konečně zbavila se Konstantinopol vlády Italie a světa vůbec svým křivým poměrem k církvi a svými zločiny, a vykopala sobě konečně sama hrob. Přede vším tam nebylo žádného panovničího domu, žádné pravomocné dynastie. Trůn obsazoval se vraždou a zpourou; císařové byli tedy uchvatitelé čili usurpátoři trůnu. Však posud zachovávali alespoň náležitou úctu k hlavě církve; ale i to odpadlo. Císař Justinian II. chtěl papeže Sergia I. násilím přinutiti, aby kanony trullanské potvrdil, a kázal ho proto přivésti do Kt.; ale vojsko římské a ravennské povstalo k ochraně papežově, a zamezilo to.

[1]) Gregor. M. Epp. II. 31.

[2]) Jaffé: Regesta pontificum Romanorum (usque ad ann. 1198). Berol. 1850. nr. 1580.

Nástupcem Sergiovým stal se Jan III. (701—705), rozený Řek, a byl 28. října 701 za papeže posvěcen. Brzo potom přitáhl ze Sicilie exarcha Theofylakt do Říma z neznámé příčiny; snad byl Jan bez obyčejného potvrzení posvěcen; ale před exarchou šla pověsť, že chce zloupiti Řím. Římané shromáždili se k ochraně papežově. Papež však zprostředkoval mír, a exarcha mohl vtáhnouti do města. Když nepokoje dále trvaly, jal některé exarcha, jiní odebrali se k longobardskému vojvodovi Gisulfu, který do Kampanie vpadl. Poněvadž exarcha s ním v poli se měřiti nemohl, musil papež mír za veliké dary zprostředkovati. Papež zemřel 9. ledna 705[1]).

Po Janu VI. následoval Jan VII. (705—707). rodem Řek, syn jakéhosi Platona, který se snad v Kalabrii usadil, a obdržel biskupské svěcení 1. března 705. Též on nebyl po vůli císaři Justinianovi II., a nepotvrdil mu trullanských kanonů. Jemu navrátil longobardský král Aribert statky církve římské ležící v kottických Alpách, které Longobardové byli od delšího času zabrali[2]).

Jeho nástupce Sisinnius, rodem ze Syrie, byl posvěcen 18. ledna 708 a zemřel již 6. února, maje za nástupce svého krajana rovněž Syra, syna jakéhosi Jana, Konstantina[3]) (708 až 715), který byl 25. března 708 posvěcen. Císař Justinian II. pozval ho do Nikomedie, kde byl co nejpřátelštěji r. 710. přijat. Císař padl před ním na zemi a políbil mu nohy. Tento obřad políbení nohy papežovy připomíná se zde po prvé v dějinách. V neděli po svém příchodu sloužil papež slavnou mši sv., při níž císař z jeho rukou Svátosť Oltářní přijal. Potom potvrdil mu císař všechny výsady římské, a tu papež na radu svého jahna Řehoře potvrdil synodu trullanskou, nezadav však si tím ničeho. Papež Konstantin navrátil se do Říma r. 711., a týž rok byl Justinian II. po druhé s trůnu od Filippika Bardana svržen a potom zabit. Vyjednávání o trullanských kanonech odpadlo teď samo sebou, poněvadž nový císař byl nepřítelem šesté všeobecné synody, za jejíž doplněk trullanská platila. Však když tento císař pro blud monotheletský se vyslovil, a papeže pro něj získati chtěl, zavrhl jej papež se svou radou, a Římané pokročili dále, vypověděli císaři poslušnosť, a nepřijali nového

[1]) Liber pontif. Anastasii: Vita Joann. VI.

[2]) Paul. Diac. hist. Long. VI. 27.

[3]) Anastas. Vita Constantini ap. Migne 128, 950.

duka Petra, přidržujíce se starého Chrystofora, kterého Justinian II. ustanovil. Mezi oběma duky přišlo to v Římě k bitvě. Papež vyslal duchovenstvo s křížem, aby bojující roztrhlo, což také se mu podařilo. Však Filippikus ztratil brzo trůn, na který pravověrný císař Anastasius II. dosedl. Dux Petr, kteréhož asi nový císař potvrdil, dosáhl konečně správy Říma, slíbiv, že nikomu škoditi nebude. Papež Konstantin zlomil pýchu ravennského arcibiskupa Felixe, a rozhodl ve sporu milánského arcibiskupa Benedikta s biskupem pavijským pro exemcí tohoto. Konstantin vůbec náleží k znamenitým papežům, jsa statným bojovníkem za pravověrnosť a důstojným předchůdcem velikých nástupců, za kterých vláda byzantinská z Italie zmizela. Zemřel 9. dubna 715.

Po Konstantinovi vstoupil na papežský stolec sv. Řehoř II. (715-731[1]), po dlouhých časech opět rozený Říman, syn Marcellův, 19. května 715. Byl vychován pod dozorem papeže Sergia, stal se podjahnem, bibliothekářem a jahnem. Pro jeho výtečnosť vzal ho papež Konstantin s sebou k císaři Justinianovi II., k jehož otázkám o některých kapitolách trullanských vhodně odpovídal. Jako papež staral se o upevnění hradeb římských, obnovil některé sešlé kostely, a pečoval o kláštery. On obnovil r. 720. klášter montekassinský, poslav tam benediktiny z Lateranu, kterým dal v čelo Petronaxa, rodem z Brescie, jenž potom za šestého opata tohoto kláštera byl zvolen. R. 721. slavil s 19 italskými a třemi cizími biskupy a římským duchovenstvem synodu, která 17 kanonů proti nedovoleným manželstvím a pohanským obyčejům vydala[2].

Na počátku své vlády stál papež v dobrých poměrech k Longobardům a k císaři. Však dobré styky s Konstantinopolí byly brzo pokaleny. Císař Anastasius II. byl svržen od Theodosia III., a tento zas od Lva III. Isaurského (717—741), kterýž, uvázav se u vládu, poslal papeži pravověrné symbolum, a ukazoval k němu oddanosť. Ale brzo změnilo se všechno. Císař vypsal v Italii neobyčejnou a nespravedlivou daň, a měl při ní hlavně na zloupení kostelů namířeno. Papež překazil exarchovi, že onu daň vybrati nemohl. Napnutosť rostla, když císař Lev III. stal se obrazoborcem a kázal r. 725. obrazy ničiti. Nežli ještě císařův edikt do Italie poslán byl, již na zprávu

---

[1]) Anastas. Vita Gregor. II. ap. Migne 128, 975.

[2]) Msi XII. 262; Hard. III. 1863; Hefele III. 332.

o rozbití sv. krucifixu [1]) v Chalkoprateji, předměstí konstantinopolském, vpadli Longobardi do císařské Italie, dobyli Narnie (ve spoletském vojvodství), král Luitprand zmocnil se docela Ravenny a loďstva, a učinil velikou kořisť. Po několika dnech spikli se dux Basilius, chartular Jordanes a podjahen Jan Lurion, aby papeže zabili, s nimiž srovnával se k rozkazu císařově spatharius Marinus, správce římského dukatu, byv k tomu z Konstantinopole poslán. Však spiklenci nenalezli k svému záměru vhodné příležitosti. Později, když patricius Pavel za exarchu do Italie poslán, pokoušeli se zas o zabití papežovo; však věc prozradila se, Římané zabili Luriona a Jordana, Basilius zachoval se s nouzí v jednom klášteře. Teď chtěl exarcha Pavel sám zabiti papeže a jiného na jeho místo dosaditi. Za tímto účelem poslal císař nového spatharia do Italie, a Pavel dal mu s sebou vojsko do Říma. Ale Římané a Longobardé (spoletští) povstali k obraně papežově, obsadili most salarský v Spoletinsku, střehli pilně hranic území římského, a zmařili tak byzantský záměr. Když papež obrazoborský dekret císařův zavrhl, a císař ve svém úmyslu ho svrhnouti a zabiti setrval: prohlásili obyvatelé pentapolští a vojsko benátské, že v zabití papeže nejenom nesvolí, naopak že ho chrániti budou, proklínali exarchu Pavla, císaře, kterýž jemu takový rozkaz dal, a všechny jejich druhy; města vypovídala poslušenství, zvolila si své duky, ano Italie chtěla zvoliti nového císaře a dovésti ho do Konstantinopole, ale papež zamezil tento záměr, doufaje polepšení císařova. Však sklamal se. Mezi tím přiměl dux neapolský Exhilaratus se svým synem Hadrianem obyvatele Kampanie k opětné poslušnosti císaře, a postavil se v jejich čelo, aby útok na Řím učinil a papeže zabil. Ale Římané nečekali jeho příchodu, vytáhli proti němu a on padl v bitvě se svým synem. Když svého vlastního duka Petra v podezření měli, že proti papeži listy ke dvoru psal, vyhnali ho z města. I v Ravenně vypukly nepokoje, jedna strana držela s papežem, druhá zase s císařem a chtěla zničiti obrazy. V těchto bojích přišel exarcha Pavel r. 727. o život. Této nespokojenosti Italův užili Longobardi. Král Luitprand dobyl Ravenny, Bologny a jiných měst; Spoletští obsadili Narni a Sutri, kteréžto město podrželi jenom 140 dní, a vrátili je ku

---

[1]) Srvn. Ep. 1. Gregor II. ap. Msi XXII. 959; Hard. IV. 1; latinsky Migne 89, 511.

velikým prosbám papežovým za veliké dary jako oběť sv. apoštolům' Petrovi a Pavlovi. Však císař Lev III. neustál od své bezbožnosti, a poslal kleštěnce patricia Eutychia podruhé za exarchu do Italie, aby záměr proti papeži provedl. Tento poslal z Neapole do Říma posla, aby s tamější císařskou stranou papeže a římské velmože zabil. Však Římané chtěli ho zavražditi, což jenom papež zamezil. Římané stíhli kletbou Eutychia, a zavázali se přísahou k ochraně papežově. Eutychius nabízel veliké dary longobardskému králi a jeho vojvodám, když papeže opustí, ale Longobardové prohlásili se pro papeže. Papež děkoval lidu za jeho příchylnosť k sobě, utíkal se hlavně ku pomoci Boží, a napomínal, ač byl krutě císařem pronásledován, lid, aby v lásce a věrnosti k římskému císařství neustával. Svou věrnosť osvědčil skutkem postarav se o to, aby Ravenna nazpět císaři se dostala. Exarch nemoha do Ravenny, odebral se do Benátek a čekal posil z Konstatinopole. Tu psal papež list k dukovi benátskému Ursovi a Benátčanům [1], vybízeje je důtklivě, aby Longobardy z Ravenny vyhnali a exarchu tam opět dosadili. K slovu papežovu vyslali Benátčané loďstvo s vojskem, kteréž před Ravennou porazilo Hildebranda, synovce Luitprandova a místodržitele jeho, a jej zajalo. Longobardi opustili město, a pomocné vojsko královo bylo u Rimini poraženo. Z příčiny tohoto vítězství vyhnala města Pentapole longobardské posádky, a navrátila se ku poslušnosti císařově. Ale papež byl špatně za tuto věrnosť k císaři odměněn. Exarcha chtěje se pevně v Římě usaditi, dostal na svou stranu krále Luitpranda a uzavřel s ním smlouvu, dle níž Luitprand měl Spoleto a Benevent, které snad se samostatnými učiniti chtěly, obdržeti, a exarcha sobě Řím podrobiti a pak s papežem dle císařova rozkazu naložiti. Luitprand podrobil sobě oba vojvody, spoletského a beneventského, táhl potom se svým vojskem k Římu, a rozbil tábor r. 729. mezi Tiberou a chrámem sv. Petra. V tomto hrozném okamžení odebral se papež do ležení longobardského, a mluvil ke králi tak tklivě, že král k jeho nohám padl, a jemu slíbil, že nikomu neublíží. Exarcha stál sice o vyplnění uzavřené smlouvy, ale král nechtěl více dělati jeho pochopa, a prosil papeže, aby ho do chrámu sv. Petra dovedl. Tam modlil se u hrobu knížete apoštolského, slze, a položil na něj své královské roucho, meč,

[1]) Ep. Gregor. II. ad Ursum, ap. Migne 89, 511.

zlatou korunu a stříbrný kříž v dar. Vykonav svou pobožnosť, prosil papeže, aby exarchu na milosť přijal, a odtáhl se svým vojskem. Papež a exarcha smířili se, a tento zůstal nějaký čas v Římě. Tu dal se jakýsi podvodník Tiberius Petasius v severním Toskansku císařem prohlásiti, a některá města holdovala mu. Z toho byl exarcha všecek ustrašen, však papež vybízel ho k zmužilosti, a kázal Římanům sáhnouti ke zbrani. Povstání bylo potlačeno, a hlava Petasiova poslána do Konstantinopole. Ale ani tato šlechetnosť a věrnosť nenaklonila císaře papeži a Římanům, poněvadž papež dle své povinnosti musil obrazoborství císařovo zavrhnouti a proti němu vystoupiti. Papež Řehoř II. umřel 11. února 731 [1]).

Nástupcem jeho stal se sv. Řehoř III. (731—741) [2]), rodem ze Syrie, který kráčeje jako presbyter při pohřbu Řehoře II. za marami byl ještě při tomto smutném úkonu jednohlasně papežem volen a na biskupství 18. března 731 posvěcen. Též on musil podstoupiti boj proti císaři obrazoborci a Longobardům. Ani papežští poslové, ani poslové italských měst nemohli přijíti ke dvoru císařskému; sicilský místodržitel Sergius jal je a uvěznil, odňav jim listy. Teprva čtvrtý posel, defensor církve římské Petr, dostal se jinou cestou do Konstantinopole, a odevzdal listy císařům Lvovi III. a jeho synu Konstantinu Kopronymovi, a pak Anastasiu patriarchovi. Poněvadž Italie obrazoborství císařovu se protivila, vypravil r. 733. proti ní válečné loďstvo pod admirálem Manetem; však loďstvo ztroskotalo se bouřemi, a zbytek, který před Ravennou přistál, byl poražen. Toto neštěstí naplnilo Lva III. zuřivostí, který ze msty zabavil patrimonie sv. Petra v Sicilii a Kalabrii [3]) a též v Illyrii, poněvadž o těchto více nižádná zmínka se neděje. Mimo to odtrhl od patriarchátu římského mimo Sicilii a Kalabrii též illyrské provincie, které k němu posud náležely, totiž: Starý a Nový Epirus, Illyricum, Macedonii, Thessalii, Achaju, Dacii ripenskou (ripensis) a mediterraneu, Mesii, Dardanii a Prevali (s metropolí Skodrou), a podřídil patriarchátu konstantinopolskému, kterýžto násilný skutek stal se později

---

[1]) Anastas. Vita Gregorii II. ap. Migne 128, 975; Msi XII. 229. Srv. Paul. Diac. VI. 48. 49. 54.

[2]) Anastas. Vita Greg. ap. Migne 127, 974; Msi XII. 271.

[3]) Theophan. Chron. ed. Bonn. p. 631.

hlavní příčinou východního rozkolu [1]). Pozdější papežové namáhali se nadarmo, aby zabavených statků nazpět dosáhli; tak papež Hadrian I. r. 785. [2]), Mikuláš I. r. 860. [3]) a Lev IX. r. 1054. [4]) Církev římská utrpěla hroznou ztrátu právě, když hmotných prostředků nejvíce potřebovala. Proti králi longobardskému Luitprandovi měl papež podporu na vojvodách spoletském a beneventském, kteří svého pána v jeho záměrech proti papeži podporovati nechtěli. Poněvadž Trasimund, vojvoda spoletský, nechtěl se účastniti výpravy královy proti Římu, vytáhl proti němu král, vyhnal ho, a dosadil na jeho místo za vojvodu Hildericha. Trasimund utekl se do Říma; Luitprand žádal za jeho vydání. Poněvadž Římané to učiniti nechtěli, oblehl král na nějaký čas Řím, zmocnil se čtyř měst římského dukatu, Amelie, Hortu, Polimartia (Bomarzo) a Blery (Bieda), zpustošil Kampanii a přinutil četné vznešené Římany, že kroj longobardský na znamení svého podrobení nosili. Potom v srpnu odtáhl do Pavie. Po jeho odchodu zmocnil se Trasimund s pomocí římskou Spoleta a zabil tam Hildericha. V Beneventu učinil se vojvodou Gottschalk. Luitprand podnikl proti odbojným vojvodám novou výpravu. Za těchto bojů trpěly církevní statky tak, že obyčejné kostelní vydání u sv. Petra těžko se zapravovalo. V této tísni poslal papež dvě vyslanectva ke Karlu Martellovi, jemuž odevzdala klíče k hrobu sv. Petra, části okovů, kterými sv. Petr byl spjat, veliké dary a dva listy [5]), v nichž papež úpěnlivě za pomoc sv. Petru a jeho lidu prosil. Karel Martell, dobrý spojenec Luitprandův, odpověděl papeži zvláštním poselstvím, které k němu s velikými dary a listy [6]) vypravil. Toto Martellovo vystoupení zmohlo u Longobardův aspoň tolik, že tak příkře nevystupovali. Ve všech těchto vyjednáváních není více zmínky o císaři, jakoby více nebyl pánem Říma, ačkoli Řehoř III. dle něho své listy datoval. V těchto tísních zemřel Řehoř 28. listopadu 741. On opravil hradby římské a znova upevnil Centum-

[1]) Pagi ad ann. 730 nr. 11. 12.
[2]) Jaffé, regest. pontif. nr. 1882.
[3]) l. c. nr. 2091.
[4]) l. c. nr. 3288.
[5]) Epp Gregr. III. ap. Migne 98, 67; Jaffé Monum. Carol. 16.
[6]) Fredegar. continuat. c. 110. Annal. Metteus. ap. Pertz M. G. h. I. 327; srv. Chron. Moissiac. ap. Pertz I. 291.

celly (Civitu vecchii). Od Trasimunda, spoletského vojvody, koupil hrad Gallesium, z něhož území římské bylo napadáno.

Za nástupce Řehoře III. byl již 3. prosince 741 posvěcen kardinál-jahen sv. Zachariáš (741—752) [1]), aniž se čekalo na svolení císaře neb exarchy. On byl posledním v řadě výtečných orientalů, kteří stolec sv. Petra zdobili. Byl rodem Řek, syn jakéhosi Polychronia. Jeho krajan papež Jan VII. povolal ho do Říma a přijal mezi lateranské duchovenstvo, kterým byli montekassinští benediktini. Pro výtečnosť jeho učinil ho Řehoř III. kardinálem-jahnem. Jako papež pokračoval ve vyjednávání s králem Luitprandem a dosáhl toho, že král mu slíbil vydání zmíněných čtyř měst římského dukatu; za to pohnul Římany, že od spolku s vojvodou Trasimundem upustili, poněvadž slibu svému nedostál, kterýž jsa sám na sebe odkázán, vzdal se dobrovolně králi a byl do kláštera poslán. Krátce potom bylo též Beneventsko podrobeno. Když král s vyplněním svého slibu prodléval, odebral se papež maje důvěru v Boha a svou spravedlivou věc v dubnu r. 742. do Interramny (Terny) ke králi, kterýž jej u vchodu chrámu sv. Valentina s velikou slávou přijal. Den po tom rozmlouval papež s králem o vydání měst, kterýž mu je také navrátil, však ne ve formě restituce, než jako dar, poněvadž Longobardové znali jenom právo násilí, a proto každou restituci zadrženého statku kryli názvem daru [2]). Mimo to navrátil král sv. Petru patrimonie v Sabinsku, Narnii, Auximum (Osimo) a Ankonu, jakož i Mentanu a veliké údolí u Sutria, propustil všechny zajaté a uzavřel s římským dukatem mír na 20 let — důkaz to, že Řím a jeho dukat za samostatný stát a papeže za jeho panovníka pokládal. O císaři a císařství neděje se nijaké zmínky. S velikou slávou navrátil se papež r. 742. do Říma. Druhý rok potom (743) udeřil Luitprand na Ravennu, Emilii a Pentapoli a obsadil Cesenu. Exarcha Eutychius a Jan, arcibiskup ravennský, prosili papeže za prostřednictví. Papež odevzdav správu dukatu římského patriciu Štěpánovi, odebral se do Ravenny, a poslal odtud posly k Luitprandovi, kteří však v Imole od velitelů longobardských byli zadrženi. Na zprávu o tom

---

[1]) Anastas. Vita Zachar. ap. Migne 128, 1050; Msi XII. 308. Srv. Domenico Bartolini prete cardinale: Di S. Zaccaria Papa e degli anni del suo pontificato. Comment. historico-critici. Ratisbona 1879.

[2]) Bartolini l. c. p. 44.

šel papež do Imoly, odstranil hned všechny překážky, a jeho poslové odcestovali ke králi, oznámit jemu papežova příchodu do Pavie. Král přijal papeže s velikou poctou, kterýž ho důtklivými slovy tak pohnul, že všechno, čeho v exarchatu dobyl, navrátil, ponechav sobě jenom do budoucího roku Cesenu s třetinou území pro svou jistotu a jistotu poslů, které do Konstantinopole poslal. Král doprovodil papeže až ke břehům Pádu, kterýž vracel se za jásotu obyvatelstva do Říma. Král Luitprand zemřel r. 774., a s ním zapadla hvězda moci longobardské. Spoluvládce jeho a pak nástupce Hildeprand byl po několika měsících svržen. a králem zvolen Rachis, vojvoda furlanský, zbožný to panovník (744—749). Papež poslal k němu hned poselství, prose za pokoj církvi a císařským městům. Král Rachis obnovil mír za Luitpranda uzavřený na 20 let, a meč zůstal v pochvě skoro až do r. 748. Ale exarcha urazil něčím Longobardy, a Rachis podrobil si celé pomoří, vpadl do Pentapole a oblehl Perugii. Hrůza zmocnila se Říma, jehož veškerá naděje v papeži spočívala. Jsa několika duchovními doprovázen, odebral se papež do tábora longobardského, usmířil krále vzácnými dary, a pohnul ho svým statným slovem tak, že hned od obležení Perugie ustoupil. a všechna dobytá města a hrady vydal. Ne dlouho potom z politických příčin r. 749. složil korunu, a přijav roucho řeholní z rukou papežových v Římě, vstoupil do kláštera montekassinského, aby zde Bohu sloužil. Jeho manželka Tasie a dcera Ragantruda vystavěly sobě s dovolením opata Petronaxa nedaleko Montekassina u Plombariole ženský klášter, kterýž hojně nadaly a v něm žily. Nástupcem Rachisovým stal se jeho bratr Aistulf (749—756). Papež Zachariáš jevil se jako pravý panovník Říma a dal po příkladu Řehoře III. raziti mince se svým jménem [1]), však listiny datoval pravidelně dle let panování východních císařův, uznávaje takto jakousi světskou jejich svrchovanost nad sebou On ozdobil některé kostely a staral se o zalidnění zpustošené Kampanie. R. 748. posvětil s assistencí 73 biskupův a arcibiskupů ku prosbě mnichů montekassinských a jejich opata Petronaxa nově vystavěnou basiliku sv. Benedikta, vyzdvihl těla sv. Benedikta a sv. Scholastiky,

---

[1]) Bartolini l. c. p. 62; bez pochyby jenom všechny měděnné; jsou čtyřhranné, a mají na jedné straně nápis: ZACHARIAE a na druhé: PAPAE, nad ním vždycky kříž a punktovaný okraj.

a obdaroval klášter knihami a statky. Bullou „Omnipotenti Deo" datovanou v Aquině 18. února 748 vyňal klášter z každé biskupské pravomocnosti [1]). Dle ní musil býti opat, kterého mnichové zvolili, od papeže potvrzen a požehnán, byl vyňat z pravomocnosti biskupské, užíval pontifikalií, byl oprávněn svolávati diecésní synody, mohl světiti křestní vodu a v kostelích kláštera mohlo se posluhovati křtem, které takto farními se staly. Jest to první exemce čili vynětí kláštera z biskupské pravomocnosti, a druhá jest kláštera fuldského. Papež Zachariáš umřel 15. března 752.

Po smrti Zachariášově stal se papežem Štěpán II., který panovav toliko tři dni, a nebyv ani na biskupství posvěcen, zemřel a učinil místo Štěpánu III.

Štěpán III. (752—757), rozený Říman, syn Konstantinův, přišel jako sirotek do lateranské školy, stal se potom jahnem, a byl již u vyšším věku, když byl za papeže zvolen. Král longobardský Aistulf, který po svém bratru Rachisovi na počátku července 749 na trůn dosedl, zmocnil se Ravenny, kde již 4. července 751 jednu listinu datoval, Pentapole a Istrie a učinil tak exarchatu konec. Exarcha Eutychius prchl do Neapole a odtud do Řecka. Po smrti papeže Zachariáše strojil se Aistulf obsaditi dukat římský, jakožto náležející k exarchátu. Papež Štěpán III. poslal k němu v červnu 752 svého bratra jahna Pavla a primiceria Ambrože s velikými dary, kterým se podařilo s králem uzavříti mír na 40 let. Ale po čtyřech měsících zrušil král smlouvu, a hrozil v říjnu Římu válkou, nebudou-li mu Římané z hlavy platiti po solidu, t. j. nepodrobí-li se jeho panství. Papež poslal do Pavie dva opaty, kteří nic nepořídili, a ku papeži vrátiti se nesměli. Papež prosil císaře za rychlou pomoc, místo níž přišel od Konstantina Kopronyma silentiarius Jan s listy ku papeži a králi Aistulfovi, a vyzýval papeže, aby o zachování císařských zemí v Italii a navrácení exarchatu se postaral. Papež poslal ho v

---

[1]) Original této bully nezachoval se, ale její ouplný text přijal do své bully z roku 1231. papež Řehoř IX. Pravosti její hájí kardinál Bartolini v uvedeném díle p. 287—294 proti mocným odpůrcům. Z této bully dozvídáme se, že onoho času těla ss. Benedikta a Scholastiky v Montekassině byla, a tamtéž zůstala; ovšem některé části byly dány klášterům a kostelům, tak chová Fleury insignes reliquias s. Benedikta, však smíšené s kostmi sv. biskupa Pavla Cenonského v Normandii.

průvodu svého bratra jahna Pavla ke králi do Ravenny, který však určité odpovědi nedal, a svého posla se silentiarem Janem do Konstantinopole poslal, kamž též papež poselství vypravil prose, aby císař s vojskem přitáhl Říma a Italie osvobodit. Ale všechny prosby byly marné; Konstantin neposlal vojska, jsa zaneprázdněn válkou proti Arabům a obrazům, a Aistulf hrozil Římanům, že všechny pobije, nepodrobí-li se jemu. Papež utíkal se k Bohu horlivými modlitbami a prosebnými průvody každou sobotu. Vida nezbytí, obrátil se ku Pipinovi, králi franckému, vylíčil mu své ouzkosti v listu, který mu tajně po jednom poutníku poslal, potom vybízel ho jiným listem, aby jej k sobě do Francie pozval. Po přání papežově poslal k němu Pipin Drokteganga, opata z Gemetika (Jumiégesu), po němž mu vyplnění všech jeho tužeb slíbil. Poněvadž papež s císařem Konstantinem v diplomatickém obcování stál, tu věděl asi tento o krocích papežových. Mezi tím vrátil se silentiarius Jan z Konstantinopole s posly, které tam papež vypravil, a přinesl papeži druhý list císařův, kde mu kázal odebrati se ke králi a vymoci na něm vydání Exarchatu. Papež žádal hned na Aistulfovi průvodního listu pro sebe Když se jeho posel od krále vrátil, a papež již na cestu připraven byl, přirazili do Říma poslové Pipinovi, vojvoda Autcharis a metský biskup Chrodegang, aby papeže k svému pánu doprovodili. Papež opustil 14. října 753 Řím, netuše, že tato cesta jest jedna z nejdůležitějších v dějinách, která místo Řeků v čelo křesťanských národů Franky postaví a západní císařství obnoví. Když se ku Pavii blížil, poslal mu Aistulf čestné vyslanectví vstříc, aby ho přijalo, ale spolu na srozuměnou mu dalo, aby krále s strany vydání Exarchátu neobtěžoval, poněvadž to bude marné. Papež odpověděl, že se ničím zastrašiti nedá, aby Exarchátu nazpět nežádal. Když přišel do Pavie, podal králi dary, zapřísahal ho a prosil se slzami, aby každému navrátil, co jeho jest. Však nezmohl u něho ničeho. Jak se zdá, nesrovnávali se s papežem poslové obou dvorů v jeho smírných snahách. Silentiarius Jan podal králi hrdý list, který musil více drážditi, nežli ku povolnosti nakloňovati. Měli asi v Konstantinopoli plán skrotiti hrdé Longobardy skrze Franky. Pipinovi poslové nastupovali teď na to, aby král papeže do Francie propustil. Král byl tímto záměrem, od kterého nic dobrého očekávati nemohl, překvapen a zrážel tajně po svých důvěrnících papeže s této cesty; ale když pa-

pež stál na svém, propustil ho. Ale sotva 15. listopadu r. 753. Pavii opustil, změnil Aistulf svůj úmysl, a poslal za ním, který však v čas zprávu o tom obdržev s rychlostí utečence přes Alpy přestoupil a do Agaunu do kláštera sv. Morice se dostal, kdež ho dle úmluvy Pipin očekávati měl. Papež čekal naň nějaký čas, ale místo něho přišli královský kaplan opat od sv. Diviše Fulrad a vojvoda Rotard, a namlouvali mu, aby se odebral sám ke králi. Papež svolil. Pipin, zdržuje se tenkráte v Diedenhofu, poslal mn vstříc svého nejstaršího syna dvanáctiletého Karla 20 mil naproti, aby ho do falce Pontigonu severně od Paříže ležící doprovodil. Asi na 3000 kroků před falcí očekával král Pipin, královna Bertrada a velmožové papeže, spatřivše ho padli na kolena, prosili ho za požehnání a doprovodili pěšky do falce (6. ledna 754), při čemž král prokázal papeži po nějakou dobu službu podkoního. Potom prosil úpěnlivě papež krále, aby smlouvami (per pacis foedera[1]), tedy ne válkou) sv. Petra a Římanův se ujal, a král slíbil mu, že všemi způsoby o navrácení Exarchátu se zasadí. Později rozhlašovalo se mezi lidem, že prý druhého dne padl papež jsa oblečen v žíněné roucho a maje hlavu posypanou popelem před Pipinem a nevstal dřív, až mu král se svými velmoži slíbil vysvobození od Longobardů[2]) Pipin měl asi tento plán: Papež měl svým vlivem a pomazáním královskou důstojnosť nové dynastie v očích lidu posvětiti a reptání na usurpaci, nevěrnosť a nespravedlnosť na vždycky odstraniti, a pak měli vasalové vidouce, že zbožný král od papeže jako nejlepší přítel jest snažně žádán, aby potlačované církvi proti bezbožným Longobardům ku pomoci přispěl, býti strženi k výpravě proti Longobardům, aby tak nejprve vzdorovití pánové Burgundu byli v letu podrobeni a jejich a Grifonův spojenec, král longobardský pokořen[3]). Po vyjednáváních pontigonských odebrali se král a papež do Paříže, a papeži vykázal se za byt klášter sv. Dionysia, jehož opat Fulrad s papežem dále vyjednával. Papež stál o to, aby se nejprve všech mírných prostředků k zjednání míru s Aistulfem užilo, a potom teprva k nejhoršímu, t. j. ke zbrani sáhlo. Lombardové válce nechtěli, při tom však myslíce uchvácený Exarchát podržeti, počítali na

---

[1]) Anastas. in Vita Stephani III.

[2]) Annal. Mett. ad ann. 753 ap. Pertz I. 293.

[3]) Srv. Damberger II. 349.

mírumilovnosť papežovu a nechuť Franků k válce s nimi[1]), a král Aistulf pohnul opata montekassinského Petronaxa, že Karlomanna, bratra Pipinova, který pověsti svatého požíval, ku Pipinovi poslal, aby ho s války zrážel, kterémuž úkolu on s radostí[2]) se podrobil. Však nepřinesl asi určitých přípovědí, proto odkázal ho Pipin s dorozuměním papežovým do kláštera ve Vienně, a nepustil více do Montekassina, boje se, aby nebyl od Aistulfa zneužíván. Zemřel 17. srpna 755. Mezi tím svolal Pipin 1. března obyčejný říšský sněm v Bernaku (nyní Braisne) nedaleko Soissons, slavil hod Boží velikonoční 14. dubna 754 v Karisiaku (Chiersy na Oise) a radil se tam s velmoži říše o výpravu proti Longobardům ku podpoře papeže, kteráž také byla uzavřena. Papež byl těmto poradám přítomen, a král slíbil mu, že jemu odevzdá ostrov Korsiku, Aemilii, Pentapoli, Exarchát, celou Kampanii, obě Tuscie, římskou a longobardskou, vojvodství Spoleto a Perugii, benátskou pevninu a Istrii. Severní meze tohoto státu měla tvořiti čára, která by se táhla od Luny přes Lukku, Pistoju, Parmu, Reggio, Mantovu, Veronu, Vicenzu a Monselice. V případě válečného štěstí měly na jihu k tomuto státu připadnouti Benevent a Neapole. Za tuto štědrosť vymínil si král jenom modlitbu za sebe a název římského patricia[3]). O tomto slibu dostal papež úpis[4]).

Město Řím a římský dukat držel papež skutečně, proto mu ho Pipin neslíbil. V církevním ohledu dal papež odpověď k 19 článkům, o kterých byl od mnichův jednoho sousedního kláštera tázán[5]). Papež, navrátiv se z Karisiaka do kláštera sv. Dionysia, upadl v těžkou nemoc, z které právě když všichni již jeho smrti očekávali, se náhle, zázračně nočním viděním uzdravil[6]). Potom dne 28. července, osmou neděli po sv. Duchu pomazal papež v chrámu sv. Dionysia znova Pipina s jeho manželkou Bertradou a oběma syny Karlem a Karlo-

---

[1]) Einhardi Vita Caroli M. c. 6.

[2]) Benedicti Chron. c. 19. ap. Pertz M. G. h. V. (Script. III.) 705.

[3]) Fragmentum Fantuzzi v jeho Monumenti Ravennati VI. p. 264—67. Jest to stará zpráva o úmluvách papežových a Pipinových. Srv. o ní rozbor ap. Rohrbacher-Kellner XI. 359. n. 4.

[4]) Papež Štěpán mluví Ep. 7. cod. Car. o chirographu Pipinově, který v rukou má.

[5]) Msi XII. 558; Hard. III. 1985; Hefele III. 542.

[6]) Revelatio Stephani II. Papae. Msi XII. 556. Migne 89, 1022. Srv. Ep. Ludovici Pii ad Hilduinum. Migne 104, 1327.

manem za krále, a zakázal Frankům pod trestem klatby, aby krále z jiného rodu nevolili. Pomazané, otce i syny, poctil papež důstojností římských patriciů [1]). Nežli Pipin ke skutečné výpravě přistoupil, poslal k radě papeže, který celou věc nejraději v pokoji vyříditi chtěl, třikráte posly k Aistulfovi, nabízeje mu pokoj, když církvi a římskému státu vydá, což jim odňal, ano sliboval mu docela peněžitou náhradu. Však Aistulf nedal sluchu těmto nabídkám. Když již polovici pochodu Pipin vykonal, poslal k úpěnlivým prosbám papežovým ještě jednou posly k Aistulfovi, kterého papež při božských tajemstvích a soudném dnu zapřísahal, aby v pokoji bez krveprolití majetek církve vydal. Však Aistulf odpověděl hrozbami papeži, králi a Frankům. Tu kázal Pipin některým oddělením obsaditi průsmyky alpské, které byly na půdě francké. Aistulf přepadl je, byl však, ač byla po jeho straně přesila, poražen, prchl a zavřel se v Pavii, kde ho Frankové oblehli. Tu zprostředkoval papež mír, a byla písemní smlouva mezi Římany, Franky a Longobardy uzavřena, kterou se Aistulf se svými velmoži zavázali, že hned Ravennu s jinými městy vydají. Čeho takto Pipin nabyl, daroval papeži čili církvi římské, a vyhotovil o tom listinu [2]). Mimo to zaplatil Aistulf Pipinovi 30.000 solidův a slíbil poplatek. Papež, znaje dokonale Longobardy, žádal Pipina, aby potud v Italii zůstal, pokud smlouva nebude provedena. Však Pipin, znaje nechuť mnohých svých vasalův proti celé válce, nebyl po vůli papežovi, a vrátil se veda s sebou 40 rukojmí longobardských do Francie. Papež odebral se, jsa doprovázen bratrem Pipinovým Jeronymem, opatem Fulradem a franckým oddělením do Říma, kde ho slavně lid a duchovenstvo uvítalo.

Však Aistulf nestál slovu, nevydal ani pídě země, utiskoval znova Římany, a poslové Pipinovi byli ještě v Římě. Papež stěžoval si na to listy ku Pipinovi v červnu 755 a na podzim r. 755., a upamatoval ho na povinnosti, které při svém poma-

---

[1]) Annal. Mettens. ad ann. 754. ap. Pertz, I. 332; Chron. Moiss. Pertz I. 293. Patricius znamenalo v těchto dobách tolik co „náměstek císařův", a Pipin nedosáhl tímto názvem nižádných prav v Římě, leč jeho ochranu proti nepřátelům. Srv. rozpravu: Der Patriziat der deutschen Kaiser nach seiner Bedeutung und Geschichte. Von Otto Grashof im „Archiv für kath. Kirchenrecht". 1879. S. 193 sqq.

[2]) Ep. 6. a 7. Cod. Car. ed. Jaffé.

zání přijal[1]). Ale Aistulf nespokojil se s pouhým pustošením krajin římských; v tichosti strojil se, aby jednou ranou dobytím Říma římskou otázku rozřešil, a to v zimě, kde Frankové tak snadno přes průsmyky se dáti nemohli. Veškerá moc longobardská i z vojvodství beneventského a spoletského dostavila se, a Aistulf oblehl 1. ledna 756 Řím, jehož okolí hrozně zpustošil. Město bránilo se statně, při čemž francký opat Warnachar se vyznamenal. V padesátý pátý den obležení odebral se Warnachar s biskupem Jiřím a jedním nebo dvěma vznešenými Římany do Francie nesouce tklivé a dojemné listy k Frankům[2]) a Pipinovi[3]), v nichž papež své útrapy vypisoval, a za pomoc prosil, kteréž aby na rychlo dosáhl, poslal Pipinovi ještě jiný list ve jménu sv. Petra, v němž tento kníže apoštolů sám za rychlou pomoc žádá[4]). Pipin nepotřeboval pro svou osobu takových nářkův a proseb, ale jeho vasalové a preláti; neboť hlavně církevní statky musily takové výpravy zapravovati. Brzo valily se voje francké přes Chalons na Marně a Genevu do St. Jeanu de Maurienne. Na tuto zprávu opustil Aistulf Řím, aby alpské průsmyky obsadil, ale naděje sklamala ho; vojvoda bavorský Tassilo vstoupil přes Brenner do Italie, a ohrožoval jeho záda. Aistulf ustoupil do Pavie, kde ho Frankové a Bavoři oblehli.

Mezi tím, co vojska francká po druhé do Italie vpadla, cestovali dva plnomocníci císaře Konstantina Kopronyma, totiž tajný písař Řehoř a nám již známý silentiarius Jan k franckému králi, a přišli do Říma. Když jim papež zprávu o výpravě Franků podal, nechtěli tomu, divíce se, věřiti. Doprovázeni jsouce papežským poslem, odplouli hned do Gallie. V Massilii zvěděli k svému zármutku, že Frankové již delší dobu jsou v Italii, a Pipin přísahou se zavázal, že města a krajiny nechce odníti Longobardům, aby je císaři navrátil, ale aby jimi utiskované církvi římské dar učinil. Poněvadž papežský posel byl jejich záměrům nepohodlný, týrali ho a nedovolili mu s nimi dále cestovati. Řehoř spěchal rychle ku Pipinovi, a nalezl ho před Pavií. Tu žádal na něm vydání Ravenny a ostatních měst císaři, a podával mu peníze. Pipin odpověděl

[1]) ll. c c.
[2]) Ep. 8. cod. Carol. Jaffé p. 43.
[3]) Ep. 9. cod. Carol. Jaffé p. 48.
[4]) Ep. 10. cod. Carol. Jaffé p. 55.

mu, že netáhl přes Alpy pro přízeň lidskou, ale z úcty k sv. Petru a pro odpuštění svých hříchův, a že za poklady celého světa neodejme, co jednou sv. Petru daroval. A tak s nepořízenou navrátil se císařský posel do Říma. Pipin pokračoval dále v oblehání Pavie, a tu vida Aistulf nezbytí, obnovil pavijskou smlouvu, a přidal k městům tam vyjmenovaným ještě Comiaclum (Comacchio). Pipin vyhotovil o tom Apoštolské Stolici darovací listinu, kterou za časův Anastasiových archiv římský ještě uloženou měl, a vrátil se do Francie. Po jeho rozkazu odebral se opat Fulrad s longobardskými komissaři do Ravenny a ostatních měst Pentapole a Aemilie, aby je převzal. Všude dal si odevzdati klíče a rukojmě, a odebral se jsa doprovázen předními občany těchto měst do Říma, kde klíče s darovací listinou na hrob sv. Petra položil. Tak obdržel papež 20 měst, totiž Ravennu, Ariminum, Pesaurum, Fanum, Cesenu Senogallii, Esium, Forum Pompilii, Forum Livii s hradem Sassubiem, Mons Ferretrum, Accerragium, Montem Lucari (snad jest to Nocera), město sv. Marina, Bobium, Urbinum, Callium, Luceoly, Eugubium, Comaclium, a k nim ještě Narnii, kterou Spoletští od římského dukatu odtrhli. Tím však darování Pipinovo nebylo ještě zouplna provedeno, mnohá města ještě chyběla, jmenovitě důležitá Bononie, a vedlo se o tom další vyjednávání. Papež poděkoval Pipinovi listem, kde ho za nového Mojžíše a Davida velebí [1]. Král Aistulf zahynul na honbě v prosinci 756. Za jeho nástupce prohlásilo vojsko Desideria, vojvodu tuscijského, kterýž v jeho čele stál. Velmoži longobardští, žárlivi jsouce na své volební právo postavili mu naproti bývalého krále Rachisa. V této nouzi obrátil se Desiderius ku papeži a opatovi Fulradovi, který se v Římě zdržoval. Papež poslal svého bratra jahna Pavla a radu Christofora s Fulradem do Tuscie. Desiderius slíbil úplné provedení uzavřeného míru, jeho protivníkům hrozil Fulrad pomocí franckou. Rachis uposlechl rady papežovy, vrátil se do kláštera, a tak zmizel veškeren odpor proti Desideriovi, který teď na trůn vstoupiti mohl. Za to vydal Desiderius papeži Faenzu, Gabellum a vojvodství ferrarské, ostatní však zadržev. Neštěstí Aistulfa, svého krále, užili Spoletští a zvolili si za vojvodu Alboina, který papeži jako svému vrchnímu pánu holdoval [2].

[1]) Ep. 11. cod. Carol. Jaffé p. 64; Cenni 11. ap. Migne 98, 109.
[2]) Ep. 11. ll. cc.

Rovněž Luitprand, vojvoda beneventský vstoupil v přátelství s papežem, a snad mu také holdoval.

Tak vznikl církevní stát, papež byl skutečným pánem Říma a římského dukatu, a teď stal se pánem ještě tří provincií, Exarchátu, Pentapole a Emilie. Však tento nový stát uznával posud svrchovanosť východního císaře nad sebou, ačkoli jenom dle jména, který v skutečnosti tam neměl nic poroučeti. Papež Štěpán III. zemřel 24. dubna r. 757., osvědčiv se býti výborným pastýřem církve i ochrancem utiskovaných Italů, které zbavil jha byzantského i longobardského.

§. 202. Upevnění církevního státu za papežů sv. Pavla I. (757—767)[1], sv. Štěpána IV. (768—772) a Hadriana I. (772—795).

Když Štěpán III. umíral, stal se rozkol v římském lidu, jedni byli pro arcijahna Theofylakta, druzí pro jahna Pavla, bratra papežova, který se od umírajícího nehnul. Tito měli většinu, a když byl Pavel zvolen, rozprchla se protivná strana. Nový papež byl posvěcen 29. května 757, a stal se podporou všech chudých, vdov a sirotků. Hned oznámil úmrtí svého bratra papeže Štěpána III. Pipinovi a spolu své povýšení listem[2]), v němž lid římský svým lidem nazývá; jako vůbec mluvíce papežové o městě Římě a jeho obyvatelstvu ke Karlovcům píší vždycky o svém městě a o svém lidu, jako praví suveréni. Pipin odeslal mu na znamení přátelství sukno, v kterém jeho novorozená dcera ze křtu byla vyzdvižena, čině ho tak jejím spolukmotrem, a papež přijal je s velikou slávou na stupních oltáře sv. Petronelly ve Vatikanu. Mezi tím podmaňoval sobě Desiderius města a vasaly, kteříž jemu ještě neholdovali, vyhnal spoletského vojvodu Alboina a uvěznil, a na jeho místo dosadil Gisulfa. Potom obrátil se proti Beneventu, jehož vojvoda Luitprand do Otranta prchl. Proti papeži choval se pokrytecky, putoval sice do Říma, ale listy papežovy ku Pipinovi zachycoval. Na vyzvání, aby Imolu, Bononii, Osimo a Ankonu vydal, odpověděl vytáčkou, že to učiní, až jemu Pipin rukojmě

---

[1]) Anastas. Lib. pontif. Vita s. Pauli.

[2]) Cod. Carol. Ep. 12. ap. Cenni; 12. ap. Jaffé p. 68.

do Francie odvedené navrátí, ano smlouval se docela s Řeky, aby Ravenny zase dosáhli. Však Desiderius uznal za dobré nepokaziti si to s papežem, a mezi oběma stalo se jakési porovnání. Namlouvání Longobardů chtěli Řekové použiti. Císař poslal do Ravenny svého plnomocníka Lva s listy, přemlouvaje arcibiskupa Lva ke zradě. Poněvadž se zrádcem státi nechtěl, povstala proti němu v Ravenně strana řecká, a on prchl do Říma, oznámil papeži záměr císařův a podal mu jeho listy. Papež poslal je Pipinovi s prosbou, aby Desideria s vojvodami spoletským a beneventským k ochraně Ravenny a Pentapole pohnul. Ano papež byl hotov sám jíti do Ravenny a tam potřebná opatření obrany s Desideriem učiniti. Ale Řekové vidouce papežovu opatrnosť, nepřikročili k válce, jsouce nadto sami válkou v Bulharsku zaneprázdněni. Pipin, chtěje míti s italskými věcmi pokoj, poslal na počátku r. 760. ku prosbám Pavlovým svého bratra Remedia, arcibiskupa rouenského, a vojvodu Antcharia do Pavie, aby všechny spory urovnali, což se jim také podařilo. Desiderius, jehož zeť Arechis Benevent podržel a knížecí titul přijal pod vrchní ochranou apoštolské Stolice, vydal hned časť zadrženého majetku církevního v Pentapoli a Emilii a slíbil, že ostatní též brzo vydá. Stalo se takové porovnání, že pokud Pipin žil, mír trval. O dobrých poměrech svědčí ta okolnosť, že k žádosti Pipinově tasil Desiderius meč, a přinutil řecké duky v Neapoli a Gaetě, že v Neapolsku ležící patrimonie sv. Petra vydali a nově zvoleným biskupům do Říma pro posvěcení jíti dovolili. Papež byl milovníkem klášterů, některé založil, jiné nadal, a svůj otcovský dům v klášter proměnil. Mnohá těla svatých vyzdvihl z katakomb, a přenesl do římských kostelů, aby jich před zneuctěním Longobardy zachránil. Zemřel 28. června r. 767., kterýžto den církev jeho památku slaví.

Stavba, kterou sv. Pavel I. a jeho předchůdcové za řízením Božím k ochraně a svobodě církve provedli, zdálo se, že bude zničena stranou, kteráž o Longobardy se opírala. Politika Longobardů zůstala tatáž; svým bažením po městech Exarchátu a po Římě přinutili papeže, že se v náručí Franků vrhli. Tím však nezmoudřev Desiderius snažil se oklikami dojíti svého účelu; chtělť býti nejprv ochráncem Apoštolské Stolice, a potom její pomocí znenáhla panovníkem celé Italie; proto věnoval veškerou pozornosť papežským volbám a pomě-

rům římským. Žádný neměl býti papežem, kdo by mu byl nemilým.

Ještě za nemoci papeže Pavla I. sosnoval mocný vojvoda Toto se svými třemi bratřími spiknutí, a sotva Pavel zemřel, vrazil s ozbrojenci branou sv. Pankratia do města, spojil se se svými tamějšími přívrženci, provolal s nimi svého bratra Konstantina, laika, papežem, a obsadil Lateran. V několika dnech posvětil vetřelce kardinál biskup palestrinský Jiří, byv množstvím zastrašen, za assistenci kardinálů biskupův albanského a portského za biskupa. Vetřelec Konstantin psal Pipinovi, že prý nadšeností Římanů proti své vůli byl na Stolici apoštolskou posazen. Mezi tím dobře věda o svém vetření, svolal několik biskupův, a dal od nich svou volbu za kanonickou prohlásiti. Však primicerius notářů Kristofor se svým synem Sergiem nechtěli tohoto vetřelce trpěti, a stavíce se, jakoby se mnichy státi chtěli, vymohli si na něm dovolení, aby do kláštera sv. Salvatora v Lombardii odebrati se mohli. Nejprve žádali spoletského vojvodu Theodicia, aby je ke králi Desideriovi dovedl, a prosili tohoto, aby církev tohoto vetřelce zbavil. Poněvadž Desiderius veřejně vystoupiti nechtěl, a také nemohl, protože bratří Konstantina s jeho srozuměním na apoštolský Stolec dosadili: odebrali se Kristofor a Sergius do Rieta, odkudž s pomocí spoletských Longobardů přiblížil se Sergius tajně s longobardským knězem Waldipertem v noci 28. července 768 k Římu, obsadili salarský most, a pomocí příbuzných, kteříž jim ráno bránu sv. Pankratia otevřeli, vnikli do města. Strhl se krátký boj, vojvoda Toto padl, a Konstantin byl v kostele sv. Venantia jat. Longobardská strana, majíc v čele kněze Waldiperta, provolala v neděli dne 31. července za papeže zbožného mnicha Filipa a uvedla ho do Lateranu. Však týž den krátce potom přišel z Rieta Kristofor, a uslyšev o nesprávné volbě Filipově, provedl, že byl dán rozkaz vypuditi Filipa z Lateranu, který však nečekav násilí tajnými schody z papežského paláce prchl, a do svého kláštera se navrátil. Následujícího dne 1. srpna shromáždil Kristofor biskupy, duchovenstvo, vojsko a římský lid k volbě nového papeže, a jednohlasně byl zvolen Štěpán IV., kardinál-kněz od sv. Cecilie, rodem ze Sicilie, od časů papeže Zachariáše hlavní osoba v Lateranu. Potom nastalo zuření římského lidu proti straně longobardské, který se vrhl na Konstantina a jeho přátele, vypíchal jemu, knězi Waldipertovi a jiným oči, a vyhnal stoupence jejich z Říma.

Papež Štěpán IV. byl v tomto zmatku a násilí zouplna bez moci. Byv 7. srpna na biskupství posvěcen, poslal hned posly s listy ke králi Pipinovi, prose ho za pomoc k odbývání veliké synody, která by řád vetřelcem Konstantinem porušený zase zavedla. Když jeho poslové do Francie přišli, byl Pipin mrtev († 24. září 768, panovav 17 let jako král Frankům, a byl pochován u sv. Dionysia). Místo něho panovali jeho synové Karel a Karlomann, onen maje severní, tento jižní část říše. Oba vyplnili prosbu papežovu, a poslali dvanácte biskupů k synodě, která se konala v basilice sv. Salvatora u Lateranu v dubnu 769 za předsednictvím papeže, a kteréž byli přítomni 53 biskupové neb jejich zástupcové. Vetřelec slepý Konstantin byl před synodu postaven, aby se zodpovídal ze zločinu, že jako laik dal se na Stolec Apoštolský vetříti. Poněvadž sobě trpce počínal, dali ho biskupové na záda bíti. Potom stanovila synoda, že žádný laik nemá na Stolec apoštolský býti dosazen, za papeže že má býti zvolen pouze kardinál-kněz nebo kardinál-jahen[1]), a zakázala veškeré účastenství lidu ve volbě, kterou jenom biskupové a duchovenstvo před se vzíti mají. Ordinace Konstantinovy prohlášeny za neplatné; každý měl v onom řádu státi, který před tím měl[2]). Francští biskupové vracejíce se domů byli asi žádáni, aby svou přímluvou u svých králů církvi přispěli, a snad též Desideriovi domlouvali, aby uchvácené církevní zboží a krajiny vydal. Zatím obíral se Desiderius záměrem zmocniti se Říma a Ravenny. V Ravenně naskytla se mu brzo příležitosť. Po smrti arcibiskupa Sergia byl na tento prestol zvolen arcijahen Lev, ale pod záminkou, že volba jeho není kanonickou, dal ho vojvoda ariminský Mauritius se schválením krále Desideria jíti, do Ariminia odvésti a uvězniti. Místo něho násilně dosadil za arcibiskupa Michala, který byl scriniarius církve a posud žádného vyššího řádu (ordo) neměl. Strana longobardská nabízela papeži veliké dary, aby vetřelce posvětil. Papež však odepřel toho, a napomínal několikráte posly a listy Michala, aby od svého nespravedlivého počínání upustil. Ale Michal nedbaje slov papežových, poslal dary králi Desideriovi, a udržel se přes rok až do podzima r. 770. na stolci ravennském, loupě a odíraje tuto církev. Teprva když s posly papežskými též plnomocníci krále Karla V., kteří tenkráte v

[1]) Toto ustanovení přešlo v decretum Gratiani c. 4. a 3. Dist. 79.

[2]) Msi XII. 713 sqq. 685 sqq; Hefele III. 403.

Římě byli, se do Ravenny odebrali, povstal lid proti Michalovi, který byl jat a ku papeži přiveden. Papež vysvětil sám Lva, který tak na svůj stolec dosedl. Ale sotva Frankové Ravennu opustili, zakusil arcibiskup s městem zlosť Desideriovu, který jim všemožné nepřátelství činil. Podobně vedl si proti patriarchovi z Grada a Benátčanům, zabavoval církevní statky a chtěl, aby istrijští biskupové patriarchovi gradskému poslušenství vypověděli, a jeho patriarchovi aquilejskému se podrobili.

Záměrům Desideriovým protivili se v Římě Kristofor a jeho syn Sergius, hlavní rádcové papežovi a náčelníci římské národní strany. I uzavřel je zničiti pomocí longobardské strany, která byla v Římě, a jejímž náčelníkem byl papežský komoří (cubicularius) Pavel Afiarta. Nejprve porušil Afiartu dary, aby věrnosť oněch rádců papeži podezříval. Potom bral se se statným ozbrojeným průvodem do Říma pod záminkou pobožnosti a rozmluvy s papežem. Však Kristofor a Sergius ozbrojili své stoupence, a zavřeli brány. Král nemoha do města vniknouti, zůstal u sv. Petra, kterážto basilika byla tenkráte mimo hradby, a prosil papeže, aby k němu ven přišel vyjednávat o navrácení zboží a práv sv. Petra. Papež vyšel k němu, ale navrátil se brzo nazpět. Mezi tím popudil Pavel Afiarta a jeho strana, jsouce dorozuměni s Desideriem, lůzu proti Kristoforovi a Sergiovi, aby je zabila. Však tito svolali své stoupence a jsouce podporováni Dodonem, vyslancem krále Karlomanna, meškajícím právě v Římě, vnikli do Lateranu, ano docela do basiliky sv. Theodora a příbytku papežova, a chtěli se svých nepřátel zmocniti. Papež byl nad tím plný nevole, a kázal jim ven vyjíti. Když Desiderius druhého dne papeže zase k rozmluvě k sv. Petru vylákal, obsadil všechny jeho východy, jakoby byl o život papežův pečliv, a stál o to, aby zmínění rádcové z okolí papežova byli odstraněni. Papež jsa proti nim včerejším výstupem zaujat, kázal jim, aby vstoupili do kláštera a stali se mnichy, chtějí-li svůj život zachovati, nebo k němu k sv. Petru přišli. Teď zakusili nestálosť přízně lidské. Jakmile stoupenci jejich rozkaz papežův uslyšeli, myslili, že upadli v jeho nemilosť, opustili je, ano též jejich příbuzný, jakýsi vojvoda Gratiosus, navrátil se domů. Oni padli do rukou Longobardů, kteříž je před papeže dovedli. Papež, chtěje život jejich zachovati, kázal jim vstoupiti do kláštera, a navrátil se do Říma, doufaje, že je v noci zachová. Však večer přišel Pavel Afiarta s množstvím lidu ke králi a smluvil se s ním o hanebný plán,

že oba muže do Říma dovede, na cestě však jim oči vyloupá. Tuto hanebnosť provedl Pavel se vší ukrutností. Kristofor zemřel následkem toho po třech dnech v klášteře sv. Agathy, Sergius byl zavlečen do jiného kláštera, potom do žaláře lateranského a byl po smrti papežově tajně zavražděn. Frankové prchli z Říma. Desiderins dosáhl svého účelu, myslil, že pod pláštíkem přítele a ochránce papežem vládnouti bude, a přinutil, jak se zdá, papeže, aby královně-vdově Bertradě a jejímu nejstaršímu synu Karlovi psal o tom, co se stalo, že Kristofor, Sergius a Dodo byli útočníky, Desiderius však jeho ochráncem, a že všechno církvi římské vydal, co mu vydati bylo. Tak měla všechna záminka býti odňata Karlovi, aby ve věcech římských zakročiti nemohl. Ovšem Desiderius papeži nic nevydal, učiniv holý slib, a když ho papež na vydání zboží sv. Petra upamatoval, dal mu potupnou odpověď, aby jenom byl spokojen, že ho Kristofora a Sergia, kteříž ho násilnicky ovládali, zbavil, a více na něm zboží sv. Petra nežádal pamětliv jsa toho, že by bez jeho pomoci a ochrany byl král Karlomann, přítel obou, s vojskem do Říma přišel, aby pomstil jejich smrti. a jeho samého papeže jal.

Do rukou Desideriových pracovala královna matka Bertrada. Aquitanie chtěla po smrti Pipinově setřásti jho francké. Karlomann odepřel bratrovi podporu a uzavřel přátelství s Desideriem a jeho zetěm Tassilem, vojvodou bavorským. Karel navrátil se na podzim r. 769. vítězně z Aquitanie a válka bratrů zdála se býti nevyhnutelnou. Tu napomínala statně matka své syny, a smířila je v Selzu. Papež Štěpán vyslovil Karlovi a Karlomannovi listem svou radosť z jejich smíření, a stěžoval si, že Longobardové posud statků sv. Petru darovaných nevydali. Nežli tento list do Francie přišel, odcestovala matka Bertrada s Karlomannem k Desideriovi do Italie, kde v Saluzzu přátelsky vyjednávali, odtud odebrala se k Tassilovi do Bavor, a zjednala s opatem Sturmem, jehož Karel tam vyslal, přátelství na mnohá léta. Z Bavor spěchala zase do Pavie a Říma, kamž francké poselství ji předešlo. Desiderius musil mnoho zboží sv. Petru vydati, začež papež vroucí díky vyslovil Karlomannovi, a nabízel se mu za kmotra nově narozenému synu Pipinovi. Ještě před bratrem ujal se Karel rozhodně církve římské, jak to již státní moudrosť a netoliko zbožnosť kázala, a Štěpán IV. poděkoval se jemu a matce listem, kde s velikou chválou činí zmínku o poselství Karlově

v jehož čele stál Itherius, který vydání církevních statků, jmenovitě ve vojvodství beneventském provedl. Hůře dařilo se smíření Karla s Desideriem, a tu smluvili se lstivý Desiderius a neprozřetelná Bertrada o sňatky, kterýmiž oba panovničí domy měly v přátelství vejíti; její dcera Gisela měla podati ruku longobardskému nástupci trůnu Adalgovi, a jeho sestra Irmengarda čili Desiderata měla se státi manželkou jednoho z mladých králů. Úmysl matčin podařil se. Karel propustil svou manželku Himeltrudu, a oženil se r. 770. s Desideratou, kterou matka sama jemu do Francie přivedla[1]). Tak hrubé porušení svátosti manželství nemohl papež trpěti. Zvěděv, oč se vyjednává, psal Karlovi a Karlomannovi list, kde je napomíná, aby svých manželek nezapuzovali, řídíce se příkladem svého otce, který podobně svou manželku, jejich matku, propustiti chtěl, ale k slovu apoštolskému toho neučinil; dále sráží se spolku s Longobardy, prosí, aby vydání církevního zboží na nich vymohli, a konečně hrozí jim klatbou, kdyby tohoto napomenutí neuposlechli[1]). Opis tohoto ohrazení proti zamýšlenému manželství položil na hrob sv. Petra. Slovo papežovo neslo ovoce. Po roce poslal Karel Desideratu otci nazpět; ze sňatku Adalga s Giselou též na dobro sešlo, a ona vstoupila do kláštera. Takto napjatý poměr zhoršila smrť Karlomannova († 4. prosince 771) ve ville Samoncy (Salmuntiaco); jeho vdova Gilberga a sirotci Pipin a Syagrius prchli po radě nerozumných rádců před Karlem, který bez prodlení do Burgundu vtrhl, ke králi Desideriovi. Na sněm, který Karel do zámku Korbonaku (in villa Carbouiaco) vypsal, dostavili se nejvážnější preláti a nejznamenitější vasalové z říše Karlomannovy, uznali ho za svého krále, a tak stal se jediným pánem veškeré francké říše. Desiderius, nejsa pamětliv slabosti své říše a nespolehlivosti svých velikých vasalů, choval se ke Karlovi tak, jakoby mu po jeho přátelství nebo nepřátelství nic nebylo, a vystupoval proti Apoštolské Stolici stále nepřá-

[1]) O ženách Karlových srovnej rozpravu v „Katholiku". 1867. str. 92 sqq. — pak v „Časopise kat. Duchovenstva" 1881. str. 210—216. v článku: „Karel V. — svatým" od Perútky. Jeho souložnice (concubinae) byly řádné manželky, ale nebyly královnami; bylo to nerovné čili morganatické manželství.

[2]) Ep. Hadriani I. ap. Baron. ad ann. 770. n. 11. sq. Pochybnosti Dambergerovy o ní II. Kritikheft p. 165 nemají základu.

telsky [1]). Papež Štěpán IV. sténal v tísních, které čím dále tím více rostly, až do své smrti. Zemřel 1. února 772.

Za Štěpána IV. děje se poprvé zmínka o sedmi kardinálech biskupech, kteří v týdenním turnu mši sv. v lateranském kostele sloužili. Tito biskupové byli: z Ostie, sv. Rufiny, Porta, Albana, Tuskula, Sabiny, Praeneste nebo Palestriny [2]).

Hadrian I. (772—795) [3]). Po smrti Štěpána IV. byl za papeže zvolen, a 9. února 772 posvěcen jahen Hadrian, rodem Říman, syn konsula a duka a napotom primiceria římské církve Theodula. Papež Pavel I. posvětil ho za podjahna a Štěpán IV. za jahna. Byl muž učený, rázný, neohrožený, jakého tenkráte Řím a církev potřebovaly, ale Desiderius sobě nepřál. Hned v den své volby povolal všechny, které Pavel Afiarta se svou stranou za předešlého papeže vypověděl neb uvěznil, nazpět, a propustil ze žaláře.

Touto rychlou volbou jsa Desiderius překvapen, poslal k novému papeži čestné vyslanectvo, které by ho o jeho přátelství ujišťovalo. Karel, kterému papež jako patriciovi a defensorovi římské církve klíče od hrobu sv. Petra a prapor římský poslal, učinil totéž; a vojvoda bavorský Tassilo přál papeži osobně a dal od něho svého syna Theodona pokřtíti. Desiderius mluvil sice krásnými slovy a činil pěkné sliby, ale Hadrian jako pravý Říman odpověděl mu zkrátka, že chce se všemi křesťany, tedy též s ním, ve svornosti a přátelství žíti, ale nemůže míti důvěru v knížete, o němž jeho předchůdce se vyjádřil, že v ničem nedostojí, k čemu opětnou a slavnou přísahou církvi se zavázal. Ovšem poslové Desideriovi vymlouvali svého pána jak mohli, a dosáhli konečně na papeži, že s nimi notáře Štěpána a komořího Pavla Afiartu, osoby králi milé, jakožto vyjednavatele ke králi poslal. Však sotva do Perugie došli, zvěděl Hadrian, že Desiderius město Faenzu, vojvodství ferrarské a pevnosť Commacchio obsadil. Brzo potom přišli poslové arcibiskupa ravennského Lva a města Ravenny ku papeži, a stěžovali si, že Desiderius všechno kolem do kola městu odňal, dovoz zamezuje, a město hladem ke vzdání přinutiti chce. Když papež na to sobě u Desideria stěžoval, a

---

[1]) Damberger II. 418—422.

[2]) Kröne: Die Papst-Geschichte I. 335.

[3]) Anastas: Lieber pontif. Vita Hadriani I.

vydání měst žádal, odpověděl jemu král, že nic nevydá, pokud osobně s ním mluviti nebude. Mělť zajisté záměr přiměti papeže k tomu, aby syny Karlomannovy za krále Franků pomazal, říši franckou tak ve zmatek uvedl, a sobě Karla nepřítelem učinil. Tímto způsobem byl by se Desiderius nebezpečenství hrozícího od Franků zbavil a papeže zouplna na sobě závislým učinil. Však papež prohledl jeho lesť, a odpíral mu statně osobní schůzi. Ale Pavel Afiarta, papežský posel a stoupenec Desideriův, slíbil jemu, že k němu papeže přivede, kdyby na provaze za nohy k němu ho přivléci měl. Však selhalo Pavlovi. Za jeho nepřítomnosti ukázalo se, jakou smrtí skončil Sergius. Papež poslal tajně k arcibiskupu ravennskému Lvovi, aby Pavla Afiartu na zpáteční cestě z Lombardie jal; což se také stalo. Papež dal usmrcení Sergio,o přísně vyšetřovati, a tu dokázalo se, že byl četnými ranami usmrcen, a položivý v jámě nedaleko kostela Panny Marie (Maria Maggiore) zahrabán. Lid žádal za přísné potrestání vinníků. Spoluvinníci Pavlovi byli do vyhnanství posláni. Tímž trestem přál si papež, aby také Pavel byl potrestán a poslal akta processu do Ravenny; však arcibiskup Lev postaral se o to, že ravennský konsul ho odpraviti dal, což nevolí papeže proti Lvu naplnilo. S Pavlem ztratila strana longobardská svou hlavu v Římě. Desiderius stavěl se z popravy svého přítele všecek rozhněvaný, zpustošil okolí Ravenny, obsadil Sinigaglii, Urbino, Montefeltre, Gubbio, též Bleru a Otrikole v Tuscii, a týral zle obyvatelstvo. Všechny papežovy listy a poselství byly marnými, ani prosby opata Probata a mnichů z kláštera Farfy, který byl v území longobardském a přízni Longobardů se těšil, nezpomohlo ničeho. Desiderius stál o rozmluvu osobní s papežem, kterýž mu ji odpíral, pokud měst nevydá. Konečně vzkázal král papeži, že jich nevydá, ale s celou svou mocí proti Římu potáhne, a jej ke vzdání přinutí. V této tísni dal papež několik bran města zazdíti a jiné pevně uzavříti. Dále poslal po moři posly ke Karlovi s prosbou, aby církvi ku pomoci přišel, jako to jeho otec učinil, a Desideria přinutil vydati, co sv. Petru odňal. Z jara r. 773. vytáhl Desiderius proti Římu, a vzal s sebou Gilbergu s jejíma dvěma syny a vojvodu Autcharia. Papež připravil na rychlo Řím na obležení, stáhl z Tuscie vojsko k jeho ochraně, dal všechny skvosty z basilik sv. Petra a Pavla, které mimo hradby stály, odnésti do Říma, a kázal je uvnitř zavříti, aby nepřátelé jenom jako lupiči

chrámů do nich vniknouti mohli. Proti králi poslal tři biskupy, Eustratia albanského, Ondřeje praenestského a Theodosia tiburského, kteříž jemu ve Viterbě podali list, kde mu klatbou hrozil, kdyby bez jeho dovolení v území římské vstoupil. Tato statnosť papežova zarazila krále, jenž se z Viterba do Pavie navrátil.

Mezi tím vzkázal Desiderius Karlovi, že města vydal, a církev římskou uspokojil. Karel poslal do Italie tři posly, kteří však přesvědčili se, že opak jest pravda, a též u Desideria nic nepořídili. Podobně vedlo se druhému poselství, kteréž jemu 12.000 solidů (dukátů) nabízelo, když uspokojí papeže. Konečně sáhl Karel k meči. Roku 773. valili se Frankové dvěma proudy v Italii, prvnímu velel Karlův strýc Bernard, který se bral přes Mont-Joux (odtud prý Bernardsberg zvaný) a druhému Karel, který táhl přes Mont-Cenis. Však Longobardové upevnili se dobře v alpských průsmykách a Karel pomýšlel již na návrat. Tu překročilo oddělení smělých Franků hory, a na Longobardy připadl takový strach, že všechno opustili a utíkali, aniž je kdo pronásledoval. Desiderius uzavřel se v Pavii, a syn Adalgis s vojvodou Autchariem, syny Karlomannovými a jejich matkou ve Veroně. Po porážce Longobardů navrátila se hned některá města ku poslušnosti papeže, jako Fermo, Osimo, Ankona a Foligno. Čásť spoletských a rietských Longobardů podrobila se papeži, nežli Desiderius ještě k alpským průsmykům táhl; ostatní učinili to po jeho porážce, tak že celé vojvodství v lenní poměr ku papeži se postavilo, a pod jeho svrchovaností Hildebranda sobě za vojvodu zvolilo.

Karel vtrhl v říjnu 773 do Italie a oblehl Pavii a Veronu. Z Verony prchl Adalgis do Konstantinopole hledat pomoci; což zvěděv Karel přitrhl osobně k městu a královna Gilberga vzdala se mu se svými syny a vojvodou Autchariem. Poněvadž obležení Pavie se protahovalo, povolal Karel svou manželku Hildegardu, a uzavřel slaviti velikonoce, které na 3. dubna padly, v Římě. Jsa sprovázen biskupy, opaty, vojvodami, hrabaty a silným průvodem bral se do Říma. Když se k Římu blížil, byl dvěma slavnými římskými processími po sobě uvítán, a vstoupil o bílé sobotě do Vatikanu, kamž se papež časně ráno odebral. Když královský poutník po schodech svatopetrských na horu vstupoval, políbil každý jakožto posvěcený šlépějemi tolika svatých. V předsíni stál papež Hadrian v ponti-

fikálním rouchu maje po boku veškeré své duchovenstvo. Objavše se a políbivše, kráčeli ruku v ruce, král po pravé straně papežově do svatyně k hrobu svatého Petra, mezi čímž chór pěl: Benedictus, qui venit in nomine Domini. Na hrobě sv. Petra modlili se, a slíbili si vespolné věčné přátelství. Potom prosil Karel papeže za dovolení, aby do Říma vstoupiti mohl, k čemuž papež ovšem s radostí svolil. Z toho jest viděti, že Karel, ačkoliv byl patriciem Římanů, tuto důstojnosť pouze za čestnou pokládal, a z ní nijakých pravomocností v Římě sobě nepřivlastňoval, maje papeže za pravého suveréna v Římě. Od sv. Petra odebral se průvod do Lateranu, kde král u sv. Salvatora slavnému posluhování křtem od papeže byl přítomen; pak navrátiv se k sv. Petru, přenocoval se svým vojanským průvodem mimo město. Na hod Boží byl přítomen slavné pontikální mši sv. v chrámu Panny Marie u Jesliček, pondělí a outerý věnoval pobožnosti v chrámech ss. Petra a Pavla, teprva ve středu přikročil k věcem světským. Papež odebral se se všemi svými duchovními a vojanskými hodnostáři k sv. Petru, a měl tam předůležitou rozmluvu s Karlem, který ač nerad k jeho prosbám v úřadním kroji patriciově se objevil, a prosil ho, aby teď slib, kterýž jeho otec Pipin v Karisiaku sv. Petru a jeho zástupci papeži Štěpánu učinil, a jejž sám se svým bratrem Karlomannem a franckými velmoži podepsal, vyplnil. Karel dal si listinu Karisiackou přečísti, potom schválil ji s velmoži franckými, a dal dle jejího znění (ad instar anterioris) od Itheria, opata od sv. Martina v Toursu, svého notáře a kancléře, nový slib darování (novam donationis promissionem) zhotoviti, kde sv. Petru tatáž města a území postoupil a slíbil, že mu je odevzdá. Meze byly vytčeny takto: od Luny s ostrovem Korsikou přes Suriano (Sarzano) Monte Bardone, Vercetum, potom do Parmy. Reggia, Mantovy a Monselice, potom celý Exarchat ravennský, jak od starodávna stával, potom provincie, benátskou a istrijskou jakož i vojvodství spoletské a beneventské [1]. Tuto darovací listinu, která byla toliko obnovenou

[1] a Lunis cum insula Corsica, deinde in Suriana, deinde in Monte Bardone, inde in Verceto, deinde in Parma, deinde in Regio, et exinde in Mantua atque monte Silicis, simulque universum exarchatum Ravennatium, sicut antiquitus erat, atque provincias Venetiarum et Istriae, nec non cunctum ducatum Spoletinum et Beneventanum. Anastas. in Vita Hadriani I. nr. 319. ap. Migne 128, 1178.

Pipinovou, a nikoliv nijakým přídavkem rozmnoženou, podepsal král vlastní rukou, dal ji též všemi biskupy, opaty, vojvodami a hrabaty svého průvodu podepsati, položil pak na hrob sv. Petra, a se svými velmoži zavázal se hroznou přísahou, že všechno zachovají, co tam slíbili, a odevzdal ji papeži. Jeden opis položil vlastní rukou v hrobě sv. Petra na jeho tělo, a vzal jiné opisy, které skriniář církve římské vyhotovil, s sebou do Francie [1].

Potom navrátil se Karel k vojsku obléhajícímu Pavii, která konečně pro nemoci v červnu 774 vzdáti se musila [2]. Desiderius byl jat, a se svou manželkou Ansou do Francie odveden, kde byl konečně odkázán do kláštera Korbie, v němž jako řeholník umřel.

Mnich Sigebert z kláštera Gembloursu u Luttichu († 1112) vypravuje, že Karel jav Desideria zas odebral se do Říma, a tam na synodě lateranské, které 153 biskupové a opatové přítomni byli, obdržel právo Stolec Apoštolský obsazovati a investovati arcibiskupy a biskupy, bez jehož investitury nesmí býti žádný posvěcen pod trestem klatby a ztráty statkův [3]. O tomto právě mluví též papež Lev VIII. ve svém dekretu z r. 963 [4]. Ale Baronius [5] a po něm jiní učenci jako Pagi [6], Mansi [7], ukázali, že toto všechno jest bajkou; neboť dva pozdější listy Hadrianovy hájí kanonické volby proti Karlovi, který sám volbu biskupů za svobodnou prohlásil [8]. Tato synoda jakož i dekret papeže Lva VIII. byly za sporu o investituru od protivníků Říma vymyšleny a Sigebert, rovněž papežův protivník, přijal je do svých annalů [9].

Karel vyhotovil sice darovací listinu, ale tím nedostal papež ještě slíbených území, která znenáhla v jeho držení přecházela, a stálo to mnoho práce Karla i papeže, nežli věc

[1] l. c.

[2] Chron. s. Benedicti ap. Pertz V. (Scr. III.) 200. Srv. Abel: Untergang des Longobardenreiches. Gött. 1859.

[3] Přešlo v Decretum Gratiani c. 22. dist. 63.

[4] l. c. can. 23.

[5] ad ann. 774. n. 10 sqq.

[6] ad ann. 774. n. 13 sqq.

[7] XII. 857 a 884 sqq.

[8] Baron. ad ann. 774. n. 19.

[9] Srv. Hefele III. 579; Damberger II. 433.

ke spokojenosti papežově vůbec provedena býti mohla. Pádem říše longobardské byla sice hlavní překážka odstraněna, ale papež neměl tolik válečných sil, aby tak rozsáhlé slíbené území obsaditi mohl, pak toužila města po ouplné nezávislosti, a bylo třeba času, nežli si zvykla papežově panství, konečně nemohl každou chvíli Karel táhnouti s vojskem do Italie, aby odpor potíral.

Vojvoda spoletský Hildebrand začal se brzo ve své věrnosti ku papeži kolísati. Longobardští vojvodové nebyli s novým řádem spokojeni. I stalo se spiknutí, v jehož čele stál Rodgand, vojvoda furlánský (Friaul), a kteréhož se súčastnili vojvodové z Chiuse a Beneventu; Adalgis měl s Řeky v březnu 776 dáti znamení ke všeobecnému povstání. Však Hadrian I. dostal o těchto pyklech ke konci r. 775. vědomosť, a oznámil je Karlovi. Zpoura vypukla skutečně, Karel přitáhl z jara 776 do Italie, potlačil zpouru, při čemž vojvoda Rodgaud o život přišel, a dosadil v dobytá města Franky za hrabata [1]).

Z Exarchátu chtěl sobě ravennský arcibiskup Lev utvořiti samostatné knížetství, vypudil papežské úředníky, obsadil též vojvodství ferrarské a města Emilie, jmenovitě Bononii a Imolu, a odvolával se k jakémusi slibu Karlovu. Papež prosil Karla za pomoc, který však ke Lvu shovívavým se ukazoval. Teprva když odbojný arcibiskup v podezření z účastenství ve zpouře Longobardů přišel, musil se r. 776. papeži podrobiti, a zemřel r. 777. Tak panoval opět papež v Ravenně, a arcibiskup byl jeho místodržitelem [2]).

Aby řád v Italii zavedl, přišel Karel r. 780. do Pavie, a odtud r. 781. do Říma, kde po druhé ve svém životě slavil velikonoce. Na bílou sobotu pokřtil papež jeho čtyřletého syna Karlomanna na jméno Pipina, a o hodu Božím pomazal ho po vůli otcově za krále longobardského, a jeho bratra Ludvíka za krále aquitanského. Oba králové byli brzo potom do svých říší uvedeni; neboť obě říše nemohly jinak býti upokojeny, leč samostatnou vládou. Této slavnosti korunovační v Římě byli přítomni vyslanci řečtí, a smluvili s Karlem zasnoubení jejich prince Lva Porphyrogenety se 7—8letou Rotrudou, jeho-

[1]) Rohrbacher-Kellner XI. 485—487; Damberger II. 437. 441. 442.
[2]) Rohrbacher-Kellner XI. 485; Damberger II. 437. Kritikheft. 170.

dcerou z Himeltrudy; však tento umluvený sňatek rozbil se později [1].

V Italii byl pokoj, až opět vojvoda beneventský Arechis svým vzdorovitým chováním Hadriana roku 785. přinutil, aby u Karla pomoci hledal. Karel táhl v pozdní době r. 786. přes Alpy, slavil ve Florencii vánoce a přibyl asi v lednu 787 do Říma. Když Arechis bouři blížiti se viděl, poslal svého syna se vzácnými dary do Říma, a byl hotov uznati Karla za svého svrchovaného pána, aby takto do Beneventu nechodil. Však Karel a Hadrian nedali se lichými slovy vojvody odbyti, Karel táhl se svými Franky do jeho země, a obsadil ji; Arechis prchl do Salerna, a pokračoval ve vyjednáváních. Prostřednictvím papežovým zůstal v držení vojvodství musil však on a Beneventští v ruce plnomocníků královských přísahou věrnosti se zavázati a značnou válečnou náhradu zaplatiti; mimo to musil on svého syna Romualda, a Beneventští 12 mužův jakožto rukojmě postaviti. Města Kapua, Sora, Acquino a Theano byla k církevnímu státu přivtělena [2].

Hadrian netrpěl jako hlava církve žádných přechmatů biskupů do pravomocnosti cizí. Tak hned na počátku svého panování hrozil na stížnosti benátských poslův aquilejskému patriarchovi, který se o Longobardy podpíral, sesazením a klatbou, neustane-li od své snahy odtrhnouti biskupy istrijské od Grada, a vyplnil prosby Benátčanů za zřízení biskupského sídla na ostrově Rialtu, který měl hojné obyvatelstvo. Též činil mnoho pro povznešení Říma, stavěl kostely, které byly v troskách, obnovil vodovody a hradby římské, podporoval umění, staral se o slavné konání služeb Božích, dal několik řeckých lodí, kteréž obchod s otroky vedly a právě v přístavu centumcellském (Civita vecchia), kotvily, zapáliti. Zemřel 25. prosince 795, panovav slavně 23 let 10 měsícův a 17 dní. Jeho smrti plakal hořce Karel, dal po všech kostelích své říše za něho zádušní služby Boží konati, vykupoval jeho duši hojnými almužnami [3], jakkoli byl přesvědčen, že spasena jest, a sestavil sám jeho hrobní nápis o 38 elegických verších [4], které zlatými písmeny na černou mramorovou tabuli vrýti dal.

---

[1]) Damberger II. 459.

[2]) Ibidem II. 476. 477.

[3]) Monum. Carol. ed. Jaffé, ep. 11. p. 357; Baron. ad ann. 795, nr. 7—11.

[4]) U Migna 98, 1350; Baron. ad ann. 795, nr. 12.

§. 203. Obnovení západního římského císařství papežem Lvem III. r. 800. v osobě Karla V.[1]); smrt těchto dvou hlav křesťanstva.

Sv. Lev III. (795—816)[2]). V den pohřbu Hadriana I. dne 26. prosince byl Lev III., rodem Říman, kardinál presbyter od sv. Susanny, muž to všemi ctnostmi ozdobený jako zázrakem za papeže zvolen, a 27. na den sv. Jana Ev. na biskupství posvěcen. Obojí strannici, jak frančtí tak jejich protivníci byli rychlostí volby překvapeni. Papež, chtěje sobě všechny nakloniti a nad stranami se držeti, učinil oběma všeobecné sliby, které si každá strana ve svůj prospěch vykládala, z čehož asi pochází, že ho mnozí z nevěrnosti vinili.

Lev oznámil hned svou volbu králi Karlovi, a poslal mu klíče od hrobu sv. Petra s praporem města Říma[3]) a jiné vzácné dary prose ho, aby někoho ze svých velmožů do Říma poslal, který by přísahu věrnosti a poslušnosti přijal[4]). Tato přísaha měla se slavně papeži učiniti, a toliko na něho a nikoli na Karla vztahovati. Neboť Římané buď již jednou přísahu věrnosti Karlovi vykonali nebo nevykonali; vykonali-li ji, nelze pochopiti, proč by ji po smrti každého papeže při nastolení jeho nástupce opětovati musili; pakli jí nevykonali, nelze pochopiti, proč Lev III. tak naspěch měl, aby Římané Karlovi věrností se zavázali a ho za svého vrchního pána uznali, ztrosko-

---

[1]) Bellarminus S. J.: De translatione (?) imperii a Graecis ad Francos adv. Flacium Illyr. lib. Antw. 1589. — Fiecker: Das deutsche Kaiserreich in seinen universalen und nationalen Beziehungen. Innsbr. 1861. — Nihues: Geschichte des Verhältn. zwischen Kaiserth. u. Papstth. Münster. 1863. str. 545 sqq. — Höfler: Kaiserthum und Papstthum. Prag. 1862. — Einhardi Vita Caroli M. Imperatoris. ap. Pertz M. G. h. II. 436.

[2]) Anastas. Liber pontif. Vita Leonis III.

[3]) Baron. ad ann. 796, 21. Tento učenec tvrdí l. c., že klíče od hrobu sv. Petra (claves Confessionis s. Petri) byla pouzdra podobná klíčům, naplněná sv. ostatky, která dávali papežové ze zlata a železného prachu z okovů sv. Petra zhotovovati, a pak je darem posýlali. Posýlati klíče stoličního chrámu a prapor sídelního města panovníkům bylo obyčejem biskupův, kteří tím nijaké jejich svrchovanosti neuznávali. Tak poslal patriarcha jerusalémský Jan Karlovi r. 800. klíče Božího hrobu, Kalvarie, Jerusaléma a Olivetské hory s praporem města. Baron. ad ann. 800, 31.

[4]) Einhard. annal. ad ann. 796. Pertz I. 183.

távaje takto, což jeho předchůdcové za vhodných okolností vystavěli. Karel poslal do Říma opata kláštera sv. Richaria Angilberta[1]) (Engelberta), který přinesl papeži část kořisti v hlavním hringu avarském učiněné, a snad též onen list, v němž král svou radost z jednomyslnosti, při jeho volbě panovavší, vyjadřuje a z jeho přátelství se těší. „Jako jsem s Vaším předchůdcem", praví tam Karel, „ve spolek otcovství vešel, žádám si též s Vaší Svatostí nerozlučitelný spolek věrnosti a lásky uzavříti. — Mojí povinností jest s pomocí božského milosrdenství sv. církve Kristovy všudy proti každému útoku pohanův a pustošení nevěřících zbraní na zevnitř hájiti, a vnitř vyznáním katolické víry upevňovati. Vaší povinností jest, svatý Otče pozdvihovati jako Mojžíš rukou k Bohu a podporovati modlitbou moji válečnou službu"[2]). Krásněji zajisté nemohl Karel vyjádřiti úkol moci duchovní a světské a jejich shodu, nežli to oněmi slovy učinil. Jiným listem[3]) dal Engelbertovi návod, jak se ku papeži chovati má. Ze všeho plyne patrně, že Karel svůj poměr ku papeži tak pojimal, jako to dříve činil, neosobě si nižádné svrchovanosti nad ním.

Papež užil pokladů Karlem darovaných ke skutkům dobročinnosti a zbožnosti, k opravě a ozdobě římských kostelův, a vystavěl z nich též skvostné triclinium čili jídelnu r. 799[4]). v paláci lateranském s krásným mosaickým obrazem naznačujícím shodu moci duchovní a světské. Svatý Petr sedí s klíči na kolenou, pravou rukou podává klečícímu papeži štolu, levou též klečícímu Karlovi prapor římský. U nohou těchto tří figur stojí slova: Beate Petre, dona vitam Leoni papae, et victoriam Carolo regi dona (Blahoslavený Petře, daruj život Lvovi papeži, a vítězství Karlovi králi daruj[5]).

Tři léta seděl Lev III. na stolci Petrově v pokoji, jsa zaměstnán církevní správou a pracuje o pokoji církve španělské, když proti němu hrozná bouře vypukla. Primicerius Paschalis a sacellarius Campulus, dva nehodní příbuzní papeže Hadriana I. kojili se nadějí, že někdo z příbuzenstva pro zásluhy jejich

[1]) O poslání Engelbertově srv. Pagi ad ann. 796, 3.

[2]) Ep. 10. Mon. Carol. Jaffé p. 355.

[3]) Ep. 9. ibidem. p. 353.

[4]) Pagi ad ann. 796, 8.

[5]) Mosaický tento obraz jest v podstatě zachován, a na jiném místě vedle tak zvané Scaly Santy umístěn.

strýce papeže zvolen bude. Byvše ve své naději zklamáni, stali se krutými nepřáteli nového papeže, a kuli s jinými vznešenými Římany proti němu velezrádné pikle. Když v prosebný den 24. dubna 799 bral se papež z Lateranu do chrámu sv. Vavřince in Lucina, aby odtud processí do kostela sv. Jiří vedl: přistoupili k němu na cestě Paschalis a Kampulus, a vymlouvali se churavostí, že bez ornátu přicházejí. Papež přijal jejich výmluvu, a oba sprovázeli ho, jeden po pravici, druhý po levici. Když přišli ke klášteru ss. Štěpána a Silvestra, vyrazili proti nim ozbrojenci, rozehnali za křiku a lomozu průvod, přepadli papeže, strhli s koně, šlapali po něm nohama, a týrali ukrutně; ano docela prý mu vyloupali oči, a vytrhli jazyk, ale Bůh prý zázrakem opět navrátil mu zrak a uzdravil ho[1]). Dle jiné zprávy vyřízli mu jazyk, a chtěli ho oslepiti, však řízením Božím nemohli tuto ohavnosť dokonati[2]). Poněvadž však soudní vyšetřování později zavedené o ničem podobném nemluví, jest to všechno baj, která z hrozného týrání papežova vznikla, aby se takořka zázračné vysvobození papežovo z rukou spiklencův a ochrana Boží vyložila a názornou učinila. Spiklenci zavlekli zohaveného a zutýraného papeže nejprve do kláštera svatého Silvestra, a odtud za temné noci do kláštera sv. Erasma, bojíce se lidu, aby proti nim zbraně se neuchopil. Ale ještě tétéž noci shromáždil komoří (cubicularius) Albinus zástup ozbrojencův, osvobodil papeže a přivedl k sv. Petru. Druhý den přikvapil s vojskem spoletský vojvoda Frank Winigis, který po Hildebrandovi od Karla dosazen byl, do Vatikanu; však vida, že není s to, aby odpůrce přemohl, odtáhl s papežem do Spoleta. Poslové Karlovi, kteří tenkráte v Římě meškali, zpravili o tom svého pána, táhli spolu do Spoleta, a odtud do Němec. Zatím hospodařili nepřátelé papežovi po své vůli v církevním státu, a jak se zdá, konali jakýsi pasněm čili konciliabulum, kde papeže obžalovali a papežství za zbavena prohlásili. Však brzo poznali, že jsou sami na sebe odkázáni, a z Konstantinopole pomoci nedosáhnou; pročež obrátili se se žalobami na

---

[1]) Anastas. in Vita Leon. ap. Migne 128. nr. 368—371; ap. Mansi XIII. 929 sq. Baron. ad ann. 799, 2 sqq.; Mon. Alcuini. Ep. 119. ed. Jaffé p. 485. Tuto zprávu vzala Congregatio rituum r. 1673. v Martyrologium Romanum ad diem 12. Jun. Proti tomu srv. Damberger II. Kritikheft. str. 210. 211. Náš „Církev Rok" nepřijal oné zprávy do života Lva III. IV. 100.

[2]) Analista Lambecianus ap. Damberger II. Kritikheft str. 210.

papeže ke Karlovi. Papež Lev psal prý Karlovi, aby do Říma přišel, spor vyšetřil, pořádek zavedl. Však tyto listy nezachovaly se a vůbec nelze říci, zdali papež dobrovolně do Němec cestoval, anebo k tomu jaksi přinucen byl. Karel věděl dobře, že jeho vasalové s nechutí do Italie táhnou, a tu chtěl asi přítomností papeževou jasně dokázati, že toliko k jeho snažným prosbám do římských sporů zasahuje, a je spolu pohnouti, jmenovitě preláty, aby mužstvem a penězi vydatně ho podporovali. Snad zamýšlel Karel dále, papeže vytrhnouti z okolí mužů, kteří Frankům příznivi nebyli, a pak spíše k tomu navésti — aby důstojnosť patriciovu v důstojnosť císařskou zaměnil. Konečně musil Karel jako státník na to pomýšleti, aby v Římě trvalý pořádek zavedl, a to nebylo lze leč císařstvím. Když dříve bývali dva císařové, východní a západní, mohl také teď mocný Frank, jehož říše objemem pomalu bývalému západnímu císařství se rovnala a valnou část jeho zemí obsahovala, vedle Konstantinopole honositi se titulem císařským. Kudy se papež bral ke Karlovi do Paderborna, není jisto; toliko přišed do Kolína modlil se u hrobu sv. Severina[1]). Když se svým statným průvodem biskupů, kněží, římských duchovních a předních občanů z papežských měst se přibližoval, vyslal Karel v jeho ústrety slavné poselství, o něco později snad na hranicích saských přijal ho král Pipin, konečně v Paderborně Karel sám s processím a hymny. Karel rozvinul veškerou svou válečnou moc, všichni padli na kolena, a přijali trojnásobné papežské požehnání. O čem Karel a Lev rokovali, toho nevypravují kroniky; že Karlovi bylo mnoho po přítomnosti papežově v Německu, a toliko pod touto výminkou výhlídku na pomoc činil, jest patrno; že Karel za svou pomoc podminky činil, aneb alespoň přání projevoval, nelze pochybovati. Nemluvil-li sám o císařské důstojnosti, učinili to důvěrníci královi, a papež odpověděl opět důvěrně, že takový císař bude jemu a největší části Římanů nejmilejší. Ostatní rozumělo se samo sebou.

V Paderbornu posvětil papež stoliční chrám, obdařil hojně sv. ostatky, a svěřil prozatím správě vircburského biskupa Bernulfa, nástupce sv. Megingoza. Pobyv u Karla nějaký čas, nastoupil potom na svou zpáteční cestu. Karel dal mu za průvodčí arcibiskupy Hildebalda kolínského a Arnona solnohrad-

[1]) Baron. ad ann. 799. n. 14.

ského. biskupy Bernarda wormského, Hattona frisingského, Jessea amienského, Kuniberta z neznámého města a Flakka teprva zvoleného, a několik hrabat. Něco vojska táhlo již napřed, v Lombardii rozložení Frankové dostali rozkaz, aby byli k službám papeži, a král Pipin spěchal do svého království, a kázal svým manům se zbrojiti. To zdrtilo nepřátelé Lvovy; jako všudy tak i v Římě byl co nejslavněji uvítán, veškeré duchovenstvo, šlechta, vojsko, cizí školy, t. j. Frankové, Frisové, Sasové a Longobardové v Římě přítomní, veškeré obyvatelstvo, vznešené paní a panny, též Bohu zasvěcené, vyšly papeži vstříc k mostu Milviovu, když se ráno o vigilii sv. Ondřeje 29. listopadu 799 k Římu blížil. Byl veden k sv. Petru, kde sloužil mši sv., a všichni přijali z rukou jeho Tělo a krev Páně. Druhý den o sv. Ondřeji odebral se papež do Lateranu. Frančtí plnomocníci zasedli brzo na soud. Žalobníci Lvovi, byvše předvoláni, dostavili se, jmenovitě Paschalis a Kampulus, a hleděli se zodpovídati, celý týden byli svědkové vyslýcháni, a konečně onino dva hlavní náčelníci zatčeni. S strany ostatního čekali příchodu Karlova[1]).

Karel trávil vánoce r. 799. v Cáchách, a činil veliké přípravy k římské výpravě roku 800. V listopadu 800 vtrhl Karel s velikým vojskem do Ravenny, postavil je pod velení svého syna Pipina s rozkazem, aby k Beneventu táhl, a sám bral se do Říma. Papež dostav o tom zprávu, spěchal mu v ústrety a oba sešli se 23. listopadu v Nomentě (nyní Lamentana). Potom spěchal papež hned nazpět do Říma činit příprav k slavnému přivítání; neboť Karel chtěl 24. listopadu, poslední neděli po sv. Duchu do Říma vjeti. Jeho přivítání bylo velikolepé, podruhé oblekl se v oděv římského patricia. —

Celý týden věnoval Karel důkladnému vyšetřování sporu papežova, a potom shromáždil první neděli adventní arcibiskupy, biskupy a opaty s veškerým římským duchovenstvem a šlechtou a francké velmože v chrámu sv. Petra na synodu. Když papež, král, biskupové a opatové se posadili, oznámil král účel schůze. Však místo aby v podrobné rozbírání žalob proti papeži vešli, volali arcibiskupové, biskupové a opatové:

---

[1]) Srv. mimo Anastas. Vit. Leon. Annal. Laureshammenses ad ann. 799. Pertz I. 37 sq.; Poeta Saxo ibidem I. 255; Chronic. Moissiac. ibidem I. 303 sq.

„My neosmělujeme se Apoštolskou Stolici, kteráž jest hlavou všech církví Božích, souditi; neboť od ní a jejího zástupce jsme my všichni souzeni, ona však nebývá od nikoho souzena, jak tomu bylo od starodávna obyčejem. Jak v této věci sám nejvyšší biskup rozhodne, tomu podrobíme se kanonicky.“ Potom vystoupil papež a pravil: „Kráčím v šlépějích svých předchůdcův a jsem hotov se očistiti z křivých zločinů, kterými mne bezbožně obviňují.“ Druhý den potom 2. prosince 800 vstoupil papež před veškerým shromážděním na kazatelnu, vzal sv. evangelie do rukou a vykonal přísahu, že ničím tím vinen není, což jemu nepřátelé vyčítají [1]). Tu pozdvihli všichni radostně svého hlasu, a biskupové s duchovenstvem, král a lid zapěli litanie děkujíce Bohu, Panně Marii, sv. Petru a všem svatým za ochranu hlavě církve prokázanou, a slavné „Te Deum“ uzavřelo vznešený výstup [2]).

Papež i Karel měli ještě jednu předůležitou věc na mysli, totiž obnovení západního římského císařství. Tu o slavnosti Narození Páně 25. prosince r. 800., kdy Frankové nový rok 801. měli, byl Karel s velikou nábožností pontifikální mši sv. papežově přítomen. Ke konci, nežli papež požehnání udělil, kráčí nenadále od oltáře, přistupuje s dvěma assistujícími biskupy ke klekátku Karlovu, které bylo blízko oltáře, leje sv. olej na hlavu jeho, klade drahou korunu na ni, a tisícové volají třikráte: „Karlovi, nábožnému Augustu, od Boha korunovanému, velikému, mírumilovnému Císaři, život a vítězství“ (Carolo, piissimo Augusto, a Deo coronato, magno, pacifico Imperatori, vita et victoria), za bubnování na bubny, troubení na trouby, hraní na varhany a jiné nástroje. Potom poklonil se papež hluboce (adoravit) před novým císařem, jak to bylo v obyčeji před starými císaři. S Karlem byl též jeho syn Pipin pomazán za krále. Po službách Božích odebral se císař nově korunovaný se svým synem k hlavnímu oltáři a pak do hrobu sv. Petra, a obětoval tam zlaté a stříbrné nádobí, a podobné dary dal též jiným kostelům. Stav se císařem odložil titul patricia, který teď neměl u něho žádného smyslu [3]). Či-

---

[1]) Viz ji Monum. Carol. Nr. 20. Jaffé p. 378; Pertz M. G. h. IV. (Leg. II) 15; Baron. ad ann. 800, 8; Mansi XIII. 1046; Hard. IV. 938.

[2]) Anastasius a Ademar ap. Mansi XIII. 932. 1042. 1045; Hard. IV. 936. 937; Hefele III. 687—689.

[3]) Einhardi Annal. ad ann. 801. Pertz I. 189; Poeta Saxo, ibidem p. 259.

nem papežovým byl Karel překvapen, a vyjádřil se, že by byl do kostela nepřišel, ač hod Boží vánoční jest velikou slavností, kdyby byl o úmyslu papežově věděl [1]). Věc ovšem byla mezi nimi umluvena [2]), však rozcházeli se asi o čas, kdy se státi měla. Karel chtěl asi napřed dobyti Beneventu a snad celé jižní Italie, říši longobardskou po způsobu francké spořádati, Římany dobře připraviti a tak císařskému trůnu pevný základ zbudovati. Jinak smýšlel papež a učinil Karlovi takřka násilí, přeje si, aby co se jednou státi musilo, raději hned se stalo, poněvadž církev mocného ochránce potřebovala; mimo to musil se obávati, aby se to nestalo beze všeho spolupůsobení církve, buď prohlášením lidu a vojska římského, nebo aby toho Karel neb jeho syn sami neučinili, nestarajíce se nic o papeže a jeho pomazání.

Obnovitelem západního císařství jest Lev III. sám; římský lid přisvědčil toliko k dokonané události, a papež nežádal toho, aniž myslil na to, aby lid ke korunovaci zavolal. Jeho volání nebylo ničím jiným, leč pouhým přáním, jaké pronášíval, když obraz císařův z Konstantinopole do Říma byl přinesen. Však Lev nedal Karlovi s korunou pouze název císaře, než i rozsáhlá práva: měl býti ochrancem a obhájcem přede vším církve římské a jejího majetku čili církevního státu, a pak veškeré po světě rozšířené církve, a to svým císařstvím [3]).

Annal. Fuldens. ibidem p. 352; Chronic. Moissiac. ibidem p. 305; Einhardi Vita Caroli Magni, ibidem II. 457.

[1]) Einhardi Vita Caroli M. c. 28.

[2]) Chronic. Joann. Diac. ap. Muratori, Script. rerum ital. II. a. p. 312.

[3]) Quem (Carolum) auctore Deo in defensionem et provectum universalis S. Ecclesiae Augustum hodie sacravimus. Diplom Lva III. z 25. prosince 800. Jaffé regest. pontif. nr. 1913. p. 217. 218. — Již jako křesťanský král nazýval se Karel „devotus sanctae ecclesiae defensor humilisque adjutor“ (Baluzius: Regum Francorum Capitularia. Paris. 1762. Praef. Lib. I. Tom. I. 475), a plnil skutkem. Když se stal císařem, byla ochrana církve hlavní povinností a právem jeho císařství. V Mohuči shromáždění biskupové (813) praví o něm: Gloriosissimo et christianissimo Imperat. Carol. Augusto verae religionis rectori ac defensori s. Dei ecclesiae. (Harzheim. I. 405.) O jeho horlivosti pro Apoštolskou Stolici svědčí: 1. Einhard, Vita Caroli c. 27; 2. Capit. de honoranda Sede Apostolica a. 801: In memoriam beati Petri Apostoli honoremus sanctam Rom. et Apostolicam Sedem, ut quae nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiasticae rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas, ut licet vix ferendum ab illa Sancta Sede imponatur jugum,

V tomto ohledu utvořil a posvětil Lev III. jako hlava všeobecné církve v Karlu V. svatou římskou říši, která pravdě a spravedlnosti sloužiti měla. Císařstvím Karlovým vyslovil papež spolu ouplnou samostatnosť západního vývoje od říše řecké, a osvobodil na dobro církev od byzantského caesareopapismu. Skutek Lvův vykládali jeho vrstevníci z božského pokynu nebo nadšení [1]), kteříž ovšem podávajíce tento výklad nevěděli, jakou dlouhověkou změnu v smýšlení a životě křesťanstva papež vykonal.

Však nesnadno jest odpověděti k otázce, v jaký právní poměr církevní stát k novému císařství vstoupil. Papež byl pánem Říma, římského dukatu a několika provincií, které darem od Pipina obdržel. Nad tímto státem trvala bezpochyby dle jména svrchovanosť východního císaře, který v skutečnosti tam nic poroučeti neměl, a také nic neporoučel. Obnovením západního císařství odpadla tato svrchovanoť sama sebou, a nastoupila svrchovanosť západního císaře, před kterým papež, jak to v obyčeji před starými císaři bylo, hluboce se poklonil. Však i o jejím objemu a obsahu chránili se asi mluviti jak papež tak císař, ponechavše věc budoucímu vývoji; neboť prozatím nebylo se při zbožnosti císařově a moudrosti papežově žádné srážky obávati.

Obnovení západního císařství hlásalo se medaillemi, kterými se císařské diplomy pečetily. Na jedné straně stojí Karel v brnění, maje císařskou korunu na hlavě a kopí v levé ruce, a kolem jest nápis: „Dominus noster Karlus Pius Felix Perpetuus Augustus.“ Na druhé straně jest městská brána, nad kterou stojí kříž, pod ní jest podpis: „Roma“, a kolem ní nápis: „Renovatio Romani Imperii.“ Jiná pečeť má nápis: „Jesu nate Dei Carolum defende potenter“, a „Gloria sit Christo regi, victoria Carolo.“

---

feramus et pia devotione toleremus. (Baluz. I. 255; Walter, Corp. Jur. Germ. II. 153); 3. Část Saska učinil Apoštolské Stolici poplatnou (Gregorii VII. Epp. VIII. 23.), a odevzdal první v Sasku vystavěný chrám sv. Petru (Baluz. Capit. I. 246.). Srv. o tom diplom u Barou. ad ann. 788 nr. 8—9, jehož pravosť Waitz upíral, za to jí hájí Pagi, Mabillon, Baluze, Le Cointe a Böhmer. Za jeho pravosť přimlouvá se též Lev III. Ep. 3. u Migna 102, 1028.

[1]) Karel nazýval se „divino nutu coronatus“ (Baluz. Capitul. I. 247.) „a Deo coronatus“ (ibidem I. 341. 345.). — Poeta Saxo de Gestis Caroli M. Imperat. Pertz I. 259.

O obnovení západního císařství napsalo se mnoho a mnoho. Mnozí prohlásili skutek papežův za křiklavou nespravedlnosť spáchanou na Konstantinopoli. Však veškerá legitimita východních císařů závisela na libovůli vojska složeného z barbarů, vraždě a svrhnutí předchůdce. Císařovna Irena stala se samovládkyní spiknutím proti svému synu císaři Konstantinu VI. Porphyrogenetovi, který byl 19. srpna 797 svržen a oslepen, a sama byla svržena r. 802. od svého pokladníka Nikefora, který se stal císařem. O porušení jejího práva nelze mluviti. Dále nebylo císařství z Konstantinopole na Řím přeneseno, jak mnozí křesťanští spisovatelé myslili; neboť východní císař podržel všechno, co měl. Na Západě byla jenom obnovena důstojnosť a jméno, kteréž od tří století z obyčeje vyšlo.

Z obnovení císařství v osobě Karlově byli Řekové náramně rozhořčeni [1]), a neuznali nikdy západního císařství. Jenom svého císaře nazývali βασιλέα τῶν Ῥωμαίων [2]), ostatní knížata toliko ἄρχοντας nebo ῥῆγας (reges). V nejlepším případě dávali západnímu římskému císaři název „císaře“ vůbec, nebo „císaře Franků“, ale nikdy „římského císaře“ [3]). Však nikdo na Západě nestaral se o malomocnou zlosť Řeků.

Za to uznával Karel V., a po něm všichni jeho nástupcové východní římské císaře za své bratry, a mluvili o východním a západním císařství.

Podavše krátkou úvahu o západním obnoveném císařství, budeme pokračovati dále v dějinách. Několik dní po korunovaci zasedl Karel na soud proti těm, kteří rok před tím proti papeži povstali, a odsoudil je k smrti. Však ku prosbám pa-

[1]) Einhardi Vita Caroli c. 16. 28.

[2]) Když papež Jan XIII. poslal list „řeckému císaři“ Nikeforovi, aby švagrovství a přátelství s jeho milým synem „římským císařem“ Otou I. uzavřel, tu pokračuje Luidprand (Legat. u Pertze M. G. h. I. 357.), jak toto slovo a tento název nepřivedly dodavatele listu na šibenici, nepochopuji do dneška. Řekové proklínali moře a divili se tomu, že takovou ohavnosť mohlo nésti, a lodi nepohltilo. „Barbar, bídný člověk v Římě“, volali, „opovažuje se všeobecného, přemocného a jediného římského císaře jmenovati císařem řeckým. O nebesa, o země, o moře.“

[3]) Zevrubnější data viz u Hergenröthera: Photius. Regensb. 1867. sv. II. str. 170 sqq.

pežovým dal jim císař milosť, odsoudil je k vyhnanství a odvedl Paschala a Kampula do krajin franckých [1].

Karel zůstal celou zimu v Italii, obíraje se s věcmi italskými, jmenovitě s městem Římem a jeho dukatem, pouze církevní věci odkazoval papeži, a když byly od něho rozhodnuty, potvrdil je, a v případě potřeby též mečem provedl.

Po velikonoci odebral se Karel do Spoleta [2]. Toho času zachvátilo veliké zemětřesení Italii; v Římě byla střecha sv. Petra stržena, a chrám sv. Pavla sesul se. Papež obnovil obě basiliky a provedl jiné krásné stavby [3].

Však císařstvím nepřestaly v Římě spory mezi šlechtou a tajné pikle proti papeži. Roku 803. odebral se Lev III. po druhé do říše francké ke Karlovi, kterýž ho v Remeši slavně přijal, a vánoce s ním v Karisiaku slavil. Potom odebrali se do Cách, kde se papež osm dní zdržel, a s hojnými dary potom přes Bavory a Ravennu do Říma se navrátil. Účel této papežské cesty jest neznámý. Za záminku k ní vzal si papež žádosť Karlovu, aby vyšetřil, jak se to vlastně má s krví Pána Ježíše, která prý při jeho umučení do houby zachycena byla a v Mantově se nalezla [4]. Bez pochyby nepokoje benátské, míchání se dvora konstantinopolského do nich, jmenovitě však neurovnané a pevně nevytčené poměry církevního státu ke království italskému a z toho plynoucí časté přechmaty císařských a královských úřadníků v papežská práva, pak pikle nespokojené římské šlechty, která v nich podpory nalézala, přiměly papeže, aby osobní rozmluvou s císařem tyto věci urovnal.

Roku 805. rozdělil Karel pro případ své smrti závětí [5] v přítomnosti biskupův a velmožů na ville Diedenhofu svou říši mezi své tři syny Ludvíka, Pipina a Karla. V listině neděje se o Římu, jeho vojvodství a Exarchátu ani zmínky; výslovně vytčen jest jeden úděl až k mezím sv. Petra (usque ad terminos s. Petri); církevní stát jest tedy u Karla cizím samostatným státem, s kterým jeho říše mezuje. Podobně ne-

---

[1] Anastas. in Vita Leon. III. Einhard. Annal. ad ann. 801. Pertz I. 189; Bernoldi Chronic. Pertz IX. (Script. VII.) 419.

[2] Einhard. Ann. l. c.

[3] Anastas. in Vita Leon. III.

[4] Baron. ad ann. 804. n. 1.

[5] Baron. ad ann. 806. n. 24 sq.; Pertz III. (Leg. I.) 140; Mansi XIV. Appdx. 305.

vykazuje v něm Karel svým synům žádných práv a nijaké svrchovanosti, leč ochranu řka: „Poroučíme a přikazujeme, aby tito tři bratři péči o Církev sv. Petra a ochranu její převzali jako byla převzata naším dědem Karlem, naším otcem Pipinem a námi; nechť se snaží, jí hájiti proti nepřátelům, a její práva přiváděti ku platnosti, pokud jim to náleží, a rozum toho žádá."

O císařské důstojnosti není v závěti řeči, poněvadž Karel jistě nepomýšlel na to, aby papeži upíral právo. tuto důstojnosť na toho přenésti, koho za schopného k ní měl. Snad chtěl napřed o tom článku se dorozuměti s papežem, kterému svou závěť po svém důvěrníku Eginhardovi poslal s prosbou, aby ji schválil Lev III. potvrdil ji a podepsal beze všech okolků[1]; však zdali o císařství bylo mluveno, a co, nelze určiti.

Stárnoucí císař Karel byl krutě rodinným neštěstím stíhán. Dne 6. ledna 810 umřela Karlovi nejstarší dcera Rotruda; 8. července 810 Pipin. král v Italii; 4. prosince 811 nejstarší syn Karel, aniž se ví, kde a jakou smrtí. Zmíněná závěť stala se zbytečnou. Dědicem veškeré říše stal se zbylý syn Ludvík, posavadní král aquitanský[2]). Po Pipinovi, králi v Italii zůstal syn Bernard. Karel přál si, aby syn jeho byl nástupcem v císařství a tu činili asi Frankové obtíže; neboť byl-li jejich král spolu císařem, musil zasahovati v italské a římské věci, a oni účastniti se římských výprav. Proto musilo církevní stanoviště býti v popředí postaveno a Frankové se přesvědčiti, že ochranu Apoštolské Stolice jiným svěřiti nelze. K tomu směřovaly synody, které Karel r. 813. slaviti dal, aby kleslá kázeň obnovena byla a vedle toho biskupové a opatové záměru císařovu se naklonili. Těchto reformačních synod bylo slaveno pět: mohucká, remešská, turonská, chalonská (na Saonně) a arelatská[3]). Synody poslaly svá usnešení císaři, prosíce ho, aby je provedl. Císař svolal v září 813 říšský sněm do Cách, dal na něm kanony oněch pěti synod ve své přítomnosti zkoumati, a vydal potom

---

[1]) Einhardi annal. ad ann. 806; Jaffé regest. p. 218.

[2]) Theganus: Vita Ludovici ap. Pertz M. G. h. II. 585—604; přeložil do němčiny Jasmund. 1850. — Tak zvaný Astronomus: Vita Ludovici ap. Pertz II. 607—648. — Jasmund: Das grössere Leben Ludwigs des Frommen. Berl. 1850. — Funck: Ludwig der Fromme. Frankf. 1832.

[3]) Einhard. annal. ad ann. 813; Baron. ad ann. 813, 21 sq; Hefele III. 507 sq.

dvojnásobné kapitulare[1]), jehož první část obsahuje 20 občanských a policejních předpisův, a druhá pod názvem: excerpta canonum 26 (nebo 28 nebo 31[2]) kanonů skoro výhradně z oněch pěti synod vzatých.

K tomuto sněmu zavolal též svého syna Ludvíka s jeho vojskem, představil ho biskupům, opatům, vojvodám, hrabatům a jiným říšským úředníkům, doporoučel jim věrnost a poslušnost k němu, a tázal se jich, uznávají-li to za vhodné, aby jeho syn s důstojností královskou též císařskou spojil. Všichni přisvědčili jednohlasně majíce to za vůli Boží a ke cti a blahu říše. Druhý den v neděli byla v kostele Panny Marie korunovace. Císař ukázal se v celé císařské slávě a položil korunu na oltář; pak napomínal syna, aby Boha miloval a zákony jeho zachovával, církev od zlých lidí hájil, kněze ctil jako otce, poddané své jako dítky miloval, klášterům a chudým byl utěšitelem a spravedlivé soudce ustanovoval. Ludvík slíbil všechno. Potom kázal otec jemu, aby korunu s oltáře vzal a na hlavu si posadil. Po slavné mši pontifikální bral se průvod, při němž nový císař starého podpíral, do paláce. Po několika dnech rozloučili se, aby se více na tomto světě neviděli. Ludvík odebral se do Aquitanie. Spolu s Ludvíkem byl v Cáchách vnuk císařův Bernard za krále italského prohlášen, ovšem pod vrchním panstvím Ludvíkovým.

Po odchodu Ludvíkově zůstal císař Karel v Cáchách, trávil čas na modlitbách, uděloval almužny a pracoval s řeckými a syrskými učenci o zlepšení textu ss. evangelii. Byl't zajisté po celý život zbožný a horlivý pro církev. Pokud byl zdráv, chodil denně ráno a večer do kostela na církevní officium a mši sv., pečoval o důstojné konání služeb Božích a napomínal duchovenstvo k tomu. Kostelům daroval zlaté a stříbrné nádobí a krásná roucha, jmenovitě bohatá byla jeho kaple v Cáchách. S knížaty mohamedánskými žil v přátelství, aby osud křesťanů v jejich zemích stal se snesitelnějším, nadto podporoval jejich chudobu hojně penězi. Že byl zvláštním způsobem oddán církvi římské a sv. Petru, dokazoval celým svým životem a skutky, které pro její zvelebení vykonal. Konečně po slavném a zásluh plném životě přiblížila se jeho smrt. Dne

[1]) Pertz III. (Leg. I.) 187 sqq.; pouze církevní část ap. Mansi XIV. Appdx 344; Hard. IV. 1042; Harzheim I. 413; Hefele III. 713.

[2]) Srv. Hefele III. 715 a notu 1.

22. ledna 814 rozstonal se na smrt. Jeho přítel Hildebald, kolínský arcibiskup, připravoval ho na věčnost. Za duchovní přímluvy sebral veškerou sílu svých ochromených údův, aby čelo, ústa a prsa sv. křížem poznamenal, modlil se po tichu, a pronášel srozumitelně slova: „Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého". Skonal 28. ledna 814, a byl týž den v kostele Panny Marie v Cáchách pochován. Mrtvola byla v plnou císařskou velebnost oblečena, mečem opásána, a poutnický vak, který Karel putuje do Říma nosíval, na ni zavěšen, potom byla v hrobce posazena na zlatý trůn, majíc korunu s křížem na hlavě, a zlatou knihu evangelií v rukou na klíně, a po straně žezlo a zlatý štít, který papež Lev III. požehnal. Hrobka byla potom zapečetěna, a dán na ni nápis: „Sub hoc conditorio situm est corpus Caroli magni atque orthodoxi imperatoris, qui regnum Francorum nobiliter ampliavit et per annos 47 feliciter tenuit. Decessit septuagenarius anno D. 814. Ind. VII., 5. Kal. Febr."

Zpráva o smrti Karlově rozlítla se po celém světě. Jeho smrti litovala velice církev; neboť co pro ni učinil, tvoří korunu jeho nehynoucích zásluh. Nikdy neosmělil se proti ní rozhodnouti. Za císaře Bedřicha Rudovouského prohlásil ho roku 1166. protipapež Paschalis III. za svatého [1]). Některé církve jako rouenská, mindenská a jiné ctily ho před tím již dávno za svatého, majíce jeho jméno ve svých martyrologiích. Církev římská nepřijala ho nikdy ve své martyrologium, ale též nikdy nestavila se proti jeho ctění. Pozdější papežové na př. Urban VIII. dovolili k prosbám některých církví francouzských a německých jmenovitě cášské veřejnou poctu Karla V. a zvláštní officium. I naše proprium Bohemiae mělo officium s. Caroli Magni.

Byť svatosť Karla V. nebyla všeobecnou církví uznána, název Velikého a zásluhy jeho o církev nebude mu upírati nikdo. Sláva nesvedla ho nikdy k necitelnosti a vrtkavosti tyrannů. Však rozkazy a zákony jeho musily se plniti, oč s veškerou přísností se staral, a libovůli úřadníků toho neponechal. V rukověti u meče měl vrytou svou pečeť, a na jeho ostří řadu písmen: D. P. C. C. A. D. C. (decem prae-

---

[1]) Srv. rozpravu: „Karel Veliký — svatým" v Časopise kat. duchov. 1881. Roč. 22. str. 206—218.

ceptorum Custos Carolus a Deo constitutus). Zapečetil li svůj rozkaz touto pečetí, říkával: „Zde jest můj rozkaz a tu — potřásaje mečem obnaženým — co zjedná poslušnosť“.

Do života papeže Lva III. spadá první znamenitá událosť toho druhu; byl r. 808. smírčím soudcem mezi národem anglosaským a jejich králem. Eardulf, potomek Idův, jehož rod 200 let korunu northumbrijskou držel, byl žalobníkem a obžalovaným. Od roku 705—794., kdy sám na trůn vstoupil, bylo sedm králův jeho předchůdců zabito, a týž osud čekal též jeho; neboť jeho poddaní povstali proti němu a jali ho. Tu ujal se ho Karel V., a poddaní propustili ho, však nechtěli více míti ho králem, a bojíce se hrozeb Karlových odvolali se k Apoštolské Stolici, aby mezi nimi a sesazeným králem rozhodla. Král Eardulf byl s tím spokojen, a odcestoval hned do Říma. Na cestě navštívil Karla, a s jeho přímluvnými listy spěchal ku papeži. Tam již byl zástupce jeho protivníků, plnomocník arcibiskupa yorkského Eanbalda. Co se rokovalo, není známo, ale papež rozhodl pro krále, kterýž se do vlasti navrátil, doprovázen jsa papežským legátem, jahnem Adolfem, rodem Anglosasem a dvěma císařskými posly. Všichni podrobili se papežskému výroku, jemuž po boku stálo císařské rámě [1]. Eardulf umřel brzo po tom smrtí přirozenou [2].

Papež Lev III. přežil Karla o dva roky, kteréž jemu byli trudnými. Římská šlechta chovala se k němu zpupně, tvrdíc asi, že stojí přímo pod císařem. V zimě 814—815 stalo se proti němu spiknutí. Však spiknutí bylo odkryto, a spiklenci postaveni před římské soudy. Bez ohledu k jejich odvolání se na císaře kázal Lev v soudu pokračovati, jehož nález zněl na smrť, a byl také proveden. Nikdo neupíral, že císař jako nejvyšší soudce ve věcech světských, mohl, jsa v Římě osobně přítomen, každý spor rozhodnouti; však papež a římské soudy nemohli přece připustiti, aby s obejítím řádných soudů dělo se odvolání ke vzdálenému císaři, který posud ani korunován nebyl. Císař Ludvík pokládal popravu římských spiklenců za přehmat do práv císařské svrchovanosti, a kázal králi Bernardovi, aby s hrabětem Geroldem věc na místě vyšetřil. Král Bernard rozstonal se v Římě, a hrabě Gerold

[1] Baron. ad ann. 808, 41—43; Pagi ad ann. 808, 12.
[2] Damberger III. 137.

spěchal za Alpy oznámit císaři, že papež s Římany jeho majestátních práv nedbali. Papež poslal k císaři posly, biskupa Jana ze Silvy Kandidy, nomenklatora Theodora a vojvodu Sergia, kteří svými důvody ho uspokojili. Brzo potom upadl stařičký papež v těžkou nemoc, kteréž nespokojenci k novým násilným skutkům použili: zapálili pevné domy, které papež po městech a v okolí Říma vystavěl, uchvátili násilím zabavené statky, a prováděli jiné zpurnosti. Však po rozkazu císaře a krále Bernarda učinil zbožný vojvoda spoletský Winigis nepokojům konec, a zavedl v Římě a jeho okolí pořádek [1]). Tak mohl Lev III. dne 11. června 816 v pokoji z tohoto světa se odebrati, panovav 20 let, 5 měsícův a 17 dní.

Sv. Lev III. zanechal církev v stavu spořádaném. V Římě držela císařská vážnosť strany na uzdě, občanstvo stálo po boku papežově proti pyšné šlechtě, nad níž takto vrch držel. Statky byly církvi navráceny, tak že papež značnou vojenskou moc vydržovati mohl. Mimo to dostávaje bohaté dary od Karla V., jiných panovníkův a hojných poutníků vedl veliký náklad na ozdobu a stavby chrámů. Konečně svým dlouhým panováním a panovničím duchem upevnil znamenitě církevní stát.

Súžení křesťanství mohamedanstvím [2]).

§. 204. Náboženský stav Arabů před Mahomedem; křesťanství v Arabii.

Arabové vlastní Arabie nebyli v celku světovými dějinami dotýkáni, poněvadž jich přirozené hradby jejich vlasti před dobyvateli jako Peršany, Macedoňany a Římany chránili.

[1]) Einhard. annal. ad ann. 815. Pertz I. 202; Astron. Vita Ludov. Pertz II. 619.

[2]) Krahl: Die Religion der vorislamitischen Araber. 1863. — Alcorani textus universus arab. et latine ed. Marracius. Patav. 1608; ed. Flügel. Lips. 1834; ed. Redslob. 1837; po německu ed. Boysen. Halle. 1775; ed. Wahl. Halle. 1828; ed. Ullmann. Crefeld. 1840. — Abulfeda (14. saec.): Annales Muslemici. arab. et lat. ed. Reiske. Hafn. 1786 sq. 5 t. 4. — Idem: Historia anteislamit. arab. et latine ed. Fleischer. Lips. 1831. — Washington Irving: Life of Mahomet. 1849; přeložil do češtiny Dr. Fr. Lad. Rieger pod názvem:

Pokus Aelia Galla za císaře Augusta nezdařil se, a více neopětoval. Císař Trajan učinil část severní Arabie římskou provincií s hlavním městem Bostrou, však toto území nenáleželo k vlastní Arabii [1]). Arabští kmenové ctili mnoho bohů, kteří byli původu hvězdného a klaněli se jim pod symboly kamenův a stromů; teprva později přešly v jejich bohoslužbu modly v podobě lidské, jak se zdá, ze Syrie. Hlavní národní svatyní byl chrám řečený Kaaba, v němž bylo 360 model všech arabských kmenů postaveno [2]). Veliké pocty požíval v něm „Černý Kámen" (el hadžar el aswald). Arabové bájí o něm, že byl původně v ráji, potom daroval jej Bůh Adamovi, však při potopě vzal jej zase k sobě do nebe; konečně daroval jej Abrahamovi, jehož syn Ismaël řečený chrám vystavěl. Tento kámen byl prý původně bílý, avšak časem zčernal pro hříchy těch, kteří se ho dotýkali. V pátém století usadili se kolem Kaaby Kurajšovci, a založili tam město Mekku.

Křesťanství bylo v Arabii valně rozšířeno. Na severu byla metropole Bostra, mnohé k severu kočující kmeny byly křesťanské. Na jihu v Jemenu byli mezi Homerity četní křesťané, kteří docela s pomocí krále abyssinského Elesbaana proti hojným v zemi židům dostali vrch, tak že byl křesťan za krále

---

Život Mahomedův. V Praze. 1854. — Dějiny Středověké od Šembery. I. 475 sqq. — Gagnier: La vie de Mahom. Amst. 1732. 2 t.; po německu ed. Wetterlein. Köthen. 1802. 2 t. — Döllinger: Muhamed's Religion nach ihrer Entwicklung und ihrem Einflusse auf das Leben der Völker. Regensb. 1838. — Gustav Weil: Muhamed der Prophet, sein Leben und seine Lehre. Stuttg. 1843. — Idem: Geschichte der Chalifen. Mannh. 1846. 3. Bde. — Idem: Geschichte der ismaelit. Völker übersichtlich dargestellt. Stuttg. 1866. — Wüstenfeld: Das Leben Muh. nach Muh. Ibn Ishak bearbeitet von Abd-el Melik Ibn Hischam. Aus den Handschriften herausg. Götting. 1858 sq. — Sprenger: Das Leben und die Lehre des Mohammed. 1861 sqq. 3. Bde. — Arnold: Der Islam: Güterslohe. 1878. — Rohrbacher-Rump. X. 23. — Damberger I. 309 sqq. a j. m. — Möhler: Ueber das Verhältniss des Islam zum Evangelium. Theol. Quartalschrift. 1830. str. 1—81; týž: Gesammelte Schriften I. 348—402. — Maier: Christl. Bestandtheile des Koran. In Freiburger Ztschrft. f. Th. II. 34 sqq. — Gerock: Versuch einer Darstellung der Christologie des Koran. Hamb. 1839. — Grosse: Versuch einer Darstellung der Christologie des Koran. Gotha. 1840. — Arnold: Der Islam nach Geschichte, Charakter und Beziehung zum Christenth. übersetzt aus dem Englischen. Güterslohe. 1878.

[1]) Döllinger: Heidenth. u. Christenth. str. 44.

[2]) l. c. str. 404—406.

dosazen. Když však brzo zemřel, dostali se židé zase k moci, použivše k tomu zimy r. 523—524., kdy Abyssiňané přes moře nemohli, ustanovili svého spoluvěrce Dunaana za krále, povraždili mnoho křesťanův, a proměnili kostely v synagógy. Potom vytáhl Dunaan proti křesťanskému městu Negranu, dobyl ho, a povraždil tam tisíce křesťanů, protože nechtěli se státi židy. Knížete města Arethu [1]), kterému bylo 85 let, s jeho manželkou Rumou a pěti dcerami dal umučiti. Ano všechny své spáchané ohavnosti vypsal důkladně Almondarovi, náčelníku jednoho kmene, a vybízel ho ku podobným ukrutnostem proti křesťanům [2]). Almondar, jsa pohanem, svolal své vojsko, dal list Dunaanův veřejně čísti, a vyzval křesťany, aby se Krista odpřisáhli. Však jeden vojín znamenitý svou udatností a náležeje ku prvním svého kmene, prohlásil hned veřejně k velikému hněvu Almandarovu, že u věcech víry bázně lidí nezná, a že meč jeho není kratší meče ostatních, a on jest hotov pokusiti se o to nejkrajnější. Po těchto slovech mlčel Almandor, a boje se zpoury ve své zemi, zanechal křesťanů na pokoji [3]).

Řádění Dunaanovu učinil konec abyssinský král Elesbaan, vyvrátiv jeho židovskou říši, dosadil za krále Homeritů domorodce křesťana Esimiphea, a ponechal mu v zemi 10.000 Abyssiňanů za stráž, kteří měli spolu vrchního panství abyssinského hájiti. Však toto vojsko povstalo proti Esimipheovi, a provolalo králem jiného křesťana, svého krajana Abrahama, který byl rodem z Aduly, hlavního přístavu abyssinského, a jehož Elesbaan konečně uznati musil. Za dlouhý čas potom složil Elesbaan maje již vysoký věk vládu, poslal svou zlatou drahými kameny vykládanou korunu do Jerusaléma v oběť za vítězství obdržené s pomocí Boží, a vstoupil do kláštera, kde nábožnou smrtí zemřel. Církev slaví jeho památku 27. října [4]).

Nový král Abraham byl horlitel pro víru křesťanskou, a podporoval statně biskupa Gregentia, kteréhož alexandrinský patriarcha do Jemenu poslal, a jenž za své sídlo sobě město

---

[1]) Martyrium s. Arethae et sociorum Acta SS. 24. Octobr. (Octobr. X. 721.).

[2]) Tento list u Rohrbachera-Rumpa X. 41.

[3]) Rohrbacher-Rump X. 44.

[4]) Martyrolog. Roman.

Taťar vyvolil. Gregentius učinil Homeritům sbírku zákonů [1], která ve jméně králově byla prohlášena. Mimo to měl po čtyři dni znamenité veřejné hádání čili disputaci před králem, jeho radou a národem v Tafaru se židovským rabinem Herbanem, kterého přemohl [2]. Herban stal se křesťanem, jemuž král sám byl kmotrem, a s ním obrátilo se 55.000 židů ke Kristu. Vhodnou politikou královou, kterou různosť židovských kmenů zrušil, je s křesťany smísil a židovské dcery za křesťany provdati kázal, splynuli židé s křesťany a zmizeli brzo z říše [3]). Abraham chtěje raziti křesťanství dráhu do vnitřní Arabie, podnikl válečnou výpravu proti Mekce, která zdařivši se byla by dějinám jiný směr byla dala a vystoupení Mahomedovo zamezila. Však vojsko křesťanské přirazivši před Mekku, bylo neštovicemi zachváceno, jejichž obětí stal se též král Abraham asi roku 570., a tak nezdařila se výprava na Kaabu. —

Po Abrahamovi nastoupil na vládu jeho nejstarší syn Jaksum, a po tomto zase jeho mladší bratr Masruk. Domorodci jsouce nespokojeni s vládou abyssinskou obrátili se za pomoc nejprve k císaři východnímu, Justinovi II., a když je oslyšel, nechtěje jako křesťan bojovati proti křesťanu, prosili za ni krále perského Chosroa I. Nuširvana, s jehož válečnou pomocí panství abyssinskému konec učinili. Madikanib, potomek staré homeritcké dynastie, dosedl na trůn jemenský, jakožto vasal perského krále [4]). Touto změnou na trůnu utrpěla mnoho pravá víra, poněvadž nestoriané šířili se pod nadvládou perskou, kteráž jich z opposice proti Římanům chránila, po Arabii a vedle nich i monofysité nabývali stoupenců.

Vedle Jemenu byly ještě v Arabii dvě říše, kde křesťané měli převahu: Hira na římských a Ghassan na perských mezích; tato pod svrchovaností perskou, onano římskou. Však i sem vnikl záhy blud nestorianský do Hiry a monofysitský do Ghassanu [5]).

V tyto křesťanské časy spadají četné arabské básně a

[1]) *Νόμοι τῶν Ὁμηριτῶν*, ed. Boissonade Anecdota Graeca. V. 63—116.

[2]) Disputatio cum Herbano Judeao, gr. — lat. ed. Gulonius. Lutet. 1586; ed. Gallandi Bibl. PP. XI. 599.

[3]) Rohrbacher-Rump. IX. 48.

[4]) Dějiny Středov. od Šembery I. 484.

[5]) Rohrbacher-Rump. X. 24.

písně, kteréž o kříži, velikonocích, mši sv., biskupu a ženských klášteřích tak mluví, jako to činili středověcí básníci na Západě. Ano vzhledem k ženskému pohlaví vane v nich duch něžnosti, kterého vidíme u křesťanského rytířstva, a na jehož místo potom Mahomed opovržení a otroctví postavil [1]).

Vnitřní Arabie byla v celku pohanskou, však působením křesťanství a židovství odumíralo znenáhla pohanství, a četní navráceli se k víře v jednoho Boha. Lid nazýval je hanyfy (t. j. neznabohy, odpadlíky). Mahomed jmenoval sám sebe též hanyfem.

Za tohoto rozervaného náboženského stavu Arabů vystoupil Mahomed se svým novým učením.

§. 205. *Mahomed a jeho učení.*

Mahomed (též Mohamed, Muhamed) pocházel z kmene Kurajšovců, z rodu Hašemů, který sice k chudším rodinám kurajšovským náležel, ale měl v držení svatou studnici Zemzem zvanou a právo dávati její vodu poutníkům. Otec jeho sloul Abd-Allah a matka Amina. Otec, chudý obchodník, zemřel na obchodní cestě v Jathribu (později Medině), a zanechal prý svému dědici pět velbloudů, několik ovcí a jednu otrokyni. Teprva po smrti svého otce narodil se Mahomed dle obecného přijetí 20. dubna r. 571. Pohrobka ujal se jeho děd Abd-al-Muttalib, a dal mu jméno Abul Kasem; teprva později prý změnil toto jméno po rozkazu andělově v jméno Mahomeda, t. j. Oslavence. Jeho následující život jest bajemi vyšňořen, z nichž těžko jest dopátrati se pravého jádra. Když mu bylo šest let, ztratil matku, a tu vychovával ho děd sám, a po smrti tohoto strýc Abu-Talib. Mladý Mahomed trpěl na padoucí nemoc, žil jako kupecký pomocník svých strýců stále v chudých okolnostech. a dostal se maje věku svého 25 let do obchodu bohaté vdovy Chadidže, kteráž, ačkoli byla již po druhé vdovou a měla 40 let svého věku, pojala ho pro jeho tělesnou krásu a obratnosť obchodní za manžela. Tímto sňatkem stal se chudý Mahomed boháčem a měl z něho dva syny a čtyři dcery, kteréž až na nejmladší dceru Fatimu všichni před otcem zemřeli. Na svých obchodních cestách, na kterých

[1]) l. c. IX. 49.

snad též do Syrie se dostal, poznal křesťanství i židovství. Nemaje více starostí o výživu, věnoval se po příkladu mnohých svých krajanů hloubání náboženskému, a obcováním s hanyfy Varakem a Othmanem, příbuznými Chadidžinými a svou jakousi známostí křesťanství a židovství poznal nicotu modlářství a pravosť jediného Boha. Spolu zželelo se jemu bídného náboženského stavu jeho modlářského národa, i přemýšlel o jeho nápravě. V tato dumání ponořoval se hlavně na hoře Hyra zvané, kam se Mekčané za palčivého počasí pro chlad odebírali. Zde vžil se v reformatorské myšlénky, a trpě na padoucí nemoc od maličkosti nebo podobnou hysterickou čivovou nemoc, měl vidění, a myslil, že jest za posla Božího povolán, aby náboženství svých krajanův opravil. V 40. roce svého života v měsíci Ramadhanu, jak se myslí v noci z 23.—24., která sluje Al-Kadar, t. j. Osvícení, měl rozhodné vidění, v němž mu anděl přikázal, aby jako učitel pravdy vystoupil.

Netřeba míti Mahomeda za podvodníka a pokrytce, který zúmyslně klamal. Pouhý podvodník nebyl by tolik podnikl a vytrpěl pro věc, která po dlouhá léta zdála se býti ztracenou. Vžilť se v myšlénky reformatorské, pokládal je, rodící se vlastně z jeho duše, za zjevení Boží, a jsa sám o svém prorockém povolání přesvědčen, mohl též jiné o něm přesvědčiti. Však nový prorok nezůstal po celý svůj život poctivým. Vědomě klamal, když dějepisné události, kteréž od jiných zvěděl nebo četl, za zjevení Boží vydával, a své posluchače k písmům odkazoval, aby se o pravdivosti jeho učení přesvědčili. Hanebným klamem byla zjevení, která měl, aby svou chlipnosť, z níž četní pohoršení brali, ospravedlnil, a za něž by Bůh co nejvíce se styděti musil.

První, kdo v jeho prorocké poslání uvěřil, byla jeho manželka Chadidže, pak jeho bratranec Ali, syn Abu-Taliba, všeobecně vážený Abu-Bekr, a někteří Mekčané. Však Kurajšovci nevěřili jemu, měli ho za posedlého zlým duchem, blouznivce a podvodníka, a žádali na něm pro jeho poslání zázraků. K této jemu nemilé a na nejvýš protivné žádosti odpovídal vždycky, že jest poslán učit a napomínat, a nikoli zázraků konat, které prý by také nic nepomohly, jak patrno prý z dějin jiných proroků. Když k svému učení obrátil Omara, kterému bylo 26 let, muže to rázného a v provádění svých oumyslů násilného a smělého, vystupovali jeho přívrženci s větší odvahou a kázali

nové učení. Po smrti Chadidžině oženil se Mahomed s věřící vdovou Saudou a zasnoubil se o něco později ještě se sedmiletou krásnou Ajišou, dcerou Abu-Bekrovou a hověl veškeré smyslnosti. Vida svůj neúspěch v Mekce, obracel se k různým kmenům arabským putujícím ke Kaabě, než i zde byla práce jeho zprva marnou. Konečně poštěstilo se jemu r. 621. obrátiti šest mužů z mocného plemene Chazradžova, obyvatelů Jathribu (Mediny), kteří potom se zdarem jeho učení doma hlásali. Následujícího roku 622. z jara přišli již šedesát dva věřící z Jathribu, měli noční schůzi s Mahomedem a zavázali se, že ho budou chrániti, a k sobě přijmou. Když odešli, spěchali za nimi Mekčané, a dopadše jednoho, ztrýznili ho. Mahomed se svými stoupenci nebyli více jisti v Mekce. K jeho vyzvání opustili jeho přívrženci počtem okolo sto mužů město, a odešli do Jathribu. Kurajšovci spikli se, že Mahomeda zavraždí; tu zvěděv o tomto spiknutí prchl s Abu-Bekrem 15. července r. 622. šťastně z Mekky též do Jathribu, kterýž od té doby sloul Medinat-al-Nabi (Medina), t. j. Město Prorokovo. Tento útěk (hedžira, hedžra), s nímž letopočet mahomedanský počíná, tvoří obrat v životě Mahomedově, a zakončuje první periodu jeho vystoupení, která posud po jeho chuti nebyla. Za to druhá perioda byla pro něho slavnou. Učení měl již vyvinuté, a přijal k němu jenom ještě jeden základní článek, totiž povinnosť bojovati proti jinověrcům, což se stalo skutkem přezáslužným, a mělo v zápětí velikou odměnu v ráji.

Jednou z prvních péčí Mahomedových po příchodu do Mediny bylo zbudování mešity, která prý původně byla 7 loket vysoka, a měla 100 loket čtverečných prostranství. Tam se modlil a kázal. Tato mešita byla později opětně rozšiřována a okrašlována, a sluje do dnešního dne Mešitou Prorokovou (Medžed al Nabi).

V Medině měl stále na zřeteli pokoření Mekky a nabytí Kaaby, která též jemu největší svatyní zůstala; proto dovolil a brzo též přikázal ve svých zjeveních válku proti nepřátelům své víry. Nejprve vedl sobě po loupežnicku, přepadal a loupil se svými stoupenci mekkanské karavany, přemáhal sousední židovské kmeny, a rozšířil konečně svou moc tak, že znenáhla celá Arabie k němu jakožto svému náčelníku a proroku pohlížela, a jeho víru přijímala. Těmito úspěchy jsa nadšen pojal myšlénku, že jeho poslání jest světové, a vypravil posly k císaři východnímu Herakliovi, králi perskému Chosroovi II. a

jiným knižatům, aby jeho učení přijali. Ovšem byla tato poselství marnými. Roku 630. přepadl Mekku, a zmocnil se jí bez velikého odporu. Potom obešel především po starém způsobu sedmkráte Kaabu, modlil se v ní, dal všechny modly v této svatyni a celé Mekce zničiti a učinil opět Mekku středem náboženského života Arabů. Pohanství byla teď rozhodně válka vypověděna, a modlářům zbyla toliko volba mezi smrtí a jeho věrou. Celá Arabie podrobila se jemu jakožto politické a náboženské hlavě, kterážto moc přešla na jeho nástupce kalify. Mahomed zemřel 8. června r. 632. maje věku svého 60 let, byv ztráven namaháním, nemocí a vilností.

V čele učení Mahomedova, které slove islam[1]), stojí dva hlavní články: Není boha kromě Boha (Allah), a Mahomed jest jeho prorok. Učení o Bohu jest přísné jednobožství, kteréž též učení křesťanské o Trojici zavrhuje. Jest jeden Bůh vysoko vznešený nad světem, všemohoucí a milosrdný, kterýž osudy jednoho každého člověka přísně určil, na nichž měniti nic nelze. Proroků bylo sice mnoho, však nad jiné znamenitých toliko šest: Adam, Noe, Abraham, Mojžíš, Ježíš a Mahomed. Mahomed ovšem jest ze všech největší, a spolu poslední, po němž žádný více nepřijde. Ježíš byl veliký prorok nadpřirozeně počatý z Panny Marie, která prý byla sestra Mojžíšova, však Bohem nebyl. Jeho život jest báchorkami, kteréž ani v apokryfech nejsou, zpitvořen.

Kolem trůnu Allahova stojí četné sbory andělů, z nichž nejznamenitější jsou archandělé: Gabriel, anděl zjevení, Michael, anděl války, Asrael, anděl smrti, a Israfil, hlasatel soudu. Každý člověk má dva strážné anděly, jednoho po pravici, druhého po levici, kteří každý skutek jeho zaznamenávají. Vedle dobrých andělův jsou andělé zlí, jejichž knížetem jest satan (šaitan) Iblis (diabolus), který původně sloul Azazel, a náležel k nejvznešenějším duchům nebeským; však nechtěv se nově stvořenému Adamovi pokloniti, byl z nebe vyvržen, a potom Adama svedl.

Islam neví nic o vykoupení, ospravedlnění a milosti, a není ničím jiným leč všeho typického a prorockého rázu zba-

[1]) Slovo „Islam" odvozuje se od salama — salvum esse; 4. Konjugace znamená tolik co „odevzdati se" totiž Bohu. Stoupenec islamu sluje Muslim čili Moslem.

veným židovstvím, vyšnořeným hrubou smyslností, které chce býti světovým náboženstvím. Ze židovství podržel Mahomed obřízku v 13. roce života. O lásce k nepřátelům není řeči, nevěřící mají býti vyhubeni. Mnohoženství jest dovoleno; každý moslem může míti čtyři manželky, a vedle nich tolik otrokyň, kolik mu libo jest. Prorok a jeho nástupcové nebyli na žádný počet žen vázáni.

Povinnosti moslemovy jsou pouhé zevnitřní skutky: 1. modlitba pětkráte za den s obličejem k Mekce obráceným, která sluje cesta k Bohu; 2. půst, který ku příbytku Božímu doprovází; 3. almužna, která dvéře k Bohu otvírá; 4. pouť do Mekky alespoň jednou za život; 5. časté umývání; 6. účastenství ve válce proti nevěřícím; 7. zdržování se od vína; 8. svěcení pátku, který však při tom zůstal dnem práce.

Za tyto zevnitřní skutky očekává věřících ráj plný hrubých tělesných rozkoší. Každý moslem bude tam míti hojnost služebníků, kteří budou jemu podávati nejchutnější pokrmy a nápoje. Mimo ženy, které zde na zemi měl a tam opět nalezne s veškerou jejich bývalou krásou, bude míti kolem sebe ještě 72 huristky (t. j. bělostkvoucí), černooká to děvčata, věčně mladá a plná krásy, obnovující stále své panenství.

Všichni nevěřící přijdou do propasti pekelné, kamž též přijdou všichni zlí moslemové, kteří nepřejdou mostu řečeného Al Sirat, tenkého jako ostří meče, a sřítí se s něho v oheň věčný.

Celý měsíc Ramadan jest postem, který trvá každý den od východu slunce do západu, a koná se na památku, že tento měsíc Allah koran s nebe seslal.

Mahomed neustanovil zvláštního kněžství. On a jeho první nástupcové modlili se sami s kazatelny; však brzo nastala potřeba bohoslužebných služebníků. Šeikové byli kazatelé, khatibové předčítali koran, imamové předříkávali později denní modlitby; muezzinové svolávali věřící k modlitbě, kayimové hlídali mošee, ulemové byli zákona učitelé a právníci, dervišové tvořili jakýsi druh mnichů.

Přednáškám a zjevením Mahomedovým učili se zprva jeho učenníci na pamět; však když se množily, byly též zapisovány. Teprva po jeho smrti kázali Omar a Abu-Bekr jednomu z pisařův jeho Zaidovi, aby jednotlivá zjevení, která v rozličných rukou byla, v jeden celek sebral. Však tato sbírka

neměla žádné veřejné platnosti, a svědci zjevení vymírali. Proto dal třetí kalif Othman od téhož Zaida novou sbírku na základě první zhotoviti, při čemž jemu Kurajšovci pomáhali. Tato Othmanova sbírka byla prohlášena za veřejnou čili úřadní, a její opisy poslány do hlavních měst říše. Všechny ostatní sbírky byly zároveň prohlášeny za neplatné, a spáleny. Tak vznikl nynější koran čili alkoran, t. j. čtení, kterýž jest asi tak veliký jako náš Nový Zákon, dělí se ve 114 sur čili kapitol, kteréž opět ve verše (ajaty) se rozdělují, a tvoří moslemům nejen náboženský, ale též politický a společenský zákonník. Sepsán jest prosou, která zhusta má básnický vzlet, však jest plný vnitřních odporů, s kterými stále mahomedanští učenci se obírají.

Mahomedané rozpadají se ve dvě hlavní větve: 1. sunity, kteří vedle koranu přijímají ještě ústní podání o řečech a činech Mahomedových a jeho tří nástupců chalifův Abu-Bekra, Omara a Othmana, a pokládají sebe za pravověrné, k nimž náležejí Turci; a 2. šiity, kteříž Aliho, čtvrtého to kalifa, pokládají za prvního pravého nástupce prorokova majíce onyno tři za uchvatitele, zavrhují sunu (obyčej, řád, podání) k nim se vztahující, a uznávají zas jiná podání, která Sunité zavrhují; jsouť mahomedanští protestanté, ke kterým se Peršané přiznávají. Mimo tyto dvě hlavní strany jest ještě plno menších sekt, kterých vypočítávati nebudeme.

§. 206. Výboje Arabů.

Mahomed nezanechal po sobě synů, leč dceru Fatimu provdanou za jeho bratránka Aliho, sám svého nástupce nejmenoval a předpisův o následnictví nedal; proto jmenovali jeho důvěrníci kalifem jeho tchána Abu-Bekra. Nový kalif pokořiv praetendenty, kteří též za proroky se vydávali a v částech Arabie vládu sobě osobili, přikročil k výbojům proti říši římské a perské. Obě byly vyžilé. Řekové obírali se samými otázkami dogmatickými, při čemž dvůr despoticky sobě vedl, a neučinili nic pro rozšíření křesťanství na svých jihovýchodních mezích, aby tamější národy a kmeny Kristu získali. Mimo to zanedbali hájiti tamějších říšských mezí důkladnými pevnostmi, majíce říši v oněch stranách otevřenou. Dvůr císaře Heraklia byl převratům arabským z prva docela rád, mysle,

že jimi nejvíce Peršané utrpí, a netuše nebezpečenství, kterémuž jednou celá říše po hrozných útrapách a válkách podlehne.

Vojsko Abu-Bekrovo porazilo Peršany, a dobylo Iraku (jižní části staré Mesopotamie); druhé voje zvítězily 23. srpna 634 nad 80.000 Řeky na řece Jarmuku (Hieromaxu), a cesta do Syrie byla otevřena. Omar (634—644), nástupce Abu-Bekrův († 22. srpna 634) v kalifatu, pokračoval ve výbojích; r. 635. byl dobyt Damašek, potom padly v ruce vítězův Emesa, Tiberias, Antiochie; r. 636. Jerusalém, pak celá Palestina, konečně r. 638. veškerá Syrie. Roku 640. dobyl Amru Agypta, vzal r. 641. Alexandrii, spálil její světovou knihovnu a pronikl i dále v Afriku latinskou. Perská říše byla za posledního krále Isdegarda III. (Jezdedšerda) v letech 641—651 dobyta, a tento poslední král byl kdesi u Mervu roku 651. zrádně zavražděn. Peršané valem opouštěli víru Zoroastrovu, a přistupovali k islamu. Kalif Omar byl 3. listopadu r. 644. v Medině v mošei zákeřnicky zavražděn, a nástupcem jeho stal se Othman čili Osman (644—656), zeť Mahomedův. Za jeho vlády porazili Arabové r. 648. afrického místodržitele Řehoře, a vnikli až do Suffetuly v Bysaceně. Opatřivše sobě loďstvo, dobyli týž rok Cypru, pak r. 652. Rhodu a zaplavili též Armenii, zahnavše řeckého místodržitele do Kavkazu. Za císaře Konstanta II. ohrožovali samou Konstantinopol. Za kalifa Ali-ho (656—661) ustáli od výbojů pro vnitřní nepokoje a zpoury proti Alimu, který byl zavražděn. a na jeho místě stal se kalifem Moavija I. (661—680), zakladatel dynastie nazvané Omajjovy. Za něho stal se místo Mediny Damašek sídlem kalifátu, a Arabové obléhali po sedm let (asi 668—675), vždycky za letního počasí Konstantinopol. Však tak zvaný řecký oheň, který vynalezl syrský Řek, mnich Kallinikus, škodil hrozně jejich loďstvu, nemoha vodou býti uhašen. leč jenom pískem. Nezdar válečných podniků na Konstantinopol, veliké ztráty mužstva při nich, kolem 30.000 vojínů, útoky Maronitů, statečných to obyvatelů Libanonu, na samé hlavní město Damašek donutily konečně Moaviju, že r. 677. s císařem Konstantinem IV. Pogonatem třicetiletý mír učinil, ku poplatku se zavázal, a křesťanům svobodné víry propůjčil. Ochranu Konstantinopole připisovali Řekové mocné přímluvě Panny Marie. Po smrti Moavijově měli Řekové trochu oddechu pro nepokoje a zpoury v kalifátu: však když byly utišeny, nastaly od r. 692. nové boje v Armenii,

Malé Asii a severní Africe. A tu jmenovitě v Africe dařilo se výbojcům. Africký místodržitel kalifa Abdalmalika (685—705) Hassan ibn Numan přemáhal Řeky a s nimi spojené Berbery, a dobyl r. 697. Karthaga. Ale když odešel do Damašku pochlubit se svými úspěchy, zmocnil se císařský vojevůdce Jan opět Karthaga. Však nový velitel arabský Musa ibn Nosair vypudil od roku 698. Řeky na dobro z Afriky, dobyl znova r. 699. Karthaga a ztroskotal je, rozšířiv arabské panství do r. 707. po celé severní Africe až k Atlantickému moři, a vyhubil při tom s velikou ukrutností celé kmeny Numidanův a Berberův. Roku 711. bylo Španělsko dobyto. Do Sicilie staly se první vpády Saracenů r. 652. a 669., kteříž ohrožovali odtud jižní Italii.

Rychlost těchto vítězství lze vyložiti na jedné straně ze zpukřelosti a schátralosti říší, s kterými Arabové válčili, a na druhé z jejich jednoduchosti života, nadšenosti pro víru, odměny, která padlým v boji proti nevěřícím v ráji kyne, a konečně z fatalismu. Vojů, které neznaly vína, leč jenom vodu a mléko za nápoj, a spokojily se s rýží a chlebem za pokrm, bylo lze lehko vypraviti a v poli vydržovati.

Islam zasadil křesťanství hrozné rány, na které do dnešního dne náramně trpí. Však přece sloužil prozřetelnosti Boží: 1. Byl metlou na polodivé a zvířecí národy a kmeny, kterým bylo křesťanství převznešené, nežli aby je pochopiti mohli. 2. Vykonal trest na církvi východní, která měla císaře za poloboha, od jednoty s hlavou církve stále se trhala a také odtrhla. 3. Jím byl vražen klín mezi rozkolnickou církev a křesťanské sekty na jedné, Čínou, Japanem a jinými pohanskými říšemi na druhé straně, aby tyto země pravému křesťanství byly zachovány, a hned na počátku zpitvořeného neobdržely. Konečně byli západní národové z náboženské lenosti vyburcováni, k novému duchovnímu životu povzbuzeni a posilněni, a jejich nábožensko-mravní život vzal krásný vzlet, jak toho svědkové jsou křižácké výpravy a boje proti islamu ve Španělsku.

Islam. ztrativ svou první nadšenosť a fanatismus, přestal býti postrachem světa, jakkoli má 160 millionův vyznavačů v Asii, Africe a evropském Turecku (Amerika a Australie nemají žádných mahomedánů). Mahomedanské říše ztratily veškeren svůj lesk, a živoří pouze z milosti států křesťanských, na kterých z části politicky závisejí. Kdekoliv obyvatelstvo mahome-

danské k říši křesťanské na dobro jest připojeno, a islam na roven jest křesťanství postaven; tu nemaje více proti sobě giaurův, ale rovnoprávné občany vymírá, a záhy mizí nemoha snésti mravní převahu křesťanství.

§. 207. Stav křesťanů pod panstvím mahomedanským v Palestině a Syrii.

Když r. 636. Jerusalém mahomedanům vzdáti se musil, ohlásil sv. Sofronius, patriarcha jerusalémský, Abu-Obaidovi, kterýž obležení řídil, že se město vzdá, však prosí, aby kalif osobně přišel vyjednat smlouvy. Omar vyplnil tuto prosbu a v prostičkém oděvu přijel sedě na velbloudu, na kterém byly dva pytle zavěšeny, v nichž svou potravu, datle a rýži, měl uloženou. Byv před branou od patriarchy uvítán, vjel do města a uzavřel s křesťany smlouvu tohoto obsahu: Křesťané budou při životu a svém majetku zachováni, a podrží své kostely, do nichž vstupu mahomedanům brániti nebudou, a na něž žádných křížů stavěti nesmějí; však nových nebudou ani v městě ani v jeho okresu stavěti; na zvony nebudou zvoniti, než jenom srdcem na ně tlouci; jejich dítky nebudou nuceni, aby se koranu učili, za to nebudou s moslemy o svém náboženství mluviti, nikoho ke křesťanství přemlouvati a nikomu ze svých překážeti, aby islamu nepřijímal, a svých křížův a kněh na ulici veřejně ukazovati: moslemům budou poctu prokazovati a všude přednosť dávati, neužívajice s nimi téhož roucha a nenosíce téhož střihu vlasův, a hostíce cestující moslemy po tři dni za darmo; nebudou jezditi na koních osedlaných, nositi zbraní a prodávati víno; konečně budou řádně platiti poplatek, uznávati kalifa za vrchního pána a všeho se varovati, cokoli by se jeho službě protivilo[1]). Krutá to zajisté smlouva, však v oněch okolnostech lze ji ještě nazývati výhodnou.

Když potom moslemové po rozkazu Omarově na místě, kde stával chrám Šalomounův, mošeu stavěti začali a stavba se sřítila: tu namluvili židé, tito odvěcí nepřátelé křesťanstva, kalifovi, že stavby neprovede, pokud kříž postavený na hoře Olivetské nebude ztroskotán. Omar kázal jej podtíti, a při této příležitosti rozbili mahomedané všechny kříže v Jerusalémě.

[1]) Rohrbacher-Rump X. 97.

Potom odebral se Omar do Betléma, a modlil se v chrámu vystaveném na místě Narození Páně. Aby mahomedáné se ho nezmocnili, dal patriarchovi list jistoty, vlastní rukou podepsaný, že toliko jednotlivcům dovoleno jest tam se modliti. Však později bez ohledu na tento list zmocnili se ho mahomedáné [1].

Podobné smlouvy, jako byla jerusalémská, uzavírali křesťané jiných měst a okresů v Palestině a Syrii, pokud jim to bylo možno.

I za vlády saracenské putovali nábožní křesťané do svaté země. Karel V. vystavěl v Jerusalémě dům pro francké poutníky s kostelem Panny Marie, založil v něm knihovnu, a uděloval hojné podpory k opravám tamějších kostelů [2]. Ano pro přátelské spojení s ním poslal mu kalif Harun al Rašid (Áron Spravedlivý) klíče od Božího hrobu, podrobil jaksi sv. město s křesťany jeho svrchovanosti a pokládal sebe toliko za jeho obhájce proti nepřátelům. Byláť to více zdvořilosť ve slovech nežli skutečný dar, kteréhož udržeti Karel byl by nemohl. Však křesťané přece pociťovali úlevu, a po celém světě velebili slávu a moc velikého císaře, kterýž i v nejvzdálenějších krajinách pomoc a ochranu poskytnouti může [3]. Když r. 809. kuple chrámu Vzkříšení Páně sesutím hrozila, opravili ji patriarcha Tomáš a Egypťan Bokkam (813—820). Teprva r. 936. a 969. nastala nová zpustošení fanatickými mahomedány. V Palestině trvaly některé kláštery dále, jako velká laura sv. Sabby u Jerusaléma, veliká laura sv. Charitona, klášter sv. Euthymia a klášter sv. Theodosia, s nimiž jakož i s patriarchou Tomášem obcoval písemně sv. Theodor Studita z Kt. († 826) [4].

Hůře dopadalo to v Syrii. Antiochie měla za časů sv. Jana Zlatoústého kolem 100.000 křesťanův. Když zemětřesením byla pobořena, byla za císaře Justiniana I. r. 526. znova vystavena, a sloula Městem Božím (Theopolis). Ale když ji mahomedáné dobyli, stal se veliký úpadek křesťanství, jmenovitě když měla monotheletské patriarchy, kteří se v Konstan-

[1] l. c.

[2] Hergenröther: Photius, Patriarch von Ct. Regensb. 1867. II. 54.

[3] Damberger III. 29.

[4] Srv. Photius od Hergenröthera II. 48. 49.

tinopoli zdržovali. Po patriarchovi Jiřím II., který synodu trullanskou z r. 692. podepsal[1], byl stolec melchitský čili pravověrný po 40 let uprázdněn. I později byla dlouhá uprázdnění, jakkoli kalif Jezid III. r. 744. Antiochenským svobodnou volbu patriarchy propůjčil. Roku 750. byla s kalifem Mervanem II. (744—750) dynastie Omajovců svržena, a Abbasovci, t. j. potomci strýce Mahomedova Abbasa zmocnili se kalifátu, z nichž první Abul Abbas (750—754) zavedl úřad prvního ministra čili vesira, a přeložil své sídlo z Damašku, který přál Omajjovcům, nejprve do Hiry, a později vystavěl si vlastní residenci v Hašimijji u Anbaru Když kalif Abu Džafar příjmím Almansor (Vítěz), bratr předešlého (754—775) založil Bagdad (r. 762.), sídlili Abbasovci v tomto městě. Však toto přeložení sídla podál Antiochie a Konstantinopole neprospělo mnoho oběma. Místodržitel antiochenský a příbuzný Almansorův Salem kázal okolo r. 756. sepsati kostelní poklady křesťanův a prodati; což se také stalo Týž poslal kolem r. 757. patriarchu Theodora do vyhnanství pro podezření, že si s dvorem Konstantinopolským dopisuje. Vůbec vedlo se melchitským čili katolickým patriarchům zle i s jejich věřícími, poněvadž mahomedáné měli je za stoupence císařovy, a viděli v nich nepřátele říše. Z této příčiny nelze postoupnosť katolických patriarchův alexandrinských. antiochenských a jerusalémských udati, za to jest známa postoupnosť bludařských patriarchů, k nimž mahomedané mnohem příznivěji se chovali, vědouce, že jsou zarytými nepřáteli císařovými.

Veškeré obcování mezi křesťany pod panstvím arabským stojícími a mezi křesťany východního císařství jakož i západními bylo přerušeno nebo s nebezpečenstvím života spojeno. Když měl býti svolán sedmý všeobecný církevní sněm, nicaejský II., psal patriarcha Konstatinopolský Tarasius patriarchům, antiochenskému alexandrinskému a jerusalémskému, aby alespoň dva posly poslali, kteří by je na něm zastupovali. S tím listem odebrali se dva srdnatí mnichové na Východ, však cestovali s velikou tajností jako vyzvědači, nebyli od palestinských mnichů, kterým se svěřili, kdo jsou a proč přicházejí, ani ku patriarchům puštěni z bázně před mahomedány, aby nové pronásledování na domorodné křesťany jako

[1]) Hefele III. 313

přívržence císařovy nepozdvihli. Mnichové poslali sami ze svého středu dva mnichy, Jana, bývalého syncella patriarchy antiochenského, a Tomáše, bývalého syncella patriarchy alexandrinského ke sněmu, nedali jim nic písemného s sebou, než jenom oustně měli víru tří východních stolců vyjádřiti.

Za válek občanských o kalifát a ve zpourách místodržitelů proti kalifovi trpěli křesťané nejvíc; obě strany vrhaly se na ně jako na společného nepřítele. Vraždění, zloupení a zprznění žen a panen bylo osudem křesťanův. A tu není divu, že za takových útrap křesťanův ubývalo, a že v mnohých krajinách na dobro vyhynuli.

Řekové dobyli r. 969. pod císařem Niceforem Phokou zas Antiochie; jakobitský patriarcha Jan byl s některými biskupy do Konstantinopole přiveden, kde s ním patriarcha Polyeuktus nadarmo disputoval. Poněvadž Saraceni melchitského patriarchu zavraždili, ustanovil Polyeuktus biskupa Theodora z Koloneje za hlavu Melchitů. Za to dosáhla zuřivosť Saracenů velikého stupně v Jerusalémě. Patriarcha Jan byl r. 969. pod záminkou, že prý východního císaře k válce dráždil, spálen, a chrám Božího hrobu zapálen. Císař Jan Tzimisces rozšířil r. 974. řecké panství zase po Syrii, však za to trpěli přemnoho křesťané v Jerusalémě a krajinách od Saracenův obsazených. Jedním slovem, křesťané byli stálými mučenníky [1]).

§. 208. Stav křesťanů v Egyptě a severní Africe.

Egypt se svým hlavním městem Alexandrií býval perlou říše římské i katolické církve. Alexandrie byla plna kostelův a klášterů, kněží, mnichův a jeptišek. Patriarcha měl rozsáhlou i světskou pravomocnoť, jak viděti jest v životě sv. Cyrilla Alexandrinského, a v církevním ohledu stálo pod ním již ve 4. století okolo 100 biskupův. Ale bohužel blud monofysitský zachvátil veškeré domorodé obyvatelstvo, kteréž bylo za císaře Heraklia (610—641) pět až šest millionů silné. Proti domorodcům čili Koptům mizeli katolíci čili Melchité počtem asi 300.000; skládajíce se z Řeků, vojínův a jiných panujících

---

[1]) Srv. Hergenrötherova díla: Handbuch der allg. Kirchengeschichte I. 521. sq.; a Photius II. 58. sqq. Möhler-Gams II. 122 sqq.

tříd, a jsouce od nich krutě nenáviděni. Za těchto okolností vytáhl r. 640. arabský vojevůdce Amru proti Egyptu; však nebyl by nic pořídil, kdyby císařský místodržitel, rodem Kopt, Mukaukas čili Almukaukis nebyl císaře a vlasti zradil. Uzavřel s Amru-em smlouvu, kterou Koptové se zavázali ku poplatku dvou denarů z hlavy, od něhož ženy, starci a děti byli osvobozeni, a k mírné pozemkové dani, a za to ouplnou náboženskou svobodu obdrželi. Jejich tehdejší patriarcha Benjamin dostal tatáž práva, která měl pravověrný, jehož stolec zůstal skoro 80 let neobsazeným, v kterémž čase Koptové největší části katolických kostelů se zmocnili. Teprva za kalifa Hišama (724—743) ustanovený katolický patriarcha Kosmas obdržel několik odňatých kostelů nazpět i v Alexandrii, kde katolíci jedinký kostel sv. Saby měli. Jiné ještě kostely obdržel jeho nástupce Politian čili Balatian kalifem Harunem al Rašidem. Patriarcha Eustathius († 805) vystavěl kostel sv. apoštolů. Za kalifa Al Mamuna (813—833) a patriarchy Krištofa obdrželi katolíci kostel Panny Marie. Křesťan Bokkum stal se prefektem Bury. Zhusta měli katolíci s Jakobity před úřady saracenskými spory o kostely, které pravidelně prohrávali. Tak ztratil patriarcha Kosmas svůj spor o kostel sv. Menny v Maraeotidě proti jakobitskému patriarchovi Chailu († 766). Pod útrapami saracenskými zavládla veliká nevědomosť mezi duchovenstvem i vyšším. Patrnou jest z annalů melchitského patriarchy Eutychia (Saïd ibn Batrik † 940), který v nich mnohé báje vypravuje, hrubých omylův o dřívějších církevních dějinách, ano též o všeobecných synodách jmenovitě o páté se dopouští, spor o obrazy do časů císaře Theofila klade, o rozkolu Fotiově ani zmínky nečiní. O patriarchovi Kosmovi vypravuje týž Eutychius, že neuměl čísti ani psáti. Když někteří jeho nástupcové za učence platili, byl to asi menší stupeň nevědomosti. Od času papeže Agathona a šesté všeobecné synody neznali v Alexandrii již ani dobře jmen papežů, podobně neznáma zůstala jim větším dílem jména patriarchů Konstantinopolských. Vůbec zakrněl z východních patriarchálních stolců nejvíc alexandrinský.

Benátské lodě přicházely za obchodem často do Alexandrie, a tu kolem r. 820. smluvili se Benátčané se strážníky hrobu sv. Marka, a odvezli tajně sv. tělo do Benátek, kde s velikou slávou od dožete Justiniana a biskupa Ursa bylo při-

jato. Nástupce Justinianův byl jeho bratr Jan, který vystavěl nádherný kostel sv. Marka, a v něm jeho sv. tělo uložil [1].

Však Koptům bylo brzo pykati jejich zrády. Nastala jim krutá pronásledování. Patriarcha Alexander (699—724) byl dvakráte ceněn a svědkem, jak místodržitel Abd-el-Aziz všechny mnichy a kněze sčítati dal, a každému Koptovi veliký poplatek uložil. Tyto dávky zvýšil jeho nástupce Obeidallah, tak že v letech 725 a 726 zpoura nastala, v níž množství Koptův od Arabů pobito bylo. Potom zostřila se opatření proti Koptům. Mnichové musili nositi vypálené znamení na ruce; kdož jeho nenosil, uťala se mu ruka. Kdo z křesťanů listu legitimačního neměl, propadl veliké peněžité pokutě. Mnoho kostelův a klášterů bylo zbořeno, a množství duchovních odpraveno. Každý křesťan musil vypálené znamení lva na rukou nositi. Zpoury v letech 738—39, 749—50, 767, 772—73 byly hrozně potlačeny. V Starém Kairu (Fostatu) musili křesťané docela mrtvol požívati. Mnoho kostelů bylo se zemí srovnáno. Když Koptové v nové zpouře r. 831. a 832. byli znova poraženi, mužové povražděni, ženy a děti povstalců prodány; byla moc jejich v Alexandrii zničena. Tato pronásledování způsobila, že Koptové valem obraceli se k islamu. Jejich smíšenina s přistěhovalými Araby tvoří nynější Fellachy. Těch, kteří křesťanství věrnými zůstali, čekaly nové ukrutnosti. Roku 849. vydal kalif Motevakkil rozkaz, aby křesťané oděv různý od oděvu moslemského nosili. Nově vystavené kostely musily se zbořiti, domy křesťanů podrobily se dani, a nad jejich vchody musily se čertovské příšery postaviti. Žádný moslem nesměl Kopta vyučovati, a Kopt žádného veřejného úřadu míti. Konečně bylo jim zakázáno užívati koní, a musili se spokojiti s osly a bůvoly. Ani po smrti neměli pokoje; jejich hroby nesměly tvořiti rovů, než musily býti se zemí zároveň. Vydírání peněz trvalo stále. Krátký pokoj nastal křesťanům za pátého fatimidského vládce Aziza Billaha, který křesťanům trpení čili toleranci propůjčil, a křesťana Nestoria místodržitelem země Nilské jmenoval. Však rozhořčená strana islamská svrhla Nestoria, a ukřižovala ho. Třetí kalif egyptský Hakem (996—1021) zuřil hrozně proti křesťanům, kázal r. 1002. patriarchu Zachariáše hoditi lvům, dal Isua, syna jmenovaného Nestoria, stíti, zabavil všechny po-

[1] Obšírnou zprávu o přenesení těla sv. Marka z Alexandrie do Benátek z archivu vatikanského podává Barouius ad ann. 820. nr. 29—50.

zemky a budovy kostelům a klášterům náležející, a dal později všechny kostely zbořiti. V letech 1012—1014 bylo v Egyptě okolo 1000 kostelův a klášterů zbořeno. Zběsilý kalif poručil, aby křesťané nosili černé turbany, žluté prouhy na černých šatech, okolo těla pás a na krku pět liber těžký kříž. naposled kázal, aby se všichni do měst řeckých vystěhovali, což ovšem provedeno nebylo. Toho času zástupové Koptů přecházeli k islamu. A tak zanikalo křesťanství, a zaniklo až na nepatrné zbytky, které se za vlády turecké udržely. Pro osudy křesťanství byla důležitou výprava francouzská pod Napoleonem r. 1798., která moc Mameluků zničila. Zápletek z výpravy této plynuvších použil Mehmed Ali, a štěstím válečným proti sultanu stal se dědičným místokrálem egyptským a zakladatelem nynější dynastie. On prohlásil náboženskou toleranci za státní základní zákon. Za našeho času jest všech Koptův asi 300.000, z nichž jest s církví katolickou asi 4000 sjednoceno [1]).

Roku 411. měla Prokonsulární Afrika, Numidie a Mauretanie 575 biskupských stolců. Katolíci utrpěli mnoho pod vládou vandalskou, však zotavili se zase pod panstvím císařským. Ale tyto země připadly po krutém boji Saracenům, žádné smlouvy nebyly s křesťany uzavírány, proto islam vyhubil církev. Po staletí není o křesťanech v Africe řeči, arabští spisovatelé mlčí o nich, a přece tam byli, ačkoli počtem skrovní. První zmínka činí se o nich teprva ke konci 10. století. Duchovenstvo a lid karthaginský poslali ku papeži Benediktovi VII. (975—983) kněze Jakoba s prosbou, aby ho za arcibiskupa posvětil. Papež vyplnil s radostí tuto žádosť, seznav, že Jakob jest pravověrný [2]). Tato církev byla vlastně v Tunisu, však poněvadž Tunis byl založen z Karthaga, nazývala se církev tuniská po starocírkevním obyčeji karthagin-

---

[1]) Srv. Eus. Renaudot: Historia Patriarch. Alex. Jacob. Paris. 1713. — Eutychii Annales. — Taki-eddini Makrizzi (právník kairský okolo r. 1441): Historia Coptor. christian. in Aegypto. arab. et lat. ed. Wetzer. Solisb. 1828. — Makrizzi, Geschichte der Kopten, herausg. von Wüstenfeld. Götting. 1845. — Das Christenthum in Aegypten. Seine Geschichte, Spuren und jetzige Gestalt v Hist. pol. Blätter. 1880. sv. 86. str. 81 sqq. — Hergenröther: Photius II. 51 sqq.; Kirchengeschichte I. 520.

[2]) Ep. opata Lva k franckému králi Robertovi ap. Pertz M. G. h. V. (script. III.) 689.

skou. Dílo, které papež Benedikt VII. a arcibiskup Jakob založili, trvalo přes 100 let.

Za papeže Lva IX. (1048—1054) vypukly v africké církvi spory. Biskup města, které papež Gummitanou nazývá, povstal proti svému metropolitovi karthaginskému, chtěje býti sám metropolitou, aby mohl biskupy světiti a sesazovati a synody provinciální slaviti. Však dva jiní biskupové Petr a Jan, jejichž sídla nejsou jmenována, stojíce po straně metropolity obrátili se se stížností k stolci Petrovu. Papež Lev IX. odpověděl dvěma listy z prosince 1053 [1]), z nichž jeden jest datován k biskupu Tomášovi, druhý k biskupům Petrovi a Janovi, kteréž papež chválí, kárá však gummitanského, poněvadž každý biskup svou diecési spravuje, ale bez svolení a vědomí karthaginského metropolity nic rozhodovati nemá, tedy žádných biskupů souditi ani synod svolávati. Spolu naříká papež toho, že kde dříve sta biskupů se radívávali, teď všech sotva jest pět. Zakročením papežovým byl spor uklizen.

Do věcí církve africké zakročil též papež Řehoř VII. Emir Ennaser odňal svému příbuznému Moezovi Tunis, a dosadil tam za místodržitele Abda el Haika. Však nezůstal dlouho v jeho držení; Abd-el-Haik odpadl od něho, učinil se samostatným pánem, chtěl míti stranu též mezi křesťany, a týral arcibiskupa karthaginského čili tuniského, že nebyl jeho křesťanským stoupencům po vůli, kdežto Ennaser chránil stávajícího církevního řádu. Tu zakročil papež. Listem od 15. září 1073 [2]) napomínal duchovenstvo a karthaginskou, t. j. tuniskou obec, aby nenávisť a nepřátelství ze srdce odložili a útrapy Saracenů trpělivě snášeli; „s bolestí slyšeli jsme, že někteří z vás tak se zapomněli, že svého arcibiskupa Cyriaka, našeho spolubratra, u saracenské vrchnosti obžalovali tak bezbožně, že byl jako loupežník silniční týrán a na nahém těle bičován"; konečně hrozí papež vinníkům klatbou, nepolepší-li se. Listem téhož data [3]) chválí papež arcibiskupa, že proti kanonům nechtěl udělovati neplatná svěcení; pro takovou věc ať i mučennictví postoupí.

---

[1]) Jaffé reg. pont. Nr. 3267 et 3268; Mansi XIX. 657 sq.

[2]) Jaffé reg. pont. Nr. 3557.

[3]) ibid. Nro. 3558.

Papež zřídil docela druhé arcibiskupství v Africe. Poněvadž církev tamější byla tak zpustošena, že neměla ani tří biskupů potřebných, aby někdo na biskupství posvěcen býti mohl, vyzval Řehoř VII. listem od června 1076 arcibiskupa Cyriaka, aby s biskupem, kterého papež nedávno pro ony krajiny vysvětil, některého duchovního schopného k biskupství dle sv. kanonů vyvolili, a ku posvěcení do Říma poslali [1]). Biskupové vyplnili vůli papežovu, a poslali duchovního Servanda do Říma. Řehoř posvětil ho za arcibiskupa Bugie, a dal jemu s sebou domů list k duchovenstvu a lidu [2]). Spolu doporoučel jej listem [3]) emirovi Ennaserovi, jemuž zároveň děkoval za dary zaslané a křesťany, které na svobodu propustil. Bugie bylo nově vystavěné hlavní město Ennaserovo v bývalé provincii Mauritanii Sitifensi. Bohužel jsou to poslední zprávy o křesťanech afrických; Cyriakus jest poslední známý karthaginský arcibiskup. V následujících časech není více řeči o domorodných křesťanech tuniských.

§. 209. *Mahomedané ve Španělsku; stav křesťanů pod jejich panstvím* [4]).

Visigothská říše byla vnitřními spory a nemravností předposledního krále Vitiky celá rozervána a schátrala, což přišlo vhod Arabům, kteřiž od ní toliko úžinou byli odděleni. Jejich africký místodržitel Musa srozuměl se s velitelem pevného města Ceuty Julianem, který na krále Rodericha nesmírně byl rozhořčen, že jeho dceru ke dvoru toledskému na vychování danou porušil, obdržel Ceutu smlouvou, a ku pobídkám Julianovým poslal po jeho lodích svého podřízeného velitele Tarika, syna Zejjadova, s 12.000 muži do Španěl. Julian byl s nimi.

---

[1]) Jaffé Nro. 3743.

[2]) ibid. Nro. 3744.

[3]) ibid. Nro. 3745.

[4]) Florez. España sagrada X. XI. — Condé, Geschichte der Herrschaft der Mauren in Spanien, deutsch von Rutschmann. Karlsruhe. 1824. — Aschbach: Geschichte der Omajaden in Spanien. 2 Bde. Frankf. 1829 sq. — Lembke: Geschichte von Spanien, fortgesetzt von Schäter. Hamb. 1831 sq. — Gams: Kirchengeschichte von Spanien. Regensb. 1862—79. sv. II. — Dozy: Geschichte der Mauren in Spanien bis zur Eroberung Andalusiens durch die Almoraviden. Deutsche Ausg. Leipz. 1874.

Tarik porazil Visigothy v červenci r. 711. v osudné bitvě u Xeresu de la Frontera, ve které král Roderich padl. Říše visigothská byla v tom okamžení bez krále, kdy nejvíce ho potřebovala, a zmizela velmi rychle. Po bitvě xereské sesílil se Tarik loupeživými Berbery, a rozhodl se k radě Julianově a proti zákazu řevnivého Musy pro dobytí veškerého Španělska. V krátkém čase opanoval on se svými vůdci Malagu, Granadu, Medinu, Sidonii a Kordovu. O květné neděli r. 712. vzdalo se Tarikovi Toledo, hlavní město říše, odkudž bez průtahu pronikl ku Guadalaxaře a ukořistil tam drahocenný stůl, řečený Šalomounův [1]) nebo smaragdová tabule, vykládaný zlatem, perlami a drahokamy, kterýž se cenil na 200.000 denarů. Arabové pojmenovali město, kdež jej nalezli, Městem Stolu (Medina Almeida). Potom dobýval Tarik město po městě až k Astorgě. Tu přišel Musa, jsa žárliv na slávu Tarikovu, s 18.000 muži do Španěl, zmocnil se Sevilly a Meridy a kázal Tarika uvrhnouti do vězení, z kteréhož však jej po rozkazu kalifově propustiti musil. Oba vojevůdcové smířili se a zmocnili se veškerého Španělska. Toliko v horách asturských, galaecských a biscayských ubránili se křesťané, sesíleni jsouce utečenci, Arabů. Prvním knížetem těchto krajin jmenuje se Pelago čili Pelagius, okolo něhož se hrdinové seřadili, aby boj pro víru a svobodu proti půlměsíci započali.

Kalif Valid (713—715) povolal oba vítězné vůdce Musu a Tarika do Damašku. Cesta Musy z Ceuty do Damašku podobala se velikolepému triumfu; vezlť s sebou na vozích a velbloudech nesmírnou kořisť, a vlékl 30.000 křesťanů, mezi nimiž bylo 400 rukojmí z rodin gothických králů, všichni majíce dle zpráv arabských zlaté koruny a kolem těla zlatem posázené pasy. Kolik mimo to křesťanů bylo za otroky prodáno, nikdo nepoznamenal. Však Musa upadl u nového kalifa Solimana (715—717) v nemilosť, který kázal jej do žaláře uvrhnouti a na paty mrskati, a jeho syna Abda Alaziza, místodržitele španělského, odpraviti. Tarik upadl v zapomenutí.

Arabové, dobyvše Španělska až k severním horám, pokoušeli se též o ně; však brzy obrátili se raději k východu do jižní Gallie, kdež jim kynula kořisť. Roku 725. přestoupil místodržitel Anbessa Pyreneje, dobyl útokem Karkassonne, obsadil

[1]) Myslilo se, že za Tita byl z Jerusaléma do Říma přinesen; král visigothský Thorismund obdržel jej od Aetia z kořisti odňaté Attilovi.

Nimes, vrazil do Burgundska a zpustošil tam Autun. Nejkrutěji řádili Arabové proti mnichům a klášterům, a jedno oddělení proniklo až k Vogesům, a zloupilo klášter luxeilský. Roku 732. dal se jiný místodržitel Abd-Elrahman v čele 400.000 mužů na pochod do Gallie, porazil aquitanského vojvodu Eudona na stoku Garumny a Dordonia, a dobyl Burdigaly (Bordeauxu). Eudo spasil se útěkem, a celá jeho země a Neustrie byla otevřena mahomedanům. Eudo nevěděl o jiné pomoci leč od svého posavadního protivníka Karla Martella, v němž jediná spása spočívala. Arabové, zmocnivše se Poitiersu, táhli na Tours; tu blížil se Karel se svými Franky. Nastalo rozhodné okamžení netoliko Gallii, ale též veškerému křesťanstvu a celé Evropě. Kdyby byli Frankové bývali poraženi, křesťanský svět s veškerou svou vzdělaností byl ztracen. Však prozřetelnosť Boží bděla nad ním. Arabové vrazili na pravé muže. Oboje vojska setkala se poblíže Poitiersu. Po sedm dní leželi proti sobě křesťané a mahomedané táborem, Východ to a Západ, jedni na druhé pohlížející. Frankové divili se opáleným tvářím Arabů, jejich bílým turbanům a pláštům a kulatým štítům. Moslemové dojížděli na svých lehkých koních až k šikům křesťanským, prohlížejíce sobě jejich železné vyzbrojení, lesklé přilby, drátěné košile, sáhodlouhé meče a pádné sekery. Karel vedl sobě opatrně, a byl by ještě déle cvičil své voje v pohledu na mahomedany, kdyby Abd-Elrahman nebyl sám bitvy započal, boje se, aby jeho bojovníci malými potyčkami se neunavili, a mysle neztratili, poněvadž pro ně špatně dopadaly. Osmý den v sobotu (4., 11., 18. nebo 25. října[1]) hnala se moslemská jízda s pokřikem Allah akbar (Allah jest veliký) na křesťanské šiky jako hrozná vichřice, ale tyto stály jako skály a železné hradby. Dvacetkráte byl útok učiněn, a dvacetkrát statně odražen. Abd-Elrahman důvěřuje se ve své posavadní štěstí kázal znova útočiti, bitva stala se všeobecnou a s obou stran krvavou, ale křesťanské šiky stály jako železná hradba. Tak trvalo to až do čtyř hodin odpoledne. Tu najednou rozléhá se křik za pomoc a hlomoz z tábora arabského. Eudo přepadl se svými Aquitany a Basky ležení Abd-Elrahmanovo. Poslední šiky arabské spěchají táboru ku pomoci, ve vojích vzniká zmatek a zděšení. Karel to pozoruje a káže postupovati ku předu. Železná

[1]) Týhodní den bitvy jest znám, ale nikoli den měsíce; sobota bylo v říjnu 732 v uvedené dni; nejspíše byla bitva svedena 25. října.

hradba postupuje a poráží všechno před sebou. Abd Elrahman spěchá od jednoho oddělení k druhému, aby je zastavil, činí divy udatnosti; ale nic naplat; padá s koně, zmatek a outěk jest všeobecný; všechno valí se do ležení, z něhož Eudo zase byl vyhnán. Nastala noc, a Karel čekal v pevném šiku druhý den na nový boj. Ráno viděli Frankové bílé stany, však Arabové prchali v noci ku Pyrenejím. Kořisť byla veliká. Frankové dle zpráv franckých nepronásledovali Arabů, dle zpráv arabských činili to, přinutili utíkající k několika bitkám a pronásledovali jich až do Narbonny, kdež se uzavřeli. Eudo nabyl opět svých zemí.

Poitierská bitva jest jednou z nejdůležitějších a nejznamenitějších událostí světových. Křesťanské náboženství, francká říše a celá Evropa byly zachráněny, Arabové poprve v otevřeném poli na hlavu poraženi, a jejich víra ve světové panství otřesena. Musa prý již pomýšlel: podmaniti říši franckou a longobardskou, proniknouti Podunajím na poloostrov balkanský, vyvrátiti východní císařství, a konečně prohlásiti s vrchu Vatikanského veškerému světu, že jediný jest Bůh Allah a Mahomed jeho prorok. Tyto dalekosáhlé plány zmařil Kristus, prohlásiv Karlovým mečem, že svět náleží kříži, a ne půlměsíci. Frankové, Němci a všichni křesťané nabyli zase důvěry, že kříž půlměsíci nepodlehne. Karel zasloužil si vítězstvím poitierským díky veškerého křesťanstva, svou velikou slávu a své příjmení: Kladivo (Martell). Karel Kladivo byl kladivem na mahomedany.

Co kostely a kláštery utrpěly, a kolik jich bylo pobořeno po čas této války, nelze ani udati. Mezi četnými byl zbořen též znamenitý klášter Lerinský, jehož opat Prokarius byl s 500 mnichy nejprve mučen, a pak zavražděn. Církev sv. koná památku jejich 12. srpna[1]).

Nástupce Abd-Elrahmanův v místodržitelství španělském Abd Almalik obdržel posily z Afriky, a snažil se kleslou mysl Arabův pozdvihnouti; však při vší udatnosti bývaly zbraně Arabů nešťastny.

Porážky poitierské, zděšení mahomedanův a nesvornosti emirů použili křesťanští horalé, povstali proti Maurům a jejich

---

[1]) Bolland. Acta SS. 12. Aug. (Aug. II.'737.); Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 1, 525.

hrdina Pelayo čili Pelagius z rodu krále visigothského Chindaswinthy porazil nesčíslné vojsko maurské v úžině Kanikaské v jihovýhodním úhlu Asturie. Asturie stala se samostatným královstvím, jemuž Pelayo kolem 19 let panoval. Když r. 737. zemřel, následoval po něm jeho syn Favila. Však tento zemřel po dvou letech r. 739. bez dítek, a měl za nástupce Alfonsa příjmím Katolického, manžela jeho sestry Ermensindy, a syna Petra, vojvody Kantabrie, potomka krále Rekkareda. S nečetným ale hrdinským vojskem dobyl Alfons se svým udatným bratrem Froilou mnohých výhod na Maurech, spojil Kantabrii a celý pomořský břeh až k zemi Vaskonů s Asturií, odtud dostal se přes hory do Galicie, obsadil Lugo, pronikl až k řece Dueru a ještě dále na jih, a podržel veškerou zemi od Minha přes Astorgu až k Rioje (Ruconia) mezující s Alavou. Ostatní kraj zpustošil, zničil města a opevnění, odvedl osvobozené křesťany do hor a to všechno provedl, poněvadž mahomedané domácími rozbroji byli zaneprázdněni. Alfons panoval slavně 18 let, a zemřel roku 757. Nástupcem stal se syn jeho Froila. Alfons jest praotec španělských králů, kteří po mnohá století tam panovali. Froila vystupoval opět výbojně proti Maurům, a vystavěl hlavní město Oviedo, sídlo králův asturských a leonských.

Též křesťanští horalé aragonští povstali pod náčelníkem Azenariem, který založil si samostatné hrabství.

Pipin, král francký, podnikl r. 759. výpravu do Septimanie, dostal Narbonnu zradou křestanů do svých rukou, vyhnal Saraceny na dobro z jižní Gallie, rozšířil své panství až k Pyrenejím, ano i za ně, když Soliman, emir gironský a barcelonský, jemu pod ochranu se poddal.

Mezi tím byli Omajjovci s kalifátu od Abbasovců svrženi a princové tohoto rodu vyhubeni, toliko jednomu z nich, dvacetiletému Abd-Elrahmanovi, vnuku kalifa Hišama, podařilo se prchnouti do Afriky, odkudž jej nespokojenci povolali do Španělska a prohlásili za svého náčelníka proti místodržiteli Jusufovi. Abd-Elrahman porazil Jusufa r. 755., zmocnil se Kordovy, kterouž učinil svým sídlem, a zbudoval si znenáhla mocnou říši. Jakožto panovník veškerého mahomedanského Španělska nazýval se ne kalifem, ale pouze „knížetem věřících“. Proti Karlovi Velikému válčil nešťastně, kterýž jeho voje porazil, a veškeré země až k Ebru, jenž meze španělské marky tvořil, dobyl. Abd-Elrahman zemřel v Meridě 9. října 787.

Jeho nástupcové Hešam, syn, a Hakem I. (od r. 796.), vnuk, upevnili znamenitě svou moc. Značné stavby podnikaly se v Kordově, vědy a umění pěstovaly se, jmenovitě za Abd-Elrahmana II. (822—852) a Mahomeda I. (852—886).

Křesťané, žijící pod žezlem kalifatu španělského, slouli Mozarabové (t. j. nepraví Arabové, cizinci mezi Araby). Hned za prvních dobyvatelů Španělska Tarika a Musy stěhovalo se mnoho mahomedanů z Afriky do Španělska. Židé za králů gothských ze Španělska vypuzení navrátili se nazpět, a odplaceli křesťanům s úroky, kolik jim po jejich domnění ublížili. Pro jejich nenávisť ke křesťanům svěřovali jim Arabové hájení dobytých měst. Co křesťanův od Krista k islamu odpadlo, nelze určiti, ale přece musilo jich býti mnoho, poněvadž země rychle naplnila se vyznavači Mahomedovými. Násilím nenutili křesťanů k islamu ani první arabští místodržitelé, ani pozdější kalifové Omajjovci. Jest známa smlouva, kterou město Toledo s Tarikem uzavřelo, jejíž hlavní články jsou: 1. zbraň a koně vydají se; 2. kdo v městě zůstati nechce, má volnosť vystěhovati se, ale musí svůj majetek tam zanechati; 3. každý kdo zůstane v městě, má svůj majetek pojištěný; 4. křesťané podrží svobodné vykonávání svého náboženství proti poplatku (charadž) jakož i svobodné užívání stávajících kostelův, ale nové smějí jenom stavěti s dovolením mahomedanské vrchnosti; 5. křesťanské zákony a zavedené soudní řízení zůstanou v platnosti; však žádný nesmí býti trestán, kdo k islamu přejde[1]). Podobným způsobem vzdávala se ostatní města.

V celku stáli Saraceni v slovu. Stará biskupství a arcibiskupství zůstala a trvala dále; kapitoly volily svobodně biskupa. Tak zvolila toledská kapitola po smrti arcibiskupa Vistremira († 858) za jeho nástupce sv. Eulogia. Však kalif Abd-Elrahman III. (912—961) učinil r. 958. mozarabského duchovního Recemunda granadským arcibiskupem, poněvadž obtížné poselství k německému dvoru dobře jemu provedl. Z tohoto případu lze souditi, že kalifové brzo poznali vliv biskupů na křesťany, a tudy ze státní moudrosti nebo za odměnu prokázaných služeb pojmenovali mnohdy křesťanům spolehlivé duchovní, kteréž oni za biskupy potom zvoliti musili. Týž Abd-Elrahman III. byl první španělský kalif, kterýž arcibiskupu svého hlavního města Julianovi dovolil, aby ku papeži posly poslal, a s ním

[1]) Condé-Rutschmann I. 41

opět obcoval. V 9. století bylo v hradbách kordovských šest křesťanských kostelů, pak mužské a ženské kláštery. Smíšená manželství křesťanek s mahomedany byla dovolena, křesťanky mohly zůstati při své víře, synové z těcho manželství musili býti mohamedany, dcery však mohly býti křesťankami.

Co do světských věcí křesťanů spravovali je nižší úřadníci křesťanští. V Kordově byl docela jeden vyšší kalifem dosazený křesťanský hrabě, který měl týž obor působnosti jako dříve za vlády egyptské. Mimo to připomínají se soudcové a advokáti mozarabských křesťanů; však nález smrti musil býti potvrzen od kadiho. Spory mezi mahomedány a křesťany náleželi před kadiho. Křesťan, který mahomedánku porušil, musil se státi mahomedánem a ji za manželku pojmouti, nebo byl smrtí potrestán.

Tuto mahomedánskou mírnosť proti přirozenosti islamu lze z toho vyložiti, že emiři za prvních časů myslili, že lépe jest bráti daň z hlavy a charadž a trpěti křesťany, později bylo na potlačení a vyhubení křesťanův již pozdě. Bylať zde mocná francká říše Karlovců sahající až k Ebru, a v Španělsku samém malá království.

Avšak islam, i když křesťanům trpění propůjčil, učinil to s takovými obtížemi, že křesťanství v hrozné břímě proměnil, chtěje touto cestou jeho vyznavače k odpadnutí přiměti. Mahomedanský právník Maverdi uvádí dvanácte článkův o poměru moslemů k nemoslemům, z nichž šest jest nutných, od kterých upustiti nelze, a šest, od kterých lze prominutí uděliti. Oněch šest nutných jest: žádný giaur nesmí pod trestem smrti 1. koran tupiti nebo měniti; 2. proroka lhářem nazývati; 3. islam tupiti; 4. mahomedánku za manželku pojmouti; 5. moslema od islamu sváděti; a 6. nepřátelům islamu pomáhati. Oněch šest článkův, od kterých kalif prominutí dáti mohl, bylo: 1. giaurové mají nositi roucho různé od moslemů; 2. jejich domy nemají velikostí a výškou převyšovati domů moslemských; 3. hlahol zvonův a hlas duchovních při modlitbách nesmí býti slyšán; 4. nesmějí veřejně ani vína píti, ani vepřového masa požívati, ani sobě kříž v čele průvodu přednášeti; 5. své mrtvé mají v tichosti pochovávati bez hlasitých nářkův; a 6. nesmějí jezditi ani na koních, ani dromedárech, ale jenom na mezcích a oslech [1]). Zdá se, že španělští kalifové křesťanům těchto šest

---

[1]) Schaefer II. 118 sqq.

nenutných článků prominuli. Zvonilo se na zvony mozarabských kostelů, veřejné pohřby konaly se s účastenstvím duchovních, a kříž nesl se v čele průvodů.

Na zvláštní cestu, aby křesťané znenáhla s mahomedány splynuli a od víry odpadali, nastoupil kalif Abd-Elrahman II. (822—852). Dovolil a podporoval smíšená manželství, připustil křesťany k státním službám i k vojsku, a otevřel jim arabské školy. Účinek toho vypisuje očitý svědek Alvarus takto: „Naši jinochové hledají své slávy v pohanské (mahomedánské) učenosti, a sahají dychtivě po knihách arabských, opovrhují památkami křesťanské výmluvnosti, a zanedbávají tak své vlastní řeči, že mezi tisíci křesťany jest sotva jeden, který latinský list napsati dovede". Dále vypravuje o těch, kteří v státních a dvorních úřadech byli, že před mahomedány se nemodlili, svého čela znamením sv. kříže nechránili, Krista jasnými slovy nevyznávali, jmenujíce jej „Slovem Božím" nebo „Duchem" (jako koran), a mnozí proti spoluvěrcům ve svobodném Španělsku bojovali. Tyto a podobné pletichy způsobily na jedné straně, že množství vlažných k islamu odpadlo, na druhé však vyvolaly mezi křesťany horlivosť a nadšení pro Krista, kterými ctnostmi plápolajíce zavrhovali ono ramenářství, nazývali je zrádci, vyhlašovali veřejně před mahomedány Krista za Boha a tupili Mahomeda, prohlašujíce jej za falešného proroka. Z tohoto stavu věcí vzniklo r. 850. kruté pronásledování křesťanův [1]), jehož první obětí byl sv. Perfektus, učený kněz a dokonalý znatel arabského písma, rodem z Kordovy. Byl důvěrně tázán, co by soudil o Kristu a Mahomedu. O Kristu vyznal hned, že jest Bohem, o Mahomedu nechtěl se k moslemům vyjádřiti pravě, že by se rozhněvali, uslyševše úsudek křesťanův o něm. Konečně když jemu slíbili, že hněvati se nebudou, pravil: „My máme Mahomeda za jednoho z oněch falešných prorokův, o kterých praví Evangelium, že mnohé svedou a s sebou v oheň věčný strhnou a připojil k tomuto výroku ještě jiné bezbožnosti, kteréž jejich náboženství dovoluje, a k nimž Mahomed sám příklad dal. Moslemové potlačili prozatím dle slibu svůj vztek, ale po nějakém čase, když jej na ulici spatřili, ukázali na něho, že proroka hanobil. Okolostojící chopili se ho hned a vlekli před soudce, kterýž uvrhl jej do žaláře, a dal po několika měsících 18. dubna 850 od-

[1]) Srv. Gams: Kirchengeschichte von Spanien II. 2, 300 sqq.

praviti. Tato mučennická smrť nadchla křesťany, kteří posud o Mahomedovi mlčeli, takovým zápalem, že četní dobrovolně před kadiho se dostavovali, vyznávajíce Krista býti Bohem a Mahomeda falešným prorokem. Za to byli k smrti odsuzováni a těla spalována. Křesťany a mučenníky posilňoval slovem a písmem sv. Eulogius [1]), rodem z Kordovy, kněz a učitel při znamenité křesťanské škole v Kordově. Však arcibiskup Rekkafried prohlásil z povolnosti ke kalifu Abd-Elrahmanovi, že žádný, který se dobrovolně mahomedánům vydává, a Mahomeda tupí, není mučenníkem, ale zločincem. Ano docela za pomahače propůjčil se moslemům, a někteří biskupové a kněží byli skrze něho žalářováni, mezi nimiž byl též sv. Eulogius. V žaláři sepsal „povzbuzení k mučennictví" [2]) dvěma pannám Floře a Marii, které též byly ve vězení. Flora byla ze Sevilly, měla za otce mahomedána, za matku křesťanku, sama byla křesťankou; však její bratr byl mahomedán, kterýž ji před kadim z křesťanství obžaloval, jakoby napřed bývala mahomedánkou a potom přestoupila ke křesťanství. Flora pravila, že vždycky byla křesťankou. Tu dal ji kadi holí ukrutně zbíti. a odevzdal polomrtvou bratrovi, aby ji v islamu vycvičil a pak opět předvedl. Uzdravivši se prchla z Kordovy z domu otcovského, však brzo navrátila se nazpět a když se v chrámu sv. Aciscla modlila, přidružila se k ní jiná panna, jménem Marie, sestra jahna Valabonsa, který nedávno smrť mučennickou podstoupil. Obě panny předstoupily před kadiho. Flora pravila: „Já jsem ono děvče, kteréž jsi před nějakým časem ranami týral, poněvadž jsouc maurského původu, ke křesťanskému náboženství se přiznávám. Byla jsem dost slabou, že jsem se posud ukrývala. Ale teď důvěřujíc se v moc svého Boha, pravím tobě, že se Ježíši Kristu jako Bohu klaním, a vašim falešným prorokem opovrhuji." Marie připojila k tomu: „Též já, jejíž bratr k vyznavačům Kristovým náleží,

[1]) Bolland. Acta SS. 11. Mart.; Cirk. Rok. II 348.

[2]) Exhortatio ad martyrium seu Documentum martyrii, quod in carcere positus virginibus Christi Florae et Mariae ergastulo mancipatis dicavit. Jiné jeho spisy jsou: Memoriale Sanctorum libb. III.; v první knize bojuje proti těm křesťanům, kteří se dotýkali cti mučenníků, poněvadž dobrovolně soudům se vydali; druhá a třetí kniha vypisuje dějiny mučenníkův až do roku 856., hlavní to pramen vypravovaných událostí; Apologeticus sanctorum Martyrum vypisuje mučennickou smrť ss. Roderika a Šalomouna (858) a hájí zase mučenníků kordovských; Epp. in Bibl. Max PP. XV.; ap. Migne tom. 115.

věřím v Krista a mám vaše náboženství za vynález zlých duchů.“ Kadi uvrhl je do žaláře, a odevzdal špatným ženským ke zkažení. Podobně vyjádřila se Flora před kalifem. Dne 24. listopadu byly obě, napřed Flora, potom Marie odpraveny, těla ponechána po celý den na popravišti, a pak uvržena do řeky. Tělo Mariino bylo později nalezeno, a v klášteře kuteklarském, kde své mládí prožila, pochováno. Tělo Flořino nenalezlo se víc. Obě hlavy byly v Kordově v klášteře sv. Ascikla pochovány. O šest dní později dne 29. listopadu byli Eulogius a biskup Pavel propuštěni, jak jim to předpověděly ony mučennice. Eulogius musil žíti u metropolity Rekkafrieda, však nesloužil mše sv., aby se nezdálo, že s nehodným metropolitou církevně obcuje, a teprva činil to k rozkazu svého vlastního biskupa kordovského.

Poněvadž mnoho křesťanů dostavovalo se dobrovolně na smrť, poručil kalif metropolitům, aby o této věci v Kordově synodu slavili. Synoda sešla se r. 850., a radila se o upokojení Saracenů. Proti sv. Eulogiovi povstal jakýsi exceptor [1]), který byl sice křesťan, ale o svůj úřad a své jmění se bál, a mučenníky tupil, a žádal na biskupech, aby každého klatbou stihli, kdo by mučenníků následoval. Konečně uzavřela synoda, které Rekkafried předsedal, že ti, kteří na mučennictví sami se vydali, za mučenníky ctěni býti nemají, poněvadž prý žádných zázrakův jako praví mučenníci nečinili, a těla jejich neporušenými nezůstala. Spolu zakázala, aby nikdo sám na mučennictví se nevydával. Však všechno vyjádřilo se obojetnými výrazy, aby kalif byl upokojen, a mučenníci nebyli zrovna pohaněni. Ale Eulogius neschvaloval této obojetnosti [2]), a lid měl Rekkafrieda a ostatní, kteří s ním se srovnávali, za nástroje kalifovy.

Pronásledování trvalo dále. Kalif vydal edikt, že každý o život přijde, kdo proti Mahomedovi dost málo se prohlásí. Však křesťané málo všímali si ediktu a tu byli přečetní, duchovní i laikové, muži a ženy, starci i děti jakožto opovrhovatelé ediktu usmrceni. Lid ctil je za svaté. Biskup kordovský byl po druhé do žaláře uvržen. Jednoho dne díval se kalif

---

[1]) Excerptorův úřad byl úřadem Kalifovým, a znamenal tolik, co notář, veřejný písař; též výběrčí a správce daní (publicorum vectigalium exceptor). Jiní křesťané byli censoři (soudní úřadníci). Srv. Gams, II. 2, 300.

[2]) Memoriale lib. II. c. 12; srv. Gams. l. c. 319 sq.

ze svého paláce na popravu křesťanův. a poručil, aby jejich těla na koly napíchaná byla spálena. Však v témž okamžení ztratil řeč, padl na zemi a zemřel následující noci, nežli ještě hranice s křesťany dohořely, 21. července 852.

Syn a nástupce jeho Mahomed I. (852—887) byl rovněž zuřivým nepřítelem křesťanů, vypověděv všechny křesťany od dvora, sesadil je s úřadův, ustanovoval jenom kruté jejich nepřátely za úředníky, a trápil je nesmírnými daněmi. Četní odpadali od víry, mezi nimiž byl onen excerptor, který tak nekřesťansky proti sv. Eulogiovi a mučenníkům na synodě kordovské vystupoval. K svůdnému příkladu byl v úřadě a při dvoře ponechán. Dále kázal Mahomed všechny nově vystavené kostely zbořiti, a chtěl všechny křesťany a židy z říše vypověděti, však zpoury zamezily to. Za něho podstoupil mučennickou smrť sv. Eulogius. Byl po smrti toledského arcibiskupa Vestremira († 858) jednohlasně za jeho nástupce zvolen. Ale pro smutný stav španělské církve nemohl na biskupství býti posvěcen. a také dlouho již nežil. Vycvičiv saracenské děvče Leokricii v křesťanství, byl s ní v Kordově postaven na soud. kterýž jej k smrti mečem odsoudil. Byl 11. března 859 odpraven, sv. Leokricia dne 15. března.

Hlava druhá.

Vývoj církevního učení za příčinou bludův, a křesťanskou literaturou.

I. Dějiny bludařství.

a) Bludaři na Východě.

§. 210. Pauliciáné [1]).

Zbytky gnostických sekt a manichaeův udržely se na Východě, obzvláště kolem Samosaty a v římské Armenii, a tvořily obce. Stávaly sice proti nim státní zákony, však v život nevešly, neb alespoň s důrazem prováděny nebyly, a ony obce požívaly pokoje nečiníce vládu na sebe pozornou. Dogma-

---

[1]) Nejstarší pramen, sepsaný po roce 718., jest Oratio contra Paulicianos Joannis Ozniensis, Armenianorum Catholici. (Opp. ed. Aucher. Venet. 1834.) — Georg. Hamart. († před r. 850.) Chron. ed. E. de Muralto. Petrop. 1859. L. IV. c. 238. p. 605—610. ap. Migne. ser. gr. t. 110. — Photius: *Περὶ τῶν νεοφάντων Μανιχαίων ἀναβλαστήσεως*; ap. Migne t. 102, 15; ap. Gallandi XIII. 603. — Petri Siculi (c. 872) Historia Manichaeorum; gr. et lat. ed. Raderus. Ingolst. 1604; recogn. Gieseler. Goett. 1846; ap. Migne ser. gr. t. 104, 1246; Bibl. Max. PP. Lugd. XVI. 753. — Euthym. Zigab. Panopl. dogm. tit. 24. 25; ap. Migne t. 130, 1189; idem: de Bogomilis. ed. Gieseler. Goett. 1842. — H. Schmid: Hist. Paulic. Hafn. 1826. — V. Engelhardt: Die Paulicianer (Wiener und Engelhardts Journal. 1827. Bd. 7. Nro. 1. 2.). — Gieseler: Untersuchungen über die Geschichte der Paulic. (Theol. Studien u. Kritik. 1829. Bd. 2. H. 1. S. 79.). — Windischmann podává krátkou a důkladnou rozpravu o Paulicianech na základě armenských a řeckých pramenů v Tüb. th. Qu.-Schr. 1835. str. 49—62.

tické bouře, které v 5. a 6. století církev zmítaly, zaneprázdňovaly mysl všech, a majíce úpadek mravů na Východě v zápětí, neobrátily těchto živlů na pravou cestu. V 7. století povstali mezi oněmi zbytky dva mužové, Pavel a Jan, synové manichaejské Samosatky Kalliniky, kteříž o sektu zasloužilými se stali. Opustili své rodiště, odebrali se do Armenie a založili v Epipari školu pro svůj blud, jenž až do času Konstantina Pogonata toliko živořil. Z vděčnosti k nim nazvali prý se jejich stoupenci dle zpráv řeckých po starším bratru Pavlovi Pauliciány. Spíše však dávali si jméno Pauliciánů, poněvadž za pravé učenníky sv. Pavla platiti chtěli, a se chlubili, že jeho hlubší známosť díla Kristova na ně přešla. Z této příčiny dávali také sobě jména po jeho učennících, a nazývali krajiny, v kterých obývali, jmény, jež v jeho spisech přicházejí.

Vlastní dějiny Pauliciánů začínají jakýmsi Konstantinem, který se po učenníku sv. Pavla Silvanu Silvanem nazval. Konstantin narodil se v Mananali, manichaejské vsi u Samosaty. Jakýsi cestující jahen byl od něho pohostěn a daroval mu za to z vděčnosti spisy evangelií a apoštolů. Konstantin četl v nich pilně a hleděl z nich více křesťanských jmen, názorův a myšlének ve své gnosticko-manichaejské učení, které po rodičích zdědil, vpraviti, a stal se tak zakladatelem sekty. V Cibosse v Armenii I. založil obec a pojmenoval ji Macedonií. Působil skoro již 27 let, když tam císař Konstantin Pogonatus poslal úřadníka Symeona, který dal Konstantina Silvana, jehož nevlastní syn zradil, jíti a ukamenovati, a rozptýlil jeho obec (684). Ale sotva uplynula od této doby tři léta, prchl Symeon z Konstantinopole, a stal se Pauliciánem a hlavou sekty pod jménem: Titus. Nové pronásledování pozdvihl proti nim císař Justinian II., v němž Symeon s mnohými stoupenci r. 690. k ohni byl odsouzen. Jeden z předních Pauliciánů, Pavel příjmím Armenský unikl, záhubě, a prchl do Epipare, kde tamější manichaejskou obec po sobě obrátil. Po jeho smrti vznikly mezi Pauliciány dvě strany; jedni uznávali za svou hlavu jeho staršího syna Gegnaesia, jenž se Timotheem nazval, druzí drželi proti němu s jeho mladším bratrem Theodorem. Gegnaesius Timotheus musil po rozkazu císaře Lva Isaurského (714—741) před patriarchou v Kt. ze svého učení se zodpovídati, a obelstil oba tak, že docela císařský ochranný list obdržel. Však pro větší jistotu přeložil své sídlo do Mananale, kteráž ještě k východní říši náležela, a zemřel tam po třicítileté působnosti.

Císař Konstantin Kopronymus dobyv r. 752. Meliteny a Theodosiopole, zavedl mnoho Pauliciánů s jinými tamějšími obyvateli do Thracie, a tak dostala se tato sekta též do Kt. Po smrti Gegnaesia Thimothea svářili se o náčelnictví sekty jeho dva synové Zachariáš a Josef, z nichž tento vrch dostal. Po Josefovi byli zase dva náčelníci Baanes, pro svou mravní zpustlosť Špinavý zvaný, a Sergius s názvem: Tychikus. Strana Sergiova dostala vrch, a byla by málem stranu protivnou vyhubila, kdyby jakýsi Theodotus vraždění přítrž nebyl učinil. Sergius Tychikus jsa oddán učení o stěhování duší, chtěl platiti za skutečného učenníka sv. Pavla Tychika, který v něm opět se objevil, dal sebe od svých přátel jmenovati Utěšitelem (Parakletem), a nazýval sám sebe vůdcem, pastýřem a svící domu Božího. Nebezpečným stal se bludařům císař Lev Armenský (813—820), který v jejich krajiny dva vyšetřující soudce, Tomáše, biskupa novocaesarejského, a mnicha Parakondaka vyslal. Ale Pauliciáné zabili je, a prchli v území saracenské, kdež je melitenský emir Monocherares přijal a městečko Argaum jim za obydlí vykázal. Odtud činili vpády do říše římské, a odváděli celé zástupy obyvatelů do zajetí, ačkoli Sergius tohoto násilí neschvaloval. Sergius byl při porážení dříví od jednoho křesťana z Nikopole r. 835. zabit Po něm neměli Pauliciáné žádného vrchního náčelníka, spravujíce se spolu cestujícími bratřími (συνέκδημοι, comperegrini) a notáři. Jejich úplné vyhubení uzavřela císařovna Theodora roku 845. Dala prý jich kolem 100.000 odpraviti, a ostatní utekli se do krajin arabského panství. Jejich politickou hlavou stal se Karbeas, který na půdě arabské vystavěl pomezní pevnosť Tefriku, z kteréž jakož i z Amary a Argaumu do východní říše vpády činil. Po něm následoval v náčelnictví zeť jeho Chrysocheres, kterýž okolo r. 867. plenil východní říši až do Efesu, kde docela kostela sv. Jana pro své koně použil. Však císař Basilius podnikl proti němu r. 871. osobně výpravu, nemoha pevné Tefriky dobyti spokojil se s popleněním země a bohatou kořistí. Následujícího roku porazilo císařské vojsko Pauliciány; Chrysocheres byl na útěku zabit, a hlava jeho poslána císaři do Kt. Touto porážkou byla moc Pauliciánův jakožto politické strany zničena, a oni živořili jenom jako pouhá sekta v říši východní až ke konci 11. století.

Pauliciánské učení bylo přísným dualismem, kde dobrý Bůh a demiurg, kníže temnosti, každý ve své říši neobmezeně

vládnou; viditelný svět jest dílem demiurgovým; Kristus, který přišel s nebes osvobodit duší od hmoty, přinesl si odtud tělo nebeské, prošel jím skrze Marii jako nějakou rourou, trpěl jenom zdánlivě, a jeho vykupitelská činnosť nezáležela v dosti učinění za člověka svým utrpením a svou smrtí, než v tom, že dal návod, jak lze duši osvoboditi se od hmoty; Panna Maria nezůstala pannou, nebyla svatou, a nenáležela ani k dobrým lidem. Pro svůj náhled o hmotě zavrhovali všechny svátosti a veškerou katolickou bohoslužbu. Z Písem sv. uznávali toliko knihy Nového Zákona, však nikoli všecky; přijímali evangelie a epištoly sv. Pavla zamítajíce Petra s jeho listy; s strany ostatních knih nesrovnávali se, někteří přijímali je, jiní zase zavrhovali; však Starý Zákon zamítali všichni. Zavrhovali veškeré zevnitřní kněžství, nazývajíce své představené průvodčími a písaři. Zakladatelům a prvním představeným až k Sergiovi, jehož listy mnozí za inspirované pokládali, připisovali důstojnosť apoštolův a proroků. Po nich stáli v čele obcí tak zvaní synekdemoi (t. j. spolucestující, druhové ciziny, missionáři), spravujíce je sborovně; vedle nich mohla míti každá obec své představené a učitele; notáři čili písaři pečovali o rozšíření Písem svatých. Samy sebe jmenovali křesťany a své obce katolickou církví; pravověrné však nazývali pouze Římany; svou církev vydávali za „věk budoucí“ (αἰών ὁ μέλλων), v kterém nebeský Bůh panuje, církev katolická byla jim „věkem přítomným“ (παρών αἰών), v kterém kníže temnosti vládne. Jejich mravy vypisují se barvami velmi temnými.

Obrazoborství [1]).

§. 211. Vznik a průběh obrazoborství až k VII. všeobecnému církevnímu sněmu v Nicaei.

V Starém Zákoně byly obrazy pro náchylnosť lidu židovského k modlářství zakázány, ačkoliv i v něm vedle archy úmluvy ve svatyni svatých stáli dva cherubini, a tudíž Starý

[1]) Prameny jsou: Theophanes Conf.: Chronographia. ed. Bonn. 1839. (v sbírce Byzantinů) T. I. p. 617. — Nicephorus Patriarcha: Breviarium rerum post Mauritium gestarum ed. Bekker. Bonn. 1837. — Martyrium s. Stephani abbatis ap. Montfaucon. Analecta graeca. Paris. 1692. — Z Theophana vážili Cedrenus (stol. 11.), Zonaras (stol. 12.), Konstantin Manasses (stol. 12.),

Zákon naprosto bez obrazů nebyl. Tento zákaz, jsa pouze obřadním, neměl platnosti pro Nový Zákon. Ale křesťané ze židovstva přenesli svou nechuť k obrazům v Nový Zákon a církev nemohla schvalovati obrazů křesťanům z pohanstva pro náklonnosť jejich ke ctění model. a pak proto, aby sama za jakýsi nový druh pohanství pokládána nebyla. Však přece brzo užívala k naznačení nebeských pravd symbolických obrazův holubice, ryby, líry, kotvy, lodě; obzvláště ctěn a oblíben byl kříž, tak že křesťané zhusta byli nazýváni ctitelé kříže (religiosi crucis[1]). Pokrok učinili křesťané v druhém století malujíce obraz „dobrého Pastýře", jmenovitě na kalichy[2]). V třetím století a na počátku čtvrtého okrašlovali již malbami zdě kostelů. Proti tomuto veřejnému a již obřadnímu užívání obrazů vystoupila r. 306. synoda elvirská, stanovíc kan. 33, „že nesmí býti žádných maleb v kostele, a nemá se malovati na zděch to, co ctíme a čemu se klaníme"[3]). Však tato synoda stojí na rozhraní dvou dob, doby církve trpící a doby církve vítězné začínající s vládou císaře Konstantina V., za něhož i církevní umění utěšeně zkvétati začalo. Křesťané ze židovstva se svou

---

a Michal Glykas (stol. 15.), jejichž díla jsou vytištěna v bonnském, pařížském a benátském vydání Byzantinů. Též z něho vážili Anastasius (stol. 9.) ve své Historia Ecclesiastica, a neznámý spisovatel Historiae Miscellae, za nějž obyčejně má se Pavel Jahen (ed. Migne. Paris. 1850.), překládajíce jej větším dílem do slova. — Joannes Damascenus: Λόγοι ἀπολογητικοὶ πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας (de imaginibus orationes III.) ap. Migne T. 94. — Goldast (protestant): Imperialia decreta de cultu imaginum. Francof. 1608. — Petavius: Theol. dogm. T. IV. P. II. lib. XV. c. 10 sq. Paris. 1650. — Natalis Alexander: Dissertatio adv. veteres novosque iconomachos ac praesertim contra libros IV. (Carolin.), in Histor. Eccl. saec. VIII. — L. Maimbourg: Histoire de l'hérésie des Iconoclastes. Par. 1679. 2. vol. — Palma: Praelectiones H. E. T. II. P. II. p. 3 sqq. — Marx: Der Bilderstreit der byzant. Kaiser. Trier. 1839. — Hefele: Conciliengesch. III. 335. 1 A. — Idem: Ueber das erste Lustrum des Bilderstreites. Tüb. Th. Quartalschr. 1857. H. 4. — Hergenröther: Photius I. 226. — Z protestantů mimo jmenovaného Goldasta Joann. Dallaeus: De imaginibus. Lugd. Bat. 1612. — Fr. Spanheim: Hist. imaginum restituta. Ludg. B. 1686. — Fried. Christ. Schlosser: Gesch. der bilderstürmenden Kaiser. Frankf. 1812.

[1]) Tertull. Apolog. c. 16.

[2]) Idem: de Pudicit. c. 7.

[3]) Placuit picturas in ecclesia esse non debere, ne quod colitur et adoratur, in parietibus depingatur. Hefele C. G. I. 141.

obmezenosti dávno již utonuli v přesném křesťanství; obava, že by křesťané z pohanstva nazpět v modloslužbu upadnouti mohli, dávno pominula; duchovní směr křesťanství byl celému světu znám, proto nezbraňovala církev více věřícím, aby obrazů neměli, a jimi kostelů nezdobili. Nové sídlo císařské Konstantinopol a jiná města naplňovala se od časů Konstantinových obrazy Krista a svatých[1]), paláce a kostely zdobily se obrazy a sochami, ano nezřídka nosily se obrazy Kristovy ve válkách slavně před vojsky[2]).

Účelem obrazů bylo poučení a vzdělání věřících a vhodné ozdobení chrámů. Papež Řehoř V. píše k marseillskému biskupu Serenovi, který v nemoudré horlivosti obrazy z chrámu odstranil: „Neměl jsi lámati, co v chrámech bylo vystaveno, ne ke klanění, ale ku poctě. Něco jiného jest obrazu se klaněti, a něco jiného naučiti se z děje, který se obrazem představuje, čemu se klaněti máme. Čím jest tomu, který umí čísti, písmo, tím jest tomu, který neumí čísti, obraz, poněvadž na tomto též nevzdělaní vidí, kterými cestami kráčeti mají. V něm čtou ti, kteří písma neznají“ [3]). Pocta obrazů záležela v tom, že věřící před nimi hluboko se pokloňovali (*προςκυνεῖν*), a vroucně je líbali (adorare)[4]). Jmenovitě dělo se to na Východě. Však pocta klanění (cultus latriae) vzdávala se toliko Bohu, kterémuž jedinému přináleží. Že mnozí křesťané s poctou obrazů všelijakou pověru spojovali a v ní přepínali, není vinou církve. Dělo se tenkráte totéž, co se děje kolikrát i dnes. Proto jest odstraniti zlořád a zachovati řád.

Proti ctění a užívání obrazů vystoupil císař Lev III. příjmím Isaurický (717—741). Dle jedněch zpráv byl zprva chudičký obchodník, který vstoupil do vojska a v něm nejvyšších hodností pro svou sílu a obratnosť dosáhl. Dle Theofana[5]) pocházel z Germanicie, města isaurického, odkudž i příjmení jeho: Isaurický. Za císaře Justiniana II. přestěhoval

[1]) Euseb. Vita Const. III. 49; Histor. eccl. VII. 18. Niceph. VIII. 26. srv. VI. 15.

[2]) Theophan. Chronogr. p. 393. 467.

[3]) Epp. IX. 9.

[4]) Řekové užívali slova *λατρεύειν*, *λατρεία* toliko o klanění se Bohu; latinské „adorare“ znamená obé, *λατρεύειν* i *προςκυνεῖν*; na př. adoratio crucis, adoratio Dei.

[5]) Chronograph. ed. Bonn. T. I. 600.

se s otcem do Mesembrie, thracského města, a daroval tomuto císaři, když ve spolku s Bulhary opět trůnu naproti Tiberiovi II. se domahal a jej také svrhl, 500 ovcí, začež jej spathariem [1]) jmenoval, a později velitelem vojska na lazických hranicích učinil. Císař Anastasius II. povýšil jej za nejvyššího vůdce vojska na Východě (στρατηγὸς τῶν Ἀνατολικῶν). Když tento císař r. 716. zpourou přinucen byl ustoupiti Theodosiovi III., kterého povstalci císařem provolali, a do kláštera se odebrati: povstal proti novému císaři Lev, přemohl jej a přinutil vstoupiti do kláštera. Tímto způsobem stal se sám císařem (717) a zakladatelem nové dynastie. Hned na počátku jeho vlády přitáhli Arabové, a obléhali po dvě léta 717—718 Konstantinopol se strany zemské i mořské; však Lev hájil města s takovým věhlasem, že toliko zbytky saracenského vojska dostaly se domů, a zachoval tak křesťanský Východ alespoň na dlouhé časy před půlměsícem. Ale při všem svém hrdinství a válečném věhlasu byl a zůstal mužem beze všeho vzdělání, surovým vojanským povýšencem, nemajícím nijakého citu pro umění, který své záměry s veškerým násilím prováděl. R. 722. kázal židy a montanisty (snad to byli manichaeové) pokřtíti; však tito zapálili raději dům nad sebou a shořeli, onino přijali křest jenom na oko [2]). Snad při této příležitosti seznal nechuť židů k obrazům, a začal mysliti, že by se židé po odstranění obrazů z církve spíše ke Kristu obrátili.

Podobně jako židé pokládali mahomedáné ctění obrazů za modlářství, a tu vystoupil kalif Jesid II. (720—724) k návodu jednoho židovského představeného z Tiberiady jako obrazoborce, a kázal všechny obrazy a sochy v kostelích zničiti a obrazy malované na stěnách seškrábati a zabíliti. Poněvadž toho křesťané učiniti nechtěli, provedli vůli kalifovu židé a Arabové. Za nástupce Jezidova Valida byla pocta obrazův opět obnovena. Když o bezbožnosti židův a Arabův uslyšeli Konstantin, biskup nakolský a jeko přátelé, následovali jich ničíce obrazy [3]). Tímto počínáním přišel Konstantin do

---

[1]) Spatharius od „spatha“ meč, byl důstojník, který císaři nesl meč, tedy byl asi tolik, co u nás pobočník; pak slouli tak důstojníci tělesné stráže císařovy.

[2]) Theoph. Chronogr. I. p. 617.

[3]) Zpráva mnicha Jana v aktách VII. oekum. synody ap. Mansi XIII. 198; Hard. IV. 319; Hefele III. 343.

sporu se svým metropolitou Janem, biskupem synnadským a biskupy tétéž provincie frygické, a odebral se do Konstantinopole hledat podpory u patriarchy proti svému metropolitovi. Však metropolita Jan zpravil patriarchu Germana o smýšlení Konstantinově. Patriarcha rozmlouval s Konstantinem o tomto předmětu, vyložil mu smysl pocty obrazův, a Konstatin přisvědčil mu na oko. Však listu [1]), který patriarcha po něm metropolitovi Janovi poslal, nedodal, a varoval se všecho styku s ním, boje prý se, aby nebyl od něho pronásledován. Proto poslal patriarcha mocný list Konstantinovi, a vyřkl nad ním klatbu, pokud listu nedodá [2]). Podobně jako Konstantin smýšleli o obrazích Tomáš, biskup klaudiopolský, a Theodosius, arcibiskup efesský, syn bývalého císaře Tiberia II. Tohoto nazývá papež Řehoř II. tajným rádcem císaře Lva [3]), onoho snažil se patriarcha Germanus listem poučiti, v němž jemu poctu obrazů vyložil a nad tím naříkal, že o něm nemilé věci slyšel [4]). Mimo tyto biskupy byl hlavním rádcem a pomocníkem císařovým, když jako obrazoborce vystoupil, renegát Beser [5]), který byv křesťanem mezi Araby Krista zapřel, a později přišed do Konstantinopole veliké přízně u císaře Lva dosáhl, bezpochyby přestoupiv opět na křesťanskou víru. A tu vlivem jmenovaných mužů myslil asi císař Lev, že pocta obrazův jest úpadkem v pohanství, a že zákaz obrazů v Starém Zákoně platí též pro Nový, a doufal snad, že odstraniv obrazy spíše židům a mahomedánům cestu do církve usnadní a je do ní uvede. Záměr jeho ouplně uzrál, když mezi cykladskými ostrovy Therou a Therasií ležícími severovýchodně od Krety náhle pod mořem otevřela se sopka, a chrchlila oheň a kamení s takovou silou, že až břehy Malé Asie, Lesba, Abyda a Macedonie byly zasypávány. Spolu povstal nový ostrov, který se s ostrovem Hierou spojil. Císař a Beser pokládali to za trest Boží seslaný pro poctu obrazův, a chopili se díla, na které dávno pomýšleli [6]).

---

[1]) Jest zachován v aktách sess. IV. synod. oecum. Nicaenae II. ap. Mansi XIII. 99; Hard. IV. 239.

[2]) Mansi l. c. p. 106; Hard. l. c. p. 243.

[3]) Mansi, XIII. 198; Hard. IV. 10; Hefele III. 343.

[4]) Mansi XIII. 107; Hard. IV. 246; Hefele III. 342.

[5]) Theophan. Chronogr. I. p. 622.

[6]) Theoph. l. c. p. 622. Nicephorus; Breviar. rer. post Maurit. gest. ed. Bonn. 1837. p. 64.

V desátém roce svého panování r. 726.[1]) vydal císař edikt (Theophanes dí[2]): λογον ποιεῖσθαι), kterým kázal obrazy odstraniti[3]), neporadiv se s patriarchou Germanem, anebo neposlech jeho rady[4]). Obyvatelé konstantinopolští byli tímto zákazem obrazů velice zarmouceni, a až ke zpouře podrážděni. Nevole lidu vypukla, když císař spatharokandidata Jovina do Chalkoprateje (části to města Konstantinopole, kde se měděné nádobí prodávalo) poslal, aby obraz Kristův zvaný Antifonetes[5]) rozbil. Nábožné paní, které tam stály, prosily důstojníka, aby toho nečinil. Ale on nedbaje jejich proseb, udeřil třikráte sekerou na obličej Kristův. Paní, jsouce z toho celé rozhořčené, převrátily žebřík, a zabily důstojníka. Tu poslal císař na ně své sluhy, a dal mnohé z nich odpraviti. Zpráva o tomto zločinu v Chalkoprateji dostala se na Západ očitými svědky dřív ještě, nežli císařský edikt proti obrazům, a Longobardové použili jí a vpadli do císařské Italie[6]).

Z též příčiny povstaly téhož roku i na jiných místech nepokoje. Obyvatelé Řecka a Cykladských ostrovů nepřijali bezbožného učení císařova, zbouřili se proti němu, vystrojili válečné loďstvo, a provolali jakéhosi Kosmu proticísařem. Jsouce vedeni dvěma důstojníky Agallianem a Štěpánem, připlouli povstalci 18. dubna r. 727. ke Konstantinopoli; však řecký oheň spálil jejich loďstvo, Agallianus skočil v plné zbroji do moře, Kosmas a Štěpán byli odpraveni, a císař Lev pokra-

---

[1]) Srv. Hefele III. 345.

[2]) Theophan. l. c. p. 617.

[3]) Obsah ediktu není sice zřejmě u Theofana udán; však některé hlavní věty z něho jsou v 1. listu Řehoře II. k císaři Lvovi. A tu udávali někteří na základě latinského překladu životopisu sv. opata Štěpána nesprávně jeho obsah v ten smysl, jako by byl císař obrazy výše pověsiti kázal, aby lid jich líbati nemohl. Však zde jest uvážiti, že obrazy v chrámích byly většinou malby a mosaiky na stěnách, které nemohly býti výše postaveny, jsouce beztoho dosti vysoko; a následující události nelze z výše pověšení vyložiti. Ostatně uvedený pramen netěší se veliké vážnosti.

[4]) Sapientes non percontatus est, praví Řehoř v 1. listu ke Lvovi. Mansi XII. 960; Hard. IV. 5.

[5]) Byl to obraz ctěný za zázračný, kterýž prý jednou za jakéhosi nábožného plavce Theodora, který peněz potřeboval, byl rukojmím; αντιφωνητής = rukojmě.

[6]) Gregor. II. Ep. I. ad Leon. Mansi XII. 969. Theoph. p. 623.

čoval tím rozhodněji ve svém obrazoborství [1]). Brzo potom okolo 21. června 727 oblehli Arabové Nicaeu, kteréž císařské vojsko hájilo. Jeden z vojínův, jménem Konstantin, hodil kamenem po obraze Matky Boží, a roztříštil jeho nohy; byl však druhý den při outoku Arabů na město hozeným kamenem zabit. „Však Nicaea", dí Theofanes [2]), „byla na přímluvu Panny Marie a jiných svatých, jejichž obrazy tam byly ctěny, zachována, císaři ke spasitelnému naučení. Ale místo aby se obrátil, zavrhl Lev teď též přímluvu svatých a ctění sv. ostatkův. Od tohoto času (t. j. co počal bouři proti obrazům) nenáviděl patriarchy Germana a prohlásil dřívější císaře, biskupy a věřící za modláře".

Do tohoto času spadá list patriarchy Germana k biskupu klaudiopolskému, o němž jsme svrchu se zmínili, poněvadž v něm praví, že pro tuto věc (t. j. obrazoborství) celá města a národové nemálo se bouří. Patrně mnozí biskupové, jako tento Tomáš, Konstantin Nakolský a jiní, postoupili po smyslu císařově, vyhazovali obrazy ze svých chrámův a ničili je. Však kde biskupové stáli po straně patriarchy, tam, jak se zdá, nezasáhla bouře vnitřku chrámův, a toliko obrazy na veřejných místech postavené, jako byly krucifix Antifonetes v Konstantinopoli a Panna Maria v Nicaei, byly ničeny. Měl-li vnitřek chrámů býti očištěn od obrazů, bylo k tomu třeba, buď aby patriarcha Germanus po záměru císařově postoupil, anebo byl sesazen, a povolným nástrojem nahražen. Dle Theofana [3]) povolal jej císař k sobě, a rozmlouval s ním zprva přívětivě. Biskup odvětil: „Staré proroctví praví, že vypukne bouře proti obrazům, ale nikoli za tvé vlády." „Za které pak?" tázal se císař. „Za Konona," odpověděl patriarcha. „Já sám," dí císař, „obdržel jsem na křtu jméno: Konon". Na to patriarcha: „Odstup to, Pane, od tebe, aby takové zlé za tvé vlády se dělo; nebo kdo takové věci činí, jest předchůdce antikristův." Císař vida nepovolnosť Germanovu hleděl nějakým právem zbaviti jej patriarchátu, a tu nalezl v jeho řečech zločin uražení císařského veličenství. Za pomocníka propůjčil se mu syncell patriarchy Anastasius, chtěje sám býti patriarchou. Patriarcha varoval nového Jidáše před zradou, však

[1]) Theoph. p. 623; Niceph. p. 65.
[2]) p. 625.
[3]) 625 sqq.

když neuposlechl a jemu jednou při návštěvě císaře na konec roucha šlápl, pravil k němu prorocky: „Nespěchej tak, ještě dosti v čas přijdeš do cirku“ (okolu). Proroctví Germanovo vyplnilo se po patnácti letech za vlády císaře Konstantina Kopronyma, který kázal Anastasia na osla posaditi a v okolu voditi. Potom svolal císař silentium čili říšskou radu dle Theofana [1]) 7. ledna r. 730., spíše však 17. ledna [2]); povolal do ní též patriarchu, a snažil se ho k svému záměru nakloniti. Však patriarcha hájil statečně pravdy, ale vida, že císař od svého nepřátelství proti obrazům ustoupiti nechce, složil biskupskou důstojnosť, svlékl pallium, a pravil: „Jsem-li Jonášem, uvrhni mne do moře; bez všeobecného sněmu nelze mně měniti víry dle apoštolského učení a podání Otců.“ Potom odebral se do svého otcovského domu, a zemřel v pokoji, maje věku svého přes 90 let, bezpochyby 12. května r. 740. [3]), biskupovav v Konstantinopoli čtrnáct a půl léta. Církev ctí jeho památku 12. května. Dle Jana Damascenského [4]) byl Germanus po svém poděkování z patriarchátu poličkován a do vyhnanství poslán. Za jeho nástupce byl 22. ledna Anastasius posvěcen, kterýž hned po vůli císařově zvláštní zákaz proti ctění obrazů vydal (dle Nicephora [5]) neb dle Theofana [6]) nový císařský edikt podepsal, jenž byl asi téhož obsahu, jako edikt z roku 726. Obrazoborství dosáhlo tímto způsobem církevního schválení, a činilo na Východě při známé otrocké mysli řeckých biskupů znamenité pokroky. Kalichy a jiné posvátné nádoby, na nichž byly svaté obrazy, lámaly se, malby na stěnách zabělovaly, dřevěné obrazy a sochy pálily, kamenné a kovové roztloukaly, a tak bylo veta po nenahraditelných dílech uměleckých. Pod ochranou císaře a patriarchy pronásledovali obrazoborci ctitele obrazův jako modláře, jmenovitě biskupy [7]), z nichž mnozí byli posláni do vyhnanství, a mnichy [8]), kteří se malířstvím obírali. Úpadek řečených škol, které mnichové

[1]) p. 629.
[2]) Srv. Hefele III. 351.
[3]) Theoph. l. c.; Niceph. p. 65; Hergenröther: Photius I. 234. 235.
[4]) Orat. II. de imagin. c. 12.
[5]) Brev. rer. post Maurit. gest. p. 65.
[6]) Chronogr. p. 629.
[7]) Joann. Damasc. Orat. II. c. 12; Niceph. l. c. p. 68.
[8]) Theoph. p. 623; Cedrenus. I. 795.

řídili, byl následek tohoto vandalství. Také dal prý císař znamenitou knihovnu (36.000 svazků), která byla nedaleko od chrámu Božské Moudrosti, s jejími dvanácti professory a jejich ředitelem spáliti, poněvadž jich svému obrazoborství nakloniti nemohl [1]).

Jinak choval se Západ k obrazoborství císařově nežli Východ, a papežové ukázali se zase býti štíty a obhajci pravé víry, o které blud se rozbil. Hned první zprávy o císařově obrazoborství naplnily Italy velikou rozhořčeností, a Longobardové zmocnili se Ravenny a jiných měst císařských [2]). Když edikt z roku 726 do Italie poslán, protivili se mu všichni, a byli by proticísaře zvolili, kdyby toho papež Řehoř II. nebyl zamezil [3]). Císař žádal na papeži, aby jeho edikt obrazoborský přijal a provedl. Papež slavil r. 727. synodu, aby se o této důležité věci poradil [4]). Potom poslal císaři list, kdež jeho žádosť se vší rozhodností zamitl, a jej ostře káral, že poctu obrazů modlářstvím nazval, věřícím i nevěřícím veliké pohoršení dal, při svém počínání s moudrými se neradil, jmenovitě ne s patriarchou Germanem, za to bezbožného zpozdilce efeského (arcibiskupa Theodosia) a podobných lidí poslouchal, a pokoj církve po způsobu barbarů porušil. Dále praví, že články víry nejsou věcí císařovou, ale biskupův, jako tito nesmějí zasahovati ve věci občanské, podobně ne císařové ve věci církevní; všeobecný sněm, kterého císař žádá, jest zbytečný, poněvadž bude všechno pokojno, dá-li císař pokoj. K hrozbám císařovým, že ztroskotá obraz sv. Petra, a papeže dá do zajetí odvésti, jako to učinil Konstans II., Martinovi I. odpovídá papež: „Věz, že římští biskupové jsou tady pro pokoj, jako hradba mezi Východem a Západem, prostředkujíce mír. Budeš-li mně činiti ouklady, není mně třeba s tebou bojovati. Biskup římský vzdálí se jenom 24 hony čili stadie do Kampanie, pak přijď a hoň se za větrem. Našeho předchůdce Martina trápil Konstans, však tento byl ve svých hříších zavražděn, onen ctí se za svatého. Jeho osud

[1]) Cedr. I. 795. 796; Zonaras XV. 3; Manasses p. 182. 184. ed. Bonn.; Baron. ad ann. 726. nr. 10. 11. — Hefele III. 346 popírá tuto událosť, poněvadž papež Řehoř II., Theofanes, Nicefor, neb jiný ze starých o ní se nezmiňuje.

[2]) Srv. §. 201.

[3]) Paul. Diac. de reb. gest. Longob. VI. 49.

[4]) Hefele III. 373.

přál bych si míti svým, ale chci ku prospěchu lidu zůstati na živě; neboť celý Západ obrací svůj zrak ke mně, a doufá ve mne a sv. Petra, jehož obraz chceš zničiti. Opovážíš-li se to učiniti, jsou obyvatelé Západu hotovi, pomstiti na tobě též obyvatelů Východu, kteréž jsi trápil;“ a činí tak císaře zodpovědným za následky jeho obrazoborství[1]).

Však Lev III. nezměnil svého smýšlení, a odvolával se ve své odpovědi ku papeži k mlčení všech šesti všeobecných sněmův o obrazích a ke své císařské plnomocnosti, kterou vyslovil větou: „Já jsem císař a biskup spolu.“ Papež odpovídaje jemu, litoval toho, že svého úmyslu nezměnil, a svých východních otcův, jako Řehořů, Basilia a Jana Zlatoústého následovati nechce; vysvětloval mu, že první všeobecné sněmy proto ne mluvili o obrazech, poněvadž byly ve všeobecném užívání, biskupové sami přinášeli si je na synody, a žádný zbožný muž necestoval bez nich; konečně bojoval proti byzantskému státnímu právu církevnímu, jak je císař vyslovil a dokazoval mu rozdíl obou mocí, duchovní a světské a nezávislosť duchovní moci na světské; když dřívější císařové, jako Konstantin V., Theodosius V., Valentinian V., Konstantin (Pogonatus) nazývali se císaři a spolu biskupy, dělo se to proto, poněvadž biskupskou horlivostí horlili pro pravosť víry, ozdobu kostelův a vykořenění bludův[2]).

Nástupce Řehoře II., Řehoř III. hleděl rovněž odvrátiti císaře od obrazoborství, a poslal kněze Jiřího s listem k císaři do Kt. Však Jiří neměl té zmužilosti, aby za panujících okolností v Kt. list odevzdal, a vrátil se s nepořízenou domů. Za to chtěl ho papež na synodě sesaditi, však na její přímluvu odpustil jemu, a poslal ho zase s listem do Kt. Ale na cestě jal jej na Sicilii císařský místodržitel Sergius, a choval po celý rok v zajetí, odňav mu list. Z toho jsa papež rozhořčen slavil 1. listopadu 731 u hrobu sv. Petra synodu, kde přítomni byli 93 biskupové západní, mezi nimiž byli oba arcibiskupové Antonín z Grada a Jan z Ravenny. Tato uzavřela, aby každý, kdo by obrazy Páně, jeho Matky Panny neposkvrněné a slavné (virginis immaculatae atque gloriosae), apoštolův a svatých od-

[1]) Mansi XII. 959; Hard. IV. 1; Baron. ad ann. 726. n. 30; lat. Migne 89, 511; Hefele III. 362.

[2]) Mansi XII. 975; Hard. 13; Baron. ad ann. 726. nr. 31; Migne 89, 521; Hefele III. 368.

straňoval, ničil, zneuctíval neb o nich opovržlivě mluvil, byl vyloučen od Těla a Krve Páně a církevního obcování[1]). Osud kněze Sergia zastihl na Sicilii jiného papežského posla defensora (sc. pauperum) Konstantina a po něm posly italských měst, které všechny místodržitel Sergius jal, týral a s potupou domů poslal. Teprva jiný defensor církve římské, jménem Petr, dostal se jinou cestou do Kt., a odevzdal císařům, Lvovi a jeho synu Konstantinovi, a patriarchovi Anastasiu dekret o obrazích a listy[2]). Však práce papežova zůstala marnou.

Aby se na papeži, Římu a Italii pomstil, vypravil Lev r. 732. válečné lodstvo proti nim, kteréž však ztroskotalo se v Siném (Adriatickém) moři. Tu zvýšil ze msty nenáviděnou daň z hlavy v Sicilii a Kalabrii, zabavil tamější statky knížat apoštolských, které ročně půl čtvrta talentu zlata vynášely[3]), odtrhl od patriarchátu římského mimo Kalabrii a Sicilii též všechny illyrské provincie a podřídil je patriarchátu Kt.[4]) Anastasius uvázal se hned ve správu těchto provincií, a jeho nástupcové snažili se pevně je připoutati k svému stolci. I na Východ rozšířil Lev patriarchát Kt. na útraty antiochenského, od něhož svou vlasť Isaurii s metropolí Seleucií a několika dvacíti biskupstvími odtrhl, a Konstantinopoli podrobil pod záminkou, že Antiochii panují Saraceni[5]). Těmito násilnými a loupežnými skutky stal se patriarcha Kt. skutečně „oekumenickým“ čili říšským patriarchou, poněvadž veškerá říše, až na Řím a středoitalská města, byla jeho církevní správě podřízena.

Mimo oba papeže Řehoře II. a III. a patriarchu Germana náležel k nejstatečnějším hajitelům obrazů sv. Jan Damašský příjmím *Χρυσοῤῥόας* (Zlatotoký) a Mansur, který byl vysokým hodnostářem při dvoře kalifově. Sepsal tři spisy na obranu obrazů zvané „obranné řeči“ (*λόγοι ἀπολογητικοί*), první hned po prvních obrazoborských výstupech v Kt., kdež ještě doufal, že důvody obrat v smýšlení císařově způsobí; ostatní dvě po sesazení patriarchy Germana. Později opustil dvůr, a stal se

---

[1]) Mansi XII. 299; Hefele III. 374.
[2]) Anastas. ap. Mansi XII. 271 sqq.
[3]) Theoph. p. 631; Cedr. I. 800.
[4]) Pagi ad ann. 730. n. 11. 12; Le Quien; Oriens chr. I. p. 96. 97.
[5]) Le Quien: Oriens chr. I. 98; II. 1009. 1010.

mnichem v lauře sv. Sabby v Palestině a knězem. Zemřel r. 780. maje věku svého asi 104 roky[1]).

Jak si Lev v posledních časech svého života proti obrazům počínal, není známo. Zemřel 18. června 741. Syn a nástupce jeho Konstantin Kopronymus (Necuda[2]) zdědil zásady svého otce, a byl po celý čas své vlády (741—775) obrazoborcem. Odporu a nevole lidu proti Konstantinovi použil jeho švagr Artabasdus, který měl jeho sestru Annu za manželku a v Armenii proti Arabům velel, povstal proti němu, porazil a zabil renegata Besera, zmocnil se Konstantinopole, a dal se tam prohlásiti za císaře. Dobré služby prokázali mu patricius Theophanes a patriarcha Anastasius roztrušováním zprávy, že Konstantin jest mrtev, a Východ uznává Artabasda za císaře. Z vlastního přesvědčení a pak, aby lid sobě naklonil, prohlásil se Artabasdus pro obrazy. Totéž učinil patriarcha Anastasius, a vyhlásil veřejně a slavně Konstantina za bezbožného kacíře, který prý drze i božství Kristovo popíral. Však Konstantin udržel panství v Asii, a tak panovali dva císařové, krutě mezi sebou válčíce a pomoci kalifa Valida II. se dovolávajíce, který však císařské území vůbec svými vojsky pustošil. Konečně porazil Konstantin svého soupeře před Konstantinopolí, a dobyl 2. listopadu 743 tohoto hladem vymořeného města. Artabasda s jeho oběma syny dal oslepiti a mstil se hrozně na jeho přátelích, jmenovitě na ctitelích obrazů. Patriarchu Anastasia kázal veřejně bičovati, potom oslepiti a na osla s obličejem k ocasu posaditi a tak městem na potupu voditi. Nemoha však bezpochyby povolnějšího nástroje pro své obrazoborství dostati, dosadil ho zas, jakkoli byl zmrzačen, na patriarchální stolec[3]). Později korunoval císařova syna Lva za císaře (751), a umřel u všeobecném opovržení r. 753. biskupovav skoro 24 léta[4]).

Konstantin V. odstranil opět obrazy, které za vlády Artabasdovy zase veřejně ctěny byly. Vrstevníci pokládali hrozný mor, který po říši, zvláště v Konstantinopoli (r. 746.) zuřil,

---

[1]) Vita Joannis Damasc. od jerusalémského patriarchy Jana z 10. století ap. Le Quien. Paris 1712. Opp. s. Joann. Damasc. T. I. c. 14 sqq.; u Migna T. 94; Acta SS. 6. Maj. Círk. Rok III. 270.

[2]) *Κοπρώνυμος* (od *Κόπρος* hnůj, lejno), poněvadž jako dítě při křtu křestní vodu zneřádil (Necuda). Srv. Theoph. p. 615.

[3]) Theoph. p. 637—649; Niceph. l. c. 66—70; Cedr. II. 3—7.

[4]) Theoph. p. 658. 659; Cedr. II. 9. 10.

za trest Boží pro tento zločin [1]). Však císař nepodnikal nic zvláštního proti ctitelům obrazů, maje dosti práce s upevněním své vlády; jmenovitě šetřil Italie, kdež jemu Apoštolského Stolce bylo třeba pro ochranu císařských zemí proti Longobardům. Nový papež Zachariáš [2]) poslal po církevním obyčeji hned své legáty do Konstantinopole s listem k církvi Konstantinopolské, ne k vyobcovanému patriarchovi, a s jiným listem k císaři Konstantinovi, kteří přišedše do Konstantinopole nalezli Artabasda v držení císařství; však nepodali jemu listu, doufajíce v lepší obrat pro Konstantina. Když tento císařem opět se stal, přijal je přívětivě, poslal s dary nazpět domů, a potvrdil církvi římské dva statky, zvané Nymfy a Normie. V celku nebyl poměr Zachariášův ke dvoru císařskému po veškeren čas jeho papežování zlý, ačkoliv jeho snahy přivésti císaře na jiné dráhy, zůstaly marnými.

Konstantin, nabyv nějakých úspěchů proti Arabům pro jejich vnitřní spory mezi Ommajjovci a Abbassovci, nepomýšlel na válku proti Longobardům, ale proti obrazům, a tu usmyslil si, že dá poctu obrazů velikou všeobecnou synodou zavrhnouti. Úvod k tomu tvořilo několik silentií čili říšských porad, které r. 752. po rozličných městech konati dal, aby jimi lid svedl, a své bezbožnosti naklonil. Potom po smrti patriarchy Anastasia svolal biskupy své říše do paláce Hierie na straně asijské naproti Konstantinopoli. Uprázdnění patriarchátu podporovalo znamenitě jeho záměr, poněvadž naděje k tomuto místu poslední odpor u ctižádostivých udušovala. Sešlo se 338 biskupů, kterým předsedali arcibiskupové, Theodosius z Efesu a Sisinnius, příjmím Pastillas z Perge v Pamfylii. Žádný patriarcha a žádný zástupce hlavních stolců v církvi, římského, alexandrinského, antiochenského a jerusalémského nebyl přítomen. Sněm zasedal v Hierii od 8. února 754 až do 8. srpna, kterýžto den byl přeložen do chrámu Panny Marie v Blachernách, severním předměstí Konstantinopole. Tam byl ustanoven za patriarchu Konstantinopole mnich Konstantin, biskup ze Sylaea, obrazoborce. Dne 27. srpna bylo bludařské usnešení synody lidu na foru prohlášeno [3]). V tom usnešení (ὅρος) na-

---

[1]) Theoph. p. 653; Niceph. l. c. p. 71.

[2]) Srv. Anastas. Vit. Zachar. ap. Mansi XII. 308; Migna 128, 1050; Ep. Hadriani I. ap. Mansi XII. 1061.

[3]) Theop. p. 659. 660; Nicephor l. c. p. 73. 74; Cedr. II. 10. 11.

zývá se pasněm „sedmou velikou a všeobecnou synodou“, prohlašuje poctu obrazů za modlářství, které satan znenáhla pod pláštíkem křesťanství do církve zavedl, a jmenuje malování obrazů Krista představujících kacířstvím eutychianským a nestorianským. Neboť „Kristus znamená Boha a člověka; kdo hotoví obraz Kristův, kreslí božství, které nemůže býti kresleno, a směšuje je s člověčenstvím (jako monofysité); nebo představuje tělo Kristovo božstvím nepronikuté, od něho oddělené, a co zvláštní osobu jako Nestoriané. Jedinkým dovoleným obrazem člověčenství Kristova jest chléb a víno ve Večeři Páně. Když obrazy Kristovy odpadnou, obrazů Svatých není třeba. Křesťanství zavrhlo veškeré pohanství, netoliko pohanských obětí, ale též ctění pohanských obrazů. Svatí žijí na věky u Boha, ačkoli zemřeli; kdož je nyní mrtvým uměním, které pohané vynalezli, k životu volá, činí se vinným rouhání. Kdo smí se opovážiti Matku Boží, kteráž jest nade všechna nebesa vyvýšena, a Svaté pohanským uměním malovati? Není křesťanům dovoleno, Svaté, kteří takovou slávou se stkvějí, sprostou a mrtvou látkou urážeti“. — Zavrhnuv ještě jednou pasněm hotovení a ctění sv. obrazův osmi anathematismy, vyřkl potom klatbu nad Germanem, patriarchou Konstantinopolským, Janem Damascenským a mnichem Jiřím, rodem z Cypru, a horlitelem pro sv. obrazy a prohlásil za svíce pravé víry Konstantina s jeho čtyřletým synem Lvem, který byl za spoluvládce přijat [1]).

Na základě této synody byly obrazy všude po kostelích snímány, páleny, lámány, a malby a mosaiky na stěnách vápnem zabělovány. Obzvláštně naříká životopisec sv. Štěpána ohavného zpustošení slavného chrámu Panny Marie v Blachernách, na jehož stěnách vtělení Kristovo, jeho skutky a zázraky až do jeho nanebevstoupení a seslání Ducha sv. byly vyobrazeny. Aby stěny po zabílení nezůstaly prázdné, byly ozdobeny malbami krajin, stromův a ptáků, tak že budova podobala se více ptačí kleci a ovocnému skladišti nežli svatyni. Podobně stalo se ve všech veřejných budovách a palácích i v paláci patriarchálním. Svaté obrazy byly zničeny, ale ďábelská představování jízd, honův, her a jiných takových věcí byla v uctivosti chována. Spolu žádal císař na všech biskupech a nejznamenitějších mniších podpisu synody, ano docela přísež-

---

[1]) Mansi XIII. 205; Hard. IV. 325; Hefele III. 380.

ného ujištěni, že ctitelé obrazů budou za modláře pokládati a s nimi jako s modláři nakládati[1]). O nějakém odporu biskupův a světského duchovenstva není nikde ani nejmenší zmínky, za to protivili se statně mnichové. Nejhorlivější z nich shromáždili se z okolí Konstantinopole a Bythinie, a odebrali se na horu sv. Auxentia k znamenitému opatu tamějšího kláštera sv. Štěpánu na radu, co jest jim činiti. Svatý poradil jim, aby se vzdálili do krajin bludem posud nenakažených, které ležely na hranicích říše. Po jeho slově opustili ve velikém počtu Konstantinopol s okolím; kteří zůstali, skryli se[2]); četní přišli do Říma, a papež Pavel I. (758—767) dovolil jim, aby v Římě zpívali žalmy po řecku, t. j. konali východní obřad[3]).

Přestávku v obrazoborství učinily, jak se zdá, nešťastné války s Bulhary r. 756. a 760., a starosti císařovy s Italií, kde král francký Pipin jako ochrance církve proti Longobardům vystoupil. Však od r. 761. byli ctitelé obrazů s takovou ukrutností pronásledováni, že časy diokletianské církvi se navrátily. Panoval všeobecný výkřik hrůzy a zděšení ze zuření císařova. Mnichové byli ukrutným způsobem týráni, mučeni, žalářováni a usmrcováni; klášterové bořeni a spalováni. Petr Kalybita[4]) (Salašník) byl před císařem 16. května 761 do smrti umrskán, poněvadž jej novým Julianem nazval a jemu bezbožnost vyčítal[5]). Brzo po Petrovi, snad 7. června 761 byl Jan, opat kláštera Monagrie, do pytle zašit a do moře vržen, poněvadž obraz Matky Boží nohama šlapati nechtěl[6]). Nejznamenitějším mučenníkem této doby jest opat kláštera sv. Auxentia sv. Štěpán Mladší (*ὁ νέος*), tak zvaný, aby se rozeznával od sv. Štěpána Prvomučenníka, na němž císař hned po onom pasněmu podpisu žádal, kterýž on ovšem s velikou rozhodností odepřel. Prozatím byl ponechán na oko v pokoji, a

---

[1]) Theoph. p. 660; Vita s. Stephani Junioris in Analectis graecis. Paris. 1686. T. I. p. 454; Niceph. l. c. p. 85; Cedr. II. 11.

[2]) Vita s. Stephani l. c. p. 453.

[3]) Baron. ad ann. 761. n. 18. 19.

[4]) *Καλύβη* = chatrč, salaš; kalybites = obyvatel chatrče čili salaše. Srv. o Kalybitech poznámky u Bolland. Acta SS. 15. Jan.

[5]) Theoph. p. 667 (který mýlkou jmenuje jej Ondřejem); Cedr. II. 11; Vita s. Steph. p. 507; Acta SS. Octobr. Bruxellis. 1853. T. VIII. 128. 129.

[6]) Vita s. Steph. l. c. p. 507; Acta SS. l. c. p. 130.

teprva po bulharské válce r. 763. nastalo jeho mučennictví. Vytrpěv nejprvé dvouleté vyhnanství na ostrově Prokonnesu v Propontidě, a potom kruté žalářování v Konstantinopoli, byl konečně 28. listopadu roku 767. ranami a kamením na ulici ubit [1]). Mnich Petr, rodem z Krety, byl (snad 17. března 767) do smrti umučen, poněvadž nechtěl po rozkazu praefektově šlápnouti na obraz Kristův [2]). S císařem zápasili o palmu osvícenosti proti mnichům místodržitelé, z nichž nejukrutněji sobě vedl Michal Lachanodrakon, místodržitel asijský. On kázal některé mnichy zabiti, jiné spáliti, jiné oslepiti, jiným nosy uřezati [3]). Císař chtěl mnišství docela vykořeniti; proto proměnil mnohé kláštery v kasárny, jiné dal zbořiti; proklínal mnichy a nazýval je ničemnými černokabátníky; poručil jim nositi světské roucho a se oženiti; kdo poslechl, obdržel hodnosti; kdo zůstali svému stavu a slibu věrni, byli u velikém množství ruku v ruce s jeptiškami a nevěstkami v okolu (cirku) k velikému posměchu lůzy voděni [4]). Že takto trápení a mučení mnichové někdy meze spravedlivé opposice překročili, nelze se diviti; naopak bylo by nám při lidské přirozenosti s podivením, kdyby toho jednotlivci v přílišné horlivosti nebyli učinili.

Ve svém zběsilém obrazoborství připadl císař na myšlénku, aby své poddané přísahou k němu zavázal. Nejprvé svolal obyvatele Konstantinopole, dal vystaviti veřejně Tělo a Krev Páně a sv. Kříž, a kázal všem při sv. evangeliích přísahati, že nebudou nikdy žádného obrazu ctíti, majíce jej za modlu, a s mnichy obcovati, ale každého takového ničemného černokabátníka hanou a kamením budou pronásledovati. První vykonal tuto bezbožnou přísahu pro dobrý příklad lidu patriarcha Konstantin s ambonu, drže v ruce sv. kříž, a začal od té chvíle, ačkoli byl dříve mnichem, žíti úplně po světsku [5]).

---

[1]) Theoph. p. 674; Niceph. l. c. p. 81. 82; Cedr. II. 13—16; Vita s. Stephani l. c. 456—521; srv. Hefele III. 391—393.

[2]) Vita s. Stephani l. c. p. 504; Acta SS. Octobr. VIII. 127.

[3]) Vita s. Stephani l. c. p. 505 sq.; Acta SS. l. c. p. 127 sq. Srv. Theoph. p. 688. 689.

[4]) Theoph. p. 676; Niceph. l. c. p. 83; Zonaras XV. c. 5.

[5]) Vita Stephani l. c. p. 443; Theoph. p. 675; Niceph. l. c. p. 82; srv. Hefele III. 396.

Z obrazů rozšířil císař své pronásledování též na ostatky Svatých, které všudy odstraniti kázal. Tak dal tělo sv. Eufemie z nádherného chrámu jejího v Chalcedonu, v němž čtvrtý všeobecný církevní sněm se slavil, vyzdvihnouti a s rakví do moře uvrhnouti, a chrám proměnil ve zbrojnici. Však vlny donesly rakev na břeh ostrova Lemna, a obyvatelé skryli sv. ostatky, až je později císařovna Irene do chrámu obnoveného nazpět do Chalcedonu přenésti kázala. I vzývání Svatých bylo zakázáno a povzdechy, jako „Matko Boží, pomoziž“ těžce trestány [1]). Ano císař zabředl až v blud nestorianský, a tázal se patriarchy Konstantina, zdali by nebylo dobře, aby se místo „Bohorodička“ říkalo „Kristorodička“. Patriarcha zapřísahal jej, aby od toho ustál a slíbil mu mlčenlivosť o tom. Ale buď že slibu svému nedostál, jak praví Cedrenus, neb jinak stal se císaři podezřelým, byl r. 766. sesazen, a do vyhnanství poslán, potom však bičován, v okolu smýkán a konečně odpraven. Jeho hlava byla na foru spálena a tělo zavlečeno na pohřebiště zločincům určené [2]). Patriarchou stal se v listopadu 766 kleštěnec Niketas, rodem Slovan, posud kněz při chrámu sv. apoštolův a vrchní čili archon klášterův, obrazoborce [3]). Svou horlivosť proti obrazům osvědčil hned tím, že dal posud zbylé obrazy v patriarchálním paláci a jinde zničiti [4]). Odsouzení svého předchůdce musil býti přítomen, nad ním klatbu pronésti a před potupnou popravou jej degradovati [5]). Touto bezbožnou povolností udržel se v přízni císařově, korunoval jeho třetí manželku Eudoxii a vykonal předepsaný obřad při povýšení jeho dvou mladších synů Christofora a Nicefora za caesary [6]).

Obrazoborstvím bylo veškeré církevní obcování patriarchátu konstantinopolského s ostatním křesťanstvem přerušeno. Patriarchové Theodor antiochenský, Theodor jerusalémský a Kosmas alexandrinský prohlásili se pro ctění obrazův [7]), jak se

---

[1]) Theoph. p. 678. 679. 684.

[2]) Theoph. p. 671. 672. 677. 678. 681—683; Niceph. l. c. p. 83—84; Cedr. II. 14.

[3]) Theoph. p. 680; Niceph. l. c. p. 84; Cedr. II. 14.

[4]) Theoph. p. 686; Niceph. l. c. p. 85. 86; Cedr. II. 16.

[5]) Theoph. p. 682. 683; Niceph. l. c. p. 84; Zonaras Anal. XV. 7.

[6]) Theoph. p. 686; Cedr. II. 18.

[7]) Theoph. p. 669.

zdá na synodách [1]). Řím zavrhl obrazoborství se vší rozhodností, a obdržev exarchát darem od krále Pipina, byl u veliké nenávisti u dvora Konstantinopolského. Císař Konstantin Kopronymus snažil se diplomatickým uměním na Francích dvou věcí dosíci, totiž zavržení obrazův a navrácení ztraceného exarchátu. Několik vyslanectev bylo v této věci od obou dvorů na vzájem vypraveno. Řekové užívali svůdných slov, a činili marné sliby, však všechno bylo nadarmo. Smíšený sněm, kterým byla bezpochyby synoda gentillycká (in Gentiliaco) slavený o velikonocích r. 767. vyslovil se proti řeckým přáním [2]). R. 769. zatratila lateranská synoda pod předsednictvím papeže Štěpána III. mimo falešného papeže Konstantina též Kopronymovo konciliabulum od roku 754., a stanovila, aby se obrazům ona pocta vzdávala, kterouž jim posavade papežové a ctihodní Otcové prokazovali [3]).

Konstantin Kopronymus, poskvrniv svou jinak dosti statnou vládu krutým obrazoborstvím a ohavnou chlipností pederastie [4]), zemřel 14. září r. 775. na lodi u Selymbrie v Thracii na zánět nohou. Před smrtí poznal svou křivdu, vzýval Pannu Marii, a kázal ji nazývati Bohorodičkou. Jeho syn a nástupce Lev IV. (775—780), příjmením Chazar po své matce chazarské princezně, zabočil v mírné dráhy, naklonil si lid svou štědrostí a ulehčením břemen, ctil Pannu Marii a přál mnichům, kteří směli se navrátiti, a z nichž mnozí byli od něho za metropolity ustanoveni [5]). Zákonův otcových a dědových nezrušil sice, avšak nebyly prováděny. Za manželku měl Athéňanku Irenu, která však při svém sňatku přísahou obrazův odříci se musila, a potom za císařovnu korunována byla (17. prosince r. 769.) [6]). Z lásky k novému panovníku žádali velmoži a lid na něm, aby svého jediného syna Konstantina (narozeného 14. ledna 771) za spolucísaře prohlásil. Císař znaje osud takových spolucísařů, když otec před časem zemře, přivolil k této žádosti teprva tenkráte, když se mu všichni přísahou zavázali, a spis o tom vyhotovili, že nikdo jiný za

---

[1]) Srv. Hefele III. 397—399.
[2]) Srv. Hefele III. 399—401.
[3]) Mansi XII. 713; Hefele III. 403.
[4]) Theoph. p. 685.
[5]) Theoph. p. 693—695; Cedr. II. 18; Baron. ad ann. 775. n. 1.—5. 8.
[6]) Theoph. p. 687; Cedr. II. 18.

císaře nebude uznán, kdyby třeba sám před dospělostí svého syna zemřel. Tak byl mladý Konstantin VI. Porphyrogenita (Nachorozený) o velikonocích 776 od patriarchy Nikety za císaře korunován [1]). Ale bez ohledu na tuto lásku lidu ke Lvovi stalo se brzo potom v květnu spiknutí mezi důstojníky proti němu ve prospěch jeho mladšího bratra Nicefora, který měl býti na trůn povýšen; ale bylo prozrazeno. Lid žádal smrti spiklenců, ale císař kázal je toliko veřejně zmrskati, ostříhati a do vyhnanství odvésti [2]).

Patriarcha Niketas umřel 6. února 780; za jeho nástupce zvolil císař lektora Pavla, rodem z Cypru, který zprva zdráhal se sic učiniti přísahu, že pocty obrazův opět nezavede, však přece proti svému přesvědčení vykonal ji, a byl potom druhou postní neděli 5. března 780 za patriarchu posvěcen [3]). Ještě uprostřed téhož postu 15. března bylo šest vysokých dvorských úřadníků za ctitele obrazů císaři udáno a jato, a spolu nalezly se dva obrazy v ložnici císařovnině. Rozzlobený císař poslal ji jako křivopřísežnici do vyhnanství; onino hodnostáři byli ostříháni, veřejně mrskáni, na odiv a potupu městem voděni, a konečně do žaláře uvrženi, kde jeden z nich, jmenem Theofanes umřel. Ostatní dostavše po smrti Lva IV. svobodu, stali se mnichy [4]). Další výbuchy jeho hněvu zamezila smrť; Lev IV. zemřel 8. září 780 na karbunkuly (zlé červené nežity) na hlavě, jak se všeobecně myslilo, za trest, že pro svou náruživou dychtivosť po drahých kamenech hlavnímu kostelu bohatě karbunkuly (tmavočervenými granáty) posázenou korunu odňal a sám nosil [5]).

§. 212. *Vítězství pravé víry; císařovna Irene činí přípravy k svolání všeobecného církevního sněmu.*

Po smrti Lva IV. byla Irene za poručnici svého syna Konstantina VI., a tudy za říšskou vladařku všeobecně uznána. Po 40 dnech své vlády odkryla spiknutí jedné strany senato-

[1]) Theoph. p. 695 sq.; Baron. ad ann. 776. n. 1—3.

[2]) Theoph. p. 699; Baron. ad. ann. 776. n. 3.

[3]) Theoph. p. 701. 708; Cedr. II. 19; Baron. ad ann. 780. n. 3.

[4]) Theoph. p. 701; Baron. ad ann. 780. n. 4. 5.

[5]) Theoph. p. 702; Cedr. II. 19. 20; Baron. ad ann. 780. nr. 6. 7.

rův a vysokých úřadníků, kteří Nicefora za císaře povýšiti chtěli, dala je mrskati a ostříhati a poslala do vyhnanství. Nicefor a jeho mladší bratří musili vstoupiti v duchovní stav, a o vánocích roku 780. podávati lidu Večeři Páně, aby se o změně jejich stavu dokonale přesvědčil. O této slavnosti navrátila císařovna se svým synem odňatou korunu chrámu [1]). Dále kázala tělo sv. Eufemie z Lemna nazpět do Chalcedonu přenésti a v jejím obnoveném chrámě uložiti [2]). Dovolila mnichům opět žíti v klášteřích, a každému ctíti a zhotovovati obrazy po jeho vůli [3]). Však Irene pomýšlela na to, aby pocta obrazův a tím obcování s ostatním křesťanstvem obnoveno bylo, a to tím více, poněvadž svého syna se sedmineb osmiletou dcerou Karla V. Rotrudou zasnoubila. Ale vzhledem k vojsku, jehož důstojnictvo v celku bylo obrazoborské, a kterého pro války s Araby a Slovany proti sobě popuditi nemohla, musila sobě s velikou opatrností počínati. S Araby učinila mír na tři roky pod výminkou poplatku, a Slovany v Peloponnesu a Helladě podrobila a pod plat uvedla. Majíc takto pokoj, mohla se s církevní otázkou obírati, a tu přišlo jí vhod poděkování se patriarchy Pavla.

Patriarcha Pavel, rozstonav se v srpnu 784, cítil výčitky svědomí pro své chování naproti obrazům, opustil bez vědomí císařovnina patriarchální stolec, odebral se do kláštera sv. Flora a stal se mnichem (31. srpna 784). Císařovna zvěděvši to, odebrala se k němu se svým synem, a tázala se jeho, proč to učinil. On odpověděl: „O bych byl nikdy neseděl na biskupském stolci této církve násilnicky zubožené, obzvláště když od ostatních všech stolcův jest oddělena a klatbou stížena“. Potom poslala k němu několik patriciův a přednějších senatorův, aby totéž slyšeli. On pravil k nim: „Neshromáždí-li se všeobecný sněm, a blud mezi vámi panující nenapraví, nebudete spaseni“. Na jejich námitku, „proč při svém posvěcení, podepsal obrazoborství“, odvětil: „Právě proto naříkám a činím pokání prose Boha, aby mne jako biskupa k mukám neodsoudil, poněvadž jsem až posud mlčel, a z bázně před vámi pravdy nehlásal.“ A tak umřel kajicně, a byl všeobecně oželen, poněvadž byl zbožný a nad míru dobročinný muž. Od té

[1]) Theoph. p. 703. Cedr. II. 20; Baron. ad ann. 780. n. 8. 9.

[2]) Theoph. l. c.; Baron. ad ann. 766. n. 6.

[3]) Theoph. p. 704; Cedr. II. 21; Baron. ad ann. 780. n. 10.

doby bylo dovoleno veřejně mluviti a disputovati o obrazích, což před tím bylo přísně zakázáno, a mnozí se stali jejich hajiteli [1]).

Potom 15. prosince 784 svolala císařovna lid do paláce Magnaury k volbě nového patriarchy. Lid přál si míti za patriarchu Tarasia, císařského tajemníka, který též dosáhl důstojnosti konsulovy, posud laika, syna patricia a bývalého městského prefekta Jiřího. Byl to muž bohabojný a vědecky vzdělaný, který bez ohledu na své vysoké postavení též při dvoře přísný život vedl. Císařovna vyhlídla jej již dříve za patriarchu, a svolila tudy s velikou radostí k volbě. Však Tarasius odmítal krásnou řečí od sebe volbu, dovolávaje se své nehodnosti a svého laikálního stavu, a hlavně toho, že říše ve víře od Západu i Východu se odchyluje a ode všech stran klatbou stížena jest, a přijal ji konečně, když císařovna se svým synem a přítomný lid mu slíbili, že o svolání všeobecného sněmu se přičiní, aby jednota u víře zas obnovena byla. Tomuto záměru protivili se někteří ve schůzi; však hlasy jejich zanikly, a právo zvítězilo. Potom byl Tarasius 25. prosince 784 za patriarchu posvěcen [2]).

Brzo po svém posvěcení, upevniv se proti obrazoborcům, vstoupil v obcování s papežem Hadrianem I. a východními patriarchy. Těmto poslal svou inthronistikn čili nastolenní list, v němž se přiznává ku pravé víře, šesti všeobecným sněmům a ctění obrazův, a prosí, aby každý po dvou zástupcích s listy k nastávajícímu všeobecnému sněmu, k němuž již císařové svolili, poslali [3]). List s podobným obsahem poslal po svém knězi a apokrisáři Lvovi papeži Hadrianovi I. [4]). Též císařové Konstantin VI. a Irene poslali list (divalis sacra) papeži zvouce jej, aby „*jakožto pravý první biskup, který místo a stolec sv. Petra drží*, buď osobně k všeobecnému sněmu přišel, nebo statné legáty k němu poslal, který by učení Otců potvrdil, koukol vymítil, všeliký spor s strany obrazův odstranil, a jednotu ve

---

[1]) Theoph. 707—709; Cedr. II. 25; Baron. ad ann. 784. n. 1—5; Vita s. Tarasii c. 2. n. 5. 6. ap. Migne, ser. gr. 98. 1388.

[2]) Theoph. p. 710—13; Mansi XII. 985; Hard. IV. 25; Vita s. Tarasii c. 3. n. 7 sq.: Baron. ad ann. 784. n. 6. sq.

[3]) Mansi XII. 1119; Hard. IV. 130; Baron. ad ann. 785. n. 8—20; Hefele III. 413.

[4]) Theoph. 713; Baron. ad ann. 785. n. 720. Ztratil se.

víře zase zavedl“ [1]). Tento list jest od 29. srpna r. 785. a ne r. 784 [2]). Papež měl sice všeobecný sněm za zbytečný, však přece poslal k němu po vůli císařů své legáty, Petra arcikněze římské církve, a jiného Petra, opata kláštera sv. Saby a dal jim listy k císařům a patriarchovi Tarasiovi.

V listu k císařům poučuje je papež, klada veškerou váhu na svůj primát v církvi, s velikou obšírností o starobylosti pocty obrazů, dokazuje ji z Písma sv. a podání Otcův, a zapřisahá je, aby ji zase v Konstantinopoli a po celé říši obnovili následujíce tímto způsobem podání církve římské a zavrhujíce lesť bludařů; pročež ať v přítomnosti jeho legátův jest onen pasněm (od roku 754.), jenž bez svolení Apoštolské Stolice se odbýval, klatbou stížen. Dále žádá papež za navrácení odňatých statků sv. Petrovi, a své pravomocnosti nad illyrickými biskupy, kárá povýšení Tarasia z laika a vojáka hned za biskupa, jakož i název: všeobecný patriarcha, jemu od císaře dávaný, poněvadž kdyby se jím rozumělo, že jest též nad církví římskou, byla by to zpoura proti synodám a kacířství. Za příklad křesťanského panovníka velebí Karla, krále Frankův a Longobardů, který církvi římské města a provincie daroval, statky jí od Longobardů proti právu odňaté navrátil, a zlatem a stříbrem k jejím potřebám přispívá; za to však také vítězství nade všemi národy barbarskými Západu od Boha obdržel, a je ke své říši připojil. Naposled poroučí své legáty přízni císařů [3]).

V listu k Tarasiovi kárá papež rovněž jeho povýšení z laika hned za biskupa; však promíjí mu to pro jeho příchylnosť k šesti všeobecným sněmům a obrazům, bez které by jeho listu přijmouti nemohl; z vděčnosti nechť k tomu působí, aby ono konciliabulum (pasněm) bylo zavrženo, a císařové poctu obrazů v městě a po říši obnovili, poněvadž by jinak jeho posvěcení uznávati nemohl. Konečně jako císařům i jemu doporoučel své legáty [4]).

Východní patriarchové: Politian alexandrinský, Theodoret antiochenský a Eliáš jerusalémský nedostali pozvání Tarasiova

[1]) Mansi XII. 984; Hard. IV. 21; Baron. ad ann. 785. n. 24 sq. Hefele III. 414.

[2]) Srv. Hefele l. c. 415.

[3]) Mansi XII. 1055; Hard. IV. 79; Baron. ad ann. 785. n. 24; Hefele III. 416.

[4]) Mansi XII. 1077; Hard. IV. 98; Baron l. c. n. 60; Hefele III. 420. Oba listy též u Migna, ser. lat. 96, 1213 sq.; Jaffé nr. 1882. 1883.

do rukou; neboť mnichové, kterým se poslové Tarasiovi se svým poselstvím svěřili, bojíce se nových ukrutností se strany mahomedánů, nepustili jich ku patriarchům, ale vyvolili sami ze svého středu dva mnichy Jana a Tomáše, z nichž tento byl knězem a opatem kláštera sv. Arsenia v Egyptě a syncellem patriarchy alexandrinského, a onen knězem a syncellem patriarchy antiochenského, aby co do obrazů víru tří východních patriarchátů zastupovali. S sebou dali jim list, v němž obšírně vykládají, proč tak učinili, ospravedlňují nepřítomnosť těchto tří patriarchův a jejich podřízených biskupů při nastávajícím sněmě nemožností pro Saraceny, a tvrdí, že jejich nepřítomnosť nebude žádné újmy čili praejudicia všeobecnému sněmu činiti, poněvadž též při šesté všeobecné synodě chyběli a ona z toho žádného praejudicia čili újmy netrpěla, „protože nejsvětější apoštolský papež římský s ní se srovnával, a jí svými apokrisáři přítomen byl, což teď rovněž s pomocí Boží se stane"[1]). K tomuto listu přidali jim ještě s sebou synodiku[2]) čili nastolenní list zemřelého patriarchy jerusalémského Theodora ku patriarchům, Kosmovi alexandrinskému a Theodorovi antiochenskému, kde vyslovuje se pro poctu svatých, jejich ostatkův a obrazův, aby z ní víra patriarchátu jerusalémského byla zřejma. A tak poslali je s posly Tarasiovými k všeobecnému sněmu do Konstantinopole[3]).

§. 213. *Sedmý všeobecný sněm církevní, nicaejský* II. *r.* 787.

Když římští legáti a zástupcové Východu do Konstantinopole přišli, svolali panovníci biskupy své říše na sněm, a ustanovili, aby 17. srpna 786. v chrámu sv. apoštolů v Kt. otevřen byl. Však den před tím shromáždili se vojáci návodem obrazoborských biskupů v nádvoří[4]) kostela, a povykovali proti synodě. Ale Tarasius jako bývalý voják nedal se zastrašiti, a

---

[1]) Mansi XII. 1128; Hard. IV. 135; Baron. ad ann. 785. n. 76; Hefele III. 421.

[2]) Mansi XII. 1136; Hard. IV. 142; Hefele III. 423.

[3]) Theoph. p. 714; Baron. l. c. n. 72—75.

[4]) Ἐν τῷ λουτῆρι = umývadlo křestní; křtitelnice nebo předsíň nebo nádvoří kostelní.

zahájil druhý den synodu, kteréž sám předsedal[1]). Císařové dívali se na synodu s místa katechumenů. Nejprve čtla a rozbírala se místa Písma sv. vztahující se na obrazy, při čemž vyznamenal se jmenovitě opat Plato, který s kazatelny po žádosti Tarasiově měl řeč o obrazích. Potom čtly se kanonické předpisy, dle nichž všeobecná synoda bez svolení ostatních patriarchů slavena býti nesmí, aby na jejich základě pasněm od r. 754. zavržen byl. Tu však vrazili vojáci císařské tělesné stráže se svými důstojníky s velikým hřmotem do chrámu a tasenými meči hrozili, že všechny povraždějí, neupustí-li od svého záměru. Panovníci poslali hned několika svých důvěrníkův, aby zpurníky ku pokoji přivedli, kteří však všelikou poslušnosť odepřeli, důkaz to, jaká špatná kázeň mezi vojskem panovala. Aby horší zlo předešli, rozpustili panovníci synodu, a Tarasius odebral se s biskupy z lodi chrámové v oltářní prostoru. Obrazoborští biskupové volali plní radosti : Zvítězili jsme! Biskupové a papežští legáté odcestovali; tito však dostali v Sicilii rozkaz od panovníkův, aby počkali, že všeobecná synoda přece svolána bude.

Irene totiž nevzdala se všeobecné synody, ale počínala si teď s větší ještě opatrností. Aby se zpurné tělesné stráže zbavila, rozšířila zprávu, že Arabové asijské provincie napadli. Její důvěrník patricius a logothet (kanclíř vojanské kanceláře) Staurakius odebral se do Thracie sebrat spolehlivého vojska; dvůr a tělesná stráž vytáhli v září 786 do Malaginy v Thracii jako do pole, spolehlivé voje vtáhly do Konstantinopole, a teď byli buřiči jsouce sami na sebe odkázáni odzbrojeni, a z krátka domů posláni.

Irene, očistivši takto Konstantinopol od hlavních obrazoborských křiklounů, srozuměla se znova s papežem Hadrianem I., a svolala všeobecnou synodu znova ne více do Konstantinopole, kde posud byli četní obrazoborci, ale do Nicaeje, proslavené prvním všeobecným církevním sněmem, kde podobných nepokojů nebylo se obávati[2]). Sebe a svého syna dala na synodě

---

[1]) Tak praví Tarasius sám, ap. Mansi XII. 1000. Hard. IV. 34.

[2]) Συγγραφή (Constriptio brevis indicans, quae facta sunt ante synodum. Mansi XII. 989; Theoph. p. 714. sqq.; Vita s. Platonis ap. Bolland. Acta SS. Apr. (I. 366.); Vita Tarasii c. 5. n. 17 sqq; Ep. Hadriani Mansi XIII. 808; Hard. IV. 818; Cedr. II. 23; Baron. ad ann. 786 n. 1. sqq.; Hefele III. 424 sqq.

zastupovati dvěma vysokými hodnostáři, patriciem a býv. konsulem Petronou a císařským ostiariem (komořím) a logothetem Janem, jimž přidán byl za tajemníka Nicephor, pozdější patriarcha. Předsednictví drželi papežští legáté oba jmenovaní Petrové, neboť v aktách synodálních stojí stále na prvním místě; po nich teprva přichází patriarcha Tarasius, který však rokování řídil, poněvadž jako bývalý úřadník mnohem větší zručnosť a rozhled v takových věcech měl, nežli římský arcikněz Petr, který snad řečtiny ani znalý nebyl, a jeho druh Petr, opat řeckého kláštera sv. Saby; po něm stojí v aktách východní mnichové a kněží Jan a Tomáš, kteří však nepodepsali jako zástupcové patriarchův jako osob, ale jako zástupcové východních patriarchátův (apoštolských stolců), zastupujíce s dvěma přinešenými listy jejich víru o poctě obrazů. Počet ostatních biskupův a biskupských zástupcův udávají staří spisovatelé mezi 330—367; nynější synodální protokol má 308 podpisův. Mnozí biskupové byli vyznavači pro obrazy z časů Konstantina Kopronyma. Mimo biskupy nebo jejich zástupce byli synodě přítomni též četní opati a mnichové, z nichž vynikal opat Plato a Theofanes Vyznavač, který byv vysokým hodnostářem říšským stal se mnichem, a od něhož hlavní pramen této doby chronografie pochází.

Synoda odbývala svá sedění v hlavním chrámu sv. Žofie; osmé však a to poslední v Konstantinopoli, a trvala od 24. září až do 23. října 787. U prostřed na trůnu byla vyložena sv. evangelie; před ambonem seděli oba císařští komissaři, opati a jiní, kteří hlasu neměli.

Sedění I. dne 24. září 787. Po žádosti sicilských biskupův zahájil patriarcha Tarasius rokování, poukázav krátkou řečí, jak minulého roku vinou některých biskupů synoda v Konstantinopoli byla zmařena, však snahou panovníků do Nicee svolána, a napomenul biskupy, aby novotu zavrhli a podání církve zachovali. Potom byli tři biskupové: Basilius ancyrský, Theodor myrský a Theodosius ammorický, kteří byli posud obrazoborci, před synodu postaveni. Nežli se zodpovídali, čtla se císařská sacra čili list, kde každému členu synody plná volnosť slova a hlasování byla pojištěna. Pak podali zmínění tři biskupové pravověrné vyznání víry, jmenovitě co do pocty obrazů, zavrhli obrazoborství, a byli přijati v obcování synody. Za totéž prosilo jiných sedm biskupů, kteří minulého roku k

zamezení synody přispěli. O přijetí jejich jakož i těch, které posvětili, rozpředlo se na základě čtených starších církevních předpisův a výrokův Otců delší rokování, z něhož plynulo, že mohou býti v obcování synody přijati, však skutečné přijetí odloženo na pozdější sedění[1]).

V sedění II. dne 26. září byl po rozkazu dvoru do synody uveden Řehoř, biskup novocaesarejský. Poněvadž však o jeho upřímnosti Tarasius pochyboval, znaje ho jakožto jednoho z hlavních náčelníků pasněmu z roku 754., byl odkázán na budoucí sedění, v němž bylo mu podati písemné vyjádření o své pravověrnosti. Pak byl čten list papežův k císařům, ale nikoli celý[2]). Řekové vynechali v překladu všechny jim nemilé věci: pokárání, že Tarasius hned z laika stal se biskupem a dáván jemu název oekumenického čili všeobecného patriarchy[3]); žádosť, aby zabavené statky církve římské a odňatá pravomocnosť nad illyrickými biskupy jí navráceny byly; a konečně chválu Karla Velikého; mimo to seslabili výroky o primátu církve římské. Bez ohledu na tento papežský list dávali biskupové, jako Basilius ancyrský, Petr nikomedský, Nicefor dyrracský Tarasiovi název oekumenického patriarchy, a sicilští biskupové přidržovali se Tarasia; důkaz to, že dvůr nechtěl býti spravedlivým ku požadavkům papežovým. Potom četl se papežský list k Tarasiovi, v němž opět Řekové místa jim nemilá vynechali. Papežští legáté tázali se Tarasia, zdali srovnává se s učením papežovým právě čteným. On přisvědčil a přiznal se veřejně a slavně ku poctě obrazů. Po Tarasiovi přistoupili Otcové počtem 263 jednotlivým hlasováním dle žádosti legátů k listům papežským. Totéž učinili přítomní mnichové k vyzvání Tarasiovu[4]).

---

[1]) Mansi XII. 992 sqq.; Hard. IV. 27; Baron. ad ann. 787. n. 11—27; Hefele III. 428.

[2]) Anastasius Biblioth. ap. Mansi XII. 1073; Hard. IV. 94; Baron. ad ann. 785. n. 51; Hefele III. 416.

[3]) Anastasius káral za své přítomnosti v Konstantinopoli Řeky pro tento nemístný název, a oni mu odpověděli, že nazývají svého patriarchu oekumenickým, ne jakoby měl prvenství nad veškerým světem (quod universi orbis teneat praesulatum), ale že je má nad jistou částí světa (quod cuidam parti praesit orbis), neboť οἰκούμενον znamená nejen vesmír, všeobecnosť, ale též obydlí, neb místo, v kterém lidé bydlí. Mansi XII. 983; Hard. IV. 20; Baron. ad ann. 787. n. 6; Hefele III. 419. nota 1.

[4]) Mansi XII. 1052; Hard. IV. 75; Baron. ad ann. 787. n. 28—30; Hefele III. 430.

V sedění III. dne 28. září byl přijat na milosť a v obcování synody novocaesarejský biskup Řehoř, podav pravověrné vyznání víry, a s ním ještě šest jiných biskupů. Potom četl se list Tarasiův k východním patriarchům s odpovědí východních mnichů na ni a synodika zemřelého patriarchy jerusalémského Theodora. Papežští legáté prohlásili za pochvaly veškeré synody, že tyto východní listy srovnávají se s učením papeže Hadriana a patriarchy Tarasia[1]).

V sedění IV. dne 1. října čtla se místa z Písma sv. a Otců, která poctě obrazův učí, a sice: z Písma 2. Mojžíš. 25, 17—25. a 4. Mojž. 7, 89., kdež jest řeč o arše úmluvy, slitovnici, s které Bůh mluvíval, a cherubinech u ní stojících; Ezech. 41, 1, 18, 19, kde prorok viděl cherubiny s tváří člověčí a palmy jako ozdobu budoucího nového chrámu; Žid. 9, 1—5., kde sv. Pavel rozpraví o starozákonním stánku a věcech, jež v něm byly: zlatá nádoba s mannou, hůl Aronova, dsky zákona a cherubini. Z Otců byli uvedeni: Jan Zlatoústý, Nillus, Řehoř Nissenský, Řehoř Nazianzský, Basilius, Cyrill Alexandrinský, Maximus a jiní, kan. 2. synody trullanské. List papeže Řehoře ku patriarchovi Germanu, jakož i tři listy tohoto patriarchy. V celku čtla se 44 místa, z nichž dvě nebo tři nepocházejí od spisovatelův, jimž se připisují. Když se čtly zázraky, které skrze sv. obrazy byly způsobeny, dosvědčovali s přísahou někteří biskupové, že podobné věci na vlastní oči viděli, neb od očitých svědkův je slyšeli. Biskup z Prakary dosvědčoval, že před rokem byl těžko nemocen, a položením obrazu Spasitelova na bolavou část těla v okamžení se pozdravil. Ke konci sedění četl Euthymius, biskup sardeský, vyznání víry s strany obrazů, které všichni podepsali[2]).

V sedění V. dne 4. října poukázal patriarcha Tarasius k tomu, že obrazoborci ničíce obrazy následovali židů, Saracenů, Samaritánů, manichaeův a fantasiastů. Pak čtla se další místa patristická, též taková, která proti poctě obrazů mluvila, neb alespoň zdála se, jakoby mluvila, a spolu ukázalo se, že z rukopisův Otců byla místa mluvící o poctě obrazů vyřezána. Pachateli

---

[1]) Mansi XII. 1113; Hard. IX. 123; Baron. ad ann. 787 n. 31. 32. Hefele III. 431.

[2]) Mansi XIII. 1; Hard. IV. 158; Baron. l. c. n. 33—50; Hefele III. 432.

tohoto zločinu jmenoval Tarasius dřívější bludařské patriarchy Kt. Anastasia, Konstantina a Niketu. Zástupce Východu mnich Jan vypravoval, že kalif Jezid návodem židů k obrazoborství podnět dal. Potom uzavřela synoda, aby obrazy zase byly všudy staveny, a modlitby před nimi konány, a schválila návrh papežských legátův, aby v její zasedací místnosti svatý obraz byl postaven, a spisy obrazoborské spáleny[1]).

V sedění VI. dne 6. října (dle řeckého textu akt), dne 5. (dle překladu Anastasiova) čtlo se usnesení (ὅρος) pasněmu z roku 754. s obšírným a důkladným jeho vyvrácením[2]).

V sedění VII. dne 13. října bylo čteno usnesení (ὅρος) o poctě obrazův od biskupa Theodora z Tauriana. Kdo je složil, není známo; poněvadž však duší synody byl Tarasius, lze souditi, že on jest jeho skladatelem ovšem po důkladných poradách. Synoda opakuje v něm vyznání víry nicaejsko-konstantinopolské[3]), přiznává se k šesti všeobecným synodám, opakuje klatby jimi pronešené, přijímá všechna psaná i nepsaná podání,

---

[1]) Mansi XIII. 157: Hard. IV. 288. Baron l. c. n. 51; Hefele III. 436.

[2]) Vyvrácení dekretu (ὅρος) pasněmu z r. 754., které v ně pojato jest, dělí se na šest svazků čili tomův, a jest u Mansiho XIII. 205—364 (tedy o 160 stran), u Hard. IV. 325—344 (tedy o 120 stran in f.).

[3]) Jest spor, zdali četlo se symbolum N. K. s Filioque čili bez něho. V řeckém textu není Filioque; však latinský překlad obyčejný i Anastasiův má Filioque. Dále ukazovali Latiníci v pátém sedění florentského všeobecného sněmu (16. října 1438) kodex akt této synody, kde v řeckém textu stálo: καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ; a kardinál Julian v oslovení císaře kladl váhu na toto znění. Konečně francké kapitulare zaslané papeži Hadrianovi I. kárá patriarchu Tarasia, že v sedění třetím pravil, že Duch sv. z Otce skrze Syna vychází, místo aby byl řekl: „a ze Syna"; z čehož odvozuje Baronius, že synoda pravila: Filioque, poněvadž by prý byli Frankové ji kárali, a ne Tarasia. Srv. Baron. ad ann. 787. n. 61—65. Ale řecký učenec Gemistius Pletho praví, že kdyby synoda nicaejská druhá byla v symbolum nicaejsko-konstantinopolské Filioque (a ze Syna) pojala, byli by latinští bohoslovci jako Tomáš Aquinský dávno k ní se odvolávali, a nepotřebovali tolik slov, aby Filioque odjinud dokázali. Srv. Hefele III. 439. nota 3. A tomuto učenci musíme přisvědčiti, poněvadž synoda recitujíc symbolum N. K. s Filioque, byla by tím je za článek víry prohlásila, který všed do života nemohl potom v zapomenutí upadnouti. Že v latinském překladu synodálních akt stojí Filioque, stalo se asi z té příčiny, že překladatel jsa této vysvětlivce zvyklý, přijal ji do svého překladu, aniž by byla v původním znění stála.

též podání o obrazích, a proto stanoví: „Figura drahocenného a obživujícího kříže, jakož i ctihodné a svaté obrazy, nechť jsou z barvy, nebo kamene, neb jiné látky, buďtež v kostelích na posvátném nádobí a rouchu, na zdích a tabulích, v domech a na cestách, postavovány, totiž obrazy Pána Boha a Spasitele našeho Ježíše Krista, neporušené naší Paní sv. Boží Rodičky, ctihohodných andělův a všech svatých lidí. Čím častěji v obrazení bývají vídáni, tím více bývají ti, kteří na ně patří, upamatováni na praobrazy (prototypy), a pozbuzováni, aby jich následovali, je pozdravovali, a jim poctu vzdávali (ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προςκύνησιν = ad osculum et ad honorariam adorationem tribuendam), však nikoli vlastní klanění, čili latrii (οὐ μὴν τὴν ἀληθινὴν λατρείαν = non tamen ad veram latriam — impartiendam), kteráž jenom božství náleží, ale aby jim jako drahocennému a obživujícímu kříži, sv. evangeliím a jiným posvátným předmětům kadidlo a světlo k jejich poctě přinášeli, jak to již u starých nábožným obyčejem bylo. Neboť česť obrazu přechází na praobraz (prototypon), a kdo ctí obraz, ctí toho, koho obraz představuje. Toto jest učení Otců, t. j. podání církve. — Kdo však se opovažují jinak smýšleti a učiti, neb, jako bezbožní bludaři, církevním podáním opovrhují, nebo zavrhují, co církvi posvátným jest, buď evangelium, neb figuru kříže, neb obraz, nebo sv. ostatky některého mučenníka; nebo vymýšlejí něco, čím by podání katolické církve zničili; neb užívají posvátného nádobí, nebo ctihodných klášterů k světským účelům: budou-li to biskupové nebo duchovní, budtež sesazeni; mnichové nebo laikové, z církve vyobcováni“[1]). Toto usnesení čili horos podepsali všichni, a potom následovaly akklamace: „Tak věříme všichni; to jest víra apoštolův, otcův a všech pravověrných; klatba těm, kteříž jinak smýšlejí, neb obrazy modlami nazývají, a ctitele obrazů za modláře pokládají; mnoho let císařům“. Potom vyřkla synoda klatbu na Theodosia, biskupa efeského, Sisinnia příjmím Pastilu, Konstantina, biskupa nakolského, a patriarchy Kt., Anastasia, Konstantina a Niketu, nazývajíc tyto druhým vydáním Aria, Nestoria a Dioskura, a obnovila památku sv. Germana, patriarchy Kt., sv. Jana Damašského a

[1]) Mansi XIII. 374; Hard. IV. 451; Denzinger: Enchiridion symbolorum et definitionum. Wirceb. 1865. p. 104; Baron. ad ann. 787. n. 66; Hefele III. 439.

Jiřího z Cypru, které pasněm od r. 754. klatbou stihl, nazývajíc je hlasateli pravdy, které sv. Trojice oslavila[1]).

Potom byly dva listy ve jménu Tarasia a synody sepsány, jeden ku panovníkům Konstantinovi a Ireně[2]), a druhý k duchovenstvu konstantinopolskému[3]), kde zprávu o všech hlavních věcech, které se sběhly, obdrželi. V listu k císařům vykládá se bedlivě výraz προςκυνεῖν a ukazuje, že Písmo sv. a Otcové tohoto slova užívají o poctě lidem prokazované, kdežto λατρεία toliko Bohu náleží. Deputace synody podala spolu panovníkům výbor nejdůležitejších patristických míst.

Sedění VIII. dne 23. října. Na zprávu Tarasiovu a synody povolali císařové celou synodu do Konstantinopole, kde 23. října osmé a poslední sedění v jejich přítomnosti v paláci Magnauře se slavilo. Po zahajovací řeči Tarasiově oslovili oba panovníci synodu, kázali dekret víry čili horos ještě jednou veřejně přečísti, a tázali se, zdali všichni s ním se srovnávají. Všichni přisvědčili radostnými akklamacemi. Synoda prosila panovníkův, aby usnesení toto podepsali, což také učinili; napřed podepsala Irene a za ní Konstantin. Na konec četla se místa z Otců pro poctu obrazů velmožům a četnému lidu sedění přítomnému pro jejich poučení, a rokování uzavřelo se za všeobecnou hlasitou pochvalou[4]).

V tomto osmém, posledním sedění byly též pro církevní kázeň 22 kanony prohlášeny, které, ne v Nicaei, ale teprva v Konstantinopoli složeny byly[5]). Prvním potvrdila synoda znova kanony apoštolské prvních šesti všeobecných synod, tudíž též trullanské, pokládajíc tuto quinisextu za všeobecnou, doplňující pátou a šestou, jsoucí jaksi pokračováním šesté. Spisy čelící proti sv. obrazům měly býti do biskupského domu v Konstantinopoli odvedeny, a tam s ostatními bludařskými spisy odstraněny, t. j. tak býti uloženy, aby byly neškodnými; kdo by je zatajili, měli býti, biskup nebo kněz neb jahen, sesazeni; mnich nebo laik vyobcováni (can. 9.). Proti libovolnému obsa-

---

[1]) Mansi XIII. 398; Hard. IV. 470; Baron. l. c. n. 73—75; Hefele III. 440.

[2]) Mansi XIII. 399; Hard. IV. 471; srv. Hefele III. 441.

[3]) Mansi XIII. 407; Hard. IV. 478; srv. Hefele l. c.

[4]) Mansi XIII. 414. Hard. IV. 482; Hefele III. 441. Anastasius nemá ve svém překladu tohoto sedění, než jenom 22 kanony; též tak Baronius.

[5]) Can. 10. naší synody.

zování církevních míst světskými panovníky prohlásila synoda takovou volbu biskupa, nebo kněze, neb jahna za neplatnou; biskup budiž toliko biskupy volen (can. 3.). Poněvadž v minulých časech obrazoborských mnohé kostely bez sv. ostatků posvěceny byly, přikázala synoda, aby teď tam dodatečně za obyčejnými modlitbami byly uloženy, a biskupové, kteří by kostely bez ostatků světili, byli sesazeni (c. 7.). O církevních budovách, kostelích a biskupských domech, kteréž obrazoborci ve světské proměnili, ustanovila synoda, aby k původním účelům byli navráceny; pakli by toho držitelé po dobrém učiniti nechtěli, měli býti duchovní sesazeni, mnichové nebo laikové vyobcováni (can. 13.). Ostatní kanony vztahovaly se na kázeň duchovních a mnichů; jmenovitě zakazovala se veškerá simonie čili svatokupectví, nechť se již jakýmkoliv jménem zdobilo (can. 4. 5. 19.); kan. 8. mluví o židech, kteří na oko stali se křesťany, a proto k sv. přijímání a do chrámu nemají se pouštěti[1]).

Většina těchto kanonů přešla v západní právní sbírky, však Apoštolská Stolice nepřijala jich výslovně nikdy[2]).

O průběhu synody poslal patriarcha Tarasius zprávu „nejsvětějšímu bratru a spoluslužebníku, Pánu, Hadrianovi, papeži Starého Říma“, v níž mezi jiným praví: „Když nejprve čteny byly listy Vaší Svatosti, občerstvili se všichni jako na královských hodech tímto duchovním pokrmem, který Kristus Vašimi listy hodovníkům připravil. Jako oko celému tělu cestu pravou ukazuje, tak rozptýlené oudy srovnávaly se v jedno; tak pravá shoda potvrzovala se, tak církvi katolické jednota navracovala se. — Potom velebili jsme všichni pravé vyznání víry, kteréž od Vás mně a skrze mne našim panovníkům posláno bylo“ [3]).

Hned po synodě byly všudy obrazy znova postaveny v kostelích i palácích[4]) k veliké radosti lidu, jmenovitě mnichů.

Rázná císařovna Irena postarala se asi o to, aby usnesení všeobecné synody nicaejské II. v říši platilo a do života přešlo, ačkoli zevrubnější zprávy o tom po ruce nejsou. Čas od synody nicaejské II. až do r. 802. vyplněn jest ustavičnými

---

[1]) Srv. jejich výklad u Hefele III. 442—450.

[2]) Hergenröther: Photius. I. 250.

[3]) Mansi XIII. 458; Hard. IV. 507; Baron. ad ann. 787. n. 81; Hefele III. 451.

[4]) Ep. Tarasii ad Hadrianum ll. cc. ad finem.

sváry v císařském paláci mezi matkou a jejím synem, tak že brzo pospolu, brzo Irena sama, brzo Konstantin sám vládl. Vedle nich chtěli též synové Konstantina Kopronyma, tedy strýcové mladičkého Konstantina VI. přijíti ku panování. Část vojska prohlásila jeho strýce Nicefora za císaře; však zpoura byla potlačena, Nicefor po rozkazu císařově oslepen a jeho čtyřem bratrům jazyky vyřezány. Konečně podařilo se Ireně, že dostala Konstatina do své moci, a spiklenci vypíchali mu oči, zdali s vědomím Ireniným nebo bez něho, těžko jest určiti na základě zpráv z oné doby, po čemž brzo zemřel (797). Veliké pohoršení dal tento císař zrušiv své manželství s Marií, které nemiloval, a již do kláštera vstoupiti přinutil, a pojav proti všemu právu za manželku Theodotu, komornou své matky. Odpor a napomínání patriarchy Tarasia byly marny, který konečně po obyčeji patriarchů Konstantinopolských k tomu mlčel, boje se hlavně, aby císař ze msty nestal se zas obrazoborcem. Za to zrušili četní horliví mnichové, majíce v čele opaty Platona ze Sakkudia a jeho synovce Theodora ze Studia své církevní obcování s patriarchou, setrvali ve svém odporu bez ohledu na útrapy, které bylo jim snášeti, a smířili se s patriarchou teprva po smrti Konstantinově za samovlády Ireniny. Irena udržela se v držení císařství pět let, a pomýšlela na sňatek s císařem Karlem V., aby tak obě císařství se zase spojila, s čehož ji sradil Aëtius, její důvěrník, chtěje po její smrti svého bratra Lva na trůn povýšiti. Ale již následujícího roku 802. (31. října) byla zpourou patricia a logotheta Nicefora s trůnu svržena a na ostrov Lesbos ve vyhnanství poslána, kde hořem r. 803. zemřela[1]).

Nový císař, uchvatitel trůnu Nicefor (802—811) byl muž špatných mravů, však v církevním ohledu byl ctitelem obrazův, ačkoliv obrazoborců nepronásledoval. Po smrti patriarchy Tarasia († 25. února 806) stal se jeho nástupcem opět státní úřadník Nicefor[2]), který byl tajemníkem při synodě nicaejské II. a těšil se důvěře Konstantina VI., Ireny i nového císaře. Přijav volbu dal se za mnicha ostřihati a byl 12. dubna 806 za patriarchu posvěcen. Byl ctitelem obrazův, jako

---

[1]) Theophanes: Chronogr. p. 718 sqq.; Cedr. II. 23 sqq.; srv. Hefele III. 454; Hergenröther: K. G. I. 542—544; Photius, I. 254—259.

[2]) Ignatii diaconi Vita s. Nicephori ap. Migne ser. gr. t. 100; ap. Bolland. Acta SS. 13. Mart. (Mart. II. 293.)

císař, jednostejně s ním v tomto ohledu smýšleje. Pokoj s strany obrazů panoval i za následujícího císaře Michala I. Rhangaby, muže to šlechetného, ač jinak nesamostatného (811—813). Jen jednou pozdvihli se obrazoborci proti němu, byli však přísně potrestáni. Michal byl 22. června 813 hrôznou porážkou od Bulharů přemožen; tohoto neštěstí císařova použil znamenitý vojevůdce Lev Armenský, a dal se provolati císařem. Císař Michal vstoupil do kláštera; totéž učinili oba jeho synové a stali se mnichy; starší Theofylakt pod jménem Eustratia a mladší Niketas pod jménem Ignatia; nadto dal je Lev Armenský oba ještě vyklestiti, aby nikdy jemu nebezpečnými se státi nemohli. Rovněž dcery Michalovy Jiřina (Georgo) a Theofano zemřely jeptiškami.

S Lvem V. Armenským obnovily se obrazoborské časy v říši východní, jak později uvidíme.

§. 214. Odpor říše francké proti sedmému všeobecnému sněmu a jeho konečné uznání Západem.

Nejen Východ, ale též Západ účastnil se ve sporu s strany obrazů. Císař Konstantin Kopronymus snažil se Franky k obrazoborství namluviti, však smíšený sněm, kterým byla bezpochyby gentillycká synoda, nepostoupil r. 767. po jeho přání. U větší mnohem míře obíral se Západ obrazy po všeobecné synodě nicaejské II. za panování Karla Velikého. Papež Hadrian I. nespěchal s potvrzením této synody jenom v prospěch Řeků slavené, poněvadž byl s dvorem Konstantinopolským nespokojen, kterýž jemu odňaté pravomocnosti nad Illyrií a zabavených statků nenavracoval. Chtěje však s ní Západ seznámiti, dal její akta do latiny přeložiti, a poslal je Karlovi Velikému. Ale překlad byl náramně bídný, tlumočil řecké znění do slova po latinsku beze všeho ohledu na ducha obou jazykův, proto stal se nesrozumitelným, vykládal řecké προςκυνεῖν a προςκύνησις, vždycky latinským adorare a adoratio, jako λατρεία, ano byl na mnohých místech docela nevěrný. Tak k velikému pohoršení a nedorozumění pozdějšímu znělo votum biskupa Konstantina z Konstantie na Cypru v tomto překladu: „Přijímám a objímám svaté a ctihodné obrazy, jako klaním se spolupodstatné a oživující Trojici“, kdežto on pravý opak toho řekl: „Poctu však klanění čili latrie vzdávám jenom

spolupodstatné a obživující Trojici“ [1]. Poněvadž tohoto bídného překladu nikdo čísti ani opisovati nemohl, zhotovil Anastasius bibliothékář později nový dobrý překlad [2]).

Onen překlad zbudil velikou nevoli u Karla a jeho dvora. Karel byl tenkráte rozhořčen na Irenu, že zasnoubení svého syna Konstantina s jeho dcerou Rotrudou zrušila, Adelcha, syna sesazeného krále longobardského přátelsky v Konstantinopoli přijala, a vojskem v jižní Italii podporovala. Dále nechtěl přijmouti rozhodnutí synody, v které se jeho biskupové neúčastnili, ano ke kteréž ani pozváni nebyli. Však mimo tuto osobní a politickou řevnivosť byla zde ještě jiná podstatná okolnosť, která mysle, jmenovitě biskupů, proti synodě nicaejské II. zaujala. Náboženské poměry nově obrácených Germanů byly vzhledem k obrazům podobné stavu církve v prvních čtyřech stoletích. A tu bylo nebezpečenství, aby pocta obrazů nestala se u nich novým jakýmsi druhem modlářství, a pak aby tajní pohané neskrývali se pod rouškou pocty obrazů. Konečně nesmíme zapomenouti, že Germané ke svým panovníkům po otrocku se nechovali jako Řekové k svým císařům, a na kolena před nimi nepadali. Tato pocta vzdávala se toliko Bohu; tudy řecká proskynesis byla jim těžko pochopitelna, a stala se jim docela zavržení hodnou, když se vyložila slovem: adoratio — klanění.

Za takovýchto okolností dal Karel V. onen špatný překlad ve své přítomnosti před svými důvěrníky čísti, káral jej na mnohých místech, poznamenal si z něho 85 článků čili kapitol, a poslal je po opatu Angilbertovi papeži Hadrianovi I., aby je opravil. Později dal je zpracovati a odůvodniti, a tak vznikly „čtyři knihy karolinské“ o 120 (121) článcích čili kapitolách [3]).

---

[1]) Překlad podává slova cyprského metropolity takto: „Suscipio et amplector honorabiliter sanctas et venerabiles imagines secundum servitium adorationis, quod consubstantiali et vivificae Trinitati emitto“; kdežto řekl: Consentio suscipiens et amplectens sanctas ac venerabiles imagines, atque adorationem, quae fit secundum latriam, soli supersubstantiali et vivificae Trinitati impendo. Mansi XII. 1148; Hard. IV. 151; Hefele III. 661.

[2]) Mansi XII. 981; Hard. IV. 19; Hefele III. 651.

[3]) Tyto libri Carolini byly nejprve anonymně vydávány v Paříži r. 1549. od kněze Jana du Tillet (Tilia), později biskupa Svato-Brieuxského, napotom Meauxského, pod názvem: Augusta concilii Nicaeni II. censura seu libri

Karolinské knihy zavrhují obě východní synody, jak obrazoborskou z r. 754., tak i všeobecnou nicaejskou II. Proti oné přijímají obrazy k okrase kostelův a na paměť dřívějších událostí, a proto zakazují jejich ničení a odstraňování z chrámů. Proti nicaejské II. urážejí se hlavně na výrazu: adoratio, které pojímají toliko v užším smyslu „klanění", t. j. latrie, a ne v širším smyslu „poklonění" řecké proskynese; a tu praví, že „adoratio" klanění náleží toliko Bohu, a svaté jest jenom ctíti (sunt venerandi). Dále prohlašují obrazy za věci, na kterých nic nezáleží; co do víry jest prý to jedno, má-li je kdo, nebo nemá; však světlo a kadidlo nemá se před nimi zapalovati, aniž se na roveň stavěti sv. Písmům, sv. kříži, sv. nádobám a ostatkům svatých, kteréž věci dle starého podání na Západě se ctějí, však nikoliv obrazy. Konečně kárají přemrštěnou poctu prokazovanou císařům, nekanonické povýšení Tarasiovo a výklad některých míst Písma svatého a Otců. —

Kdo nepředpojatě tyto karolinské knihy zkoumá a nemístné přemrštěnosti na vrub podrážděnosti Franků proti Řekům připočítá, a z mysli nespustí bídného překladu akt nicaejské synody II.: přesvědčí se, že co do víry s strany obrazů žádného podstatného rozdílu mezi Franky a Řeky nebylo.

Papež Hadrian I. poslal r. 794. obšírnou odpověď Karlovi V. k jeho 85 článkům čili kapitolám, kde s velikou umírněností proti podrážděnosti francké článek za článkem rozbírá a veškerou nemístnosť a bludnosť na základě sv. Otců vyvrací. Jmenovitě vykládá z listů Řehoře V. učení tohoto znamenitého papeže, že „vrháme se před obrazy Spasitelovými, ne jako bychom je ctili co nějaké božství, ale že se tím klaníme tomu, na jehož narození, utrpení a oslavení obrazem se rozpomínáme." Ke konci listu praví, že přijímá usnesení Řekův o víře, poněvadž se s jeho listy a učením Řehoře V. sro-

---

Carolini. Melchior Goldast dal je otisknouti ve své sbírce Imperial decret. de cultu imaginum. Francof. p. 67. Goldastovo vydání přešlo do Migne-ova Cursus patrol. 98, 990. Lepší vydání nežli jest Goldastovo obstaral Heumann pod názvem: Augusta concilii Nicaeni II. censura, h. e. Caroli M. de impio imaginum cultu libri IV. Hannov. 1731. Srv. o tom Hefele III. 651. Mnozí mají Alkuina za spisovatele těchto karolinských knih, a mohou míti pravdu.

vnává, a oni jenom ustanovili, aby se obrazy líbali a pozdravovali, vlastní klanění (veram culturam) toliko Bohu připisujíce [1]).

Bezpochyby nežli Karel V. list Hadrianův († 795) obdržel, byla r. 794. frankfurtská synoda slavena, při které též papežští legaté, Theofylakt a Štěpán byli přítomni, nemajíce však žádné instrukce co do obrazův a žádných prostředkův, aby nedorozumění v této věci panující odstraniti mohli. Synoda zavrhla všeobecnou synodu nicaejskou II., a vyslovila se proti poctě obrazů, kterým veškerou „adoratio et servitus" odepřela [2]). Karel poslal akta této synody papeži, a oba zůstali dobrými přáteli, ačkoli synoda nicaejská II. v říši francké uznání nedošla.

Spor ustal přes čtvrt století, až teprva znova roku 824. rozdmýchán byl východním císařem Michalem II., který v příčině obrazů k západnímu císaři Ludvíkovi Zbožnému a papeži Paschalovi I. poselství vypravil. Toto poselství nalezlo Ludvíka v listopadu nebo prosinci 824 v Rouenu, a bylo milostivě přijato. Ludvík uzavřel přičiniti se seč jest k odstranění sporu s strany obrazův, a chtěl papeže Eugenia II. odvésti s cesty, na které stál Hadrian I. a zavésti na jakousi střední cestu, kterouž jeho otec Karel V. zaujal. Proto, když cestovali řečtí poslové do Říma, připojil k nim biskupa Trekulfa z Lisieuxu a biskupa Adegara jakožto své posly, a nabízeje po nich papeži své služby v příčině obrazův a vhodné přípravné práce franckých biskupův, žádal ho za dovolení, aby frančtí biskupové ze spisů sv. Otcův ona místa sebrati směli, která by k rozřešení otázek od řeckých poslů podaných posloužila [3]).

---

[1]) Mansi XIII. 759; Hard. IV. 774; Migne 98, 1247.

[2]) Einhard dí: Synodus (t. j. nicaejská II.) — ut nec septima nec universalis haberetur dicereturve, quasi supervacua in totum, ab omnibus (otců frankfurtských) abjudicata est. Pertz, Monum. G. h. I. 181. — Canon 2. synody frankfurtské zní: Allata est in medium quaestio de nova Graecorum synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut deificae Trinitati, servitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui supra sanctissimi Patres nostri adorationem et servitium renuentes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt.

[3]) Mansi XIV. Appdx. 437; Baluz. Capitularia regum Franc. I. 643; Baronius ad ann. 824. n. 21 sqq.; Hefele IV. 39.

Papež svolil k žádosti císaře Ludvíka, a on svolal učené biskupy a bohoslovce do Paříže, kteří nesešedše se v synodu [1]), než toliko poradu, složili čtyři listiny, a sice: pamětní spis k císaři Ludvíkovi a jeho synu Lotharovi s strany obrazův, a tři návrhy ouředních listů, z nichž první měl Ludvík papeži, druhý papež východnímu císaři, a třetí všichni biskupové frančtí papeži zaslati [2]). Však tito spisové jsou spíše proti obrazům, nežli pro ně. Užívání obrazů v Gallii odvozují spisovatelé od svého apoštola Dionysia, kterého Klement z Říma do Gallie poslal, pak Hilaria, biskupa piktavského a Martina, biskupa turonského, a neměli prý nikdy o této věci nijakého sporu; žádný nevelel ani nezakazoval užívati obrazův. U nich prý nejsou obrazy v chrámech a palácích pro žádný náboženský kult postaveny [3]), než vzdělaným jsou památkou zbožné lásky (pro amoris pii memoria) a okrasou místností, nevzdělaným napomáhají ku poučení (nescientibus vero pro ejusdem pietatis doctrina), a neškodí tudíž křesťanským ctnostem víře, naději a lásce. Kdo nechce míti obrazův, ať jich nemá, však nečiní žádných překážek těm, kteříž jich ve smyslu vyloženém užívají; podobně chovej se ten, kterýž obrazy má, k tomu, kterýž jich nemá. Gallové byli posud s pomocí Boží s strany obrazů, pokud je mají nebo nemají, ctějí nebo nectějí (in habendo vel non habendo, colendo vel non colendo) beze všeho sporu, a doufají, že tomu tak i v budoucnosti bude. Papež zařídiž své chování dle toho, co svrchu řečeno jest, pokárej spor Řeků s strany obrazů, napomeniž císaře, aby pokoj v církvi zachoval, a ukážiž oběma stranám, že pokušitel jak obrazoborce tak též Irenu k jednostrannosti svedl [4]).

---

[1]) Mansi XIV. 463; Baron. ad ann. 825. n. 1. Hefele l. c.

[2]) Mansi XIV. 421. 461. 463. 466; Baron. ad ann. 825. n. 6. 18. 28. 34. Třetí návrh jest vložen v druhý. Z účastníků porady jsou jménem známi: Halitgar a Amalarius, Jonáš z Orleansu a Jeremiáš ze Sensu, konečně Frekulf a Adegar.

[3]) Však bylo to prastarým obyčejem rozsvěcovati lampy před obrazy svatých. Tak pěje Venantius Fortunatus o sv. Martinu (Vita s. Martini lib. IV. sub fine):

Hic paries retinet sancti sub imagine formam,
Amplectanda ipso dulci pictura colore.
Sub pedibus justi paries habet arcte fenestram,
Lychnus adest, cujus vitrea natat ignis in urna.

[4]) Mansi XIV. 463; Baron. ad ann. 825. n. 34 sqq.; Hefele IV. 42.

Porada čili konference podala svou práci 6. prosince r. 825. skrze Halitgara a Amalaria císaři Ludvíkovi, který byl s ní v celku spokojen. Nechtěje však celou tuto obšírnou práci papeži předložiti, poručil Jeremiášovi, arcibiskupu sensskému, a Jonášovi, biskupu orleansskému, které za posly do Říma ustanovil, aby učinili z ní výtah, všechno, co by papeže urážeti mohlo, vynechavše vůbec se vší uctivostí a skromností k Apoštolské Stolici sobě vedli [1]. Podobně skromný a uctivý jest list, který Ludvík se svým synem Lotharem papeži Eugeniovi II. poslal, v němž mu své posly s prací franckých biskupů doporoučí, aniž mu ji vnucuje, a vyslovuje ochotu připojiti své posly ku papežskému poselství, kdyby nějaké ke dvoru Konstantinopolskému se ubíralo [2].

Zdali papež po záměru císaře Ludvíka postoupil, a legáty do Konstantinopole poslal, není známo; však Ludvík sám se své strany vypravil biskupa kambréského Halitgara a nonantulského opata Ansfrida do Konstantinopole, které sice císař Michal II. laskavě přijal, ale co pořídili, není známo; bezpochyby nic, jak další obrazoborství na Východě ukazuje.

Frankové nebyli proti obrazům, než jenom proti jejich poctě. Však též Západ obdržel pravého obrazoborce ve Španělu Klaudiovi [3]). On byl učenníkem Felixe, biskupa urgelského, o kterém později v adoptianismu mluviti budeme, vloudil se v přízeň císaře Ludvíka Zbožného, dobyl sobě svými výklady na Písmo sv. [4]) jména velikého učence, a obdržel od císaře biskupství turinské (814). Jako biskup odstraňoval od roku 824. obrazy a kříže z kostelů své diecése k velikému rozhořčení lidu, kterýž je ctil, tak že přišel pro své obrazoborství v nebezpečenství života, brojil proti poutěm do Říma na odpuštění hříchův a zavrhl poctu svatých i jejich ostatků. Proti němu povstal francký opat Theodemir, a listem ukázal mu jeho bludy. K tomuto listu odpověděl Klaudius obranou čili apologií, v které svého bludu hájí, obrazy za modly prohlašuje, a poctu čili adorací kříže zavrhuje. Neboť jest-li ctíti kříž proto, že Spasitel

---

[1]) Ep. Ludovici ad Jeremiam et Jonam ap. Mansi XV. Appdx. 435; Hard. IV. 1260; Baron. ad ann. 825. n. 60—62; Hefele IV. 43.

[2]) Mansi. l. c. p. 437; Hard. l. c. p. 1259; Baron. l. c. n. 66—69; Hefele l. c. p. 43.

[3]) Srv. Baron. ad ann. 825. n. 68 sqq.

[4]) Commentarii Claudii ap. Migne, 104, 609—927.

několik hodin na něm visel, pak prý jest ctíti též život panenský, poněvadž Kristus po devět měsíců v něm dlel; též jesle, poněvadž v jeslích ležel; též osel, poněvadž na oslu jel[1]). Tato bezbožná obrana, kterouž jeho učenníci rozšiřovali, zbudila všudy veliké pohoršení. Císař předložil ji biskupům ku prozkoumání, kteříž ji sice zavrhli, však proti původci nezakročili. Císař nespokojil se tím, ale dal z ní zhotoviti výtah, a poslal jej znamenitým učencům, aby jej vyvrátili. První vyvrátil obranu irský mnich Dungal z kláštera sv. Diviše, později učitel v Pavii. Též biskup orleanský Jonáš vyplnil rozkaz císařův dílem o třech knihách, z nichž první zavrhuje obrazoborství učíc, že obrazy mají se podržeti k ozdobě kostelův a poučení nevzdělaných; druhá hájí pocty sv. kříže; a třetí pocty sv. ostatků, vzývání svatých a poutí[2]). Mezi tímto sporem a touto učenou půtkou zemřel Klaudius Turinský (r. 840.); však obé trvalo dále po jeho smrti. Agobard, biskup lyonský, složil rozpravu, kde každou poctu obrazům prokazovanou zavrhoval, jakoby se modlářství přibližovala, a vyjadřoval se zhusta jako Klaudius, třeba toho tak nemyslil[3]). Walafrid Strabo vyslovil konečně pravý názor, že obrazům tatáž pocta náleží, která se tenkráte ve Francii sv. kříži a ostatkům svatých prokazovala[4]). Tento pravý názor rozšiřoval se čím dále tím více, jmenovitě čím hlubší kořeny křesťanství mezi Germany zapouštělo, a čím více prvotní nebezpečenství, aby zase do nějakého pohanství neupadli, mizelo. Ke konci 9. a na počátku 10. století stála pocta obrazů ve Francii a Německu na rovni s jejich poctou v Italii a Řecku, a veškeren odpor proti všeobecnému sněmu nicaejskému II. zmizel, který všeobecného uznání došel.

§. 215. Druhé obrazoborství na Východě; konečné vítězství pocty obrazů.

Při vší horlivosti císařovny Ireny pro obrazy a náklon-

[1]) Dungali responsa contra perversas Claudii Taurinsis episcopi sententias. Migne 105, 465 sqq.

[2]) Jonae De cultu imaginum libb. III. Migne, 106, 305 sqq.

[3]) Liber contra eorum superstitionem, qui picturis et imaginibus Sanctorum adorationis obsequium deferendum putant; též má název: Liber de imaginibus.

[4]) De exordiis et incrementis rerum ecclesiasticarum. c. 8.

nosti k nim jejích nástupců Nicefora a Michala I. zůstalo přece mnoho nepřátel obrazů v říši, jmenovitě mezi vojskem, ano četní seděli též při shovívavosti a mírnosti patriarchy Tarasia na stolcích biskupských, stavše se na oko jejich ctiteli. Tito všichni čekali jenom vhodného okamžení, aby zase své hlavy povznésti mohli. K nim náležel též vojevůdce Lev Bardas, rodem Armen, který císaře Michala I. o trůn připravil, a sám naň 11. července 813 co Lev V. příjmím Armenský (813—820) dosedl, neučiniv obyčejného vyznání pravé víry, kterého na něm patriarcha žádal, než odloživ je na pozdější dobu[1]). R. 814. porazil krále bulharského Kruma v dolinách podbalkanských, poplenil na odvetu ukrutně Bulharsko, a zjednal tak na chvíli říši pokoj od Bulharů. Nový císař jako voják ctil památku obrazoborských císařů Lva Isaurského a Konstantina Kopronyma a vyjadřoval se, že tito ve válkách s mahomedány a pohany byli šťastni, ale ctitelé obrazů nešťastni. Dále popuzovali jej proti obrazům mnozí duchovní a mnichové; a tu měli na císaře rozhodný vliv mnich a hadač Sabbatius z kláštera Filomelského, opat Jan Grammatik, příjmím Lekanomantis (poněvadž z mis hádal) a spatharius (důstojník tělesné stráže) Theodotus Kassiteras[2]). Na počátku druhého roku svého panování dal císař některými učenci pracovati o spise proti obrazům. Zvěděv to patriarcha Nicefor pohnal je před svou syuodu, aby se ze svého počínání zodpovídali. Biskup Antonín ze Sylaea v Pamfilii učinil na oko vyznání pravé víry; Jan Grammatik odebral se do svého kláštera[3]). Brzo potom ještě v prosinci 814 rozmlouval císař s patriarchou Niceforem ve svém paláci, aby ho svému záměru naklonil, a podal jemu rozpravu, kterouž Jan Grammatik proti obrazům složil, aby se přesvědčil, že pocta obrazů v Písmě základu nemá. Však patriarcha odvolal se ku podání církve, a dodal, že kniha sv. evangelií všeobecně se ctí, jakkoli to v Písmě obsaženo není. Poněvadž císař touto rozmluvou přesvědčiti se nedal, poslal k němu potom patriarcha několik učených biskupův a opatův, aby jeho pochybnosti vyvrátili. Lev žádal na nich, aby měli veřejnou rozmluvu čili kolloquium

---

[1]) Theophanis Continuat. I. 17. p. 29. ed. Bonn.; Vita s. Nicephori ap. Bolland. 13. Mart. c. 5. n. 32; srv. Hergenröther: Photius, I. 274.

[2]) Baron. ad ann. 814. n. 2—8.

[3]) Mansi XIV. 118; Hard. IV. 1047; Hefele IV. 2; Hergenröther l. c. 275.

s muži, kteříž jsou opačného smýšlení, a on prý potom rozhodne. Však oni zamitli tento návrh, odvolávajíce se k tomu, že celá věc všeobecnou synodou nicaejskou II. rozhodnuta jest. Vyslaní navrátili se plni zármutku ku patriarchovi, který shromáždil synodu 270 biskupův a opatů v chrámu sv. Sofie, na níž všichni svou přichylnosť k obrazům vyslovili a klatbu na Antonína, biskupa ze Sylaea, jehož podvodné chování se prozradilo, vznesli. Četní přítomní laikové radovali se ze zavržení Antonínova, ztrávili celou noc v chrámu, a prosili Boha za obrácení císařovo[1]). Císař byl z toho rozhořčen, a vojáci, znajíce smýšlení císařovo, rozbili zas obraz Kristův, kterýž Irene na místě onoho, jenž za císaře Lva Isaurského v Chalkoprateji byl ztroskotán, postaviti dala[2]).

O vánocích r. 814. políbil ještě císař pokrývku oltářní, na které narození Páně bylo vyobrazeno, však o slavnosti světel opomenul tento starý obyčej, a začal své záměry prováděti.

Nejprve převedl na svou stranu značnou čásť biskupův a duchovních, kteří nedávno na synodě endemusní poctě obrazů se zaslíbili, a potom povolal k sobě patriarchu do paláce. Patriarcha odebral se tam s biskupy, opaty a mnichy a měl nejprve sám rozmluvu s císařem, kdežto průvod čekal před branou. Patriarcha hájil obrazův, a odvolával se, že četní biskupové a mnichové zároveň s ním smýšlejí. Císař dovolil jeho průvodu vstoupiti do paláce, a přijal jej jsa obklopen nejvyššími říšskými hodnostáři i obrazům nepřátelskými biskupy a bohoslovci. Potom žádal veřejnou rozmluvu čili disputaci o poctě obrazův, aby pravda na jevo přišla. Proti tomu ohrazovali se slavně, zavrhujíce veškeré míchání se císařovo do věcí církevních, patriarcha Nicefor, metropolité Aemilianus z Cyzika, Michal ze Synnady, Theofylakt z Nikomedie, Petr z Nicaee, Euthymius ze Sard, nejrozhodněji však opat Theodor Studita. Císař byl na tohoto smělého opata velice rozhořčen, poněvadž prý s ním mluvil ne jako s císařem, ale s člověkem z obecného lidu; svou řečí chtěl prý sobě dobyti mučennictví, kterého však tak snadno nedosáhne. Potom propustil všechny nemilostivě, ano vyhnal je z paláce, kteříž odebrali se k Theodorovi blahopřejíce mu a chválíce jej, že tak statně svou řečí proti

---

[1]) Mansi XIV. 118; Hard. IV. 1050; srv. Hefele IV. 2; Hergenröther l. c. 275.

[2]) Hefele IV. 3; Hergenröther, l. c. 276.

císaři na obranu pravdy vystoupil[1]). Sotva jedenkaždý navrátili se do svých klášterův, obdrželi od městského prefekta císařský rozkaz, aby svých míst neopouštěli, nijakých schůzí nekonali, a náboženských rozmluv neměli. Podpisem bylo jim se k tomu zavázati. Však Theodor odepřel císaři v tomto ohledu veškerou poslušnosť[2]), a poněvadž někteří opatové podrobili se císařově vůli nemajíce mlčení za zradu svaté věci, prohlásil okružníkem k mnichům takové počínání za převrácené, a napomínal je, aby více poslouchali Boha nežli lidí[3]). Poněvadž také patriarcha císařem dal se zastrašiti a mlčel, navštěvoval ho Theodor a povzbuzoval, aby zas mysli nabyl[4]). Patriarcha obrátil se na císařovnu a vysoké dvorní hodnostáře, aby císaře. na jiné smýšlení přivedli; však na darmo. Císař zakázal mu veřejně obětovati a kázati, a odňal jemu dozor nad poklady kostelními[5]). Tu rozstonal se patriarcha k veliké radosti císaře, který myslil, že umře. Však k žalosti jeho uzdravil se patriarcha, a tu chtěl se jeho synodou zbaviti. Proto svolal biskupy své říše do Konstantinopole na synodu, která Nicefora před sebe pohnala. Však statný patriarcha odepřel dostavení se, nedbaje křiku a proklínání lůzy před svým palácem. Synoda s císařem zakázali mu jmenovati se biskupem nebo patriarchou. Za tímto hrozným nátlakem císařovým vzdal se Nicefor patriarchátu, a rozloučiv se se svou církví byl snad 13. března[6]) poslán do vyhnanství za Bospor, bezpochyby do Chrysopole u Chalcedonu[7]), kde 2. června 828 zemřel. Vyhnanému přál Theodor Studita štěstí listem, že pro pravdu stal se vyznavačem

---

[1]) Theosterictus: Vita s. Nicetae ap. Bolland. Acta SS. 3. Apr. (tom. I.) 253. řecký text. Appd. p. XXII. n. 23—37; Ignat. Vita s. Niceph. c. 6—9. n. 37—58. Acta SS. l. c p. 302—309. Michael in Vita s. Theodori Stud. c. 32; Baron. ad. ann. 814. n. 9—30; Hefele l. c. 3 sq.; Hergenröther l. c. 276.

[2]) Vita Theodori n. 75. 76. Mich. mon. c. 34; Baron. l. c. n. 31—33; Hefele l. c. 4; Hergenröther l. c. 277.

[3]) Theodori Studitae Epp. II. 2. ap. Migne 99, 1120; Baron. l. c. n. 34; Hergenröther l. c.

[4]) Vita Theodori l. c. Michael. mon. l. c. Baron. l. c. n. 38; Hergenröther l. c.

[5]) Vita Niceph. c. 10. n. 59 60. Hergenröther l. c.

[6]) Srv. Hergenröther l. c. 277 a notu 137.

[7]) Vita Nicephori c. 10. 11. n. 60—72; Theosterict. Vita Nicetae n. 37; Theoph. Continuat. I. 17. p. 28; Cedr. II. 56.

a dobrým příkladem svému stádci, které k němu lne[1]. Císař chtěl míti patriarchou Jana Grammatika, však poněvadž se proti němu někteří senátoři prohlašovali, urážejíce se jeho mládím a nizkým rodem, upustil od něho, a dal zvoliti za patriarchu Theodota Kassiteru, švagra císaře Konstantina Kopronyma, který byl spatariem čili důstojníkem tělesné stráže, muže to v bohosloví nevědomého, lehkomyslného a tělesnosti oddaného. Přijal hned tonsuru, a byl o hodu Božím velikonočním 1. dubna r. 815. za biskupa posvěcen. Brzo potom slavil nový patriarcha synodu v Konstantinopoli, které byli císař Lev a jeho syn Konstantin, přijatý za spolucísaře, přítomni. Synoda prohlásila usnešení sněmu nicaejského II. za neplatné, zato pasněm obrazoborský z roku 754. za všeobecný sněm, a vyobcovala biskupy, kteří byvše do schůze uvedeni nechtěli s ní se srovnávati, a za to zle týráni byli[2]. Po této synodě následovalo všeobecné ničení obrazů. Byly lámány a spalovány, oltáře pro ně bořeny, kostely pustošeny, a sv. nádobí spalováno. Písně ke cti obrazů posud zpívané byly odstraňovány, a knihy o nich se zmiňující ničeny. Dětem ve školách vštěpovala se k nim nenávisť jako k modlám. Tajní vyzvědači pásli po nich v domech, a donášeli vlastníky k úřadům, kteří potom byli bičováni a vyhnanstvím trestáni. Ctitelé obrazů: biskupové, opatové, mnichové, jeptišky a laikové všech stavů, byli žalářováni, bičováni, všelijak trápeni a do vyhnanství posýláni. Mnozí byli do pytlů zašiti a vrženi do moře[3]). Mnich z kláštera Studia Tadeáš stal re mučenníkem byv 130 ranami k smrti ubičován[4]). Mnich Theofanes stal se vyznavačem, podleh útrapám v žaláři[5]). Arcibiskupové: Josef thassalonický[6]), Theofil efeský[7]), Theofylakt nikomedský[8]), Petr nicaejský[9]), Michal

---

[1]) Theodor. Epp. II. 18; ap. Baron. ad ann. 814. n. 41.

[2]) Vita Niceph. c. 12. n. 73—78; Theosterict. Vita Nicetae c. 38; Appdx. post Theophan. Srv. Hergenröther l. c. 277. 278; Hefele l. c. 4—6.

[3]) Srv. Theodori Epp. II. 14. 15. ku patriarchům alexandrinskému a jerusalemskému p. 1157 sqq.; ap. Baron. ad ann. 817. n. 34. 41.

[4]) Epp. II. 5. ad Naucratium p. 1124; ap. Baron. ad. ann. 814. n. 74.

[5]) Acta SS. 12. Mart. (Mart. II. 218.)

[6]) Epp. II. 31. p. 1201; ap. Baron. ad ann. 816. n. 58.

[7]) Ep. II. 41. 70. p. 1240. 1300; ap. Baron. l. c. n. 55. 65.

[8]) Epp. II. 4. 26. p. 1121. 1192; ap. Baron. l. c. n. 50. 52.

[9]) Epp. II. 25. p. 1192; ap. Baron. l. c. n. 62.

synadský a Aemilian cyzicský[1]) musili se stěhovati do vyhnanství. Týž trest zasáhl též patricia a bývalého duka sicilského Niketu[2]), ano i matku císařovninu Marii, manželku císaře Konstantina VI.[3]).

Nejznamenitějším vyznavačem a štítem pravé víry v hrůzách obrazoborských byl sv. Theodor, opat kláštera Studia. Ještě nežli Theodotus Kassiteras byl za patriarchu zvolen, s nímž nikdy žádného církevního obcování neměl, učinil o květné neděli 815 průvod s obrazy kolem svého kláštera, při němž se písně na počest jejich pěly[4]), a odepřel účastenství v synodě patriarchy Theodota listem, v kterémž on a s ním všichni opatové ku poslušnosti patriarchy Nicefora se přiznali, a nic o synodě konané ke zvrácení nicaejského sněmu II. slyšeti nechtěli[5]). Za tuto ráznosť a statnosť byl jat a do Mesopy ve vyhnanství poslán[6]). Týž osud stihl četné jeho učenníky a stoupence. Z vyhnanství napomínal všechny okružníky, aby co do pocty obrazů pevně se drželi apoštolské a katolické církve, od níž úsečem bludařským jest církev byzantská, která to za něco slavného pokládá, býti od jiných utrženou a usečenou[7]). Poněvadž opatové ve vyhnanství statnými se ukazovali, byli, vyjma Theodora, jehož rozhodného vlivu dvůr se bál, nazpět povoláni, žalařováni a všemi možnými způsoby týráni. Konečně aby je ku pádu přivedli, nastrojili zvláštní lesť; řekli jim, že budou moci do svých klášterů se navrátiti a při své víře s strany obrazů zůstati, když alespoň jednou s patriarchou Theodotem obcovati budou. I dali si říci a vykonali úkon obcování s Theodotem v oratoriích, kdež obrazy svaté byly, kterýž aby je na dobro oklamal, ještě pravil: klatba těm, kdo nectí obrazu Spasitelova. A tak navrátili se nazpět do svých klášterů[8]). Theodor oplakával velice jejich pádu, a snažil se

---

[1]) Baron. ad. ann. 814. n. 46.

[2]) Baron. l. c.

[3]) Epp. II. 181. p. 1560; ap. Baron. ad. ann. 816. n. 31.

[4]) Vita Theodori n. 78. 79; Michal mon. in Vita Theodori c. 35; Baron. ad ann. 814. n. 47.

[5]) Michal in Vita Theodori c. 35; Theodori Epp. II. 1. p. 1116; ap. Baron. ad an. 814. n. 51.

[6]) Vita Theodori n. 81; Michal in Vita Theodori c. 37; Baron. l. c. n. 57 sq.

[7]) Epp. II. 8. p. 1132; ap. Baron. l. c. 52 sq.

[8]) Theosterict. Vita s. Nicetae n. 40—42; Baron. ad 815 n. 5 sq.

jiné od něho odvrátiti[1]). Zvěděv to císař, kázal ho z Mesopy zavésti do Bonity a tam bičovati; však Niketas, úředník k tomu zvláště vyslaný, uzřev jeho posty umrtvené tělo ustrnul se nad ním, a ušetřil ho této bolesti[2]). Vytrpěv mnoho, byl konečně zavlečen do Smyrny, kde tamější obrazoborský biskup zle ho trápil[3]).

Pronásledovaní duchovní a mnichové utíkali se za pomoc k ostatním patriarchům[4]), jmenovitě ku papeži Paschalovi I. Theodor poslal Paschalovi I. list, v jehož nápise nazývá ho „velikým světlem a prvním knížetem biskupů"; volá k němu: „Slyš, hlavo apoštolská, pastýři ovcí Kristových od Boha ustanovený, klíčníku království nebeského, skálo víry, na níž zbudována jest katolická církev. Neboť Ty jsi Petr, kterýž ozdobuješ a spravuješ stolec Petrův"; potom vypisuje vyhnanství a útrapy patriarchy Nicefora, biskupů, kněží, mnichův a jeptišek, zpustošení chrámův a oltářů a zneuctění posvátných věcí, a prosí konečně úpěnlivě za pomoc papeže, „který maje moc od Boha a jsa knížetem všech", nechť zatratí obrazoborce ku prospěchu a radosti církve[5]). Obrazoborský patriarcha Theodotus obrátil se též posly na papeže, který však jich nepřijal[6]), a tak za patriarchu ho neuznával. Za to přijal přelaskavě poselství Theodorovo jakož i všechny mnichy, utíkající se pro pravou víru do Říma[7]), a vykázal jim klášter sv. Praxedy[8]). Papež, chtěje pravověrným pokoj zjednati, poslal legáty do Konstantinopole, kteří sice nic u císaře nepořídili, však svou přítomností tolik dokázali, že obrazoborci v obcování s církví římskou nejsou[9]). Theodorus dostav o tom poselství papežském zprávu do Smyrny, psal svému učenníku Naukratiovi: „Bůh neopustil

---

[1]) Epp. II. 9. 10. p. 1140; ap. Baron. l. c. n. 13. 16.

[2]) Vita Theodori n. 82—85; Michal mon. l. c. c. 37; Baron. l. c. n. 21—24.

[3]) Vita Theodori n. 92—98; Michal mon. c. 42 sq.; Baron. ad ann. 819. n. 19—30.

[4]) Vita Theodori n. 86; Michal mon. l. c. c. 38; Theodori Epp. II. 14. 15. p. 1157; ap. Baron. ad. ann. 817. n. 34. 41.

[5]) Epp. II. 12. p. 1152; ap. Baron. ad. ann. 817. n. 28.

[6]) Epp. II. ep. 13. ad Paschalem papam. p. 1153; ap. Baron. ad ann. 818. n. 2 sq.

[7]) ll. cc.

[8]) Baron. l. c. n. 18. 19.

[9]) l. c. n. 17.

do konce své církve, ale ukázal ji, že posud své síly má, zbudiv naše bratry od Západu, aby zpozdilosť našich pokárali a v temnosti bludu bojující osvítili, jakkoli tvrdošíjníci tím opovrhli a oči svého srdce zavřeli. Teď osvědčuji před Bohem i lidmi: Sami odtrhli se od Těla Kristova a nejvyššího stolce, v kterém Kristus klíče víry uložil, kteréhož brány pekelné nikdy nepřemohly, a nikdy až do skonání světa nepřemohou, totiž ústa bludařův, jak slíbil ten, který neklame. Veseliž se, nejsvětější, apoštolský a jména svého důstojný Paschalis, poněvadž dílo Petrovo vykonals; raduj se zástupe všech pravověrných, poněvadž na své vlastní oči biskupství Kristovo jsi viděl, jak tomu bylo někdy u sv. našich Otců [1]).

Však pokud byl živ císař Lev V., zůstala veškerá práce papeže a pravověrných marnou, poměry v Konstantinopoli nezměnily se; obrazoborství drželo vrch. Zavrhujíce císařovo obrazoborství, však musíme vyznati, že Lev V. v politickém ohledu náležel k nejstatnějším panovníkům východní říše, háje jí šťastně proti zevnitřním nepřátelům a jsa v soudech spravedlivý beze všeho přijímání osob, však v trestu neznaje vždycky náležité míry. O svátcích vánočních r. 820. byl Lev Armenský zavražděn. Kázal svého bývalého přítele a vojevůdce Michala, kterýž jemu ke trůnu hlavně dopomohl, z nedůvěry jati a k smrti odsouditi. Poprava byla ku přímluvě císařovny Theodosie odložena až po svátcích. Však tohoto času použil Michal a spikl se s některými přáteli, kteří sami o své životy se báli. Tito přestrojili se za duchovní, a zavraždili Lva při začátku nočních služeb Božích (24—25. prosince 820), nedbajíce jinak posvátného místa a času. Michal byl z vězení na trůn posazen, maje ještě těžké okovy na nohou, a odpůldne 25. prosince od patriarchy Theodota za císaře korunován, kterémuž asi slíbil, že nic pro sesazeného patriarchu Nicefora a jeho stoupence, t. j. rozhodné katolíky jakož i poctu obrazů neučiní [2]).

Michal II. rodem z Amoria, příjmím Zajíkavý (820—829), byl nevzdělaný a surový voják, a též nepřítel obrazův, ale

[1]) Epp. II. 63. p. 1281; ap. Baron. ad ann. 819. n. 35. — Obě tyto epištoly Theodorovy (II. 12. 63.) jsou krásným důkazem, jak prvenství papežovo na Východě bylo uznáváno, a jemu neomylnosť u věcech víry připisována.

[2]) Srv. Hergenröther, Photius. I. 283; Damberger IV. 111 sq.; Hefele IV. 36.

mnohem mírnější svého předchůdce, chtěje takto obě strany smířiti. Proto povolal všechny vyhnance nazpět, též patriarchu Nicefora, kterého však na stolec jeho nedosadil. Theodor jsa na svobodě psal císaři, kterého za pravověrného měl, list, v němž jej velebí a snažně prosí, aby poctu obrazův obnovil, a rozkol mezi Římem a Konstantinopolí odklidil. Volalť k císaři: „Teď jest den spásy, abychom opět smířeni byli s Kristem za tvé vlády, abychom opět sjednoceni byli s hlavou církví Božích, s Římem a skrze něj s třemi patriarchy“ [1]). Podobně psal patriarcha Nicefor císaři, aby poctu obrazův opět zavedl, však císař odpověděl jemu, že zachová církev v tom stavu, v jakém ji nalezl, a spolu přikazuje, aby se o poctě obrazův hluboké mlčení zachovávalo [2]). Opat Theodor vrátil se do Konstantinopole k veliké radosti pravověrných.

Toho času žádal císař Michal II. na biskupech pravověrných i obrazoborských, aby na společné synodě o sporném článku rokovali: však pravověrní nepostoupili po této žádosti, odvolávajice se k tomu, že jim není dovoleno konati schůzí s bludaři, leč pro jejich pokárání, a prosili císaře za zvláštní slyšení. V tento rozum poslali mu list složený od Theodora Studity, kde mu mimo to děkují, že z vyhnanství domů je povolal, ujišťují jej o své poslušnosti ve všech věcech, které víry se netýkají, a konečně praví: „Má-li tvá vznešenosť nějakou pochybnosť, o které myslí, že ji patriarcha rozřešiti nemůže: příjmiž ke všeobecnému prospěchu tvá Bohem utvrzená ruka rozhodnutí od Starého Říma, jak to bylo dřív, a od počátku obyčejem podaným od Otců. Tatoť jest, císaři, nejvyšší z církví Božích, v kteréž první Petr stolec držel, k němuž Pán řekl: Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou“ [3]). Císař popřál sice Theodorovi, patriarchovi Niceforu a pravověrným biskupům slyšení, však žádosti jejich, aby zase na své stolce dosazeni byli, nevyplnil, a co do pocty obrazů řekl, že posud žádného obrazu nectil a také ctíti nebude, a mimo Konstantinopol ať si každý obrazy staví, kdekoli chce [4]). Ani po smrti patriarchy Theodota Kassitery († 821)

---

[1]) Epp. II. 74. p. 1308; ap. Baron. ad ann. 821. n. 34.

[2]) Vita Nicephori c. 13. n. 83. 84.

[3]) Epp. II. 86. p. 1329; ap. Baron. ad ann. 821. n. 51. Krásné to zase svědectví pro prvenství papežovo.

[4]) Baron. ad ann. 821. n. 54. 55.

nedosadil nazpět na jeho místo Nicefora, ale ustanovil za patriarchu zarytého obrazoborce Antonína, biskupa ze Sylaea.

Císař Michal musil z počátku své vlády bojovati s odbojem vojevůdce Tomáše, který vydával se za syna císařovny Ireny Konstantina, dal se provolati císařem, a s pomocí saracenskou oblehl Konstantinopol, jejíž dobytí však jemu se nezdařilo. V této zpouře (821—823) bál se Michal, aby pravověrní se vzdorocísařem se nespojili, a chtěl opět náboženskou rozmluvou čili kolloquiem obě protivné strany smířiti. Ale pravověrní nepřivolili zase k tomuto záměru, jakožto nedovolenému církevním zákonodárstvím, a Theodor Studita poslal v jejich jméně list k sacelláři [1]) Lvovi, kde praví, že o věcech víry rozhodují apoštolé a jejich nástupcové t. j. pět patriarchů, kteří moc apoštolskou drží; církev konstantinopolská jest od ostatních patriarchů klatbou stížena; jednota bude obnovena, když bludaři ze svých stolců budou vypuzeni, a Nicefor, vlastní patriarcha, svůj stolec nazpět obdrží; tento provede potom mír a sjednocení synodou, při které když ne zástupcové ostatních patriarchův, alespoň zástupce západního patriarchy, u něhož jest nejvyšší moc všeobecné synody, přítomen bude, a pošle potom synodiku čili list synodální biskupu prvního stolce. Myslí-li však císař, že Nicefor od pravdy se uchýlil, ať pošlou obě strany poselství k biskupu římskému, a odtud příjmou jistotu víry“ [2]). Však aby se nezdálo, že pravověrní v pravosť své věci nedůvěřují, a proto společnou schůzi zamítají, poslal Theodor císaři a jeho synu Theofilovi, který za spoluvladaře byl přijat, obranu, v níž ku pravé víře prohlášené sedmi všeobecnými sněmy se přiznávají, a poctu obrazův opět vykládají [3]). Však i tato snaha zůstala u císaře marnou. Přemohlť svého soka Tomáše, dostal jej do své moci, a kázal zohaviti a usmrtiti (823). Tato občanská válka přišla vhod Saracenům. Mohamedánští mořští loupežníci ze Španěl zmocnili se Krety a učinili ji svým hnízdem, z něhož břehy olupovali. Též na Si-

---

[1]) Sacellarius byl pokladník chrámovní; při patriarchalním chrámu jedna z prvních osob po patriarchovi, jakým byl bezpochyby tento Lev.

[2]) Epp. II. 129. p. 1420; ap. Baron. ad ann. 823. n. 11. Tedy papež má ve věcech víry tu samou moc, jako všeobecný církevní sněm, a jeho rozhodnutí o víře jest tak jisté, jako rozhodnutí všeobecného sněmu.

[3]) Epp. II. 199. p. 1600; ap. Baron. l. c. n. 17.

cilii usadili se mahomedáné, a dobytím Palerma snad r. 829. a Messiny r. 831. pojistili sobě tam panství [1]).

Poněvadž četní ctitelé obrazův odebírali se na Západ, jmenovitě do Říma, aby tam alespoň svobodně svého krutého stavu naříkali, byl císař pohnut, že psal listy ku papeži Paschalovi a císaři Ludvíkovi, aby tak v přátelské styky s nimi vešel, a své odpůrce na Západě zahanbil. List k císaři Ludvíkovi zachoval se, a má datum 10. dubna 824. Pocta obrazů vypisuje se v něm jako modloslužba, kterou četní s nimi a před nimi provozovali; proto prý císařové a biskupové shromáždili místní sněm (concilium locale), zakázali ony všeliké zlořády, odstranili obrazy nízko postavené, však výše visících ponechali, aby malba byla za písmo. Poněvadž někteří tohoto pravověrného učení přijmouti nechtěli, do Říma prchli a tam církev pomlouvají, proto psal prý i papeži, a poslal jemu vzácné] dary v oběť sv. Petru. Císař Ludvík ať se postará o to, aby jeho poselství bez nebezpečenství do Říma se dostati a tam list papeži odevzdati mohlo; spolu ať je podporuje, aby oni pomlouvači z Říma vypuzeni byli, jsou-li tam posud [2]). Toto poselství císaře Michala II. vyvolalo spor o obrazy na Západě, a nepřineslo žádného ulevení a oddechu ctitelům obrazů na Východě, jak jsme v předešlém paragrafu 214. ukázali. Jednotlivá pronásledování znamenitých obrazoctitelů trvala dále.

Za císaře Michala II. umřeli sv. Theodor, opat kláštera Studia, sloup pravé víry, 11. listopadu 826, a patriarcha sv. Nicefor 2. června 828.

Císař Michal II. umřel v říjnu 829, dav mimo své obrazoborství též veliké pohoršení pravověrným svým sňatkem s jeptiškou Eufrosynou, vnučkou císařovny Ireny.

Jeho syn a nástupce Theofil (829—842) ukazoval sice zevnitřně velikou horlivosť pro náboženství a spravedlnosť, ale jeho spravedlnosť zabíhala zhusta v ukrutnosť, a on náleží k nejlítějším nepřátelům ctitelův obrazů. Východní patriarchové: Krištof alexandrinský, Job antiochenský a Basilius jerusalémský poslali mu obšírný pamětní spis, kterým jej napomínají, aby příkladu obrazoborců nenásledoval, ale své krá-

---

[1]) Srv. Damberger III. 117 sqq.

[2]) Mansi XIV. 417; Baron. ad ann. 824. n. 22; Hefele IV. 37.

sné jméno Theofil (Bohumilý) skutkem osvědčil [1]. Však sklamali se. Byl to zuřivý obrazoborce, kterému každý prostředek byl dobrým, aby poctu obrazů zničil, a jenž každého měl za velezrádce, který se císařským rozkazům u věcech náboženských protivil. Staré obrazoborské zákonodárství zůstalo v platnosti, bylo krutě prováděno, ano ďábelsky zostřeno. Výběrčí daně z hlavy musili se jednoho každého tázati, jest-li ctitelem obrazův, kdo se přiznal, byl žalářován a jinak trestán, až veřejně poctu obrazů zavrhl. Kolik bylo odpadlíkův a kolik vyznavačů, nelze říci, to jest jenom Bohu povědomo [2]. Žaláře plnily se mnichy, jeptiškami a laiky všech stavů. Po smrti patriarchy Antonína Sylaejského učinil císař patriarchou svého vychovatele a syncella zesnulého Jana, příjmím Grammatika, který po egyptském čarodějníku též Jannes (2. Tim. 3, 8; 2. Mojž. 7, 22.) nazýván byl (833) [3]. Hned po svém nastoupení vyřkl v chrámu Blacherském na jakési synodě klatbu nad obrazy [4]. Jeho, jakož i předchůdce neuznával Řím za patriarchy, proto pravověrní nechtěli s nimi obcovati. Za takovéhoto stavu věcí pustly kláštery, mnichové nesměli vstoupiti do hlavního města a císař pronásledoval obzvlášť je, poněvadž nejvíc hájili obrazův, a kdo z nich byli umělci, zhotovovali je. Znamenitého malíře mnicha Lazara dal do krve bičovati a ruce jeho rozpálenými železnými plechy páliti [5]. S učenci disputoval někdy císař sám, a běda každému, kdo císařských důvodů neuznal a za přemoženého se neprohlásil. Za takovýto zločin kázal oběma bratřím Theofanovi a Theodorovi, kteří byli rodem z Palestiny, 200 ran holí dáti a jim 12 potupných veršův jambických do obličejů vpíchati, od čehož slouli *γραπτοί* (psaní) [6]. Učeného mnicha Methodia ze Syrakus, kterýž již za Michala II. mnoho vytrpěl, dal bíti a s dvěma zločinci do hrobu zavříti, kde sedm let až do smrti císařovy setrvati musil [7].

---

[1]) Hefele IV. 99.

[2]) Baron. ad ann. 830. n. 2.

[3]) Hergenröther, Photius. I. 291.

[4]) Hefele IV. 100.

[5]) Theoph. Contin. III. c. 11. 13; Baron. ad ann. 832. n. 5.

[6]) Theoph. Contin III. c. 14; Cedren. II. 114—116; Baron. ad. ann. 833. n. 1-3; ad ann. 835. n. 57 sqq.

[7]) Acta SS. 14. Junii (II. 960).

Takovýmito ukrutnostmi byla veřejná pocta obrazů pro veřejnosť sice zničena, za to však zakořeňovala se v srdcích mnohých. K tajným ctitelům obrazů náležela též císařovna Theodora a její matka Theoktista, která pět svých vnuček, dcer císařových, obrazy líbati učila; proto zakázal císař dcerám bábu navštěvovati. Císařovnu udal u císaře jakýsi pídimužík, že jest ctitelkou obrazův, a má je ve své komnatě. Císařovna usmířila rozhněvaného chotě lstivou výmluvou, že pídimužík v zrcadle viděl její obraz a obrazy jejích komorných, a je za obrazy měl [1]). Zuření Theofilově učinila konec smrť 20. ledna 824. V posledních hodinách svého žití kázal svému švagru, vojevůdci Theofobovi hlavu stíti, poněvadž mu pro jeho oblíbenosť u vojska nedůvěřoval, boje se, aby se nestal nebezpečným jeho tříletému synu Michalovi, kterého již za císaře korunovati dal, a manželce Theodoře, jimž takto vládu pojistiti chtěl. Když hlava k umírajícímu přinesena byla, dotekl se jejích vlasův, a skonal [2]).

Ve jménu tříletého syna Michala III. držela matka Theodora veškerou moc vládní v ruce, majíc statnou podporu na logothetovi čili kanclíři Theoktistovi, nejvyšším vojevůdci Manuelovi a svém bratru Bardovi. Ale před smrtí musila císaři s kanclérem Theoktistem slíbiti, že žádné novoty s strany obrazů nepodnikne. Své panování započala Theodora tím, že četným, kteréž její manžel pronásledoval, jmenovitě ctitelům obrazů svobodu darovala, a jim, obzvláště Methodiovi, svou důvěru věnovala. Tak připravoval se obrat. Z dvorních hodnostářův a poručníků mladého císaře myslil Theoktist se vší rozhodností, že pocta obrazů musí býti obnovena třeba proti přání lidu. S ním srovnával se Bardas, jinak netečný u věcech náboženských. Nerozhodnou byla Theodora, majíc ohled na slib, který svému manželu učinila, a pak na většinu senátu a vojska, patriarchu a biskupy, kteří smýšleli obrazoborsky. Podobně byl na váhách Manuel. Však upad do těžké nemoci, učinil na domluvu mnichů z kláštera Studia a jiných duchovních slib, že uzdravě se pro pravověrnou věc působiti bude. Došed zdraví, odebral se s ostatníma dvěma poručníky Bardou

---

[1]) Theoph. Continuat. III. c. 6; srv. Baron. ad ann. 831. n. 1. sqq.: Hefele l. c. 101.

[2]) Theoph. Continuat. III. 40. 41. Baron. ad ann. 842. n. 5 sqq.; srv. Hefele l. c.; Hergenröther, Photius I. 293.

a Theoktistem k císařovně, a navrhoval jí, aby poctu obrazův obnovila. Císařovna dle nejlepších zpráv odpověděla jemu, že sama podobně smýšlí, ale že jí posud senátoři a velmoži říše, zvláště však patriarcha a biskupové překáželi. K slovu Manuelovu, že teď nikdo jí nepřekáží, poslala důstojníka Konstantina ku patriarchovi a vzkázala mu: „Ze všech stran, obzvlášť od nábožných mnichů vznáší se prosba za obnovení obrazů; srovnáváš-li se s tím, obdrží chrámové hned svou ozdobu; jsi-li však posud v bludu, odeber se na nějaký čas z města pryč na svůj statek, až sv. otcové (t. j. mnichové) k tobě přijdou, a o lepším tebe poučí". Tato slova byla srozumitelná. Patriarcha odpověděl, že si tu věc rozmyslí. Zatím učinil sobě několik ran, a dal svými přáteli roztrušovati zprávu, že císařovna chtěla ho zavražditi. Patricius Bardas odebral se do příbytku patriarchy, aby domnělý pokus vraždy vyšetřil. Patriarcha Jan vinil onoho důstojníka, že mu ty rány zasadil. Však výpovědmi vlastních jeho služebníkův a nalezením nástrojů, kterými sobě rány zasadil, dokázalo se, že sám sebe poranil. Potom byl pro pokus sebevraždy sesazen, a na svůj statek Psychu vypověděn.

Patriarchou stal se Methodius, rodem ze Syrakus, znamenitý vyznavač z času císaře Theofila. Spolu byla synoda [1]) slavena, která sesazení Janovo potvrdila, uzavření předešlých sedmi všeobecných sněmův obnovila, pro poctu obrazů se prohlásila, a obrazoborce klatbou stíhla. Nepřátelé obrazů na biskupských stolcích byli sesazeni, a místa jejich zaujali ctitelé obrazů. Theofanes Graptus (Psaný) stal se arcibiskupem v Nicaei. Theodora žádala s veškerým úsilím na Methodiovi a biskupech, aby se církevní modlitby za jejího manžela konaly, poněvadž ve vidění viděla jej, an se v ohni trápí a dosáhla jich, ujistivši biskupy, že v posledním okamžení k jejímu domlouvání svůj blud poznal a obrazy svatých, kteréž jemu podala, políbil. Konečně uzavřela synoda, aby na památku obnovení pocty obrazů konala se ročně, první postní neděli, slavnosť pravověrnosti (πανήγυρις τῆς ὀρθοδοξίας), a sice slavným průvodem a ohlašováním klatby nad obrazoborci. Poprve konala se tato slavnosť hned po ukončení synody 19. února 842, a obrazy byly zase v Konstantinopoli postaveny. Veliké hody,

---

[1]) Mansi XIV. 787; Hard. V. 1546; Hefele IV. 103.

které císařovna vystrojila, ukončily slavnosť[1]). Tato slavnosť slaví se v řecké a ruské církvi v rozšířeném významu jakožto vítězství nade všemi bludy.

Patriarcha Jan byl poslán do kláštera Klidie u Stena, kde obrazům Krista Pána a Panny Marie, které v jeho světnici visely, oči vypíchal. Za to dala ho císařovna tělesně potrestati. Tento patriarcha s některými jednostejně smýšlejícími uplatil jakousi paní, která sv. Methodia obžalovala, jako by s ní tělesně byl obcoval, z čehož obrazoborci se nesmírně radovali. Úřadní vyšetřování ukázalo, že Methodius jest nevinen, a paní ona se přiznala, že byla úplatkem ke lži svedena. Za to prý musili vinníci každý rok v čele průvodu nesoucí hořící pochodně kráčeti a klatbu na sebe poslouchati[2]).

Patriarcha Methodius dal tělo svého předchůdce sv. Nicefora r. 846. přinésti do Konstantinopole, a pohřbil je slavně v chrámu sv. apoštolů[3]). Zemřel v témž roku 846., a nástupcem jeho stal se sv. Ignatius. Horlivým působením vlády a těchto dvou sv. patriarchů mizeli obrazoborci v říši, pocta obrazů vešla v život církve řecké, a osmý všeobecný církevní sněm potvrdil ji znova.

b) Bludy na Západě.

§. 216. *Adelbert a Klement.*

Nově obrácení Germané nevyzuli se na jednou ze vší pohanské pověrčivosti, což mnozí ve svůj užitek obrátili. Jmenovitě připomínají se dva bludaři, kteří sv. Bonifatiovi život trpkým činili, totiž Adelbert a Klement.

Adelbert, rodem z Gallie, byl obyčejný blouznivec a spolu podvodník, který lidi mámil, a četné po sobě potáhl. Ohlašoval o sobě, že anděl zvláštní sv. ostatky jemu přinesl, a proto na Bohu všeho vyprositi může. Činil sebe rovným apoštolům, konal služby Boží pod širým nebem, stavěl tam křížky a kaple,

---

[1]) Theoph. Continuat. lib. IV. de Michaele c. 1—6; Oratio de exilio s. Nicephori et translatione reliquiarum c. 2. n. 10—13. Acta SS. 13. Mart. (II. 319); Baron. ad ann. 842. n. 5 sqq.; srv. Hefele IV. 101 sqq.; Hergenröther, Photius I. 294. 295.

[2]) Theoph. Continuat. IV. c. 9. 10; srv. Hefele IV. 104.

[3]) Oratio de exilio s. Nicephori c. 2. n. 14—18. l. c. II. 320.

které na své jméno posvěcoval, rozdával své nehty a vlasy lidem, aby je jako ostatky svatých ctili, a prohlašoval zpověď, kterou lidé u něho konati chtěli, za zbytečnou, poněvadž prý jejich tajné věci jsou mu známy. Dále ukazoval jakýsi list od Ježíše Krista, který prý v Jerusalémě na zemi spadl, od archanděla Michala nalezen byl, a po mnohých osudech jemu do rukou se dostal. Konečně zaváděl nová jména andělův, jakými byli Uriel, Raguel, Tubuel, Adin, Tubuas, Sabaoc a Simiel. Od nevědomých biskupů dal se posvětiti za biskupa, vloudil se v domy a sváděl ženské.

Klement, rodem Skot čili Irčan, zjednal si též biskupství, pojal souložnici, a zplodil s ní dvě dítky. On zavrhoval církevní kanony a výklady Písem sv. od Otců, bezženství duchovních, církevní překážku švagrovství při manželství, a dovoloval tudy sňatek se sestrou zemřelé manželky. Učil, že Kristus vstoupil do pekel, a vysvobodil odtud všechny věřící i nevěřící i modláře. Konečně učil absolutnímu předurčení čili praedestinaci, kteráž učení církve odporovala[1]).

Oba bludaři, jmenovitě Adelbert, měli mnoho přívržencův u lidu, a sv. Bonifatius trpěl skrze ně mnoho. Synoda soissonská odsoudila je r. 744. k vazbě, však brzo byli na svobodu propuštěni, a sváděli lid dále. Proto obžaloval je sv. Bonifatius v Římě, a římská synoda slavená v říjnu 745 prohlásila je za bludaře, sesadila a odsoudila k vazbě[2]). Však výrok synodální nebyl proveden, a oba pokračovali dále ve svém svůdnictví. Bonifatius obžaloval je znova u papeže Zachariáše, který r. 747. kázal je v případě nekajicnosti poslati do Říma[3]). Co se s Klementem dále dělo, není známo. Adelbert byl do fuldského kláštera zavřen, a když z něho prchl, byl bloudě zabit od pastýřů.

§. 217. Migetiané.

Jakýsi Migetius učil ve Španělsku po sabelliansku: Jednoosobný Bůh zjevil se třikráte ve světě, jako Otec v Davidu,

---

[1]) Ep. Zachariae papae inter Bonif. 48. ed. Jaffé p. 131; Ep. Bonif. 50. ed. Jaffé p. 137.

[2]) Mansi XII. 375; Hard. III. 1936. Baron. ad ann. 745. n. 22; Hefele III. 501.

[3]) Ep. Zachar. inter Bonif. 63. ed. Jaffé p. 182.

jako Syn v Ježíši, a jako Duch sv. v Pavlu. David, Ježíš a Pavel byli trojím vtělením jednoho Boha, třemi tělesnými osobami (tres personae corporeae) v Trojici. Čině rozdíl mezi Slovem a Synem Božím (λόγος a υἱὸς τοῦ θεοῦ) pravil, že Synem Božím stalo se Slovo vtělením, tvoříc v Ježíši osobní princip čili osobu. Dále chlubil se Migetius, že jest bez hříchu, a nechtěl, aby kněží všeobecné vyznání hříchů (confiteor) říkali; neboť nejsou-li svatými, nemají se za hříšníky prohlašovati. Zakazoval požívati pokrmů s hříšníky a nevěřícími a pokládal jenom církev římskou za katolickou, poněvadž jenom v ní jsou všichni svatými a neposkvrněnými. Jeho stoupenci slavili též velikonoce jinak, nežli ostatní křesťanstvo. Když totiž ouplněk měsíce (t. j. 14. Nisan) na sobotu připadl, slavili velikonoce teprv za osm dní, a nikoli tu neděli po 14. Nisanu, kdy ostatní křesťané měli Vzkříšení Páně. Hlavní sídlo měli v jižním Španělsku.

Proti Migetianům povstal papež Hadrian I. třemi listy r. 782. a 785. a zavrhl jejich bludy. Též arcibiskup toledský Elipandus bojoval proti bludnému učení Migetiově, a synoda in Hispalitanis, t. j. v Seville nebo v jejím okolí r. 782. slavená zavrhla je[1]). Však Elipandus sám zapleten byl v nový blud podobný bludu nestorianskému, který se nazývá adoptianismus.

§. 218. Adoptianismus[2]).

Adoptiané učili: V Kristu jsou dvě přirozenosti, božská a lidská. Dle svého božství jest Kristus pravý, přirozený čili

---

[1]) Hefele: C. G. III. 586—593; idem: Die Häresie der Migetianer v Tüb. Q. Schr. 1858. p. 86—96.

[2]) Madrisii Dissert. de Felicis et Elipandi haeresi in ejus edit. opp. Paulini Aquil. ap. Migne t. 99. — Frobenii Dissert. hist. de haeresi Elipandi et Felicis in ejus edit. opp. Alcuini I. 923 sqq. — Joann. B. Enhueber: Dissertatio, dogmatico-historica contra Walchium in Frobenii ed. opp. Alcuini I. 944; ap. Migne 101, 337. — Werner: Geschichte der apol. und polem. Literatur der christl. Theologie. Schaffh. Bd. II. 433 sqq. — Hefele: C. G. III. 600 sqq. — Z protestantů: J. Basnage: Observat. histor. circa Felician. haeres. v Thesaurus Monument. eccles. 1725; t. II. p. 1. p. 284 sqq. — Walchii Hist. Adoptian. Goett. 1755; Ketzerh. IX. 667 sqq. — Ad. Helfferich: Der westgothische Arianismus und die spanische Ketzer-Geschichte. Berl. 1860. str. 86 sqq.

vlastní Syn Boží, však dle svého člověčenství není pravý a přirozený, než toliko za vlastního přijatý čili adoptivní, Syn Boží. Z toho plynul druhý blud totiž: Jednorozený Otcův jest pravý Bůh; Prvorozený z Panny Marie toliko „tak zvaný Bůh" (Deus nuncupativus). Ale tatáž osoba nemůže býti vzhledem na téhož otce synem přirozeným čili vlastním a spolu za vlastního přijatým čili adoptivním; z dvou synů musily nutně jim plynouti dvě osoby, a tudy dva Kristové toliko zevnitřně čili mravně spojení; nutně musili přijíti k nestorianství.

Jak Adoptiané na toto bezcestí přišli, nelze s jistotou říci. Někteří učenci, jako Baronius[1]), myslí, že chtěli křesťanství mahomedánům učiniti přístupnějším. Ale tomu není tak; neboť podrželi právě všechny články, nad kterými se mohamedáné nejvíce horší, totiž Trojici, Božství a Vtělení Syna Božího. Jiní měli je za přívržence Bonosianů, kteříž učili, že Kristus dle svého božství jest Synem Božím adoptivním, což synoda toledská 11. r. 675. zatratila[2]). Však adoptianismus jest opak učení bonosianského.

Bez pochyby zavdaly příčinu k tomuto bludu některé výrazy z mozzarabské liturgie a sv. Otců, které špatně pochopeny byly. Někteří Otcové jako na př. Augustin, pravověrní spisovatelé, synody jako 4. toledská, ano též nejrozhodnější odpůrce Adoptianův užívají zhusta výrazů: Filius Dei hominem assumpsit, indutus est homine, assumtus est homo etc. (Syn Boží přijal člověka, oblečen jest v člověka, přijat jest člověk), kde „homo" (člověk) znamená „naturam humanam" (člověčenství). Adoptiané, užívajíce tohoto způsobu mluvení, nahradili slovo „assumere", výrazem „adoptare", který znali z mozzarabské liturgie a ze sv. Isidora Sevillského[3]), a mluvili potom o „homo

---

[1]) ad ann. 794. n. 5.

[2]) Praví ve svém symbolu: Hic etiam Filius Dei natura est filius, non adoptione.

[3]) Místo Isidorovo zní v listu španělských adoptianských biskupů ke gallickým a německým takto: Unigenitus autem vocatur secundum divinitatis excellentiam, quia sine fratribus, primogenitus secundum susceptionem hominis, in qua per adoptionem gratiae fratres habere dignatus est, de quibus esset primogenitus (Migne 101, 1322 sq.). Smysl jest tento: Kristus jest dle svého božství, t. j. co Bůh Jednorozený, poněvadž nemá bratří; však vzav člověčenství na sebe, co člověk jest Prvorozený, poněvadž tímto milostivým přijetím, t. j. přijav milostivé člověčenství na sebe, ráčil lidi obdržeti za

adoptatus“ (o člověku adoptovaném) místo o „humana natura adoptata“ (o člověčenství adoptovaném). A teď bylo to již svůdné, aby hominem adoptatum (člověka adoptovaného) nazvali synem (filium), kterýžto výraz „filius“ pro natura adoptata se nehodil. Když však tomuto adoptovanému synu žádné osobnosti nepřipisovali, a proti tomu se ohrazovali nechtějíce býti pokládáni za nestoriany: připisovali synovství ne osobě, ale přirozenosti, která sama o sobě není synem, a mluvili o dvou synech v jedné osobě. Svůj blud chtěli Adoptiané z Otcův a mozzarabské liturgie dokazovati; však kdekoli tam se užívá slova „adoptare“ o Synu Božím, jest to ve smyslu činném a ne trpném; t. j. Syn Boží přijal (adoptavit) a nikoli, byl přijat (adoptatus est).

Původce tohoto bludu jest Elipandus, arcibiskup toledský, kterýž jej rozšiřoval[1]; však narážeje na odpor tázal se Felixe, biskupa urgelského, za dobrozdání, má-li Syn Boží dle svého člověčenství býti nazýván pravým a přirozeným Synem Božím, neb jenom za vlastního přijatým[2]. Felix odpověděl ve smyslu Elipandově, poněvadž oba byli bez pochyby přátelé a jednostejného smýšlení[3]). Jsouce oba muži učenými a váženými, rozšiřovali svůj blud, který pronikl až do Asturie, kde mezi jeho stoupenci vynikali biskup Askarikus a opat Fidelis, a za Pyreneje v Aquitanii. Však v Asturii povstali proti bludu Beatus, kněz a opat kláštera v Libaně, po němž Adoptiané své protivníky „beatinskými kacíři“ nazývali a jeho učenník Etherius, biskup uxamský, kterým Elipandus pro mladosť jeho opovrhoval. Oba prohlásil Elipandus v říjnu 785 náruživým listem k opatu Fidelovi v Asturii za bludaře, kteří zaslouží, aby byli ze země vyhnáni[4]). Fidelis rozšířil list po Asturii, však Beatovi a Etheriovi ukázal jej teprva 26. listopadu, když v jisté věci po rozkazu královny Adosindy k němu přišli. Pro svou

bratry, z nichž stal se prvorozeným. Jest tedy zde řeč o činné adopci, ne trpné. Podobně má se to s místy, které z mozzarabské liturgie uváděli. Buď jich neuváděli věrně, neb homo adoptatus znamená naturam humanam adoptatam, neb jest tam řeč o činné adoptaci, ne trpné. Srv. Hefele III. 608. 609.

[1]) Annal. Alcuini Ep. I. ad Laidradum ap. Migne 101, 232.

[2]) Einhardi Annal. ad ann. 792. Pertz, Mon. Germ. h. I. 179.

[3]) Srv. Hefele III. 602.

[4]) Ap. Migne, 96, 918. Hefele III. 617.

obranu složili dvě knihy, v nichž adoptianský blud vyložili a vyvrátili[1]).

Tyto události dostaly se záhy do Říma, a papež Hadrian I. snad téhož ještě roku 785. varoval jadrným listem španělské biskupy před adoptianským bludem, a ukazoval k tomu, že posud nikdo neopovážil se Syna Božího nazývati adoptovaným leč Nestorius, kterýž jej pouze „homo Dei" (člověkem Božím) jmenoval[2]).

Poněvadž biskupství urgelské ve španělské marce náleželo k metropoli narbonnské a ku panství Karla V., kázal tento spor adoptianský vyšetřovati na synodě řezenské r. 792, které sám předsedal, a k níž se Felix dostaviti musil. Synoda zavrhla blud adoptianský, a Felix podrobil se ústně i písemně jejímu výroku[3]). Potom byl poslán v průvodu opata Agilberta do Říma, kde znova před papežem Hadrianem I. písemně svůj blud zavrhl a vyznal, že Ježíš Kristus jest pravý a vlastní Syn Boží[4]). Z Říma vrátil se nazpět do Urgelu na svůj biskupský stolec[5]); však brzo po svém návratu k domluvám Elipandovým navrátil se k starému bludu, a nejsa více v říši Karlově jist prchl do země Saracenů, bez pochyby k Elipandovi do Toleda[6]).

Okolo tohoto času vrátil se Alkuin z Anglie do říše francké, a z podnětu Karla V. započat duchovní boj proti Adoptianům. Prvním listem v této věci poslaným r. 793. Felixovi vynáší jeho slávu, varuje jej před rozkolem, ukazuje mu, že výraz „adoptivní syn" není ani v Starém ani v Novém Zákoně a že Otcové mluví proti adoptianismu, a napomíná jej, aby sv. Otců následoval a Elipanda ku pravdě nazpět přivésti se snažil[7]).

---

[1]) Beati et Eleutherii de adoptione Filii Dei adv. Elipand. libb. II. Migne 96, 894.

[2]) Ep. Hadr. I. ad Episc. Hisp. Cod. Carol. n. 97. Migne 98, 373. Hefele III. 618.

[3]) Mansi XIII. 1031; Hard. IV. 927; Eginhardi Annal. ad ann. 792. Pertz Mon. Germ. I. 179; Paulini Aquil. c. Felic. lib. I. c. 5. ap. Migne 99, 355; Hefele III. 628.

[4]) Annal. Fuld. ad ann. 792. Pertz Mon. Germ. I. 350; Mansi a Hard. ll. cc. Hefele l. c. 630.

[5]) Poëta Saxo, Pertz M. G. I. 249.

[6]) Mansi XIII. 1031; Hard. IV. 928; Hefele III. 632.

[7]) Viro venerando et in Christi charitate desiderando Felici episcopo humilis levita Alcuinus salutem; ap. Migne 101, 119; srv. Hefele III. 634.

Nežli tento list do Španěl zaslán, poslali španělští biskupové, majíce v čele Elipanda, snad shromáždivše se ku poradě na synodu, dva listy, jeden kratší ke králi Karlovi a druhý delší ke všem biskupům Gallie, Aquitanie a Austrie (t. j. Německa). Lichotíce Karlovi V. zpitvořují učení Beatovo, jakoby byl tvrdil, že Syn Boží svého těla ze života Panny Marie nevzal (nequaquam ex utero Virginis carnis assumpsisse adoptionem), a žádají ho, aby byl soudcem v této sporné věci, učení Beatovo z říše vypudil, a Felixovi jeho stolec navrátil [1]. V listu k biskupům snaží se svůj blud z Písma sv. a Otcův odůvodniti, a tupí Beata a Etheria, sprostě jim nadávajíce.

Karel chtěje prosbu Španělů za důkladné vyšetření sporu vyplniti, poslal jejich listy papeži Hadrianovi I., prose ho o radu, a svolal spolu na počátku léta, bezpochyby v měsících červnu a červenci r. 794. znamenitou synodu frankfurtskou, kterou letopiscové pro veliký počet členů nazývají všeobecnou (universalis) [2]. Byli jí přítomni dva papežští legáté, biskupové Theofylakt a Štěpán, Paulinus, patriarcha aquilejský, Petr, arcibiskup milánský, biskupové ze všech provincií říše, několik učených duchovních z Anglie, mezi nimi Alkuin, které Karel schválně povolal, pak slavný opat Benedikt Vitiza z Aniany, a mnichové Beda a Ardo se svými spolubratry a učenníky Ingeilou, Aimonem, Rabanem a Jiřím [3]. Když se biskupové ve veliké síni královského paláce (in aula sacri palatii) sešli, byl jim po rozkazu krále Karla list Elipandův čten, který se jich potom tázal, co by o tomto bludu smýšleli. Biskupové vypracovali dvě odpovědi: jedna, kterou vypracoval patriarcha Paulinus ve jménu italských biskupů, má formu rozpravy čili traktátu a vyvrací blud adoptianský z Písma sv. [4]), druhá má formu listu gallických biskupů ke Španělům a zaměstnává se hlavně patristickým důkazem [5]. Obě rozpravy schválila

[1]) Ap. Migne 96, 869; srv. Hefele l. c. 633.

[2]) Ap. Migne 101, 1321; srv. Hefele l. c. 634.

[3]) Srv. Hefele III. 635 sq; Baron. ad ann. 794 n. 1. udává počet přítomných kolem 300, však beze základu v pramenech.

[4]) S. Paulini libellus sacrosyllabus, Opp. ed. Migne 99, 151; Mansi XIII. 873; Hard. IV. 873; srv. Hefele l. c. 637.

[5]) Ep. Episc. Germ. Galliae et Aquitan. ad Hisp. Migne 101, 1331; Mansi XIII. 883; Hard. IV. 882; srv. Hefele l. c. 639.

synoda a přijala za své. Mimo to zavrhla blud adoptianský krátkou větou, kterouž jako kanon 1. v čelo svých kanonů postavila.

Ve Frankfurtě obdržel Karel též od papeže Hadriana žádané vyjádření o sporu adoptianském ve formě poučujícího listu k španělským biskupům, a poslal všechny tři listy Elipandovi a ostatním tamějším biskupům [1]). K nim připojil ještě svůj vlastní čtvrtý, kdež jim oznamuje, že jejich prosbu za důkladné vyšetření sporu vyplnil, a výsledek tohoto vyšetřování jim posýlá, napomíná je, aby se s církví smířili, vyslovuje proti jejich bludu svou víru krásným vyznáním, kterým nicaejské napodobuje, přeje si, aby toto též jejich vyznáním bylo, a zapřisahá je, aby sobě svého zvláštního náhledu více nevážili, nežli učení celé církve [2]).

Však ani Elipandus ani Felix nepřijali rozhodnutí papeže, Karla a synody frankfurtské, kterého se přece dovolávali. Jest to obyčejem všech bludařů, že nedovolávají se vlastně na církvi a knížatech rozhodnutí, než jenom schválení svého bludu, odpírajíce hned poslušnosť, když proti nim rozhodli.

Po synodě frankfurtské poslal Alkuin po Benediktovi, opatu anianském, pamětní spis proti adoptianismu opatům a mnichům v Gothii (Languedoku) [3]). Tohoto času poslal Felix odpověď na list Alkuinův z r. 793., ne však jemu, ale Karlovi, kterou se zatvrzelým bludařem objevil [4]). K radě Alkuinově poslal Karel tento spis papeži Lvovi III. jakož i biskupům

---

[1]) Ep. Hadriani I. Migne 98, 374; Mansi XIII. 865; Hard. IV. 865; srv. Hefele l. c. 643.

[2]) Ep. Carol. M. Migne 98, 899: Mansi XIII. 899; Hard. IV. 896 srv. Hefele l. c. 644. Hlavní místa ze symbola Karlova znějí: Věříme — v jednoho Pána svého Ježíše Krista, Syna Božího jednorozeného — přirozeného nikoliv adoptivního — a v Ducha sv. z Otce a Syna vycházejícího. — Věříme, že z této sv. Trojice toliko osoba Synova pro spasení lidského pokolení z Ducha sv. a Marie Panny se vtělila, aby ten, který byl dle božství Syn Boha Otce, stal se v člověčenství synem člověka matky, dokonalý v božství Bůh, dokonalý v člověčenství člověk — pravý v obojí podstatě Syn Boží, ne domnělý, ale pravý, ne adopcí, ale vlastnictvím, jedna osoba Bůh a člověk.

[3]) Beati Alcuini adv. Felicis haeres. libellus ad abbates et monachos Gothiae missus. Migne 101, 86.

[4]) Tento spis ztratil se; úryvky z něho jsou zachovány v 7 knihách Alkuinových proti Felixovi a v listu Elipandově k Felixovi; ap. Migne 96, 880.

Paulinovi aquilejskému, Richobodovi trevirskému a Theodulfovi orleanskému, vyzývaje je, aby se o něm písemně vyjádřili[1]). Papež Lev III. vznesl klatbu nad Felixem na synodě římské, kterou na počátku roku 799. se 57 biskupy slavil, poněvadž třikráte své slovo zrušil, a proti ctihodnému opatu kláštera sv. Martina v Toursu Alkuinovi rouhavou knihu sepsal; však slíbil mu milosť, kdyby se obrátil[2]). Alkuin složil po rozkazu Karlově svých sedm znamenitých knih proti Felixovi[3]); podobně patriarcha Paulinus své dílo o třech knihách[4]). Co Richobod a Theodulf učinili, není známo. Alkuin bojoval písemně též proti Elipandovi. Nejprvé snažil se přívětivým listem nakloniti jej ku pravé víře, obdržev však od něho hrubou odpověď, psal proti jeho bludům čtyři knihy; v prvních dvou vyvracuje tvrzení Elipandova, v druhých dvou dokazuje učení církevní z Otců[5]).

Aby Felixe a ostatní Adoptiany ve španělské marce ku pravé víře přivedl, poslal tam Karel dva arcibiskupy. Leidrada lyonského a Nefrida narbonnského, s opatem Benediktem anianským. V Urgele sešli se s Felixem, vyjednávali s ním, a přiměli ho k tomu, že se ke Karlovi do Cách odebral. Karel svolal na podzim r. 799. synodu do Cách, ke které se patriarcha aquilejský Paulinus a solnohradský arcibiskup Arno nedostavili, ačkoli Karel jejich přítomnosti si přál. Po žádosti Karlově disputoval Alkuin s Felixem po šest dní, který dlouho se nepoddával, chtěje býti moudřejším Otců, konečně však milostí Boží byv pohnut uznal svůj blud, a slíbil, že pevně ve víře pravé bude státi[6]).

Poněvadž však Felix ukázal se býti nespolehlivým, nedůvěřoval Karel jeho slibům, a chtěl jej dáti pod dozor arcibiskupa mohuckého Rikulfa, a kněze, kterého s sebou přivedl, a jenž byl horší svého mistra, solnohradskému arcibiskupovi Arnonovi. Ale k radě Alkuinově dal oba Leidradovi, arcibiskupu lyonskému, aby na ně pozor měl, zdali se upřímně

---

[1]) Epp. Alcuini 83. 84. ap. Migne 100, 270. 274.

[2]) Mansi XIII. 1030; Hard. IV. 927; Hefele III. 677.

[3]) Beati Alcuini adv. Felic. libb. VII. ap. Migne 101, 119.

[4]) Paulini Aquil. contra Felic. libb. III. Migne 99, 350.

[5]) Adv. Elipandum libb. IV. Migne 101, 231.

[6]) Mansi XIII. 1034; Ep. Alcuini 117. ap. Migne 100, 350; Hefele III. 678.

obrátili[1]). Potom poslal Felix své vyznání, které v Cáchách učinil, kněžím do Urgele a všem svým bývalým druhům v bludu, aby k němu přistoupili. Karel poslal tam do Urgelska r. 800. opět Leidrada Lyonského, Nefrida Narbonnského a Benedikta Anianského, kteří vzavše s sebou vyznání Felixovo a sedm knih Alkuinových s takovým prospěchem tam působili, že Alkuin ještě téhož roku 800. psal solnohradskému arcibiskupu Arnonovi, že v oněch krajinách okolo 20.000 kněží a laiků od bludu se obrátilo, a jenom Elipandus jest tvrdošijným. Spolu oznamuje mu, že Felix s Leidradem k němu do Toursu přišli, a Felix takové důkazy lásky mu podával, jakoby se byla předešlá nenávisť ouplně v lásku proměnila. Felix žil v Lyonu, maje dosti velikou svobodu až do r. 816.; však nezdá se, že se v srdci svého bludu vzdal[2]). Po jeho smrti nalezl se v jeho papírech spisek, kterýž jeho starý blud obsahoval, a Agobarda, nástupce Leidradova pohnul, že proti němu knihu sepsal[3]).

Elipandus náležeje pod panství saracenské vzdoroval úsilí Karlovu. Však i on prý se svého bludu odpřisáhl; ale zůstal-li věrným své přísaze, nelze říci[4]). Zemřel okolo roku 810.

S oběma hlavama bludu zmizel tento.

§. 219. Spory o vycházení Ducha sv. „též ze Syna" (Filioque[5]) na Východě i na Západě.

Všeobecný sněm nicaejský I. (325) přijal do svého vyznání o Duchu sv. pouze slova: „Věříme též v Ducha sv."

---

[1]) Ep. Alcuini 117. op. Migne 100, 351.

[2]) Alcuini Ep. 108. ap. Migne 100, 329; srv. Hefele III. 679. 680.

[3]) Agobardi archiep. Lugd. adv. dogma Felicis.

[4]) Catalogus Toletan. episcoporum praví ap. Aquirre tom. IV. p. 70: Elipandus haeresi Adoptivorum infectus damnatur in concilio Francof., sed resipiscit. Srv. Rohrbacher-Römstedt XII. 74.

[5]) Le Quien: Dissert. de processione Spiritus s. in ejus ed. opp. Joann. Damasc. Paris. 1712. — Walchii Hist. controversiae Graecorum Latinorumque de processione Spiritus s. Jenae. 1757. — De Buc: Essai de conciliation sur le dogme de la process. Paris. 1857. — Van der Moeren: Dissert. theol. de process. Sp. s. Lovan. 1864. — Hergenröther: Photius I. 684 sqq.; idem: K. G. I. 563. — Hefele III. 698.

Poněvadž poloariané učili o Duchu sv, že jest nižší Otce a Syna, jejich služebník, podobný andělům a tvor Synův, rozšířila církev na druhém všeobecném sněmě v Konstantinopoli (381) proti jejich bludu výrok nicaejský, řkouc: „(Věříme) i v Ducha sv., Pána, Obživovatele, který z Otce pochází a s Otcem a Synem zároveň ctěn a veleben bývá, jenž mluvil skrze proroky". Však církev věřila vždycky, že Duch svatý vychází nejen z Otce, ale též ze Syna. Otcové a učitelé západní, jako Hilarius Piktavský, Ambrož, Augustin, Jeronym, Lev V., papež Hormisdas [1]), Řehoř V., Isidor Hispalský a jiní vyjadřovali se o tomto článku se vší určitostí a jasností, a hleděli jej, jako jmenovitě Augustin [2]), též spekulativně odůvodniti. Však též Otcové řečtí znali původ Ducha sv. též ze Syna. Sv. Athanasius učí: že Duch sv. jest osobná činnosť Synova, jeho podstatný osobný smysl, jeho podstatný osobný dech čili spiratio; jmenuje Ducha sv. Duchem Synovým, jemu vlastním, z něhož bývá udílen, od něhož jest seslán, z něhož béře, a jehož jest všechno, co má; nazývá Ducha sv. tím, co svítí ze světla (Otce) a odlesku (Syna); Duch sv. jest jemu živou vodou, která teče z pramene (Otce) a řekou (Synem); konečně praví tento veliký učitel zkrátka, že Syn jest pramenem Ducha sv., proto jest v Synu, není mimo něho, a nemůže od něho býti oddělen [3]). Didymus Slepý († 394) klade Synovi tato slova o původu Ducha sv. v ústa: „Z Otce a mne jest; neboť to, že jest a mluví, jest jemu od Otce a mne" [4]). Sv. Epifanius († 403) učí, že Duch sv. jest z podstaty Otcovy a Synovy, jest Duch Otcův a Synův, a z Otce a Syna vychází [5]). Důležitým pro náš článek víry jest devátý anathe-

---

[1]) Hormisdae Ep. 79. ad Justinum Imp. ap. Mansi VIII. 521. Notum est, quia proprium est Patris, ut generaret Filium: Proprium Filii, ut ex Patre Patri nasceretur aequalis: proprium Spiritus s. ut de Patre et Filio procederet sub una substantia deitatis.

[2]) De Trinitate XV. 17—19.

[3]) Srv. mou rozpravu: Učení sv. Athanasia o božství a vycházení Ducha sv. „též od Syna" v Časopise kat. duchov. 1880. str. 519—531.

[4]) Lib. de Spiritu s. c. 34. srv. c. 37.

[5]) Duch sv. jest vždycky, ne zplozen, ne stvořen, — ale z téže Otcovy a Synovy podstaty Duch sv., neboť Duch jest Bůh. — Duch Boží, Duch Otcův a Synův, nikoliv jakýmsi složením, jako v nás duše a tělo spojeny jsou, ale jest mezi Otcem a Synem prostřední, z Otce a Syna vycházející a

matismus sv. Cyrilla, patriarchy alexandrinského, kde praví, že Duch sv. jest skrze Syna, a jest jeho vlastním Duchem [1]). Všeobecný sněm efesský schválil anathematismy Cyrillovy, a přijal tudy jeho učení za své; ovšem co do původu Ducha sv. „též ze Syna“ toliko mimochodem. V pozdějších svých spisech vyjadřuje se Cyrill ještě jasněji, pravě, že Duch sv jest ze Syna a v Synu [2]). Proto připouštějí někteří pozdější Řekové, že sv. Cyrill o vycházení Ducha sv. tak smýšlel jako sv. Augustin [3]). Též Basilius [4]) a Řehoř Nazianzský [5]) jsou svědkové katolického učení. Toto učení vyjadřovalo se formulemi: „ex Patre et Filio“ (z Otce a Syna), neb: „ex Patre per Filium“ (z Otce skrze Syna); této užívali častěji východní, oné západní Otcové a učitelé. Obě formule pokládaly se za totožné; sv. Basilius praví, že zde mezi předložkami „ex“ a „per“ není žádného podstatného rozdílu [6]). Formulí „ex Patre per Filium“ kladli Otcové na to váhu, že Otec jest hlavní příčina, první

---

pojmenováním třetí. Anchoratus. c. 7. 8. Však když se věří, že Kristus od Otce vyšel, Bůh totiž z Boha: i Duch Boží od Krista (že vychází, budiž věřeno), který totiž od obou (ab utroque, παῤ ἀμφοτέρων) vychází; což Kristus sám dosvědčuje, řka: „Kterýž od Otce vychází“, a „z mého vezme“. l. c. n. 67; srv. haeres. 74. n. 7.

[1]) Devátý anathematismus zní: Kdo praví, že jeden Pán Ježíš Kristus jest od Ducha sv. tak oslaven, jakoby cizí síly, která (přece) skrze něj jest, užíval a od něho moc nad zlými duchy a moc konati zázraky obdržel, a nevyznává raději, že Duch, kterým zázraky konal, jest jeho vlastní: budiž proklat. Denzinger: Enchyrid. Symbol et Definit. p. 29. Hefele II. 156.

[2]) Který zná všechno, co jest ve vůli Jednorozeného — jakožto Duch jeho — z něhož jest, a v němž jest. Comment. in Joann. 14, 25. 26. lib. X. Hle praví on (Syn) sám, že Duch od Otce vychází. Neboť jakó vlastní jest Duch Synův přirozeně v něm jsa a skrze něho vycházeje, tak též Otcův. l. c. in Joann. 15, 26. 27.

[3]) Srv. Hergenröther: Photius. I. 688. n. 26.

[4]) Cur necesse est, si dignitate ac ordine tertius est Spiritus s. natura quoque eum esse tertium? Dignitate namque secundum esse a Filio, cum habeat esse ab ipso, atque ab ipso incipiat et annuntiet nobis et omnino ab illa causa dependeat, tradit pietatis sermo: ac natura tértia uti, neque ex s. Scripturis edocti sumus, neque ex prius dictis colligi potest. Adv. Eunomium l. III. n. 1.

[5]) Misit (Christus) nobis Spiritum s. de propria sua, et ex una eademque substantia. Orat. 49.

[6]) de Spiritu s. c. 5.

kořen (causa principalis, prima radix), z něhož Syn a Duch sv. pocházejí, z kterého všechno své bytí (esse) má, a že Duch sv. především a hlavně z něho pochází, a Syn jeho první příčinou čili prvním principem není; což se výrazem „per Filium“ vyjadřovalo [1]. Totéž měl sv. Augustin na mysli, když pravil, že Duch sv. hlavně (principaliter) z Otce pochází [2].

Však ačkoli vycházení Ducha sv. „též ze Syna“ bylo přesvědčením církve, neuznávala přece toho potřebí, aby tento článek víry v symbolum přijala. Snad ve Španělsku popírali arianští Gothové tento článek víry, a proto vzala jej církev španělská, chtějíc jej ostře vytknouti, snad již na synodě toledské I. (r. 447.) [3], jistě však na toledské III. r. 589. do symbola. Král Rekkared, přešed od arianství ku pravé víře, podal synodě pravověrné symbolum, v němž vyznává, že Duch sv. z Otce a Syna vychází. Synoda schválila toto symbolum, vyslovila některými anathematismy božství Ducha sv., jakož i jeho původ z Otce a Syna (anathem. 3.), a předepsala po návrhu králově, aby symbolum při oběti hlasitě se zpívalo [4]. Tuto vysvětlívku k symbolu opakovaly pozdější synody, jako toledská IV. r. 633., XI. r. 675. a XII. r. 681. V 7. století přiznala se k tomuto učení výslovně anglická synoda slavená r. 680. pod předsednictvím znamenitého kanterburského arcibiskupa Theodora v Hedtfeldu [5]. Průběhem 7. a 8. století rozšířil se obyčej, říkati symbolum s Filioque (též ze Syna) po mnohých církvích francouzských a anglických a v severní Italii, a byl již r. 767., jak se zdá, Řekům nápadným. Karel V. ujímal se velice tohoto článku, vyslovil jej v listu k Elipandovi [6] a jeho učenec Alkuin hájil ho [7]. Knihy karolinské, které bezpochyby Alkuin složil, kárají výrok patriarchy Konstantinopolského Tarasia, že Duch sv. z Otce skrze Syna vychází a přejí si, aby se určitě řeklo, že vychází z Otce a Syna [8]. Papež Hadrian I. byl také zde prostředníkem, a hájil

[1] Srv. Hergenröther: Photius I. 686.
[2] De Trinitate XV. 29; de Civit. Dei XI. 24.
[3] Srv. Hefele II. 289.
[4] Mansi IX. 977; Hard. III. 467; Hefele III. 48.
[5] Mansi XI. 175; Hard. III· 1038; Hefele III. 228.
[6] Viz §. 218. str. 250.
[7] Alcuin. de Processione Spiritus s. ap. Migae 101, 63.
[8] Libri Carol. III. 3. Mansi XII. 1121; Hard. IV. 131; Hefele III. 660.

řeckého výrazu jakožto výrazu, kterého též Otcové užívali [1]). Znenáhla bylo užívání „Filioque“ v symbolu po celé říši francké zavedeno. Roku 796. slavil aquilejský patriarcha Paulinus ve svém tehdejším sídle Forumjulii, nynějších Furlanech (Friaulu) synodu, na které ve své úvodní řeči pravil, že ačkoli dle předpisu starých synod (efesské, chalcedonské) nové symbolum se složiti nesmí, přece dle smyslu oněch synod to, co tam zkrátka a pro prosté a neučené, ne zcela srozumitelně řečeno jest, musí určitěji býti vyloženo, což ovšem není žádným přidáním ani ubráním. Otcové Konstantinopolští nezměnili symbola nicaejského, ale vyložili jeho smysl. Podobně teď jest třeba vysvětlení s strany východu Ducha sv. „též ze Syna“ jakož i s strany učení adoptianů, kteráž jsou toliko zevrubnějším výkladem starých synod a symbola, a nikoliv jejich změnou, a proto předpisů starých synod neporušují. Potom přednesl symbolum nicaejsko-konstantinopolské s „Filioque“, podal k němu obšírný výklad, a předepsal svým duchovním, aby se mu do budoucí synody naučili [2]).

Nové spory o tento článek víry vznikly v Palestině. Na hoře Olivetské byl klášter západních mnichů, kteří s dvorem Karlovým, Římem a Západem horlivě obcovali. K žádosti patriarchy jerusalemského Tomáše cestovali dva z oněch mnichů, opat Řehoř Egilbald, rodem Němec, a mnich Felix s vyslancem kalifa Haruna al Raschida ke Karlovi, kterému Harun jakési vrchní panství nad Jerusalémem udělil. Okolo tohoto času byl ještě jiný mnich z onoho kláštera Lev v Římě. Tito západní mnichové na Olivetské hoře zavedli do své bohoslužby jmenovitě po návratu svých jmenovaných druhů západní obyčeje, obzvláště zpívání symbola s Filioque. Za to rozhlašoval je Jan, mnich a kněz z kláštera sv. Saby u Jerusaléma, za kacíře, popuzoval proti nim lid, a chtěl francké mnichy vypuditi z chrámu jesliček v Betlémě, když se tam o hodu Božím vánočním 809 modlili. Však jejich osobní zmužilosť a účastenství jiných pro ně zamezili tento úklad. V neděli potom shromáždil se lid a duchovenstvo jerusalémské mezi horou Kalvarií a Božím Hrobem, a tázali se mnichů na jejich víru. Oni se přiznali k úchylkám v bohoslužbě proti Řekům učiněným, jme-

[1]) Mansi XIII. 759; Hard. IV. 774; Migne 98, 1247.

[2]) Mansi XIII. 830; Hard. IV. 847; Hefele III. 674; Hergenröther: Photius I. 694.

novitě k Filioque v symbolu, odvolávali se pro svou pravověrnosť k Apoštolské Stolici, a pravili, že kdo je z kacířství vini, musí totéž vzhledem na ni činiti. Potom podali písemní ujištění o své pravověrnosti, a tím věc asi v Palestině utichla. Však aby pro budoucnosť před podobnými výstupy byli jistými, obrátili se listem ku papeži Lvovi III., vypsali mu celý průběh sporu, pravili, že učení o vycházení Ducha sv. „též ze Syna“ nalezli v homilii Řehoře V., symbolu Athanasiově, přehlednuté řeholi sv. Benedikta a v rozpravě od papeže jim zaslané, a prosili ho, aby v tomto ohledu spisy sv. Otců latinských a řeckých prozkoumati dal, a výsledek toho jim oznámil. Spolu žádali ho, aby císaři Karlovi, jejich ochránci, oznámil, že proto na Východě protivenství trpí, poněvadž symbolum tak zpívají, jak to v jeho kapli slyšeli. Lev III. vyplnil žádosť mnichů, poslal jejich list císaři a prosil ho za ochranu pro ně. Spolu poslal mu obšírný výklad víry, který mnichům palestinským zaslal a v němž praví: Věříme, že Duch sv. od Otce a Syna jednostejně (aequaliter) vychází[1]). Císař ujal se věci velmi horlivě, poručil Theodulfovi, biskupu orleanskému, aby knihu o Duchu sv. vypracoval, a svolal v listopadu 809 synodu do Cách, aby se o tomto předmětu radila. Synoda hájila učení o vycházení Ducha sv. „též ze Syna“; však zdali jeho vložení a zpívání v symbolu spolu schválila, nelze s jistotou říci; bez pochyby učinila to, ponechajíc poslední rozhodnutí Apoštolské Stolici[2]). Pro toto rozhodnutí[3]) poslal Karel biskupa vormského Bernaria a korveyského opata Adelharda se synodalními aktami, knihou Theodulfovou[4]) a rozpravou Smaragda[5]), opata kláštera sv. Michala v diecési verdunské (kteréž spisy cášská synoda bez pochyby schválila), do Říma v prosinci téhož roku 809.

---

[1]) Tyto tři listiny: Ep. monachorum peregrinorum in monte Oliveti habitantium, Ep. Leonis ad Carol. et symbolum ap. Baluz. Miscellanea VII. 14; Ep. monachor. též ap. Migne 129, 1257; Ep. Leonis et symb. Mansi XIII. 978; srv. Hefele III. 968; Hergenröther, Photius I. 696.

[2]) Einhard. Annal. ad ann. 809. Pertz Mon. Germ. h. I. 196. Mansi XIV. 22; srv. Hefele l. c. 700; Hergenröther l. c. 698.

[3]) Cujus (quaestionis) definiendae causa Bernarius — et Adelhardus — missi sunt Romam. Einhard. l. c.

[4]) Lib. de Spiritu s. ap. Migne 105, 240.

[5]) Lib. Smaragdi seu Ep. Carol. imp. ad Leon. III. Mansi XIV. 23; srv. Hefele l. c. 702.

Když císařští poslové do Říma přišli, slavil papež Lev III. na počátku r. 810. snad v lednu jakýsi druh synody[1]) v sekretariu kostela sv. Petra, dal na ní čísti synodalní akta cášská, přisvědčil k učení o vycházení Ducha sv. „též ze Syna", zavrhoval na dobro, kdoby naopak smýšlel[2]), byl s tím srozuměn, aby ono učení řečí i zpěvem se rozšiřovalo, však neschvaloval toho, že se do symbola vložilo, a toto v říši francké při mši sv. pělo, dodávaje, že k tomu pění pouze přivolil, ale ho neporučil, však přídavku nebo změny učiniti že nedovolil. Když frančtí poslové papeži namítali, že kdyby teď v symbolu Filioque se vynechalo, by se zdálo, jakoby pravda jím vyslovená se popírala, odvětil papež, že kdyby se byli dříve ho na to ptali, byl by jim radil, aby slova „Filioque" tam nevkládali; teď jim radí, když v Římě symbolum při mši sv. se nepěje, aby se jeho pění v císařském paláci opominulo, kteréhož příkladu ostatní církve jistě následovati budou.

Při této příležitosti dal papež zhotoviti dvě stříbrné desky vážíci 94 libry a šest uncií a postaviti v chrámu sv. Petra, na nichž symbolum nicaejsko-konstantinopolské pó latinsku a řecku bez Filioque bylo vryto[3]).

Z veškerého počínání papežova jest viděti jeho velikou úctu ku předpisům starých synod, které si žádných změn a vysvětlení v symbolu nepřály, ovšem beze zvláštní nutné příčiny, a pak pastýřskou opatrnosť vzhledem na Franky i Řeky. S Franky držel pravou víru o východu Ducha sv. „též ze Syna", však hájil proti nim vážnosti apoštolské Stolice, bez niž „Filioque" do symbola přijali; s Řecky chtěl žíti v pokoji znaje jejich nechuť a odpor k tomuto článku víry.

Však Frankové, jak se zdá, neposlechli rady papežovy, již proto nikoli, aby u lidu pohoršení a podivení nezpůsobili. Sněmy a spisovatelé uvádějí „Filioque" v symbolu, a ona rada přišla záhy v zapomenutí.

---

[1]) Ratio, quae habita est de symbolo fidei — inter Dominum Leonem et — missos D. Caroli Imp. ap. Baron. ad ann. 809. 6. n. 68 sqq.; Mansi XIV. 18 sqq.; srv. Hefele III. 702; Hergenröther: Photius, I. 699.

[2]) Papež pravil: Ita sentio, ita teneo, ita cum his auctoribus et s. Scripturae auctoritatibus. Si quis aliter de hac re sentire vel docere voluerit, defendo, et nisi conversus fuerit et secundum hunc sensum tenere voluerit, contraria sentientem, funditus abjicio.

[3]) Liber pont. in vita Leon.; Baron. ad ann. 809. n. 80.

Kdy církev římská Filioque do symbola přijala, nelze říci. Většina učenců, i Hergenröther, myslí, že přijetí tenkráte se stalo, když císař Jindřich II. v letech 1014—1015 na papeži Benediktovi VIII. (1012—1024) vymohl, aby se symbolum v Římě mezi mší sv. zpívalo. Se symbolem bylo bezpochyby též hned Filioque, pěno a vešlo v Italii tak v obyčej, že kardinál Humbert Řekům r. 1054. vyčítal, jakoby oni ze symbola byli Filioque vymítili. Přijetí stalo se tedy mezi l. 1014—1054[1]).

II. Církevní literatura.

§. 220. Řečtí spisovatelé.

Ku patristické literatuře dosahuje na Východě Kosmas, příjmím Pěvec (μελῳδός), vrstevník a přítel sv. Jana Damašského, mnich jerusalémský a od roku 743. biskup Majumy v Palestině. Zachovalo se po něm 13 zpěvů na nejznamenitější církevní slavnosti toliko v jazyku latinském[2]). Jiný vrstevník Jan, biskup Euboee, zanechal po sobě řeči[3]). Patriarcha Kt. Germanus, známý z dějin obrazoborství, psal tři listy pro poctu obrazů; mimo to připisuje se mu rozprava o prvních šesti všeobecných synodách a šest řečí o marianských slavnostech.

Ke konci osmého století žil Jiří Syncellus, mnich a opat v Konstantinopoli, který složil kroniku od počátku světa až k císaři Diokletianovi[4]), v dalším pokračování smrtí byv přerušen. V jeho díle pokračoval Theofanes Isauricus, opat ze Singriany, kterého církev pro jeho utrpení za císaře Lva Armenského jakožto vyznavače ctí. Zemřel r. 819. ve vyhnanství na thrackém ostrově Samu (Samothrace[5]). Patriarcha Kt. Tarasius, který s císařovnou Irenou poctu obrazů na Východě obnovil, zanechal po sobě listy a homilii o představení Panny Marie v

---

[1]) Srv. Hergenröther: Photius I. 705—711.

[2]) Ap. Migne ser. graec. 98, 455.

[3]) Ap. Ballerini: Sylloge monum. I. p. 36; ap. Migne 96, 1456.

[4]) Georgii, Monachi et Tarasii, patriarchae Ct. quondam Syncelli Chronographia ab Adamo usque ad Diocletianum. ed. Jac. Goar. Paris. 1652.

[5]) Vita s. Theophan. Bolland. Acta SS. 12. Mart. (Mart. II. 218.). Ejus Chronographiam ed. Goar. Paris. 1655.

chrámě[1]). Patriarcha Kt. sv. Niceforus byl jeden z nejučenějších a nejvýmluvnějších nástupců sv. Jana Zlatoústého. Máme od něho spisy pro poctu obrazův a díla historická[2]). Plodným spisovatelem proti obrazoborcům byl sv. Theodor Studita. Narodil se r. 759. v Konstantinopoli, vstoupil v r. 781. do kláštera Sakkudium u Kt. Když opat tohoto kláštera Plato vzdal se své důstojnosti, byl Theodor r 794. vyvolen za opata. R. 796. vypověděl ho císař Konstantin VI. do Thessaloniky, po jehož smrti vrátil se do Kt., těšil se přízni císařovny Irény, a stal se r. 798. opatem kláštera Studia v Konstantinopoli, odkudž jeho příjmení: Studites. Pod jeho správou bylo tisíc mnichů. V druhém obrazoborství na Východě byl štítem pravé víry, a vytrpěv mnoho, zemřel ve vyhnanství na poloostrově Chalcidě 11. listopadu r. 826., kterýžto den církev jeho památku slaví. Psal 271 listů, básně, polemické rozpravy, katechese a paraenetické přednášky[3]).

§. 221. Latinští spisovatelé.

Politické poměry Západu, kde převrat za převratem následoval, byly vědám vůbec, a tudíž též církevním velice nepříznivy, což jmenovitě platí o Italii a Francii; lépe vedlo se v tomto ohledu Španělsku a Anglii. Počátky písemnictví učinil u Germanů gothský biskup Ulfilas překladem Písem sv. z řečtiny na jazyk gothský. Pak máme u nich v šestém století dějepisce Jornanda neb Jordana, který r. 552. sepsal dílo, kterémuž jest název: „de Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis“ a Řehoře Toursského. Řehoř narodil se asi roku 539. v Klermontu z rodiny velice vážené, a jmenoval se původně Jiří Florentinus. Jeho strýc Gallus, biskup klermontský, dal

---

[1]) Ap. Ballerini Sylloge monument. ad. immacul. Concept. pertinentium pars II. Diss. praevia §. 14. p. 87; Migne, ser. gr. 98, 1481.

[2]) Disp. cum Leone Arm. de vener. imag. ap. Combefis. Manipulus rer. Ct. Paris. 1664. p. 159; však není o této disputaci jisto, zdali v původní formě jest zachována, a kdy se konala; tres invectivae contra Constant. Copr., Apologet. major et minor, ap. Mai: Nova Bibliotheca PP. V. 1; Breviar. historic. (od r. 602—770.) ed. Petav. 1616. 1648; Chronogr. ed. Goar. Paris. 1652. Srv. Migne ser. gr. tom. 100.

[3]) Opp. ed. Sirmond tom. V. Venet. 1728; ed. Migne tom. ser. gr. 99.

jej ctnostně a vědecky vzdělati. Byv za jahna vysvěcen, konal některé cesty, a přišel též k hrobu sv. Martina do Toursu vyprosit sobě uzdravení z tělesného neduhu. Po smrti biskupa toursského Eufronia, svého příbuzného, byl r. 573. od krále Sigberta, duchovenstva a lidu za jeho nástupce zvolen. Měl mnohé boje proti nespravedlnostem králů franckých, a zemřel jako vzorný biskup r. 595. dne 17. listop., kterýžto den církev jeho památku slaví. Jakožto spisovatel zanechal po sobě znamenité dílo: Historia eccl. Francorum o 10 knihách sahající až k roku 594., pak spisy: de virtutibus et miraculis s. Martini libb. IV.; de gloria martyrum; de miraculis s. Juliani Mart.; de gloria confessorum; de vitis patrum (23 biskupův a mnichů[1]). Některé spisy jeho se ztratily.

Však chtějíce podati začátky vědeckých snah vůbec a církevních zvláště novějších národů musíme se obrátiti do Španělska, Irska a Anglie. Když západní Gothové stali se katolíky, nastal v jejich vlastech jakýsi pokoj, a vědy začaly vzkvétati. A tu vynikají oba ss. bratří Leander a Isidor mezi učenci onoho času. Leander obrátil krále Rekkareda s Gothy ku pravé víře, stal se jejich apoštolem, a byl též literárně činným. Pro svou sestru Florentinu, která stála v čele 40 klášterů, v nichž žilo 1000 řeholnic, sepsal řeholi[2]). Jeho dvě knihy proti arianům se ztratily.

Sv. Isidor, mladší bratr Leandrův a jeho nástupce na biskupském stolci sevillském (od r. 601 — 4. dubna 636), stkví se jako hvězda první velikosti nad svými vrstevníky zbožnou učeností. Jeho 20 knih Originum seu Etymologiarum rozprávějí o všech vědách, a jsou jejich povšechnou encyklopedií. Ve svých libri III. sententiarum seu de summo bono, které z Otců, větším dílem z Augustina a Řehoře V. složil, podal příruční knihu církevního učení, které si středověk velice vážil, a jíž až do sententií Petra Lombarda užíval. Ku prosbám krále Sisebuta sepsal „de natura rerum", kteréž dílo má větším dílem astronomický obsah. Menší dílo „de ordine creaturarum" má ráz více theologický. Vycházejíc od nejsvětější Trojice podává krátké úvahy o všech stvořených bytostech, a končí s vý-

[1]) Opp. Gregorii Turon. ed. Ruinart. Paris. 1699; Migne tom. 71.

[2]) Leandri Regula seu liber de institutione virginum et contemptu mundi o 21 kapitolách. ap. Migne 72, 873. Srv. Montalembert: Die Mönche des Abendlandes. II. 208.

klady o hříchu, očistci a životu věčném. Důležité jest dílo: de divinis seu ecclesiasticis officiis libb. II.“, které ku prosbám svého bratra Fulgentia, biskupa města Astigis sepsal, v nichž veškerou bohoslužbu a církevní úřady vypisuje. Jiná jeho díla jsou: chronicon od stvoření světa až do r. 626.; chronicon regum Visigothorum od r. 176—628.; lib. de scriptoribus eccl., pokračování to díla Jeronymova a Gennadiova, k nimž Isidor 33 další spisovatele připojuje; lib. prooemiorum de libris V. et N. Testamenti; quaestiones et mysticorum expositiones sacramentorum in V. T., výtahy to z Otců; Allegoriae V. et N. T.; expositio in canticum canticorum, a jiné rozpravy. Pro mnichy sepsal řeholi[1]). Hlavní zásluhou Isidorovou jest, že výsledky vědeckého bádání předešlých věků s velikou pilností sebral, v encyklopedický přehled seřadil, a tak novému pokolení, které na jevišti starých národů vystoupilo, přístupnými učinil. On jest jedním z oněch mužů, kteří tvoří pásku mezi starým světem patristickým a novým, který se otvíral. Pro jeho veliké zásluhy vřadila ho církev mezi své učitele (doctores ecclesiae). Bohužel že jeho símě dlouho se Španělsku se neudrželo; říše křesťanská klesla proti půlměsíci a s ní křesťanská vzdělanosť.

Sv. Ildefons narodil se z rodičů šlechtických r. 607. v Toledě, byl záhy od nich odevzdán pod dozor a vedení sv. Isidora Sevillského, vstoupil potom do kláštera Agli v Toledě, a stal se tam později opatem. Po smrti svého strýce Eugenia II., arcibiskupa toledského, byl r. 658. za jeho nástupce povýšen. Zemřel r. 667. Složil mnoho výborných spisů, z nichž se nám zachovaly: de virginitate perpetua s Mariae; lib. annotationum de cognitione baptismi; liber de itinere deserti, quo pergitur post baptismum; liber de viris illustr., pokračování to katalogu Isidora Sevillského; dva listy[2]).

Jeho vrstevník Tajus, biskup saragosský, složil z díla Řehoře V. „moralia“ a spisův Augustinových pět knih sententií [3]).

Plodným spisovatelem byl sv. Julian, který r. 680. se stal arcibiskupem toledským. Byl rodem z Toleda, a žákem sv. Eugenia II., arcibiskupa toledského. Stal se jahnem, knězem a

[1]) Op. Isidori Hispal. ed. Arevalo. Rom. 1797—1803; ed. Migne tom. 81—84.

[2]) Ap. Migne 96, 51.

[3]) Migne 80, 727.

biskupem svého rodiště, a osvědčil se v každém ohledu jako moudrý pastýř, který se pyšným protivil a pokorné povyšoval. Zemřel 8. března r. 690. Jeho životopisec Felix[1]) podává celou řadu jeho spisů, z níž jest patrno, jak činně zasahoval sv. arcibiskup do života církevního a veřejného. Zachovaly se toliko tyto spisy: de comprobatione aetatis sextae libb. III.; prognosticon futuri saeculi; historiae de Wambae, regis Gothorum expeditione seu historia rebellionis Pauli adv. Wambam[2]); de tribus capitulis liber apologeticus.

V Irsku a Anglii vznikla uvedením křesťanství veliká vědecká snaha; jmenovitě pěstovaly kláštery exegetickou theologii. A tu vynikaly obzvláště oba kláštery Bangorské, jeden v Irsku v provincii ulsterské, a druhý v Anglii ve Wallisu. Z irských a britannských klášterův oživovaly se potom vědy mezi národy germansko-romanskými. V Anglii vyhubili Anglosasové, pokud jí dobyli, křesťanství, a teprva když sv. Augustinem, jeho druhy a nástupci byli Kristu získáni, nastal u nich i ve vědeckém ohledu obrat. Důležitou událostí pro vzdělanosť anglosaskou bylo obsazení kanterburského arcibiskupství římským mnichem Theodorem, který byl rodem z Tarsu, a se svým přítelem Hadrianem veliký poklad učenosti s sebou přinesl a svým učenníkům jej podal. Tak roznítil se v klášteřích a kathedrálních školách vědecký život, který z Říma zásylkami knih vydatné potravy dostával. V čele anglických učenců této doby stojí Beda Ctihodný (Venerabilis), ozdoba a chlouba Angličanů.

Beda narodil se v letech 671—673 v Jarowě v Northumbrii. Osiřev byl odevzdán maje věku svého sedm let opatu kláštera Weremouthu sv. Benediktu Biskopovi na vychování. Později vstoupil do kláštera Jarowského, řízeného sv. opatem Ceolfridem, dosáhl zde po žádosti opata Ceolfrida r. 691. jahenství, a byl r. 702. posvěcen na kněžství. Zemřel ve svém klášteře Jarowě 26. května 735. Beda náleží mezi největší učence svého věku, neboť četl všechno, co ke čtení dostati mohl, a byl jako spisovatel činným skoro ve všech odborech věd. Skromně píše o sobě: „Všechnu píli vynakládal jsem na badání

[1]) Vita s. Juliani. ap. Migne 96, 443. Felix byl nástupcem Julianovým na stolci toledském.

[2]) Migne 96, 453.

v Písmě svatém. Mimo konání předpisů klášterních a denní zpívání církevních hodinek v kostele měl jsem za sladkou rozkoš učiti se, vyučovati nebo psáti." On jest jako Isidor Sevillský jedním z mužů, kteří nedali shasnouti světlu patristické vědy, ale je živili a podali času, který mohl je zase v plamen uvésti, a také uvedl. Veškeré snažení jeho směřovalo hlavně k tomu, aby svůj národ vyučil a povznesl; proto psal také spisy o chronologii, pravopisu, metrice, řečnických figurách, kterých spisů čas po něm dobře použil. Na jazyk anglosaský přeložil modlitbu Páně a vyznání víry.

Nejznamenitější jeho spisy jsou: chronicon, seu libri de sex aetatibus: historiae eccl. gentis Anglorum libb. V. až do r. 731; de cyclo Paschali a Paschae celebratione liber; commentarii in Hexaëmeron, IV Evangelia, Acta Apostolorum, in epp. Jacobi, Petri et Joann. et Judae, et Apocalypsin: homiliae a Sermones, z nichž mnohé čtou se v breviáři; scintillae Patrum a jiné rozpravy[1]). Právem nazývá se „učitelem Anglicka" a „Ctihodným."

Smutně vyhlíželo to s vědami v Italii[2]) a Francii, kde samé války a násilnosti panovaly. V Italii zotavily se v posledních časech longobardských králův. Chvalné pověsti dobyl si toho času klášter sv. Vincence v Beneventu. jehož opatem byl Ambrosius Autpertus, rodem z Gallie († 778), který po sobě řeči, homilie a životopis sv. Paldona. opata téhož kláštera († 720) zanechal[3]).

Znamenitým učencem oné doby byl Pavel Jahen (Paulus Diaconus, po svém otci též Pavel Warnefrid zvaný, dějepisec Longobardů. Narodil se okolo r. 730. ve Forum Julii (Furlanech). byl vychován při královském dvoře longobardském, věnoval se studiím, stal se duchovním a jahnem patriarchy aquilejského, a poslední král longobardský Desiderius učinil jej svým kancléřem. Po pádu říše longobardské stal se mnichem v Montě Kassině. Tam seznámil se s ním okolo r. 782. Karel V., povolal jej k svému dvoru. dal se od něho vyučo-

---

[1]) Ap. Migne tom. 90—95; srv. Gehle: de Bedae Venerab. vita et scriptis. Lugd. Bat. 1838.

[2]) Muratori: de literarum statu in Italia post barbaros in eam invectos usque ad ann. 1100. v Antiquit. Ital. III. p. 835.

[3]) Opuscula ap. Migne 89, 1265; vita s. Paldonis ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. III. 1., 424.

vati jazyku řeckému, a učinil jej učitelem své dcery Rotrudy. Později navrátil se nazpět do Monte Kassina, kamž mu Karel přátelský list poslal, poroučeje sebe do jeho modliteb [1]), a umřel tam r. 799. Jeho spisy jsou: Historia gentis longobardorum, jinak de gestis Longobardorum libb. VI., sahá až do r. 744.; historia miscella, krátký to výtah z římských dějin, složený z rozličných spisovatelův, jmenovitě z Eutropia; de ordine et gestis episcoporum Metensium; passio s. Cypriani; vita s. Gregorii M.: vita s. Arnulphi; homiliarius, kniha to homilií na slavnosti a svátky celého církevního roku, kterou po žádosti Karla V. složil. jmenovitě pro ony duchovní, kteří nebyli s to, aby sami samostatně kázali, a proto tyto homilie lidu předčítati měli; epistolae 4; a carmina, z nichž hymnus na sv. Jana Křtitele „Ut queant laxis resonare“ přijat jest do breviáře [2]).

Nesmrtelných zásluh o vědu a vzdělanosť dobyl sobě Karel Veliký. On povolal ke svému dvoru znamenité učence, staral se o kázeň v duchovenstvu a klášteřích, podmínku to veškeré pravé vzdělanosti, obnovil dvorskou školu (scholam palatinam), kteráž již za Mereovců stávala, kázal biskupům a opatům, aby při kathedrálkách a klášteřích učené školy zařizovaly [3]): ano přikázal docela, aby tam školy podobné našim obecným a všem přístupné se zakládaly [4]). Ráznosť jeho pečovala zajisté o to, aby jeho rozkazy staly se skutkem. Hlavní podporou Karlovou na tomto poli, a, abychom tak řekli, ministrem vyučování byl Flaccus Alcuinus.

Flaccus Alcuinus (vlastně Alhwin, t. j. přítel chrámu) byl rodem Anglosas, a pocházel ze šlechtického rodu northumbrického, z něhož též sv. Willibrord, apoštol Frisů původ měl. Narodil se okolo r. 732. v Yorku, a nabyl svého vzdělání v tamější kathedrální škole, kde měl za učitele samého arci-

---

[1]) Migne 96, 419.

[2]) Opp. Pauli Diac. ap. Migne tom. 95, 419.

[3]) Constitutio de scholis per singula episcopia et monasteria instituendis, anno 788. ap. Baluz. I. p. 147.

[4]) Capitul. Aquisgr. a. 789. c. 70.: Non solum servilis conditionis infantes, sed etiam ingenuorum filios adgregent (canonici et monachi) sibique socient. Et ut scholae legentium puerorum fiant, psalmos, notas, cantus, computum, grammaticam per singula monasteria vel episcopia discant.

biskupa Egberta, bratra northumbrického krále a zakladatele této školy, a jeho příbuzného Aelberta, který školní vyučování řídil. Po obyčeji vzdělaných Anglosasů cestoval Aelbert do Italie a Říma. Alkuin skončiv právě své studie, doprovázel jej na této cestě, stal se po návratu do vlasti jeho pomocníkem v učitelství, potom když po smrti Egbertově († 766) se stal arcibiskupem, jeho nástupcem ve správě školy, a přijal od něho svěcení na jahenství. Když arcibiskup Aelbert r. 780. umřel, poslal ho jeho nástupce Eanbald do Říma pro pallium. Na zpáteční cestě z Říma sešel se r. 781. s Karlem V. v Parmě, který znaje slávu yorkské školy všemožně se snažil, aby ho pro svou říši získal, v níž by správu školství převzal. Alkuin zdráhal se zprva přijmouti toto pozvání, však přijal je konečně pod výminkou, že jeho král a arcibiskup k tomu svolí. Dostav toto dovolení, přišel s několika druhy ke dvoru Karlovu, a rozvíjel hned velikou činnosť při dvorské škole, maje hojnosť posluchačů, duchovních i laiků, poněvadž Karel začal udělování úřadů činiti závislým na vědeckém vzdělání. Znenáhla vznikaly pod jeho řízením při klášteřích a kathedrálkách učené školy, v nichž se učilo sedmi svobodným uměním (trivium: grammatice, dialektice a rhetorice; quadrivium: arithmetice, geometrii, musice a astronomii) a theologii; dále ústavy pro zpěv a církevní hudbu a školy pro první počátky vědomostí. Alkuin nechtěl až do své smrti zůstati při dvoře Karlově, maje na paměti, že člověk na smrť má se důkladně připraviti. Tu Karel chtěje v jeho stáří alespoň ve své říši ho podržeti, udělil mu opatství sv. Martina v Toursu, které bylo jedním z nejdůležitějších a nejznamenitějších opatství říšských, majíc přes 20.000 poddaných. Zde organisoval čili ustrojil klášterní školu tak, že se stala znamenitou po celé Evropě, a z níž znamenití učenci vycházeli, jako na př. Amalarius Trevirský, Rabanus Maurus, Hetto, opat fuldský, Haimo, biskup halberstadtský a jiní. Alkuin zemřel, jak si vždycky přával, o hodu Božím svatodušním 19. května 804. Veškerým právem nazývá se „učitelem Franků“. On byl muž zbožný, horlitel pro čistotu víry a mravův, a proto byla jeho památka vždycky u veliké vážnosti. Rabanus Maurus zapsal jakožto opat fuldský den jeho úmrtí do kalendáře svého kláštera jako den v církvi památný, a nazývá jej v předmluvě ke svému kommentáři ke knihám královským „učitelem blahoslavené

paměti“. Hinkmar Remešský čítá ho k církevním otcům, a nazývá ho svatým a ctihodným opatem. Mabillon a Henschenius jmenují ho „blahoslaveným“; však za svatého nebyl, jak Mabillon podotýká, ani v Toursu ctěn. Jakožto spisovatel podává dosti dokonalou soustavu theologie ve svém spisu „de Trinitate“, kde vycházeje od přesvědčení, že srdce musí býti věrou a láskou očištěno, má-li Boha poznati, rozpráví o podstatě Boží, jeho vlastnostech, jeho trojosobnosti, o vtělení Syna Božího, vykoupení a posledních věcech člověka čili eschatologii, úplně v duchu sv. Augustina. Jiné jeho spisy jsou: Opuscula exegetica in Genesin, Psalmos, Canticum canticorum, Ecclesiasten, in Joannis Evangelium, in tres Epp. s. Pauli: ad Titum, Philem. et Hebraeos; comment. in Apocalypsin, de processione s. Spiritus; adv. Felicem Urgel. libb. VII.; ad Elipandum libb. IV.; liber sacramentorum; de psalmorum usu; officia per ferias; de virtutibus et vitiis; vitae Sanctorum; Carmina; opuscula didascalia; epp. 232 [1]).

Po Alkuinovi byl největším učencem v říši francké a prvním básníkem onoho času Theodulf, rodem ze Španěl. Roku 781. povolal ho Karel ke svému dvoru. Nejprvé stal se opatem fleury-ským a potom r. 788. biskupem orleanským. Zemřel r. 821. Jako biskup pečoval o přesnou kázeň mezi duchovenstvem a jeho vědecké vzdělání; proto založil několik škol, jmenovitě v klášteřích Svato-Aignanském, fleuryském a Svato-Lifardském. On jest zakladatelem i obecných škol ve své diecési, nařídiv, aby každý kněz dítky ve své osadě zadarmo vyučoval, a postarav se o to, aby jeho nařízení v život vešlo. O jeho znamenité činnosti svědčí jeho dvě pastýřské instrukce k duchovenstvu: Capitula ad presbyteros parochiae suae; capitulare ad eosdem; jiné jeho spisy jsou: De ordine baptismi; de Spiritu s. a carminum libb. III. [2]).

Jiní učenci znamenití byli Petr Pisanský († 799), Paulinus, patriarcha aquilejský († 804), nám známý jakožto spisovatel ve sporu adoptianském a sporu o „Filioque“, a Smarag-

---

[1]) Opp. ejus ed. Frobenius. Ratisb. 1776. 2 f.; ed. Migue 99—101; srv. F. Lorentz: Alkuin's Leben. Halle. 1829; idem: de Carolo M. literar. fautore. Hall. 1828; srv. Rohrbacher-Römstedt XII. 44.

[2]) Migne 105, 191.

dus, opat kláštera sv. Michala v diecési verdunské. Tento opat věnoval velikou péči školství v diecési verdunské a zanechal po sobě znamenitou grammatiku, která posud tištěna nebyla, a pak postillu pod názvem: „Commentarius in Epistolas et Evangelia in divinis officiis per anni circulum legenda; kommentář k řeholi sv. Benedikta a via regia, rozbor to ctností, které krále zdobiti mají“ [1]).

---

[1]) Bibl. Patr. T. 16; kommentář k řeholi sv. Benedikta ap. Migne 102, 689—930.

Hlava třetí.

Církevní ústava.

§. 222. *Primát biskupa římského.*

Prvenství římského biskupa bylo slavně na Západě i Východě uznáváno. Tak praví patriarcha konstantinopolský Niceforus, nám známý z obrazoborství: „Druhý sněm nicaejský jest všeobecný, a má všeobecnou platnosť, poněvadž byl řádně a zákonitě slaven; dle starodávných božských předpisů měl na něm předsednictví Starý Řím, hlavní to církev Západu. Bez Říma nemůže žádný článek víry, byť v církvi před tím v něj se věřilo, a předpisy kanonu čili církevního zákona a kněžským obyčejem všeobecně jemu se učilo, zkoumání býti podroben a slavně prohlášen čili definován, poněvadž biskupové Starého Říma nejvyšší kněžský učitelský úřad obdrželi, a co nástupcové knížete apoštolů tuto důstojnosť drží“ [1]).

Papež měl veškerá práva důstojnosti jeho příslušná, a byl vysoce vážen od národův, jmenovitě západních, kteří skoro všichni byli z Říma obráceni, a odtud své církevní řády a biskupy obdrželi. On zřizoval metropole, neb obnovoval metropolitní svazek, kde byl v úpadku, jako na př. v Gallii, a uděloval metropolitům pallium [2]) na znamení jejich důstojnosti a pravomocnosti. Tak povýšil papež Zachariáš Mohuč za me-

---

[1]) Apolog. pro imag. c. 25. Mai, Nova Bibl. Patrum V. 2, pag. 30 text. graec.; text lat. p. 174.

[2]) O palliu srv. Blahověst. 1874. str. 449; — Benedict XIV., de Synodo dioec. II. 6, 1 sqq. — Ph. Vespasiani, de sacri Pallii origine disquisitio. Rom. 1856.

tropoli[1]). Hadrian I uznal r. 786. metropolitní práva stolce bourgesského (Avaricum Biturigum), a udělil jeho držiteli Ermembertovi pallium[2]). On obnovil r. 788. metropoli viennskou[3]) a navrátil církvi remešské za jejího biskupa Tilpina († 794) práva, která byla ztratila[4]). Lev III. povýšil Kolín nad Rýnem[5]) a r. 798 Solnohrad[6]) za metropole. Slib poslušnosti přísežní byl obyčejný[7]).

§. 223. Úřadníci papežského paláce[8]).

Hlavními papežskými úřadníky bylo sedm dvorských soudců, tak zvaných „judices palatini", též naproti judices de militia „judices de clero" nazývaných. Byli to: primicerius notariorum, secundicerius notariorum, arcarius, sacellarius, primiscrinius neb protoscriniarius, primicerius defensorum a nomenculator, též adminiculator zvaný. Primicerius notariorum stál v čele notářů, kteří vlastní sbor tvořili, byl představeným čili ředitelem papežské kanceláře, mužem velikého vlivu, který při uprázdnění papežského stolce s arciknězem a arcijahnem nejvyšší správu vedl. Jeho zástupcem a pomocníkem byl secundicerius notariorum. Arcarius byl pokladníkem, který spravoval papežskou pokladnu. Sacellarius byl výplatčím, který vyplácel úředníky a vojáky a rozdával almužny a dary. Protoscriniarius čili primiscrinius byl představeným archivu. Primicerius defensorů byl představeným advokatů ve věcech kostelův a chudých, též soudcův, a zaujímal také při mnohých církevních úkonech důležité místo. Nomenculator čili adminiculator podával papeži žádosti, které při průvodech na ulici

---

[1]) Srv. §. 197.

[2]) Thomassini Vetus et nova Ecclesiae Disciplina pars I. lib. I. c. 35. n. 1.

[3]) l. c. c. 43. n. 7.

[4]) l. c. c. 33. n. 9.

[5]) l. c. c. 41. n. 10—12; srv. Hergenröther K. G. I. 566.

[6]) Klein: Gesch. d. Christ. in Oesterr. u. Steiermark I. 226.

[7]) Phillips: Kirchenrecht. Regensb. 1845—1872. II. §. 81. str. 182. obzvláště 184 sqq.

[8]) Galetti: Del Primicero della santa sede apostolika et di altri uffiziali maggiori de sacro palagio Lateranense. Rom. 1776. — Phillips: K. R. VI. §. 298 sqq. str. 343 sqq.

byly podány, a pečoval o jejich rychlé vyřízení; přimlouval se za jaté vdovy a sirotky, ohlašoval při slavných příležitostech v kostele jména těch, které papež ten den ke svému stolu očekával, a uváděl osoby ku papežskému slyšení a do synod. Většina těchto úřadů byla již od šestého století a obdržela teď svůj obsáhlejší význam. Svatý Paterius, spisovatel kommentáře ku Písmům sv. [1]), byl za papeže Řehoře V. secundiceriem; papež Agatho byl po nějaký čas arkariem; Řehoř II. byl sacellariem; někdy byly některé úřady v jedněch rukou spojeny; tak byl Sergius, nežli se stal secundiceriem, za papeže Štěpána IV. sacellariem a nomenculatorem.

Vedle těchto úřadů byl úřad superisty, který byl hlavou komorníkův (cubicularii) a představeným domácího palácního služebnictva, jako byl později lateranský falckrabě. Takovým superistou byl Pavel Afiarta. Vicedominus spravoval papežské jmění a dohlížel na palác lateranský. Tento úřad byl velmi čestný, tak že za papeže Zachariáše jeden biskup, jménem Benedikt, jej zastával. Vestiarius opatroval papežská pontifikální roucha, skvosty a stříbrné stolní náčiní, a měl pod sebou jiné ještě služebníky pro tento odbor. Záhy, alespoň od roku 817., byl již bibliothekář církve římské, který později nazýval se cancellarius, měl dozor nad vyhotovováním papežských listin a datoval je. Tento úřad spravoval r. 857. Megistus, biskup ostijský.

Konečně volili sobě papežové ze svých notářů, defensorův, jahnův a jiných úřadníků rady (consiliarii), neb udělovali tento název vhodným osobám, aniž tito radové zvláštní sbor tvořili. Za papeže Sergia I. jmenuje se jakýsi Bonifatius „radou Stolce Apoštolského“. Za papeže Stěpána II. sluje Christofor „radou“.

Všichni tito hodnostáři nebývali kněžími, jakkoli většinou duchovními. Nezřídka drželi tyto důležité úřady ženatí laikové, jmenovitě úřad primiceria notářův, o který se též dukové Theodat, a potom Eustachius (r. 802.) ucházeli, a jež též později ještě ženatí laikové obdrželi. Papež Řehoř V. poručil na římské synodě r. 595. can. 2., aby okolí papežovo a jeho posluhu toliko duchovní nebo mnichové tvořili, a nikoliv laikové; což se od té doby zachovávalo, kdežto úřady, které se

[1]) Expositio Vet. et Novi Testamenti ap. Migne 79, 678.

více zevnitřním řízením zanášely, též laikům přístupny byly. Máme tu počátek pozdějších prelatur.

§. 224. Kardinálové [1]).

Hlavními rádci papežů, kteří k jejich okolí náleželi a k římskému duchovenstvu se počítali, byli biskupové z Ostie, Albana, Portu, Velleter, Gabij, Silvy Kandidy, Tiburu, Praeneste, Nomenta, snad též z Anagni a Nepi; bezpochyby k nim náleželi též biskupové z Lavika a Segni. Biskupové sabinský a tuskulský patřili v následující periodě ke kardinálům-biskupům, však v této periodě není zpráv o jejich bližších vztazích ku papeži a římskému duchovenstvu.

Dalšími pravidelnými rádci papežů byli kněží a jahnové, kteří římské presbyterium tvořili, vedle něhož bylo v městě ještě četné duchovenstvo všech stupňů, které však ku presbyteriu nenáleželo.

Biskupové, kněží a jahnové, kteří římské presbyterium tvořili, slouli kardinálové.

Slovo „cardinalis" odvozuje se od latinského „cardo" (stěžej). Cardo (stěžej) jest ono místo, kolem něhož všechno se točí. V diecési jest cardo (stěžejí) hlavním bodem a středem (vertex), okolo něhož všechno se točí, biskup a jeho stolec. Slovo cardinalis znamená tedy muže, který ke cardo, t. j. biskupu a jeho stolci náleží. Proto hodí se tento výraz členům všech presbyterií, jak římského tak i jiných. A skutečně členové asi 40 presbyterií, o nichž to dokázati lze, slouli kardinálové, na př. v Ravenně, Miláně, Piacenze, Neapoli, Padově, Veroně, Vercellech, Treviru, Magdeburgu, Laonu, Sensu, Kompostelle, ano též v Konstantinopoli [2]).

Poněvadž však církev římská jest sensu eminenti cardo (stěžejí) všech ostatních církví, slouli členové jejího presbyteria kardinálové sensu eminenti, kterýž název konečně toliko jim byl vyhrazen. Římští kardinálové obdrželi ke svému dozoru hlavní kostely římské, zvané tituli, kteréž, jako oni

---

[1]) Srv. důkladný rozbor v Phillips-ově K. R. a sice: o biskupech suburbikarských a středoitalských §§. 274—283. str. 130—220; o kardinálech §§. 265—273. str. 39—129.

[2]) Srv. l. c. VI. str. 41. 42.

sami, přímo ke cardo náležely, a proto tituli cardinales se nazývaly.

Již r. 769. připomíná se sedm kardinálů-biskupů, kteříž jakožto hebdomadarii střídavě slavnou mši sv. v basilice lateranské sloužili. Poněvadž tito biskupové papeži v liturgických úkonech pomáhali, slouli též „římští biskupové“ (romani pontifices, romani episcopi). V případě nemožnosti zastupoval je některý jiný středoitalský biskup, který takto náležel k římskému duchovenstvu, jakkoli ne k římskému presbyteriu [1]).

§. 225. Metropolité.

Metropolité měli dozor na podřízené biskupy, a zakročovali proti nim, kdykoli svých povinností neplnili. Proti metropolitům zakročoval na Východě patriarcha, na Západě papež nebo synody králem svolané.

Na Východě měly se provincialní synody ročně jedna slaviti; na Západě předpisovaly některé synody slavení dvou ročně, na př. synoda cášská r. 789.; slavení jedné bylo všeobecným předpisem. Metropolité byli zákonem i trestem vázáni, aby tyto synody svolávali, a biskupové byli povinni beze vší výmluvy k nim se dostavovati. V říších germanských svolával tyto synody provinciální též král. Však pravému vývoji metropolitního svazku překážela v nových říších lenní soustava. Biskupové obdrželi od králů veliká léna, a tu převyšoval mnohý biskup svou politickou mocí a svým bohatstvím svého metropolitu, který skrovnější vážnosti se těšil. Dále překáželo tomuto vývoji, že slavení provinciálních synod

---

[1]) Slovo „cardinalis“ má ještě jiný význam, též z „cardo“ plynoucí. Poněvadž biskupská sídla byla mnohdy ztroskotána, nebo biskup jinak ze svého stolce vypuzen, tu býval na jiný stolec, na jiný cardo přeložen a s ním spojen, a sloul potom episcopus cardinalis, kdežto vzhledem na své původní sídlo jmenoval se episcopus proprius (vlastní biskup), a měl povinnosť, když to okolnosti dovolovaly, na svůj původní stolec se navrátiti. Episcopus cardinalis v tomto smyslu rozeznával se od visitatora, kterýž jenom na krátký čas pro uspořádání poměrů uprázdněné diecése býval ustanovován.

Co platí o přeložení biskupa za biskupa kardinála čili inkardinovaného na jiný stolec, platí též o každém jiném duchovním, když za jistých okolností k jiné církvi čili cardo byli přeloženi, nežli pro kterou byli posvěceni; slouli potom clerici cardinales čili inkardinování.

záviselo na svolení a svolání králem, který potom na nich rozhodující vliv vykonával. Konečně i tyto synody byly zastíněny a v pozadí zatlačovány tak zvanými smíšenými synodami (synodi mixtae), kde schůze biskupů celé říše splynuly s říšskými sněmy.

§. 226. Biskupové.

Biskupové byli řádní učitelé, kněží a pastýři svých diecésí, a soudcové svého duchovenstva, z něhož nikdo bez vědomí svého biskupa nemohl býti trestán, aniž trestání svého biskupa vymknouti se mohl. Jejich volba byla v říši východní ouplně svobodna, a děla se dle církevních zákonův a předpisů císaře Justiniana I., které s oněmi se srovnávaly, vyjma Konstantinopol, kde císařové zhusta stolec patriarchální libovolně obsazovali. Podobně udržela se volba v Italii. Ve Španělsku jmenoval král biskupy, a jmenovaného mohl arcibiskup toledský hned posvětiti, ať náležel do kterékoli provincie; jenom musil se novosvěcený biskup ve třech měsících svému metropolitovi představiti. V státech franckých měl kanonicky zvolený dle nařízení krále Chlotara II. z 18. října 615 býti potvrzen od krále; z potvrzení osobovali si potom králové jmenování. Karel V. byv od papeže Hadriana I. napomenut, obnovil kanonickou volbu biskupů duchovenstvem a lidem, ale ponechal potvrzení volby králi. Sám nežádal ještě lenní přísahy na biskupech, jsa spokojen s obyčejnou přísahou věrnosti, ale nástupcové jeho již jí žádali pro veliká léna, která biskupové a opatové drželi.

Přirozenou cestou vyvíjelo se, že biskupové a opatové velikých lén nabývali, a také jich nabyti se snažili, aby jakožto jejich držitelé říšskými stavy se stali, a po boku říšským velmožům stáli. Neboť jenom jako držitelé lén mohli vydatně v duchu křesťanském na všechny třídy lidské společnosti působiti, a měli platnosť u veřejném i soukromém životě. Králové udělovali jim je rádi, majíce v nich nejvěrnější many a podporu proti světským pánům. Poddaný lid byl s tím velmi spokojen, maje lepší osud pod vrchností duchovní nežli světskou, z čehož vzniklo přísloví, že se pod berlou dobře žije. Však tyto výhody měly též hrubý stín. Králové potáhli na sebe obsazování biskupství, vidouce v bi-

skupech více many nežli muže Boží, a dvorem jmenovaní biskupové zůstávali zhusta dvořany a nakládali pánovitě s podřízeným duchovenstvem, které větším dílem z poddaného lidu se bralo; neboť každý svobodník byl k vojanské službě zavázán, a proto bez králova dovolení nesměl v duchovní stav vstoupiti. Ovšem Karel V. počínal si též v tomto ohledu jako křesťanský panovník, uděloval hojně takováto dovolení, a přál si, aby synové svobodníků vstupovali ve spolky kanovnické a kláštery. Poněvadž biskupství a opatství byla bohata, zavládla při udělování jich za Mereovců hrubá simonie čili svatokupectví; králové prodávali je, aby sobě potřebný náklad na dvůr mnohdy opatřovali, neb udělovali je za odměnu válečných nebo dvorských služeb. Kdo svatokupectvím stal se biskupem neb opatem, hleděl opět svatokupectvím přijíti ku svým penězům. Lenní soustava vyvolala dále v duchovenstvu válečného a světského ducha. Proto zakázal Karel V. biskupům a duchovním všechno účastenství ve válkách a bitvách, a ponechal v táboře jenom tolik duchovních, co bylo třeba pro polní duchovní správu; a biskupové neměli ve svých domech chovati psy a sokoly.

Povinností biskupů bylo slaviti jednu nebo dvě diecésní synody ročně, neb alespoň duchovenstvo po odděleních a týdnech (per turmas et hebdomadas) k sobě volati, je poučovati, na jeho chování se dotazovati, zprávy o stavu kostelův a jeho osad přijímati a s ním o dobro diecése se raditi [1]).

S roční visitací diecése byl od 8. století spojen tak zvaný „vyslaný soud“ (Sendgericht, Send), na kterém zasedal biskup neb arcijahen. Biskup vyvolil si pravidelně sedm řádných mužů z osad, které zkoumal a vzal je pod přísahu (juratores synody, testes synodales = přísežníci synody, svědkové synodální, Sendgeschworenen, Sendzeugen), kteří potom podali zprávu o neřestech a mravním stavu osady. Vyšetřiv biskup neb arcijahen jejich výpovědi, dal vinníky potrestati, třeba i tělesně, a tvrdošíjné odevzdal světskému rameni [2]). Hrabata a soudcové vůbec měli přikázáno, aby biskupů poslouchali, a je v činnosti jejich podporovali [3]).

Mimo plnou trestní pravomocnosť nad duchovními měli

---

[1]) Srv. Phillips K. R. VII. §. 368. str. 157.

[2]) l. c. §. 367. der Send. str. 144.

[3]) Conc. Arelat. ab ann. 813. c. 13. Hefele III. 706.

ji biskupové též v rozsáhlé míře nad laiky, jmenovitě u věcech manželských, bratro- a otcovraždě, křivé přísaze, paličství, loupeži, padělání peněz a lichvě. Oni přihlíželi k tomu, aby míra a váha byla dobrá, neděle se světila, a královské zákony zachovávaly, kteréž o náboženském životě vydány byly, a udávali neposlušné královským úředníkům.

Záhy obdrželi rozsáhlá světská práva, jako cla, mince a trhy, ano docela útrpné právo čili právo popravy (Blutbann). Dle výnosu Karla V. z roku 803. obdrželi právo meče čili popravy nad svými poddanými sedláky a pacholky, a ono se rozšířilo, poněvadž četní svobodníci chtějíce ujíti utiskům hrabat svůj majetek za majetek církve prohlásili.

Návštěva hrobů ss. apoštolů Petra a Pavla nebyla tenkrát, jak se zdá, v obyčeji. Jenom jako královští poslové přicházeli biskupové do Říma, nebo když tam jinak bylo jim vyjednávati. Toliko biskupům v Římě posvěceným poručil papež Zachariáš r. 743., aby se tam vždycky 15. května dostavili, a sice blízcí osobně, vzdálení alespoň písemně [1]). Však toto nařízení vztahovalo se toliko k italským biskupům, neboť všichni ostatní byli pravidelně ve svých provinciích svěceni.

Biskupům bylo uloženo, aby zachovávali residencí.

§. 227. Arcikaplani při franckém dvoře [2]).

Důležitou osobou v říši francké byl tak zvaný „arcikaplan“ při dvoře. Za krále Pipina byl jím Fulrad, opat kláštera sv. Diviše; za Karla V. biskupové, kterýmž Karel V. na papeži a synodách vymohl dispens od residence; nejprve byl jím Angilram, biskup metský († 791), a po něm Hildebold, arcibiskup kolínský. Tito arcikaplani byli představenými četného dvorního duchovenstva, kancléři panovníkův a zástupci církve. Slouli též apokrisáři Apoštolské Stolice, poněvadž zhusta její věci před králem zastupovali. Nazývali se arcibiskupové paláce (když byli biskupy; Fulrad sloul arciknězem), poněvadž měli na starosti všechny církevní věci, které se ke králi vznášely. Zkrátka zaujímali místo nynějších ministrů kultu. Místo arci-

---

[1]) Can. 4. římské synody, Hefele III. 483.

[2]) Srv. Thomassini Vetus et nova Eccl. Disciplina I. lib. II. c. 109. n. 10; c. 110. n. 1. sqq.

kaplana udrželo se po celou dobu vlády Karlovců; však po Hugonu Kapetovi neděje se víc o něm zmínka.

§. 228. Pomocníci biskupovi.

Po boku biskupově stál arcijahen[1]), kterýž ho ve správě diecése zastupoval, místo něho diecési visitoval, a na soudě zasedal. Poněvadž diecése na Západě byly veliké, začali je biskupové děliti v menší okresy, kterým místo sebe představili arcijahny. Tito venkovští arcijahnové slouli „arcijahnové menší“ (archidiaconi minores) naproti arcijahnu při kathedrálce, který se nazýval „větší“ (archidiaconus major). První takové rozdělení své diecése na sedm okresův učinil roku 773. neb 774. Heddo, biskup strassburský, a dal je od papeže Hadriana I. potvrditi. Arcijahni dosáhli znenáhla řádné pravomocnosti, a mohli toliko kanonickým processem býti sesazeni. Poněvadž arcijahny stávali se často laikové, poručil Karel V., že žádný laik nesmí býti arcijahnem[2]).

O chorepiskopech obnovily cášské synody r. 789. a 802. nařízení starých synod, antiochenské a ancyrské, aby nic bez dovolení biskupova nečinili[3]).

Po venkově byli v jednotlivých místech při větších kostelích dosazeni arcikněží (archipresbyteri), kteří naproti „městskému arcikněži“ (archipresbyter de urbe) „venkovskými“ (archipresbyteri rurales neb vicani) slouli, a dozor na kněze při menších kostelích ustanovené měli. Tito venkovští arcikněží jsou pravým základem farářů; jsou nejstarší a vlastní faráři, představení lidu (plebis), tedy plebáné (plebani) a to v objemných okresích. Znenáhla přecházela farni prava na kněze jiné jim posud podřízené, a oni stali se potomními děkany čili vikáři (decani rurales)[4]).

K ochraně církevních práv, majetku a příjmův, jakož

---

[1]) Thomassin. I. lib. II. c. 18. 19; III. II., c. 32; Binterim: Die vorzüglichsten Denkwürdigkeiten der christ-kath. Kirche. Mainz. 1825. sv. I. díl 1. str. 404 sqq.

[2]) Capitulare IV. Caroli M. a. 803. c. 2.: Ut laici non sint praepositi monachorum in monasterio, nec archidiaconi sint laici. ap. Baluz. I. p. 303.

[3]) Hefele, III. 623. 694.

[4]) Phillips K. R. II. 115. 116.

i pro vykonávání povinností, které s biskupským úřadem spojiti nelze, jako na př. povinnosti vojenské, byli ustanoveni církevní fojtové (Vögte), vicedomini čili advokáti, a požívali za to jistých příjmův a len. Karel V. předepsal r. 802. vlastnosti, jaké míti měli. Však mnozí fojtové, místo aby byli ochranci církve, stali se jejími utlačovateli, a pokládali církevní léna za svůj dědičný majetek.

§. 229. Duchovenstvo a jeho vzdělání i výživa.

Duchovenstvo bylo jmenovitě mezi Germany, kteří do církve vstupovali, na mnoze surové a světské mysli oddané. Souložnictví, opilství a toulavý život byly jeho obyčejnými neřestmi, na které synody a biskupové horlili, a proti nimž četné předpisy vydávali. Též co do vzdělanosti nečinily se na duchovní veliké požadavky. Bylo dosti, když duchovní uměl z paměti apoštolské a Athanasiovo vyznání víry, modlitbu Páně, mešní modlitby, obyčejné formuláře při posluhování svátostmi, a dovedl je v řeči národní vyložiti, když rozuměl žalmům, církevnímu kalendáři, homiliáři a pastýřské řeholi Řehoře V., a když církevní úkony s vážností vykonával. V řecké církvi žádali, aby biskup a kněz žaltář z paměti odříkávati uměli.

Co do výživy duchovenstva děla se zprva dobrovolnými dary věřících, dobrovolným desátkem a odkazy, poněvadž věřící dovedli oceňovati duchovní statky. Však se šestým stoletím, kdy lidé v zástupech do církve vstupovali, a věčných statků náležitě ceniti nedovedli, utrpěla dobrovolná výživa duchovních velikou pohromu, a nouze zavládla u četných. Synody nastupovaly sice na to, aby věřící desátek odváděli; však v celku tyto předpisy mnoho duchovenstvu nepomohly. Teprva Karel V. učinil roku 779. odvádění desátku státním zákonem, rozšířil desátek kapitularem „de Saxonibus“ r. 789. také na Sasy, což bylo jednou z příčin četných jejich zpour, kteří nemohli pochopiti, proč jej platiti mají; a konečně podrobil r. 799. „kapitularem de villis“ i korunní statky desátku, aby takto sám dobrým příkladem předcházel [1]).

---

[1]) Thomassini III. lib. I. c. 3 sqq. — Fr. Ant. Dürr: comment. de decimis (ve Schmidtově, Thesaur. juris eccl. VII. p. 5.). — Georg. Lud. Böhmer:

Duchovenstvu bylo přikázáno, aby nabyvši z církevního jmění osobního majetku, v závěti na církev a její potřeby pamatovalo.

§. 230. *Kanovníci; kanovnický způsob života.*

Starý sbor presbyterů, čili přesbyterium, které v staré době biskupovi po boku stálo, a jemuž sv. Augustin klášterní zřízení, jakkoli bez slibův, udělil, mizelo znenáhla za nových okolností, dílem poněvadž pro rozsáhlosť diecésí četné fary po venkově se zřizovaly, dílem poněvadž politickými rozbroji se tenčilo a vymíralo, dílem poněvadž poměr mezi biskupem a jím, který býval poměrem otce k synům, za soustavy feudalní v poměr pána k služebníkům se změnil; neboť tak pohlíželi četní biskupové frančtí na duchovenstvo z nižších tříd obecného lidu vzaté. Církev měla z toho velikou škodu. Presbyterium bylo spolu semeništěm, kde mladí duchovní se vychovávali, a stále pod dozorem starších a zkušených kněží stáli. To pomíjelo, a na místo duchovního vzdělání rozumu i srdce vstupovala nevědomosť a surovosť; na vinici Páně objevili se duchovní toulaví a beze vší kázně, pracujíce o své újmě a často na odpor proti předpisům biskupovým. Duchovní, usazení na zámcích šlechty, nestarali se mnoho o biskupa, vzdorovali mu zhusta, a proto vidíme samé nářky biskupů na tyto zlořády a neshody.

Aby zase stará kázeň zavládla, sáhli biskupové, jmenovitě kteří z klášterů vyšli, opět k starému zařízení, shromáždili duchovní, kteří v jejich sídle žili, v jeden celek, a předepsali jim podrobný řád života. Tito duchovní, kteří pod dozorem biskupovým společný život dle kanonu čili pevného řádu vedli, slouli kanovníci [1]). Domy, v kterých žili, slouly také kláštery. O tento způsob života zasazoval se s veškerým úsilím sv. Bonifatius, aby jej na poli své činnosti buď zavedl, anebo kde

---

dissert. de orig. et rat. decim. in Germania. 1748. — Göschl: Ueber den Ursprung des kirchl. Zehentrechts. Aschaffenb. 1837.

[1]) Kanovníci (canonici) slouli 1. všichni duchovní, jmenovitě na Východě, zapsaní do kanonu čili matrikuly kostela; 2. kdo jistý užitek (canonem frumentarium) dostávali; 3. duchovní, kteří dle jisté řehole čili kanonu společný život vedli.

byl v úpadku, obnovil. Vydatným oprávcem jeho byl sv. Chrodegang, biskup metský.

Chrodegang narodil se okolo r. 712. v Hasbanu u Luttichu ze vznešeného franckého rodu, nabyl vědeckého vzdělání v klášteře Saint-Trondském, přišel ke dvoru majordoma Karla Martella, a stal se při něm referendářem čili přednostou královské kanceláře (r. 737.). Po smrti metského biskupa Sigibalda († 26. října 741) byl za jeho nástupce povýšen a 1. října 742 posvěcen. Pipin svolil k tomu pod výminkou, že i na dále svou dvorskou hodnosť podrží. Zemřel 6. března 766, kdy církev jeho památku světí. Jako biskup metský pečoval o kázeň a vzdělání svého duchovenstva. Sám jsa benediktinem, složil po příkladu svého řádu a vzoru lateranských kanovníků písemní řeholi (kanon) o 34 kapitolách, dle níž všichni jeho duchovní, nižší i vyšší, žíti měli. Bydlili v společném domě, jedli za společným stolem, spali ve společných ložnicích, modlili se společně církevní officium; zkrátka žili po mnišsku, a rozeznávali se od mnichů toliko tím, že nenosili kukully, kteréž jenom v zimě užívati směli, neskládali slibův, a mohli míti vlastní jmění. Vstupujíce sice mezi kanovníky, odevzdali své jmění řeholi čili spolku, ale podrželi příjmy z něho, a mohli jiné dávky přijímati. Představenými byli arcijahen a primicerius. Každý den čtla se ve společné schůzi jedna kapitola řehole, Písmo sv. a něco ze sv. Otcův, odkudž ono místo jmenovalo se „kapitola“, celý spolek pak též kapitolou a jednotliví členové kapituláři[1]).

Ústav Chrodegangův ukázal se býti výtečným, a přičinil velmi ku povznešení duchovní kázně. Proto byl do četných diecésí zaváděn, král Pipin podporoval jej, a Karel V. tak jej ctil, že vydal r. 789., jmenovitě pak r. 805., kapitulare, aby každý duchovní buď po kanovnicku, nebo po mnišsku živ byl[2]). Roku 782. byl do Lombardie zaveden, a stal se povinností všech, kteří tonsuru obdrželi a do kláštera vstoupiti nechtěli.

---

[1]) Vita s. Chrodegangi ap. Bolland. 6. Mart, ap. Pertz Monum. XII (Script. X.) 552; Církev. Rok II. 312; Pertz: de vita Chrodegangi. Berol. 1852. — Chrodegangi Regula sincera ap. Mansi XIV. 314; Hard. IV. 1181; Hartzheim I. 96; Walter: Fontes jur. eccl. p. 21; srv. Hefele IV. 16. — Pauli Diac. Gesta episc. Metens. ap. Pertz Mon. 267.

[2]) Capitul. Aquisgr. I. a. 805. c. 9: Ut omnes clerici, unum de duobus eligant; aut pleniter secundum canonicam aut secundum regularem institutionem vivere debeant. Baluz. I. p. 296.

Počet členů kapitoly nebyl určen, ale bylo stanoveno, aby žádná kapitola jich více nepřijímala, nežli uživiti může.

Řehole Chrodegangova byla po žádosti císaře Ludvíka Zbožného na synodě cášské roku 816. opravena a rozmnožena, při čemž hlavním pracovníkem byl metský jahen Amalarius. Byly vypracovány dva statuty, jeden „o zařízení kanovníků“ (de institutione canonicorum) o 145 kapitolách, a druhý „o zařízení řeholnic“ (de institutione sanctimonialium), vlastně kanonissek o 28 kapitolách [1]), které po celé říši francké zavedeny byly [2]).

Poněvadž kathedrální kapitoly nemohly všechny přijmouti, kteří se hlásili, zakládali biskupové při některých farních kostelích nové sbory čili kollegie, kterým tentýž způsob života předepsali, jako kanovníkům při kathedrálce. Ano brzo rozšířily se tyto kollegie, které kapitoly kollegiatní slouly, též po venkově majíce v čele probošta a děkana. Za Karla V. byla nejznamenitějšího kollegiatní kapitola cášská.

Však toto celé zařízení předpokládalo velikou vznešenosť mysli, veliké sebezapření a pravé ideály duchovních v kapitolách, kteří by majíce své jmění ono společenství a bratrství svědomitě zachovávali, a nejsouce žádnými sliby vázáni, přece tak žili, jakoby jimi vázáni byli. Proto záhy vedraly se v ně zlořády, a řehole Chrodegangova nepřežila ve své přesnosti dlouho časů Ludvíka Zbožného. Kapitoly měly své jmění, z kterého potřeby všech se zapravovaly; a ono rostlo darováním králův a velmožův tak, že mnohé kapitoly staly se bohatými [3]).

§. 231. Mnichové.

Sloupy křesťanství, zakladateli vzdělanosti a pěstiteli věd byli v těchto dobách mnichové, kteří pro svou zbožnosť veliké vážnosti požívali, a ohniskem se stali, odkudž světské duchovenstvo se opravilo. Z této vážnosti a z jejich prospěšnosti pro

---

[1]) Mansi XIV. 147; Hard. IV. 1065; Hartzheim I. 430; Hefele IV. 8.

[2]) Hefele l. c. 15.

[3]) Srv. k tomuto paragrafu: Thomassin. I. lib. III. c. 2—9. — Gabriel Pennott: General. hist. totius s. ord. cleric. canonicorum tripart. Rom. 1624. — Binterim: Denkwürdigkeiten. III. Abth. 2. str. 317—341. — A. Theiner: Geschichte der geistl. Bildungsanstalten. str. 20. — Ginzel: Die kanonische Lebensweise der Geistlichen. Regensb. 1851.

společnost lidskou plynuly jim veliké hmotné užitky. Věřící dávali jim hojné milodary, velmožové veliké pozemky, které vzdělali, knížata léna, a pojišťovali jim jejich majetek, a papežové udělovali jim výsady. Kláštery stály sic ještě pod přímým dozorem biskupovým, ale v této době začala se vyvíjeti jejich větší nezávislost na diecésním biskupovi, a pro veliká léna, která mnozí klášterové drželi, rovnal se opat politickou mocí biskupovi. Biskupové měli však ještě značná práva nad kláštery; volba opatova závisela dle synody frankfurtské z r. 794. can. 17. na schválení biskupově[1]; a synoda mohucká z r. 813. přikazovala, aby biskupové a císařští poslové (missi) kláštery visitovali (can. 20); a každý biskup věděl, kolik řeholníků každý opat má, a oba, biskup a opat, o to pečovali, aby ti, kteří se mnichy státi chtěli, dle řehole žili (can. 21[2]). Dle tétéž synody (can. 12) nesměli mnichové k světským soudům choditi, ani opat bez svolení biskupova[3].

Kdo se do kláštera hlásil, měl býti přísně zkoumán a za darmo přijat, a všichni měli klausuru světomitě zachovávati. Cestování bylo obmezeno. Četní mnichové stávali se duchovními i kněžími, jmenovitě aby zpovědi svých klášterních bratří slyšeli; později však stali se též zpovědníky jiných. Synoda riesbašsko-frisingská z r. 799. zakázala mnichům, že žádných far míti nesmějí (can. 24[4]). Zlořád, že některé abatyše proti církevnímu obyčeji mužům požehnání udělovaly, vzkládajíce na ně ruce a žehnajíce je křížem, a že pannám jaksi jako za kněžským požehnáním závoj podávaly, zakázala přísně synoda cášská z r. 789. can. 75[5]).

Sv. Benedatius zavedl v Německu řeholi sv. Benedikta, která za panování Karla V. stala se panující v říši francké, a do všech klášterů zavedena byla.

Bohatství klášterů bylo příčinou také jejich úpadku; při hojnosti statků pozemských zapomínali mnozí na statky nebeské, a proč ony klášterům jsou dány. Nekázeň zavládla, když major domus Karel Martell klášterní jmění vyhlídl za odměnu svých manů, a dosazoval místo opatů řádných laikální opaty,

---

[1]) Hefele III. 648.
[2]) l. c. 709.
[3]) l. c.
[4]) Hefele III. 685.
[5]) l. c. 627.

zvané opaty-hrabata (abbato neb abbacomites), kteří měli sice pečovati o výživu mnichův a jejich kázeň, a toliko přebytek sobě za odměnu válečných nebo dvorských služeb podržeti, ale z pravidla ponechali si všechno, mnichové zápasili s nouzí a kázeň zmizela.

Co se dělo s jměním klášterním, dělo se se zbožím církevním vůbec. Karel Martell odňal církvi čili skonfiskoval jednu část jejího zboží, totiž tu, kterouž jeho političtí protivníci ze stavu duchovního drželi, ostatní část toliko zabral, neodňav církvi právo vlastnické, a udělil ji svým manům v léno V mnohých diecésích nevolili se po smrti biskupově nástupcové, aby statky biskupské mohly býti manům přiděleny, tak že okolo tohoto času skoro ve všech církvích franckých přestává posloupnost biskupů. Lze říci, že tenkráte církev francká vydána byla vojákům na pospasy. O Karlovi Martellu vznikla proto pověsť, že přišel do pekla, poněvadž množství církevních statků zabral. Zbožní zajisté proklínali „tyranna" Karla; neboť jeho počínáním si proti církvi proměnila se kvetoucí vinice církve v říši francké v spáleniště, jehož poslední stopy ani otcovská péče Karla V. na dobro shladiti nemohla[1].

Jinou nehodou pro klášterní kázeň bylo, že se do nich zavíraly osoby panovníkům nebezpečné, nebo nepohodlné. Do mužských byli odsuzováni političtí protivníci, do ženských dávány dcery ze souložnic panovníkův a velmožů, kteří všichni, proti své vůli jsouce k mnišskémn životu odsouzeni, k zlepšení kázně nic nepřičinili, naopak kolem do kola pohoršení zhusta dávali, a posvátné kobky klášterní zneuctívali.

Opravcem kleslé řeholní kázně byl krajinský biskup sv. Pirmin, který kongregaci reformovaných benediktinů založil, jejíž kláštery se vespolek podporovaly, a jeden na druhý dohlížely. Do ní náležely: Alteich, Schuttern, Gegenbach, Schwarzach u Rastattu; pak v Elsasích: Murbach, Mauersmünster a Neuweiler, potom Fabarie neb Pfäffers, Hornbach a Weissenburg, konečně Pfaffenmüster, Mondsee, Dissentis a Amorbach [2]).

Důležitou osobou pro opravu klášterů byl sv. Benedikt, opat anianský. Byl syn hraběte magellonského, vychování obdržel při dvoře krále Pipina Krátkého, kterýž jej svým

---

¹) Srv. Damberger II. 263. 268; Šembera I. 356

²) Srv. §. 196.

číšníkem učinil, kterýž úřad i později u Karla V. zastával. Opustiv dvůr, vstoupil do kláštera sv. Sequana v Langresu v Burgundsku. Maje býti po smrti opatově za nástupce jeho volen, prchl do své vlasti Aquitanie, a založil tam na statku po rodičích zděděném na potoku Aniane klášter Anianský, stal se jeho opatem a zavedl tam řeholi sv. Benedikta v plné přesnosti a přísnosti, odkudž potom jiné kláštery v Aquitanii opraveny byly. Ludvík Zbožný zamiloval si ho jakožto král aquitanský, a stav se po smrti svého otce Karla V. samovládcem, povolal ho k sobě do Frank. Nejprvé dal mu klášter sv. Maura (Marmoutier) v Elsasích, kam několik svých anianských mnichů přesadil, potom chtěje ho míti na blízku své residence Cách, vystavěl mu několik hodin od ní klášter zvaný Korneliusmünster. Dále svěřil mu dozor na všechny kláštery své říše a kázal mu pracovati s některými opaty a mnichy o jejich opravu. Tato kommisse poznala brzo, kde úpadek řeholní kázně vězí, totiž v tom, že sice v klášteřích skládá se slib na řeholi sv. Benedikta, ale v životě od ní se odchylují; proto uzavřela vypracovati statut, kterým by řeholi sv. Benedikta vyložila, a jednostejnou kázeň po všech klášteřích zavedla. Tento statut o 80 kapitolách byl na synodě cášské r. 817. schválen [1]), císař potvrdil jej, a kázal Benediktovi, aby všechny kláštery visitoval, a tento statut do nich zavedl [2]). Tak stal se Benedikt Anianský druhým otcem benediktinské řehole. Zemřel 12. února r. 821 [3]).

Klášterové měli pro svůj majetek též veliká břemena a povinnosti k říši, musejíce stavěti vojsko do pole a platiti peníze. V tomto ohledu byli na zmíněné synodě cášské roku 817. rozděleni na tři třídy, z nichž první třída stavěla vojsko do pole a dávala peníze, druhá platila toliko peníze, třetí nečinila nic z obého, majíc jenom povinnost modliti se za panující rod a blaho říše. Do první třídy náleželo 14 klášterův, na př. sv. Benedikt ve Fleury, Corbie, Sv. Nazarius (Lorsch),

---

[1]) Pertz Monum. III. (Leg. I.) 200; Mansi XIV. Appdx. 393; Hard. IV. 1226; Harzheim II. 3; Hefele IV. 23.

[2]) Pagi, ad ann. 817. n. 6.

[3]) Vita s. Benedicti Anian. auctore Smaragdo ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. IV. 1, 194 sqq. — Nikolai: Der h. Benedikt, Gründer von Aniane und Cornelimünster. Köln. 1865. — Círk. Rok II. 130. — Thomassin. I. lib. III. c. 26. n. 1—5.

Monsee, Tegernsee; do druhé 16, na př. Fulda, Ellwangen, Hersfeld, Kempten, Kremsmünster; do třetí 54, na př. Mosburg, Wessobrun [1]).

Jako na Západě tak i na Východě nebyly dvojaté kláštery pro řeholníky a řeholnice dovoleny. Církevní předpisy nedovolovaly také na Východě stavěti kláštera, když neměl o výživu svých členů postaráno, nebo něco žádati na kandidatu za přijetí. Vzorem řeholního života byl klášter Studium v Konstantinopoli, kterému řeholi složil jeho opat sv. Theodor, jež život mnichů krásně upravovala, je stále na smrt upomínala a na ni připravovala [2]). Však byly též na Východě kláštery, kde kázeň byla v úpadku, z nichž potom bouře církví zmítající vycházely a svou potravu braly. Neduhem, na který četné kláštery trpěly, byl zlořád, že velmožové nebo svržené rodiny panovničí do klášterů byli odsuzováni, kteří ku povznešení kázně nijak nepřičiňovali. A tento rak života klášterního dostal se záhy také na Západ.

---

[1]) Pertz Monum. III. (Leg. I.) 223; Hefele IV. 27.

[2]) Constitut. Studian. inter opp. Theodori Stud. ap. Migne ser. gr. 99, 1721.

Hlava čtvrtá.

Bohoslužba a kázeň.

§. 232. Dni sváteční; služby Boží; kostel.

Dni sváteční, které Germané světiti měli, vypočítává statut sv. Bonifatia c. 36. takto: Vánoce čtyři dni, Obřezání Páně 1 den, Zjevení Páně 1 den, Očišťování Panny Marie 1 den, Velikonoce mimo hod Boží ještě 3 dni, Nanebevstoupení Páně 1 den, Narození Jana Křtitele 1 den, Úmrtí ss. apoštolů Petra a Pavla 1 den, Nanebevzetí Panny Marie 1 den, Narození Panny Marie 1 den, Úmrtí sv. apoštola Ondřeje 1 den [1]). Svátky svatodušní bylo tak světiti jako velikonoční (c. 34.) [2]). Tyto slavnosti rozmnožily se, a dle synody cášské z r. 809. c. 19. byly následující: Vánoce, sv. Štěpán, sv. Jan Ev., Mláďátka, oktava vánoční, Zjevení Páně a jeho oktava, Očišťování Panny Marie, osm dní velikonoce, prosební dni čili litania major, Nanebevstoupení Páně, Svatodušní svátky, Jan Křtitel, Petr a Pavel, sv. Martin, sv. Ondřej [3]). Pak slavily se svátky sv. mučenníků nebo vyznavačů v každé faře, v kteréž jejich těla odpočívala, a potom výroční den posvěcení chrámu. V neděli a dni sváteční nesměla se konati žádná služebná práce a žádné soudní řízení.

Služby Boží záležely ve mši sv., která v říši francké sloužila se po způsobu římském, jenž starou liturgii gallickou zatlačoval, v kázaní slova Božího v jazyku národním a pění

---

[1]) Hefele III. 549.

[2]) l. c.

[3]) l. c. 701.

církevních hodinek. Věřící byli povzbuzováni, aby se obětování čili offěry účastnili, a proto přinášeli své dárky, peníze a chleby. Kněz nesměl k oltáři bez služebníka přistoupiti, a žádný, kterýž při oltáři posluhoval, nesměl býti bos. Již v této době nalezáme obyčej, že věřící knězi almužnu čili stipendium dávali, aby za ně mši sv. sloužil. Též byly již mešní fundace za zemřelé [1]), a utvořily se spolky kněží, majíce závazek, aby každý člen mši sv. za zemřelého spolubratra sloužil. Každý farník měl býti přítomen svým službám Božím, a duchovní neměl cizích farníků ke svým službám Božím připouštěti, leč když cestovali.

Kostely byly větším dílem dřevěné; oltáře byly dílem dřevěné, jmenovitě v krajinách, kde slunce Evangelia teprva svítiti začínalo, a jakých ss. Bonifatius a Ludgerus užívali, dílem kamenné, jmenovitě v krajinách, kde Evangelium již hluboké kořeny zapuštěny mělo. Synoda epaonská z roku 517. c. 26. přikazovala, že toliko kamenné oltáře sv. křižmem se světiti smějí [2]). Ve Francii a Německu bylo alespoň od šestého století již víc oltářů v kostele, které za vlády Karla V. tak se rozmnožily, že vydal v Diedenhofu r. 805. kapitulare, aby v kostele zbytečných oltářů nebylo. Ano takové zbytečné oltáře měly se odstraniti [3]).

Kostel byl místem posvátným; proto bylo zakázáno tam odbývati světské sbory (chóry), nebo zpěvy žen, hostiny [4]), soudní světská řízení čili placita [5]). V kostele neměl býti nikdo pohřben, leč biskupové, opatové, vznešení kněží (fideles presbyteri) a vznešení laikové (fideles laici) [6]). V okolí kostela neměla býti žádná hospoda, nebo boudy prodavačů [7]). Stavba

[1]) Thomassin III. l. I. c. 72. — Benedict. XIV. de Synod. dioec. V. 8, 9. — Franc. Berlendis: Dissert. storico-teol. delle oblazioni. Venez. 1733. — Binterim: Denkwürdigkeiten IV. 3, 376. — Geier: De Missarum stipendiis. Mogunt. 1864.

[2]) Hefele II. 665.

[3]) Srv. Binterim l. c. IV. 1, 94 sqq.

[4]) Statut. s. Bonif. c. 21. Hefele III. 547.

[5]) Can. 40. synod. Mogunt. 813; c. 21. Capitul. Aquisg. 813. Hefele III. 710. 715.

[6]) C. 20. Capit. Aquisgr. 813; can. 52. synod. Mogunt. 813. Hefele III. 715. 710.

[7]) Can. 76. synod. Trull. 692. Hefele III. 310.

nových kostelů děla se se svolením biskupovým a bez újmy práv a příjmů starých kostelů [1]).

Kostely byly po zákonech římských útočištěm čili asylem všem pronásledovaným. Toto zákonodárství zůstalo i za vlády francké i ve všech ostatních křesťanských říších v platnosti, a bylo ještě rozšířeno. Biskupové nastupovali se vší přísností na jeho přesné zachovávání, a to tím více, poněvadž suroví lidé byli zvykli. své spory mečem rozhodovati. Přečetní nevinní byli zachráněni, a mnozí vinníci zachovavše život nebo zdravé oudy, byli ku pokání a života polepšení přivedeni [2]).

Potřebným nářadím kostelů staly se zvony, které ve věžích byly zavěšeny. Vyvinuly se z plechových zvonků, které na kostelích nebo klášteřích visely, a na něž se mnichům znamení ke službám Božím. dávalo, odkudž též signa (znamení) sloula. O takových zvoncích čili signech činí zmínku Řehoř Toursský. Z těchto zvonků povstaly naše zvony (campanae, nolae, Glocken, cloccae), jejichž vynalezení připisuje se sv. Paulinovi, biskupu nolskému v Kampanii; však neprávem. Učený kardinál Bona upozorňuje na to, že ani v jeho spisech, ani u vrstevníkův, ani u spisovatelů, kteří před sedmým stoletím žili, není stopy o tomto vynálezu, kteří by toho nebyli zamlčeli, vypravujíce tolik chvalného o tomto biskupu. Zvon obdržel své jméno „campanum“, poněvadž při lití prvního velikého zvonu vzal se nejlepší kov a ten byl kampanský; z látky tedy obdržel výrobek svůj název „campanum, campana“. Na konci sedmého nebo na počátku osmého století byly zvony již ve Francii známy, a rozšířily se za Karla V. tak, že nejenom hlavní kostely, ale též venkovské své zvony měly, a to značné velikosti. Karel zavedl je též v dobyté země. On ctil zvonaře, podporoval je a pohosťoval u svého dvora. Mezi znamenitými zvonaři onoho času vynikal mnich svatohavelský Tancho, který pro cášský kostel velmi dobrý zvon ulil.

Nejstarší zvony nemají žádných nápisův ani ne jména svatého, kterému byly věnovány. Teprva v desátém století začali jim při posvěcení dávati jména. První známý případ máme r. 968., když papež Jan XIII. v přítomnosti některých kardinálů veliký zvon lateranské basiliky posvětil, a jemu své

---

[1]) Can. 3. synod. in villa Salz. Hefele III. 695.

[2]) Binterim. l. c. IV. 1, 156 sqq.

jméno: Jan dal; kterýžto obřad potom v obyčej církve vešel [1]). — Zvony se světily nebo křtily. Účel zvonů vyjadřuje zkrátka a krásně jeden latinský básník takto:

Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum,
Defunctos ploro, nimbum fugo, festaque honoro.

Řekové přijali zvony mnohem později. Roku 865. poslal benátský dux (dože) Ursus císaři Michalovi III. dvanácte zvonů, které dal tento pověsiti poblíže chrámu sv. Sofie. Potom užívalo se jich též jinde [2]).

Důležitým kostelním nářadím staly se varhany s měchy. Varhany s měchy byly v Africe již známy sv. Augustinovi a v Italii Kassiodorovi; však při službách Božích se jich neužívalo. Francie a Německo neznaly jich. Dle jednohlasných zpráv annalistův obdržel král Pipin r. 757. první varhany v dar od císaře Konstantina Kopronyma; však kde je postavil, není jisto. Binterim myslí, že je v Metách postavil [3]). Mnohem větší varhany dostal Karel V. od císaře Michala I., dal je v Cáchách postaviti, a povolal z Říma dva zpěváky čili kantory, aby kanovníky metské a cášské v gregorianském zpěvu a hraní na varhany vyučovali. Z toho povolání jest patrno, že v Italii byly varhany již známy. Ve Veroně hráli za Karla V. na značné varhany. I v Metách musily býti varhany, které byly bezpochyby ony, jež Pipin darem obdržel. R. 826. přišel první hotovitel varhan do Němec. Byl to benátský kněz Jiří, kterého hrabě Balderich s sebou přivedl. Po žádosti císaře Ludvíka Zbožného zhotovil varhany pro císařský palác v Cáchách k veliké jeho spokojenosti, kterýž jej potom brzo učinil opatem kláštera sv. Salvia. Není pochybnosti, že umělec Jiří též jiné svému umění vyučil. Neboť Německo slynulo stavbou varhan tak, že papež Jan VIII. prosil biskupa Annona z Frisingu, aby mu poslal dobré varhany s umělcem, který by je složiti a říditi dovedl.

Varhany šířily se po kostelích, aby zpěv podporovaly a k zvelebení služeb Božích přičiňovaly. Církve řecké nepřijaly varhan, podobně papežská kaple v Římě neměla nikdy varhan [4]).

---

[1]) Baron. ad ann. 968 n. 98.
[2]) Binterim l. c. IV. 1, 285 sqq.
[3]) l. c. str. 150.
[4]) Srv. l. c. str. 145—156. §. 11. Von den Kirchenorgeln.

§. 233. Svátosti.

Při posluhování svátostmi užívalo se na Západě hlavně římského rituálu. Aby dítky záhy, alespoň v roce byly pokřtěny, žádaly přísně synody. Křtem posluhovalo se pravidelně dvakráte do roka, o velikonocích a svátcích svatodušních [1]. Pochybný křest opakoval se pod výminkou [2]. Kmotři měli alespoň Otčenáš a Věřím v Boha uměti z paměti, jinak neměli býti připuštěni, a povinností jejich bylo křtěnce těmto modlitbám naučiti, když náležitého stáří nabyl [3]. Něčeho za křest žádati bylo synodami zakázáno, však dobrovolné dary mohl duchovní přijmouti.

Sv. křižmo světil biskup, a každý farář měl si pro ně osobně dojíti, nebo v případu nemoci svého arcijahna pro ně poslati [4]. Biskup nesměl za ně nic žádati, toliko dobrovolné dary mohl přijmouti. Tohoto sv. oleje užívati jako léku nebo čarodějského prostředku bylo zakázáno pod trestem sesazení kněze [5]. Biřmování věřících od biskupa bylo pravidelně spojeno s visitací diecése.

Žádný kněz neměl bez sv. křižma, sv. oleje pro nemocné a Svátosti Oltářní cestovati, aby mohl hned každému na cestě posloužiti. Angličtí a skotští kněží nosili sv. Eucharistii ve zvláštní schránce na krku.

Co do sv. přijímání Večeře Páně, která rozdávala se pod obojí, přijímali při mši biskupově všichni přisluhující duchovní dle svého řádu; kněžím a jahnům položil biskup Tělo Páně na ruku, podjahnům a ostatním nižším duchovním v ústa; potom přijímali laikové zrostlí, a naposledy dítky, kteréž obdržely malé částky udrobené při lámání sv. Chleba. Mužové obdrželi sv. Chléb do pravé ruky, kteráž od levé křížem podporována byla; ženy však na bílý lněný šat; odkudž oboji vzali jej do úst. Tento způsob trval až do 7. století. Ve Francii, jak se zdá, držela se patena se sv. hostiemi před přijímajícími, kteří sami z ní sobě sv. hostii vzali. V liturgii sv. Jakoba jest patrně již

---

[1]) Can. 2. angl. synody z r. 787.; pastorální instrukce neuchingská z r. 772. Hefele III. 596. 577.

[2]) Statut. s. Bonifat. c. 28. Hefele III. 548.

[3]) Can. 2. angl. synody z r. 787. Hefele III. 596.

[4]) Can. 6. auxerreské synody z r. 578. Hefele III. 39.

[5]) Can. 17. Capit. Aquisgr. z r. 813. Hefele III. 714.

druhý způsob přijimání, kde se sv. hostie již v ústa přijímajícího kladla, naznačen. Snad církev římská první odstranila starý způsob a zavedla tento nový pro všechny, který beztoho při přijímání malých dítek pro větší jistotu zachováván býti musil. Řehoř V. mluví již o tomto způsobu čili ritu. V 9. století přikázala synoda rouensská, aby se Tělo Páně žádnému více na ruku nekladlo, než hned v ústa podalo. Tento dekret přijala Francie, Německo a sousední země.

Krev Páně rozdával jahen, a tu buď přiložil přímo kalich k ústům přijímajících, nebo držel jej z příma, a dával každému z něho píti rourkou. Onen způsob zdá se, že býval obecnějším, tento však obyčejem při vznešenějších kostelích o jistých dnech. Též namočil se někdy sv. Chléb ve sv. Víno, a tak podaly se zároveň obě způsoby. Toto dělo se jmenovitě při nemocných a nově pokřtěných malých dítkách, a některé církve zavedly to vůbec při sv. přijímání, poněvadž tady byla jistota větší co do sv. Krve, aby se nezneuctila. Však církev římská nikdy nepřijala tohoto namáčení, rovněž ne církve španělské, kteréž je přísně zakázaly.

Však přijímání pod obojí dělo se toliko mezi mší sv. a nikdy po ní, nebo mimo ni; neboť Krev Páně nesměla se uschovávati [1]).

Důležitým pro dějiny sv. přijímání jest popis přijímání lidu v prvních třech Ordines Romani, které Mabillon vydal, a z nichž první Ordo složen jest za časů Řehoře Velikého. Dle těchto římských Ordines čili řádů nepřijímal lid čisté nesmíšené způsoby posvěceného Vína, ale když celebrující papež a duchovenstvo z posvěceného menšího mešního kalicha byli pili, vylil arcijahen zbytek sv. krve v přinešený veliký kalich (scyphus), který vínem byt naplněn. Z této smíšeniny pili laikové rourkou (pugillaris), kterouž arcijahen do úst každému položil [2]). Co pili věřící, nelze z těchto Ordines čili řádův udati. Orda III. n. 16. praví: „Víno též neposvěcené, ale ke Krvi Páně přimíšené, posvěcuje se vším způsobem.“ Ordines užívají výrazu „communicare“ (přijímati) stále o způsobě chleba, však při tomto nápoji vyhýbají se stále tomuto výrazu. Věřící bývají tímto nápojem konfirmováni čili potvrzeni, kteréhož

[1]) Binterim l. c. IV. 3, §. 12. Die Communion der Altardiener und der Gläubigen. str. 498—513.

[2]) Ordo I. n. 20 ap. Migne 78, 947; Ordo II. n. 14. Migne 78, 975; Ordo III. n. 16. Migne 78, 982. Srv. Binterim l. c. str. 512. 513.

výrazu též se užívá o posvěceném Víně. Sv. Tomáš Aquinský, kterýž asi s časem mezuje, kdež ona smíšenina se podávala, myslí, že zde Krev Páně více není, poněvadž zde způsoby čili specie více nestává, alespoň ne počtem [1]). Dle sv. Tomáše nebyl by vypsaný obřad „přijímáním“ (communio). Však jiní scholastikové, jako Vilém Durandus učili později, že onen kalich jednotlivcům části Krve Páně podával.

Proti sv. Tomáši a za druhé scholastiky přimlouvají se veliké kalichy, které z časů před zavedením všeobecného přijímání pod jednou se zachovaly. Při mnohých lze sice více mysliti na pouhou abluci věřících, nežli na přijímání sv. Krve. Však jiné zase takové kalichy ukazují svými obrazy a nápisy na přijímání Krve Páně z nich. Tak jest tomu s jistotou při krásném takovém kalichu kláštera Wiltenu u Innsbruku, který pochází z konce 12. století. Máť nad proroky, kteří jsou na jeho kuppě a dílem prstem na horu ukazují, verše

Praescia priscorum vota virorum
Ut sacer hic sanguis restauret, quod negat anguis.

Patrně musíme mysliti, že ke konci středověku rozšířena abluce čili obmývka vínem po přijímání pouhé způsoby chleba jest ve spojení s obřadem přijímání zmíněné smíšeniny. Vidíme zde postup přechodu ku přijímání pod jednou.

Do do otázky, jak často věřící k stolu Páně přistupovati mají, nařizovala církev, aby se to častěji [2]), nejméně třikráte [3]) do roka dělo; o Zeleném čtvrtku (in coena Domini) měli to všichni učiniti, vyjma hrubé hříšníky [4]). Všichni přijímající, jak celebrant tak přisluhující duchovní i věřící, musili býti lační. Obyčej africký přijímati sv. Eucharistii po jídle kárá synoda trullanská (can. 29.). Za sv. přijímání nesměl kněz pod trestem sesazení nic žádati [5]).

Co do svatosti pokání bylo přesně rozeznáváno pokání soukromé a veřejné [6]). Obé předcházela svátostní zpověď,

---

[1]) Summa Theologiae Pars. III. quaest. 77. art. 8., kde dí mezi jiným: Si fiat tanta permixtio liquoris cujuscunque, quod pertingat ad totum vinum consecratum, et fiat permixtum, erit aliud numero, et non remanebit ibi sanguis Christi.

[2]) Synoda Clovesboe-ská z r. 747. c. 23. Hefele III. 530.

[3]) Synoda tourská z r. 813. can. 50. Hefele III. 711.

[4]) Capitul. Aquisgr. can. 47. Hefele III. 713.

[5]) Can. 23. synody trullanské. Hefele III. 304.

[6]) Synod. remeš. z r. 813. can. 31. Hefele III. 707.

která se před knězem děla, a ouplnou býti měla [1]). Veřejné pokání stávalo se řidším, a vyšlo na mnohých místech docela z obyčeje, čehož naříká synoda chalonsská z r. 813. can. 25., a chce pomocí císařovou je zase zavésti [2]). Ukládalo se za veřejné zločiny, třeba byly již od vrchnosti světské potrestány [3]). Povinností duchovních správců bylo veřejné hříšníky vyhledávati a je přiměti, aby se před arcijahna, neb arcikněze, nebo děkana dostavili, kterýž o nich zprávu podal biskupovi, jenž jim pokání uložil. Též na sendu čili veřejném biskupském soudu byly biskupovi veřejné hříchy oznámeny, a vinníkům pokání uloženo.

Aby se s kajicníky řádně nakládalo, vznikly poenitentiální knihy, nejdříve mezi Brity a Iry, potom mezi Anglosasy a Franky. Však mnichové irští a anglosaští znali doma toliko soukromé pokání, ve Francii však našli veřejné, a tu činili pokusy, aby svůj domácí obyčej co možná nejvíce podrželi, a římskému ponujícímu, co bylo třeba, se přizpůsobili. Této snaze děkují četné poenitentiální knihy v osmém století svůj původ. Ale tyto kajiční knihy smíšeného obsahu nepůsobily dobře na kajiční kázeň; neboť byly libovolně skládány, a libovolně ustanovovaly tresty. Proti takovýmto kompilacím vyslovily se synody, pařížská r. 829 [4]), a chalonsská r. 813 [5])., nejostřejšími výrazy. Reakci započal proti nim Ha-

[1]) Conc. Cabillon. (Chalons). can. 32.: Quia constat hominem ex duabus esse substantiis, anima videlicet et corpore, — solerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, ut ex utrisque plena sit confessio: sc. ut ea confiteantur, quae per corpus gesta sunt, et ea, quibus in sola cogitatione delinquitur. Can. 33. Quidam Deo solummodo confiteri debere dicunt peccata, quidam vero sacerdotibus confitenda esse percensent: quod utrumque non sine magno fructu intra sanctam fit Ecclesiam. Ita dumtaxat et Deo, qui remissor est peccatorum, confiteamur peccata nostra, et cum David dicamus: Delictum meum cognitum tibi feci etc. Et secundum institutionem apostoli (Jac. 5,) confiteamur alterutrum peccata nostra, et oremus pro invicem, ut salvemur. Confessio itaque, quae Deo fit, purgat peccata; ea vero, quae sacerdoti fit, docet, qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis et sanitatis auctor et largitor plerumque hanc praebet suae potentiae invisibili administratione, plerumque medicorum operatione. Mansi XIV. 99; Hard. IV. Hefele III. 712.

[2]) l. c.

[3]) Synod. arelat. z r. 813. c. 26. Hefele III. 706; Capitul. Aquisgr. ann. 813. can. 25. Hefele III. 715.

[4]) Can. 32. Hefele IV. 58.

[5]) Can. 38. Hefele III. 712.

litgar, arcibiskup kambraiský, a přivedl svým dílem: De vitiis et virtutibus et de ordine poenitentium. lib. V.[1]) jednotu do kajiční kázně.

Znamenité poenitentiální knihy složili britští a irští duchovní Vinnianus († 552), Cummean († 661), arcibiskup kanterburský Theodor († 690), Beda Ctihodný († 735), a yorkský arcibiskup Egbert († 767), které časem byly přepracovány a rozšířeny. Ve Francii připisovali jedno poenitentiale sv. Kolumbanovi († 615), však zdá se, že jest to kompilace z osmého století[2]).

Kajiční kázeň utrpěla mnoho tak zvanými „záměnami“ a „výkupy“ (commutationes et redemtiones). Již v staré době radilo se kajicníkům, kterým život k vykonání uloženého pokání nestačil, aby je vykoupili skutky milosrdenství prokázanými chrámu a chudým. Tato zásada vešla tím více v naší době v život, poněvadž dle starogermanského právního ponětí i světské tresty penězi mohly býti vykoupeny. Utvořila se soustava výkupní, a ustanovena cena, za kterou dle důstojnosti a bohatství půst tolika a tolika let, měsícův a dní mohl býti vykoupen. Rovněž mohl se půst vyměniti za modlitbu, na př. den postu za 50 otčenášů pro neučeného, za 50 žalmů pro učeného. Že takto přísná kázeň klesala, rozumí se samo sebou. Poněvadž mnozí všech trestů za své hříchy zde vykonati nemohli vlastním pokáním, hleděli, co jim chybělo, doplniti kajicnými skutky jiných, kteříž je zastupovali a jim v pokání pomáhali. Proto poroučeli se v modlitby zbožných osob, činili dobré skutky klášterům a světskému duchovenstvu, dávali svá jména do seznamu členů kláštera atd. Ano mnozí boháči pokročili tak daleko, že si kajicníky najali, aby místo nich za jejich hříchy se káli. Nadarmo horlila proti tomu synoda cloveshoe-ská z roku 747, can. 27.[3]) napomínajíc, aby každý sám byl zkroušeného srdce

[1]) Ap. Gallandi XIII. 521; Migne 105, 651.

[2]) Srv. Kunstmann: Die latein. Pönitentialbücher der Angelsachsen. Mainz. 1844. — Wasserschleben: Die Bussordnungen der abendl. Kirche. Halle. 1851. — Hildebrand: Untersuchungen über die german. Pönitentialbücher. Würzb. 1851. — O poenitentalu Kolumbanově srv.: Columban und sein angeblicher Einfluss auf das Busswesen in fränkischen Reiche; von Dr. S. Schmitz. v „Archiv-u für das kath. Kirchenrecht.“ 1883. str. 3—21; tentýž: Die Bussbücher und die Bussdisciplin der Kirche. Mainz. 1883.

[3]) Hefele III. 530.

a sám se kál. Hojné výkupy pokání ukazovaly, že starý duch kajiční odumíral, a křesťanstvo choulostivělo [1]).

Smíření veřejných kajicníků dělo se, vyjma případ smrti, jako dříve o Zeleném čtvrtku biskupem, před něhož všichni se dostaviti musili [2]).

Nemocným posluhovalo se posledním pomazáním; proto měli všichni kněží olej nemocných na biskupu sobě vyžádati, jej u sebe míti a nemocné k jeho přijetí napomínati [3]).

Manželství trpělo mnoho ve své čistotě, o jejíž přesnosť synody se zasazovaly. Manželství mělo se uzavírati veřejně, a toliko v dovolených stupních. Duchovní příbuzenstvo plynoucí z kmotrovství při křtu a biřmování, jakož i příbuzenství tělesné až do sedmého stupně, u Germanův až do čtvrtého, činilo manželství neplatným. Rovněž neplatným bylo manželství mezi svobodným a otrokem, když svobodná strana o otroctví nevěděla; věděla-li, bylo platné. Manželství otroků byla platna, a páni neměli jich rozváděti; byli-li manželé takoví od sebe odděleni, nesměli v nový sňatek vstupovati, než zůstati, tak jak byli.

§. 234. Úcta svatých a jejich ostatků; poutě.

Úcta Svatých rozšířila se velmi u Germanů; však synodami bylo ustanoveno, že bez svolení biskupova nesmějí se cizí a neznámí svatí ctíti a jim kaple (memoriae) stavěti [4]).

Též ostatky Svatých ctily se velice a zámožní a zbožní nešetřili nijakého nákladu, aby je sobě zjednali, čehož podvodníci zneužívali, podvrhujíce sv. ostatky, nebo velikých cen za ně žádajíce.

Poutě platily zhusta za kajicný skutek, který se podnikl za pokutu hříchů, nebo za skutek, kterým se zvláštní zbožnosť jevila. Že se mnohdy přeceňovaly a v pouhý zevnitřní skutek zabíhaly, jest to stín, který dobré věci nevadí, proti ně-

---

[1]) Srv. Zur Geschichte der Pönitentialbücher. Archiv für d. kath. Kirchenrecht. 1873. str. 204—229.

[2]) Viz ostatní sem hledící literaturu v dílu I. str. 742. n. 1.

[3]) Statut. s. Bonifat. can. 29. Hefele III. 548; srv. can. 17. synod. cášské z r. 809. Hefele III. 701.

[4]) Can. 42. synod. frankfurt. z r. 794. Hefele III. 649.

muž osvícení mužové církve zase bojovali. Oblíbenými poutními místy byly Řím a Tours. Poutníci neplatili žádných cel [1], a stáli pod zvláštní ochranou královskou, putujíce do Říma [2].

§. 235. Vyobcování z církve nebo exkommunikace.

Vyobcování z církve bylo v této době trestem. který mimo mstu zločinu, též vinníka · polepšiti měl. Jmenovitě bývali vyobcováni z církve ti, kteříž jsouce veřejnými hříšníky, veřejnému pokání se podrobiti nechtěli. S vyobcovaným obcovati bylo přísně zakázáno. Církevní vyobcování bylo spojeno s velikými občanskými tresty. Tací mužové byli vyloučeni ze státních úřadů, nemohli sloužiti ve vojsku. a nesměli vstoupiti v stav manželský; často byli dáni do vězení nebo z vlasti vypověděni, neučinili-li dosti církvi v určitý čas, obyčejně v roce. Pro tyto smutné následky napomínaly synody biskupy, aby sobě s tímto velikým trestem opatrně počínali, a toliko z důležitých důvodův a se vší obezřetností jej vynášeli.

Těžcí provinilci ze stavu duchovního byli sesazeni, což se někdy se zvláštními obřady dělo (degradace), a uvězněni. Pro menší vinu byli toliko na čas se svého úřadu neb obročí složeni čili suspendováni. Každý odsouzený mohl se odvolati k vyšší stolici, metropolitovi. provinciální synodě a papeži.

§. 236. Boj církve s pověrčivostí lidu; soudy Boží čili ordalie; vliv církve na život národů.

Mezi lidem jak na Východě tak na Západě, jak u národů dávno obrácených, tak u nově obrácených Germanů, bylo množství pohanských pověr. Na Východě slavily se kalendy, bota (ke cti Panově), brumalie (ke cti Bacchově). sbory 1. března; byly tam veřejné tance žen, oblékání se jednoho pohlaví v roucha druhého, maškary. hádání, čáry a jiné pověry [3].

[1] Synod. verneuilská (in Verno palatio) z r. 755. can. 22. Hefele III. 552.
[2] Synod. lombardská z r. 782. can. 10. Hefele III. 585.
[3] Srv. can 61. a 62. trullan. synody. Hefele III. 308.

Na Západě ctili Germané kameny, stromy, prameny, zapalovali tam pochodně, obírali se hadačstvím a čarodějstvím, nosili amulety, přinášeli pohanské oběti vedle křesťanských chrámů mučenníkům a vyznavačům, a zapalovali ohně tak zvané Nodfyry. Při pohřbu bylo mnoho pohanských obyčejů, na hrobech konaly se hostiny a popitky. Bohužel i duchovenstvo súčastňovalo se v těchto pověrách. Daleko a široko bylo rozšířené mínění, že čarodějnice požívají lidského masa, jmenovitě jedí lidské srdce; proto začaly se upalovati a jejich maso požívati. Karel V. zakázal to pod trestem smrti [1]).

Synody vystupovaly proti těmto pověrám se vší rázností a zakazovaly je pod velikými tresty. Tak na př. ustanovila synoda toledská 16. z r. 693. pokutu tří liber zlata pro vznešené a 100 ran metlami pro nízké, kdyby jisté pověry zachovávali [2]); synoda listinská pokutu 15 solidů [3]). Vydatnou podporu nalézaly ve světském zákonodárství, proto vykořenily mnohé pověry a jiným, které byly spolu národními obyčeji, snažily se dáti křesťanský podklad. A již na křtu odříkal se křesťan pohanských bohů: Thunaera, Wodena a Saxnote (Othina, Thora a Saxnote) a všech netvorův (Unholden) jejich [4]).

Germanské hrdelní soudní řízení bylo vlastně bojem, a tu snažila se církev svým ochranným právem je mírniti a před ukvapeností chrániti. Karlovci podporovali ji v této snaze, a dali oněm barbarským důkazům lidštější formy. Církev nebyla s to, aby tak zvané soudy Boží čili ordalie odstranila, ale snažila se dostati je v lidštější koleje, postavila je pod dozor duchovenstva a pracovala o to, aby je jinými právními důvody nahradila.

Tyto soudy Boží měly svůj základ v myšlénce, že Bůh vždycky při pravé straně stojí, a ani na světě nedopouští, aby nevinnosť nešlechetnosti podlehla, třeba by zázrakem zakročiti musil. Mnozí odvolávali se pro pravosť tohoto názoru ku Písmu svatému.

V pohanské době byl u svobodných mužů souboj jediným právním průvodem, a zůstal jím po dlouhé časy též v době

---

[1]) Synoda paderbornská z r. 785. can. 6. Hefele III. 594.

[2]) Can. 2. Hefele III. 320.

[3]) Can. 4. Hefele III. 469.

[4]) Hefele III. 470. 471.

křesťanské, jmenovitě když jiných právních důvodů nebylo, a obě strany přísahati chtěly. Při nesvobodných a ženách užívalo se losů nebo chodu po rozpálených železných radlicích. Brzy vznikly ještě jiné průvody jako: přijímání Svátosti Oltářní, zůstal-li nevinný zdráv, bylo to důkazem jeho nevinnosti; kříž, t. j. žalobce i obžalovaný byli pod kříž postaveni. a musili své ruce držeti roztažené na způsob kříže, komu dříve klesly, byl za vinného pokládán; někdy rozhodovala kostka, jejíž jedna strana křížkem poznamenána byla; soud Boží žhavým železem, kde obviněný rozníceného železa dotknouti se musil; soud Boží horkou vodou (judicium aquae ferventis, caldariae), kdež obžalovaný z vařící vody železo neb jiný předmět vytáhnouti musil obnaženou rukou; zůstala-li ruka zdravou, neopařenou, byl nevinen; soud Boží studenou vodou (examen aquae frigidae), kdež obviněný byl vržen na provaze do vody, plaval-li na vrchu, byl nevinen; losy; máry (jus feretri seu cruentationis), t. j. zavražděný byl položen na máry, a podezřelý z vraždy musil se jeho dotknouti; začalo-li mrtvé tělo krváceti, neb jinak sebou hnulo, byl podezřelý vinníkem.

Církev pracovala o to, aby přísaha jakožto právní důvod v rozsáhlé míře do soudů zavedena byla, jmenovitě přísaha očisťující se spolupřísežníky (consacramentales, conjuratores, aidi), kteříž, obyčejně počtem šest nebo sedm, jsouce mužové bez ouhony svou přísahou za pravdomluvnost přísahajícího ručili. Tento právní důvod sloul „kanonickým“ naproti důvodům obecným. Nemohla-li strana, které bylo přísahati, tolik spolupřísežníků sehnati, byla podrobena soudu Božímu, který však i zástupcem mohl se podstoupiti.

Provinciální synody, žijíce mezi lidem a musejíce k jeho zakořenělým zvykům a obyčejům míti zření, schvalovaly větším dílem soudy Boží; však Apoštolská Stolice byla vždycky proti nim, a bojovala za jejich odstranění, poněvadž jsou vyzýváním a pokoušením Boha. Nejprve zakázala je při duchovních soudech, a žádala, aby na jejich místo vstoupila přísaha se spolupřísežníky, což Karel V. již r. 803. dovolil. Přísaha vykonávala se v kostelích při ostatcích svatých. Rozšíření přísahy jakožto právního důvodu podporovaly partikulární synody.

Církev, jak vidíme, vykonávala blahodárný vliv na lidstvo, aby je zbožným a ušlechtilým učinila. Ona pracovala svým manželským zákonodárstvím o pevný základ lidské společnosti, totiž rodinu, kázala dětem poslouchati rodičů, poddaným pro svě-

domí svých vrchností, všem bez rozdílu svého panovníka, kteréhož korunujíc a sv. olejem mažíc činila posvátným v očích národa. Církev pečovala zakládáním škol o vzdělání lidu. Chudobinství bylo na dobro v jejích rukou. Povinností biskupů bylo živiti chudé z církevního jmění dle sv. kanonů [1]). Synoda cášská z r. 816. (c. 141) přikázala jim, aby dům pro chudé a cizince vystavěli, potřebný náklad k tomu si opatřili, a všichni duchovní desátkem ze všech svých příjmů k tomu přispívali [2]).

Církev učinila stav nevolníků snesitelnějším a provedla to, že jejich práva a povinnosti byly vyměřeny. Zabití nebo prodej nevolníka mimo vlasť byly těžce trestány. Nevolníci na statcích církevních těšili se značné volnosti, měli tři dni v témdni pro svou práci svobodny, a byli přijímáni do klášterův a světského duchovenstva, dosahujíce tam církevních hodností a stojíce na rovni se syny králův a velmožů. Znenáhla, však jistě, pracovala církev o zrušení nevolnictví.

Horlivými mnichy přicházela orba a řemesla k veliké cti, a lidé touto cestou k zámožnosti a pohodlí. Zkrátka, církev stala se vychovatelkou národů ve všech odborech.

---

[1]) Capitul. Aquisgr. ann. 813. can. 12. Hefele III. 714.

[2]) Hefele IV. 12

Druhé oddělení.

Působení katolické církve od smrti císaře Karla V. až ku pontifikatu Řehoře VII. (814—1073).

První kapitola.

Pokřesťanění národů skandinavských a slovanských.

§. 237. *Obrácení Dánův a Švédův od sv. Ansgara, apoštola Severu, a nástupcův jeho* [1]).

Po násilném obrácení Sasů přiblížilo se křesťanství k mezím Skandinávců čili Normanů, příbuzných Němcům, kteří v Dánsku, Švédsku a Norvéžsku přebývali. Tyto země byly lidstvem přeplněny, a nemohly je pro svou chudobu půdy vyživiti. Proto hledali si obyvatelé na výpravách pomořských nové

[1]) Munch: Die nordisch-germanischen Völker, ihre ältesten Heimathssitze, Wanderzüge und Zustände. Aus d. Dänischen. Lübeck. 1853. — Jac. Langebeck: Scriptores rerum Danicarum medii aevi. T. I.—VIII. Havniae. 1772—1834. (První tři díly jsou od Langebecka 1772—1774). — Lappenberg: Dänische Annalen, ein Nachtrag zu Langebecks Sc. rer. Dan. Altona. 1834. — Adami Brem. hist. eccl. praesertim Brem. libb. IV. ap. Pertz: Monum. Germ. hist. Script. VII. 269—389; srv. Díl I. mých dějin str. 19. n. 3. — Remberti Vita s. Anscharii apud Bolland. Acta SS. 3. Febr. (Febr. I. 391); ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. IV. 401. — Saxonis Grammatici historia Danica. ed. Klotz. Lips. 1771; (jsou ještě jiná vydání tohoto díla). — Erich Pontoppidan: Annales eccles. Danicae. Havn. 1741—52. — Friedr. Münter: K.-G. von Dänemark und Norwegen. Leipz. 3 Bde. 1823. 1831. 1833. — Dahlmann: Gesch. v. Dänemark. 3 Bde. Hamb. 1840. — Karup: Gesch. der kath. Kirche in Dänemark. Aus dem Dänischen. Münst. 1863.

vlasti a kořisť, slynuli udatností a smělostí, a byli co mořští loupežníci postrachem všech pomořských krajin.

První známý missionář, který do Dánska vnikl, byl sv. Willibrord, arcibiskup Frisů, však vida marnosť své práce vrátil se domů [1]). Sv. Willehad, první bremský biskup, kázal Dithmarsům, bydlícím v západním Holštýnsku, a sv. Ludger, biskup monastýrský, založil malou křesťanskou obec na ostrově Helgolandu. Karel Veliký vykázal knězi Heridakovi Hamburg za sídlo, které žádnému severoněmeckému biskupství nepodřídil, chtěje je za metropoli Dánův a Slovanů povýšiti. Však pro jiné starosti musil provedení tohoto záměru zanechati svému nástupci Ludvíku Nábožnému. Lépe vedlo se remešskému arcibiskupu Ebbonovi. V Dánsku svářili se králové, z nichž jeden, jménem Harald, chtěje se proti soupeřům udržeti, žádal císaře Ludvíka Nábožného za ochranu a věrozvěsty. Úkol císařského posla a věrozvěsta přijal na sebe remešský arcibiskup Ebbo. Nejprve došel si po vůli císařově ku papeži Paschalovi I. pro potřebná plnomocenství [2]), potom odebral se s mnichem Halitgarem, pozdějším biskupem kambrajským do Dánska, a pokřtil tam mnohé (r. 822.). Středem jeho činnosti bylo Wellano (Münsterdorf u Itzehoe), které císař ku podpoře missie daroval. Však Harald byl od svých soupeřů r. 826. z říše vyhnán, a prchl s mnohými Dány k císaři do Ingelheimu hledat ochrany a pomoci. Za těchto okolností navrátil se Ebbo do své diecése [3]). Harald dal se se svým průvodem r. 826. v v Mohuči pokřtíti. Císař a císařovna byli jemu a jeho manželce kmotry, a císař daroval mu pro nejhorší případ friské hrabství Rustringy v léno. Harald přál si křesťanské věrozvěsty pro své poddané. Poněvadž ukrutnosť Dánů byla všeobecně známa, bylo těžko nalézti vhodné muže, kteří by se tomuto úkolu podrobili. Císař přednesl věc schůzi biskupův a velmožů. Když tito o žádném schopném nevěděli, upozornil je Wala, opat korbejský, na mnicha z Nové Korbeje, jménem Ansgara, pro něhož hned poslali.

Sv. Ansgar (Anscharius) [4]) narodil se r. 801.; po smrti

---

[1]) Srv. §. 196.

[2]) Decretum s. Paschalis papae super missione Ebbonis; in Act. SS. 3. Febr. (Febr. I. 404).

[3]) Srv. Viri apostolici in conversione Danorum l. c. I. 400.

[4]) Remberti Vita s. Anscharii cit. — Círk. Rok II. 33. — Heinr. Reuterdahl: Ansgarius v. d. Anfangspunkt des Christenth. in Schweden. Aus

matčině byl dán, maje svého věku pět let, od otce do kláštera Korbeje v Pikardii na vychování, kde se stal potom mnichem a učitelem. Když Ludvík Nábožný klášter novokorbejský ve Vestfálsku založil, byl do něho Ansgar s jinými mnichy přeložen. Ansgar, byv před císaře předvolán, přijal na sebe těžký úkol dánského věrozvěsta; Autbert, provisor jeho kláštera, připojil se k němu, a oba jsouce potřebnými věcmi k bohoslužbě opatřeni, odebrali se s Haraldem r. 827. do jeho země. Nejprve působili v krajině šleswigské a založili v Hadeby školu, v které chlapce dílem vykoupené z otroctví, dílem od Haralda darované, v křesťanství vyučovali, a za budoucí missionáře vychovávali. Však Harald byl r. 828. znova vyhnán z vlasti, a Autbert onemocněv, odebral se do svého kláštera Nové Korbeje, kde r. 829. zemřel. Za těchto trudných okolností nalezl Ansgar nové pole působnosti ve Švédsku.

K císaři přišli švédští poslové, oznamujíce mu mezi jiným, že v jejich vlasti četní by křesťanství přijali, a král sám je hlásati dovolil. Ansgar byl opět k císaři zavolán, a odcestoval po jeho vůli s mnichem Withmarem do Švédska. Do Dánska odebral se na jeho místo mnich Gislemar. Švédské poselství s oběma věrozvěsty bylo mořskými loupežníky přepadeno, a o všechno oloupeno. Po dlouhé zacházce dostalo se po pevnině do Birky, obchodního města na jezeře melarském a sídla krále Björna. Král přijal je přátelsky, a dovolil jim hlásati Krista. Nalezli tam četné křesťany v zajetí, a obrátili tam mnohé pohany, mezi nimiž byl Herigar, představený Birky a rádce králův, který první kostel ve Švédsku vystavěl. Působivše půl druhého léta ve Švédsku, navrátili se s královým listem k císaři do říše francké.

Císař Ludvík, plný radosti ze zdaru poselství, nařídil veřejné díky Bohu za to, a provedl teď záměr svého otce. Se schválením říšského sněmu [1]) založil r. 831. v Hamburgu arci-

---

d. Schwedischen von Mayerhoff. Berl. 1837. — Krafft: Narratio de Anschario, aquilonar. gentium apostolo. Hamb. 1840. — Daniel: Der h. Ausgar, das Ideal eines Glaubensboten. Halle. 1842. — Klippel: Lebensbeschreibung des Erzb. Ansgar. Brem. 1845. — Otto Wegrahn: Lebensgeschichte St. Ansgar's, des Apostels des Nordens. Hamb. 1848. — A. Tappehorn: Leben des h. Ansgar. Münst. 1863. — Drewes: Leben des h. Ansgar. Paderb. 1864.

[1]) R. 831. slavil císař tři říšské sněmy v Cáchách, Ingelheimu a Diedenhofu; na kterém zřízení arcibiskupství hamburského bylo uzavřeno, nelze

biskupství a ustanovil Ansgara za prvního arcibiskupa, který byl od Drogona, metského arcibiskupa, za assistence dvou arcibiskupův, Ebbona remešského a Hettona trevirského a jiných ještě biskupů posvěcen. Poněvadž nová arcidiecése byla maličká a chudičká, propůjčil císař Ansgarovi a jeho nástupcům opatství turholtské ve Flandersku, aby z něho potřebné příjmy brali, a v čas nebezpečenství kam se utéci měli. Papež Řehoř IV. potvrdil novou metropoli, udělil Ansgarovi pallium, a jmenoval jej s Ebbonem remešským svými legáty pro severní říše [1]).

Oba papežští legáté usnesli se, aby Švédům posvěcen byl vlastní biskup; potom posvětil Ebbo svého příbuzného Gautberta za biskupa, pod jménem Šimona a poslal jej do Švédska' kde byl od krále a lidu s radostí přijat. Ansgar pracoval s apoštolskou horlivostí na vykázaném poli, posýlal chlapce dánské a slovanské do Turholtu na vychování, vystavěl v Hamburgu kathedrálku a klášter, a založil knihovnu.

Ale vrchní král jutský a fühnský Erik (Erich, Horich) byl nepřítelem křesťanství. Náhle přepadlo r. 845. 600 lodí Hamburg a spálilo jej za nepřítomnosti hraběte Bernaria. Ansgar nezachoval nic kromě sv. ostatkův. Okolo tohoto času povstali pohané ve Švédsku proti Gautbertovi, zabili jeho pomocníka a příbuzného kněze Nitharda, a vyhnali jej ze země [2]).

Postavení Ansgarovo bylo hrozné. Císař Ludvík Nábožný byl mrtev, biskup bremský Leuderich byl jemu nepřítelem, a Karel Lysý odňal mu Turholt, který daroval jednomu ze svých milců. Však Ansgar nezoufal sobě, nalezl prozatím útočiště u jedné bohaté vdovy, jménem Ikie, která mu za obydlí vykázala dvůr Ramesloh v diecési verdenské tři míle od Hamburgu vzdálený, a Bůh neopustil ho. Mezitím zemřel 24. srpna 845 bremský biskup Leuderich, a král Ludvík Němec spojil Bremy s Hamburgem, vyjednávav o tom s biskupy r. 847. a 848. [3]).

---

s jistotou říci. Hefele myslí asi na sněm ingelheimský C. G. IV. 74; Tappehorn l. c. str. 108 na diedenhofský.

[1]) Obě listiny o hamburském arcibiskupství, císařská i papežská jsou jsou v Acta SS. 3. Febr. (Febr. I. 404—406).

[2]) Srv. Acta SS. 3. Febr. (Febr. I. 390). De s. Nithardo, presb. et mart. in Suecia.

[3]) Dělo se to na třech synodách, z nichž byly dvě mohucké, a sice jedna r. 847., a druhá r. 848. Srv. Hefele C. G. IV. 122. 192.

Ve vládu spojených diecésí uvázal se Ansgar r. 848. nebo 849. Však Bremy byly suffraganním biskupstvím metropole kolínské [1]), která právě byla uprázdněna. Nový arcibiskup Gunther (od r. 850.), kteréhož Ansgar za uznání učiněného spojení žádal, protivil se tomuto ztenčení své provincie, a vzdal se svého odporu teprva r. 857. na říšském sněmě ve Vormsu k domluvám obou králů Ludvíka Němce a Lothara Lotarinského, však pod tou výminkou, když papež spojení Brem s Hamburgem potvrdí. Proto poslal Ludvík Němec Šalomouna, biskupa Kostnického, do Říma, a papež Mikuláš I. potvrdil ono spojení [2]) r. 858. nebo 859.

Těmito novými prostředky jsa posilněn, pracoval Ansgar s novým úsilím o pokřesťanění Dánů. dobyl si jako posel německého krále důvěry Erikovy v takové míře, že jej i k tajným poradám volával, a dostal od něho dovolení, vystavěti v Šlesvigu kostel a ustanoviti při něm kněze. Přečetné pohany pokřtil, z nichž mnozí, byvše nemocni, křtem předešlého zdraví zase nabyli.

Při této činnosti nespustil Ansgar švédskou missii z očí, a vybízel biskupa Gautberta k návratu, který však z bázně, aby jeho příchod nové zuřivosti pohanů nevyvolal, za sebe poslal svého synovce Erimberta. Ansgar a Erimbert, majíce svolení a doporučení od krále německého Ludvíka, odebrali se r. 853. do Švédska. Král Erich dal jim s sebou vřelý přímluvný list ke králi švédskému, a postavil je pod ochranu zvláštního posla, kterého k nim připojil. Po dvacítidenní cestě dorazili do Birky, kde mnoho starých přátel, ale též nepřátel nalezli. Král přijal je přátelsky, a přednesl jejich žádosť knížatům, kteřiž uzavřeli, aby bohové losem rozhodli. Los rozhodl příznivě pro věrozvěsty. Říšský sněm přistoupil na přímluvu jednoho starce k uzavření knížat, a svolil k svobodnému hlásání evangelia. Král daroval v Birce místo ke stavbě kostela, a slíbil královskou ochranu křesťanskému náboženství. Jiné místo pro kostel koupil Ansgar. Erimbert byl tam za kněze ustanoven, a Ansgar navrátil se po dvouleté činnosti domů.

Co Ansgar dlel ve Švédsku, zřítilo se jeho štípení v

---

[1]) Srv. D'Aix: De Ecclesiae metrop. Coloniensis in Bremensem olim suffraganeam jure metropolitico primitivo. Bonn. 1792.

[2]) Pap. bulla u Mansi XV. 137; Jaffé reg. pont. n. 2085.

Dánsku. Král Erik I. padl r. 854. v bitvě proti zarputé straně pohanské, a jeho nástupci, ještě nedospělému Erikovi II. radili rádcové, aby kostel v Šlesvigu zbořiti dal, křesťanství vyhubil a tak bohy smířil. Hovi, hrabě šlesvigské, dal kostel zavříti, zakázal křesťanství, a tamější kněz prchl. Však vroucími modlitbami Ansgarovými nastal obrat ve smýšlení královë, kterýž jemu vzkázal, že kněz do Šlesvigu vrátiti se smí, a on sám chce se z jeho přátelství těšiti. Ansgar odebral se k jeho dvoru, dostal povolení ke stavbě nového kostela v Ribi (Ripenu), ano též dovolení zvoniti zvony, čehož pohané majíce to za čarodějství, nenáviděli. V Ribi ustanovil za duchovního správce Rimberta, rodem z Flandrie, a jiného kněze Rimberta, rodem Dána, poslal r. 859. do Švédska, kde církev byla bez kněze. Neboť Gautbert, který zatím biskupem osnabruckým se stal[1]), vystřídal Erimberta asi po tříleté činnosti knězem Ansfridem, rodem Dánem a učenníkem Ebbonovým, kterýž, působiv něco přes tři roky ve Švédsku, opustil na zprávu o smrti Gautbertově tuto zemi, a umřel brzo potom v Bremách.

Erik II. ukázal svou náklonnosť ke křesťanství také tím, že použil vyslanectví kostnického biskupa Šalomouna do Říma, a poslal po něm dary papeži. Papež Mikuláš I. poděkoval se mu za ně listem, kde mu přeje štěstí k víře, kterouž již před křtem ukazuje, a ujišťuje jej, že bez přestání za něho se modlí, aby marnosť modloslužby poznal, a ku pravé víře se obrátil[2]). Však král při vší své náchylnosti ke křesťanství nestal se křesťanem.

Sv. Ansgar řídil se ve svém životě vzorem sv. Martina, biskupa tourského, žil jako pravý mnich, postě se mnoho a modle, nosil stále žíněný pas na těle, uděloval hojné almužny, jmenovitě vdovám a sirotkům, zamezil osobním zakročením u Nordalbingův obchod s lidmi a zjednal četným svobodu. Umřel v Bremách po čtyřměsíční nemoci 3. února r. 865., maje věku svého 64 léta, a apoštolovav 34 roky. Poslední jeho slova byla: „Dle svého milosrdenství pamatuj na mne, pro svou dobrotu, o Pane; v ruce Tvé poroučím, o Pane, ducha svého“. Čím jest sv. Bonifatius Němcům, sv. Cyrill a Method Slovanům, tím jest sv. Ansgar Normanům; jest jejich apošto-

---

[1]) Srv. Acta SS. Febr. I. 313.

[2]) Acta SS. 3. Febr. (I. 407).

lem a zakladatelem veškeré jejich vzdělanosti. Byl též spisovatelem [1]).

Nástupcem Ansgarovým stal se jeho nejmilejší učenník sv. Rembert [2]), byv jednohlasně od lidu a duchovenstva zvolen a od krále Ludvíka a papeže Mikuláše I. potvrzen. Byv vysvěcen na biskupství, vstoupil po svém slibu do kláštera novokorbejského, kde přijal řeholní roucho, a zavázal se slibem, že bude řeholi sv. Benedikta zachovávati, pokud to povinnosti biskupské dovolí. Za stálého průvodčího vyžádal si na klášteru jahna Adalgaria, bratra opatova.

Rembert sepsal životopis sv. Ansgara, vřadil jej v přítomnosti krále Ludvíka Němce a mnohých biskupů mezi svaté a působil ouplně v jeho duchu na jeho poli po 23 léta. Osobně kázal pohanům a posýlal k nim věrozvěsty, nejen k Dánům, ale též ke Slovanům polabským. Byl mírný a štědrý, ano jednou prodal i kostelní nádobí, aby jaté křesťany vykoupiti mohl. Pokřtil prý jednoho krále švédského a potom dánského, kterým by byl Erik II., však právem pochybují o tom Bollandisté [3]). Umřel 11. července roku 888. Nástupcem stal se jeho přítel svrchu jmenovaný Adalgar, kterého již za svého života se svolením krále Ludvíka a jeho synů za pomocníka byl přijal.

Však vydatnému rozšíření křesťanství na Sever nepřály smutné válečné časy. Říše německá byla u velikém úpadku. Slované a Dánové spojili se, vpadli do Nordalbingie (r. 880.), bořili kostely a porazili Němce u Ebbekesdorfu na luneburské rovině, kterým saský vojvoda Bruno velel, kde mimo jiné též biskupové Dětřich mindenský a Marquard hildesheimský padli. Z Pannonie činili Maďaři vpády do Německa, a Němci musili jim za Ludvíka Dítěte (899—911) docela poplatek platiti. Maďary skrotil teprva král Jindřich I. (919—936) bitvou u Meziboru (r. 933.) a Otto I. (936—973) r. 955. na Lechfeldu u Augšburgu.

---

[1]) Z jeho spisů zachovaly se: Vita s. Villehadi a Pigmenta, t. j. jeho modlitby k žalmům. Jeho denník (Diarium) o činnosti missionářské stával ještě v 13. století, kde jej opat korbejský Tymo (1261) do Říma poslal; však více se nenalezl.

[2]) Vita s. Remberti ap. Bolland. Acta SS. 4. Febr. (Febr. I. 564). Círk. Rok II. 42.

[3]) Acta SS. Febr. I. 568. §. 5. n. 18.

V Dánsku pronásledovali křesťany králové Erich III., a jmenovitě Gorm Starý, který celé Dánsko pod svou vládou spojil [1]). Gorm zbořil kostely v Šlesvigu, Aarhusu a Ribi, zpustošil Hamburg a dal mnohé kněze umučiti. Právem nazývá jej Adam Bremský zuřivcem [2]). Modloslužba přišla zase ke květu. Roku 934. podnikl král Jindřich I. Ptáčník výpravu proti Dánům, dobyl jižní části země za Eiderou, zřídil z ní šlesvickou marku, přinutil Gorma k míru, a vymínil v něm svobodné hlásaní evangelia. Následkem vítězství Jindřichova cestoval Hunni, arcibiskup hamburský, po Dánsku, ustanovoval kněze, obnovil některé zbořené kostely, a naklonil jmenovitě Haralda, syna Gormova, ke křesťanství. Přišel až do Švédska, kdež od smrti sv. Ansgara mimo kněze Remberta žádný missionář nebyl, a umřel tam v Birce v září r. 936. [3]).

Po smrti otcově a bratra Kanuta stal se Harald Blaatand (Blauzahn, Modrozubý 935—985) samovládcem, a přišel r. 947. do války s Otou I., který pronikl až k místu onomu Limfjordu, které po něm obdrželo jméno Ottensund, a přinutil Haralda, že přijal od něho svou říši v léno, a přislíbil zavedení křesťanství v zemi. Po tomto vítězství byla v Jutsku zřízena tři biskupství: v Šlesvigu, Ribi a Aarhusu, a metropoli hamburské podřízena. Arcibiskup Adaldag posvětil za biskupy Heralda pro Šlesvig, Liufdaga pro Ribi a Reimbranda pro Aarhus, a dal jim také dozor na kostely za mořem ve Fühnech, Seelandu, Šónech (Skanii, krajině to ležící v jižním Švédsku) a Švédsku [4]). Adam Bremský klade křest Haralda a jeho syna Svena do r. 947. [5]), však stal se o 18 let později. Teprva r. 965. dal se král se svou manželkou Gunhildou a synem Svenem pokřtíti, byv k tomu pohnut dílem zázrakem, který učinil kněz Poppo, nesa rozpálené železo holýma rukama jak daleko král chtěl, na důkaz božství Kristova, aniž se po-

[1]) Srv. o následujících dějinách pokřesťanění Dánska rozpravu Gfrörerovu v jeho díle: Papst Gregor VII. und sein Zeitalter. Schaffhausen. 1859. 7 Bde. a sice sv. III. 3—136.

[2]) Ap. Pertz Monum. Germ. hist. IX. (Script. VII.) 304.

[3]) Adam Br. l. c. 304. 305.

[4]) Adam Br. Pertz IX. (Scr. VIII.) 306.

[5]) l. c. 313. schol. 21.

pálil[1]), dílem z bázně před Otou I., který na vrcholu své moci stál. Otto počínal si v Dánsku, jakoby král byl jeho poddaným. Tak osvobodil veškeré statky, která zmíněná jutská biskupství držela, nebo kterých nabudou, od veškerého poplatku králi, a přenesl pravomocnosť v oněch okresích na církevní fojty, které biskupové ustanovovali, vyňav je z moci hrabat[2]). Harald Blaatand nesl nelibě toto poddanství, podstoupil boj s císařem Otou II. za samostatnosť své říše, byl však i se svým spojencem Hakonem, králem norvežským r. 974. poražen a musil znova podrobiti se vrchnímu panství německému. Při této příležitosti bylo čtvrté dánské biskupství na ostrově fühnském v Otheneswigu čili Odensee založeno[3]). Po této porážce přilnul Harald upřímně ke křesťanství, vystavěl ve svém sídelním městě Roeskildu krásný kostel a jiné kostely po říši, a nutil tvrdošíjné pohany násilím ke křtu. Proti němu povstala strana pohanská, majíc v čele jeho syna Svena, kterémuž otec již dlouho žil. Harald byl v bitvě poražen a raněn, prchl do Volýna (Jomsburgu) a zemřel tam na obdržené rány (1. listopadu 985)[4]).

Sven I. (985—1014) zavedl ve své říši zase pohanství, a nastupoval ostře proti křesťanům, nevšímaje si nic napomínání arcibiskupa Libentia (od r. 988.)[5]). Svena porazil Erik, král švédský, zmocnil se Dánska, však jsa pohanem, činil mnoho zlého křesťanům. Po smrti Erikově stal se Sven opět králem dánským, a dobyl Anglie, jejíž král Ethelred do Normandie prchl (1013)[6]). Byv od císaře Oty III. přemožen, dal svobodu křesťanskému náboženství ve své říši a podporoval je tak, že umíraje r. 1014., doporoučel je synu svému Kanutovi.

Kanut Veliký (1014—1035)[7]), chtěje se v Anglii udržeti, pojal za manželku vdovu po králi Ethelredovi Emmu, postavil Angličany na roveň Dánům a stal se křesťanem, přijav křesť od arcibiskupa hamburského Unwana snad r. 1019.[8]), na němž

---

[1]) Zázrak tento vypravuje se vzhledem na místo, čas a osoby způsobem různým.

[2]) Böhmer, regesta n. 298.

[3]) Srv. Lappenberg: Hamburg. Urkundenbuch I. n. 80.

[4]) Adam Brem. Pertz IX. (scr. VII.) 313 sq.

[5]) l. c. 318.

[6]) Srv. Gfrörer: Gregor VII. sv. III. 14—36.

[7]) Srv. Gfrörer l. c. 37—39.

[8]) l. c. 56.

obdržel jméno Lambert [1]). Jako král anglický obnovil spojení s Římem a placení svatopetrského haliře, zavedl anglické zákonodárství do ostatních říší, a potlačil mořské loupežnictví v Dánsku a Norvežsku. Chtěje Dánsko s Anglií církevně spojiti a sebe od vlivu německého osvoboditi, pomýšlel na to, aby Kanterbury stalo se metropolí Dánskou. Proto posýlal z Anglie biskupy na uprázdněná biskupství dánská; však narazil na veliký odpor hamburského arcibiskupa Unwana, který docela Gerbranda, nově ustanoveného biskupa roeskildského, jehož arcibiskup kanterburský Ailnoth posvětil, na cestě do jeho sídla jal, a ke své kanonické poslušnosti přinutil. Skrze tohoto Gerbranda vyjednával potom s Kanutem, tak že tento svého záměru zanechal [2]). Unwan zprostředkoval potom spolek mezi německým králem Konradem II. (1024—1039) a Kanutem, tak že Konrad svého syna a dědice Jindřicha III. s Kanutovou dcerou zasnoubil, a jemu celou šlesvickou marku odstoupil [3]). Následkem tohoto spolku [4]) putoval Kanut roku 1027. do Říma, kde byl od papeže Jana XIX. s velikou poctivostí přijat. Na papeži vyžádal anglickým metropolitům snížení veliké taxy, kterou za pallium platiti musili, a na císaři Konradovi, jehož korunovací svou přítomností oslavil, a na burgundském králi Rudolfovi, který též onoho času v Římě dlel, vymohl svým poddaným, kteří skrz jejich země do Říma putovali neb obchod do Italie vedli, snížení velikých cel [5]). Navrátiv se domů, utišil r. 1027. zpouru v Dánsku, a zavázal se v posledních letech svého panování ku poplatku Apoštolské Stolici za Dánsko; neboť papež Alexander II. napomínal dánského krále Svena III., aby poplatek, ke kterémuž jeho předchůdcové se zavázali, náležitě posýlal [6]). Tento závazek mohl jenom Kanut zavésti, poněvadž jeho předchůdcové byli buď pohané, nebo polopohané. Kanut byl nejmocnější panovník, který kdy na Severu panoval, jehož poslouchalo pět říší: Dánsko, Anglicko, Wales, Skotsko a Norvežsko. Pro svou moc dával si název císaře. Zemřel na podzim r. 1035. Při jeho

---

[1]) Adam. Br. Pertz. IX. (scr. VII.) 324. scholion 38.

[2]) l. c. IX. (scr. VII.) 325.

[3]) Adam Br. ap. Pertz IX. (scr. VII.) 325.

[4]) Srv. l. c. 329.

[5]) List králův k Angličanům u Dambergera VII. 48.

[6]) Mansi XIX. 943; Jaffe reg. pont. n. 3379.

smrti byla většina Dánův alespoň zevnitřně křesťanskou. Však Frisové na březích šlesvických byli pohany až do 12. století, rovněž trvalo pohanství ještě po dlouhé časy v Jutsku a Šónech.

Po mnohých domácích rozbrojech dosedl na trůn dánský Sven III. příjmým Estrithson (1043—1076)[1]), syn Ulfův a Estrithin, skrze svou matku vnuk Svena I. Za jeho vlády byl počet biskupství rozmnožen. Jutsko, majíc Šlesvik a Ribe, obdrželo ještě Aarhus, kteréž biskupské sídlo bylo před tím zašlo, Wiborg a Wendsyssel[2]) se sídlem v Hiöringu[3]). V Šónech zřídil král vedle Lundu druhé biskupství v Dalby[4]). Ve Fühnech trvalo biskupství odense-ské a na Seelandu roeskildské dále. Všech těchto devět dánských biskupství bylo metropoli hamburské podřízeno, a arcibiskup Adalbert (1043—1072) počínal si v Dánsku tak samostatně a pánovitě, jako by dánské koruny ani nebylo. Tuto závislosť nesl nelibě Sven III., a vyjednával s papežem Alexandrem II. o zřízení samostatného arcibiskupství, chtěje za ně svou říši učiniti lénem sv. Petra[5]). Však z vyjednávání nebylo nic; bez pochyby ustoupil Sven od svého záměru z bázně před králem německým Jindřichem IV. a arcibiskupem Adalbertem. Papež Řehoř VII. začal znova s králem o této věci vyjednávati, a byl hotov zříditi mu samostatné dánské arcibiskupství a odpustiti placení poplatku, ano chtěl docela jednoho z jeho synův ustanoviti v jedné italské provincii za vojvodu, když mu za to poskytne válečnou pomoc, a svou říši učiní vlastní sv. Petra[6]). Král přijal tyto podmínky, a poslal svého syna Magna do Říma, aby tam byl za krále korunován. Však nešťastný jinoch zemřel na cestě). Snad byl zde nějaký zločin spáchán. Plán Řehořův a Svenův byl zmařen[8]). Sven III. zemřel 28. dubna 1076.

Jeho syn a nástupce Harald III. Hein (1076—1080) měl

---

[1]) Srv. Gfrörer l. c. III. 101—122.

[2]) Adam Br. ap. Pertz IX. (scr. VII.) 369.

[3]) Dahlmann: Gesch. von Dänemark I. 179.

[4]) Adam Br. ap. Pertz IX. (scr. VII.) 371.

[5]) Srv. bullu Řehoře VII. od 25. ledna 1075. Mansi XX. 164; Jaffe reg. p. 3688.

[6]) Bulla Gregorii VII. citata.

[7]) Adam Br. ap. Pertz IX. (scr. VII.) 343. scholion 73.

[8]) Srv. Gfrörer: Gregor VII. sv. III. 114.

papeži Řehořovi VII. zač děkovati, že jeho bratři proti němu s pomocí norskou nepovstali, a říše zase v mnohá knížetství nerozdělili. Byl to zbožný panovník, který s Řehořem VII. horlivě obcoval [1]).

Bratr a nástupce jeho Kanut II. Svatý (1080—1086) [2]) byl jedním z nejlepších panovníků dánských a vzorem křesťanského panovníka, však ve svém životě nešťastný. Chtěje náboženství v očích surového lidu povznésti a jeho sluhy ctíti, vyňal duchovenstvo z pravomocnosti světských soudcův, a podřídil je i v tomto ohledu toliko biskupům ; jenom král a jeho nástupce trůnu mohli duchovní před svou soudnou stolici volati. Biskupským soudům dal právo trestati laiky peněžitou pokutou pro přestupky proti náboženství. Biskupům udělil důstojnosť říšských knížat, a vykázal jim na říšských sněmích první místo [3]). Aby kostelům a duchovenstvu jistý příjem zaopatřil, chtěl zavésti desátek [4]), ale narazil zde na nepřekonatelné překážky, a zaplatil svou snahu životem. Chtěje dobyti Anglie kázal r. 1085 sejíti se své válečné moci do Ljimfjordu. Četné lodi dostavovaly se, jiné nepřicházely, zkrátka nastala veliká liknavost, kuly se veliké pykle, kteréž hlavně sosnoval králův bratr Olaf s mnohými velmoži, kteří s přísným křesťanským zákonodárstvím královým byli nespokojeni. Konečně přednesl Olaf svému bratru stížnosti vojska ve Šleswigu [5]). Král, poznav zradu, kázal ho vojsku jíti, kteréž však poslušnosť odepřelo. Ale jiný bratr králův Erich provedl rozkaz, jal Olafa, kterýž byl poslán do vazby ke tchánu královu Robertovi, hraběti flanderskému [6]). Však ráznost králova nezachovala více vojenské kázně. Jako na dané tajné znamení rozešlo se vojsko a lďstvo. Na tento zločin byl ustanoven trest smrti, nebo vyhnanství se zabavením statků [7]). Král proměnil tento trest ve velikou peněžitou pokutu, a chtěl ji docela odpustiti, když vinníci ku placení desátku se zaváží. Však oni dali

---

[1]) Srv. Gfrörer l. c. III. 122—126.

[2]) Vita s. Canuti auctore Aelnotho, monacho Cantuariensi ap. Bolland. Acta SS. 10. Jul. (Jul. III. 127); alia Vita auctore Saxone Grammatico l. c. 143; Círk. Rok I. 397; Gfrörer: Gregor VII. sv. III. 126—136.

[3]) Saxo Gramm. l. c. p. 144. n. 4.

[4]) l. c.

[5]) l. c. n. 6—8; Aelnothus l. c. p. 132. cap. II. n. 28—32.

[6]) Aelnothus l. c. p. 133. n. 33; Saxo Gramm. l. c. n. 8.

[7]) Saxo Gramm. l. c. p. 145. n. 8.

přednost pokutě dočasné nežli věčnému desátku. Z nevole nad tím kázal král ji přísně vybírati, při čemž si ouřadníci proti vůli královĕ nesvědomitě počínali. Nastala zpoura, král prchl na ostrov fühnský do města Odensee do chrámu sv. Albana, kde byl, vyzpovídav se ještě knězi, kopím zabit, a s ním bratr jeho Benedikt a 17 věrných [1]) dne 10. července 1086. Bůh oslavil ho mnohými zázraky, pro kteréž ho lid hned ctil za svatého, a papež Paschalis II. vřadil ho r. 1101. ku prosbám jeho bratra krále Erika mezi svaté [2]). Dánové ctějí ho za patrona říše. Král Erik Dobrý (1095—1105), bratr sv. Kanuta a nástupce svého bratra Olafa příjmím Hladového (1086-1095), poněvadž za jeho vlády sedm let zuřil hlad v zemi, pracoval u papeže Paschala II. za své přítomnosti v Římě r. 1098. o zřízení samostatného arcibiskupství, a opětně když skrze Řím putoval do Jerusaléma, kteréhož nedošel, umřev na ostrově Cypru r. 1103. Samostatné arcibiskupství bylo zřízeno následkem vyjednávání Erikových r. 1104. za vlády jeho bratra Niela (Mikuláše 1104—1134). Papežský legát Alberich přišed 1104 do Dánska, povýšil Lund za metropoli, jehož biskup Ascer stal se prvním arcibiskupem [3]). Tak nabyla církev dánská žádoucí samostatnosti od Německa.

§. 238. Vítězství křesťanství ve Švédsku [4]).

Později nežli v Dánsku dosáhlo křesťanství vítězství nad pohanstvím ve Švédsku. Tam bydlili Sveoni (Švédové) a jižně od nich Gothové. Onino měli svatyni v Sigtuně na jezeře Melarském a Upsala bylo hlavním sídlem modloslužby celému skandinavskému severu.

Ve Švédsku hlásal Krista, jak jsme v předešlém odstavci viděli, sv. Ansgar a jeho druhové, potom působil tam arci-

---

[1]) O tomto počtu srv. Acta SS. Jul. III. 119. n. 6. 7.

[2]) Aelnothus l. c. cap. III. n. 35 sqq.; Saxo Gramm. l. c. n. 9 sqq.

[3]) Dahlmann: Gesch. v. Dänemark I. 208 sqq.

[4]) Claud. Oernhjalm: Hist. Suecorum Gothorum-que eccl. libb. IV. Stockholm. 1689. — Rüss: K. G. von Schweden. Halle. 1803. 5 Thle. — Erich Geijer: Geschichte Schwedens. 3 Thle. Deutsch von Löffler. Hamb. 1832. — Týž Geijer vydal s Fantem a Schröderem Scriptores rerum Suecicarum medii aevi. 1815—25. 2 tomi. — Reuterdahl: Gesch. der schwedischen Kirche. Berlin 1837.

biskup hamburský Unni a též tam r. 936. umřel. Jeho nástupcové posýlali tam kněze. Však teprva král Olaf Skottkonung (Schoosskönig — král na klíně, poněvadž prý co dítě dosedl na trůn nebo za krále byl určen; nebo snad spíše od Schoossdaně, poněvadž prý na všechno daň uvalil [1]) dal se od anglického Sigfrida mezi lety 1000—1008. pokřtíti. Aby své poddané spíše ke Kristu obrátil, chtěl pohanský chrám v Upsale zbořiti. Však pohanští Švédové nepřipustili tomu a navrhli králi, aby když chce křesťanství vyznávati, sobě jižní část Švédska vzal, tam kostely stavěl, ale násilím nikoho ke křesťanství nenutil. Olaf přijal tento návrh, a vyvolil si Westergothland, který mezuje s Dánskem a Norskem, stavěl tam kostely a založil v městě Skaře biskupství. K jeho prosbám vysvětil arcibiskup hamburský Unwan za prvního biskupa Thurgota, rodem Dána, asi r. 1013, který dva kmeny, západní a východní Gothy, obrátil [2]). Král Olaf Skottkonung pracoval tajně o to, aby švédskou církev od metropole hamburské odtrhl. Z Anglie přicházeli mnozí biskupové a kněží do Švédska a Gothlandu [3]), z nichž nejznamenitější byl Sigfrid, který se biskupem Švédů nazývá. Tento navštívil sice mezi léty 1029—1033 hamburského arcibiskupa Libentia v jeho metropoli, však o nijakém uznání jeho pravomocnosti nečiní Adam Bremský nižádné zmínky [4]), a Hamburští naříkali na tuto činnost Anglosasů [5]).

Syn a nástupce Olafův Anund-Jakob (asi 1025—1052) byl zbožným knížetem, který křesťanské náboženství, seč byl, šířil [6]), a jehož lid velice miloval [7]). Poněvadž biskup Sigfrid za jeho vlády ve Švédsku působil, tu podporoval i Amud Jakob jeho snahu, odtrhnouti se od metropole hamburské.

Jeho bratr a nástupce Emund (asi 1052—1056) příjmím Gabal (Starý) odtrhl se zjevně od hamburské metropole, nepřijav Adalwarda, kteréhož arcibiskup Adalbert za biskupa gothlandského posvětil, a měl za arcibiskupa Osmunda, který tvrdil, že papež jej za švédského arcibiskupa ustanovil, a k jehož

---

[1]) Damberger V. 636.

[2]) Adam Br. ap. Pertz IX. (scr. VIII) 326.

[3]) l. c.

[4]) l. c. 328.

[5]) l. c. 383 scholion 142.

[6]) l. c. 332.

[7]) l. c. 326.

pobídkám všechny hamburské duchovní ze země vyhnal [1]). S Edmundem vymřel starý rod upsalských králův a na trůn vstoupil Stenkil, zakladatel nové dynastie.

Nový král obnovil metropolitní svazek s Hamburkem, proto nazývá ho Adam Br. [2]) nejkřesťanštějším králem. Arcibiskup Adalbert posvětil (okolo r. 1060.) mladšího Adalwarda za biskupa severního Švédska, který s pomocí krále Stenkila byl do města Sigtuny dosazen. Adalward obrátil v krátkém čase všechny obyvatele Sigtuny a nejbližšího okolí [3]). Však když chtěl s biskupem šónským Eginem odebrati se do Upsaly, a tam zakročiti proti pohanským chrámům: odvrátil je král od tohoto kroku, představiv jim, že by tímto počínáním sami přišli o život, on o trůn a všichni Švédové potom v pohanství upadli [4]).

Po smrti Stenkilově vstoupil na trůn jeho syn Inge, který byl dobrým křesťanem, odstraňoval pohanské oběti v severním Švédsku a nutil lid ke křtu. Proto vypukla proti němu zpoura, v jejíž čelo postavil se vlastní jeho švagr Sven, nejmocnější to muž v Uplandě. Švédové vyhnali krále Inge, odstranili křesťanství a začali obětovati bohům. Po třech letech přepadl Inge, který byl do Westergothlandu prchl, Svena, zabil ho, zmocnil se zase království nad Švédy, obnovil křesťanství a zemřel smrtí přirozenou [5]).

Moc pohanství byla zlomena, křesťanství zvítězilo, však církevní úprava čili organisace nebyla provedena. Mluví se sice o biskupech v Skaře a Sigtuně, však tito biskupové jakož i jiní, kteří se připomínají, neměli ohraničených diecésí, ale byli toliko krajinští a putující biskupové, s nimiž též nižší duchovní cestovali [6]).

Za krále Svekera (1133—1155) založili francouzští mnichové vyslaní od sv. Bernarda první kláštery ve Švédsku. Za krále Ericha IX. Svatého (1155—60) bylo založeno biskupství v Upsale, kde sv. Jindřich stal se prvním biskupem. Král podnikl kři-

---

[1]) l. c. 340.

[2]) l. c. 356.

[3]) l. c. 380.

[4]) l. c 381.

[5]) Geijer: Gesch. Schwedens I. 133.

[6]) Adam Br. IX. (scr. VIII.) 383. Srv. o počátcích křesťanství ve Švédsku Gfrörer: Gregor VII. sv. II. 528—558.

žáckou výpravu do Finska, pokořil Finy a položil základ křesťanské osvěty v té zemi. Biskup Jindřich doprovázel krále na zmíněné výpravě do Finska, kde byl prvním apoštolem, a podstoupil mučennickou smrt. Ericha přepadl v jeho paláci dánský princ Magnus a dal jej 18. května 1160 stíti. Katoličtí Švédové ctili ho za patrona říše.

Papež Alexander III. povýšil r. 1163 Upsalu za metropoli, kteréž byla podřízena biskupství v Skaře, Linköpingu Strengnäsu, Westeräsu, a později ještě ve Wexio a Abo (hlavním městě Čuchonska).

§. 239. Pokřesťanění Norvežska (Norska) [1].

Rozdrobenosti země v jednotlivá malá knížetství učinil konec Harald Haarfager (Krásnovlasý) za svého sedmdesátiletého panování (860—930), a stal se jediným panovníkem země. Svého syna Hakona poslal vychovat k anglickému králi Athelstanu (924—940), u něhož byl po křesťansku vychován.

Hakon Dobrý (930— asi 963) měl úmysl svou víru v Norsku zavésti. přemluvil některé přátele, že se pokřtíti dali, povolal duchovní z Anglie, a stavěl kostely. Připraviv si půdu, žádal na říšském sněmu ve Frostě, aby všichni bohův a obětí se odřekli. Však povstala taková bouře proti králi, že o jeho trůn šlo, a on byl přinucen súčastniti se pohanských obětí. Křesťanské kostely byly zbořeny, a někteří kněži zavražděni. V občanské válce, kterou proti němu synové jeho bratra Erika podnikli, zvítězil sice, však zdá se, že potom upustil od svého záměru zavésti křesťanství násilím do své říše. Synové Erikovi opakovali své vpády, z nichž při jednom Hakon byl smrtelně raněn, a umřel plný lítosti, že si jako křesťan slabě počínal.

Jeho nástupce a bratrovec Harald Graafell (Šedosrstý, 963—977) zaváděl křesťanství násilím, zamezoval oběti, a zbořil některé pohanské chrámy. Ku pozvání dánského krále Ha-

---

[1]) Suorre Sturleson († 1241): Heimskriugla (dějiny norských králů) ed Schoening. Hafn. 1779. 3 vol. f.; přeložil Mohnike. Stralsund. 1835. — Fr. Münter: K.-G. v. Dänem. und Norwegen. — K. Maurer: Die Bekehrung des Norwegischen Stammes zum Christenthum. Münch. 1855—56. 2 Bde. Srv. o počátcích křesťanství v Norsku rozpravu Gfrörerovu: Gregor. VII. sv. II. 559—671.

ralda Blaatanda přišel k tomuto, byl však od něho zabit. Harald zmocnil se Norska, a ustanovil jakéhosi Hakona, horlivého pohana, za svého místodržitele nad větší částí země. Ve válce Haraldově proti císaři Otovi III. bojoval Hakon po jeho boku proti Němcům, a po jejím nešťastném konci byl se svými průvodčími po vůli císařově od Haralda asi r. 974 ke křtu přinucen. Ale hned odpadl od víry, dostal se šťastně domů, učinil se samostatným panovníkem, a zničil všechny stopy křesťanství. Však ztratil trůn v boji proti Olafovi I. Trygvesenu, pravnuku Haralda Haarfagera [1].

Olaf I. Trygvesen (995 – 1000) prodělal znamenitá dobrodružství; byl otrokem, žil nějaký čas při ruském dvoře, potom byl námořským králem čili náčelníkem mořských loupežníkův a pustošil břehy francké, irské, anglické a německé. Na těchto výpravách přišel na Scyllické ostrovy ležící naproti jihozápadním břehům anglickým, přijal tam křest, a dal se v Anglii od biskupa winchesterského Elfega biřmovati. V Anglii zavázal se králi Ethelredovi a biskupu Elfegovi za velikou sumu, že dobuda Norska zavede tam křesťanství. Pluje do Norska přistál na ostrovech orknejských, a vnutil násilím obyvatelstvu křest. Stav se králem norským a jsa podporován anglickými biskupy a kněžími, nutil své poddané ke křtu všemi možnými prostředky, dovolenými i nedovolenými, přemlouváním, sňatky svých dcer, dary, důstojnostmi, lstí i usmrcováním pohanů. Jsa doprovázen od biskupa Sigurta a vojáků, cestoval od provincie ku provincii, kazil modly, a kázal Krista. Král prohlásil všem čtyřem norským sněmům, že jest nezvratnou vůlí jeho, aby všichni křest prijali. Král dostavoval se na ně s vojanským průvodem. Kdo nechtěl poslechnouti, tomu se hrozilo smrtí. Nadarmo pokoušeli se mnozí odporovati. Když na sněmě krajiny thrandheimské ve Frostě král od sněmovníků přestupu ke křesťanství žádal, vznikla taková bouře, že král na oko od své žádosti ustoupil, ano docela slibil, že se budoucích velikých obětí pohanských súčastní.

V určený čas svolal náčelníky, jmenovitě řečníky sněmu, na královské hody, a vyčastovav je, pravil, že bohům obětovati bude, však po starém způsobu, že jim nejvznešenější muže země obětovati bude, a hned určil za ně řečníky sněmovní, kteří chtějíce smrti ujíti, stali se křesťany. Když nejbližší sněm opět pohanských obětí na něm žádal, vstoupil v

[1] Srv. Gfrörer l. c. II. 559—592.

Moře do nejkrásnějšího chrámu, rozbil tam kladivem na kusy obraz Thorův, a dal sněmu na vůli, buď s ním bojovati nebo křest přijmouti. Tímto způsobem stali se všichni sněmovníci thrandheimští křesťany. Však když byl r. 1000. v zemi polabských Slovanů, spojili se proti němu Sven, král dánský, a Olaf Skottkonung, král švédský, a porazili ho v bitvě u ostrova Svölde, ve které padl. Skočil pry do moře, aby nepadl živý do rukou nepřátel.

Panování Olafovo tvoří obrat v dějinách pokřesťanění Norska. On jest tam vlastním zakladatelem křesťanství, k němuž obrátil šest norských zemí: Norsko, Hiatland, Orkady, Faroerské ostrovy, Island a Gronsko. Ovšem záleželo jeho apoštolování v meči; však jiným způsobem nebylo lze vykořeniti mořské loupežnictví, a bez tohoto násilnictví nebylo by křesťanství tak brzo vzniklo v Norsku. Staletí byla by ještě uplynula, nežli by Nořané na cestě přesvědčení křesťanství byli přijali, a mořského loupežnictví zanechali. I svou smrtí zvítězil Olaf Trygvesen nad svými protivníky, kteří poznali, že teď pohanství proti křesťanství a jeho duchovenstvu nezvítězí. Král dánský Sven vstoupil v šlépěje Olafovy, potlačil v oné části Norska, kteráž jemu připadla, modloslužbu, a zavedl zákonem panství křesťanství. Král švédský Olaf Skottkonung stal se křesťanem. Vítězní králové rozdělili si Norsko na tři části. Švédsko dalo svou část v léno Svenovi; Dánsko podrželo jednu část sobě a druhou dalo v léno Erikovi, bratru Svenovu. Oba tito manové přijali sice křest, ale ponechali jednomu každému na vůli, aby buď Krista neb Odina vzýval [1]).

Samostatnosti země dobyl opět Olaf II. Svatý (1014—1030 [2]), potomek z rodu Haralda Haarfagera, vyhnav podřízené krále ze země. Veškerým svým počínáním směřoval k tomu, aby křesťanství upevnil, řídě se při tom vzorem Olafa Trygvesena. Měl kolem sebe několik biskupův a kněží z Anglie přišlých, cestoval po svých provinciích, slavil v nich sněmy, na nichž dal čísti církevní právo s některými předpisy vhodnými, aby vítězství pravé víry pojistily, a odstranil tak mnoho pohanských zlořádů. Na svých cestách zkoumal

---

[1]) Gfrörer l. c. 592—615; Möhler-Gams II. 100. 101.

[2]) Bolland. Acta SS. 29. Jul. (Jul. VII. 87); Círk. Rok IV. 512; Gfrörer l. c. 615—647.

bedlivě, jak se křesťanství vede, a pečoval o jeho vyučování ustanovením duchovních. Proti tvrdošijným pohanům zakročoval s neuprositelnou přísností, trestal mnohé vyhnanstvím, kázal jiné na nohou nebo rukou zmrzačiti, neb oslepiti, jiné dal oběsiti; žádný neušel zasloužené pokutě. V Nidaru (Drontheimu) vystavěl kostel ke cti sv. Klementa. Horlivosť Olafovu musíme uznati, neschvalujíce ovšem násilných jeho prostředků.

Poněvadž mořské loupežnictví neuprositelně stíhal, a koho při něm dopadl, oběsiti kázal, spojili se nespokojenci s králem dánským Kanutem Velikým. Olaf prchl do Ruska, a když se odtud o to pokoušel, aby vlasť svou od jha Kanutova osvobodil, padl 29. července r. 1030. v bitvě u Sticklastadtu, a většina jeho věrných s ním. Dva stoupenci zabitého krále, uslyševše, že dánský biskup Sigurd mrtvolu královu do moře vrhnouti chce, zachovali ji lstí, podvrhše biskupovi rakev kamením naplněnou, která do moře vržena byla, a pochovali krále na písčitém břehu řeky Nidarelfy.

Však dánská vláda zprotivila se brzo Norům, z nichž přečetní velebili Olafa Svatého jakožto velikého obhajce vlasti. Nastalo veliké jitření lidu, biskup Sigurd, který dříve lid proti Olafovi štval, musil prchnouti; biskup Grimkil vyzdvihl kosti Olafovy a pochoval je s dovolením Svena, syna Kanutova, který byl vladařem Norska, v jedné kapli v Nidaru. Když se rakev otevřela, byl obličej Olafův červený a čerstvý jako obličej živého. Biskup prohlásil tento úkaz za zázrak. Když Olafův syn Magnus[1]) byl z Ruska povolán a králem (1035—1047) prohlášen, vyhnal Dány ze země, a začal stavěti kostel ke cti svého otce, do něhož jeho ostatky přenésti dal. Za jeho nástupce Haralda III. byly přeneseny do chrámu Panny Marie. Na jeho hrobě děly se četné zázraky, a proto stal se hrob jeho slavným poutním místem Severu. Výroční památka sv. Olafa, patrona zemského, slavívala se slavně až do tak zvané reformace, která pravou víru katolickou v Norsku vyhubila. —

Králové, Olaf Svatý a syn jeho Magnus, uznávali Hamburg za svou metropoli, která takto svým objemem východním patriarchatům se rovnala. Však jinak počínal si Harald III.

---

[1]) Gfrörer l. c. 644—656.

Hardraada (Dvojvousý, 1047—1066) [1]), nevlastní bratr sv. Olafa. On přivlastnil si poklady shromážděné na hrobě sv. Olafa, a rozdal je jako žold svým vojínům. Biskupy dal světiti, kde se mu zlíbilo, v Gallii neb Anglii. Když hamburský arcibiskup Adalbert proto výčitky mu činil, rozpálil se král hněvem, a vypověděl jeho posly z říše, dokládaje, že v Norsku toliko on sám poroučí a žádný arcibiskup, a vůbec nikdo nechť se neopovažuje do jeho věcí mu mluviti. Když papež Alexander II. o tom zprávu dostal, poslal králi list, napomínaje ho s jeho norskými biskupy k náležité poslušnosti bremského metropolity jakožto zástupce Stolce Petrova [2]). Však slovo papežovo bylo marné. Sever byl syt německého panství a toužil po církevní samostatnosti.

Jeho syn a nástupce Olaf III. (1066--1093) [3]), kteréhož panování bylo jedním z nejšťastnějších, obcoval přímo s papežem Řehořem VII., který by byl rád severní říše od hamburské metropole, jež svých práv tam zneužívala, oddělil, a jim církevní samostatnosť propůjčil, ale pro nepříznivé časy svého záměru provésti nemohl.

Norsko mělo sice biskupy, ale nemělo posud ohraničených biskupství [4]). Teprva na počátku 12. století nalézáme tam biskupství: Hammer, Stavanger, Bergen a Nidaros čili Drontheim, z nichž toto bylo r. 1148. za arcibiskupství povýšeno, a jemuž ona tři byla podřízena.

§. 240. *Obrácení Islandu [5]), Gronska, ostrovů faroerských, orkadských a shetlandských, i některých pluků normanských v křesťanských zemích.*

Do Islandu přišlo záhy křesťanství irskými mnichy. Když Harald Haarfager Norsko pod svým žezlem sjednotil, opustili četní nespokojenci svou vlasť, a objevili Island, za nimiž potom jiní přicházeli. Přistěhovalci dali sobě ústavu podobnou norské, a tvořili svobodný stát. Okolo r. 881. přišel mořský

[1]) l. c. 657—665.

[2]) Adam Br. ap. Pertz IX. (scr. VII.) 342.

[3]) Srv. Gfrörer: l. c. 665—668.

[4]) Adam Br. l. c. 383.

[5]) Finni Johannaei hist. eccl. Islandiae. Hafn. 1774. 4 T. f. — Srv. Gfrörer l. c. II. 460—478.

islandsský loupežník Thorwald, který byl v Sasku pokřtěn, nazpět do své vlasti, a přivedl s sebou kněze Fridricha, který však, neznaje zemského jazyka, mnoho tam nesvedl a s Thorwaldem, jenž v krvavé půtky se zapletl, brzo z ostrova utéci musil. Křesťanství tam zavedl norský král Olaf Trygvesen, poslav tam nejprve za věrozvěsty Islanďana Steffnera a Sasa Thangbranda. Tento pobyv tam asi rok nebo dva, pokřtil mnohé; zabiv dva nebo tři muže, kteříž ho pohanili, a navrátiv se do Norska oznámil králi, že není naděje, aby ostrov víru Kristovu přijal. Král, rozhněvav se, chtěl všechny Islanďany v říši se zdržující zavražditi. Tu přišli k němu dva islandští náčelníci Gisor a Hialti, a slíbili mu, že se o pokřesťanění ostrova přičiní. Však doma byla veškerá výmluvnosť jejich marnou. Pohanská strana uzavřela, že všechno obcování s křesťany přeruší. Tu svolal lagman (president islandské republiky) Thorgeis všechny náčelníky na horu zvanou Horou zákona, a poukázal výmluvně k tomu, že všichni zahynou, nebude-li v zemi jeden zákon panovati. Po slovech jeho bylo uzavřeno: 1 aby všichni mužové ke křesťanství se přiznali, pročež kdo není ještě pokřtěn, ať křest příjme; 2. mužové mohou bohům tajně obětovati; 3. však kdo by to veřejně učinil, bude vyhnanstvím potrestán; a 4. vysazování dítek a požívání koňského masa jest dovoleno. Potom okolo roku 1020. bylo požívání koňského masa a vysazování dítek snad ještě s jinými pohanskými obyčeji odstraněno.

Island neměl svých biskupů, přicházeli tam cizí biskupové z Anglie, Irska a Saska, jejichž činnosť přestala r. 1056. Islanďan Islef odebral se ku papeži, a byl potom po jeho rozkazu od arcibiskupa hamburského Adalberta r. 1056. na biskupství posvěcen. Svým sídlem učinil r. 1057. hlavní město Skalhot, a zemřel r. 1080. v pověsti svatosti. Potom byly tam založeny kláštery benediktinské a augustiánské. Na počátku 12. století bylo tam založeno druhé biskupství v Horlumu. Ostrov kvetl velikou vzdělaností, a měl znamenité spisovatele, z nichž na prvním místě stojí státník Snorre Sturleson (†1241), otec severního dějepisu [1]).

Břehy Gronska viděl první mořský loupežník Gumbjörn, byv na ně mořskou bouří okolo r. 878. zanesen. Této zprávy se drže objevil r. 982. Grony norský utečenec Erik, který se se v Islandu usadil, navrátil r. 985 do Islandu, velebil novou

[1]) Srv. §. 239.

zemi, které dal jméno Grönland, jako by byla samou loukou, a usadil se tam s jinými vystěhovalci. Jeho prvorozený syn Leif odebral prý se roku 999. do Norska, a stal se tam bezpochyby ku pobídnutí krále Olafa Trygvesena křesťanem, po čemž se křesťanství po Gronech šířilo. Arcibiskup hamburský poslal tam r. 1055 prvního biskupa, který se v Gardaru usadil. Smělí Normané objevili Ameriku, kterou před nimi již Irčané znali, a oba národové zaváděli tam křesťanství [1].

Na Faroërských a Orkadských ostrovech usadili se nejprv Irčané, a náleželi pod správu anglických a irských biskupů. Později obsadili je norští loupežníci, a apoštolem těchto ostrovův jest král Olaf Trygvesen. On obrátil okolo r. 997. jednoho náčelníka z faroërských ostrovů, jmenem Sigmunda Brastersena, učinil jej svým jarlem čili místodržitelem, a poslal ho nazpět do vlasti s jedním knězem, kterýž obyvatele pokřtil.

Obyvatele ostrovův orkadskýsh a shetlandských pokřtil Olaf Trygvesen, plavě se z Anglie k dobytí Norska, dav jim volbu mezi křtem a smrtí.

Normané pustošili stále břehy francouzské. Za války občanské, která mezi Odonem, udatným hrabětem pařížským, jehož část šlechty za krále zvolila, a králem Karlem Pitomým zuřila, přistál r. 896. zástup Normanů ve Francii, a následujícího roku přišly za nimi jiné větší zástupy. Karel vstoupil v obcování s těmito loupežníky, byl jednomu náčelníku normanskému kmotrem při křtu, a přinutil tak Odona, že mu část říše dobrovolně postoupil. Odo napomínal na smrtelném loži Austrijské k věrnosti Karlovi a zemřel 1. ledna 898. Karel byl potom všeobecně uznán.

Mezi Normany, kteří r. 895. do Francie připlouli, byl též Rollo (Hrolf), syn jarla Rogenwalda z Möre, a vyznamenal se mezi nimi tak, že se stal jejich vrchním náčelníkem. Karel Pitomý uzavřel s ním v St. Clere na Eptě v osobní schůzi, kterouž arcibiskup rouenský Franko sprostředkoval, požívaje po delší dobu již důvěry Rollonovy, smlouvu. Král dal Rollonovi veškerou zemi od Epty až k moři (tak zvanou Normandii) v léno a svou dceru Giselu za manželku; za to slíbil Rollo, že přijme se svým lidem křesťanství, a bude jako vasal chrániti hranic proti vpádům jiných loupežníků. Rollo dal se potom pokřtiti, při čemž obdržel jméno Robert, nosil

[1] Forfaei Groenlandia antiqua. Hafn. 1706; Gfrörer l. c. II. 479—491.

sedm dní roucho katechumenův a daroval každý den značné statky hlavním kostelům země, chtěje se patrně mimo meč též o duchovenstvo opírati. Nový stát normanský tvořil hned od počátku církevně uzavřený celek, skládaje se z arcibiskupství rouenského a jeho šesti podřízených biskupství. O jeho rozkvět v každém ohledu pečoval Rollo, povolávaje nové osadníky do země, staraje se o pokoj a právo, opravuje a stavě kostely a kláštery. Zemřel v letech 928—31 [1]).

Onino Normané, kteří v Dublině ostmanskou říši založili, stali se okolo r. 948. křesťany [2]). Jiní Normané, kteří v křesťanských krajinách se usadili, pokřestanili se časem.

Pokřesťanění slovanských národů.

Obrácení Slovinců podali jsme v §. 200.

§. 241. *Obrácení Chorvatů* [3]).

Za panování císaře Heraklia (610—641) vpadli do Dalmacie Avaři, a zmocnili se jí (630). Heraklius zavolal proti nim na pomoc Chorvaty, kteří pod vůdcovstvím pěti bratří, svých knížat, a dvou kněžen, jejich sester, opustili svou vlasť za Tatrami v dnešní východní Haliči, přitáhli okolo r. 634. do Dalmacie, porazili Avary, zbořil ve válkách s nimi Salonu (Solin), povraždili mnoho křesťanův, a obsadili dobytou zemi jakožto svou novou vlasť, jejíž meze byly na jihu řeka Cetyna, na východě řeka Urbas, k severu řeky Dráva, Kupa a Arsia, a na západ moře jaderské [4]). Uznávali vrchní panství císařovo, stojíce ostatně pod vlastními knížaty.

V té době seděl na stolci sv. Petra papež Jan IV. rodem Dalmatinec, kterému želelo se krutého osudu jeho krajanů, kteří v bojích Chorvatů s Avary v zajetí upadli; tu boje se o poklady církve římské, aby se jich ravennský exarcha Isák

---

[1]) Srv. Gfrörer: Anfänge der Normandie v díle „Gregor VII." sv. III. 137—172.

[2]) Hergenröther: K.-G. I. 722.

[3]) Srv. Slovanské Starožitnosti od Šafaříka. V Praze. 1837. str. 663 sq. — Počátky křesťanství mezi Slovany od Ježka: v Hlasech kat. spolku tiskového. V Praze. 1879. str. 27—40. — Hergenröther: Photius I. 604—616.

[4]) Starožit. Slov. 663—664.

nezmocnil, poslal r. 640. opata Martina do Dalmacie a Istrie, aby zajaté křesťany vykoupil, oloupené penězi podporoval, ostatky svatých mučenníků ze svatyně solinské do Říma přinesl a Chorvaty po žádosti císaře Heraklia Kristu získati se snažil. Jejich knížetem byl okolo r. 640. Porga, bezpochyby syn některého ze svrchu jmenovaných knížat. Kníže s částí národa dali se pokřtíti, a zavázali se slavnou přísahou sv. Petru, že všech vpádů do cizích zemí se zdrží, a se sousedy v míru žíti budou, vyjma, že by sami byli znepokojováni; začež vzal je papež pod ochranu sv. Petra [1]). Tato přísaha přinutila je aby dobývání pohraničných zemí zanechali, a živnosti a vzrostu orbou, plavectvím a mořským obchodem vyhledávali. Tímto způsobem rozmohli se v krátkém čase ve znamenitou lidnatosť, bohatství a sílu [2]).

Papež Martin I. pokračoval v započatém díle, a poslal do Chorvat kněze Jana z Ravenny s jinými ještě duchovními. Jan Raveněan stal se arcibiskupem solinským, a přeložil své sídlo z rozbořené Solině do Splitu. Ve svém novém sídle posvětil pohanský chrám boha Joviše ke cti Panny Marie, a přenesl do něho ostatky sv. Dujma, prvního biskupa solinského, a sv. Anastasia. Dále byla za něho zřízena biskupství v Duvně (Delminium) a Sisku (Siscia) [3]).

Však za vlády slabých císařův od Konstanta II. až do Michala Zajíkavého (664—829) vyprostili se Chorvaté z poddanosti řecké, ale přečetní odpadli též od křesťanství. Po 200 let skoro nevíme nic o proměnách zběhlých v tomto národě. Teprva za Karla V. objevují se zase Chorvaté v dějinách, poslouchajíce franckého panství. Však vláda francká byla velmi krutá [4]); proto zbouřili se Chorvaté, povraždili knížata od Franků nad nimi ustanovená, a dobyli si v sedmileté válce 825—832 politické samostatnosti. Stalo se to za panování kní-

---

[1]) Constant. VI. Porphyrog. de administrando Imperio. c. 31. ed. Bon. Farlati Illyricum sacrum. Venet. 1751. Tom. III. p. 34 sq.

[2]) Dle Constant. Porphyrog. l. c. c. 31 počítali Chorvati 60.000 jízdy, 100.000 pěchoty, 80 korábův o 40 mužích, a 100 menších lodic o 20 a 10 mužích.

[3]) Srv. Počátky křesť. l. c. 30; Slovanské Starožit. 666.

[4]) Frankové vraždili chorvatská nemluvňata prsou matek požívající, a metali je psům. Const. Porphyr. l. c. c. 30. Podobné ukrutnosti děly se zhusta u Franků; srv. Slov. Starožit. p. 669. n. 27.

žete Porina. V těchto dobách obnovili Chorvaté své spojení s Římem, a část národa posud pohanská dala se za splitského arcibiskupa Petra III. pokřtíti [1]).

Po knížeti Porinovi a krátké vládě Mojslavově (836) následoval Trpimír (837—868). On potvrdil listinou ze 4. května r. 837. statky a důchody od knížete Mojslava metropolitnímu kostelu splitskému darované a rozmnožil je novými [2]). Za jeho panování přišel do země z Francie, kteráž jest mezi Chorvatskem a Benátském, tedy z Istrie nebo Krajiny, nábožný poutník jménem Martin, který jsa chromotou a neduhem sklíčen, byl od čtyř mužů nošen, konal divy, potvrzoval lid u víře, a napomínal jej k zachovávání smlouvy s papežem uzavřené [3]).

Mezi lety 868—878. stal se Sedeslav čili Sdeslav, příbuzný Trpimírův přičiněním císaře Basilia Macedonského s odstrčením synů Trpimírových knížetem chorvatským. Tento císař, rodem Slovan, pohnul Chorvaty, že netoliko v jeho ochranu se dali, ale též od římského patriarchátu se odtrhli a konstantinopolskému poddali. Však brzo vznikla v nich touha po opětném spojení s Římem, kterouž v nich bezpochyby vyvolal sv. Method, apoštol slovanský, jenž po smrti Kocelově nějaký čas v krajinách pomořských se zdržoval [4]). Tato touha stala se skutkem za knížete Branimíra, vraha a nástupce Sdeslavova. Papež Jan VIII., těžce nesa ztrátu Jihoslovan pro svůj patriarchát, poslal zvláštního legáta do Bulhar, aby krále k návratu do římského patriarchátu pohnul. Poněvadž legát skrze Chorvatsko cestovati musil, žádal papež r. 879. pro něho svobodného průchodu na Sdeslavovi [5]), u něhož bez pochyby o totéž, oč u bulharského krále Borisa, pokusiti se měl. Sdeslava zavraždil r. 879. Branimír, který dosedl tak na prestol knížecí. Tu přirozeně bylo jemu hledati jiné podpory nežli v Konstantinopoli, a proto uzavřel spojiti se s Římem, při čemž byl jemu nápomocným jahen Theodosius, toho času zvolený biskup

---

[1]) Farlati Illyr. sacr. III. 47. 48.

[2]) Nejstarší tato latinská listina z kanceláře knížat chorvátských jest ap. Farlati III. 51.

[3]) Const. Porphyr. l. c. c. 31.

[4]) Srv. Ginzel: Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method. Leitmeritz. 1857; str. 115.

[5]) Ep. 176. Jaffé n. 2468.

ninský. Právě v té době z jara r. 879. cestoval posel krále moravského Svatopluka kněz Jan Benátský (de Venetiis) přes Nin do Říma ve věcech sv. Methoděje a jeho slovanské liturgie. Tohoto posla použili Branimír a Theodosius, a dali mu s sebou zvláštní listy ku papeži, v nichž kníže za spojení s Apoštolskou Stolicí a zvolený biskup za její přízeň a požehnání prosili. Z tohoto úmyslu Chorvatů byl papež velice potěšen, děkoval Bohu za to při hlavním oltáři v kostele sv. Petra, a žehnal Branimírovi a veškeré jeho zemi. Potom poslal po témž poslu listy k Theodosiovi, biskupu ninskému, ke knížeti Branimírovi, k duchovenstvu a lidu chorvatskému a konečně k duchovenstvu solinskému [1]). Theodosia napomínal papež, aby od nikoho biskupského svěcení nepřijímal, leč od Apoštolské Stolice, Branimíra s jeho duchovenstvem a lidem chválil, že se ku poslušnosti Apoštolské Stolice vrátili, a Solinským kladl na srdce, aby arcibiskupa, kterého zvolí, pro svěcení a pallium do Říma po starém obyčeji poslali. Zvolený biskup Theodosius odebral se skutečně do Říma, a byl tam na biskupství posvěcen, ale četné duchovenstvo zůstalo při patriarchátu Konstantinopolském, a nový arcibiskup splitský Marinus dal se posvětiti snad po rozkazu Fotiově, nebo ku prosbám domácího duchovenstva místo v Římě od Walperta, voglejského patriarchy [2]). Tu začal Theodosius samostatně bez ohledu na metropolitu spravovati církevní věci Slovanův, a toliko římští poddaní podléhali splitskému arcibiskupovi. V této době přijali Chorvaté slovanskou liturgii sv. Methoděje, panující v sousední Pannonii.

Nástupcem Branimírovým stal se Mutimír čili Muntimír (asi r. 882—900), mladší syn Trpimírův. On byl stoupencem Řekův, a přidržel se po příkladu svého otce splitského arcibiskupa, a tudy patriarchátu konstantinopolského a nedovoloval biskupu ninskému, aby svou pravomocnosť na cizí diecése rozšiřoval. Však církevní spojení s Konstantinopolí přestalo bezpochyby s jeho smrtí, a církev chorvatská přivinula se k Římu na vždycky.

Za panování Tomislava (920—940), který si dal název krále, jejž mu i papež dával, vznikly veliké rozbroje mezi du-

---

[1]) Epp. 183—185; 190. Jaffé nr. 2477—2479; 2481. Mansi XVII. 124—126; 129.

[2]) Farlat. III. 76—79.

chovenstvem latinského a slovanského obřadu. Latinští biskupové církevní provincie splitské nechtěli Slovany světiti na kněžství, aby tak nedostatkem slovanského duchovenstva slovanský obřad vymřel. Tu sáhl ninský biskup Řehoř k nekanonickému prostředku, a světil Slovany nejen své diecése, než i Slovany cizích diecésí na kněžství. Tohoto přechmatu, kterýž ovšem byl nutnou obranou, použili latinští biskupové, a žalovali Apoštolské Stolici, chtějíce rázem konec učiniti slovanskému obřadu, že prý jakési cizí učení v jejich diecésích pučí, pak že vážnosť Methodějova četným nad učení sv. Evangelia, církevní zákony a nařízení Apoštolské Stolice jde, a toto přílišné cenění Methoděje tím se jeví, že Slované sv. oběť v jazyku slovanském konají [1]. Papež Jan X. poslal Jana, biskupa ankonského, a Lva, kardinála-biskupa palestrinského jakožto své legáty do Chorvat, a dal jim listy k arcibiskupu splitskému Janovi a ke králi Tomislavovi. Arcibiskupa a jeho podřízené biskupy napomínal papež, aby všechny zlořády vykořenili, a o to se přičinili, aby bohoslužba ne v cizí, ale v latinské řeči se konala; neboť syn nemá jinak mluviti, nežli jak jej matka učila; Slované pak jsou výhradně syny církve římské. V podobném smyslu psal papež králi Tomislavovi, Michalu Zachlumskému [2], všem županům, duchovenstvu a celému národu slovanského území a Dalmacie, pravě tam, že slovanská království ku prvotinám apoštolův a všeobecné církve náležejí, přijavše hned v kolébce pokrm kázaní církve apoštolské s mlékem víry; pročež nikdo z nich, kdo jest výhradně synem církve římské, nemůže míti zalíbení v konání oběti jazykem slovanským, a tudy nechť uposlechnou nařízení jeho legátů, nechtějí-li býti z jeho obcování vyloučeni [3]. Po vůli papežově slavil se r. 925. církevní sněm provinciální ve Splitu [4], k němuž se všichni biskupové provincie solinské čili splitské se župany chorvatskými i zachlumskými dostavili. I bylo kanonem desátým ustanoveno, že žádný biskup nesmí se opovážiti nikoho posvětiti na nijaký stupeň duchovenský, kte-

---

[1]) Srv. Ep. Joann. X. ad Joann. archiep. Spal. „Cum religio" Farlat. III. 93; Jaffé n. 2736.

[2]) Zachlumsko bylo částí chorvatského království.

[3]) Ep. Joann. ad Tamislaum. „Divina" Farlat. III. 94. Jaffé 2737; Ginzel l. c. app. p. 76.

[4]) Farlat. III. 84—101.

rýž jenom slovansky umí; kdo jest již posvěcen, má jenom v nižších stupních a v stavu mnišském Bohu sloužiti; žádný kněz, kterýž jenom slovansky zná, nemá býti k sloužení připuštěn, a jenom z nouze o latinské kněze smí biskup s dovolením Apoštolské Stolice pouhého Slovana k sloužení mše sv. připustiti [1].

Však ne všichni byli na synodě s kanonem desátým srozuměni. Menšina biskupů, jmenovitě Řehoř Ninský, odvolali se ku papeži, poslali jemu list, kde poukazovali k schválení slovanského obřadu Janem VIII., a činili jej pozorným na škodu, jakou křesťanství v Chorvatsku ze zákazu slovanského obřadu ponese a na reptání lidu. Účinek tohoto statného vystoupení byl, že papež kanon 10. suspendoval čili zastavil, a Jana, splitského arcibiskupa, vyzval, aby buď sám neb jeden z jeho suffraganů s Řehořem Ninským do Říma se odebrali, a tam celou věc řádně vyložili, aby papež s biskupy, t. j. na sněmě spor rozřešiti, a co právem jest, ustanoviti mohl. Ostatní usnesení splitského sněmu potvrdil papež [2]). Co se dále stalo, nelze s jistotou říci. Poněvadž však slovanský obřad skoro 140 let v pokoji trval, musil slovanský biskup Řehoř Ninský jeho schválení od papeže Jana X. dosáhnouti; neboť jinak jeho pokojné trvání v Chorvatsku vyložiti nelze. Však veliká pohroma stihla slovanský obřad za panování krále Petra Křesimíra IV. (II).

Král Petr Křesimír, syn Štěpána I., byl nejslavnějším panovníkem chorvatským. On rozšířil hranice své říše, získav pomořskou Dalmacii, od r. 995. Benátčanům poplatnou. Arcibiskup i město splitské uznali jej za svého pána; pročež připojil k svému titulu ještě název krále dalmatského. On zřídil dvoje nové biskupství: v Bělohradě na pomoří a v Kninu. Kninský biskup, jehož diecése dosahovala až ke Drávě, obdržel název chorvatského biskupa a stal se nejvyšším kancléřem, který stále dlel u dvora [3]).

[1]) Can. X.: Ut nullus episcopus nostrae provinciae audeat in quolibet gradu slavinica lingua promovere; tamen in clericatu deo deservire. Nec in sua Ecclesia sinat eum missas facere; praeter si necessitatem sacerdotum haberet; per supplicationem a Rom. Pontifice licentiam ei sacerdotalis ministerii tribuat. Ginzel l. c. Appdx. p. 78.

[2]) Srv. Ep. confirmat. Joann. P. X. ad Joann. Archiep. Salonit. „Quia in vobis".

[3]) Slovanské Starožit. p. 674.

Za krále Petra Křesimíra nastaly osudné časy slovanskému obřadu. Slavila se r. 1068.[1]) splitská synoda, které předsedal jakožto papežský legát Maynard, kardinál-biskup ze Silvy Kandidy, a na níž bylo uzavřeno: aby budoucně nikdo neopovažoval se konati služby Boží v jazyku slovanském, ale toliko v latinském nebo řeckém, a aby žádný Slovan nebyl připuštěn k sv. svěcení (který by neuměl též latinsky). Pravili na sněmě, že slovanské písmo jest gothické, kteréž jakýsi bludař Methoděj vynašel, v něm mnoho proti katolické víře psal, a proto za trest Boží náhlou smrtí prý zemřel. Toto usnesení potvrdil papež Alexander II., a bylo také provedeno. Slovanští kněží byli velikým zármutkem naplněni, poněvadž jejich kostely byly zavřeny, a služby Boži v jejich jazyku umlkly. Tu vypravili se z jejich středu poslové do Říma, aby papeže k odvolání onoho usnesení pohnuli. Bohužel panovala veliká nevědomosť jak u slovanských kněží, tak i v Římě. Slovanští kněží nemohli pro svou nevědomosť zachovati česť našeho velikého apoštola a vyvrátiti papeži jeho bludný náhled o sv. Methodějovi, jeho obřadu a Slovanech. Myslil, že Slované jsou národem gothským, a že sv. Methoděj byl arianem[2]). Tak zostudili nepřátelé Slovanův Slovany, jejich apoštola a slovanský obřad u Apoštolské Stolice.

Od těchto časů živořil slovanský obřad; v krajinách, které připadly pod vládu benátskou, zahynul, a trval toliko v krajinách, kterým panovali králové chorvatští, později chorvatsko-uherští, jmenovitě ve Slavonii Nového potvrzení dostalo se mu od papeže Innocentia IV. (1243—1254) v Lyonu 19. března 1248. Nově povýšeny biskup sěnský (Zengg), jehož jméno známo není, jsa latiníkem věděl, že v jeho diecési konají se služby Boží po slovansku, a tu prosil papeže, aby sám také mohl je po slovansku vykonávati, a tak sjednotil se s obyčeji své diecése; spolu odůvodňoval tento obyčej tím, že písmo, kterého duchovní slovanského obřadu užívají, jest, jak oni praví, písmem sv. Jeronyma. Papež maje zření, jak sám praví, k tomu, že řeč jest podrobena věci, a nikoli věc řeči, dovolil biskupovi, aby tam, kdež onen obyčej se zachovává, též na

---

[1]) Ginzel. l. c. p. 121. n. 3.

[2]) Thomas, archidiac. Spalat. (1200—1268), in sua „Hist. Salonitanorum Pontif. atque Spalat." ap. Schwandner. Scriptores rerum Hungar. T. III. 552. 554; ap. Ginzel l. c. Appdix. p. 89; Farlat. III. 127—130.

dále se zachovával, jenom aby pro různosť písmene smysl nebyl porušen [1]; t. j. aby překlad liturgických knih byl věrný. Bez pochyby slovanští duchovní chtějíce slovanského písma hájiti proti svým protivníkům vydávali je za písmo vynalezené sv. Jeronymem, poněvadž myslíce, že Slované a Gothové jsou jedno, věděli, že Jeronym byl rodem ze Stridonu, který Gothové ztroskotali, a s učenými gothskými duchovními obcoval. Jako nemohli Slované vyvrátiti bludný náhled latiníkův o sv. Methoději, tak opět tito nebyli s to, aby vyvrátili jejich domněnku o sv. Jeronymovi [2].

Po smrti Petra Křesimíra Velikého zmocnil se žezla Slaviša (1074—1075), o jehož rodu nic se neví. Však již v druhém roku svého panování byl od normanského vůdce přepaden, jat a do Apulie zaveden. Po něm byl za krále zvolen Demetr Zvonimír, bývalý od Slaviše sesazený ban chorvatský. Synovec Petra Křesimíra IV. Štěpán, kterého strýc nemaje dětí již r. 1066. za nástupce ustanovil, a Slaviša k trůnu nepřipustil, vstoupil na radu velmožů do kláštera odloživ název králeviče. Zvonimír (1075—1087) chtěje vládu svou upevnit, poddal se dle rady solinského arcibiskupa Vavřince pod ochranu Apoštolské Stolice; začež jemu papež Řehoř VII. dle žádosti jeho skrze tři vyslance znaky královského důstojenství, totiž meč, prapor, žezlo i korunu poslal. Slavné korunování bylo 9. října 1076 v chrámu sv. Petra v Starém Solině vykonáno. Zvonimír zavázal se papeži k ročnímu placení 200 byzantských dukátův, a daroval klášter sv. Řehoře ve Vrané, aby byl jeho legatům vždycky za byt [3]. Úmysl papeže Řehoře VII. byl velikolepý. Jako bystrý politik předvídal nutný pád východního císařství, a tu snažil se katolickou říši Chorvatův upevniti a s Apoštolskou Stolicí pevně spojiti, aby jednou stala se dědicem Konstantinopole, chránila Západ na Východě, a byla hradbou proti islamu. Bohužel zmařili Řekové záměry papežů s Jihoslovany na velikou škodu těchto.

Panování Zvonimírovo pokládá se za jednu z nejšťastnějších dob dějin chorvatských. Po jeho smrti byl za krále zvolen Štěpán II., synovec Křesimíra IV., jenž z kláštera vystoupil, a byl v Šibeníku 8. září 1089 za krále korunován. Po

[1] Raynaldus in Annal. eccl. ad ann. 1248; Ginzel, Appdx. p. 92.

[2] Ginzel Slavenapost. p. 124—126.

[3] Srv. Slovanské Starožit. p. 674; Damberger IV. 932. 933.

brzkém skonání (okolo r. 1090) tohoto, jak se zdá na těle i na duchu slabého panovníka, posledního z královského rodu Držislaviců, nastalo v říši dokonalé bezvládí. Ve všeobecném zmatku povolal jeden z chorvatských županů, nepochybně jménem své strany, mohutného a ctnostného krále uherského Ladislava na trůn chorvatský, který přijav to povolání, vtrhl okolo r. 1091. do země mezi Dravou a Savou, a dobyv jí ustanovil svého synovce Alma za knížete země. R. 1091—95. založil v Záhřebě biskupství, jehož prvním biskupem stal se Duch, rodem Čech. Po jeho smrti zmocnil se Koloman, bratr Almův, brannou rukou Bělehradu (r. 1097). Pochybuje o vítězství začal s Chorvaty vyjednávati o mír, a dosáhl toho, že byla s obou stran řádně uzavřena a přísahou stvrzena smlouva. Chorvati uznali Kolomana a potomky jeho za krále, tento pak jim přislíbil zachování a hájení všech práv, svobod a zřízení. Potom byl Koloman r. 1102. od arcibiskupa splitského Krescentia v Bělehradě za chorvatského krále korunován. Od této doby náležejí Chorvaty ke koruně uherské [1]).

§. 242. *Obrácení Srbů, a jejich další církevní dějiny* [2]).

Srbové sousedili s Chorvaty v Zatatransku, sedíce na řekách Visle a Dičici. Za panování císaře Heraklia vládli nad nimi dva bratři, z nichž mladší se svým lidem vytáhl a útulku u císaře Heraklia hledal, kterýž jemu kraj v náměstnictví soluňském (in Thessalonicensi themate) v okolí města Serbice na řece Haliakmonu za obydlí vykázal. Po nedlouhém čase znelíbilo se Srbům v těchto jejich sídlech, a s dovolením císařovým nastoupili na zpáteční pochod do dřevní vlasti. Však přešedše Dunaj litovali svého předsevzetí, ohlíželi se po nových sídlech, a tu vyjednali si skrze místodržitele v Bělehradě u císaře Heraklia novou vlasť zvlažovanou řekami Drinou, Bosnou a Vrbasem, která však byla ještě v moci Avarů. Dobyli jí na nich, obsadili ji, a částky její dostaly slovanská jména: Srbsko, Bosna, Neretva, Záchlumí, Travunia, Konavlje

---

[1]) Srv. Slov. Starožitn. p. 674. 675.

[2]) Slov. Starožitnosti p. 634—662. — Počátky křesťanství mezi Slovany; od Ježka. p. 41—54. — Patronové srbští; rozprava od Šmídka v „Časopise kat. duch." 1877. pp. 1. sq. 95. sq. 183 sq.

a Dukla čili Dioklea. Těmto krajinám byli představeni županė, stojíce pod vrchní vládou velikého župana, sídlícího ve vlastním Srbsku v Desnici, kterýž opět byl pod rukou císaře jakožto vrchního pána země. Všechno sběhlo se v letech 636—640 [1]).

Okolo r. 640. obrátil se císař Heraklius ku papeži, aby Srbům věrozvěsty poslal. Papež vyplnil žádost císařovu, četní přijali křest, jiní zůstali pohany, a když r. 641. Srbové z panství řeckého se vyprostili, zmizelo mezi nimi také křesťanství [2]).

Druhé pokřesťanění stalo se za knížete Muntimíra, který pomocí Borisa, krále bulharského, stal se samovládcem. Muntimír podal se v ochranu východního císaře Basilia, vypravil posly k němu, a prosil za věrozvěsty. Srbové přijali křest okolo r. 868, a obdrželi samostatné biskupství v Dukle [3]). I Neretčané, kteří v nepřístupných horách bydlili, a nejdéle přijetí křesťanství odpírali, pročež od křesťanských Srbů jednoduše Pohany nazýváni bývali, poslali posly ke dvoru konstantinopolskému s prosbou za věrozvěsty, a dali se pokřtíti [4]).

Naši slovanští apoštolé Cyrill a Methoděj nepůsobili sice v Srbsku, ale jejich slovanský obřad vnikl i tam, a zavládl.

Po smrti Muntimírově (okolo r. 890.) nastaly vnitřní spory o stolec velkožupanský; země závisela brzo na Kt., brzo na Bulharech. Když církevní sněm splitský r. 925. slovanskou bohoslužbu zakázal, stávali se Srbové k Římu chladnější, a přilnuli ke Kt.; že však celý národ od Apoštolské Stolice se neodloučil, jest zřejmo ze zařízení nového sídla biskupského pro Srby v Baru. Jaký poměr Srbska k Římu v pozdějších letech panoval, nelze určiti. Když Štěpán Bojislav r. 1040. proti Řekům povstal a dvakráte je porazil, vstoupil opět v užší spojení s Římem; jeho syn a nástupce Michal (1050—1080) přivinul se úzce ku papeži Řehoři VII., přijal od něho odznaky královského důstojenství, a jmenoval se „králem Srbským." Královským stolcem jeho jakož i arcibiskupským bylo město Dukle, a v zemi nebylo jiných kněží nežli římských. Panoval 30 let slavně a v pokoji. Jeho syn Konstantin Bodin dal z návodu své manželky Jakvinty, rodem Italky, všechny své pří-

---

[1]) Srv. Slov. Starožit. p. 635—637.

[2]) Constant. Porphyr. de adm. Imp. c. 32; srv. Slov. Starožit. p. 643.

[3]) Constant. Porphyr. l. c. c. 29; Farlat. III. 56; Slov. Starožit. p. 644.

[4]) Constant. Porphyr. l. c. c. 36. 29; srv. Počátky křesťanství mezi Slovany od Ježka str. 45.

buzné o hrdlo připraviti. Po krátkém bezvládí domohl se srbského trůnu Vlkan (1089—1105), župan raský, nevědomo, byl-li příbuzný královského rodu čili nic. V té době byli srbští biskupové barské metropoli podrobeni. Roku 1120. dosedl na stolec velkožupanský Bela Uroš, župan raský (1120—1136), který byl dle některých blízký příbuzný Vlkanův, dle jiných krále Michala. On jest praotec domu Nemanova, a jeho manželka byla z knížecího rodu franckého, t. j. německého [1]). Po něm panovali jeho synové Čudomil (Čedomil, okolo roku 1136—1152) a Těchomil čili Těša (1152—1165) pod vrchním panstvím východního císaře Manuele [2]). Těchomil byl velmi nakloněn církvi katolické, a usiloval ji po celém Srbsku zavésti, aby takto náklonnosť a pomoc Západu sobě získal, a nenáviděného jařma řeckého se sprostil. On daroval ostrov Meletu (Mlit) třem benediktinům [3]). Císař Manuel jsa s Těchomilem pro náklonnosť jeho k Uhrům nespokojen, sesadil jej a povýšil na stolec velkožupanský jeho nejmladšího syna Štěpána Nemanje (okolo r. 1165.), jímž se počíná nová jistější a stkvělejší doba srbských dějin [4]).

Štěpán Nemanja narodil se r. 1114. v Rybnici v Zetě, a byl v chrámu sv. Michala archanděla, však jak se zdá, podle obřadu Bogomilů pokřtěn. Seznavše rodiče neplatnosť bogomilského křtu, dali jej po katolicku, ale řeckým obřadem pokřtiti od biskupa Leontia v chrámu sv. apoštolů Petra a Pavla v Rase, kteráž (nyní Nový Pazar) stala se sídlem srbských králův. On podrobil své bratry bitvou u Zvěčana (r. 1170.) a nazval se po tomto vítězství panovníkem „z Boží milosti.“ Po smrti císaře Manuele († 1180), použiv zmatků byzantských, vymanil svou vlasť z poručenství řeckého, sjednotil rozptýlené části srbské v jeden celek, rozšířil znamenitě svou říši, a stal se samostatným mohutným panovníkem Srbska. Když císař Fridrich Rudovous ke křižácké výpravě se strojil, vyslal k němu poselství na říšský sněm v Chebu r. 1188. odbývaný, a nabízel mu při pochodu volný průchod a pohostinství ve své říši. Danému slibu dostál slavně, ano setkav se s císařem v Niši

---

[1]) Počátky křesťanství mezi Slovany p. 46. 47; Slov. Starožitnosti p. 644—646.

[2]) Slov. Starožit. p. 646.

[3]) Patronové Srbští. Časop. kat. duch. 1877. str. 12.

[4]) Slov. Starožit. p. 646.

byl hotov i válečnou pomoc jemu poskytnouti, kdyby Řekové, jak se proslýchalo, nějak výpravě se protiviti chtěli.

Chtěje svou říši upevniti pracoval o zvelebení křesťanského náboženství u svého národa. Patronem jeho povždy byl archanděl Michal, jehož obraz stkvěl se na praporech srbských vojů. Památku jeho oslavoval výročně s okázalostí všemožnou. Založil mnoho klášterů, chrámův a škol. Panovav nad svou říší slavně a mohutně po 37 let, vstoupil k radě svého nejmladšího syna Rastka, kterýž jako řeholník Sáva (Sabas) se nazýval, do řehole. Vládu nad Srbskem postoupil svému staršímu synu Štěpánovi. Do řehole byl přijat od biskupa Kallinika v srbské lavře ve Studenici (25. března 1195), a obdržel jméno Simeon. I jeho manželka Anna přijala řeholní roucho pod jménem Anastasie. Řeholí musíme zde vyrozumívati život poustevnický. Krásně píše o tom cestovatel Kanitz: „Až dosud ukazuje se jeskyně ve průsmyku Mlavy, kde veliký světec žil a modlil se; zde přikázal bodrobublavé Mlavě utišení, aby šumotem svým nevyrušovala ho ve čtení kněh posvátných; až dosud jest na témž místě zrcadlo řeky hladké a klidné." Též u Studenice jest jeskyně pod jménem Isponica, kterou Srbové za posvátné místo pokládají myslíce, že světec po delší dobu v ní prodléval. Po dvou letech ve zbožné samotě u Studenice ztrávených odebral se Simeon Nemanja za svým synem Sávou na horu Athos (2. listopadu 1198). Zde vystavěl znova klášter chilandarský, v ssutinách ležící, bohatě jej nadav a chrámem ke cti Panny Marie Hromničné opatřiv. Od císaře Aleše Komnenského dosáhl výsadu, aby dotčený klášter stal se majetkem knížat srbských, žádné jiné moci leč císařské přímo podřízeným; od té doby nazývá se až podnes klášterem srbským. Řeholnímu životu oddal se pod vůdcovstvím svého syna s takovou horlivostí, že všechny své druhy obdivem naplňoval. V konání zbožnýeh skutků dokonal dni svého činného života, usnuv v náručí svého syna Sávy 13. února 1200 maje věku svého 87 let. Později byly jeho ostatky z kláštera chilandarského do jeho oblíbené samoty u Studenice s velikou slávou přenešeny (21. února 1208). Jeho svátek slaví se dne 13. února, kdy duši svou Pánu odevzdal [1]).

---

[1]) Srv. Patron. Srbští „Sv. Simeon Nemanja". Časop. kat. duch. 1877. str. 11—31.

Sv. Štěpán Simeon Nemanja byl katolíkem, který povždy kráčel v šlépějích církve římské, a zachovával její přikázaní, jak o něm praví jeho syn Štěpán v listu ku papeži Innocentiovi III. [1]).

Štěpán Nemanja odevzdal vládu nad Srbskem svému druhorozenému synu Štěpánovi, a třetímu Vlkanovi odevzdal Dalmacii a Dioklecii (Duklju), t. j. nynější Černou Horu, vyjma Moraču, pak jižní Dalmacii od Kotoru a částku severní Albanie až k řece Drimci. Vlkan přilnul k víře katolické, chtěje pomocí Západu upevniti se proti svému bratru velkožupanu Štěpánovi, kterého měl býti se svým údělem poslušen, a pak urovnati zmatené náboženské poměry v Bosně, kde panoval ban Kulin (1168—1204), uznávaje zprva vrchní panství srbské, později uherské nad sebou. Kulinovy časy velebí se ještě dnes v Bosně, však ve věcech náboženských byl příliš povolným své manželce, oddané sektě Bogomilů. Biskup tamější, od papeže Celestina III. († 1198) ve své důstojenství povýšený, jsa tajně učení bogomilův oddán, přestoupil k němu veřejně, vida, že choť banova těmto bludařům přeje, a zřekl se poslušenství papeže a svého metropolity. Za těchto rozháraných církevních poměrů poslal Vlkan posly ku papeži Innocentiovi III. s prosbou, aby v tyto země své legáty poslal jich uspořádat. Po jeho žádosti poslal papež v prosinci r. 1198. Jana z Kasemaria, představeného papežské kaple, a podjahna Simeona s listy k Vlkanovi a jeho manželce, velkožupanovi a jeho manželce, a dioklejskému (čili barskému) arcibiskupu Janovi. Papežští legáté svolali, jak viděti jest z listu Vlkanova ku papeži, v němž jej nazývá „náměstkem Kristovým, sv. římské církve nejvyšším biskupem a všeobecným papežem", synodu do města Baru (r. 1199.), která bezženství kněží, kterého církev srbská posud neměla, tam zavedla, stanovíc s velikou opatrností přechod od manželství kněží k jejich bezženství; kněží a jahnové, kteří se před svěcením oženili, směli podržeti své kostely, když jejich manželky slib čistoty před biskupem učinily; když manželky to učiniti se zdráhaly, ztratili své kostely, ale mohli s manželkami dále žíti; manželství uzavřená po svěcení byla za neplatná prohlášena. Mimo to

---

[1]) Inter Innocent. III. Epp. II. 177. Protož jest Naučný Slovník, 1870 str. 924 na omylu, čině ze Štěpána Nemanje horlivého rozkolníka, který prý latinské vyznání, k němuž se v mládí klonil, ze své říše vytiskl.

zakázala synoda simonii, a odstranila četné zlořády. Usnesení sněmu podepsali arcibiskup Jan a šest biskupů [1]). Lid i kníže Vlkan přilnuli upřímně k Apoštolské Stolici [2]).

S podobnou příchylností k Apoštolské Stolici psal r. 1199. i velkožupan Štěpán list k témuž papeži, v kterém uznává jej za hlavu veškeré církve a svého duchovního otce, dokládaje, že v tom šlépějí svého otce následuje. „My zajisté," praví, „toužíme povždy kráčeti ve šlépějích církve římské, a vždycky zachovávati přikázaní sv. římské církve" [3]). V témž listu žádal, aby papež opět legáty do Srbska vyslal, a jemu název Srbského krále udělil [4]). Papež, nemaje proč by o Štěpánově upřímnosti pochyboval, poručil arcibiskupu barskému Janovi, kterého v listu k uherskému králi Emerichovi arcibiskupem albanským nazývá, aby Štěpána za krále srbského korunoval. Avšak uherský král Emerich zpříčil se proti papežovu rozkazu s takovou urputnou nevolí, že tento v listu k Emerichovi vyznává, že toliko jemu k vůli, ačkoli nikoli bez jakési rozpačitosti od tohoto úmyslu upustil.

Na počátku r. 1202. přepadl Emerich Srbsko, vyhnal Štěpána ze země, a dosadil na jeho místo Vlkana, který svrchovanosť uherskou nad sebou uznávati musil. Vlkan obnovil svou prosbu v Římě za udělení titulu královského. Poněvadž teď z Uher žádné námitky se nečinily, poručil papež v dubnu 1203 kološskému arcibiskupovi, aby nejprvé do Srbska se odebral, tam velkožupana s jeho preláty a župany u víře katolické utvrdil, svazek jejich s patriarchou Konstantinopolským rozřešil [5]) a pak jej za krále korunoval. Ale arcibiskup bezpochyby vlivem uherského krále nevykonal úkolu od papeže na něho vznešeného hned, tak že teprva následujícího roku Vlkan královského důstojenství došel [6]).

---

[1]) Mansi XXII. 699 sqq. a 706; Hard. VI. pars 2. 1951 sqq.; Hefele V. 701; srv. Hurterovu „Gesch. des Papstes Innocenz III." Hamb. 1836. 2. Aufl. 1. Bd. str. 207—209; 296. 297; a rozpravu: „Patronové Srbští" v Časop. kat. duch. 1877. str. 96—98.

[2]) Arcibiskup barský praví ve své zprávě o této synodě ku papeži: „Legati vestri — ita cum prudentia et honestate tractarunt, ut Dominus Rex et totus populus eorum opera commendantes ad pedes Sanctitatis Vestrae effecti sint modis omnibus promptiores". Inter Ep. Innocentii III. L. II. 178.

[3]) L. c. II. 177.

[4]) Innocent. III. Epp. VII. 127.

[5]) L. c. VI. 24. 25.

[6]) Srv. rozpravu „Patronové Srbští" v Časop. kat. duch. 1877. str. 98—102.

Co se týká svrchu dotčené rozepře v církvi bosenské, tu s úspěchem působil papežský legát Jan. Svolána byla roku 1203. synoda, kteréž byl přítomen ban Kulin a vyslanci Patarenů čili Bogomilův, již o to usilovali, aby výhradně byli křesťany a „bratřími“ nazýváni. Tito zřekli se veřejně svých dosavadních bludův, a slíbili stálé poslušenství katolické církvi. Legát poslal o tomto šťastném výsledku papeži zprávu, a radil jemu, aby více latinských biskupů do Bosny odeslal. Potom odebral se k uherskému králi, který všechna synodální ustanovení stvrdil, a odevzdal je synovi Kulinovu, který v zástavě u jeho dvora dlel; spolu zavázal jej k svědomitému zachovávání dotčených církevních předpisů pod pokutou 1000 marek, z nichž by polovice připadla papeži, druhá polovice královské pokladně, kdyby sám opět v sítě bludařství se zapletl, nebo bludařů chránil [1]).

Po smrti uherského krále Emericha smířil Sava rozdvojené bratry. Štěpán, byv ze Srbska vyhnán, utekl se ke svému bratru Savovi, spolu ho prose, aby přenesl kosti jejich otce z kláštera chilanderského do Studenice, a při těchto posvátných kostech zavedl mír mezi bratřími. Hlasu bratrského uposlechl Sava, odebral se 13. února 1203 do Studenice, kde v týž den uložil kosti otcovy v mramorový hrob, a přivedl bratra Vlkana k tomu, že uznav bezpráví spáchané na Štěpánovi, prosil tohoto za odpuštění a slíbil, že se příště Záchlumím a Hercegovinou spokojí. Na památku tohoto smíření vystavěl Sava veliký chrám ke cti Nanebevstoupení Páně v Žiči, kteréžto město později sídlem srbského arcibiskupství se stalo. Smířením bratří utuchla jaksi jejich náklonnost k Západu, však nikoli na dobro.

Roku 1205. umřel v Konstantinopoli hrdinný dože benátský Jindřich Dandalus. Jeho vnučka, seznámivši se se Štěpánem, stala se jeho chotí. Jejími přímluvami, jakož i těch, kteříž ji byli provázeli, dal se Štěpán pohnouti, že r. 1217. poslal posly ku papeži Honoriovi III., kteří měli před papežem dosvědčiti příchylnost jeho k církvi římsko-katolické, a spolu ho žádati, aby jemu dávno žádaný královský titul udělil. Honorius III. svolil k této prosbě, a dal ho korunovati „za krále v Rasii“. Bezpochyby pominul papež název krále srb-

[1]) L. c. str. 100. 101.

ského, aby nevznikly z toho jména spory s králem uherským Ondřejem, který v Palestině prodléval; neboť králové uherští. osobujíce si vrchní panství nad Srbskem, přikládali si k ostatním titulům též titul krále srbského. Však nicméně zněl úplný titul Štěpánův: „Z Boží milosti král vší srbské země, Dioklitie i Travunie i Dalmatie i Zachlumie" [1]). Král Ondřej, vrátiv se z Východu, nesl nelibě toto povýšení Štěpánovo; však papež hájil ho s takovým důrazem, že chtěl uherskému králi zakázati, aby se více králem srbským nepsal. Král Štěpán obdržel v dějinách název: „Štěpán prvověnčany". Tuto korunovaci vypisuje Dometian, životopisec sv. Savy a mnich chilanderský, jenž byl očitým svědkem této korunovace, takto: „I vyvolil (Sava, tehdáž již arcibiskup) jednoho ze svých učenníkův, nejdůstojnějšiho biskupa Methodia, a odeslal ho do Říma k oslaveným apoštolům Petru a Pavlu, a k velikému těchto světců spoludědici ku papeži veliké římské říše. I přidal jemu dary jich svatosti důstojné, aby i oni na vzájem jeho vlasť požehnali a pravověrného knížete jeho vlasti korunovati ráčili. Psal též list ku papeži, vznešenému náměstku svatých a oslavených apoštolů, zároveň dávaje mu zprávu o viditelné milosti, jakou byl od Boha korunován (totiž důstojenstvím arcibiskupským). Spolu žádal ho, aby mu apoštolské požehnání udělil, a poslal posvěcenou korunu, kterouž by bratra korunovati mohl jakožto krále vlastenecké své říše. Bůh však rozkázal — svatému apoštolů na Stolici nástupci vnuknutím Ducha sv., aby tu posvěcenou korunu odeslal. — I přinešena jest posvěcená koruna do vlasti; i blahoslavil, obdržev ji, přednosta dobrodějce svého za všechno, co mu poskytl. I zavolal pravověrného svého bratra, velkožupana Štěpána ve velebné arcibiskupské sídlo Jidické (Jidicensem) — a mezi službami Božími vzal posvátnou korunu do svých rukou, vložil ji na hlavu svého zbožného bratra, a pomazal ho milostí Ducha svatého v království, aby pak nazýván byl Pánem Králem [2]).

[1]) Slovanské Starožit. str. 647; n. 37.

[2]) Viz tato slova v rozpravě „Patronové Srbští" l. c. str. 103. 104. Naučný Slovník jest na omylu, pravě na str. 925, že Sava svého bratra korunoval způsobem církve východní (1222) na krále, a upevnil pravoslaví v Srbsku jmenovitě ustrojením církevní hierarchie. Šafařík praví ve svých „Slov. Starožitnostech" str. 646: „Štěpán byl na království korunován korunou z Říma skrze biskupa Methoda obdrženou l. 1222." Poznámku Šafaříkovu (l. c. n. 35):

Štěpán panoval šťastně až do r. 1228. Poslední léta byl trápen nebezpečnými nemocemi a chtěl se státi řeholníkem. Před smrtí oblekl ho Sáva v řeholní roucho, dada mu jméno Simeon; a on skonal v jeho náručí 24. září 1228, v kterýž den ctí Srbové jeho památku. Zanechal po sobě čtyři syny: Radoslava, Vladislava, Štěpána a Predislava, z nichž nejstaršího Radoslava za krále pomazal a slavně o přesnicích téhož roku korunoval. Nejmladší Predislav stal se mnichem a později arcibiskupem pod jménem Savy II.[1]).

Upravitelem čili organisatorem církve srbské jest sv. Sava. Sava byl třetí syn velikého župana Štěpána Nemanje, původně zvaný Rastko. Z vlastního popudu odebral se, maje věku svého 17 let, na sv. horu Athoskou: tam v ruském klášteře sv. Pantaleona obdržel s řeholním rouchem jméno Sava; záhy dle přání hegumenova odebral se odtud do kláštera Vatopedi. Soluňský metropolita posvětil ho na kněžství a učinil archimandritou, po čemž ku prosbě svých bratří Vlkana a Štěpána převzal nejvyšší správu kláštera chilandarského. Ve věcech téhož kláštera cestoval do Nicee, kde s velikou poctou byl přijat od tehdejšího císaře Theodora Laskara a patriarchy Germana. Jeho působením byla dcera císaře zasnoubena Radislavovi, prvorozenému synu Štěpána Prvověnčaného. Téhož roku 1221. byl od císaře a patriarchy ustanoven za samostatného arcibiskupa (αὐτοκέφαλος) srbského a pomořského. Jako arcibiskup šířil pravé křesťanské smýšlení mezi věřícími, vymítil z církve srbské, kteráž pro blízkosť kacírstev a bludův, jmenovitě bogomilů, spíš úhoru nežli květoucí vinici se podobala, koukol bludařského učení a rozkolnických podnětí, a upevnil víc a více se zmáhající učení katolické[2]).

Největší zásluhy o Srbsko dobyl sobě arcibiskup Sava zavedením hierarchického řádu; měláť církev srbská, jak vzhledem na počet obyvatelstva, tak i vzhledem na jeho duchovní potřeby, příliš málo biskupských sídel. On rozmnožil počet jejich na 12, jak sám Martinov dokládá, „ritus graeci“ (obřadu

„Památovati sluší, že tehdáž v rukou Latinův byl Carhrad“, kterouž oslabiti chce dosah zaslání koruny královské z Říma, nelze vysoko ceniti, poněvadž cesta do Nicee byla Srbům volna.

[1]) Srv. rozpravu „Patronové Srbští“ l. c. str. 105. 106.

[2]) Tak dokládá životopisec sv. Savy, Jan Tomek Marnavický; srv. rozpravu „Patroné Srbští“ l. c. str. 184.

řeckého). Sídla jejich byla tato: ve Chlumě v Stoně s chrámem Panny Marie, v Dioklei v Zetě s chrámem sv. Michala, v Debři (mezi Chlumem a Travunií) s chrámem sv. Mikuláše, v Budimli s chrámem sv. Řehoře, v Rase s chrámem ss. apoštolů Petra a Pavla, v Chvostně (v Studenici) s chrámem Panny Marie, v Prizreně s chrámem Panny Marie, v Gračanici s chrámem Matky Boží, v Toplici s chrámem sv. Mikuláše, v Braničevě též s chrámem sv. Mikuláše, v Bělehradě s chrámem Panny Marie; poslední biskupství založil v Moravici s chrámem sv. Archilia. Těmto biskupům poručil všude hlásati učení katolické, neohroženě se ho držeti a po příkladě ss. apoštolův a církevních otcův ho hájiti. Potom korunoval, jak již vypravováno bylo, svého bratra Štěpána korunou od papeže Honoria III. po biskupu Methodiovi poslanou.

Po smrti Štěpánově korunoval sv. Sava jeho syna Radoslava v Prištině za srbského krále a putoval potom do Palestiny. Radoslav byl slabým panovníkem, a zapudil svého mladšího bratra do Dráče (Durazzo). Poněvadž lid s Radoslavem byl nespokojen, oblekl ho Sava v mnišské roucho v Studenici, a korunoval za krále mladšího jeho bratra Vladislava (okolo r. 1234.). Potom chtěje r. 1235. nastoupiti zase na pouť do sv. země, svolal církevní sněm, na němž svého učenníka Arsenia za svého nástupce v arcibiskupství ustanovil. V Jerusalémě přijal jej s velikou poctou tamější patriarcha Athanasius. Na zpáteční cestě rozstonal se náhle v Ternově v Bulharsku, a skonal tam 14. ledna 1237. Král Vladislav a arcibiskup Arsenius převezli jeho tělo do Srbska a pochovali v milešovském klášteře, v pozdější Hercegovině, která po něm sloula „vévodstvím sv. Savy“. Tam odpočívalo po 360 let, k němuž hojné pouti se konaly. Když se Turci Milešova zmocnili, odvezli r. 1595. sv. tělo do Bělehradu a tam je spálili [1]). Sv. Sava byl též spisovatelem.

V Srbsku spatřujeme dvojici v církevním životě; zápasili tam dva živlové o nadvládu: východní rozkolnický a západní katolický. Nejznamenitější srbští králové a spolu říšští patronové byli katolíci lnoucí k Římu; tutéž dvojici lze pozorovati v církevních stavbách, totiž živel východní čili byzant-

---

[1]) Srv. rozpravu „Patronové Srbští“, a sice „Sv. Sava, arcibiskup“, l. c. str. 183—188.

ský, a západní čili italsko-dubrovnický. Bohužel v dalším vývoji vzal směr byzantinsko-rozkolnický vrch nad katolickým; církev srbská stala se k veliké škodě národa srbského rozkolnickou až do dnešního dne [1]).

§. 243. Obrácení Bulharů [2]).

Bulhaři sídlili prvotně na Rusi mezi řekami Volhou a Kamou blíže chvalinského moře a v černomorském přímoří, a přistěhovali se do nynějšího Bulharska v sedmém století. Byli čudského plemene a ne slovanského. Tito na počet mužstva sice ne četní, ale udatní a ve válečnictví vycvičení vtrhli do krajin mírumilovných Slovanův, ujali vrchní vládu nad nimi, sbratřili se s novými svými poddanými tak, že přijavše jejich řeč, mravy a způsob života, konečně s nimi za jedno též křesťanské náboženství, národnosť svou docela změnili, stavše se z uralských Čudů podbalkanskými Slovany. Na oběnu toho přijali Slované od těchto svých pánův jméno Bulharův a zachovali je až po dnes. Stalo se to ve dvou stoletích od roku 678—860 [3]), po kterýžto čas do splynutí obou národů mluvilo se v těchto krajinách po slovansku a bulharsku [4]).

Bulhaři byli pohané; však Slovanům, mezi nimiž se usadili, nebyla víra Kristova neznámou. Musíme rozeznávati obrácení Bulharův, o kterém teď řeč jest, od obrácení Slovanů v krajinách východního císařství osedlých. Slované v Moesii, Thracii, Macedonii, Thessalii a Řecku přebývající dílem v poddanosti Řeků, dílem pod vlastními knížaty, již mnohem dříve, nežli Bulhaři, ne zouplna-li, alespoň z větší částky, na víru Kristovu obráceni byli. Řečtí i latinští duchovní spěchali jich získat Kristu. Na všeobecném církevním sněmě VII. v Konstantinopoli r. 869. slaveném osvědčovali bulharští poslové,

---

[1]) L. c. str. 188—195.

[2]) Slovanské Starožitnosti od Šafaříka str. 563—602. — Počátky křesťanství mezi Slovany od Ježka str. 65—71. — Farlati Illyricum sacrum. VIII. 194. 199. — Hergenröther: Photius I. 594 sqq. — Jireček: Geschichte der Bulgaren. Prag. 1876.

[3]) Slovanské Starožit. p. 563—575.

[4]) L. c. 579.

že jejich předkové, opanovavše r. 678. Moesii, zastihli v ní řecké kněze. Vpádem Bulharů bylo křesťanství toliko přitlumeno, nikoli však udušeno a vykořeněno, jsouc stále živeno četnými jatými křesťany, Řeky i Slovany, které Bulhaři při svých vpádech do Thracie a Macedonie do svých zemí zavlékali [1]).

První křesťanské kníže bulharské byl Cerig, který z neznámých příčin Bulharsko musiv opustiti, r. 777. byl v Cařihradě pokřtěn, s kněžnou císařského rodu oddán a patriciem jmenován [2]).

Mohutný panovník Bulharův Krumus založil na počátku 9. století mocnou říši, kteráž obsahovala Bulharsko, Valašsko a celé Potisí až ku Pešti a Tatrám, zabil ve válkách s Řeky r. 811. císaře Nicefora a pokoušel se o dobytí Konstantinopole. Vida marnosť pokusu, upustil od něho, hubil krajiny a dobyl Adrianopole. Nesčíslné množství zajatých po Thracii a Macedonii bylo r. 813. do Bulhar zavlečeno, mezi nimiž byli biskupové a kněží, kteří pohanům učení Kristovo hlásali. Nástupce Krumův Mortagon (815—836), vida, že křesťanství den ode dne víc a více se rozšiřuje, dal Manuele, zajatého biskupa adrianopolského, s třemi jinými biskupy a 374 jatými popraviti. Po něm nastoupil na vládu Presiam, a po tomto jeho syn Boris, u Byzantinců Bogoris zvaný (asi od r. 843—888 · † 907). V první polovici svého panování vedl mnohé války se Srby, Dalmaty a Řeky, však neštastně; což nutně mysl jeho sklíčenosti naplňovalo, a křesťanství, kteréž jemu neznámo nebylo, jej přibližovalo.

Obrácení Borisovo ke Kristu jest nejdůležitější událostí v dějinách bulharských, však průběh jeho jest temnou rouškou zahalen, že nelze plné jasnosti o něm nabyti, a učenci na základě zmatku pramenů v různé náhledy se rozcházejí [3]).

Stálým stýkáním se s křesťany, jmenovitě s křesťanskými zajatci, měl Boris nějakou známosť o křesťanství. A tu nějaký mnich Theodor nebo Konstantin Kupharas v zajetí držaný nabyl vlivu na knížete, však ke křesťanství nepohnul jeho. Tohoto mnicha vyměnila císařovna Theodora za sestru knížete Borisa, kteráž jsouc asi dvě léta stará, byla do Konstantino-

[1]) L. c. 586—589.
[2]) Počátky křesťanství mezi Slovany p. 57. 58.
[3]) L. c. 58; Slov.

pole zavlečena, tam v křesťanství vychována, a zůstala tam po 38 let. Tato princezna, navrátivši se do své vlasti, namlouvala svému bratrovi, aby se stal křesťanem, ale nadarmo. Teprva hlad v zemi zuřící přiměl Borisa, že volal k Bohu křesťanskému za pomoc. Rozhodným na jeho obrácení byl obraz posledního soudu, který vymaloval mnich Method, prodlévající při jeho dvoře. Kníže, vida, pokud smrtelníku to lze, hrůzy onoho soudu a patře na osud zavržencû, byl ve svých útrobách tak otřesen a dojat, že žádal Methoda, aby ho křesťanské víře vyučil, a on tak oněm hrůzám ušel [1]).

Tento Method byl asi náš slovanský apoštol, sv. Method, bratr Cyrillův. Toto přesvědčení spočívá na dobrých důvodech [2]), jest zakotveno ve víře Slovanů, jmenovitě Bulharů, kteří ss. Cyrilla a Methoda za své apoštoly pokládají, a jejich slavnosť v nově zřízeném svém exarchátě na den 23. května

---

[1]) Theophan. Contin. IV. 15. p. 163 ed. Bon.; Cedr. II. p. 152. 153; Baron. ad ann. 845 n. 9. 10.; Pag. ad ann. 866. n. 2.

[2]) O působení sv. Methoděje u Bulharů mluví legenda moravská, řkouc c. IV.: „Vypraviv se (Method) přišel nejprve k Bulharům, jež s pomocí Boží milosti svým kázaním na víru obrátil". Prameny Dějin Českých. V Praze. 1873. Díl I. str. 101; Ginzel Appdx. p. 13. — Život sv. Klementa Velického čili legenda bulharská praví c. IV.: „Ano i knížete bulharského Borisa, který byl za dob císaře římského Michala, i toho veliký Method jednak dávno již synem svým byl učinil, jednak vlastnímu svému jazyku naskrze krásnému přiučil". Prameny Děj. Českých. I. 81. Místo toto nelze jinak vykládati nežli o rozhodném vlivu, který Method na pokřestění Borisovo měl, tak že za jeho duchovního syna platil. — Konečně podání Bulharů nesmí se za málo vážiti, kteří přece budou věděti, kým hlavně Kristu jsou získáni, kdo jest jejich apoštolem.

Přesvědčení Slovanů bulharských za pravé vyhlašují: Šafařík (Slov. Starožit. str. 589), Palacký (Dějiny Národu Českého. V Praze. 1848. Díl. I. str. 137), Štulc (Život ss. Cyrilla a Methodia. V Brně. 1857. str. 54.), Ježek (Počátky křesťanství mezi Slovany str. 58. 59.), Kulda (Círḳ. Rok IV. 276, 277.), Kardinál Bartolini, Bollandisté, jesuita Rattinger v „Stimmen aus Maria-Laach". 1882. Kardinál Hergenröther praví: „Da nun die Reise beider Brüder (Cyrill und Method) nach Mähren nach der gewöhnlichen Annahme in das Jahr 863 fällt, in diese Zeit füglich die Bekehrung der Bulgaren gesetzt werden kann: so hat das Zusammentreffen des Namens sicher eine über blosse Zufälligkeiten hinausgehende Bedeutung und es wird die Identität des in Bulgarien auftretenden Mönches mit dem gefeierten Missionär Methodius auf einen hohen Grad Wahrscheinlichkeit gebracht". Photius I. 598.

položili, a není nijak rozhodnými důvody nynějších učenců vyvráceno, abychom od něho upustiti musili [1]).

[1]) Proti obrácení Borisa sv. Methodějem vyslovili se z domácích našich učenců: Jireček, Ginzel (Slawenapostel Cyrill und Method p. 38. n. 2.), Dudík (Dějiny Moravy. V Praze. 1872. Díl I. str. 100), Sasinek (Sborník Velehradský. 1883. Ročník III. str. 53).

Kdo Methodovo apoštolování u Bulharů popírají, berou zprávu pokračovatele Theofanova v pochybnost, nebo prohlašují ji na dobro za nepravdivou. Kdyby prý i pravdivou byla, mohl býti onen Method někdo jiný nežli náš apoštol, poněvadž jméno Method bylo dosti rozšířeno. Dále Řekové nebyli by prý znamenitého arcibiskupa Methoda jmenovali jednoduše malířem a mnichem. Pak mlčí o jeho apoštolování mezi Bulhary mimo uvedené legendy, všechny ostatní, jmenovitě pannonská a vlaská (Translatio s. Clementis); podobně Anastasius důvěrný přítel ss. bratří mluvě ve své předmluvě k dějinám osmého všeobecného církevního sněmu (Mansi XVI. 6 sqq.) o obrácení Bulharů, nezmiňuje se nic o jejich činnosti mezi Bulhary, ano připisuje obrácení krále s jeho Bulhary jakémus římskému knězi jménem Pavlovi; rovněž ve všech sporných aktech mezi Římem a Konstantinopolí, pokud obrácení Bulharů se týkají, neděje se zmínka o působení ss. bratří u Borisa. Pak prý onoho času, t. j. r. 863. byli Němci a Bulhaři spojeni proti Konstantinopoli a Moravanům; proto prý nemohli se ss. bratří bráti Bulharskem do Moravy, a tam na cestě nějaký čas působiti; a Bulhaři sami nebyli by slyšeli hlasu missionářů z Konstantinopole přicházejících. Konečně Bulharsko náleželo ku patriarchátu římskému, proto prý nemohla Konstantinopol vyslati missionáře na jeho území.

Však všechny tyto důvody nepřesvědčí Slovanů, že sv. Method není apoštolem Bulharů. Pravdivost zprávy pokračovatele Theofanova béře se beze všeho důvodu v pochybnost, pak lze o všem pochybovati a veškerá jistota dějepisná mizí. Řečtí kronikáři nezmiňují se mnoho o činnosti Methoda, který tenkrát arcibiskupem ještě nebyl, a tuto důstojnost od Římské Stolice obdržel; oni nevypisují jeho velikolepé činnosti na Moravě, patrně proto, že úzce k Apoštolské Stolici se přivinul, a proto zúmyslně byla jeho činnost umlčována. Za našeho Methoda přimlouvá se shoda jména a poměrů místních i časových v pramenech docela na sobě nezávislých. Když Cedrenus bulharského Methoda jmenuje Římanem, tu znamená řecké Romaios příslušníka východního císařství, které stále římským sloulo. Z toho, že činnost Methodova v Bulhařích netrvala dlouho, a jaksi byla toliko mimochodem, lze vyložiti mlčení Anastasia a jiných pramenů. Politická napnutost mezi dvorem bulharským a Konstantinopolí není tak velikou překážkou, aby sv. Method ke dvoru Borisovu byl se dostati nemohl. Jest to hustým zjevem v dějinách, že příslušníci nepřátelské říše těší se důvěře panovníkově. Konečně obojí Illyrie náležela sice prá em ku patriarchátu římskému, ale dávno byla od něho násilím za císaře Lva Isaurského roku 732. odtržena a Konstantinopoli podřízena jako

Co do roku obrácení Borisova rozcházejí se při nesprávnosti byzantských letopiscův učenci, kladouce je do r. 859 [1]), neb 860 [2]), neb 861 [3]), neb 863—64 [4]), neb až po roku 864 [5]). Rok 861. pokládá se od větší části učenců za rok obrácení Borisova. Nejlépe jest míti s kardinálem Hergenrötherem [6]) při obrácení Bulharů tři události na zřeteli: 1. slib, že křesťanství přijmou; 2. křest krále Borisa; a 3. obrácení vznešenějších a větší části národa. Kronikáři vypravují, že císař Michal se svým strýcem proti králi Borisovi vytáhl, když země jeho velikým hladem trpěla, národ byl seslaben, a zmužilosti pozbyl. Tu slíbil kníže podrobení a přijetí křesťanství. Dle zpráv zdá se, jako by po slibu hned následoval křest; však jistě nebylo tomu tak. Bez pochyby zavázali se Bulhaři toliko ku přijetí věrozvěstů; bylo třeba ještě jiných vlivův, aby Boris skutečně křest přijal: domluv jeho sestry, vyobrazení posledního soudu Methodějem, které bylo rozhodné, dále působení ještě jiných kněží, na př. latinských, jmenovitě jakéhosi kněze Pavla [7]), pak darů císaře Michala; neboť Boris dobře znal nechuť četných pohlavarů ke křesťanství. O slibu Borisově, že křesťanem se stane, obdržel vědomosť Ludvík Němec, který proti němu r. 864. vytáhl. Tato zpráva Hinkmarových annalů [8]) potvrzuje náš náhled, že od onoho slibu až do křtu Borisova alespoň

Sicilie. A konečně bez ohledu na tento skutečný poměr, co vadilo horlivému knězi řeckému, aby nehlásal Krista pohanům, třeba seděli na území římského patriarchátu.

[1]) Dudík l. c. str. 101.

[2]) Palacký l. c. str. 137.

[3]) Šafařík l. c. str. 589.

[4]) Ginzel l. c. 39. n. 2. přijímá rok 864 za pravý.

[5]) Srv. Dudíkovy Děj. Mor. I. 101. n. 1; Šafaříkovy Slov. Starož. 589. n. 111.

[6]) Photius I. 599. 600.

[7]) Anastasius praví (Praef. in Conc. VIII. Mansi XVI. 10): Siquidem cum Rex Vulgarorum cum propria gente fidem Christi suscepisset per hominem Romanum, i. e. quemdam presbyterium Paulum nomine: documentum atque mysterium propositum habuit a Sede Apostolica. Hergenröther myslí, že toto místo nejlépe jest vykládati o vlivu, který kněz Pavel na krále měl, a kterýmž jej pohnul, aby se ku papeži obrátil (Photius. I. 599. n. 50.).

[8]) Hincmari Ann. ad ann. 864. (Pertz I. 465): Ludovicus rex Germaniae hostiliter obviam Bulgarorum Cagano, qui christianum se fieri velle promiserat, pergit.

rok uplynul, a přimlouvá se za to, že onen slib r. 863. byl učiněn; s čímž potom všechna ostatní data i cestu Methodějovu do Moravy srovnati lze. Nejdůležitější chronologické datum pro naši věc máme v okružníku Photiově z r. 867. kde praví, že od obrácení Bulharů sotva dvě léta uplynula, co latinští duchovní, které muži temnosti nazývá, jako divé šelmy tento národ přepadli [1]). Tito přišli do Bulharska ke konci roku 866; protož obrácení Bulharů stalo se r. 864.; pak výprava císaře Michala proti Bulharům a hlad v zemi přihodily se r. 863.; týž rok slíbil Boris, že se dá pokřtiti, a byl potom r. 864. skutečně pokřtěn [2]). Od tohoto času činilo křesťanství znamenité pokroky v národě. Tímto způsobem lze všechny zprávy nejlépe srovnati až na pokračovatele Theofanova, který toto obrácení v časy císařovny Theodory klade.

Bogorisa pokřtil biskup Josef, který z Konstantinopole za touto příčinou do Bulhar přišel, a císař Michal byl jemu za kmotra, po čemž Boris dostal jméno Michal; císař nebyl asi křtu osobně přítomen, spíše dal se vysokými říšskými hodnostáři zastoupiti. Mnozí pohlavaři následovali příkladu knížete; jiní však sebravše množství obecného lidu, chtěli Borisa zavražditi a pohana knížetem učiniti. Však Boris porazil povstalce, a dal náčelníky jejich i s jejich dítkami odpraviti, ušetřiv obecného lidu. Potom šířila se víra Kristova valně mezi Bulhary, a císař Michal daroval Borisovi krajinu Zagoru, poněvadž lid jeho byl posud velice stěsnán.

Roku 865. poslal patriarcha Fotius Borisovi [3]) dlouhý list, v němž jej výtečnou ozdobou svých prací a svým pravým duchovním synem nazývá, jemu pravdy křesťanského nábo-

---

[1]) Photii Ep. 2. encycl. p. 47. ed. Montacutius; po latinsku u Baron. ad. 863. n. 43.

[2]) Latinští kronikáři kladou křest Borisův do r. 866. Tak praví Hincm. Annal. ad ann. 866 (Pertz I. 473): Rex Bulgarorum, qui praecedente anno Deo aspirante signis atque afflictionibus in populo regni sui monente christianus fieri meditatus fuerat, sacrum baptisma suscepit. Věc lze tak vyložiti, že neměli známosti o křtu Řeky udělenėm, a myslili, že jim Borisovi latinští duchovní, kterých si na papeži vyžádal, posloužili. Vůbec nevěděli, co Řekové u tohoto národu způsobili. Srv. Hergenröther: Photius I. 600.

[3]) Srv. o následujícím chování Borisově výbornou rozpravu: De Boriso seu Michaele I. (852—888 regnante). Auctore Valentino Lah, dioeceseos Labacensis presbytero. V „Archiv-u für kath. Kirchenrecht". 1878. str. 274—293.

ženství vykládá, a jej pozbuzuje, aby celý svůj národ ke Kristu přivedl [1]), Však přeučený Fotius složil svůj list bez všeho ohledu a stanoviště, na kterém nově obrácený Boris stal, a proto zůstal jemu ve valné části nesrozumitelným. Ostatně nedbali Řekové mnoho o vzrůst a upevnění křesťanství v Bulharsku. Země neměla žádného biskupa a žádných řádných věrozvěstů jsouc rejdištěm všelijakých dobrodruhův. Jakýsi řecký laik přišel do země, vydával se za kněze, učil a křtil; když Bulhaři v něm podvodníka poznali, uřezali mu nos a uši, a vyhnali ze země [2]). Dále přicházeli tam missionáři z rozličných míst, Řekové, Armenové (snad to byli armenští paulicianisté), a jiní, kteří kázali, co chtěli, a jak chtěli [3]). Mnozí Řekové rozšiřovali tam pověry [4]); na př., že se nemají koupati ve středu a pátek [5]); že hřích páchají, když požívají masa zvířete od kleštěnce zabitého [6]); a jiné zpozdilosti. Mimo to chlubili se Řekové, že toliko oni pravé křižmo mají a je po celém světě rozesýlají [7]).

Boris, vida tento náboženský zmatek a dobře uvažuje, že církevní závislosť na Konstantinopoli brzo by se v politickou proměnila, obrátil se do Říma ku papeži Mikulášovi I. čině mezi jiným k němu dotaz, zdali by vlastního patriarchu [8]) obdržeti nemohl. Mimo to poslal posly k německému králi Ludvíkovi do Řezna, žádaje na něm biskupa a statných kněží s církevním nádobím a knihami [9]). Král Ludvík vypravil k němu passovského biskupa Hermenrika s kněžími, jahny, posvátným nádobím a potřebnými knihami [10]), na jejichž zaopatření značnou sumou přispěl Ludvíkův bratr Karel [11]). Však když tato německá missie do Bulhar přišla, nalezla římské

[1]) Ep. 1. ed. Montacutius; srv. Hergenröther: Photius I. 601—604.

[2]) Responsa Nicolai I. ad consulta Bulgarorum. Mansi XV. 401; Hard. V. 354; Hefele IV. 333. nro. 14.

[3]) l. c. nro. 106.

[4]) l. c. nro. 77.

[5]) l. c. nro. 6.

[6]) l. c. nro. 57.

[7]) l. c. nro. 94.

[8]) Responsa Nicolai I. ad consulta Bulgar. l. c. nro. 72.

[9]) Annal. Bert. P. III. ad ann. 866. (Pertz I. 774.); Annal. Fuld. P. III. ad ann. 866. (Pertz I. 379.)

[10]) Annal. Fuld. ad. ann. 867 (l. c. p. 380).

[11]) Annal. Bert. l. c.

kněze v plné činnosti, pročež navrátila se s dovolením královým domů [1]).

V srpnu r. 866. přišlo bulharské poselství do Říma s dary, mezi nimiž byla též zbraň, kterou Boris povstalce porazil, žádalo Mikuláše I. za kněze, a předložilo mu 106 otázek a pochybností o článcích víry a křesťanského života s prosbou, aby k nim odpověděl. Papež plný radosti z toho poslal do Bulhar dva biskupy Pavla z Populonie a Formosa z Portu s církevním nářadím a potřebnými knihami, a dal jim s sebou obšírný a předůležitý list jakožto odpověď k 106 otázkám knížete [2]). Tento list svědčí o praktickém názoru života a veliké pastýřské moudrosti papeže, kterýž úplně v poměry nově obrácených se vžíti dovedl, a je ku pravému křesťanskému životu navésti hleděl.

Boris přijal papežské legáty s velikou poctivostí, a zalíbil si v nich tak, že r. 867. všechny jiné věrozvěsty, jmenovitě řecké, z říše vypudil, a jednoho dne vlastní rukou vlasy své hlavy uchopiv symbolicky římským missionářům je odevzdal, a sebe se svými Bulhary za služebníky církve římské prohlásil. Potom poslal druhé poselství do Říma s prosbou ku papeži, aby Formosa za arcibiskupa bulharského ustanovil a víc věrozvěstův odeslal [3]). Ze zdaru latinské missie zahořel Fotius velikým hněvem, jsa mimo to velice tím popuzen, že latiníci jeho křižmo a tím svátosť biřmování jeho kněžími udělenou za neplatné prohlásili, a poslal okružník k východním patriarchům, v němž celou řadu pokleskův a vad církvi latinské vytýká [4]). Aby Bulhaři byli pomateni a náklonnosť jejich k církvi římské zvyklána, poslal císař Michal Borisovi list, patrně Fotiem složený, kde tytéž výčitky s několika ještě jinými církvi římské se činí [5]).

[1]) Annal. Fuld. ad ann. 867 (l. c.).

[2]) Responsa Nicolai I. ad consulta Bulgarorum Mansi XV. 401; Hard. V. 354; Hefele IV. 333; srv. Hergenröther: Photius I. 607 sqq.

[3]) Baron. ad ann. 867. n. 1—3; Vita Nicolai I. ap. Migne 128, 1374; ap. Mansi XV. 157; Anastasii Praef. Synod. VIII. ap. Migne 129, 20; Mansi XVI. II; Hard. V. 757.

[4]) Photii Ep. 2. ed. Montacutius p. 47; latinsky ap Baron. ad ann. 863. n 41.

[5]) Tento list se ztratil, ale hlavní obsah jeho jest zřejmý z Ep. 70. Nicolai I. ad Hincm. Mansi XV. 355; Hard. V. 307; Migne 129, 1155; Baron. ad ann. 867. n. 52.

Však papež nemohl po žádosti Bulharův jim Formosa ustanoviti za arcibiskupa, poněvadž zákon církevní na Západě svědomitě zachovávaný přeložení biskupa z jednoho stolce na druhý nedovoloval. Ale k sesílení missie ustanovil biskupy Dominika z Triventa v Samniu a Grimvalda z Polimartia s několika kněžími, a vzkázal Borisovi, aby jednoho z kněží u něho působících sobě vyvolil, kterého by pak za arcibiskupa posvětil. Nežli tato nová missie odešla, zemřel Mikuláš I. (13. listopadu 867), a teprv jeho nástupce Hadrian II. poslal ji do Bulhar [1]).

Roku 869. přišel bulharský velmož Petr s italskými biskupy Formosem a Pavlem, kteří v Bulharsku posud působili, do Říma, nesa dary a listy Borisovi papeži, a prosil ho, aby kardinala-jahna Marina, kterého Boris na cestě do Konstantinopole skrze Bulharsko se beroucího poznal, arcibiskupem ustanovil, neb jiného kardinala mu poslal, který by potom byl za arcibiskupa posvěcen, kdyby se jemu zalíbil. Však papež potřeboval Marina do Konstantinopole, a poslal do Bulhar podjahna Sylvestra. Ale Bulharům nezalíbil se Sylvester, a oni poslali ho nazpět s biskupy Dominikem z Triventa a Leopardem z Ankony (který po prvé zde se jmenuje), a žádali za vlastního arcibiskupa, neb aby Formosus k nim se navrátil. Papež chtěje Bulhary uspokojiti, byl hotov jim za arcibiskupa posvětiti, koho koli by král jménem pojmenoval [2]). Však nehodou pro církev římskou v Bulharsku byl všoobecný církevní sněm VIII. a císař Basilius.

Od září r. 867. stal se Basilius Macedonský, rodem Slovan, císařem, zabiv Michala III. Jeho zásadou bylo, že všichni, kteří říši politicky jsou poddáni, musejí též církevně podléhati patriarchovi konstantinopolskému. Ano podařilo se jemu i svobodné národy Chorvaty, Srby a Dalmatince odtrhnouti od římského patriarchátu a podříditi je konstantinopolskému. O totéž pokoušel se u Bulharův, a bohužel se zdarem [3]). Anastasius vypravuje: „Aby Řekové Borisa od Apoštolské stolice odvrátili, vymýšleli rozmanité úskoky, posýlali mu dary za dary, předkládali sofistické důvody; však on zůstal stálým

---

[1]) Vita Hadriani II. Migne 128, 1383; Baron. ad ann. 868. n. 1.

[2]) Vita Hadr. II. Migne 128, 1395; Baron. ad ann. 869. n. 106; srv. Hefele IV. 412. 413.

[3]) Constant. Porphyrog. in Vita Basilii nro. 95.

jako socha“ [1]), vzdoroval tedy všem pokusům císařovým a nechtěl dobrovolně Řím opustiti. Konečně povolil tolik, že poslal posly, v jejichž čele stál svrchu zmíněný velmož Petr, k všeobecnému církevnímu sněmu VIII. do Konstantinopole. Císař představoval asi Borisovi, že Bulharsko před vpádem Bulharů k východnímu císařství a konstantinopolskému patriarchátu náleželo, a král křivdu páše Konstantinopol opouštěje a Říma se drže; pročež ať dá tuto věc rozhodnouti všeobecnému církevnímu sněmu, kterýž jistě spravedlivý výrok učiní. Boris, boje se msty Basiliovy, povolil konečně, a poslal posly k církevnímu sněmu do Konstantinopole, nepomýšleje na odtržení od Říma, jakkoli se na Apoštolskou Stolici mrzel, že nedostal posud za arcibiskupa, koho si přál.

Ale v Konstantinopoli nedal císař věc rozhodnouti ve všeobecném sněmě, při jehož posledním sedění bulharští poslové přítomni byli, než ve zvláštní poradě čili konferenci, které byli přítomni císař, papežští legáté, patriarcha Kt. Ignatius a zástupci východních patriarchů, a k níž nikdo přístupu neměl, komu ho císař nebo patriarcha Ignatius neudělili. Papežští legáté nevěděli, oč tam bude se rokovati; řeklo se jim toliko, že poslechnou list, který Boris císaři poslal. Nehodou pro ně bylo, že nebyli jazyka řeckého dokonale mocni, a tam toliko jeden tlumočník byl, který řecky, latinsky a bulharsky mluvil, však slova římských legátův a východních patriarchálních zástupců tak tlumočiti musil, jak jemu císař poručil na oklamání Bulharů (ut imperator imperaverat ad subversionem Bulgarorum). Z veškerého počínání císařova jest viděti, že Bulhaři chtěli zůstati při Římu, a jinak nežli on smýšleli, pročež bylo třeba je podvésti čili podvrátiti (subvertere). V prudké hádce, kterou zástupcové východních patriarchů s papežskými legáty měli, bylo Bulharsko Konstantinopoli od nich přirčeno, a papežští legáté nemohli nic jiného činiti nežli proti jejich nespravedlivému a neoprávněnému výroku ohražení podati. Že byli dvorem porušeni a k této nespravedlnosti svedeni, není třeba dokládati. Potom dostali Bulhaři do rukou listinu, v níž stálo, že východní zástupcové jsouce rozhodčími mezi římskými legáty a patriarchou Ignatiem, rozsoudili, že vlasť Bulharů, kteráž jest v Illyrii, má diecési konstantino-

[1]) Praef. ad synod. gen. VIII. Migne 129, 20.

polské býti podřízena [1]). Ano, aby Boris dokonale byl oklamán, připojil císař docela, že k tomuto rozhodnutí římští legátové přistoupili [2]), patrně proto, poněvadž kdyby Boris o protestu legátů byl slyšel, byl by při Římu zůstal.

Takovýmto hanebným úskokem byli Bulhaři od patriarchátu římského odtrženi a konstantinopolskému přiděleni [3]), což bylo věcí osudnou nejen jim, ale též všem východním Slovanům.

Ještě r. 870. posvětil Ignatius Bulharům za arcibiskupa Theofylakta [4]), který s jinými ještě duchovními k nim se odebral Biskup Grimoald, hlava latinské missie, vyvedl latinské kněze z Bulhar bez dovolení papežova, nejsa k tomu nijak ani Řeky ani Bulhary nucen. Poněvadž s sebou přinesl veliké bohatství, přišel v podezření, že věc papežovu za peníze zradil [5]). Kteří do příchodu Řeků zbyli, byli potom s velikou hanbou ze země vyhnáni [6]).

O navrácení Bulhar římskému patriarchátu vyjednával papež s císařem a Ignatiem, ovšem nadarmo, ne však s Borisem, kterému teprva papež Jan VIII. r. 878 psal.

Od r. 870—878. není žádného písemního obcování mezi papeži a Borisem, kteréž opět počíná r. 878., a k němuž podnět

[1]) Anastasius: Praef. Migne 129, 20: Datum est Missis Bulgarorum quoddam scriptum graecis literis exaratum, continens, quasi loci servatores Orientis inter loci servatores Romanos et patriarcham Ignatium arbitri existentes, judicaverint, Bulgarorum patriam, quae in Illyrico constituta est, dioecesi Ct. subjiciendam.

[2]) Výše l. c. praví Anastasius (Řekové psali a pravili Borisovi): quod de patria illa (t. j. Bulharsko), utrum Romano an Constantinopolitano pontifici subdi debeat, inter vicarios Romanos patriarchamque Ignatium Ctpli disceptatio fuisset canonice ventilata et conjunctis Romanis Orientis Sedium loci servatores judicaverint, Bulgarorum dioecesin urbi fore subjiciendam, cui ante Bulgarorum adventum subdebatur.

[3]) Anastas. Praef. l. c.; Vita Hadriani II. Migne 128, 1391; Baron. ad ann. 869. n. 81 sqq.; srv. Hefele IV. 413; Hergenröther, Photius II. 160. sqq.

[4]) Jiní dějepisci jmenují jej Josefem, Agathonem, Sylvestrem, ale chronicon Liutprandi Migne 136, 1112 ad ann. 883 praví: Theophylactus archiepiscopus Bulgariae floret. Chronicon sahá až k r. 951., tedy 133 let před Theofylaktem II. (1084—1105).

[5]) Vita Hadrian. Migne 128, 1395; Baron. ad ann. 871. n. 19.

[6]) Ep. Hadrian. ad Ignat. Mansi XVI. 413; Hard. V. 1110; Baron. ad ann. 871. n. 18.

Boris sám dal. Poslal totiž po mnichovi Ursovi dary papeži Janovi VIII. nic na něm nežádaje; tedy jenom aby jej pozdravil. Stalo se to toho času, když Fotius opět na stolec Kt. dosedl, tedy na znamení, že jest papeže poslušen, a počínání Fotiova neschvaluje. Až do roku 882. poslal mu papež sedm listů [1]), v nichž jej oslovuje „duchovní synu, nejmilejší, nejdražší synu“; což jest důkazem, že jej za katolíka měl, a on jím také skutečně byl. Papež vybízel jej, aby se ku patriarchátu římskému navrátil, ale Boris toho z bázně před Basiliem neučinil.

Boris, odevzdav panování svému staršímu synu Vladimírovi, vstoupil okolo r. 885. do kláštera. Však Vladimír, oddav se všeliké rozpustilosti a bezbožnosti, byl by dílo otcovo málem zmařil. Proto vystoupil Boris z kláštera, sesadil brannou mocí Vladimíra, a odevzdal trůn mladšímu synu Simeonovi, po čemž opět vstoupil do kláštera, v němž ke konci roku 907. umřel. Východní církev katolická ctí jej za svatého.

Učenníci sv. Methoděje, byvše z Moravy vypuzeni, utekli se do Bulhar, a zavedli tam za Borisa a jeho nástupce Simeona slovanskou liturgii.

Nástupce Borisův Simeon [2]) byl válečný muž, a válčil s Řeky až do r. 894. Potom žil v pokoji s císařem Lvem Moudrým a v úzkém přátelství s patriarchou Konstantinopolským Mikulášem, pečoval o upevnění křesťanského náboženství a rozkvět slovansko-bulharské literatury, jejímž mecenášem se stal. Po smrti císaře Lva Moudrého († 911) zmocnila se Simeona žádosť dobyti Konstantinopole a státi se tam císařem; však po několikaleté válce přesvědčil se o nemožnosti svého úmyslu. Nejsa více spokojen s názvem knížete, jako jeho otec, a věda, že patriarcha Konstantinopolský Mikuláš za cara (krále — *βασιλεύσ*-a) ho nikdy korunovati nebude, a císař k tomu nikdy nesvolí: odtrhl se od patriarchy Mikuláše a podrobil se patriarchátu římskému, který takto zase svého starého dobrého práva nabyl [3]). Papež Jan X. (915—928) dal

---

[1]) Migne, ser. lat. 126, 758; 832; 843; 848; 919; 938; 958.

[2]) Srv. o následujících událostech rozpravu: De Borisi seu Michaelis I. regis Bulgarorum successoribus usque ad subjugationem Bulgariae ab anno 888—1019. Auctore Valentino Lah, presb. dioeces. Labac. v „Archiv-u für kath. Kirchenrecht.“ z r. 1879. str. 81—121.

[3]) Srv. Baron. ad ann. 893. n. 9; Le Quien: Oriens Christian. II. 283;

jej korunovati za cara (krále — βασιλεύσ-a), a propůjčil jeho arcibiskupovi název patriarchy, kterýž pouze na papeži by závisel. Stalo se to mezi lety 920—923; neboť při schůzi, kterou Simeon 9. listopadu 923 s císařem Romanem měl, byl již jako car pozdraven, pročež musil býti korunou od papeže zaslanou již korunován [1]).

Podobně byli nástupcové Simeonovi, z nichž se Petr a Samuel jmenovitě připomínají, spolupůsobením Apoštolské Stolice na cary bulharské korunováni [2]).

Mladší syn a nástupce Simeonův Petr pojal dceru cesara Christofora Marii za manželku, a dosáhl na císaři Romanovi r. 932 uznání bulharského patriarchátu; však církevně neuznávali ho východní patriarchové; teprva bulharský patriarcha Joachim byl od rozkolnického patriarchy Konstantinopolského Germana sídlícího v Nicei r. 1234. uznán, což prý ostatní patriarchové schválili [3]).

Synové Petrovi († 968) Boris II. a Roman podlehli Řekům; Boris II. byl jat a v Konstantinopoli veřejně s královské důstojnosti sesazen, Roman pak vykleštěn; Bulharsko při-

---

i rozkolníci, na př. dějepisec bulharský Drinov to dosvědčují. S námi srovnává se též Šafařík (Starož. Slov. str. 594).

[1]) Podrobnější důkaz viz v uvedené rozpravě Lahově l. c. str. 103 sqq.

[2]) Jan čili Kalijan (Kalo-Joannes) chtěje na papeži Innocentiovi III. dosáhnouti koruny psal jemu: „Imprimis petimus ab Ecclesia Romana, nostra matre, *coronam et honorem* tanquam dilectus filius, secundum quod imperatores nostri veteres habuerunt. Unus fuit Petrus, alius fuit Samuel, et alii, qui eos in imperio praecesserunt, sicut in libris nostris invenimus esse scriptum“ (Migne ser. lat. 214, 1113.). V jiném listu píše: „Inquisivi antiquorum nostrorum scripturas et libros et beatae memoriae imperatorum nostrorum leges, unde ipsi sumserunt regnum Bulgarorum, et firmamentum imperiale, coronam super caput eorum et patriarchalem benedictionem, et diligenter perscrutantes in eorum invenimus scriptis, quod b. m. illi imperatores Bulgarorum et Blachorum, Simeon, Petrus et Samuel nostri praedessores coronam imperii eorum et patriarchalem benedictionem acceperunt a sanctissima Dei Romana Ecclesia et Apostolica Sede, principe Apostolorum Petro. (l. c. 215, 287). — Innocentius III. odpověděl Kalijanovi: Nos igitur — regesta nostra perlegi fecimus diligenter, e quibus evidenter comperimus, quod in terra tibi subjecta multi reges fuerint coronati (l. c. 214, 1114). — Podobně psal Innocentius III. králi uherskému: „Nam antiquitus in Bulgaria multi reges, successive fuerunt auctoritate apostolica coronati, sicut Petrus et Samuel et alii nonnulli post illos“. (l. c. 215, 414).

[3]) Srv. rozpravu Lahovu l. c. str. 110—112.

padlo Řekům. Však Bulhaři povstali proti Řekům, majíce v čele vojvodu Šišmana a čtyři jeho syny, z nichž Samuel vyhnbením celé své rodiny, otce i bratří, stal se samovládcem. Stolici královskou i arcibiskupskou (patriarchální) zarazil z počátku ve Prespě, potom v Ochridě (r. 981.). Mladý a bojovný císař východní Basilius II. uzavřel vyvrácení této nové říše bulharské, čehož po třicetileté s neslýchanými ukrutnostmi provozované [1]) válce (981—1019) též dovedl. Gabriel, po domácku Radomír zvaný, syn Samuelův, po krátkém panování (1014—1015) padl zradou, byv od svého synovce Jana Vladislava zavražděn, ne bez podezření řeckého úplatku. Jan Vladislav byl při dobývání Drače (Dyrrhachia) zabit (1018). Císař Basilius II. Bulharobijce vstoupiv do Ochridy, prohlásil Bulhary za svou majetnosť, a učinil jejich samostatnosti konec [2]). Zničiv politickou samostatnosť Bulharska, ponechal jeho církevní. Tento úkaz jest s podivením, a nelze jej jinak vyložiti, leč z úcty Basilia II. k Apoštolské Stolici, která tamější řád zavedla a potvrdila, a z jeho přesvědčení, že jej tak snadno zrušiti nelze, nemají-li Bulhaři do krajnosti býti hnáni [3]). Církev bulharská zůstala v obcování s Římem, až ji v rozkol strhl první arcibiskup bulharský z národa řeckého Lev Ochridský.

Pokřesťanění Moravanův a Slováků.

§. 244. *První počátky křesťanství v Moravě a Slovensku* [4])

Počáteční dějiny Moravanův a Slovákův od času jejich usazení se v nynějších vlastech až do počátku osmého století jsou neprůhlednou tmou zahaleny. Vystoupivše asi téhož času

---

[1]) Roku 1014. poslal císař Basil caru Samuelovi 15.000 oslepených v zajetí Bulharů nazpět, a dal každému zástupu jednookého průvodčího. Samuel skonal žalostí nad tímto bezpříkladným zločinem. (Slov. Starožit. 595. n. 127.)

[2]) Slov. Starožit. 594—596.

[3]) Srv. rozpravu Lahovu l. c. str. 116. 117.

[4]) Slov. Starožitnosti str. 793 sqq; Palacký: Dějiny národa českého. V Praze. 1848. Díl I. str. 125 sqq.; Dr. Dudík O. S. B.: Dějiny Moravy. V Praze. 1872. Díl I. str. 66 sqq.; Ježek: Počátky křesťanství mezi Slovany. Slované severní. V Praze. 1880. Nákladem kat. spolku tiskového; str. 21—39.

co Čechové z tatranského Bělochorvatska, usadili se hlouběji k jihozápadu při poříčí Moravy, Váhu a Hronu až k samému Dunaji; ano překročivše Dunaj, obsadili veškerou zemi až za Blatenské jezero. Celé toto veliké území sloulo „Veliká Morava“ čili „Vyšní Morava“ pro rozdíl od „Nižní“ čili bulharské Moravy [1]).

Poněvadž Morava mezovala s říší franckou, z kteréž křesťanství dále na Východ mezi Slovany se šířilo, a jejímž vlivem knížata korutanská a avarská ke křesťanství se obracela, tu není pochybnosti, že franští věrozvěstové též do Moravy vnikli, a tam nějakých úspěchů dobyli. Okolo roku 803. podali se Moravané císaři Karlovi Velikému na sněmě v Řezně v ochranu, a byli v církevním ohledu ku passovské diecési přivtěleni [2]). Zevrubně vytkl pomezní čáru mezi diecésí passovskou a solnohradskou r. 829. Ludvík Německý, syn císaře Ludvíka, určiv tok řeky Litavy (tenkráte Švarca-Spiraza zvané) od zřídla jejího blíže vesnice Rohru až ke stoku jejímu co Litavy s Rabou za mezi. Krajiny, severně a západně od Raby ležící, měly ku passovské, krajiny pak na východ a jih položené k solnohradské diecési náležeti [3]). O Slovanech na Moravě, tedy k severu od východního Krajiště čili Ostmarky usedlých, nečiní se v tomto ustanovení arci žádné zmínky, však není žádné pochybnosti, že onoho času též ku Passovu přivtěleni byli; nasvědčuje tomu stížnosť bavorských biskupů, podaná r. 900. papeži Janu IX. [4]). Passovský biskup Reginar, zvaný apoštolem Moravanů, pokřtil roku 818. všechny Moravany [5]), t. j. bezpochyby valnou jejich čásť. Passovští biskupové posýlali tam kněze, visitovali věřící, konali tam synodální schůze se svými kněžími, jakož i s cizími, kteří tam s jejich

---

[1]) Slov. Starožit. 793 sqq.

[2]) Dudíkovy Dějiny Moravy I. 61.

[3]) Listina sem se vztahující jest vytištěna v Erbenových: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars I. Pragae. 1855. pag. 10; srv. Dějiny Moravy I. 71. 72.

[4]) Praví v ní: Pataviensis episcopus civitatis, in cujus dioecesi sunt illius terrae populi (Slované na Moravě) ab exordio christianitatis eorum“. ap. Ginzel l. c. Appdix. p. 69.

[5]) Rinharius (Reginarius, episcopus Pataviensis, apostolus Moravorum dictus) baptizat omnes Moravos anno 818. Boczek: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Olomucii 1836. Pars I. pag. 11.

dovolením působili, a spolu vybírali též poplatky, tedy církevní desátek, a nikdo neprotivil se jim [1]).

Okolo roku 830. panoval Moravanům kníže Mojmír, který se jmenuje prvním knížetem moravským, a spolu jeví se býti křesťanem. Vedle něho vystupuje v dějinách Privina, kníže nitranské, pohan, kterého Mojmír sesadil a ze země vyhnal. Privina utekl k císaři Ludvíkovi, po jehož rozkazu byl ve víře křesťanské vyučen, a v chrámě sv. Martina v Trýsmě, kteráž arcibiskupu solnohradskému majetkem náležela, pokřtěn. Potom dostal asi r. 836. část dolejší Pannonie při říčce Sale od Ludvíka v léno, a začal tam v lesnaté a močálovité krajině při Blatenském jezeře stavěti hrad, jejž nazvali Mosburg [2]). Ano smířil se docela s Mojmírem, a dostal od něho nazpět nitranské knížetství. Této doby r. 836. posvětil jemu solnohradský arcibiskup Adalramm chrám v Nitře [3]), — první to a nejstarší paměť svěcení chrámu mezi severozápadními Slovany. Avšak i v Olomouci i v Brně stály již za Mojmírova věku

[1]) Pataviensis episcopus civitatis, in cujus dioecesi sunt illius terrae populi (Moravané) ab exordio christianitis eorum, quando voluit et debuit, illuc nullo obstante intravit, et synodalem cum suis et etiam ibi inventis conventum frequentavit, et omnia, quae agenda sunt, potenter egit, et nullus ei in faciem restitit. Ap. Ginzel l. c. Appdx. p. 69. O něco výše čteme: (Morava), quae regibus nostris et populo nostro, nobis quoque cum habitatoribus suis subacta fuerat, tam in cultu christianae religionis, quam in tributo substantiae saecularis; quia exinde primum imbuti et ex paganis Christiani facti sunt". Ovšem kdyby bulla papeže Eugenia II. z roku 826., která má nadpis: „Eugenius episcopus servus servorum Dei, Rathfredo sanctae Fabianensis (Vídeň) ecclesiae, et Methodio Speculojulionsis (Olomouc) quae et Soriguturensis nuncupatur, atque Alewino sanctae Nitraviensis ecclesiae, parique modo Annoni sanctae Vetuariensis (Vetvar, Altenburg, Staré Hrady) ecclesiae episcopis, simul etiam Tutundo nec non Moymaro ducibus, et optimatibus exercitibusque plebis Huniae, quae et Avaria dicitur, et Moraviae" (Boček: Codex dipl. I. 14), byla pravou, pak měla Morava alespoň dvě biskupství: Olomouc a Nitru. Však celé zařízení této builly, dle níž Passov stal se metropolí a jeho biskup Urolf arcibiskupem, jemuž jmenovaná čtyři biskupství podřízena byla, stojí v odporu nepochybným událím dějinným a žádný z tehdejších hojných spisovatelův, ani Einhard, ani Thegan, ani Nithard, ani jiný letopisec, ba ani dobře znalý Anonymus de conversione Baioariorum et Carantanorum (873), k jehož účelu tak dobře by se bylo hodilo, neví o něm nic. Bulla Eugenia II. jest podvržena, pocházejíc z 10. století. Srv. důvody toho u Palackého: Dějiny I. 127. n. 65.

[2]) Anonym. de Convers. Carantanorum. ap. Ginzel l. c. Appdx. p. 52. 53.

[3]) l. c. 53.

kostely, jak z listinných svědectví [1]) zavírati jest. Spolu nelze pochybovati, že i staroslavný Velehrad, jestli ne dříve, alespoň téhož času křesťanskými chrámy slynouti počal [2]).

Privina založil samostatné knížetství slovanské pod franckou svrchovaností, a zalíbil se svým lnutím ke křesťanství Ludvíkovi, od smlouvy verdunské prvnímu králi německému (843—876) tak, že mu v Řezně dne 12. října 848 veškerou zemi, kterou posud jménem léna držel, vyjma statky solnohradského arcibiskupství, v plné vlastnictví odevzdal. Křesťanství činilo v zemi valné pokroky, asi v třiceti letech bylo po venkově vystavěno třicet chrámů; v samém sídelním městě Mosburku byly tři zbudovány. První posvětil arcibiskup Liutpram (836—859) 22. ledna 850 ke cti Královny nebes, druhý za několik let potom na počesť sv. mučenníka Adriana, k jehož stavbě tentýž arcibiskup zedníky, tesaře, kováře a malíře ze Solnohradu vyslal; třetí konečně byl na jméno sv. Jana Křtitele posvěcen. Při těchto kostelích byli ustanoveni kněží. Kněz Dominik obdržel při svěcení chrámu Panny Marie v Mosburgu od arcibiskupa Liutprama dovolení, po celém knížetství Privinově mši sv. sloužiti a církevní úkony vykonávati. Po něm obdržel toto dovolení kněz Svarnagal a pak Altfrid, kteréhož nástupce Liutpramův Adalvin (859—873) za arcikněze povýšil. Po Altfridovi stal se arciknězem Richbald [3]). Pod těmito arciknězími stál valný počet kněží, jahnův a nižších duchovních; jedním slovem: říše Privinova byla ještě za jeho živobytí církevně náležitě spořádána; při čemž arcibiskupové solnohradští bedlivě na to dohlíželi, aby žádný cizí kněz neodvažoval se déle tří měsícův úřad svůj tam zastávati, pokud by propuštěním ze své diecése jim se nevykázal [4]). Privina byl roku 860. [5]) od Moravanů zabit, a na stolec vstoupil jeho syn Kocel. —

Mezi tím Ludvík, král německý, maje moc knížete moravského Mojmíra sobě za nebezpečnou, a boje se, aby z německého područí se neosvobodil, přepadl ho válečně r. 846., sesadil, a na jeho místo dosadil jeho synovce Rostislava čili

[1]) Boček: Cod. Dipl. I. 49. 137.

[2]) Palacký: Dějiny národa českého I. 128.

[3]) De convers. Carantan. ap. Ginzel l. c. 53—56.

[4]) l. c. 57.

[5]) Dudíkovy Dějiny Moravy I. 84. n. 3.

Rastice. Však Rostislav vydobyl své zemi válkou r. 855. šťastně vedenou plné svobody a nezávislosti, alespoň skutkem, třeba jí Němci tenkrát ještě právně neuznávali. Chtěje se v dobyté samostatnosti udržeti, a maje zprva malou důvěru v síly vlastní, účastnil se nepřetržitě v odbojích, odkudkoli proti králi Ludvíkovi podnikaných. Teprva r. 862. postavil se na pevnější půdu. Poznal, že jenom tenkráte trvanlivou samostatnou říši slovanskou vedle německé založí, když jeho národ přímo skrz Apoštolskou Stolici ke křesťanství bude obrácen, a v církevním ohledu bezprostředně jí podřízen. Meči německému opřel se šťastně, kříži z Němec hlásanému hleděl se vší obezřetností se uhnouti a státi nezávislým na metropoli solnohradské a diecési passovské. Proto smluvil se svým synovcem Svatoplukem a sousedním knížetem Kocelem, který té doby arci, alespoň na pohled, v dobré vůli se svým metropolitou Adalvinem žil, jenž u něho v Mosburgu ještě r. 864. vánoční svátky slavil, a roku 865. několik kostelů v zemi posvětil [1]. Tato knížata vypravila posly ku papeži do Říma a k císaři Michalovi III. do Konstantinopole žádat na nich věrozvěstů [2]). Papež neposlal žádných z příčin nám neznámých; snad chtěl se napřed o moravských poměrech zpraviti. Ale císař Michal III. porozuměl hned prospěchu velikému, který by Konstantinopoli z toho plynul, kdyby moravská říše k ní přilnula, a vypravil tam znamenitého věrozvěsta Konstantina, příjmím Filosofa, a jeho staršího bratra Methoděje, kteří svou nesmrtelnou činností stali se apoštoly Slovanů.

§. 245. Život ss. Cyrilla a Methoděje, slovanských apoštolů [3]).

Svatí bratří Konstantin a Methoděj narodili se v Soluni

[1]) Anonym. de Convers. Carant. ap. Ginzel l. c. 56.

[2]) Papež Hadrian II. praví v listu k Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi: „Netoliko od této duchovní stolice prosili jste učitele, ale i od pravověrného císaře Michala, aby poslal vám blaženého filosofa Konstantina i s bratrem, dokavad bychom my nedospěli“. Prameny Dějin Českých I. 45; Erben: Reg. Boh. I. 14; Život ss. Cyrilla a Methodia od Štulce. Appdx. str. 431. Pravosť tohoto listu Hadriana II. dokázal stkvěle Štulc v uvedeném díle str. 483—489 proti Ginzlovi.

[3]) Prameny života a působení ss. Cyrilla a Methoděje jsou sneseny „v Pramenech Dějin Českých vydaných z nadání Palackého.“ V Praze. 1873.

(Thessalonice), městě odpolu slovanském v Macedonii ze vznešených rodičův; otec byl patriciem a sloul Lev, matka Marie.

Nákladem musea království českého. Díl I. str. 1—107; větším dílem též u Ginzla Appdx str. 3 sqq. V Pramenech Děj. Česk. jsou v tomto pořádku uvedeny: 1. Život sv. Konstantina, řečeného Cyrilla (Legenda pannonská též starosrbská zvaná): 2. Život sv. Methoda (Legenda pannonská); 3. Pochvala sv. Cyrillovi; 4. Pochvalné Slovo ss. Cyrillu a Methodu; 5. Život sv. Konstantina a Methoda; krátký to výtah z pannonské legendy, učiněný nějakým učenníkem Methodějovým, očitým svědkem jeho působení, smrti a pohřbu, a sice v Bulhařích; 6. Život sv. Cyrilla; 7. Život sv. Methoda; oba dva tyto krátké životopisy sepsány jsou v pozdním věku a sice někde v Bulhařích; 8. Život sv. Cyrilla a Methoda (vyňatý z řecké legendy o sv. Klimentu, jejich učenníku a potomním biskupu velickém v Macedonii † 916); tato řecká legenda byla sepsaná v Bulhařích, pročež slují bulharskou, nějakým učenníkem sv. Klimenta v 10. století, snad původně slovansky, a potom teprve ze slovančiny do řečtiny přeložena; 9. Život sv. Konstantina s přenešením sv. Klimenta (Vita cum translatione s. Clementis, kterou Ginzel vlaskou legendou nazval); Bollandisté vydali ji v Acta SS. 9. Mart. Antw. 1668 (T. II. 19); s velikou pravdě podobností pokládá se za jejího spisovatele Gaudentius neb Gauderikus, biskup velletrijský a vrstevník slovanských apoštolů, kterýž osmému všeobecnému církevnímu sněmu r. 869. přítomen byl, a za papeže Jana VIII. život a umučení sv. Klimenta a přenešení jeho ostatků do Říma popsal. Na konci 11. století znal tuto legendu kardinál biskup Lev z Ostie; srv. Boll. Act. SS. l. c. p. 14. 15; 10. Legenda o ss. Cyrillu a Methodovi, patronech moravských (Legenda moravská); byla sepsána na Moravě ve 14. století dle starých čtení v breviáři olomouckém; Bollandisté vydali ji poprve tiskem v Acta SS. l. c. p. 22. 23 přidavše ona stará čtení breviáře olomouckého i obrácení Čechů z legendy o sv. Ludmile l. c. p. 24. 25; konečně 11. Začátek života sv. Ludmily n. 1. a 2. (Legenda česká) v Pramenech I. 191; u Ginzla l. c. str. 19. Srv. o těchto legendách úvody v Pramenech I. p. V.—XI. XVI.

Co do hodnověrnosti těchto rozličných legend, zasluhují pannonské první místo, k nimž řadí se vlaská. Méně víry má do sebe moravská, a pak česká. Historická cena bulharské jest nepatrna. Srv. Dudíkovy Děj. Mor. I. str. 96. n. 2. a Ginzel. l. c. p. 11.

Zpracování: Joann. Georg. Středovský: Sacra Moraviae historia, sive vita ss. Cyrilli et Methodii. Salisb. 1710. — Šafařík: Slov. Starožit. str. 810. — Palacký: Dějiny národu českého. I. 137. — Dudík: Dějiny Moravy I. 95. — Krbec: Sv. Cyrillus a Methodius, apoštolé slovanští; v Časopise českého musea. 1847. Díl 2. str. 25—42. — Vácsl. Štulc: Život ss. Cyrilla a Methodia. Nákladem Dědictví ss. Cyrilla a Methodia. V Brně. 1857. — Jan Ev. Bílý: Dějiny sv. apoštolův slovanských Cyrilla a Methoda. V Praze. 1863. — Kulda: Církev. Rok IV. 274. — Ježek: Počátky křesťanství mezi Slovany. Sv. Cyrill a Method. str. 23. — Fr. Sasínek: Církev cyrillo-methodějská, ve

O mladém věku staršího syna Methoděje nemáme podrobnějších zpráv. Nabyv velikého vzdělání stal se císařským správcem jisté krajiny slovanské, bezpochyby strumské. Po mnohých letech vzdal se této hodnosti, odešel na Olymp, stal se mnichem a byl posvěcen na kněžství.

Jeho mladší bratr Konstantin vynikal schopnostmi a vlohami nad svého bratra, přišel po smrti otcově k císařskému dvoru, a byl učiněn společníkem císařeviče Michala. Na císařském dvoře slyšel znamenité učitele, mezi nimiž byli Lev a Fotius. Však touha nesla jej do kláštera; aby se to nestalo, posvětil jej patriarcha Ignatius na kněžství, a ustanovil za knihovníka při chrámu sv. Žofie. Měl tenkráte něco přes 20 let svého věku. Však přece odešel tajně do kláštera, kde půl léta pobyl, tak že jej sotva nalezli. Navrátiv se do Kt. byl jmenován učitelem filosofie, kteréžto učitelství ke dvorním úřadům náleželo. Pro svou učenosť obdržel příjmení „Filosofa". Nemaje věku svého ještě ani 24 léta, podnikl s bývalým patriarchou Janem Grammatikem učenou hádku, o poctě obrazův, a přivedl jej k mlčení. Podobně zvítězil též nad Mohamedány, kterým panoval kníže Amavria, maje s nimi hádku o pravdách náboženských [1]) bezpochyby v Meliteně. Z odporu proti patri-

---

Sborníku Velehradském. 1883. Ročn. III. str. 49—106. — Fr. Rački: Věk i dělovanje sv. Cyrilla i Methoda slovjenskih apostolov. V Záhřebě. 1857. — Dobrovský: Cyrill und Method, der Slawen Apostel. Prag. 1823. — Tentýž: Mährische Legende von Cyrill und Method. Nach Hdschrften herausg., mit andern Legenden verglichen und erläutert. Prag. 1826. — Wattenbach: Beiträge zur Gesch. der christl. Kirche in Mähren und Böhmen. Wien. 1849. — Dümmler: Pannonische Legende, im Archiv für österr. Gesch.-Quellen. Wien. 1854. Bd. 13. S. 156. — Ginzel: Gesch. der Slawenapostel Cyrill und Method und der slavischen Liturgie. Leitmeritz. 1857. — Philaret (biskup rižský): Cyrillus und Methodius, die Apostel der Slawen. Mittau. 1847; překlad to z ruského originalu. — Hergenröther: Photius. II. 34. 616. — Daniel Rattinger: Der h. Cyrill und Method. In den Stimmen aus Maria-Laach. 1882. str. 38—52; 157—169; 400—419. — Cardinale Domenico Bartolini: Memorie storico-critiche archaeologiche dei santi Cirillo e Metodio e del loro apostolato fra le genti slave. Roma, tipografia Vaticana. 1881. — Louis Leger: Cyrille et Méthod, étude historique. Paris. 1868. — Kanovník Dr. Procházka: Sborník Svatomethodějský. V Brně. 1884. — Týž: Život sv. Methoda. V Brně. 1885. — Týž: Kde umřel sv. Method, na Velehradě či v Mosburku. v „Časopise kat. duch." 1885. str. 156. — Tenora: Působení sv. Methoděje v Polsku v „Blahověstu" 1885. str. 296—301.

[1]) Život sv. Cyrilla. Leg. pann. n. 2—6. Prameny I. 2—10.

archovi Ignatiu vrhl Fotius učení mezi lid, „že každý člověk má dvě duše". Proti němu vystoupil Konstantin tak svobodně a rozhodně, že jejich bývalý přátelský svazek se přetrhl. Proto když r. 858. pletichami dvoru Fotius patriarchou se stal, bylo Konstantinovi milým císařské vyzvání, aby se ke Kozarům odebral.

V těchto dobách bydlili Kozaři (Chazaři) mezi Černým a Kaspickým mořem, založivše tam mohutnou říši. Mezi nimi působili křesťané, židé a mahomedané, přemlouvajíce je ke své víře. Ve svých rozpacích, komu mají dáti za pravdu, poslali Kozaři posly k císaři Michalovi s prosbou za učené muže, kteří by je pravé víře vyučili. Císař poslal tam Konstantina, který tenkráte na hoře olympské žil. Na cestě zastavil se v Chersonu, aby se v tomto obchodním městě jazyku kozarskému přiučil. Zde nabyl jisté částky Písma sv., evangelium a žaltář, ruskými písmeny psané[1]. Dále pátral tam po tělu sv. papeže Klementa, který r. 100. smrť mučennickou tam podstoupil. Šťastně nalezl jeho ostatky na blízkém ostrůvku v ssutinách, vyzdvihl je, a přenesl 30. prosince[2]) 861[3]) s velikou slávou do metropolitního chrámu v Chersonu. Potom vyprosil si jich na arcibiskupovi Jiřím. Přišed ke dvoru kagana čili knížete kozarského, přemohl v slavných hádkách učence židovské i mahomedánské a obrátil kagana s jeho velmoži, který potom o pokřestění svých poddaných se staral. Mezi Kozary putoval Konstantin až k průsmykům kapijským čili kaspickým u kavkazských hor (k nynějšímu průsmyku Dariel nebo Terek, po georgicku zvanému Chevi). Ve Fulle na Krimu uchopil Konstantin sekeru, a podťal veliký dub, který byl pohanům posvátný, a při němž bohům obětovali; kníže sám s lidem doprovázeli jej k tomuto dílu, a spálili potom dříví[4]). Že se Kozaři obrátili, jest patrno z toho, že za císaře Lva (886—911)

---

[1]) Šafařík rozumí slovem „ruský", Varjagy (Normany) ruské, kteří bohoslužbu gothskou přejali; „ruská" písmena má za „gothská"; Hilferding má „ruské" písmo za „rusko slovanské"; Bodjanský má toto místo za pozdější vsůvku, což jest pravdě nepodobno, poněvadž jest ve všech rukopisech Srv. Prameny I. 12. n. 1.

[2]) Toto datum má Transl. s. Clement. n. 3. Pramen. I. 94.

[3]) Srv. Ginzel l. c. p. 25. n. 3.

[4]) Život sv. Konstant. n. 8—12. Prameny I. 11—26; Transl. s. Clem. n. 1—6. Prameny I. 93—96.

stávalo Fullské arcibiskupství [1]). Svatý, položiv důkladné základy, ponechal ostatní práci svým nástupcům, a navrátil se domů. Místo nabízených darů vyžádal sobě na kaganovi propuštění zajatých, kteří s ním odebrali se do vlasti [2]). Byl-li také Methoděj prací missionářských svého bratra mezi Kozary účasten, jest sice k víře podobno, ale dokázáno to není [3]). Methoděje chtěl patriarcha s vůlí císařovou posvětiti za arcibiskupa; když však této důstojnosti přijmouti nechtěl, ustanovili jej za opata bohatého kláštera Polychronu, v němž bylo více nežli 70 mnichů [4]).

V těch dobách poslali Rostislav, kníže moravské, jeho synovec Svatopluk a kníže Kocel posly k císaři Michalovi, řkouce: „Lidé naši od pohanství odstoupili, a křesťanský zákon zachovávají, nemáme však učitele takového, který by nám naším jazykem pravou víru křesťanskou vyložil, aby i jiné země toto vidouce následovaly nás. I pošli nám, pane, biskupa i učitele takového. Neboť od vás na všechny strany vždy dobrý zákon vychází". Svolav císař radu, povolal Konstantina Filosofa a způsobil, aby slyšel řeč tuto, a řekl: „Vím, že jsi unaven, Filosofe, ale jest záhodno, abys tam šel. Neboť této řeči nemůže nikdo jiný vykonati, než ty [5]). Hle pro tebe darové mnozí, a vezma bratra svého, opata Methoda, jdi. Neboť vy oba jste Soluňané, a všichni Soluňané hovoří čistě po slovansku" [6]). Konstantin podrobil se vůli císařově, ale nehodlal se dříve ve svůj úkol uvázati, pokud by neměl potřebných posvátných knih vyložených jazykem slovanským, poznav výhodu takového vyučování s obcování s národy, kteří domácího jazyka při službách Božích užívali. Císař vybídl jej k této práci, a tím měl spolu pojištěnou ochranu, kdyby podnik jeho za něco bludařského se prohlašoval. Modliv se s

[1]) Fulla (Φοῦλλα, Φοῦλλαι) jest nynější Ruskofil na Krimě, nedaleko Sudaku. Později (1143—1158) byla arcibiskupství Fulla a Sugdaca t. j. Sudak v jednu metropolitní diecési spojena.

[2]) Život sv. Konstant. n. 11. Prameny I. 24. Transl. s. Clem. n. 6. Prameny I. 96.

[3]) Život sv. Methoděje t. j. pannonská legenda činí tohoto (n. 4. Prameny I. 43) průvodcem bratrovým; ale Život sv. Konstantina l. c. a Translatio s. Clem. nečiní o tom žádné zmínky.

[4]) Život sv. Methoda n. 4. Prameny I. 43.

[5]) Život sv. Konstantina, c. 14. Prameny I. 27.

[6]) Život sv. Methoda c. 5. Prameny I. 44.

přáteli svými k Bohu za dar osvícení, sestavil r. 862—863. podle způsobu řeckých písmen slovanskou abecedu [1]), doplniv ji známkami zvuků, které slovančině jsou vlastní, a začal Písma sv. překládati. Počátek učinil s evangeliem sv. Jana, a tu jsou první slova, která do slovančiny přeložil, základem naší víry: „Na počátku bylo Slovo, a Slovo byló u Boha, a Bůh byl Slovo“ [2]). Tak založili ss. bratři slovanskou literaturu, a započali co nejdůstojněji řadu jejich spisovatelův. A sotva může který národ tak vznešenými, učenými a svatými zakladateli svého písemnictví se honositi, jako slovanští národové.

Připravivše se na cestu, dostali od císaře přímluvný list[3]) k Rostislavovi, a přišli v červnu r. 863. do říše moravské, prošedše Bulharskem, které s onou u Dunaje, někde u Pešti, se stýkalo. S sebou nesli kosti sv. Klementa, dílem aby na nich jako na oltáři s ostatky svatých, jakého na půdě missionářské vždycky po ruce míti nemohli, nejsvětější oběť konali, dílem zdá se to poukazovati k úmyslu, časem navštíviti Řím a dáti mu je darem, jakožto kosti jeho sv. biskupa a mučenníka. Kníže Rostislav vyšel jim s lidem svým z města [4]), tedy z Velehradu vstříc, a přijal je s velikou ctí [5]). Hned započali s velikou horlivostí své apoštolské dílo. Středem jejich činnosti bylo město Rostislavovo, tedy Velehrad, potom asi Nitra na Slovensku. Bezpochyby kázali také v Krakově a krajinách okolních; neboť oba ctí Poláci za své apoštoly[6]).

---

[1]) Které písmo to bylo, jež Konstantin vynalezl, zdali nyní tak zvané cyrillské, nebo tak zvané glagolské, není posud zcela na jisto postaveno. Za novějších dob kloní se slovanští učenci, jako Šafařík, Hanuš, Miklosich, Rački a jiní k tomu náhledu, že písmo to jest glagolské; jiní myslí, že cyrillice jest starší nežli glagolice; jiní konečně pokládají určité rozhodnutí této otázky za věc předčasnou. Které knihy slovanští apoštolé přeložili, kdy a kde se to stalo, srovnej o tom rozpravu Šafaříkovu: Rozkvět slovanské literatury v Bulharsku. V Časopise Musea. 1848. str. 1—32. Samo sebou se rozumí, že nářečí, kterým ss. bratří rozprávěli a psali, bylo pannonským a moravským Slovanům rovněž tak srozumitelné, jako thessalským a bulharským, poněvadž by jinak veškerá jejich práce bývala marnou.

[2]) Život sv. Konstant. c. 14. Prameny I. 28.

[3]) Viz jej l. c.

[4]) Transl. s. Clem. c. 7. Prameny I. 97.

[5]) l. c.; Život sv. Konstant. c. 15. Prameny I. 29.

[6]) Známa jest v této věci modlitba v diecési hnězdenské dne 9. března

S jistotou tvrditi lze, že v Čechách kázali, alespoň v bývalém kraji chrudimském a králové-hradeckém; nasvědčujeť tomu založení dvou chrámů ke cti sv. Klementa ve dvou župních hradech, v Litomyšli a Králové Hradci. Jsouce kněžími obřadu řeckého, konali služby Boží tímto obřadem [1]), ale v jazyku slovanském [2]). Vedle vyučování lidu vychovávali sobě s velikou pečlivostí učenníky, kteří by potom byli jejich druzi v díle missionářském [3]). Pro svou slovanskou liturgii měli světci mnohé půtky s latinskými duchovními, kteří proti nim tvrdili, že „Bůh toliko tři jazyky zvolil, hebrejský, řecký a latinský,

---

vykonávaná, kterouž druhdy Stanislav Sokolovski z naporučení kardinála Radziwilla ze starých breviářů spolu s jinými modlitbami tiskem uveřejnil (Off. prop. Patron. prov. Pol. Cracoviae. p. 71), odkudž modlitba ta k ss. Cyrillovi a Methodějovi doslovně i do nejnovějších polských breviářů přešla. Zní pak dotčená modlitba takto:

Ciruli et Metudii.

„Omnipotens, mitissime Deus, qui nos per beatos pontifices ac confessores tuos, nostrosque apostolos et patronos, Cirulum et Metudium, ad credulitatem fidei christianae vocare dignatus est, praesta, quesumus, ut qui eorum festivitate in praesenti gloriamur, eorum eciam gloriam eternam consequi mereamur". Srv. Časopis kat. duchovenstva. 1882. str. 37.

[1]) Srv. rozpravu kanovníka Matěje Procházky: „Jakou liturgii přeložili sv. Cyrill a Method pro Slovany, latinskou-li čili řeckou?" v Časopise kat. duch. 1881. str. 589—613; 1882. str. 33—41.

[2]) Moravská legenda praví c 4: „Když mužové Boží krále samého s jeho lidem zbožnou pečlivostí ke světlu víry byli dokonale povolali, vykládali jim Starý i Nový Zákon s bedlivou péčí a poučovali je, mnohé z řeckého i latinského přeložili, a ustanovili, aby ve slovanském jazyku kanonické hodinky a mše v kostele Božím veřejně se zpívaly. Prameny I. 102. — Legenda česká (Život sv. Ludmily) praví c. 1.: „Cyrill vynašed nové písmo, Starý i Nový Zákon a mnoho jiného z řeči řecké nebo latinské na slovanský jazyk převedl, a ustanovil, aby mše a ostatní hodinky církevní jazykem slovanským v chrámě zaznívaly, což i podnes v Bulharsku a mnohých krajinách slovanských se zachovává". Prameny I. 191. — Že tyto prameny pravdu mají, dosvědčuje papež Hadrian II. v listu k Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi, řka: „My jsme usmyslili poslati Methoda do vašich zemí, aby vás naučil, jako jste prosili, vykládaje písmo na jazyk váš, dle všeho církevního řádu z plna, i se sv. mší, t. j. se službou i křtem, jakož jest filosof Konstantin začal Boží milostí a za modlitbou sv. Klimenta". Život sv. Methoda c. 8. Prameny I. 45.

[3]) Život sv. Konstantina praví c. 15: „A shromáždiv učenníky dal je učiti. V brzku celý církevní řád přeložil, naučil je jitřní, hodinkám, mši, i nešporám, i kompletáři i tajné službě". Prameny I. 26.

jimiž sluší slávu Bohu vzdávati". Sv. bratří nazývali tyto protivníky třijazyčníky a Pilátovci, poněvadž tak Pilát napsal na nápise Páně, majíce je za bludaře [1]).

Sv. bratří nevstoupili v nijaký svazek s diecésí passovskou, a nevyžádali sobě na jejím biskupovi nižádných pravomocností. Neboť Rostislav právě proto, aby se též církevně z vlivu německého vymanil, prohlásil svou říši za pole missionářské, a žádal přímo z Říma a Kontantinopole věrozvěstů, neptav se o dovolení passovského biskupa. Pakli passovští kněží k právům svého biskupa ukazovali, nemohli jich sv. bratří uznávati. Byliť zajisté zvykli na malinké východní diecése, a nemohli zprva jistě pochopiti, jak by taková veliká říše mohla býti pouhým přívěskem diecése, v níž docela jiný národ bydlil, a docela jiným jazykem se mluvilo [2]).

Papež Mikoláš I. uslyšev o blahodárné činnosti ss. bratří [3]), bez pochyby dostav zprávu od Rostislava a od nich samých, byl z toho velice potěšen, a pozval je apoštolským listem, aby k němu přišli [4]), chtěje spolu zvěděti, proč konají služby Boží po slovansku [5]). Toto papežské pozvání přišlo jim právě vhod; neboť zanášeli se tím úmyslem, jíti do Říma poklonit se Apoštolské Stolici [6]) a spolu prositi papeže, aby jejich učenníky vysvětil [7]), a slovanský překlad Pímem sv. schválil [8].)

[1]) Život sv. Konstantina c. 15. Prameny I. 29; srv. Život sv. Methoda c. 6. Prameny I. 44.

[2]) Někteří učenci myslí, že sv. bratří v diecésní svazek passovský vstoupili; na př. Dudík, který tvrdí, že potom ale jenom s tíží a jaksi výminkou dostali dovolení, konati služby Boží dle obřadu řeckého, ovšem v jazyku řeckém (Dějiny Moravy I. 107); Ginzel (l. c. p. 42. n. 12.) tvrdí docela, že nadobro k latinskému obřadu přešli. Dobře praví Sasinek (ve Sborníku Velehradském. 1883. str. 63.) proti Ginzlovi: „V dějepisu neběží o to, co dle názoru nynějšího práva slušelo, nýbrž o to, co se stalo." — a dokládá: „Lid znaje, že jsou to kněží řečtí, nečekal od nich jiného, nežli bohoslužby dle obřadu řeckého; že slovanská bohoslužba líbila se lidu, dokázal výsledek. A zdaliž i za naší doby Řekové a Armenové, přijdou-li do latinské diecése, nuceni bývají sloužiti mši sv. po latinsku? zdali se lid nad tím pohoršuje".

[3]) Transl. s. Clem. c. 8. Prameny I. 97.

[4]) l. c.

[5]) Legenda morav. c. 6. Prameny I. 103.

[6]) Pochvalné Slovo ss. Cyrillu a Methodu c. 3. Prameny I. 65.

[7]) l. c.; Život sv. Konstant. c. 15. Prameny I. 31.

[8]) Legend. bulhar. c. 3. Prameny I. 78.

O jejich nějaké obžalobě a obsylce do Říma není v pramenech řeči.

Apoštolovavše čtyři a půl léta [1]) na Moravě, dali se na cestu do Říma skrze země Kocelovy, kterýž je s poctivostí přijal, slovanské písmo si velice oblíbil, jemu se naučil, a nařídil asi 50 žákům, aby se mu učili [2]). V Benátkách musili tuhé hádání s latinským duchovenstvem podstoupiti. I řekli k němu: „Člověče, pověz nám, jak jsi vzdělal nyní Slovanům písmo a učíš je, jehož nikdo jiný prve nevynašel, ani apoštol, ani římský papež, ani bohoslovec Řehoř, ani Jeronym, ani Augustin. My pak tři jazyky toliko známe, kterými sluší v knihách slaviti Boha, hebrejský, řecký a latinský." Odpověděl jim Filosof: „Nejde-li déšť od Boha stejně na všechny, nebo slunce nesvítí-li na všechny, nedýcháme-li vzduchu stejně všichni? I jak se nestydíte, připomínajíce pouze tři jazyky, a chtíce, aby všechny ostatní jazyky i plemena byly slepé a hluché? Povězte mi, činíte Boha malomocným, jakoby toho nemohl dáti, nebo závistivým, jakoby nechtěl? My mnohé národy známe, kteří v písmě se znají, a Bohu slávu vzdávají, svým jazykem každý. Zejména pak jsou tito: Arméni, Peršané, Abazgové, Iberové, Sugdi, Gothové, Avaři, Turci, Kozaři, Arabové, Egypťané, Syrové a jiní mnozí." Další důkaz vedl z Písem sv. a zahanbil je [3]).

Nežli do Říma došli, zemřel papež Mikoláš I. (13. listopadu roku 867.), jeho nástupce Hadrian II. (od 24. prosince 867—872.) vyšel jim pro uctění ostatků sv. Klementa, které přinášeli, v slavném průvodu vstříc, a přijal je velmi uctivě. Při těchto ostatcích děla se mnohá zázračná uzdravování [4]) Uloženy byly s velikou slávou v prastarém kostele sv. Klementa [5]).

---

[1]) Transl. s. Clem. c. 7. Prameny I. 97; legend. morav. c. 6. Prameny I. 103.

[2]) Legenda o sv. Konstantinu, c. 15. Prameny I. 31. Tato legenda l. c. praví, že Konstantin pobyv 40 měsíců na Moravě, šel světit žákův svých do Říma. Pobyt 40 měsíců bude skutečný pobyt na Moravě, $4\frac{1}{2}$ léta bude čas buď od poselství Rostislavova, neb od odchodu ss. bratří z Cářihradu.

[3]) Život sv. Konstantt c. 16. Prameny I. 31.

[4]) l. c. c. 17. Prameny I. 35; Transl. s. Clem. c. 9. Prameny I. 97.

[5]) Morav. legend. c. 6. Prameny I. 103.

Sv. bratří zdrželi se v Římě až do r. 869., v kterýžto čas děla se důležitá vyjednávání a vážné úvahy o zřízení samostatné moravské metropole se slovanskou liturgií, zkoušela se pravověrnost ss. bratří, čili abychom to církevním výrazem vyjádřili, zaveden s nimi processus informatorius, a zkoumal přinešený překlad Písem sv. a liturgických knih.

Posvátné knihy byli papežem schváleny, jakkoli silná strana se tomu v Římě, jakožto neslýchané nevotě protivila [1]), a to způsobem slavným. Papež přijal z rukou ss. bratří posvátné knihy slovanské, posvětil je a položil na oltář v kostele Panny Marie, který sluje „U jesliček.“ Potom konal služby Boží jeden z bratří v jazyku slovanském u přítomnosti papeže, jiných biskupův a římského duchovenstva [2]). Po službách Božích posvětili biskupové Formosus a Gauderikus po rozkazu papežově v chrámě sv. Petra slovanské žáky [3]), a sice tři na kněžství a dva za lektory [4]), při čemž se zase mše sv. zpívala slovanským jazykem. Podobně dělo se druhý den v chrámu sv. Petronelly, a třetí den v chrámu sv. Ondřeje. Konečně slavili sv. bratří též nad hrobem sv. apoštola Pavla služby Boží, při nichž jim biskup Arsenius, jeden ze sedmi biskupů, t. j. biskupů kardinálů, a bibliothékář Anastasius na znamení bratrské lásky a sjednocenosti přisluhovali [5]).

Ss. bratří, majíce po žádosti Rostislavově býti posvěceni na biskupství, byli podrobeni processu informačnímu, učinili veřejné vyznání víry [6]), při čemž musili bezpochyby též svou pravověrnost vzhledem na článek víry o východu Ducha sv. „i ze Syna“ (Filioque) dokázati; (neboť Fotius vystoupiv proti tomuto učení, nalezl ohlasu v řecké církvi, a oba bratří, jsouce kněžími této církve, byli již tím samým podezřelí, nesmýšlejí-li po fotiansku); a zavázali se slibem věrnosti a poslušnosti k

---

[1]) Život sv. Methoda c. 6. Prameny I. 44.

[2]) Život sv. Konstant. c. 17. Pram. I. 35.

[3]) l. c.

[4]) Život sv. Methoda c. 6. Prameny I. 45. — Byli to asi Moravan Goradz, pak Bulhaři (či pannonští Slované) Kliment Naum, Augelar a Sava. Srv. Dějiny Moravy I. 116.

[5]) Život sv. Konstaut. l. c.

[6]) Papež Jan VIII. praví v listu k Svatoplukovi: „Methodius, vester archiepiscopus, ab antecessore nostro Adriano ordinatus — coram Sede Apostolica se credere et verbis et litteris professus est“. Boček Cod. dipl. I. 40; Erben Reg. I. 16; Ginzel l. c. Appdx. p. 59; Štulc l. c. str. 437.

Apoštolské Stolici [1]). Potom byli oba za biskupy posvěceni [2]) dne 6. ledna 869 [3]) od samého papeže Hadriana II. [4]), a jejich učenníci na kněze a jahny [5]). Země tří knížat slovanských, Morava a Pannonie byly povýšeny za samostatnou církevní provincii, za jejíhož prvního arcibiskupa byl ustanoven Methoděj, a prvního jemu podřízeného biskupa čili suffragána Konstantin, který bezpochyby při svěcení na biskupa své trochu světské jméno: Konstantin v jméno: Cyrill, jímž dva znamenití učitelé východní nazváni byli [6]), patrně k jejich úcti, proměnil [7]).

Však Cyrill hned po svém vysvěcení ochuravěl, a cítě, že mu smrť nastává, vzdal se biskupství [8]) odebral se do kláštera aby se na smrť připravil [9]), a zemřel již po čtyřiceti dnech po svém vysvěcení na biskupa 14. února [10]) r. 869. [11]), maje věku svého 42 léta [12]). Poslední jeho modlitba s hojnými slzami byla za rozmnožení a zvelebení církve a utvrzení věřících v jednomyslnosti a pravé víře. Na smrtelné posteli napomínal bratra svého, aby v díle počatém setrval. „Hle, bratře,“ pravil, „spřežení oba jsme byli, jednu brázdu táhnouce, a já na léše padám, svůj den ukončiv, ty však miluješ horu velmi, nechtěj pro horu opustiti učení své [13]). Neboť čím můžeš spíše spasen

---

[1]) Týž papež praví v listu k Methodějovi: „Sicut verbis ac litteris te sanctae Romanae Ecclesiae credere promisisti“. Boček l. c. p. 39; Erben l. c. p. 17; Ginzel l. c. p. 58; Štulc l. c. str. 436.

[2]) Transl. s. Clem. c. 9. Prameny I. 98: „Posvětili jej (Filosofa) a Methoda za biskupy“. A podání všech národů slovanských má oba bratry za biskupy, a ctí je jako biskupy.

[3]) Srv. Děj. Morav. od Dudíka I. 114.

[4]) Papež Jan VIII. praví v listu k Svatoplukovi: „Methodius, vester archiepiscopus ab ante cessore nostro Adriano, scilicet papa, ordinatus“. l. c.

[5]) Transl. s. Clem. l. c.

[6]) Cyrill, biskup jerusalémský, a Cyrill, patriarcha alexandrinský.

[7]) Trasl. s. Clem. c. 10. Prameny I. 98. Změna jména stala se s papežovým svolením l. c. Papežové měnili nezřídka při mužích znamenitých světíce je na biskupství, jména. Tak dal papež Sergius sv. Willibrordu jméno Klement; papež Řehoř II. potvrdil Anglosasu Winfridovi jméno: Bonifatius.

[8]) Morav. legend. c. 8. Prameny I. 104.

[9]) l. c.; Bulhar. legend. c. 3. Prameny I. 79.

[10]) Transl. s. Clem. l. c.

[11]) Život s. Konstantin. c. 18. Prameny I. 37.

[12]) l. c.

[13]) l. c. Prameny I. 36.

býti?“ [1]) Method chtěl s dovolením papežovým po přání matčině svého bratra na hoře olympské pohřbiti. Však biskupové v Římě přítomní, římské duchovenstvo a lid protivili se tomu. Tu chtěl papež, aby byl proti římskému obyčeji pochován v chrámě sv. Petra ve vlastním hrobě papežově; však ku prosbě Methodějově svolil, aby se to v chrámě sv. Klementa stalo. Hned po úmrtí Cyrillově vydal papež rozkaz a po tomto vyjednávání jej opětoval, aby všichni, i řečtí i římští duchovní k jeho pohřbu se dostavili se žalmy a zpěvy, se svícemi a kadidlem vonným, a jemu takovou pohřební poctu prokázali jako papeži samému. A tak bylo sv. tělo za veliké slávy v kostele sv. Klementa po pravé straně oltáře v náhrobku k tomu připraveném položeno, na kterémž místě Bůh mnohé zázraky činil [2]). Římané vymalovali jeho obraz nad hrobem, svítili nad ním ve dne v noci, a ctili ho za svatého [3]). Neboť papež Hadrian veškerou onou pohřební slavností přisoudil jemu dle tehdejšího obyčeje čest světce [4]).

Smrtí Cyrillovou dostalo upravení nové církevní provincie jinou tvářnosť; prozatím odpadlo její rozdělení ve dvě diecése. Tohoto času přišlo do Říma poselství knížete Kocela žádajíc za propuštění Methoděje v jeho zemi. Však Hadrian II. vypravil jej ke všem třem knížatům slovanským, Rostislavu, Svatopluku a Kocelu s listem k nim, v kterém schválil dílo sv. bratří, prohlásil nepřímo, že jejich země k Apoštolské Stolici sluší, a protož oni nic mimo kanon neučinili, a schválil konečně slovanskou liturgii s tím dodatkem, aby se při mši

---

[1]) Život sv. Methoda c. 7. Prameny I. 45.

[2]) Transl. s. Clem. c. 10—12. Prameny I. 98; Život sv. Konstantina c. 18. Prameny I. 37.

[3]) Život sv. Konst. c. 18. Prameny I. 38.

[4]) Srv. Memorie storico-critiche dei santi Cirillo e Metodio per Cardinale Bartolini pp. 66. 67. Jmenovaná basilika sv. Klementa byla za zpousty, kterou Robert Guiskard v Římě r. 1084. učinil, též v ssutiny proměněna. Potom byla nad ní nová basilika vystavena. Ona stará byla v novém čase zas odkryta, a spolu památka ss. slovanských apoštolův obnovena. Má tři malby na obmítce (freska), jedna představuje císaře Michala, jak Cyrilla do Moravy posýlá; druhá, jak Cyrill knížete Rostislava křtí; na oné jest Cyrill v jednoduchém kněžském rouchu po způsobu řeckém vyobrazen, a na straně jest jednoduše napsáno jméno: Cyrill; na této jest vyobrazen v rouchu biskupském bez připojení jména. Třetí malba jest věnována přenešení sv. Cyrilla z Vatikanu do basiliky sv. Klementa. Srv. Bartolini l. c. p. 68—72.

sv. epištola a evangelium prve čtly po latinsku, a potom po slovansku [1]).

Kocel přijal Methoda s velikou ctí, a poslal jej zase ku papeži v průvodu dvaceti mužů ctihodných žádaje na něm, aby Method na stolec sv. Andronika [2]), t. j. na stolec sřěmský [3]) povýšil. A papež splnil žádost jeho, a tak stal se Method arcibiskupem srěmským [4]. Tímto obnovením dávno zaniklé srěmské metropole dostalo Methodějovo arcibiskupství žádoucí historický a právní základ proti nárokům solnohradským a passovským, které pouze na rozhodnutí moci světské se odvolávati mohly. Method byl arcibiskupem srěmským, tedy metropolitou celého západního Illyrika, o jehož mezích ovšem v Římě sotva výměr znali, k němuž však na určito Pannonii a Moravu počítali. Metropolita srěmský byl spolu papežským vikářem Illyrika; a tu jmenuje papež Jan VIII. Methoda legátem Apoštolské Stolice [5]). Nebyl-li jím Method schvalně jme-

---

[1]) Viz tento papežský list v Životě sv. Methoda. c. 8. Prameny I. 45. Original latinský nebyl posud nalezen.

[2]) Sv. Andronik byl na křesťanství obrácený žid a příbuzný sv. Pavla, který „byl znamenitý mezi apoštoly a před ním v Kristu"; t. j. dříve křesťanem. Řím. 16, 7. Dle pozdějšího podání zjevuje se co jeden z 72 učenníků Páně, a co první biskup v staroslavném Srému (Sirmium).

[3]) Sirmium (Srěm) bylo za času Konstantina Velikého sídlem prefekta praetorio, a spolu hlavním městem Illyrika. Když Illyricum bylo rozděleno na východní a západní, připadlo ono co zvláštní prefektura při dělení říše za císaře Theodosia r. 395. k východnímu císařství, toto co diecése illyrská k italské prefektuře, a Sirmium stalo se hlavním městem a sídlem vikáře illyrské diecése čili západního Illyrika. Ve čtvrtém století bylo srěmské biskupství povýšeno za arcibiskupství, jehož církevní provincii zevrubně určiti nelze. Srěmský metropolita byl spolu papežským vikářem oněch krajin. Když Avaři r. 582. Srěmu se zmocnili, zaniklo město, a nazývána jménem tím okolní krajina. Papežský vikariát přenesl císař Justinian I. se svolením papeže Virgilia do Ochridy čili Justinianopole. Srv. Thomassini Vetus et Nova Eccl. disciplina I. lib. I. c. 19. n. 2. et 3.

[4]) Život sv. Methoda c. 8. l. c. Tam mluví se sice o posvěcení na biskupství tohoto stolce; však Method byl již biskupem a mohl toliko za arcibiskupa srěmského býti povýšen.

[5]) List papeže Jana VIII. k Annonovi, biskupu frisinskému dí: „Usurpasti enim tibi vices apostolicae sedis et quasi patriarcha de archiepiscopo tibi judicium vindicasti, immo quod est gravius fratrem tuum Methodium archiepiscopum legatione sedis apostolicae ad gentes fungentem tyrannice tractans —. Sborník Velehrad. 1880. str. 290. — V listu k Hermanrichovi

nován, tu byl s obnovenou metropolí srěmskou obnoven spolu její papežský vikariát. Této vyšší důstojnosti bylo třeba Methodovi, aby s důrazem práv své metropole proti německým nárokům hájiti mohl, a spolu jeho osoba proti násilnosti se strany německé byla bráněna; však přece neuhájila jeho od krutých útrap.

Nová metropole se svým řeckým obřadem a slovanským jazykem liturgickým, jsouc úzce s Římem spojena, měla býti mocnou hradbou proti rozkolu Fotiovu na jedné straně, a na druhé zase proti pánovitosti Karlovcův a německých biskupův, a spolu mocnou sílu přítažlivou vykonávati na všechny národy slovanské, jmenovitě Bulhary, aby k ní se připojili, a tak s papežem úzce spojeni byli. Papež chtěl novou metropolí tohoto rázu posud nevídaného samostatnosť říše moravské utvrditi a pojistiti, a jí podpory proti Němcům i Řekům poskytnouti, třeba si toho zúplna a jasně vědom nebyl. Nový arcibiskup sídlil nejprve v Blatně (Mosburgu), později ve Velehradě, odkudž se též nazývá velehradským arcibiskupem [1], jakkoli papežové tohoto pojmenování nikdy neužívali, nazývajíce jej zprva pannonským, později moravským arcibiskupem.

Papežský legát a arcibiskup Method navrátil se z Říma zase do země Kocelovy, a obíral se jejím církevním upravením. U Slovanů zaváděl služby Boží slovanské, však v osadách německých ponechal již z opatrnosti latinskou liturgii, na kterou byly dávno zvykly. Solnohradský arcikněz Richbald opustil zemi, nemoha snésti této novoty, a vida, jak Slované

---

biskupu passovskému praví Jan VIII.: O episcopum episcopo talia inferentem, et ad hoc Apostolicae Sedis manu sacrato, et a latere destinato!" Sborník l. c. str. 289.

[1]) Legenda „de vita et passione s. Venceslai" zachovaná v českém překladě ze 14. století nazývá Velehrad „stolcem moravského arcibiskupství". Jest otištěna ve Výboru staré lit. české I. 314. Dalimilova rýmovaná kronika praví:

„Prosí Křista Bořivoj ot Svatopluka, krále moravského,
a ot Metuděje, arcibiskupa Velehradského.
Ten arcibiskup Rusin bieše
msiu svú slovensky slúžiese.
Ten Velehradě křstil Čecha prvého". Prameny III. 48. Srv. rozpravu o Velehradě co sídle arcibiskupském sv. Methoděje od Dra. Herm. Jirečka ve Světozoru. 1860. str. 125.

latinské služby Boží opouštějí a v slovanských sobě libují [1]). Však musíme připojiti, že mimo uvedenou příčinu jeho odchodu ze země byla ještě druhá, totiž, že přidělením zemí Kocelových k metropoli Methodiově přestala tam pravomocnosť arcibiskupa solnohradského, a tudy též jeho vlastní, a on nové na Methodějovi žádati nechtěl. S ním odešli všichni solnohradští duchovní, kteří se pravomocnosti Methodějově podrobiti nechtěli.

Z Pannonie odebral se Methoděj k Rostislavovi [2]), aby mu papežský list odevzdal, a to byla asi poslední radosť tohoto znamenitého panovníka. Uhájiv válkou r. 868. a 869. šťastně samostatnosť své říše proti králi německému Ludvíkovi, stal se obětí zrady svého vlastního synovce Svatopluka, který, místo aby vznešené strýcovy úmysly podporoval, od něho se odtrhl, a králevici Karlomanovi roku 870. se poddal. Rostislav chystal se dáti jej při hostině jíti; však on dostav výstrahu, uhnul se pod zástěrou sokolího lovu. Rostislav pronásledoval jej osobně, však byv podskočen, upadl v jeho zajetí, byl od něho vydán Němcům, a v okovech do Řezna zavlečen. Německý soud vyřkl nad ním v listopadu 870 ortel smrti, poněvadž prý se opětně nevěry dopustil. Král Ludvík kázal mu z milosti oči vyloupati, a strčil jej do jednoho kláštera, od kteréž doby neděje se více zmínka v dějinách o nešťastném knížeti. Němci obsadili Moravu, jejíž vrchní správu vedli markrabata Engelšalk a Vilém, pod nimiž stál Svatopluk jako podřízený kníže moravský. Však brzo zdál se málo býti povolným, byl od Karlomana jat a do Řezna zavezen. Po té Moravané, puzeni jsouce více záštím k cizímu panství, nežli příchylností k zajatému knížeti, jehož hanebnou zradu na svém miláčku Rostislavu všichni v čerstvé paměti měli, pozdvihli se; neboť svoboda a národnosť, k jejímuž zvelebení ss. bratří Konstantin a Methoděj tolik přičinili a ji utužili, nalézala se v zjevném nebezpečenství. Moravané pozorovali to z čiperného počínání passovských a řezenských kněží, kteří snažili se obnoviti svůj dřevní vliv a s ním bývalé prospěchy. V čelo postavili sobě příbuzného z rodu domácích knížat kněze Slavomíra, z čehož jest viděti, jak veliký úkol v této válce náboženství připadl, a vrhli se na obě markrabata, kteří se statečně bránili. V žaláři pykal Svatopluk své zrady, a hořel pomstou.

[1]) De convers. Carantanor. ap. Ginzel Appdx. p. 55.

[2]) Legenda bulhar. c. 4. Prameny I. 80.

Němci, nemohouce nevěru mu dokázati, propustili jej, a Karloman hleděl jej dary a poctami udobřiti. On přetvařoval se tak mistrovsky, že byl docela v čelo výpravy proti svým krajanům postaven. Tito ustupovali před ním až k Velehradu. Pod záminkou, že bude o pokoj vyjednávati, vjel do hradu, srozuměl se s krajany svými, a Němce tvářností zjednaného míru omámiv, vypadl na ně a potřel je v letě r. 871. hroznou porážkou, tak že málo kdo útěkem se spasil: i markrabata Vilém a Engelšalk padli. O Slavomírovi neděje se víc od této doby zmínky. Ve válečných letech 872. a 873. dobyl si Svatopluk úplné samostatnosti. Aby sobě spojence zjednal, zasnoubil se se sestrou českého vojvody a činil r. 873. již útoky přes Dunaj do krajin německých. Konečně byl mezi Svatoplukem a německým králem Ludvíkem r. 874. prostřednictvím jistého kněze Jana z Benátek, důvěrníka Svatoplukova, mír na hradě Forchheimském uzavřen, jimž byla samostatnosť Moravy uznána, a bez pochyby též s politického hlediště samostatnosť metropole Methodějovy, obsahující země Svatoplukovy a Kocelovy. Okolo tohoto času zemřel kníže Kocel, a jeho země připadla jako odumřelé léno Karlomanovi, a po něm jeho synu Arnulfovi kterýž ještě r. 884. byl v pokojném držení Pannonie [1]).

V tyto smutné časy spadá začátek arcibiskupství Methodějova. Pádem Rostislavovým padla též jeho podpora. Svatopluk nepřál jemu nikdy jakožto důvěrníku a miláčku svého strýce, ano jak se zdá, chtěje se Němcům zalíbiti, jal se jeho učenníky pronásledovati [2]), a Kocel, man francký, nemohl mu vydatně pomoci. Němci měli proti němu volnou ruku, jali ho r. 870., zavlekli do Německa a věznili po tři roky [3]). Nej-

[1]) Dudík: Dějiny Moravy I. 125; Palacký: I. 142.

[2]) Morav. legend. c. 10. Prameny I. 105; bulhar. legenda c. 5. Prameny I. 82.

[3]) Krátká věrohodná zpráva o německé vazbě Methodějově a jejích příčinách v legendě pannonské c. 9. Prameny I. 47., jakož i o jeho vysvobození z ní papežem Janem VIII. l. c. c. 10. dostala potvrzení a netušené světlo čtyřmi listy papeže Jana VIII., které s četnými jinými papežskými listy v britickém museu nalezeny byly. O celém nálezu podal Evald kritickou úvahu v „Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichte". 1880. Bde 5. Dotčené čtyři listy jsou v latinském originálu a na mnoze v českém překladu otištěny v rozpravě: „Nové zprávy o životu sv. Methodia" v Časopise musea království českého. 1881. str. 286—296. Dle Evaldova číslování jsou to: Ep. 19. k arcibiskupu solnohradskému Adalvinovi;

prvé držel jej v kruté vazbě Hermanrich, biskup passovský, nakládal s ním se zběsilostí hodnou tyrana nebo divoké šelmy a trýznil jej pod širým nebem po delší dobu krutostí nejostřejší zimy a lijavců [1]). Potom byl r. 871. postaven před církevní sněm [2]), jemuž byla celá provincie solnohradská přítomna: arcibiskup Adalvin a biskupové Hermanrich passovský, Hanno frisinský, Landfrid šebenský (později bylo toto biskupství do Brixenu přeloženo) a Emmerich řezenský, a konečně, byl-li spolu národní synodou bavorskou, též Otkar eichstadtský. Buď tam byli všichni jmenovaní, aneb alespoň pět tam z nich býti musilo. Čtemeť v životě sv. Methoda: „Nezbyli sv. Petra soudu; neboť čtyři biskupové z nich zemřeli“ [3]). Byli to arcibiskup Adalvin († 14. května 873), Hermanrich Passovský († 2. ledna 874), Hanno Frisinský († 9. října 875) a Landfrid Šebenský († 875). Tyto měl životopisec na mysli, nikoliv Emmericha († 891) a Otkara († 881), jejichž pozdní smrť za soud Boží více platiti nemohla. První tři kárá též papež Jan VIII. Sněmu byla též knížata přítomna, král Ludvík, jeho syn Karloman a bezpochyby i Svatopluk, který v červnu r. 871. ze zajetí Karlomanova byl propuštěn; šlo tady o věc nejenom církevní, ale též politicky předůležitou [4]).

Ep. 20. instrukce to, kterou papež Jan VIII. dal svému legátu Pavlovi, biskupu ankonskému, jehož do Němec a Pannonie poslal; Ep. 21. k Hemerikovi, biskupu passovskému; a Ep. 21. k Hannonovi frisinskému. Epp. 20. (odstavec 3.) —21. jsou též v latinském originálu a v českém překladu od J. Vykydala otištěny ve Sborníku Velehrad. 1880. str. 287—291. Všechny tyto listiny, větším dílem doslova má po česku Kulda v životě ss. bratří, v Církv. Roku IV. 287—289.

[1]) Cujus enim ut non dicamus episcopi, secularis cujus, quin immo tyranni seviciam temeritas tua non excessit, vel bestialem feritatem non transcendit? fratrem et coëpiscopum Methodium carceribus penis afficiens et sub divo diutius acerrima hiemis et nimborum immanitate castigans, atque ab ecclesiae sibi commissae subtrahens. Ep. 21. pap. Joannis VIII. Časop. mus. 1881. str. 293.

[2]) Život sv. Methoda c. 9. Prameny I. 47. Papež Jan VIII. jmenuje tuto schůzi biskupů sněmem, řka k Hermanrichovi: „Et adeo in vesaniam veniens, ut in episcoporum concilium tractum“ Ep. 21. l. c.

[3]) Život sv. Methoda c. 10. Prameny I. 48.

[4]) Tak soudlti lze z listů papeže Jana VIII. ke králi Ludvíkovi a synu jeho Karlomanovi; Život sv. Methoda c. 9. Prameny I. 47. mluví o „králi“ (karolu), kterým nemůže býti nikdo leč král Ludvík.

Synoda rokovala o církevní pravomocnosti nad Pannonií, kterou posud vykonávali arcibiskup solnohradský a biskup passovský, nevšímala sobě Methodějovy důstojnosti arcibiskupské a legátské, a nakládala s ním jako s nějakým poběhlíkem. Biskupové osupili se na něho: „V našem území učíš". Method odpověděl: „Ano, kdybych věděl, že vaše jest, mimo bych chodil, ale sv. Petra jest. A v pravdě jestli z řevnivosti a lakomství proti starým hranicím vystupujete přes kanony, bráníce učení Božímu, varujte se, abyste, chtějíce železnou horu koštěným temenem proraziti, mozku svého nevylili". Řekli pak jemu: „Hněvivě mluvě zle se potážeš". On odpověděl: „Pravdu mluvím před císaři, a nestydím se, vy pak čiňte vůli svoji proti mne. Nejsem lepší těch, kteří jsou, pravdu mluvíce, mnohými mukami života toho pozbyli" [1]. Ano, biskupové činili svou vůli proti němu; arcibiskup Adalvin s biskupem Hermanrichem pohlavkovali jej [2]; ano Hermanrich zuřil jako litá zvěř, smýkal jím v synodě, a chtěl docela bičem na koně jej mrskati, kdyby mu ostatní byli toho nebránili [3]. Všichni viděli v něm nenáviděného Řeka a Slovana, kterýž o vydatný zdroj příjmův a panství je připraviti chce. Method nemoha se nikterak v takovém zuřivém sboru hájiti a práva dovolati, odvolal se ku papeži [4]). Však to nespomohlo jemu nic. Byl odsouzen do žaláře, a odevzdán Hannonovi, biskupu frisinskému, kterýž jej půl druhého roku od konce léta r. 871.

---

[1]) Život sv. Methoda c. 9. l. c.

[2]) Papež Jan VIII. praví ve své instrukci k legátovi Pavlovi (Ep. 20): Porro si Alvinus cum Hermerico judicium cum episcopo nostro Methodio inire voluerit, dic ad eos: Vos sine canonica sententia dampnastis episcopum ab Apostolica sede missum, carceri mancipantes et colaphis affligentes et a sacro ministerio separantes et a sede tribus annis pellentes Apostolicam Sedem per ipsum triennium plurimis missis et epistolis proclamantem. Časop. mus. 1881. str. 290.

[3]) Hermanrichovi vyčítá Jan VIII. Ep. 21.: Adeo in vesaniam veniens, ut in episcoporum concilium tractum equino flagello percuteres, nisi prohiberetur ab aliis. Časop. mus. str. 293.

[4]) Hannonovi vyčítá Jan VIII. Ep. 22.: Petente illo (Methodio), sacris canonibus edocentibus, ipsius sanctae Romanae Sedis judicium concedi minime permisisti; sed in eum cum sequacibus tuis et sociis quasi sententiam protulisti, et a divinis celebrandis officiis illum sequestrans carceri mancipasti. Časop. mus. str. 294.

až do jara r. 873. ve vazbě choval[1]). Ano tento biskup byl tak drzý a nestydatý, že byv za své přítomnosti v Římě na Methoděje tázán, lživě zapíral, že by jej znal, ačkoliv byl všech jeho strastí podněcovatelem, podpichovatelem i sám původcem [2]).

Z vazby podařilo se Methodějovi zpraviti papeže o svém krutém stavu, též Kocel ujal se pronásledovaného v Římě. Moravané povstavše proti Němcům vyhnali všechny německé kněze, poněvadž seznali, že jim nepřejí, a proti nim pykle strojí, a poslali ku papeži, řkouce: „Jakož i prvé otcové naši od sv. Petra křest přijali, tož dej nám Methoda za arcibiskupa a učitele“ [3]).

Papež Jan VIII., nástupce Hadrianův, ujal se s apoštolskou rázností pronásledovaného, poslal z jara r. 873. ankonského biskupa Pavla co legáta do Němec, a dal jemu řádné instrukce. Králi Ludvíkovi měl legát důkladně vyložiti, že pannonská diecése hned od počátku Apoštolské Stolici podrobená byla, a k ní příslušela, že práva sv. Petra před všemi změnami jsou chráněna, a nelze se proti nim na promlčení odvolávati, jmenovitě když promlčení má svou příčinu ve vpádu barbarů, konečně že dle práva římského u křesťanů platícího jest třeba uplynutí 100 let, aby se promlčení právně platným stalo, když jde o zájmy církevní. Tímto posledním důvodem zamítl papež nároky bavorských biskupů, kteří své právo na držení pětasedmdesátiletém zakládali, po kteroužto dobu pokojně svou moc vykonávali na základě práva Solnohradu od Karla Velikého propůjčeného, když nad Avary byl zvítězil. Podobně jako tato část instrukce zněl list papežův ke králi Ludvíkovi [4]). Dále měl legát Adalvina a Hermanricha na takovou dobu vykonávání služeb Božích zbaviti, po jakou skrze ně byl Methoděj přinucen se jich zdržovati; a on

[1]) Papež Jan VIII. mluví ve své instrukci k legátovi o tříleté vazbě Methodějově (srv. vrchní notu 3.); Život sv. Methoda c. 9. praví, že jej drželi ve vazbě půl třetího roku. Rozdíl mezi oběma zprávama jest nepatrný, vzniklý bezpochyby různým počítáním. Papežskou zprávu jakožto úřadní musíme pokládati za precisní.

[2]) Epp. 22. Joann. VIII. k Hannonovi l. c. str. 294.

[3]) Život sv. Methoda c. 10. Prameny I. 48.

[4]) Erben Regest. I. 15; Boček Cod. dipl. I. 34; ap. Ginzel l. c. p. 60. ap. Štulc p. 435.

měl po takovou dobu v pokoji a beze vší rozepře svého biskupství užívati, po jakou skrze ně byl jeho zbaven, a potom teprva chtěl papež jejich žaloby a stesky slyšeti, a obě strany souditi. Ke konci instrukce nařídil papež legátovi, aby pod žádnou záminkou nedal se odvrátiti od uvedení Methoděje k Svatoplukovi, třeba biskupové války neb jiná nepřátelství předstírali [1].

Arcibiskupu Adalvinovi přikázal papež, aby Methodějovi jeho sídlo navrátil, a jej do něho uvedl. „Nediv se“, píše mu papež, „že na tobě jest uvésti bratra našeho Methodia nazpátek do jeho sídla; neb jest spravedlivo, aby tys jej uvedl v úřad, kterýž jemu byl svěřen, poněvadž jsi byl původcem jeho sesazení“ [2]. Nad Hermanrichem vyřkl papež pro zvířecí zuřivosť jeho mimo zmíněnou dočasnou suspensi ještě menší exkommunikaci, t. j. vyloučil jej od stolu Páně a z obcování biskupův, a zároveň rozkázal mu, aby s papežským legátem Pavlem, anebo s arcibiskupem Methodějem do Říma se dostavil, chce-li se uvarovati trestu rovnajícímu se velikosti jeho zločinu [3]. Podobně vyzval papež Hannona, biskupa frisinského, učiniv jemu neobyčejně důtklivou domluvu, aby před měsícem zářím do Říma přišel; nebo po vypršení této lhůty zůstane vyloučen od sv. přijímání, pokud se poslušným býti neukáže [4]. Papežský výrok byl přísný, ale spravedlivý na spáchané bezpráví; neboť „bez kanonickéno výroku odsoudili biskupa, kterého Stolec Apoštolský poslal“ [5]), „osobili si místo Apoštolské Stolice, a soudili arcibiskupa, což jenom patriarchovi a papeži přísluší“ [6].

Legátovi Pavlovi podařilo se vykonati svěřený úkol velmi dobře. Biskupové musili dáti svobodu Methodějovi, avšak hrozili Kocelovi, kdyby se odvážil u sebe jej přechovávati. Král Ludvík uznal samostatnosť pannonské církevní provincie, a jeho schůze s papežem blíže Verony v červnu 874 a mír forchheimský se Svatoplukem, který brzo po ní následoval,

---

[1]) Celá instrukce jakožto Ep. 20. Joann. VIII. v Časop. mus. 1881. str. 290. 291.

[2]) Ep. 19. Joann. VIII. k Alvinovi l. c. str. 292.

[3]) Ep. 21. Joann. VIII. k Hermanrichovi. l. c. str. 293.

[4]) Ep. 22. Joann. VIII. k Hannonovi l. c. str. 294.

[5]) Slova papežské instrukce l. c. str. 290.

[6]) Ep. 22. Joann. k Hannonovi l. c.

uklidily asi poslední překážky. Methoděj vrátil se do Moravy, kde kníže Svatopluk se svým lidem jej co nejlaskavěji přijal, a všechny kostely a duchovní ve všech městech jemu poručil [1]). Téhož času psal papež Karlomanovi, chtěje těžkosti a překážky v zemi Kocelově, která na něm závisela, odstraniti, aby dal Methodějovi svobodně vykonávati jeho pastýřský úřad v Pannonii, poněvadž sv. Stolci právně vrácena byla [2]).

Zde sluší dotknouti se toho, že instrukce daná legátu Pavlovi nic neobsahuje, co by se vztahovalo na sloužení mše sv. v slovanském jazyce; ale jisto jest, že legát přinesl Methodějovi od papeže Jana VIII. písemní zákaz, aby v budoucnosti neužíval slovanského jazyka při službách Božích, než toliko latinského nebo řeckého [3]), a že solnohradský pamětní spis užívání slovanského jazyka při službách Božích za hrozný zločin pokládal [4]). S druhé pak strany nelze zapříti, že Methoděj sloužil mši sv. v jazyku slovanském i po zákazu papežově. O nějaké neposlušnosti nelze u našeho svatého mluviti. Věc lze takto vyložiti. Legát, zkoumaje zevrubněji stav věcí na místě, přesvědčil se o prospěšnosti slovanské liturgie, uznal papežský zákaz za nevhodný, a dle oustní instrukce pro tento případ neprovedl ho.

O činnosti Methodějově po jeho osvobození z německé vazby nezachovalo se mnoho zpráv. Jeho životopisec praví všeobecně: „Od toho dne začalo růsti velmi učení Boží a množiti se duchovní ve všech městech, a pohané věřili v pravého Boha, od svých bludův odstupujíce, tím více i Moravská země šířiti se počala na všechny strany a nepřátelé svoje porážeti s prospěchem“ [5]).

K jménu Svatoplukovu a Methodějovu pojí se křest českého vojvody Bořivoje a jeho manželky Ludmily. O této pro

[1]) Život sv. Methoda c. 10. Prameny I. 48.

[2]) Boček Cod. dipl. I. 36; Erben Reg. I. 16; ap. Ginzel Appdx. 57; Štulc p. 435.

[3]) Papež Jan VIII. praví v listu k Methodějovi z r. 879.: „Unde jam, litteris nostris, per Paulum, episcopum Anconitanum tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra missarum solemnia celebrares, sed vel in latina, vel graeca lingua“. Boček l. c. p. 39; Erben l. c. p. 17; Ginzel l. c. p. 58; Štulc p. 436.

[4]) Ap. Ginzel Appdx. p. 55. 57.

[5]) Život sv. Methoda c. 10. Prameny I. 48.

Čechy důležité události máme ty nejkusejší zprávy. Jisto jest, že sv. Methoděj pokřtil Bořivoje na dvoře Svatoplukově na Moravě snad roku 873. Nejstarší český kronikář Kosmas praví: „Hostivit zplodil Bořivoje, který první z knížat křtěn jest od ctihodného Methudia, biskupa na Moravě“ [1]. Česká legenda vypravuje, že Svatopluk posadil Bořivoje při hostině na zemi, a z toho vzal si Methoděj příčinu, aby mu vyložil, proč tato potupa jemu učiněna byla, a jej ke křtu pohnul [2]. Četní dějepisci i sám Palacký [3] zavrhují toto vypravování. Však věc není tak nemožnou a neslýchanou. Korutanské kníže Ingo kázával nepokřtěným vladykám seděti na zemi venku a jejich věřící služebníky volával k svému stolu [4]. Proto mohl také Svatopluk totéž učiniti Bořivojovi, který k němu v poměru vasalním stál, a to v tom úmyslu, aby jej ke křesťanství spíše naklonil. S Bořivojem dalo se 30 mužů [5] pokřtiti, tedy buď celý jeho průvod, neb alespoň větší jeho část. —

Svatý Methoděj působil též v Polsku; neboť staropannonská legenda praví: „Pohanský kníže, mocný velmi, sedě na Visle, posmíval se křesťanům a příkoří činil. Method poslav k němu, řekl: Dobře by bylo, abys se pokřtil, synu, o své vůli ve své zemi, abys nebyl zajat a nuceně křtěn v cizí zemi, a zpomněl si na mě“. Což se i stalo [6]. Tento pohanský kníže mohl býti blahoslavený Ivan, kníže velkochorvatské [7].

Činnosť Methoděje co srěmského arcibiskupa vztahovala se též k jihu na Srbsko. Roku 874. napomínal papež Jan VIII. knížete srbského Muntimíra, aby po příkladu předků svých pannonské diecése, jakož i biskupa Apoštolskou Stolicí tam zřízeného se přidržel [8].

Nové pronásledování vzniklo sv. Methoději z přátelství krále Svatopluka s královicem Arnulfem, pozdějším svým ú-

[1] Prameny II. 18.
[2] Život sv. Ludmily c. 3. Prameny I. 192.
[3] Dějiny Národu Českého I. 164.
[4] De conversione Carantan. ap. Ginzel. Appdx. p. 50.
[5] Život sv. Ludmily l. c.
[6] Život sv. Metoda c. 11. Prameny I. 48.
[7] Palacký: Dějiny I. 158. n. 112.
[8] Jaffé Reg. p. 263. Dudík: Dějiny Moravy I. 144.

hlavním nepřítelem. Mimo to oddal se Svatopluk, zpyšněv posavadním štěstím, ohavnostem, kterými se hanobí jméno křesťanské. Domluvy Methodějovy nesl nelibě, a tu namluvili mu protivníci sv. apoštola, že tento není pravověrným, a jest zapleten v řecký blud, popíraje východ Ducha sv. „i ze Syna“ (Filioque) [1]). Bylo totiž obyčejem v církvích německých pod svrchovaností franckou stojících, zpívati při mši sv. vyznání víry nicaejsko-konstantinopolské s přídavkem „Filioque“, kdežto církev římská tenkráte při mši sv. „credo“ vůbec nepěla, a do symbola „Filioque“ ještě nevložila. Methoděj podržel v Moravě francký obyčej pěti symbolum při mši, však pěl je po způsobu římském bez „Filioque“; a právě z toho vzali sobě jeho protivníci příčinu, aby jej z bludu obžalovali, připojíce k tomu druhou věc, že mši sv. proto v barbarském jazyku Slovanů sloužiti nepřestává, aby svůj blud tímto způsobem spíš ukrýval. Svatopluk začal skutečně pochybovati o pravověrnosti Methodějově, a poslal kněze Jana do Říma ku papeži Janu VIII., aby tu věc vyšetřil a jej poučil. Tentýž posel přinesl asi papeži též žalobu protivníků Methodějových, kteří na základě svrchu uvedených dvou článků za jeho sesazení žádali.

Následkem toho poselství, jakož i stížností jím donesených, obeslal papež listem od 14. června [2]) 879 Methoděje do Říma, řka k němu přísně: „Místo abys učením na kázaních svých lid Páně tobě co pastýři církve svěřený ku spasení vedl a vyučoval, slyšeli jsme o tobě, že neučíš tomu, čemu svatá církev římská od samého knížete apoštolů se naučila, a co denně hlásá, ale že lid v blud svádíš“. Proto přikazuje jemu papež, aby bez prodlení do Říma se vydal a tam ukázal, zdali tak věří a káže, jak při svém svěcení slovem a písmem sliboval. „Také jsme slyšeli“, pokračuje papež, „že zpíváš mši sv. v jazyku barbarském, t. j. slovanském. Vždyť jsme tobě již svými listy poslanými po Pavlovi, ankonském biskupu, zapověděli slaviti mši sv. v tomto jazyku, což díti se má toliko jazykem latinským nebo řeckým, jakož prozpěvuje církev Boží po celém světě rozšířená. Kázati nebo řeč míti k lidu jest tobě dovoleno, poněvadž žalmista napomíná všechny národy, aby chválili Boha, apoštol pak praví:

---

[1]) Bulhar. legend. c. 5. Prameny I. 82.

[2]) Srv. Dějiny Moravy od Dudíka I. 152. n. 2.

všeliký jazyk vyznávejž, že Ježíš jest ve slávě Boha Otce“ [1]). Téhož dne učinil papež list k Svatoplukovi, napomínaje jej v jeho pochybnostech, aby tak držel a věřil, jak sv. církev římská od samého knížete apoštolů se naučila, držela, a do skonání času držeti bude, ať již kdokoli, buď si biskup nebo kněz bludné věci káže. Poněvadž s velikým podivením slyšel, že jeho arcibiskup Methoděj od předchůdce Hadriana posvěcený jinak učí, nežli před Apoštolskou Stolicí slovem i písmem vyznal, posýlá mu rozkaz, aby bez odkladu do Říma přišel, aby z vlastních jeho úst slyšel, věří-li tak, jak byl slíbil [2]).

Sv. Methoděj vydal se ke konci r. 879 na svou druhou cestu do Říma. Teď nahlédl Svatopluk, že by pádem arcibiskupa Methoděje asi též padla jeho arcibiskupská stolice, proto přidal k němu zvláštního posla, jménem Zemžizna (Semisisna), který by se jeho proti úkladům nepřátelským ujal, a za rozmnožení biskupův a zřízení nových biskupských sídel, tedy za utvrzení založené metropole prosil. Ano Svatopluk byl o vyplnění své žádosti tak přesvědčen, že buď s Methodějem, nebo brzo za ním poslal Němce Vichinga [3]), aby tam od papeže za biskupa nitránského byl posvěcen. Tohoto Němce, který se přízni vojvody korutanského Arnulfa těšil, a v lásce Svatoplukově stál, vyhlídla německá strana za biskupa, aby v něm proti Methodějovi v případě, že v Římě při vyhraje, podporu nalézala, a na dále příkoří činiti mohla.

Když Methoděj do Říma přišel, zavedl s ním papež Jan VIII. soudní vyšetřování, zkoumal jeho pravověrnosť na synodě [4]), a nalezl ho ve všelikém učení církevním býti pravo-

[1]) List má nadpis: Reverendissimo Methodio, archiepiscopo Pannoniensis ecclesiae. Boček I. 39; Erben I. 17; Štulc p. 436; Ginzel Appdx. p. 58; Dudík: Děj. Mor. I. 152.

[2]) Boček I. 40; Erben I. 16.; Štulc. p. 437; Ginzel l. c. p. 59; Dudík l. c. p. 153.

[3]) O Vichingovi ví se s jistotou tolik, že byl rodem z Alemanie, miláček Arnulfův, jehož doporučením asi přišel ke dvoru Svatoplukovu, a byl německé věci na Moravě s tělem a duší oddán, slouže více Arnulfovi a Němcům, nežli svému novému pánu.

[4]) „Igitur hunc Methodium, venerabilem archiepiscopum vestrum, interrogavimus coram positis fratribus nostris episcopis“. Ep. Joann. VIII. k Svatoplukovi z června 880. Boček I. 42; Erben I. 16; Ginzel Apddx. 59; Štulc p. 439; Dudík I. 156.

věrným[1]). Tedy přesvědčil Methoděj papeže, že o vycházení Ducha sv. „i ze Syna“ pravověrně smýšlí, byť po způsobu francko německých církví „Filioque“ v credu při mši sv. nezpíval drže se římského formuláře creda. Poněvadž žalobníci ve své žalobě sesazení Methoděje s biskupství žádali, bylo třeba, aby papež v soudním nálezu vedle prohlášení jeho pravověrnosti výslovně uznání a nepřetržitosť jeho důstojnosti vyřkl. Proto píše papež Svatoplukovi: „Nalezše jej (Methoděje) ve všelikém učení církevním býti pravověrným a prospěchům církve oddaným, poslali jsme jej vám nazpět ke správě církve Boží jemu svěřené a přikazujeme, abyste jej s náležitou poctivostí, oddaností a radostnou myslí přijali, poněvadž svou apoštolskou mocí jsme mu důstojnosť a výsadu jeho arcibiskupství potvrdili a ustanovili, aby s pomocí Boží na věky trvalo[2]) takovým způsobem, aby dle církevního řádu všechny církevní věci opatroval, a jako před tváří Boží spravoval. — Nařizujeme také, aby kněží jahnové a duchovní jakéhokoli stupně, buďtež Slované nebo z kteréhokoli národa, kteří zdržují se vnitř hranic tvé země — tohoto jmenovaného bratra, vašeho arcibiskupa, ve všech věcech poslouchali, a jemu poddáni byli, nic bez jeho vědomí ne činíce. Kdyby však co zpurní a neposlušní lidé odvážili se činiti pohoršení, nebo rozkol, a nepolepšili se po prvním a druhém napomenutí: přikazujeme, aby z moci naší co lidé rozsévající koukol, svých chrámů byli zbaveni, a ze země vaší vyhnáni, a to dle stanov čili statut[3]) které jsme jemu dali, a vám poslali“. Druhá stránka žaloby, o které list papežův k Svatoplukovi zmínku činí, vztahovala se k užívání slovanského jazyka při službách Božích, a tu přesvědčil Methoděj papeže tak, že slovanský obřad schválil jako jeho předchůdce Hadrian II. řka v listu k Svatoplukovi: „Konečně slovanské písmo, od Konstantina někdy filosofa vynalezené, kterýmž se Bohu náležité chvály vzdávají, vším právem chválíme a poroučíme, aby se tímž jazykem výpovědi a skutkové Krista našeho Pána

---

[1]) „Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis orthodoxum esse reperientes“ l. c. Právní výraz „reperientes“ předpokládá výslech.

[2]) Nostrae apostolicae auctoritatis praecepto ejus archiepiscopatus ei privilegium confirmavimus, et in perpetuum, Deo juvante, firmum manere statuimus.

[3]) Tato capitula, která Methoděj od papeže pro kázeň církve moravské obdržel, nelze posud vypátrati.

vypravovali; neboť abychom netoliko třemi, ale všemi jazyky Hospodina chválili, napomíná nás sv. výrok, který velí, řka: Chvalte Hospodina všichni lidé. — Aniž to překáží zdravé víře neb učení, když se v témž slovanském jazyku pějí, neb sv. evangelium, neb božská čtení Nového nebo Starého Zákona, byvše dobře přeložené a vyložené, čtou, neb jiné všechny povinnosti hodinkové odříkávají; poněvadž ten, který tři nejpřednější jazyky, totiž hebrejský, řecký a latinský učinil, stvořil též jiné ke cti a slávě své. Velíme přece, aby ve všech chrámech vaší země pro větší čest evangelium nejprve latinsky se čtlo [1]), a potom teprva slovanským jazykem lidu, který latinským slovům nerozumí, hlásalo, jak se to v některých kostelích děje." Konečně dodal papež: „Kdyby se tobě a tvým vládykám (judicibus) líbilo, mši sv. raději v jazyku latinském slyšeti, kážeme, aby se tobě po latinsku sloužila [2])." Z tohoto dodatku lze souditi, že toto přání Svatopluk sám Apoštolské Stolici přednesl, a více k latinské liturgii se klonil.

Po přání Svatoplukově posvětil papež Vichinga za biskupa avšak s nechutí, jak viděti jest v listu k Svatoplukovi: „Kněze Vichinga vysvětili jsme sice vedle tvé žádosti za biskupa nitránského, kterému velíme, aby dle sv. kanonů ve všem svému arcibiskupovi byl poslušen" [3]). Tuto kanonickou poslušnost, která sama sebou se rozumí, připomněl papež proto s takovým důrazem osobitým, poněvadž celé pásmo pletich strany německé Methodějovi odporné dobře prohledl. Nitra byla novému biskupovi vykázána dílem proto, že se honosila starým kostelem, vysvěceným již od Adalrama, solnohradského arcibiskupa, dílem že při vymezení nové diecése přihlédalo se též ku politickým hranicím, jaké byly za časů Pribinových a Kocelových. Někdejší država Kocelova proměnila se v diecési nitranskou, což Vichingovi výborně se hodilo, poněvadž mnohem větší část její náležela pod panství Arnulfovo, a tudy v skutečnosti byla Methodějovi nepřístupnou, a protož obřad latinský vrch zde držel.

Aby papež v budoucnosti podobný případ předešel, a nemusil osoby arcibiskupu nemilé na biskupství světiti, psal

[1]) Toto pění evangelia nejprve po latinsku mělo býti znamením jednoty s Římem.

[2]) Ep. Joann. VIII. ad Svatopluk. ll. cc.

[3]) ll. cc.

Svatoplukovi: „Jest vůlí naší, abys se srozuměním a opatřením samého arcibiskupa ještě jednoho způsobilého kněze neb jahna v příhodnou chvíli k nám poslal, kterého bychom za biskupa posvětili pro jiný kostel, v němž bys zřízení biskupské stolice uznal za nutné, aby s těmito dvěma od nás posvěcenými biskupy řečený váš arcibiskup i na jiná místa, kde potřeba zřízení nových stolic se ukáže, dle ustanovení apoštolského biskupy světiti mohl“ [1].) Tímto zařízením chtěl papež všechny pletichy nepřátel Methodějových zameziti a jeho arcibiskupství upevniti. Neboť Methoděj maje dva suffragany mohl samostatně světiti biskupy, a nebylo třeba více nikoho do Říma pro posvěcení posýlati, poněvadž němečtí biskupové by mu této služby nebyli nikdy prokázali.

Navrátiv se Methoděj s vítězoslávou do Moravy, pracoval dále na vinici Páně. Snad vypravili, on a Svatopluk, srozuměvše se, kněze do Říma. aby tam po vůli papežově byl za biskupa posvěcen. Tímto biskupem byl by domorodec Gorazd [2]).

Však brzo začal Viching svého metropolitu pronásledovati a jemu veliké nátisky činiti. Dělal, jakoby papež jemu zvláštní soukromé rozkazy byl dal, a přísahou jej k jejich zachovávání zavázal, aby Methoděje střežil; ano opovážil se docela papeži list podvrhnouti a jej Svatoplukovi podati, kterýž jeho hane-

---

[1]) ll. cc.

[2]) Sasinek ve své rozpravě „Církev cyrillo-methodějská“ ve sborníku Velehradském 1883. str. 97. praví, že byl posvěcen za biskupa břetislavského čili prešpurského. Však ono svěcení Gorazdovo zakládá se toliko na domyslu, že Svatopluk a Methoděj kněze do Říma po vůli papežově poslali; v pramenech nestojí nic o skutečném poslání. Sasinek praví dále l. c., že potom ke konci r. 880. nebo na počátku r. 881. Methoděj se svými dvěma suffragány ještě několik biskupů pro svou církevní provincii vysvětil. Damberger III. 528. počítá sedm biskupů suffragánů Methodějových. Pramenem pro tuto zprávu o 7 suffragánech jest u Sasinka l. c. Codex Cremniciensis, který praví: „Svatopluk rex procuravit . quod sedes archiepiscopalis in weldegrad (construeretur ad) ecclesiam . quam idem fieri ordinavit . et sedes ubi regni sui erat . et VII episcopi suffraganei erant . sub ipsa sede ordinati . in polonia et ungaria. fuere“. Musím vyznati, že neznám ceny tohoto kodexu; ale všechny následující zprávy nenasvědčují takové hojnosti slovanských biskupů; ano obnovení slovanské metropole za Mojmíra II. jest nepochopitelné, proč musil papež tři biskupy z Říma poslati, aby mohli slovanské biskupy světiti? přece sedm biskupů tak snadno bez nástupců nevymřelo! kam se poděli?

bné počínání schvaloval. Methoděj nemaje zastání u Svatopluka, poslal žalobu do Říma, v níž veškeré hanebné počínání Vichingovo odkryl. Papež odpověděl mu listem od 23. března 881, v němž chválí jeho pastýřskou horlivosť a pravověrnosť, lituje jeho trápení a svízelů, ujišťuje jej, že žádného listu Svatoplukovi neposlal, a Vichingovi žádných, ani tajných, ani veřejných rozkazů nedal, nerci li přísahy na něm žádal, a vybízí jej, aby do Říma přišel, kde papež potom na soud zasedne, obě strany vyslechne, a tvrdošijnosť biskupovu přísně potrestá [1]). Co se dále sběhlo, obeslal-li papež Vichinga, poslechl-li tento půhonu, není známo. Bulharská legenda praví, že Methoděj vyřkl klatbu na Vichinga [2]), a moravská vypravuje, že „proti samému Svatoplukovi, drzímu knížeti, jeho náhončím a všemu jeho komonstvu výrokem klatby zahřímal“, a do Říma odcestoval, kde tak dlouho setrval, až Svatopluk, maje lítosť z křivdy svatému učiněné, nazpět jej povolal a napravení slíbil [3]). Stalo se to asi v letech 881—883; neboť r. 882—883, vzalo přátelství mezi Arnulfem a Svatoplukem za své, přízeň Vichingova tím znamenitě klesla, a Methodějovi nastaly pokojnější časy.

Dokonav v těchto dobách překlad celého písma sv. z řeckého jazyka do slovanského, pokud nebyl zhotoven jeho bratrem Konstantinem, kromě knih Makabejských a církevních knih, za šest měsícův, od března do 26. října [4]), odebral se do Konstantinopole. Psalť mu císař Basilius: „Otče ctihodný, velice si žádám, abych tebe viděl, buď tak dobrý, vydej se k nám, abychom tě viděli, dokud jsi na tomto světě, i modlitbu od tebe přijali“. Císař s patriarchou přijali jej s velikou poctivostí, a po vůli císařově zanechal tam ze svých učenníků kněze a jahna s knihami [5]). Patrně chtěl dvůr Konstantinopolský, znaje těžkosti Methodějovy, odvrátiti ho od Říma, a když se to nepodařilo, měly slovanské služby Boží býti pá-

---

[1]) Ep. Joann. VIII. ad Method. Boček Cod. dipl. I. 44; Erben Reg. I. 18; Štulc. p. 438; Ginzel Appdx. p. 62.

[2]) c. 7. Prameny I. 85.

[3]) c. 11—13. Prameny I. 105. 106.

[4]) Život sv. Methoda c. 15. Prameny I. 50. Snad to byly jenom některé doplňky překladu, jeho přehlédnutí a krásný opis na čisto, jak lze souditi z krátkosti času.

[5]) l. c. c. 13. Prameny I. 50.

skou, která by Bulhary a Jihoslovany vůbec na Konstantinopol vázala.

Na této cestě stalo se bezpochyby, co vypravuje legenda pannonská, že Methoděj sešel se s králem uherským, který do zemí dunajských přišel, a učinil na něj takový dojem, že s velikými dary jej propustil, řka: „Pomni na mne, ctihodný otče, v svatých modlitbách svojích povždy“ [1]).

Však počal se přibližovati čas, aby tento Bohu milý a libý apoštol odpočinku od strastí a mzdy za svá namahání dosáhl. Svolav veškeré duchovenstvo, ustanovil za svého nástupce Gorazda Moravana, který byl dobře znalým též v knihách latinských, a tudy byl nejzpůsobilejším za metropolitu, aby takto bouři o volbu nového arcibiskupa předešel. Potom v květnou neděli, která tehdáž na 4. dubna připadala, vstoupil do chrámu, kde lid byl četně shromážděn, jsa nemocen, požehnal císaře (východního), knížete, duchovenstvo a veškeren lid, a pravil k učenníkům svým: „Střežte mne, děti, do třetího dne“. Když třetí den svítal, řekl: „V ruce tvé, Pane, poroučím ducha svého“. A tak zesnul 6. dubna, v třetí indikcí, r. 6393. od stvoření světa [2]), t. j. roku 885. po Kristu [3]). Učenníci jeho, poradivše se a vzdavše mu náležitou poctu, vykonali nad ním církevní službu latinsky, řecky i slovansky [4]) a pochovali jej v stoličném chrámě [5]) po levé straně ve zdi za oltářem sv. Rodičky Boží.

Sv. Methoděj apoštoval 22 let (863—885) na Moravě, a poněvadž byl starší svého bratra Cyrilla, bylo mu asi 60 let, když se s tím světem rozžehnal.

Sv. Cyrill a Methoděj, apoštolé Slovanův, jsou chloubou národů slovanských a slávou katolické církve. Z Říma obdrželi své poslání a biskupství. Řím byl jim útěchou a hradbou proti nepřátelům jejich. Řím učinil Methoděje metropolitou a svým legátem, a potvrdil jeho slovanskou liturgii, postaviv ji na roveň s latinskou a řeckou. Věčně památnými zůstanou slova sv. Methoděje, která by každý Slovan hluboko do

---

[1]) l. c. c. 16. Prameny I. 51.

[2]) Život sv. Methoda c. 17. Prameny I. 51.

[3]) Srv. u Ginzla l. c. p. 91. n. 5.

[4]) Tedy všechny tři obřady panovaly v církevní provincii Methodějově, a byly rovnoprávny.

[5]) Život sv. Methoda c. 17. Prameny I. 52.

srdce svého vrýti si měl: „Varujte se, abyste chtějíce železnou horu (Řím) koštěným temenem proraziti, mozku svého nevylili.“

Bohužel ostatky sv. Methoděje ztratily se na dobro, z ostatků sv. Cyrilla zachovala se toliko část ramene, kterou chová klášter Rajhradský na Moravě.

§. 246. Další osudy moravské církve až do zániku metropole sv. Methoděje.

Sv. Methoděj umíraje zanechal církev po sobě v stavu spořádaném. Bylo po něm 200 učenníků, kněží to, jahnův a podjahnů [1]), kteří všichni měli svá místa a kostely vykázané, a Gorazd měl býti metropolitou. Však bohužel Svatopluk nepřál nikdy Methodějovi a učenníkům jeho, horlícím o přesnou kázeň církevní a pravý křesťanský život; a tu zasadila se strana německá, majíc Vichinga v čele, s veškerým úsilím o to, aby Gorazd na stolec arcibiskupský nedosedl, a dílo Methodějovo bylo zmařeno. Pravilit: „Kdyby Gorazd živ byl nechán, Method by nám zase obživl“ [2]). Proto spěchal hned po smrti Methodějově Viching do Říma, aby si papeže předešel, a od něho následnictví na metropolitní stolec obdržel [3]). Papeži vylíčil zajisté nejčernějšími barvami žalostný stav moravské církve následkem svárů, které duchovenstvo německé a domácí rozdělily, a uvrhl vinu této náboženské roztržky na Methoděje a učenníky jeho, kteříž jsou zapleteni v řecký blud o východu Ducha sv., a hoví řeckým obyčejům, kteréž jsou na odpor latinským, jmenovitě co do postu. Jmenování Gorazda za metropolitu, které Methoděj se srozuměním duchovenstva učinil, prohlásil za libovůli zvěčnělého, porušení církevních předpisův a práv Apoštolské Stolice, a nařkl Gorazda, že sobě církev pannonskou osobil. Dále vylíčil asi papeži, že Svatopluk a jeho dvořané o slovanskou liturgii nestojí,

---

[1]) Srv. výbornou rozpravu kanovníka Matěje Procházky: „Zanik metropole sv. Methoda a jeho liturgie slovanské v bývalé říši Velkomoravské“ v Časopise kat. duchov. 1882. str. 129 sqq.; znova stručně zpracovanou viz ji ve Sborníku Velehrad. 1883. str. 107 sqq. —

[2]) Bulhar. legend. c. 6. Prameny I. 85.

[3]) l. c. c. 7. Prameny I. 86.

která v zemi jenom pohoršení působí, a Methoděj sám přísahou při těle sv. Petra učiněnou se jí zřekl.

Papež Štěpán VI. (V. — od září 885--891) nemaje za tehdejších zmatků římských, v nichž Jan VIII. přišel o život, a Marinus (882—884) a Hadrian III. (884—885) rychle po sobě následovali, o celé věci jasného názoru, pokládal horlivosť starého pletichāře Vichinga za ryzí a přesně církevní, jmenoval jej správcem osiřelé arcidiecése, a poslal Svatoplukovi obšírný list. V tomto listu chválí Svatopluka, nazývaje jej „králem", pro příchylnosť jeho k Apoštolské Stolici, vykládá mu zevrubně článek víry o východu Ducha sv. „i ze Syna" (Filioque), poučuje jej důkladně o postu, a oznamuje mu, že „ctihodného biskupa Vichinga v církevním učení vycvičeného nalezl" a správu církve osiřelé jemu svěřil, pročež ať jej jako svého otce a pastýře přijmou. O Methodějovi praví papež: „Slyševše, že Methoděj hleděl sobě pověry a ne spasení lidu, svárův a ne pokoje, divili jsme se tomu velice, a jest-li tomu tak, jak jsme slyšeli, zavrhujeme docela jeho pověru. Klatba však, jejíž příčinou jest opovrhování věrou katolickou, spadne na hlavu toho, kterýž ji vyřkl. Ale ty a tvůj lid budete prosti soudu Ducha sv., zachováte-li neporušeně víru, kterou církev římská hlásá" [1]). Potom zakazuje papež slovanskou liturgii a dovoluje toliko, aby kázaní v jazyku slovanském se činilo [2]). Na konci listu přikázal papež, aby zpurní a neposlušní, nepolepšivše se po prvním a druhém napomenutí, ze země byli vyhnáni [3]).

---

[1]) Methodium namque superstitioni, non aedificationi, contentioni non paci insistentem audientes, plurimum mirati sumus; et si ita est, ut audivimus, superstitionem ejus penitus abdicamus. Anathema vero pro contemnenda catholica fide, qui indixit in caput redundabit ejus. — Z participia „insistentem" soudili mnozí, že když tento list byl psán, Methoděj ještě žil (byl insistens), a pokládali proto list za podvržený. Zatím možno participium „insistentem" bez porušení zákonů skladby a ducha latinského jazyka vykládati ve smyslu minulého času, a tak činiti se musí, poněvadž o několik řádků níže stojí, že týž Methoděj *odvážil se* (praesumpsit) sloužiti mši sv. po slovansku.

[2]) Divina autem officia et sacra mysteria ac missarum solemnia, quae idem Methodius Sclavorum lingua celebrare praesumpsit, quod ne ulterius faceret, supra sacratissimum beati Petri corpus juramento firmaverat, sui perjurii reatum perhorrescentes nullo modo deinceps a quolibet praesumatur.

[3]) Tento papežký list jest otištěn u Wattenbacha: Beiträge zur Ge-

K urovnání domnělých nepořádků v církvi moravské poslal papež tři legáty, biskupa Dominika a dva kněze (neb jahny) Jana a Štěpána k Svatoplukovi, a dal jim s sebou návod (commonitorium), co a jak jest jim tam činiti. Toto commonitorium [1] srovnává se, i co do formy i co do obsahu, úplně s uvedeným listem papežovým. Podává katolické učení o původu Ducha sv. od Otce i Syna, zakazuje liturgii slovanskou, odvolávajíc se na slib, který Methoděj papeži Janu VIII. učinil, že toho více činiti nebude, a jejž přísahou potvrdil, dovoluje toliko vykládati Písmo sv. po slovansku, mluví o postech církevních poukazujíc na list, kde se o nich obšírněji rozpráví; konečně přikazuje papež svým poslům, aby tomu, kterého Methoděj proti všem církevním předpisům za svého nástupce ustanovil, všechny úkony vážností apoštolskou zakázali, pokud by se do Říma nedostavil, a při svou živým slovem neprovedl [2]. —

Viching, jak lze se domysliti, konal zpáteční cestu s papežskými legáty, kteří nesli s sebou svou instrukci a list k Svatoplukovi. Těše se plné důvěře Svatoplukově, a maje moc v rukou, mohl své záměry beze všeho ohledu provésti; neboť rozkazy papežovy byly jasny: odpůrci a neposlušní buďtež vyobcováni ze společnosti věřících a dle potřeby vyhnáni ze země; a kdo jsou tito odpůrcové a neposlušní, o tom rozhodoval sám. Vymýtování z duchovenstva začalo hned po jeho návratu. Gorazd, Kliment, Vavřinec, Naum, Angelar a jiní znameniti učen-

---

schichte der christl. Kirche in Mähren und Böhmen. Wien 1849. S. 43; u Štulce, l. c. p. 442; u Ginzla, l. c. Appdx. p. 63.

[1]) Commonitorium Dominico episcopo, Joanni et Stephano (presbyteris) euntibus ad Sclavos. Bylo nalezeno v zmíněné sbírce britského musea mezi listy papeže Štěpána VI. a má u Evalda č. 31. Otisk jeho v původním znění jest v Časopise musea. 1881. str. 295. n. 5. Dříve myslili učenci, jako na př. Ginzel (l. c. p. 9), Štulc (l. c. str. 425), že zmíněný list papeže Štěpána VI. ke Svatoplukovi byl Vichingem podvržen. Nálezem kommonitoria jest pravost jeho nepopíratelnou, a on se hodí ouplně v ony časy. Srv. o tom výtečnou rozpravu na základě francouzského rozboru učeného jesuity Martinova v Časopise musea 1881. str. 295—305; ve Sborníku Velehrad. 1883. str. 185—196 od Hlavinky.

[2]) Successorem, quem Methodius sibimet contra omnium sanctorum patrum statuta constituere praesumpsit, ne ministret, nostra apostolica auctoritate, interdicite, donec suam nobis praesentiam exhibeat, et causam suam viva voce exponat.

níci Methodějovi byli železnými okovy spjati a do tvrdého žaláře uvrženi, potom byli ukrutně ranami trýzněni a mrskáni. konečně nedostavše ani pokrmu, odevzdáni vojákům, kteříž je za Dunaj vyvedli [1]).

Tím podkopal Svatopluk sám vlastní rukou pyšnou budovu své moci, a podvrátil základy, na nichž jediné mohla státi samostatnosť jeho říše; tímto skutkem podťal životní žíly státu slovanského k veliké radosti Arnulfa, který zůstal za to vděčným až do své smrti Vichingovi.

Vypověděni zvolili Bulharsko za své útočiště; však nedošli tam společně, než každý jinou cestou. Kliment, Naum a Angelar dostali se přes Bělohrad, kde je Boritakan (t. j. chan Borita) vlídně přijal, do Bulhar, kamž Gorazd, Sava a Vavřinec jinou cestou přibyli. První tři dopravil Boritakan ke knížeti Borisovi, kterýž poručiv Angelara péči velmože Čáslava, Klementa a Nauma v domě velmože Echacesa uhostil a rád vyučování Klementovo o pravdách křesťanských poslouchal. Později ustanovil Boris Klementa za krajinského učitele v západním Bulharsku, které sloulo Kutmicivice. On učil v krajině kolem Děvole, Ochridy a Glavinice, shromáždil kolem sebe do 3500 učenníkův a založil v Ochridě klášter s chrámem a ještě jiný chrám, který později se stal arcibiskupským. Car Simeon učinil jej biskupem Velickým (dříve Tiberiopolis) v přední Macedonii. Umřel 17. července r. 919., a byl pochován v chrámě svého kláštera v Ochridě, kde podnes jsou ostatky těla jeho a náhrobní kámen s nápisem slovanským, ačkoli v jiném později vystaveném kostele [2]).

Naum žil nejprve s Klementem v domě Echacesově, potom přestěhoval se s ním do Kutmicivice, kdež se nejvíce zdržoval na místě řecky Diabya (*Διάβνα*) řečeném, ležícím na východním břehu jezera ochridského u prostřed mezi Ochridou a Děvolí. Tam stojí starobylý, jeho jménu zasvěcený, jinak Diavat zvaný klášter, v němž se jeho ostatky chovají. Památka jeho slaví se 20. července.

Angelar nepožíval dlouho pohostinství u velmože Čáslava. „Vypustil brzo ducha v ruce andělů."

[1]) Bulhar. legenda c. 12. a 13. Prameny I. 90—92.

[2]) Vita s. Clementis ed. Miklosich. Vindobonae. 1847. Její první část tvoří tak zvanou legendu bulharskou o sv. Cyrillu a Methodu. Jiný řecký životopis Klementův, jehož rukopis pochází z konce 13. nebo z počátku 14. století, nalezl kazanský professor Viktor Grigorovič; jest po česku v Časopise mus. 1847. Díl I. str. 516. sqq.

O Savovi není nic kromě příchodu jeho do Bulhar známo. Gorazd dostav se do Bulharska mizí z dějin. Že v Bulharsku zemřel, jest patrno z toho, že dle řeckého katalogu bulharských arcibiskupův asi okolo r. 1156. sestaveného klade se mezi Methoděje a Klimenta (ovšem, mylně; neboť žádný z nich nebyl arcibiskupem. Blíže Beratu v Albanii jest chrám a klášter s jeho jménem, kdež ostatky jeho odpočívají [1]).

Jmenovaní učenníci s Cyrillem a Methodějem jmenují se v církvi bulharské sv. Sedmipočetníci (*οἱ ἅγιοι ἑπτάριθμοι*).

Roku 894. umřel král Svatopluk, uhájiv svou samostatnosť jak proti Arnulfovi, německému králi, tak proti Maďarům, které si Arnulf ku pomoci povolal, církev však zanechav řáděním Vichingovým v ubohém stavu. Jeho říši zdědili tři synové jeho, z nichž nejstarší Mojmír II. byl za velkoknížete ustanoven, druzí dva, Svatopluk a třetí, jehož jméno jest neznámé, obdrželi úděly majíce býti velkého knížete poslušni. Mezi bratřími nastaly různice, a Svatopluk spojil se s Němci. Ale Mojmír, od něhož též Čechové odpadli, odolal vítězně veškeré ohromné německé moci Arnulfově, a zachoval samostatnosť Moravy. Potom obrátil svůj zřetel na poměry církevní, a v jeho státnickém rozumu objevila se znova veliká idea Rostislavova.

Ošemetný Viching opustil ještě za živobytí Svatoplukova Moravu, a odebral se k Arnulfovi, nemoha se ve válce, která mezi Svatoplukem a Arnulfem r. 892. vypukla, ve svém postavení a vlivu udržeti. Arnulf učinil jej říšským kancléřem, kterým 2. září r. 893. býti se jeví, a povýšil po smrti biskupa Engilmara († 31. prosince 898) na biskupství passovské, patrně v tom úmyslu, aby co biskup passovský zároveň Pannonii a Moravu, které byly bez biskupa, spravoval, a je tak opět politicky a církevně na Německu závislými učinil. Ale sotva biskupoval rok, sesadil jej Dětmar, arcibiskup solnohradský, na synodě, a nástupcem jeho v Passově stal se Richar. Viching mizí od této chvíle na dobro z dějin [2]).

---

[1]) Co historicky jistého o těchto mučennících slovanské liturgie a metropole říci lze, sestavil Šafařík ve své rozpravě: „Rozkvět slovanské literatury v Bulharsku“ v Časopise mus. 1848. str. 12—20.

[2]) Srv. Dějiny Moravy od Dudíka I. 212—222; Dějiny národa českého od Palackého I. 166—168.

Kníže Mojmír II., nevšímaje si více Vichinga a záměrův Arnulfových, obrátil se na počátku r. 899. ku papeži Janovi IX. (od měsíce června r. 898. do polovice července r. 900.) s prosbou za obnovení moravské metropole s jejími slovanskými řády. Papež Jan IX., poznav výhodnosť této metropole jako jeho předchůdcové Hadrian II. a Jan VIII., poslal na útraty Mojmírovy tři legáty do Moravy, arcibiskupa Jana s dvěma biskupy Benediktem a Danielem, a dal jim plnou moc, aby přesvědčivše se o politickém a církevním stavu říše, potom s Mojmírem moravskou církev upravili. Oni přišedše na Moravu, a smluvivše se s Mojmírem, rozdělili jeho říši v jedno arcibiskupství a posvětili hned na ně arcibiskupa a tři biskupy [1]). Metropole sv. Methoděje stála zde obnovená, bohužel ne na dlouho. Škoda, že jména těchto biskupův a jejich sídel nám se nezachovala.

Tento pro Slovany blahodárný skutek papežův vyvolal hroznou bouři v Německu a rozlítil náramně bavorské biskupy, v jejichž čele stál solnohradský arcibiskup Dětmar. Složili náruživý stížný spis ku papeži Janovi IX. [2]), jménem veškerého duchovenstva a křesťanského lidu norického čili bavorského, který zůstane věčnou hanebnou skvrnou německých biskupův, ukazujíc jasně, že Němcům u Slovanův o křesťanství nešlo, ale jenom o panství a hrabivosť.

V tom listu odvolávají se, chtějíce své domnělé právo k Moravě, jakož i domnělé bezpráví papežem na nich spáchané dokázati, k nejstaršímu církevnímu právu, zejména k africkému sněmu církevnímu (cap. 20. a 65.) a konstitucím papeže Celestina I. (422—433) a Lva I. (440—461), nevšímají si svrcho-

---

[1]) Bavorští biskupové naříkají: Est enim unus episcopatus in quinque divisus. (Dle jejich počtu, kteří celou Moravu počítali ku Passovu; pak byly zde čtyři diecése moravské a ztenčená passovská). Intrantes enim praedicti episcopi in nomine vestro, ut ipsi dixerunt, ordinaverunt in uno eodemque episcopatu unum archiepiscopum (si tamen alterius episcopatu archiepiscopium esse potest) et tres suffraganeos ejus episcopos, absque scientia archiepiscopi et consensu episcopi, in cujus fuerunt dioecesi. Ep. infra citata.

[2]) Ep. Episcoporum Bavariensium ad Joann. P. IX. Boček Cod. dipl. I. 60; Ginzel l. c. Appdx. p. 68; Dudík: Dějiny Moravy I. 223. Tento list byl sepsán v době mezi nastoupením na trůn Ludvíka Dítěte (21. ledna r. 900.) a smrtí papeže Jana IX. († před 26. červenc. r. 900; srv. Jaffé Reg. Pont. p. 305).

vanosti Apoštolské Stolice a jejích patriarchálních práv ku Pannonii, pomíjejí mlčením činnosť Methodějovu a zařízení jeho samostatné metropole papeži Hadrianem II. a Janem VIII., což jako vrstevníci nutně věděti musili, mluví jenom o Vichingovi, kterého předchůdce papežův za panování knížete Svatopluka na biskupství posvětil, a poslal ne do starého biskupství passovského, ale k jakémusi nově obrácenému národu, který Svatopluk podrobil, prohlašují příchylnosť Moravanů k církevním řádům slovanským za odpadnutí od křesťanství [1], a žádají s veškerou urputností na papeži, aby jeho legáty provedené upravení a zařízení církve moravské za neplatné prohlásil, a Moravu zase ku Passovu přivtělil. „Stůj co stůj“, praví, „budou našemu panství podrobeni“ [2].

Tuto stížnosť bavorských biskupů podporoval rázným přípisem [3] k témuž papeži Hatto, arcibiskup mohucký, žádaje na něm, aby vůli bavorských biskupů vyplnil, a Moravany „na cestu pokory“ poukázal, „aby poznali, kterému panství se podrobiti mají“. „Pakli Vaše napomenutí“, pokračuje arcibiskup, „jich nenapraví: tu vol, nevol, musí skloniti šíji svojích knížatům Frankův, a jsme jisti, že bez krveprolití a vražd z obou stran se to neprovede“ [4].

Však němečtí biskupové dobře věděli, že jejich hrozby v Římě nic nesvedou, a právně slovanské metropole nezboří; proto přikročili k skutku. Bavoři a Čechové vpadli do Moravy, plenice ji po tři neděle ohněm a mečem. Mojmír byl přinucen poslati posly do Řezna vyjednávat tam o mír (roku 901.). Mladičký král Ludvík svolil k míru, ustanoviv jeho podmínky. Potom poslal své plnomocníky, passovského bi-

[1]) Tak dlouho byli poddáni biskupu passovskému a německým hrabatům usque dum incessente corda eorum diabolo christianitatem abhorrere et omnem justitiam detrectare — coeperunt.

[2]) Sive velint, sive nolint, regno nostro subacti erunt.

[3]) Boček Cod. dipl. I. 64; Ginzel l. c. p. 100. n. 15; Dudík l. c. I. 229.

[4]) In quantum praesumimus, admonemus, quatenus vestra auctoritas priusquam hoc contigat, ad humilitatis viam illos corrigendo deponat: ut tandem cognoscant, cui dominatui subjici debeant. — Quodsi vestra admonitio illos non correxerit, velint, nolint, Francorum principibus colla submittent: et credimus absque effusione sanguinis et mutua caede ex utraque parte tunc non posse bene contingere. — Tato slova biskupů německých jsou dobrým klíčem k dějinám Slovanův jak politickým tak církevním.

skupa Richara a hraběte Oldřicha k Mojmírovi, kterýž podmínky míru, v Řezně umluvené, se svými vládykami přísežně přijal[1]). Někteří učenci domnívají se, že snad na základě tohoto míru Morava zase podstoupila poslušnosť passovského biskupa, a přestala býti samostatnou církevní provincií[2]). Však Pelhřim, biskup passovský, praví r. 974., že na Moravě byla čtyři biskupství až do nájezdu Uhrů do Bavor[3]). Tedy bez ohledu na ohrazení německých biskupů trvala slovanská metropole dále, a biskup passovský přistoupil asi na přátelské jakési porovnání, věda, že v Římě nic nepořídí, a slovanské biskupy těšící se lásce lidu násilím vyhnati nelze, a oni zajisté majíce za sebou Řím, dobrovolně odstoupiti nechtěli. Však bohužel úmysl papežův byl přece zmařen. Roku 905. nebo 906. byla říše moravská zničena, a pod jejími ssutinami byla pochována metropole sv. Methoděje i s Mojmírem II. a jeho knížecím rodem[4]).

Po pádu říše moravské rozlévali se Maďaři po západní Evropě bez odporu, a byli klínem, který veliké tělo slovanské v části severní a jižní rozrazil. Pádem říše moravské rozbila se též slovanská metropole, která by byla jistotně do svého lůna všechny východní Slovany pojala a je k Apoštolské Stolici přivinula, pěstujíc mezi nimi přesnou západní vzdělanosť. Ani Rusové, ani Jihoslované nebyli by dnes rozkolníky, a rozkol Fotiův a Caerulariův nebyl by velikých rozměrův nabyl, kdyby úmysly papežů byly se s metropolí sv. Methoděje zdařily. Proč toho Bůh nedopustil, těžko jest vyzkoumati smrtelníku, alespoň tohoto posud času.

---

[1]) Annal. Fuld. ad ann. 901. Pertz Monum. Germ. h. I. 415.

[2]) Dudík l. c. I. 234; Ginzel l. c. p. 101.

[3]) De Conversione Hungarorum: „Et quondam Romanorum Gepidarumque tempore proprios septem antistites eadem orientalis Pannonia habuit et Mesia — quorum etiam quatuor, usque dum Ungari regnum Bavariorum invaserunt, in Moravia manserunt". (Endlicher: Monum. rerum Hungar. Arpad. Tom. I. p. 132.)

[4]) Dudík l. c. I. 236.

Pokřesťanění Čech [1].

§. 247. Počátky křesťanství v Čechách [2].

První pokusy, zavésti křesťanství do naší české vlasti, sahají do čtvrtého století. Roku 396. obrátila se Fritigild, královna Markomanů, v Čechách a Moravě tehdáž usedlých, skrze posly na sv. Ambrože, biskupa milánského, s prosbou za poučení o křesťanství. Svatý Ambrož poslal jí katechismus zvláštně pro ni sepsaný. Královna vydala se následujícího roku do Miláňa; však když tam přišla, byl sv. biskup již mrtev († 4. dubna 397.) [3]. Zdali tenkráte křesťanství poněkud v české zemi se zakořenilo, nelze jistiti; bezpochyby bouře stěhování národů zničila všechny jeho stopy.

Po pádu Markomanů dostala se země v držení Slovanům, jmenovitě těm jejich zástupům, kteříž od svého v ní usazení do dneška slují Čechové, a od nichž i sama země své domácí jméno Čechy, Česká země, dostala, podrževši u cizinců starobylý název Bojohému (Bohemia, Bojenheim, Böheim, Böhmen). Stalo se to dle vší pravděpodobnosti v letech 451—495 [4].

Čechové sousedíce s franckou říší a válčíce s ní za Karla Velikého, poznali křesťanství, kteréž jim násilím od vojů krá-

---

[1]) Gelasius Dobner: Monumenta historica Boemiae. VI. Tom. Prag. 1764—85. — Prameny Dějin Českých, vydané z nadání Palackého. V Praze. 1873. (Posud tři svazky). — Balbini Epitome historica rerum bohemicarum. Prag. 1677. — Ejusdem Miscellanea historica Bohemiae. Prag. 1679—88. 10 libb. — Palacký: Dějiny národa Českého. V Praze. 1848 sqq. — Dudík: Dějiny Moravy. V Praze. 1872 sqq. — Dr. Borový: Dějiny diecése Pražské. Nákladem Dědictví Svatojanského. V Praze. 1874. — Frind. Die Kirchengeschichte Böhmens. Prag. 1864 sqq.

[2]) Šafařík: Slovanské Starožitnosti. Str. 775. — Zelený Venceslaus: De religionis christianae in Bohemia principiis. Programm des k. k. akadem. Staatsgymnasiums zu Prag 1855. — Týž: „O počátcích křesťanství v Čechách" ve spisu Vácsl. Štulce: Život ss. Cyrilla a Methodia. V Brně. 1857. Str. 461—480; otisk nový této výborné rozpravy jest ve Sborníku Velehradském. 1881. Str. 177 sqq. — Ježek: Počátky křesťanství mezi Slovany. V Praze. 1880. Čechové. Str. 41—63. — Wattenbach: Beiträge zur Gesch. d. christl. Kirche in Mähren u. Böhmen. Wien. 1849. — Dümmler: De Bohemiae Conditione Carolis imperantibus. Lips. 1854.

[3]) Paulini Vita s. Ambrosii ap. Baron. ad ann. 396 n.; srv. Palackého Dějiny I. 70.

[4]) Šafaříkovy Slov. Starožit. str. 763—65.

lových čili Karlových bylo hlásáno. Proto naříká tehdejší pěvec Záboj, že cizí vedrali se v dědinu, kácí bohy v cizí vlasti, zakazují jim obětovati, a přikazují všem míti toliko jednu manželku. Však toto vnucování křesťanství vzalo za své porážkou královských vojů, kterýmž velel Luděk [1]).

Ke konci roku 844. přijalo čtrnácte českých lechů (duces) křesťanskou víru na dvoře krále Ludvíka Němce, který sídlil v Řezně. Za kruté zimy spěchali k němu, kterýž je vlídně přijal, a s lidmi jejich pokřtíti dal v den oktávy Zjevení Páně (in octavis Theophaniae), t. j. 13. ledna r. 845. [2]). Že tito „duces" nebyli ničím jiným nežli lechy čili zemskými pány, ukazuje již jejich valný počet. Dejme tomu, že tito vojvodové byli županė neb představení žup čili krajů, na které se Čechy dělily, tu nelze mysliti na obrácení čtrnácti českých žup na křesťanství; neboť županství byla tehdáž na mnoze v jistých šlechtických rodech dědičná, a tu mohlo více bratří neb jiných přátel z téhož rodu, žijíce v nedílnosti, užívati jednostejně názvu županů. Tímto způsobem mohlo čtrnácte županů pocházeti z málo žup. Dále letopisec nepraví, že se obyvatelstvo těmto županům poddané na křesťanství obrátilo, než toliko vojvodové sami se svými lidmi, kteří s nimi ke králi Ludvíkovi přijeli. Tentýž letopisec vypravuje při následujících letech o krutých válkách mezi Čechy a Němci, a nepodává ani stopy, že by nějaká část národa byla bývala již křesťanskou. Z jeho slov jest patrno, že celý český národ od r. 846. až do r. 849. proti Němcům bojoval, kdežto kdyby nějaká část národa byla křesťanství přijala, byla by ve válce vypuklé Němců se přidržovala. Mimo to ani fuldský letopisec, ani který jiný německý kronikář, neví nic o nijakém věrozvěstovi v Čechách, ani o nijakém obřadě v Čechách vykonaném. Veškerá česká minulost neví nic o nijakém chrámě tou dobou v Čechách vystaveném a od řezenského biskupa posvěceném: ani té nejmenší stopy nelze nikdež o řezenském působení nalézti. Věříce fuldskému mnichu, že čtrnáct lechů nebo županů českých na dvoře německého krále Ludvíka pokřtěno bylo, musíme se domnívati, že v domácích různicích, které

[1]) Rukopis Králodvorský.

[2]) Anal. Fuld. ad ann. 845. Pertz I. 364; srv. rozpravu Františka Novotného: „Kdy a odkud přišlo křesťanství do Čech" v Časop. kat. duchov. 1846. str. 654.

proti vrchnímu knížeti ztropili, podlehli, do Němec uprostřed kruté zimy pomoci hledat spěchali a tam se pokřtiti dali. Co se s nimi dále stalo, není známo. Kníže Hostivit zabral jejich území, které někde v jižních krajinách země k bavorským hranicím leželo [1]). Když král Ludvík sesadiv moravského knížete Mojmíra se stolce, a dosadiv na něj jeho synovce Rostislava (r. 846.), s voji svými skrze Čechy na zpáteční pochod nastoupil, podstoupil jej Hostivit bojem a tak porazil, že s tíží zajetí ušel. Ve válce z toho vzniklé r. 847—849. zvítězil Hostivit nad Němci [2]); důkaz to, že celý národ byl pohanský, stál po boku svého knížete, a neměl v svém středu žádné strany křesťanské lnoucí k Němcům.

Že by zmíněný křest čtrnácti lechů nebo županů měl v zápětí přivtělení Čech k diecési řezenské, jest náhledem spisovatelů teprva 16. století; starší netvrdí nic podobného. Ostatně jest to holým nesmyslem tvrditi, že pokřtěním čtrnácti lechů nebo županů celé Čechy přivtěleny byly k řezenské diecési, když vrchní kníže s ostatními vojvodami, župany a celým národem zůstaly pohany. Na nejvýš mohlo by se říci, že území dotčených pokřtěnců připadlo k diecési řezenské; a když byli vyhnáni, ani toho tvrditi nelze; neboť v tomto případě připadly jenom jejich osoby pod správu biskupa řezenského, nikoli však jejich území [3]). Ostatně i Němci sami zapomněli na dobro na tento křest, poněvadž na vývoj křesťanství v Čechách a jejich vlastní prospěch žádných následků neměl. Tak Gumpold, spisovatel legendy o sv. Václavu, neví nic o tomto křtu, a vypravuje, že Spytihněv byl první z českých knížat, který v dospělém věku pokřtiti se dal [4]). Při zakládání pražského biskupství nepřipomíná dotčeného křtu jakožto právního nároku nebo práva ani Othlo, životopisec sv. Volfganga, ani náš Kosmas neví o něm nic.

Doba křesťanství začíná v naší vlasti s Bořivojem, sy-

---

[1]) Dr. Kalousek praví v spisku „Obrana knížete Václava Svatého" V Praze. 1872 str. 6.: Kníže Vratislav panoval bezprostředně kromě kmene Čechů také v jižních stranách země, někdejších to krajinách dotčených pokřtěných zemězrádců.

[2]) Palacký I. 132. 133.

[3]) Srv. rozpravu V. Tomka: „O právním poměru Čech k někdejší říši německé" v Časop. mus. str. 358—61.

[4]) c. 2. Prameny I. 148.

nem Hostivitovým, který byl posledním vojvodou pohanským a spolu prvním křesťanským, a jehož otcem křesťanství v Čechách nazývati můžeme.

Bořivoj byl v křesťanství vyučen a pokřtěn na dvoře Svatoplukově od sv. Methoděje, a s ním přijalo křest ještě třicet mužů z jeho průvodu. Když potom Bořivoj domů se vracel, dal jemu s sebou sv. Methoděj ctihodného kněze, jménem Kaicha [1], a s ním ještě jiné kněze [2]; onen byl při knížecím dvoře, tito pak hlásali Krista v zemi. Za krátký čas potom přišel sv. Methoděj sám do Čech, pokřtil sv. Ludmilu, manželku Bořivojovu, s mnohými [3], a hlásal Krista na mnohých místech [4]. „I šířila se víra křesťanská v zemi surové a pusté“ [5]). Bořivoj vystavěl v Levém Hradci, knížecím sídle na levém břehu Vltavy půl druhé míle k severu od Prahy, chrám ke cti sv. Klementa [6], nejstarší to chrám v knížetství pražském, druhý pak ke cti Panny Marie na hradě pražském [7]. O šíření křesťanství v Čechách za času sv. Methoděje a jeho učenníků vydávají svědectví kostely a kaple ke cti sv. Klementa vystavené. Ony jsou stopy posvátných kroků Methodějových z Velehradu až na Levý Hradec. Jsouť zejmena: na hradě Litomyšli, na hradě Hradci (nyní Králové Hradci), v Dobřenicích mezi Hradcem a Chlumcem, v Sadsce, kde starý dvorec knížat českých býval, na Vyšehradě, a na Opyši hradu pražského. Z prostřed země šířilo se zakládání kostelů sv. Klementa na vše strany v obvodu kmene vlastních Čechů: v Staré Boleslavi, v Bubnech u Prahy, v Odoleně-Vodě u Prahy, v Chlumčanech blíž Citolib, v Chržíně u Velvar, v starých zašlých Murách u Doksan nad Ohří, na Hradišti nedaleko Poříčí Sázavského, konečně v Mirovicích, kdež asi hledati jest starý hrad Bozeň, na dráze z Prahy do jižních Čech, a na

[1]) Srv. §. 245.

[2]) Život sv. Ludmily c. 3. Prameny I. 193.

[3]) Morav. legend. o ss. Cyril. a Method. c. 2. Prameny I. 107.

[4]) Život sv. Ludmily l. c.

[5]) Zachovaly se o tom četné pověsti; srv. Památky Staroboleslavské. V Praze. 1879. str. 33; dále rozpravu od Hynka Krcha: „O působení sv. Methoděje v Čechách“, ve Sborníku Velehrad. 1881. str. 203 sqq.

[6]) Život sv. Ludmily l. c.

[7]) l. c.; Křišťanův Život sv. Ludmily a Václava c. 2. Prameny I. 203; — Dalimil c. 23. Prameny II. 49.

[8]) Dalimil l. c.

Prachni. Toto zalíbení v kostelích Svatoklementských pochází z první doby křesťanství. Bavorští duchovní zakládali v zemích na křesťanství obrácených nejraději kostely sv. Ruperta, Emerama, Urbana, Osvalda, Mauricia, Štěpána, Petra; kde působili sv. Cyrill a Methoděj, rozšířilo se zakládání chrámů ke cti sv. Klementa [1]).

Bořivoj přijav křest od arcibiskupa moravského Methoděje podnikl jeho církevní poslušenství, a Čechy náležely tak k jeho arcidiecési. Důkaz toho máme, že sv. arcibiskup sám do Čech přišel, zde křtil, kostely světil, jak to o Litomyšlském s jistotou víme, a kněze tam vysýlal.

Liturgie konala se zprva po slovansku; důkazy toho máme přesvědčující, proti nimž důvody mnohých učenců německých [2]) nemají nijaké váhy, z nichž hlavní jest ten, že pokřtěním 14 lechů českých na dvoře krále Arnulfa připadly Čechy k řezenské diecési, jejíž biskup v Čechách liturgii latinskou zavedl, a slovanské by nebyl trpěl. Však kníže Bořivoj a 30 mužů jeho průvodu byli pokřtěni od Methoděje, arcibiskupa slovanského obřadu, a učenníci jeho, vyslaní do Čech, byli kněžími slovanského obřadu. Dále prastará píseň „Gospodine, pomiluj ny“ sahá do prvních počátků křesťanství v Čechách, a celým svým slohem vykazuje se býti cyrillskou [3]). Sv. Vojtěch, jemuž ji lid připisuje, byl nepříznivcem slovanského obřadu, tudy neskládal slovanských písní, ani jich od jinud do kostelů neuváděl. Ostatně dle svědectví Kosmova zpíval lid tuto píseň již při nastolení prvního českého biskupa Dětmara [4]). Dále vypravuje staroslovanská legenda o sv. Václavu: „Dala jej bába jeho Ludmila učiti knihám slovanským, a on následuje svého učitele, dobře se naučil rozumu všemu brzce [5]);“ a celá tato legenda staroslovanská, nejstarší to o sv. Václavu, a brzo po jeho smrti v 10. století v Čechách složená, nemluví nikde o mši sv., než jenom o liturgii. Však

---

[1]) Jireček v Památkách arch. Díl III. str. 229 sqq.; v Slov. Právu I. str. 116; v Sborníku Velehr. 1880. str. 207.: „Kaple a kostely sv. Klementa“. — Dr. Borový: Děj. diecése Pražské str. 3.

[2]) Na př. Ginzel: Gesch. d. Slavenapostel str. 130; Frind: K. G. Böhmens I. 46.

[3]) Šafaříkovy Slov. Starožit. str. 779.

[4]) Prameny II. 38.

[5]) Prameny I. 128.

z této legendy dovídáme se, že též latinská liturgie byla v zemi, a měla své sídlo na hradě Budči; neboť čteme o sv. Václavu dále: „Přesadil pak jej kníže Vratislav v Budeč, a chlapec počal se učiti knihám latinským, a naučil se dobře [1].“ — „A Bůh seslal takovou milosť na Václava knížete, že počal rozuměti knihám latinským, jako biskup nebo duchovní, že když vzal řecké knihy neb slovanské, četl v nich ku své zábavě“ [2]). Z toho místa plyne, že při knížecím dvoře byla slovanská církevní řeč v užívání, a pro naučení řeči latinské musil Václav býti poslán na venkovský župní hrad, kde při kostele byli latinští kněží, patrně němečtí z Řezna tam od knížete Spytihněva uvedení.

Z bully, kterou pražské biskupství jest zřízeno, nechť si o ní soudí každý cokoli, jest zjevno, že liturgie slovanská za onoho času byla mocnou, pročež nařizoval papež se zvláštním důrazem, aby budoucí biskup nebyl ustanoven dle řádu neb sekty lidu bulharského, neb ruského neb jazyka slovanského, ale byl hlavně v latinském písmě vzdělán [3]).

Ano když se latinským biskupstvím v Praze latinská liturgie rozšířila a upevnila, těšila se slovanská stálé přízni u lidu, jak viděti jest ze založení sázavského kláštera od knížete Oldřicha, který by nikdy nebyl zakládal slovanského kláštera, kdyby národ nebyl k této straně lnul, a on sám nemohl ho zalidniti domorodými slovanskými mnichy. První jeho opat Prokop, rodem ze vsi Chotuně, naučil se církevnímu jazyku slovanskému doma, a sice ve škole Vyšehradské, kde „mistr na slovo vzatý všemu čtení učil a kde slavné učení bylo, a v slovanském jazyku kvetlo“ [4]).

Nejdůležitější památkou obecné oblíbenosti slovanské liturgie jest žádosť knížete Vratislava k papeži Řehoři VII. ve jménu celého národa, aby dovolil Čechům užívati slovanské liturgie [5]).

Konečně z původní východní liturgie udržel se do dnešního dne obřad svěcení vody (tříkrálové zvané) v svatvečer

---

[1]) Prameny I. 128.

[2]) l. c.

[3]) Kosmas. lib. I. 22. Prameny II. 36.

[4]) Veršovaný Život sv. Prokopa složený v 13. století c. 4. Prameny I. 349

[5]) Ep. Gregorii P. VII. ap. Erben Regest. I. 70; Jaffe Regest. Pont. p. 433.

Zjevení Páně, a naše „Proprium Bohemiae“ má četné východní svaté, kterých všeobecný breviář buď docela nemá, nebo menším stupněm čili ritem je slaví.

Krásným úkazem v počátcích křesťanství v Čechách jest poustevník blahoslavený Ivan. Byl synem knížete charvatského Gestimula (bezpochyby z Bělochorvat tatranských), stal se křesťanem, vzdal se vlády, a odešel tajně na jednu poušť, v níž deset let bydlil. Jeho bratři a příbuzní hledali ho, až jej nalezli, však nepoznali ho. Ale hned té noci utekl z oné pouště, a přišel konečně do Čech, do krajiny okolo potoku Lodenice, kdež v jeskyni bydlil, živě se mlékem laně. Zde sloužil Bohu na modlitbách a rozjímáních až do vysokého stáři v úplném zapomenutí od veškerého světa, až konečně tam jej nalezl Bořivoj, který na honbě jeho laň postřelil, a po její stopě kráčeje k Ivanu přišel. Po mnohých prosbách Bořivoje, který k němu přicházel, a Ludmily, která též jednou jej navštívila, přišel přece na blízký Tetín a pobyl tam přes noc. Navrátiv se do jeskyně, neopustil jí více. Byv zaopatřen sv. svátostmi od kněze Pavla, kterého k němu Ludmila, byvši o těžké nemoci světcově andělem ve snu poučena, na rychlo vyslala, skonal nábožnou smrtí, a kněz Pavel se svým průvodčím, jedním panošem pochovali jej v jeskyni, kterou Bořivoj poslav pro biskupa na kostel zasvětiti dal. Hrob jeho stal se pro četné zázraky oblíbeným poutním místem až do dnešního dne [1]).

§. 248. Utěšený vzrůst víry Kristovy; mučennictví sv. Ludmily a sv. Václava [2]).

Po smrti Bořivojově připojil Svatopluk, jak se zdá, Cechy přímo ke svému panství, nedopustiv dosazení nového knížete

[1]) Staroslovanský Život sv. Ivana. Prameny I. 111; latinský l. c. I. 112.

[2]) Staroslovanský Život sv. Ludmily. Prameny I. 123. — Staroslovanský Život sv. Václava. Prameny I. 125. — Staroslov. legenda o přenesení ostatkův sv. Václava. Prameny I. 135. — Staroslov. Kanon sv. Václavu. Prameny I. 136. — Latinské životopisy: Utrpení sv. Ludmily. Prameny I. 140. — Život sv. Ludmily l. c. I. 144. — Gumpoldův Život sv. Václava l. c. I. 146. — Vavřince, mnicha sv. Benedicta, Utrpení sv. Václava l. c. I. 167. — Život sv. Václava l. c. I. 183. — Život sv. Ludmily l. c. I. 191. — Křištanův Život sv. Ludmily a sv. Václava. l. c. I. 199. — Rozpravy: Tomek: Sv. Ludmila a Čechy za jejího věku. Časop. mus. 1860. str. 263. — Život sv.

z jeho rodu, a ponechav jeho synům toliko vlastní jejich pražské knížectví tak, že sestali rovnými ostatním kmenovým vojvodám [1]). Však po jeho smrti († 894) vytrhli se Čechové z moravského poslušenství, a všichni jejich vojvodové (omnes duces Boëmaniorum), z nichž přední (quorum primores) byli Spytihněv a Vitislav (snad má státi Vratislav bratr Spytihněvův) přijeli v polovici července roku 895. ke králi Arnulfovi do Řezna, a byvše přátelsky přijati slíbili rukon dáním věrnosť německé říši [2]). Starý způsob vlády byl v Čechách obnoven, a Spytihněv stal se zase vrchním knížetem Čech pod německou svrchovaností. Zdali Čechové v Řezně též církevní poslušenství řezenského biskupa podstoupili, nelze na základě pramenů říci. Okolnosti mluví proti tomu. Učenníci školy Methodějovy znali dobře počínání německých biskupův a kněží z Moravy dílem z vlastní zkušenosti, dílem ze zpráv svých učitelův, a nebyli by se cizímu biskupu toliko proto, že si toho kníže přál, podrobili, a od slovanské arcidiecése tak zhola bez odporu a boje se odtrhli. V takových věcech jest hlas duchovenstva rozhodným. Však poněvadž Čechy v politické spojení s Německem vstoupily, dostala latinská liturgie přístup do země, šířila se, a dosáhla v pozdějších časech vrch nad slovanskou, která konečně na dobro jí ustoupiti musila.

Kníže Spytihněv byl nábožný panovník, zakládal kostely, shromažďoval kněze a jiné duchovní [3]), jmenovitě vystavěl na hradě Budči kostel ke cti svatého Petra [4]), kdež nejprvé

Ludmily a sv. Václava. Blahověst. 1863. str. 454. — Kalousek: Obrana knížete Vácslava Svatého. V Praze. 1872; — Tentýž: O novém předělávání české historie za věku sv. Ludmily. Časop. mus. 1882. str. 477. (Jest to polemika proti náhledům Hynka Krcha). — Hyn. Krch: Obrana kněžny Drahomíry. V Olomouci. 1882. — Tentýž: Sv. Ludmila. Sborník Velehr. 1883. str. 236. — Tentýž: Kritické úvahy o starších dějinách našich; na obranu obrany kněžny Drahomíry. V Přerově. 1883.

[1]) Regino ad ann. 890. Pertz I. 601: Arnolfus rex concessit Zventiboldo — ducatum Bohemensium, qui hactenus principem suae cognationis ac gentis super se habuerant — Zventibold ex adjectione alterius regni vires non paucas sibi ac cessisse sentiens — contra Arnulfum rebellavit. Srv. Tomkovu rozpravu: „Sv. Ludmila" v Časop. mus. 1860. str. 281.

[2]) Annal. Fuld. ad. ann. 895. Pertz I. 411.

[3]) Křištanův Život sv. Ludm. a sv. Vácsl. c. 3. Prameny I. 204; Gumpoldův Život sv. Vácsl. c. 2. l. c. I. 148.

[4]) Křištanův Život sv. Lud. a Vácsl. c. 3. Prameny I. 205.

latinská liturgie se konala a latinská škola založena byla [1]). Jeho bratr a nástupce Vratislav založil a bohatě nadal chrám sv. Jiří na hradě pražském [2]), a měl při svém dvoře biskupa Notáře, t. j. biskup sídlící při jeho dvoře byl spolu jeho kancléřem. Když jeho nejstarší syn Václav v chlapce dospěv, postřižiny měl, povolal Vratislav k této slavnosti biskupy, však vlastní obřad vykonal domácí biskup Notář [3]). Tito biskupové jsou patrně slovanští biskupové moravští, a tudy lze za pravdu přijmouti, že Vratislav vymaniv se po vymření Karlovců v říši německé z područí německého, zamýšlel vzkřísiti znova Methodějovo arcibiskupství a přenésti jeho sídlo z Velehradu do Prahy [4]). Však nežli tento důležitý úmysl provésti mohl, zemřel 13. února r. 921. [5]), zanechav po sobě tři syny, Václava, Boleslava a Spytihněva, a čtyři dcery, kteréž zplodil s Drahomiří, rozenou kněžnou z lutického kmene Stodoranů. Václav nastoupil na stolec otcovský, Boleslav obdržel úděl v krajinách nynějších měst Staré a Mladé Boleslavi, Spytihněv zemřel záhy, poněvadž o něm nikde další zmínka se neděje.

Sv. Václav [6]) narodil se dle pověsti na knížecím letohrádku Stochově [7]) r. 903. Jeho bába Ludmila dala jej nejprvé vyučiti knihám slovanským, později poslal jej otec do Budče, aby se v učení latinském vzdělal, ano i řecky mluvil plynně. Při smrti otcově měl věku svého teprva osmnácte let, byl sice na dědský trůn posazen, poněvadž však k samo-

---

[1]) Staroslov. legenda o sv. Vácsl. l. c. I. 128.

[2]) Křišťanův Život ss. Ludm. a Václ. c. 3. l. c. I. 105; Dobneri Monum. hist. Bohem. VI. 342.

[3]) Celé místo v staroslov. legendě o sv. Václavu zní: „Pozval Vratislav knížete, jenž byl tehdy ve své (jeho?) krajině, a biskupy a celé duchovenstvo chrámové. Dobrý pak a blahověrný biskup Notář s celým duchovenstvem odzpívavše sv. liturgii v chrámě nejsv. královny naší, Bohorodičky a neposkvrněné Panny Marie, pozdvih chlapce, postavil na stupně před oltářem a blahoslavil ho“. Prameny I. 127.

[4]) Srv. Dějiny diecése Pražské od Dra. Borového str. 6.

[5]) Codex císařské knihovny Pražské pod signaturou 12. D. 9., kdež napřed jest kalendář a v něm při Idus února stojí psáno: Anno dei DCCCCXXI obiit Vratislaus pater Sancti Venceslai.

[6]) Srv. Památky Staroboleslavské čili Prvotní vývoj a význam úcty Sv.-Václavské v Čechách. (Od Jana Votky.) Nákladem Dědictví Svatojanského. V Praze. 1879.

[7]) l. c. str. 129.

statné vládě dle českého práva byl ještě nedospělý, stala se matka jeho Drahomiř vladařkou [1]).

Drahomiř byla sice paní, kteráž jevila značnou horlivosť pro skutky křesťanského náboženství [2]), však jako vladařka jsouc žárlivá na svou moc, a nepřejíc své tchyni úcty světice za živa takořka jí prokazované, poskvrnila svou paměť její vraždou. Ludmila byla zbožná paní, kteráž horlila pro rozšíření a upevnění křesťanství v zemi, činila dobře chrámům a udělovala hojné almužny chudým. V rodinném domě vedla po smrti svého manžela rozhodné slovo, jak viděti z vlivu, který na vychování svého vnuka Václava měla, předepsavši způsob jeho vzdělání a vychování. Pro její skutky zbožnosti lnul k ní veškeren národ jako k své matce. Vidouc to Drahomiř, záviděla jí této oddanosti národa, a bála se o svou vládu. Ludmila, znajíc smýšlení své snachy a nechtějíc jí býti žádnou překážkou, opustila Prahu a odebrala se na Tetín, kde předvídajíc svůj brzký konec, na smrť se připravovala; jmenovitě vyzpovídala se nábožně knězi Pavlovi a přijala z rukou jeho Tělo Páně. Dva vladykové, které Ludmila dobrodiním zasypávala, jménem Tuňa a Komoň, převzali od Drahomiře úkol, aby ji zavraždili.

V sobotu večer dne 15. září 921 přirazili oba vladykové v čele ozbrojeného zástupu k Tetínu, rozbili brány, přiběhše ke dveřím domu, kde bydlila, vylomili je, a vrazili do vnitř v ložnici sv. Ludmily, a stáhli ji s lože na zemi, aby ji zabili. Nadarmo připomínala jim dobrodiní, kteráž jim prokázala, chtějíc je od vražedlnického úmyslu odvrátiti. Dovolili jí toliko, aby se chvíli modlila. Vidouc, že smrť podstoupiti musí, prosila s pláčem vrahy, aby ji alespoň sťali, a ona tak starým mučenníkům se připodobnila. Však ukrutníci nebyli jí ani v tom po vůli, ale vrhše provaz na hrdlo její, zardousili ji. Potom sebravše, co se jim hodilo, vrátili se ke své paní, a způsobili jí zprávou o vykonané její vůli velikou radosť. Služebnictvo a kněžstvo Ludmilino byvši náhlým útokem nočním překvapeno a zastrašeno, rozutíkalo a rozschovalo

---

[1]) Staroslov. legenda o sv. Václavu. Prameny I. 128. 129.

[2]) „Ona (Drahomiř) radovala se víře syna svého (Václava), a milosti, jíž prokazoval". l. c. I. 129; Vavřinec, mnich montecassinský, nazývá ji v legendě: Utrpení sv. Václava „bohulibou" manželkou (Deo digna). Prameny I. 170. Pohanství Drahomiřino náleží do říše bájí a nikoli do dějin.

se, kde každý mohl. Teprva po odchodu vrahů vrátili se s pláčem a kvílením k tělu své paní, a pochovali je se všemi obřady vedle zdi hradu. Bůh oslavil hned její hrob mnohými zázraky.

Drahomiř, zmocnivši se všeho majetku Ludmilina, počala panovati s jmenovanýma oběma vrahama, a obohatila je a jejich příbuzenstvo množstvím zlata, stříbra a drahocenným rouchem, a oni vládli v celé zemi jako vznešená knížata. Však brzo zhrdli a opovrhovali svými vrstevníky, čímž proti sobě nenávisť celé země, která vraždu své matky těžce nesla, proti sobě zbudili. Brzo vznikla nesvornosť a zášť mezi nimi a též vladařkou Drahomiří, kteráž jejich záhubu uzavřela. Tuňa poznav hrozící nebezpečenství, utekl s veškerým svým příbuzenstvem ze země, a nikdo z jeho rodu nevrátil se více ve svou otčinu. Komoň hleděl se tímž způsobem se svým bratrem zachrániti, však byl chycen a sněmovním nálezem k smrti odsouzen. Drahomiř, zvěděvši o jejich útěku, dala veškeré jejich příbuzenstvo od nejstaršího až do nejmladšího jedním dnem a jedním rozkazem vyhubiti. Poněvadž na hrobě sv. Ludmily děly se četné zázraky, dala tam Drahomiř kostel ke cti sv. archanděla Michala vystavěti z úmyslu, jak se pravilo, aby je lid nikoli sv. Ludmile, ale sv. archandělu připisoval [1]). Poněvadž však sv. Václav se svou matkou se smířil, ji velice ctil, a mezi oběma vroucí láska, jak viděti jest při zabití sv. Václava, panovala: musíme za pravdu míti, že Drahomiř vraždy sv. Ludmily snad želela, a onen kostel za pokání vystavěla.

Sv. Ludmila, utrpěvši smrť pro svůj křesťanský, bohabojný život, pro který již za živa jako světice ctěna byla, stala se první mučennicí národa českého, kterýž ji hned za svou první mučennici a patronku ctil, a památku její 15. září slavil, kteráž potom r. 1245. na 16. září přeložena byla.

Snad k onomu boji lechův a vladyk proti oněm dvěma vrahům sv. Ludmily vztahují se slova delší staroslovanské legendy o sv. Václavu: „Rozbujněli pak mužové čeští, a povstali proti sobě; nebo kníže jejich byl ještě mlád". Dle pozdějších legend vypuklo prý kruté pronásledování křesťanů,

---

[1]) Utrpení sv. Ludmily. Prameny I. 140; staroslovanský Život sv. Ludmily I. 123; srv. ostatní legendy Svatoludmilské a uvedenou literaturu na str. 400.

při čemž, jak vypravuje Dalimil [1]), taký boj v Praze vznikl, že krvaví potokové plovali, a z obou stran mnoho zbitých leželo. Jmenovitě kněží byli prý ze země vyháněni a kostely bourány. Jakkoli starší pramenové toho nevypravují, lze přece za pravdu přijmouti, že mnozí pohanští lechové a vladykové těchto rozbrojů použili, aby svůj vztek na křesťanech a kostelích vylili a zboží duchovenského se zmocnili. Však Drahomiř byla tím nevinna, a v oněch různicích asi malomocna. —

Za těchto vnitřních rozbrojů vtrhl r. 822. Arnulf, vojvoda bavorský, do Čech [2]), aby zemi v závislosť na sobě přivedl, a snad také v církevní poslušnosť řezenského biskupa uvedl. Dle všech okolností a bedlivého uvážení zprávy Brunona, přítele svatého Vojtěcha a jeho životopisce [3]), měl Radislav, kníže zlické a otec Slavníkův, Arnulfovu dceru za manželku, vymanil se pomocí svého tchána z područí knížete pražského, a rozšířil své panství na úkor i vlastního majetku knížetství tohoto v ten objem, který potom za času Slavníkova až právě k hranicím bavorským mělo, obsahujíc dvě pětiny Čech. Pro toto spojení s domem bavorským poslouchali asi Radislav a jeho potomci biskupa řezenského, kdežto ostatní Čechy o tomto poslušenství nic slyšeti nechtěli, držíce se slovanského biskupa nebo biskupů. Při této příležitosti mohlo se státi, že vladařka Drahomiř bavorské kněze, jakožto stoupence Arnulfovy a Radislavovy z území, v kterém vládla, vyhnala, kteříž ji potom rozkřičeli asi za pronásledovatelku křesťanství a pohanku, jakou se v pozdějších latinských legendách jeví.

Sv. Vácslav, dospěv, nastoupil na samostatné panování, a tu hned přemlouvali jej vladykové, aby svou mateř odehnal, řkouce: „Chce tě zabiti s bratry; neboť ona před tím zabila i bábu tvou Ludmilu“. Uvěřiv jim, poslal ji do Budče; však přesvědčiv se o její nevinnosti, povolal ji nazpět [4]). Chtěje svou bábu sv. Ludmilu ctíti, kázal její sv. tělo na hrad praž-

---

[1]) c. 27. Prameny III. 54.

[2]) Palacký I. 228. n. 208; Tomek: Sv. Ludmila, v Časop. mus. 1860 str. 294.

[3]) c. l. Prameny I. 266; srv. o tomto příbuzenství knížat zlických rozpravu Tomkovu v Časop. mus. 1858. str. 482; pak 1860. str. 193.

[4]) Staroslovanský kratší Život sv. Vácslava. Prameny I. 125.

ský přivésti a položil je v chrámě sv. Jiří, kde Bůh mnohými zázraky je oslavil [1]).

Radislav, zlický vojvoda, domnívaje se, že u mladého knížete na veliký odpor nenarazí, vpadl do knížetství pražského. Václav vytáhl proti němu, a chtěje krve ušetřiti, vyzval Radislava na souboj, k němuž však, jak praví legenda, nedošlo, poněvadž Radislav spatřiv kříž zlatý na čele Václavově a s obou stran dva anděly, poddal se jemu [2]). S pokořením Radislavovým, jímž jeho panství bylo otřeseno, bude asi ve spojení výprava krále Jindřicha I. příjmím Ptáčníka a vojvody bavorského Arnulfa r. 928. do Čech, alespoň jiných příčin nelze sobě mysliti. Václav hájil statečně své zemi proti Němcům, a bezpochyby s nimi spojenému vojvodovi zlickému, tak že Němci své vítězství připisovali „pomoci Boží“ [3]). Teprva když Jindřich I. Václava na hradě pražském oblehl, podvolil se tento ku placení starého poplatku [4]), t. j. 500 hřiven stříbra a 120 volů [5]). Za krátký čas potom zprostil Jindřich I. při poradě knížat na svém dvoře, byv dojat zbožností Václavovou a zázrakem, jejž Bůh na jeho oslavu učinil, zemi českou vší roboty, t. j. dotčeného poplatku. Při této příležitosti vyžádal sobě Václav na králi ramene sv. Víta, a vystavěl ke cti tohoto světce chrám na hradě pražském [6]), jehož posvěcení se nedožil.

Maje pokoj zevnitř od nepřátel pracoval Václav s veškerou silou o rozšíření křesťanství a upevnění jeho řádů v srdcích svých poddaných, stav se apoštolem svého národa. Svým bystrým zrakem prohledl, že Čechům jest buď upřímně přilnouti ke křesťanství, nebo v nerovném boji s Němci zahynouti, kterým křesťanství bylo pláštíkem výbojů. Z vnitřní zbožnosti a spolu ze státnické bystrozrakosti plynula Václavova horlivost pro víru Kristovu. Jednoduše ale krásně vypisuje nám staroslovanská legenda působení a ctnosti tohoto pravého učenníka

---

[1]) Staroslov. Život sv. Ludmily. Prameny I. 124; Křišťan c. 5. l. c. I. 211.

[2]) Dalimil c. 28. Prameny III. 55.

[3]) Continuator Reginonis ad ann. 928. Pertz I. 616.

[4]) Widukind ibidem V. (III.) 432. 433; Sigebert. Gemblac. ad ann. 930. ibidem VIII. (VI.) 347.

[5]) Kosmas ad ann. 1040. Prameny II. 80.

[6]) Dalimil c. 29. Prameny III. 57.

Kristova a našeho apoštola, řkouc: „Malomocné krmil, bylo-li sirotku kde ublíženo, nedal mu ubližovati od nikoho, též pocestné přijímal, a dobrý pokoj jim učinil. — A jestli který sluha kostelní, nebo duchovní, v něčem zkrácený přišel k němu, on ho vykoupil, a dobře činil všem. I chrámy vystavěl ve všech městech, a dobře činil jim; a Boží sluhy shromáždil ode všech národův; a služba za něho konala se po všechny dni k Bohu jako u velikých národů, zřízením dobrého a žádoucího knížete Václava“ [1]).

Ale s tímto působením nebyli četní lechové a vladykové, kteří byli posud pohany nebo povrchními křesťany, spokojeni, jmenovitě nelibě nesouce, že kníže své příjmy na rozšíření křesťanství a účely křesťanské lásky věnoval, a nikoli více jim na dary, hostiny a obohacování. I kuli proti němu pykle, pročež svolav je na hrad, hrozil všem nespokojencům smrtí, neustanou-li od svých úkladů. Tímto statným vystoupením jsouce zastrašeni, přestali na chvíli strojiti obvyklé úklady [2]). Potom potáhli mladšího bratra jeho Boleslava do svých tenat, který bez toho se svým malým údělem byl nespokojen, a namlouvali mu, že Václav chce jej zabiti umluviv se o to se svou matkou a svými muži, oni však že mu přejí, a jeho chtějí míti za knížete. Učiniv s nimi úmluvu, pozval bratra svého do Boleslavi na slavnosť posvěcení chrámu Kosmy a Damiana, která tenkráte připadla na neděli (27. září 935). Václav přijav pozvání přišel k slavnosti, ale po slavné mši sv. chtěl hned odjeti do Prahy, a toliko ke mnohým prosbám bratrovým zůstal na připravené hody a přes noc v Boleslavi. Zatím sedl na kůň, a hrál s druhy svými na dvoře, při kteréž hře dali mu služebníci jeho výstrahu, že Boleslav o jeho život smýšlí; však nevěřil jim. V noci sešli se spyklenci s Boleslavem v Hněvsově dvoře, a dohodli se o zabití svého pána. Pravili: „Až půjde na jitřní do kostela, tehda zabijeme jej.“ Když ráno na jitřní zvonili, vstal Václav a šel do kostela. Ve vratech potkal bratra, a pozdraviv jej, chválil si včerejší den. „Dnes tě chci lépe častovati,“ odvětil Boleslav, a ťal mečem po jeho hlavě. Václav jsa silnějším, uchopil bratra, a povrhl jej na zemi, řka: „Co jsem ti zlého, bratře, učinil?“ V tom přiběhl jeden spyklenec, a sekl Václava do ruky. On pustil

---

[1]) Staroslov. legenda o Václavu. Prameny I. 129. 130.

[2]) Gumpoldův Život sv. Václava c. 13. Prameny I. 155. 156.

bratra, a běžel do kostela. Ve dveřích chrámových dostihli ho Tista a Tira, a zabili jej. Hněvsa přiskočiv probodl jemu žebra mečem. Sprostější zbrojnoši rozsekali tělo jeho na kusy, zabili Mstinu z jeho družiny, zbili jiné; jiní zachránili se útěkem. Potom vrhli se spyklenci na kněze a chudé, zloupili je a vyhnali ze země, a ženy jejich vdali za jiné muže; z čehož jest patrno, že náboženská zášť proti sv. Václavu a duchovenstvu jemu příchylnému měla veliký úkol v zavraždění jeho, a činí jej mučenníkem náboženským, a nikoli pouze politickým. Tira radil Boleslavovi, aby hned také byla zabita jeho matka Drahomiř, aby tak při jednom oželel bratra i matku. Boleslav odvětil, že to mohou jiní učiniti.

Zatím kněz Krasej pokryl tělo Václavovo tenkým prostěradlem. Matka Drahomiř, jsouc v Boleslavi, přiběhla, padla k srdci jeho, a plačíc sbírala údy těla jeho. Sebravši pak je nesměla jej nésti do domu svého, ale ve dvoře kněze omyvše a oblekše jej nesli a položili jej v chrámě. Drahomiř obávajíc se o život, nedočkala se jeho pohřbu, ale prchla do Chorvat sousedících se Pšovany, kde snad tamější vojvoda měl její dceru Přibislavu za manželku. Vrahové, které Boleslav poslal jí zabit, nenalezli jí více. Ku pohřbu sv. Václava povolali kněze Pavla, někdy kaplana Ludmilina, a tak pochoval tento kněz naše tři světce, blahoslaveného poustevníka Ivana a mučenníky Ludmilu a Václava.

Krev sv. Václava nechtěla po tři dni vejíti do země; teprva třetí den ztratila se, ale v chrámě vzešla nad ním, an všichni lidé na to patřili, a tomu se divili [1]). Krev, která postříkala stěnu chrámovou, nemohla po dlouhé časy žádným uměním lidským býti na dobro setřena; ještě v 17. století za času Balbinova bylo znáti stopy po ní [2]). Úpěla jako krev Abelova k Bohu na Boleslava. Zabit byl sv. Václav 28. září r. 935., maje věku svého 32 léta.

Boleslav zpamatoval se brzo ze svého hrozného zločinu, nazval syna svého, kterého mu za oněch hodův jeho manželka porodila, Strachkvasem, a zaslíbil jej Bohu, pročež byl později poslán do kláštera sv. Emmerama v Řezně, kde se stal

---

[1]) Srv. hlavně staroslovan. legendy o sv. Václavu, kratší a delší Prameny I. 125; 131.

[2]) Památky Staroboleslavské str. 97—105.

mnichem [1]). Po třech letech [2]) kázal tělo svého bratra z Boleslavi přivésti na hrad pražský, a položil jej v chrámě sv. Víta po pravé straně 12 apoštolů. Toto přenešení stalo se 4. března [3]) r. 938.

„Václav pobožný a spravedlivý, utrpěvší konečně smrť za svou horlivosť, pokládán a vyhlášen jest od veškerého lidu hned po své smrti za mučenníka svatého. Dříve nežli věk minul, ano pokud ještě bratrobijce na trůnu seděl, roznesla se pověsť o zázracích u hrobu jeho sběhlých až do dalekých zemí. Avšak Čechové ctili jeho památku co nejsvětěji; ano úcty k němu v jejich vlasti vždy přibývalo; národ vzýval ho jakožto „dědice země české,“ jakožto předního přímluvce a orodovníka u Boha za všechny věrné Čechy; knížata i panovníci kladli obraz jeho na peníze, pečeti a korouhve své; množství chrámův a oltářův jest postaveno v česť jeho jména po všech krajinách; ano konečně všechno, co národ náš jako své vlastní ve cti míti chtěl, to až podnes „svatováclavským“ nazývati obvykl“ [4]). „Jeho přilbice, dílo to věkovité, snad již od jeho předků pocházející, spolu s jeho mečem a osnířem (železnou košilí) chovají se jako drahé ostatky v chrámě sv. Víta, a zvuky starobylé písně: „Svatý Václave, vojvodo české země, z nesčíslných úst téměř už po celé tisíciletí se ozývají“ [5]).

Zavraždění sv. Václava pokládali němečtí kronikáři za velikou nehodu, která panování Oty I., příjmím Velikého, stihla, poněvadž Václav věrnosť k německé říši zachovával. Poněvadž Boleslav déle jí vázati se nechtěl, vyvinula te z toho 14tiletá válka, kterouž Ota I. r. 950 tím ukončil, že s velikou mocí ku Praze přitáhl, a Boleslava ku staré poplatnosti přinutil. Touto válkou přesvědčil se Boleslav s vladykami, že politika sv. Václava byla zdravou, a za mohutných panovníků německých zemi prospěšnou a vhodnou.

Když dne 10. srpna r. 955. Maďaři na polích od Augsburga k jihozápadu okolo řeky Lechu se rozprostírajících od

---

[1]) Kosmas lib. I. 17. 18. Prameny II. 29. 30.

[2]) l. c. lib. I. 19. Prameny I. 31. Kosmas však klade umučení sv. Václava do r. 929.; Utrpení (Život) sv. Václava. Prameny I. 187.

[3]) Staroslovanská legenda: Přenesení Ostatků sv. Václava. Prameny I. 134; staroslovanský Život sv. Václava. Prameny I. 134.

[4]) Palacký I. 238.

[5]) Dr. Borový: Dějiny diecése pražské str. 9. 10.

Oty I. na hlavu poraženi byli, sebrali na útěku své síly, a obrátili se proti Čechům. Ale Boleslav očekával jich, jsa připraven, a porazil je ještě krvavější bitvou. Těmito dvěma porážkama byla moc Maďarů zlomena; a od té doby neopovažovali se více znepokojovati západ.

Boleslav, použiv vítězství nad Maďary, dobyl nynější Moravy a Slovenska z moci jejich, a rozšířil své panství ve Slezsku a Povislí, v krajinách, které se nazývaly Bílé nebo Veliké Charvaty a Krakov za své hlavní město měly.

Boleslav zlomil moc kmennových vojvod. županův a lechů, kteří ve své samostatnosti jevili se Němcům býti „malí králové a vojvodové“ (reguli a duces), a proměnil je ve své úředníky (milites nebo comites); ani mocný Slavník, otec sv. Vojtěcha, této podřízenosti neušel. Poněvadž taková úprava země bez násilí provésti se nedala, dostal od toho bezpochyby název „Ukrutného.“ Zemřel 15. července r. 967. a nástupcem stal se jeho syn Boleslav II. příjmím Pobožný (967—999), jehož chválou překypuje Kosmas [1]). On založil v zemi dvacet kostelův a nadal je bohatě [2]).

§. 249. Založení Pražského biskupství.

Čechy, pak jsme viděli, náležely v církevním ohledu k metropoli sv. Methoděje, a po pádu říše velkomoravské působili v nich slovanští biskupové. Poněvadž knížata česká v ochranný poměr k říši německé vstoupila, obdrželi latinští kněží, jmenovitě bavorští, přístup do země; a tu mnozí myslí [3]), že libičtí vojvodové pro své příbuzenstvo s domem bavorským též pravomocnosť řezenského biskupa uznávali; ale však o nějakém úkonu této pravomocnosti nic dočísti se nelze.

O příslušnosti Čech k Řeznu zmiňuje se první Gumpold, jenž praví, že sv. Václav chtěje „chrám ke cti sv. Víta stavěti, poslal poselství k řezenskému biskupu Tutonovi, jehož diecési celé Čechy podřízeny byly, pokorně žádaje, aby to dílo s jeho svolením a schválením se stalo“ [4]). A když sv. Václav

---

[1]) lib. I. 21. 22. Prameny I. 34. 35.

[2]) l. c. lib. I. 22. Prameny I. 35.

[3]) Na př. prof. Tomek.

[4]) Život sv. Václava n. 15. Prameny I. 157.

kostel vystavěl: tu „pozván byv dotčený biskup, posvětil kostel ke cti sv. Víta mučenníka“ [1]). Však Gumpold psal život sv. Václava „z posvátného rozkazu vítězného a osvíceného císaře Oty II.,“ tudy zúplna ve smyslu německého dvora, a neznal poměrů českých, a také nedal si žádné práce, aby je poznal. Proti němu vypravuje Kosmas: „Sluha Boží Václav zůstavil kostel ve hlavním sídle v Praze ke cti sv. Víta mučenníka vystavený, ale, poněvadž jej smrť předešla, nezasvěcený. Ten, aby zasvětiti ráčil biskup, jenž tehdáž představen byl kostelu řezenskému, jménem Michal, kníže Boleslav (I.) prosebně, vypraviv posly s velikými dary a větším slibováním a přislibováním, aby žádosť jeho splnil, sotva obdržel. K čemuž zajisté biskup sotva byl by svolil, leč pro paměť duše a pro spasení Václava, přítele svého již zabitého, uzavřel tak učiniti.“ — Biskup Michal byv od knížete a lidu s velikou pobožností přijat vysvětil 22. září kostel sv. Víta mučenníka a vrátil se vesele do svého domova [3]).

Z Kosmy jest patrno, že Gumpold ani nevěděl, kdo a kdy dal vysvětiti kostel sv. Víta, a který biskup jej světil, ačkoli se to mohlo v jeho mládí státi; neboť Tuto zemřel r. 930, po němž byl Michal již třetím biskupem, který řezenskou diecési od r. 941—972. spravoval, a Gumpold sám biskupoval v Mantově mezi lety 967—985 [4]). Ale i Kosmas chybuje, čině Michala přítelem otcovským sv. Václava, kterýž již šest let byl mrtev, nežli Michal na stolec biskupský nastoupil. Z vypravování Kosmy plyne, že Michal nepokládal sebe za biskupa Čech, podobně neměl jeho Boleslav za svého řádného biskupa diecésního. Neboť jak by se mohl diecésní biskup zdráhati, ve své vlastní diecési kostel světiti? A teprva veliké dary, a ještě větší sliby, a památka sv. Václava pohnuly jej ke svěcení. Tak nechová a nesmí se chovati biskup proti své diecési. Dále Boleslav nepotřeboval takového žebronění a uplácení u svého vlastního diecésního biskupa; v případě, že by se byl zdráhal konati svou povinnosť, byl by Boleslav co mocné kníže jej jednoduše obžaloval u jeho soluo-

---

[1]) l. c. n. 16. ibidem.

[2]) l. c. předmluva. Prameny I. 147.

[3]) lib. I. 18. Prameny II. 30. 31.

[4]) Nespolehlivosť Gumpoldovu ukazuje krásně Dr. Kalousek v „Obraně knížete sv. Václava“. str. 14—16.

hradského metropolity, který byl by liknavého a lakomého biskupa přinutil, aby svou povinnosť konal.

Pro naše vyšetřování důležitou událosť vypravuje Bruno v životě sv. Vojtěcha, totiž, že „Adalbert, co Prusům ustanovený biskup (pozdější první magdeburský arcibiskup) konaje cestu po území Slavníkově předvedeného sobě syna (Vojtěcha) s druhými chlapci, kteří biřmováni býti měli, poprve biřmoval“ [1]). Kdyby Čechy za mládí sv. Vojtěcha k Řeznu byly náležely, nebyl by mohl missionářský biskup v území Slavníkově výhradní právo diecésního biskupa vykonávati o své ujmě; nic podobného nebyl by trpěl řezenský biskup a učený Adalbert nebyl by se nic podobného odvážil. Z tohoto místa soudím, že Boleslav přinutil Slavníka vzdáti se všeho spojení s Řeznem, jestli vůbec jaké bylo.

Zvláštním úkazem jest, že r. 976. zasedal na synodě mohucké vedle biskupa pražského též biskup moravský [2]), kterýž bude asi tentýž, o němž ví též Kosmas, řka: „Praví se však, že na Moravě před časy Šebířovými (1030—1067) byl jakýsi biskup, trvám, jménem Vracen“ [3]). Mnozí učenci, jako na př. Dudík, myslí, že byl příručím biskupa pražského, kterýž mu na Moravě vypomahal; však že by byl Dětmar, sotva nastoupiv na biskupství, obdržel hned příručího biskupa, jest nesnadno míti za pravdu. A potom tento biskup vystupuje samostatně a podpisuje se „biskupem Moravským“. Proto lze za pravdu přijmouti, že po pádu říše velkomoravské slovanská hierarchie na dále trvala, a tento Vracen jest slovanský biskup moravský, a to poslední, který vedle latinského v Praze na Moravě se udržel, tam pravomocnosť vykonával, ale pravomocnosť mohuckého metropolity uznávati musil, a proto k jeho synodě s pražským Dětmarem se dostavil. Tímto způsobem máme rozřešenou otázku, kdo slovanské duchovní v Čechách světil.

Z bedlivého uvážení všech okolností plyne, že Čechy k Řeznu nenáležely, jakkoli řezenští biskupové mnohdy na požádání českých vojvod tam některé církevní úkony vykonávali. Pokud žili moravští slovanští biskupové, vykonávali biskupské úkony v Čechách, a posledním z nich byl Vracen.

---

[1]) n. 4 Prameny I. 268.

[2]) „Assessoribus nostris, venerabilibus nostris episcopis, Spirensi, Wormatiensi, Pragensi, Moraviensi“. Boček, Cod. dipl. Mor. I. 96.

[3]) l. II. 21. Prameny II. 95. 96

Však tito slovanští biskupové neměli po pádu říše velkomoravské žádného pevného základu a řádného sídla, byli biskupy missionářskými a Čechy samy územím missionářským, kde různí biskupové, slovanští, řezenští i missionářští, jako na př. zmíněný Adalbert na požádání vojvod a županů církevní úkony vykonávali. Za takovéhoto stavu věcí musilo panovníkům českým na tom záležeti, aby do země dostali řádné biskupy se stálým sídlem, a nezáviseli na milostech rozličných biskupů, však uznávajíce svrchovanosť říše německé a císaře, který zřizování biskupství za své právo prohlašoval, musili se v tomto ohledu jeho vůli říditi. Gumpold vypravuje, že sv. Václav chtěl do Říma putovati, aby s vůlí papežovou mnichem se stal[1]). Jestli co pravdy na této zprávě, snad zamýšlel sv. Václav vymoci na papeži zřízení řádného biskupství v Praze, jehož nutnosť uznávati musil. Boleslavové I. a II. založivše mohutnou říši českou, snažili se páskou řádného biskupství v Praze ji uvnitř sjednotiti, a proto pracovali o jeho založení u papeže i císaře.

Císař Ota I. založil na slovanské půdě arcibiskupství magdeburské a sedm biskupství: žičské, meziborské, míšenské, havelberské, oldenburské, braniborské a poznaňské. Popatříme-li na mapu, tvoří tato biskupství dobře promyšlenou vojanskou čáru, jejíž základem jsou Míšeň. Magdeburg, Havelberg a Oldenburg, útočným předvojem Branibor a Poznaň, a zadním vojem Žič a Meziboří[2]). Poněvadž tato biskupství stála uprostřed lidu, který německou vládu a její křesťanské náboženství z duše nenáviděl, mělo každé biskupství ke své ochraně markraběte s německou posádkou[3]). Však tento řetěz pevností německých, které slouly biskupstvími, a Slovany svíraly, nebyl dokonalý, a byl stále z Čech ohrožován; pročež bylo třeba přidati k tomu řetězu poslední článek, totiž pražské biskupství[4]). Zde křižovaly se záměry císaře a obou Boleslavův, a každá strana dosáhla v jisté míře svého.

Boleslav I. chtěje řádného biskupství v Praze dosáhnouti, poslal svou dceru Mladu ku papeži Janu XIII. (965—972), a

---

[1]) n. 16. Prameny I. 158.

[2]) Gfrörer: Papst Gregorius VII. sv. I. str. 154.

[3]) l. c. str. 155 sq.

[4]) Dějiny Moravy II. 19.

žádal na něm za jeho zřízení při kostele sv. Víta a za zřízení ženského kláštera při kostele sv. Jiří, jehož první abatyší by se Mlada stala. Však, jak z listu papežova plyne, přál si míti biskupství se slovanskou liturgií sv. Methoděje; neboť panoval největší části říše Mojmírovcův, a její církevní základ, totiž bývalé moravské arcibiskupství bylo v dobré ještě paměti. Boleslav I., žije v dobré shodě s císařem Otou I. a papežem, domníval se asi, že papež po jeho žádosti postoupí. Však časy byly jiné nežli za papežů Hadriana II. a Jana VIII. Tenkráte měl papež veliké slovo, a nemusil dbáti na německého krále. Teď byli papežové v područí císařů, kteříž je dosazovali, a musili se jejich vůlí říditi. Když Mlada v Římě se zdržovala, žili papež Jan XIII. a císař Ota I. v nejlepším přátelství, a papež nemohl se jeho úmyslům protiviti. Na církevním sněmě v Ravenně r. 876. vrátil císař papeži Ravennu s příslušenstvím, a papež povýšil Magdeburg za arcibiskupství [1]), které dle úmyslu císařova mělo se svými podřízenými biskupstvími slovanský východ v poslušnosti německé udržovati. Slovanské biskupství v Praze bylo by záměry císaře Oty I. na dobro skřižovalo. Papež i císař svolili k založení biskupství v Praze, však s obřadem latinským, a papež psal v tomto smyslu list Boleslavovi I. [2]), který však jeho nenalezl více na živě († 15. července 967); pročež odevzdala jej Mlada jeho nástupci, svému bratru Boleslavovi II. V listu chválí papež zbožnosť žadatelovu, svoluje k jeho prosbě, aby v Praze při kostele sv. Víta a Václava bylo sídlo biskupské, „ale však ne dle řádu nebo sekty lidu bulharského, nebo ruského, neb jazyka slovanského, nýbrž spíše zachovávaje řády a nařízení apoštolská, nechť k tomu účelu vyvolí jednoho z lepších duchovních se schválením celé církve, hlavně v latinském písmě vzdělaného [3]). Spolu svolil papež k založení ženského kláštera při kostele sv. Jiří dle řehole sv. Benedikta, za jehož první abatyši požehnal Mladu, proměniv její jméno v jméno Marie [4]). Chtěl-li Boleslav II. míti biskupství v Praze, musil po této podmínce podstoupiti, a to byla příčina průtahu, jakož i otázka, ke které metropoli má nové biskupství býti přivtěleno. A tu bylo pod-

---

[1]) Hefele C. G. IV. 599.

[2]) Papež praví: Filia nostra, tua relativa.

[3]) Kosmas l. I. 22. Prameny II. 36.

[4]) l. c.

řízeno, patrně z politického ohledu, prvnímu a nejmocnějšímu arcibiskupu německému, totiž mohuckému, který by byl vždycky s to, aby s důrazem a mocí vystoupil proti pražskému biskupu, kdyby z jeho metropolitní pravomocnosti se vybaviti chtěl. Výsledek ukázal, že císař věc dobře uvážil a v prospěch německý zařídil. Čechové nemohli se domoci samostatné metropole po celá staletí a bylo k tomu mimořádných okolností třeba, nežli se vymanili z područí mohuckého. —

Papež Jan XIII. nedožil se vstoupení pražského biskupství do života; konečné jeho zřízení potvrdil nástupce Janův papež Benedikt VI. (972—974) a císař Ota I. († 7. května 973 [1]) asi na počátku roku 973.

Jaké účastenství sv. Volfgang při založení pražského biskupství měl, jest nesnadno říci. O jeho vlivu neví nic Kosmas, ani pozdější domácí spisovatelé [2]); jest tu jenom zpráva jeho životopisce Othlona [3]), která však víry nezasluhuje.

---

[1]) List císaře Jindřicha II. u Kosmy l. II. 37. Prameny II. 116.

[2]) Na př. Dalimil praví: Ta (Mlada) jide do Říma v kniežěciej dráze; i doby biskupstva na Prazě. c. 22. Prameny III. 65.

[3]) Praví: Mezi jinými skutky zbožnosti (Volfgangovy) jest vypravovati, co služebník Boží u národu českého učinil. Tento národ totiž přijav nově víru křesťanskou (gens noviter per christianam imbuta fidem — podivná to známosť českých dějin, když vrchní knížata byla již 100 let křesťanskými a plných pohanův asi v zemi již valně mnoho nebylo!) těžko svých model zahodil, ale docela nevěděl, jak by katolické náboženství vykonával, když pastýře pohřešoval. (A přece měli jsme již mučenníky sv. Ludmilu a sv. Václava, k jehož přímluvě děly se hojné zázraky, a o němž daleko a široko rozšířena byla pověsť. A potom, jakou hroznou nedbalosť připisuje Othlon biskupům řezenským! Toto místo mohlo by nám býti důkazem, že Čechy nikdy právně k Řeznu nenáležely, pročež řezenští biskupové o ně nedbali.). Tu byl Otto II. od slavného vojvody (bavorského) Jindřicha a jiných věrných žádán, aby z lásky ku Pánu královskou mocí dokonal, což u tohoto národa bylo počato. Poněvadž však Čechy stály pod řezenskou diecésí, nemohl toho provésti než s pomocí tohoto biskupa. Král (!) poslal poselství k biskupovi, aby přijav statky dovolil mu zříditi v Čechách biskupství. (Nikoliv Oto II. ale Oto I. potvrdil pražské biskupství, třeba Oto II. byl spoluvládcem.) Biskup svolav hodnosty své (primates suos) tázal se jich za radu, co by měl císaři odpověděti. Tito zrazovali mu to; však on zvolal: Slyšte, co pravím, hle, já sebe a všechno, co mám, rád obětuji, aby tam dům Páně totiž utvrzení církve byl upevněn. Své svolení oznámil císaři a sám zhotovil listinu založení (ipse

Rozsáhlosť pražského biskupství při samém založení obsahovala ty všechny krajiny, nad kterými tehdáž Boleslav II. panoval, a které někdy tvořily metropoli sv. Methoděje, totiž celé Čechy, Moravu, Slezsko, jižní Polsko, Halič až pod Lvov a v Uhřích celé dnešní Slovensko [1]).

Za prvního biskupa pražského byl od vojvody Boleslava II. navržen, a od duchovenstva a lidu jednohlasně zvolen Dětmar, rodem Sas, dříve mnich benediktinský v Magdeburce, který přišed později do Čech přiučil se jazyku slovanskému a naklonil si Boleslava II. Císař Ota I. dal mu investituru, a mohucký arcibiskup Rupert (970—975), vysvětil jej za biskupa. Dětmar pokřtil sice přemožený pohanský lid, a světil

privilegium componeret. Pertz Mon. Germ. h. VI. (script. IV.) 538. Damberger praví o tomto svolení Volfgangově V. 189. „Allein desto unwahrscheinlicher ist das weitere Vorgeben, und gründet bloss in dem gewichtlosen, den h. Wolfgang mitunter auf sehr unverständige Weise erhebenden Gerede des Mönches Othlon, als ob nämlich nur der Eigensinn des Bischofes Michael von Regensburg der Errichtung des Prager Bisthums im Wege gestanden wäre. — Der schale Panegyriker lässt ihn (Wolfgang) sogleich die Vornehmsten des Sprengels zusammen rufen und ihnen vortragen etc., jak svrchu jsme podali. K tomu dokládá Damberger: An der Opserwilligkeit des Heiligen ist freilich nicht zu zweifeln, das übrige aber sehr unglaublich. — Kaiser und Papst hatten bereits mit Boleslav II. ausgemacht, welche Besitzungen in Böhmen der Regensburger Kirche zur Entschädigung überwiesen werden sollten — und die ausdrückliche Einwilligung des neuen Bischofs von Regensburg war kaum viel mehr als Formalität. V. 189. 190. Když Němec Damberger, jesuita, takto o vlivu sv. Volfganga na zřízení naší diecése soudí, můžeme směle tvrditi, že papež, císař a Boleslavové věc mezi sebou umluvili, a císař mezi jinými též s Volfgangem, kterého za biskupa řezenského povýšil, se radil. Co do náhrady myslí Palacký I. 256. 257, že Řezno obdrželo znamenité statky, jmenovitě asi v chebském okolí. Však, jak praví Dr. Kalousek, Chebsko nenáleželo v 10. století k Čechám (Sborník historický. 1883. sv. 2. str. 98); odtrhloť se Chebsko s Wunsiedelskem od Čech již mezi l. 849—873., a byly počítány za částť říše francké a řezenské diecése. (Dr. Jireček: Slovanské právo I. 2.) Z těchto poměrů lze souditi, že při zakládání pražského biskupství vyjednávalo se též o navrácení Chebska Čechům, ale na žádosť řezenského biskupa ponechalo se při jeho diecési a Bavorsku. A to bude asi ono zrnko pravdy ve zprávě Othlonově.

[1]) Srv. list císaře Jindřicha II. u Kosmy l. II. 37. Prameny II. 115; Borový: Dějiny diecése pražské str. 13. 14; Palacký: Dějiny I. 257; Dudík l. c. II. 24 sqq.

kostely [1]), ale při tom přece nebyla jeho biskupská horlivost valnou. Umíraje trpce naříkal toho, že nikoli po blahu a napravení svěřeného sobě lidu, ale po důstojnosti a bohatství toužil, pročež rovnou cestou do pekla půjde [2]). A tak smrtí plnou zoufalosti skonal 2. ledna 982. Jeho nástupcem stal se sv. Vojtěch.

§. 250. Život sv. Vojtěcha, druhého pražského biskupa [3]).

Sv. Vojtěch byl první Čech, který biskupské důstojnosti došel, a k slávě jména českého ji zastával. Byl synem mocného a bohatého lecha Slavníka a matky Střezislavy, a narodil se asi r. 958. Prvního vzdělání nabyl na hradě otcovském Libici od svého pěstouna Radly. Pro tělesnou jeho krásu, kterou nad své bratry vynikal, určili jej rodiče k světskému stavu; však když v těžké nemoci byl již blízkým smrti, položili jej rodiče na oltář Panny Marie, a zaslíbili stavu duchovnímu. Roku 972. poslal jej otec do slavné školy při klášteře sv. Mořice v Magdeburku, jejímž představeným byl znamenitý učenec Ottrik. Vojtěch naklonil si svou pilností, nevinností a skromností magdeburského arcibiskupa Adalberta tak, že mu při biřmování, které mu z nedopatření po druhé uděleno bylo [4]) své jméno Adalbert dal, kterýmž jej do dnešního dne Západ jmenuje. Pobyv v Magdeburku devět let [5]), až do smrti svého

[1]) Kosmas l. I. 23. 24. Prameny II. 37. 38.

[2]) Jan Kanaparius v Životě sv. Vojtěcha. n. 6. Prameny I. 239. Bruno v Životě sv: Vojtěcha n. 7. ibidem I. 269.

[3]) Prameny: Život sv. Vojtěcha sepsali Jan Kanaparius, přítel sv. Vojtěcha v klášteře sv. Alexia v Římě a později opat tamtéž, a pak mnich sv. Bruno, z rodu hrabat Querfurtských; oba byli vrstevníci Vojtěchovi; onen jeho přítel z kláštera sv. Alexia v Římě, tento ze školy magdeburské. První životopis: Prameny I. 234—265; druhý: Prameny I. 266—304. Jiné prameny jsou: Utrpení sv. Vojtěcha, složené od některého mnicha kláštera mezeříčského ve Velké Polsce r. 999. nebo na počátku r. 1000., pro kteréž stáří zasluhuje o posledních dnech sv. Vojtěcha více víry nežli Kanaparius a Bruno. Prameny I. 231—234. (Srv. úvod l. c. p. XIX). Zázraky sv. Vojtěcha. Prameny I. 305—312. — Verše o utrpení sv. Vojtěcha. Prameny I. 313—334. Kosmas: České letopisy l. I. 25 sq. Prameny II. 38 sqq.

[4]) Bruno n. 4. Prameny I. 268.

[5]) l. c. n. 6. Prameny I. 269.

příznivce arcibiskupa Adalberta († 21. května r. 981.), navrátil se jako podjahen [1]) do Čech a sloužil pod biskupem Dětmarem při chrámu sv. Víta. Smrť biskupa Dětmara, plná zoufanlivosti, pohnula Vojtěcha, který toho času ještě příliš rozkoší hleděl [2]), tak že od té doby přísnému ascetickému životu se oddal. Lidé pravili hned o něm, že po Dětmarovi bude biskupem.

K volbě nového biskupa sešel se na Levém Hradci sněm s knížetem Boleslavem [3]) a zvolili jednomyslně 19. února r. 982. Vojtěcha za biskupa [4]). Pro investituru odebral se nový biskup s českým poselstvím do Verony, kde císař Ota II. a mohucký arcibiskup Villigis dleli. Císař investoval ho, podav jemu berlu a prsten 3. června r. 983., při čemž musil jemu Vojtěch učiniti manskou přísahu, a arcibiskup Villigis posvětil jej v den ss. Petra a Pavla 29. června 983 na biskupa [5]).

Nový biskup navrátil se do své vlasti beze vší nádhery, vedl koně svého na konopěném provaze místo drahé uzdy, a vešel bosýma nohama do Prahy [6]). Potom začal s velikou horlivostí biskupovati a křesťanský život u lidu zaváděti. Své příjmy rozdělil na čtyři jednostejné díly, z nichž jeden díl ustanovil na potřeby a okrasy chrámů, druhý na výživu duchovenstva, třetí na podporu chudých a čtvrtý na své vlastní potřeby [7]). Však k své veliké bolesti pozoroval, že jeho snaha nepřináší žádoucího ovoce. Velice trápilo jej mnohoženství mnohých vládyk, kněžské manželství, konání trhů v neděli a svátky a prodávání křesťanskych zajatcův a otroků židům, kterých všech přece vykoupiti nemohl. Vystupuje statně proti těmto zlořádům zbudil sobě mnoho nepřátel.

Jinou příčinou nepřátelství četných Čechů proti němu byla manská přísaha, kterou Vojtěch císaři se zavázati musil, chtěl-li býti investován a vysvěcen. Jí stal se císařským úřadníkem, a mohucký metropolita bděl nad tím, aby své přísaze dostál. Ve smyslu této manské přísahy odstraňoval ve své die-

---

[1]) Kosmas l. I. 25. Prameny II. 38.

[2]) Canaparius n. 6. Prameny I. 239.

[3]) Bruno praví n. 8.: „Sešli se vojvoda země a major populus" (vladykové). Prameny I. 270; Kosmas dí: „Boleslav a jeho velmožové". l. I. 25. Prameny II. 34.

[4]) Kosmas l. c.

[5]) Kosmas l. I. 26. Prameny II. 36.

[6]) Kosmas l. I. 26. Prameny II. 39; Kanaparius n. 8. Prameny I. 241.

[7]) Jan Kanaparius n. 9. Prameny I. 241.

cési slovanskou liturgii, a zaváděl na její místo latinskou [1]), ačkoliv o její oblibenosti u lidu věděl, a Boleslav II. k tomu nikterak jeho nenutil [2]). Netřeba dokládati, že biskup-man německý nebyl po chuti knížeti a vladykám, z nichž nikdo nebyl německým manem. Svatý biskup byl ve dvou ohních, buď musil býti nevěrný své přísaze, nebo biskupovati po vůli Boleslava II. a jeho vladyk. Svatý nechtěje své svědomí poskvrniti, volil zachovávati jako biskup posvátnost přísahy; proto nenáviděli ho, a Boleslav II. učinil mu biskupování zhola nemožným. Zapověděl mu rozváděti manželstva, která proti církevním zákonům mezi příbuznými uzavřena byla, světiti kostely a vybírati desátek [3]); jediným slovem zakázal mu biskupovati. Mimo to spolčil se kníže s pohanskými Lutici proti křesťanským Polákům k veliké bolesti Vojtěchově [4]). I rozhodl se Vojtěch, že pocestuje do Říma tázat se papeže, co mu jest činiti [5]). Tu přišel toho času Strachkvas, bratr Boleslavův, mnich benediktinský z kláštera sv. Jimrama v Řezně pod jménem Křišťan (Christian) do Prahy. Vojtěch nabízel mu biskupství, kterého však nepřijal [5]). Potom dal se na cestu, jak si u-

[1]) Dodatek k staroslovanské legendě o Kyrillovi praví: „Potom mnogim létom minuvšim i prised Vojtěch latinskij v' Moravu i v' Čechy, v Ljachy, razruši věru pravověrnuju i ruskuju gramotu otverže, i latinskuju gramotu i veru povisi. Viz jej u Palackého I. 264. n. 257; u Dudíka II. 34. n. 3. Pověsť o snahách sv. Vojtěcha vypuditi z Moravy slovanskou liturgii zachovala se tam až do velmi pozdních časů. Tak praví Středovství ve své „Sacra Moraviae Historia" str. 571: „Ceterum eo tempore toto, quo moratus est in Moravia s. noster antistes Adalbertus — peragrabat urbes et oppida — examinabat ecclesiarum ritus, formare eos studens ad normam universalis Magistrae, sedis Romanae. Hactenus enim per potiores Moraviae ecclesias viguit in divinis officiis Slavonici idomatis usus.

[2]) Srv. Dudíkovy Dějiny Moravy II. 35.

[3]) Tak lze souditi z rozkazu Boleslava II. z roku 992., který by jinak neměl pražádného smyslu. „Dux Boleslaus praesentibus omnitibus primatibus suis dedit praefato episcopo (Adalberto) secundum statuta canonum separare ea conjugia, quae infra parentelam contra sacram legem conjuncta esse reperirentur, nec non etiam ecclesias per loca opportuna construendi et decimas congregandi licentiam dedit." Wattenbach ex codice s. Crucis v Beiträge zur Gesch. d. christ. Kirche in Böhmen u. Mähren. Wien. str. 51.; Erben Regest. I. 33. Teď mu to dovolil, poněvadž mu to dříve zakázal.

[4]) Dudík l. c. II. 35.

[5]) Kanaparius n. 13.

[6]) Kosmas l. I. 29. Prameny II. 42.

mínil do Říma. Papež Jan XVI. dovolil mu bez rozpakův opustiti biskupství a odebrati se, kam by chtěl. Chtěl putovati do Jerusaléma, a císařovna Theofanó, manželka Oty III., uslyševši o tomto úmyslu, darovala mu peníze na cestu, které však svatý chudým rozdal. Poslav družinu nazpět do Čech, nastoupil na cestu s bývalým pěstounem Radlou, pražským proboštem Velichem a svým nejmladším bratrem Radimem, jež toliko podržel. Když přišli do kláštera montekassinského, odhodlal se Vojtěch na radu opata Mansa ke klášternímu životu a zůstal v Montekassině. Poněvadž na něm svěcení řeholních kostelů žádali, opustil je a uchýlil se nejprve k basilianům ve Valliluce. Však jejich opat sv. Nilus, rodem Řek, nechtěje míti přijetím latiníka, a k tomu ještě biskupa, mrzutosti, odporučil jej vřele svému příteli Lvovi, opatu kláštera sv. Bonifatia a Alexia na hoře Aventinské († 1004), kterýž jej s dovolením papežovým do kláštera přijal a na zelený čtvrtek r. 990. v řeholní roucho oblekl. Z jeho přátel zůstal tehdáž s ním toliko bratr Radim, který též stal se mnichem. Radla a Velich opustili jej před tím, a vrátili se do vlasti, poznavše, že se chce státi mnichem [1]).

Však Čechové brzo s nelibostí nepřítomnosť Vojtěchovu nesli, a kníže Boleslav II. žádal arcibiskupa Villiga, buď aby se Vojtěch do biskupství navrátil, neb jiný za biskupa byl ustanoven [2]). Villigis i Boleslav II. vypravili poselství, v němž byl též pěstoun Vojtěchův Radla, a v jehož čele stál bratr knížete mnich Strachkvas-Křišťan, s listy ku papeži. Synoda o tom r. 992. pod předsednictvím papeže Jana XVI. slavená rozhodla, aby Vojtěch domů se navrátil, poněvadž Čechové poslušenství jemu slibovali [3]).

Opouštěje Řím vzal s sebou dvanácte řeholníků z rozličných klášterů římských. Vstoupiv do Čech ustál na Zelené Hoře a žehnal své vlasti, která dle pověsti od r. 989. od jeho odchodu suchotou trpěla, a hned hojný déšť napojil žíznivou zemi. Když se ku Praze přibližoval, vyšel mu Boleslav vstříc s mnohým lidem. Boleslav vydal ještě r. 992. se srozuměním sněmu zvláštní ustanovení, aby totiž Vojtěch sňatky mezi pří-

---

[1]) Kanaparius n. 13.—17. Prameny I. 245 sq.; Bruno n. 12—14. Prameny I. 276.

[2]) Kosmas l. I. 30. Prameny II. 44.

[3]) Kanaparius n. 18. Prameny I. 251; Bruno n. 15. Prameny I. 280.

buznými proti církevním zákonům uzavřené rozlučoval, kostely stavěl a desátek vybíral[1]). Pro přibylé řeholníky koupil Vojtěch v sousedství Prahy les, řečený Šárka, a Boleslav vystavěl k výslovnému rozkazu papežovu a ke cti nejsvětější Panny, sv. Benedikta, Bonifatia a Alexia první mužský klášter Břevnovský, později v dějinách vlasti naší valně se proslavivší, kolébku moravského kláštera v Rajhradě na Moravě a mnohých jiných klášterův, jež druhdy v Čechách, Polsku a Uhrách blahodárně působily a podnes ještě působí. Vojtěch učinil r. 993. svého učitele Radlu, jenž jako mnich přijal jméno Anastasius, jeho prvním opatem. Ještě téhož roku rozmnožil Boleslav II. důchody kláštera.

Uvedením benediktinů do Čech obdrželo křesťanství v zemi pevný podklad. Řehole jeho přikazujíc vedle zdokonalení sebe též pečovati o blaho bližního vyučováním a vedením jej ku praktické činnosti, potkávala se v zemi se zalíbením, jak o tom svědčí četné kláštery, které po sobě rychle v Čechách a na Moravě vznikaly. Kéž kláštery tyto těsněji k národu samému byly přilnuly! Ale ony brávaly, podobně jako mateřský klášter, první své osadníky i tehdáž z ciziny, když naše vlasť dávno jim poskytnouti mohla síly domácí[2]).

Do tohoto času lze klásti činnosť sv. Vojtěcha mezi Maďary. Nejprve poslal tam posly, a pak vydal se sám k nim[3]). Kníže Geyza (972—997) vyšel mu vstříc se svými věřícími, a přijal jej s obzvláštní slávou a poctivostí. Po rozkazu vojvody děly se všudy schůze lidu nezkroceného (indomitae gentis); sv. biskup měl k nim řeči, obrátil četné a pokřtil, a na mnohých místech stavěly se kostely[4]). Mimo to biřmoval syna Geyzova Waika (Váca, Vácu = Vaceslava) a dal mu jméno

---

[1]) Wattenbach l. c. p. 51; Erben Regest. I. 33.

[2]) Srv. Dějiny Moravy od Dudíka II. 43. 44; Palacký I. 268.

[3]) Bruno n. 16. Pram. I. 282. zmiňuje se o působení Vojtěchově mezi Maďary po jeho prvním navrácení z Říma. Palacký klade je do r. 984., hned jak se stal biskupem (I. 263); Dudík však do roku 992., ale myslí, že Vojtěch navraceje se z Říma do Čech bral se přes Pannonii, a tak dostal se ke Geyzovi (II. 42. srv. 38. 39). Však na základě Brunonově a našeho podání o Zelené Hoře myslím, že Vojtěch přišel napřed do Čech, a pak odebral se k Maďarům. Tento postup jest také přirozenější.

[4]) Vita s. Stephani auctore Carthuitio episc. seu Major. Acta SS. 2. Sptb. (I. 562) c. I. n. 4. p. l. c. 563.

Štěpán [1]). Potom zdržoval se nějaký čas v Krakově, a činil mnohá kázaní k lidu na místě, kde až podnes kaple sv. Vojtěcha stojí [2]).

Ale brzo začaly nové nevole. Manželka jistého urozeného pána, který byl, jak z pozdějších událostí viděti jest, z rodu Vršovců, dopustila se cizoložství, a měla dle staročeského práva rukou manželovou smrtí býti potrestána. V smrtelných úzkostech utekla se k sv. Vojtěchu, kterýž ji v klášteře sv. Jiří v kostele za oltářem ukryl. Ale Vršovci přišli jí na stopu, přihnali se s davem ozbrojencův o půlnoci k biskupskému domu, a žádali s hrozbami vydání vinnice. Biskup vyšel k nim, a napomínal je; ale jeden ze zástupu pravil, že mučenníkem ho neučiní, však nevydá-li ženy, že na bratřích jeho se pomstí. Potom zradou vyzvěděli místo úkrytu, vytáhli ženu z kostela, a poněvadž manžel sám ji usmrtiti nechtěl, dali jí obecným slouhou hlavu stíti [3]). Poněvadž Vršovci právo chrámového útočiště porušili, vyřkl Vojtěch na ně klatbu; však potom nemohl zůstati déle v zemi, neboť Boleslav II. byl mrtvicí raněn, a zemi spravoval jeho syn Boleslav III., kterého měli Vršovci ve svých rukou.

Vojtěch opustil Čechy, a přišel do svého kláštera sv. Bonifatia v Římě, kdež jej opat Lev s bratřími laskavě přijal, a brzo potom převorem učinil [4]).

Vojtěch měl pět starších bratří Soběbora, Spytimíra, Pobraslava, Pořeje a Čáslava, kteří jsouce seděním na Libici, jak se zdá, v nedílnosti velikým otcovským majetkem vládli. Proti nim začali Vršovci dle své hrozby nepřátelství, kterému však

---

[1]) Starší a věku sv. Štěpána bližší prameny mlčí o pokřtění sv. Štěpána Vojtěchem, tak Vita Minor. s. Stephani, Radulfus Glaber, Hermannus Contractus, Marianus Scotus; uvedení životopisci sv. Vojtěcha, náš Kosmas. Teprva pozdější kronikáři uherští Hartvik, Turoczi a diplom Bely IV. z r. 1263. tvrdí, že sv. Štěpán od našeho Vojtěcha byl pokřtěn. Místo ve Vita Major n. 5.: „Hunc (Stephanum) Deo dilectus Adalbertus episcopus chrismati baptismate secundum credulitatis suae veritatem intinxit“ (Acta SS. l. c. p. 564) lze též o biřmování vykládati. Srv. Časop. kat. duchov. 1882. Zánik metropole sv. Methoda od kanov. Matěje Procházky. str. 534. 535. Dlugosz († 1480) histor. Polon. lib. II. p. 116 připisuje Vojtěchovi též jenom biřmování Štěpánovo.

[2]) Dlugosz hist. Polon. lib. II. p. 116.

[3]) Kanaparius n. 19. Prameny I. 252. 253; Bruno n. 6. Prameny I. 281.

[4]) Kanap. n. 20. Prameny I. 253.

Boleslav II. uzdraviv se, přítrž učinil, a poslal svého nepokojného syna Boleslava s českým vojskem mladému císaři Otovi III. na pomoc proti Bodricům. K této výpravě připojil se též Slavnikovec Soběbor, a stěžoval si u císaře na příkoří, které kníže Boleslav jemu a jeho bratřím způsobil, a vešel v přátelství s novým polským vojvodou Boleslavem Chrabrým, který právě také u Oty III. dlel. Toto zvěděv Boleslav II., domníval se, že Slavníkovci tajně proti české říši s Poláky se smlouvají, kázal, unáhliv se, je z nenadání 27. září 995 na hradě Libici přepadnouti. Hrad byl druhý den bez ohledu na slavnosť sv. Václava dobyt, a čtyři bratři Vojtěchovi, kteří se k radě opata Radly do chrámu utekli, byli z něho vylákáni a potom zabiti [1]). Opat Radla-Anastasius jako přítel Slavníkovců byl v tento spor též zapleten, opustil Čechy a přenesl benediktinský řád do Uher.

Roku 996. byl Oto III. v Římě dne 21. května od papeže Řehoře V. za císaře korunován. Znaje Vojtěcha z pověsti seznámil se s ním, a učinil jej svým domácím přítelem [2]). Ale mohucký metropolita Villigis žádal na římské synodě, které nový papež Řehoř V. předsedal, aby Vojtěch do svého biskupství se navrátil, a synoda vyřkla výrok: „Ať chce nebo nechce, musí jíti muž Boží, jinak upadá v klatbu“. Však papež zmírnil k žádosti Vojtěchově výrok synody v ten smysl, aby odebral se hlásat evangelia pohanům, kdyby Čechové ho neposlouchali [3]).

Z Říma navracoval se Vojtěch s císařem přes Alpy na Sever a spolu ve společnosti lutišského biskupa Notheria zdržel se nějaký čas u císaře v Mohuči, odkudž putoval k hrobům sv. Martina do Toursu a sv. Diviše do Paříže, a pak k ostatkům sv. Benedikta do kláštera floriadského (Fleury), do něhož byly z Montekassina z části přenešeny, a snažil se za svého pobytu u císaře zbuditi v něm pravou křesťanskou mysl [4]). —

Od císaře odebral se Vojtěch k Boleslavovi Chrabrému do Polska, jehož pomocí vypravil posly k Čechům, t. j. ke

---

[1]) Bruno n. 21. Prameny I. 288—290; Kosmas l. I. 29. Prameny II. 43.

[2]) Kanapar. n. 22. Prameny I. 255.

[3]) Bruno n. 18. Prameny I. 285. 286.

[4]) Kanapar. n. 23—25. Prameny I. 256—258; Bruno n. 19. 20. Prameny I. 286—288.

knížecímu dvoru, zdali jej chtějí ještě míti (spáchavše totiž vraždu libickou). Dostav úštěpačnou zápornou odpověď, že není ani jediného, kdo by jej přijal, měl se za zbavena všech závazků ke své diecési, a rozmýšlel se, má-li jíti k Luticům nebo Prusům hlásat Krista. Konečně dal Prusům přednosť, poněvadž obtížnější práce tam ho očekávala, a on spíše u nich mučennické koruny, po které z celé duše toužil, dojíti mohl [1]. Však čas tomuto apoštolování nebyl vhodným. Boleslav Chrabrý zabral nedávno před tím některé pruské krajiny a hodlal své výboje až k baltickému moři rozšířiti; pročež věrověstové přicházející od Boleslava byli v očích Prusů nepřátelé vlasti. —

Přes zimu zůstal Vojtěch u Boleslava v Hnězdně, kde množství lidu četné velmi pokřtil [2]. V březnu r. 997. nastoupil na svou missionářskou cestu v průvodu svého bratra Radima a kněze Benedikta. Boleslav dal je na lodi po Visle pod ochranou třiceti mužů dovésti do Gdanska, v kterémž městě veliké zástupy lidí pokřtil. Z Gdanska odplul dále na sever do Pruska, a přistál po několika dnech na břehu. Však již první setkání s Prusy neslibovalo žádného ovoce. Na jednom ostrůvku obořili se naň Prusové, právě když se modlil žalmy; jeden Prus udeřil jej veslem tak v lopatky, že kniha z rukou jeho vylítla, a on k zemi klesl. Odtud přešli na druhou stranu řeky, kdež pán jedné vsi přátelsky je přijal, však lid pověstmi o cizincích všecken rozvzteklený přitekl ku příbytku a hrozil Vojtěchovi smrtí, neodejde-li hned. A té noci byvše posazeni na loď, musili pryč odplouti [3]. I přišli k městu Kolínu a vešli do jednoho háje, blízko u města přede dnem sv. Jiří. Ráno odslouživ Vojtěch před pátou hodinou mši sv., žádal, oblečen jsa v roucho biskupské, za vstup do města. Vrátný odkázal jej, aby vstoupil na násep vyčnívající nad město, aby náčelník jej viděti mohl. Lidé sběhli se hned kolem něho, a jeden křičel, že jest to ten, který potápěním, t. j. křtem lid kazí, a jich podobně pohubit přišel. I kamenovali jej, až myslili, že skonal. Však celý krví zbrocen ubíral se Vojtěch na-

[1]) Kanap. n. 26. 27. Prameny I. 259. 260. Bruno n. 23. 24. Prameny I. 290. 291.

[2]) Bruno n. 24. Prameny I. 292.

[3]) Kanaparius n. 27. 28. Prameny I. 260—263. Bruno 24—26. Prameny I. 292—295.

zpět, modle se hodinky za zemřelé. I obrátil se Benedikt, a uzřev osm mužů za sebou spěchati, oznámil to hned biskupovi, který líbezně se usmav, nepřestal v započatých modlitbách. I vyřítiv se naň jeden z oněch napřaženou sekerou, zabil mučenníka. Byl to pohanský kněz Sikko [1]). Druhové Vojtěchovi prchli do nejbližšího lesa. Vrahové, zdvihše hlavu, zabodli ji na vysoký kůl, ostatní pak tělo hodili do řeky na blízku tekoucí, a navrátili se do města. Jakýsi pocestný, zvěděv co se stalo, sňal s kůlu hlavu, kterouž orel po tři dni hlídal, aby se jí žádný pták nedotekl, a přinesl ji Boleslavovi do Hnězdna, kterýž ji od něho vykoupil a posly s učenníky Vojtěchovými do zmíněného města vyslal, aby vykoupili ostatní tělo, které mezitím šest dní bylo ve vodě, ale sedmého dne ke břehu připloulo a nalezeno bylo. Boleslav vyšel sv. tělu s nesčíslným průvodem vstříc, a pochoval je v Hnězdně [2]). Polský lid ctil jej hned za svatého, zázrakové děli se na jeho hrobě, a zástupové i jednotlivci putovali k němu. Císař Oto III. dozvěděv se o jeho smrti, způsobil, že opat kláštera sv. Bonifatia a Alexia Jan Kanaparius brzo po smrti sv. Vojtěcha v letech 999—1002. jeho životopis sepsal [3]). Císař Oto III., onemocněv těžce v Římě, utekl se ku přímluvě sv. Vojtěcha, a učinil slib, že hrob jeho navštíví. Uzdraviv se, putoval roku 1000. k hrobu sv. Vojtěcha do Hnězdna, při kteréž příležitosti uznal Boleslava Chrabrého za krále, sňav korunu se své hlavy a položiv ji v přítomnosti knížat na jeho [4]). Z úcty k svatému Vojtěchu byli také dva nejmilejší průvodcové jeho k vysokým církevním důstojenstvím povýšeni. Bratr Radim čili Gaudentius stal se arcibiskupem hnězdenským a pěstoun Vojtěchův Radla čili Anastasius opatem kláštera sv. Martina v Uhrách a potom r. 1000. biskupem kaločským. Týž byl od papeže Silvestra II. v Římě za biskupa posvěcen, a přinesl od papeže sv. Štěpánu královskou korunu a čestný název „Apoštolského krále“. —

Již roku 1000. založil císař Ota III. ke cti sv. Vojtěcha dva chrámy, jeden v Římě, druhý v Cáchách. Též sv. Štěpán,

---

[1]) Kanapar jej takto nazývá (n. 30. Prameny I. 263.).

[2]) Utrpení sv. Vojtěcha n. 23. Prameny I. 232—234., kterémuž jsme dali přednost před vypravováním Jana Kanaparia a Brunona.

[3]) Srv. Prameny I. str. XIX. XX.

[4]) Zázraky sv. Vojtěcha n. 9. Prameny I. 311. 312.

první král uherský, založil v Ostřihomě arcibiskupský velechrám ke cti sv. Vojtěcha, biskupa a mučenníka. Jeho posvátné ostatky odpočívaly v Hnězdně až do r. 1039. [1]), kdy vojvoda český Břetislav I. Krakova a Hnězdna dobyl, a s pražským biskupem Šebířem je s velikou slávou 1. září 1039 do Prahy přinesl a v chrámě sv. Víta položil. Při vyzdvihování sv. těla v Hnězdně prohlásil vojvoda návodem horlivého biskupa Šebíře některé zákony s ostrými pokutami na neřesti, proti kterým sv. Vojtěch za živa nadarmo bojoval [2])

§. 251. Kratinký nástin dalších důležitých církevních událostí v Čechách.

Když se sv. Vojtěch r. 997. na dobro pražského biskupství zřekl, dal Boleslav II. zvoliti za českého biskupa svého bratra Strachkvasa čili Křišťana, který však v Mohuči právě v tom okamžení, když svěcení na biskupství v kostele začíti mělo, náhlou smrtí umřel (r. 998.) [3]). Nástupcem jeho stal se Thiddag (998—1017), mnich korvejský, rodem Sas [4]).

Boleslav II. Pobožný zakládaje druhý mužský klášter ke cti sv. Jana Křtitele na Ostrově řeky Vltavy u Davle, který své první mnichy z bavorského kláštera v Dolním Altaichu [5]) obdržel, zemřel 9. února r. 999., a nástupcem jeho stal se ničemný jeho syn Boleslav III. příjmím Ryšavý, za něhož česká říše v hrozný úpadek přišla. Král polský Boleslav Chrabrý opanoval všechny země k Čechám za Boleslavů připojené, ano na kratinký čas (1003—1004) stal se docela pánem vlastních Čech, a pomýšlel Prahu učiniti sídlem své slovanské veleříše a přeložiti do ní sídlo arcibiskupské z Hnězdna. Tuto věc bral tak do opravdy, a činil v tomto ohledu potřebné kroky v Římě, že mnozí kronikáři jmenují bratra sv. Vojtěcha Radima čili Gaudentia pražským arcibiskupem [6]). Však těmto vznešeným úmyslům učinil konec císař Jindřich II., od něhož

---

[1]) Srv. Děj. diecése pražské od Dra. Borového str 28.

[2]) Kosmas l. II. n. 2—5. Prameny II. 70—77.

[3]) l. c. l. I. n. 30. Prameny II. 45. 46.

[4]) Kosmas l. I. 31. Prameny II. 46.

[5]) Boček: Cod. dipl. Mor. I. 106.

[6]) Srv. důkaz toho v Dějinách Moravy od Dudíka II. 65—67

Boleslav Čechy v léno přijati nechtěl, dosadiv válečně na stolec český Jaromíra, syna Boleslava II.

Jako říše, tak i pražská diecése ztratila svou rozsáhlost na východě zřízením biskupství v Krakově a Vratislavi a na jihu zřízením arcibiskupství ostřihomského, aniž kdo po svolení biskupa Thiddaga se ptal.

Kníže Břetislav I. (1039—1055), obnovitel říše a slávy české, dobyv Polska přenesl ostatky sv. Vojtěcha, jeho bratra Radima a sv. pěti bratří mučenníků do Prahy. Tito ostatkové byli znamením samostatnosti polského státu, a v Praze měli býti posvátným pokladem národním velkoslovanské říše, kterou Břetislav na mysli měl. Přenešení těchto sv. ostatků bylo totožné s výpovědí války říši německé, a znamením, že kníže chce se od mohucké metropole odtrhnouti a svou samostatnou zříditi. Vydatnou pomocí k samostatnosti církevní měl mu býti sázavský opat sv. Prokop [1].

Dle vypravování mnicha Sázavského [2], pokračovatele Kosmova, narodil se sv. Prokop [3] ve vsi Chotouni mezi Českým Brodem a Kouřimí, chodil do školy vyšehradské, „kde slavné učení v slovanském jazyku kvetlo“ [4], stal se knězem, a obrátil na sebe pozornost tím, že se důkladně znal „v slovanském písmě od nejsvětějšího biskupa Cyrilla vynalezeném a kanonicky schváleném“ [5]. Odřekl se domu, ženy, polí a příbuzných, a poustevničil nedaleko svého domova. Zde nalezl jej kníže Oldřich (1012—1039) jsa na honbě, učinil svým zpovědníkem a obdaroval hojně. Od této doby spěchalo k němu množstvi lidu se všech stran, jejichž prostředky jsa podporován, založil kostel ke cti Panny Marie a sv. Jana Křtitele a spolu klášter podle řehole sv. Benedikta, shromáždiv kolem sebe některé řeholní bratry. O výživu tohoto štípení pečoval Oldřich. Však teprva syn a nástupce Oldřichův Břetislav I. přiměl se svými vladykami Prokopa, že přijal důstojnost opat-

---

[1]) Srv. Dějiny Moravy II. 126. 127.

[2]) Prameny II. 241.

[3]) Hlavní věrohodný pramen života sv. Prokopa jest mnich Sázavský, o němž srv. Prameny II. 238. Jeho zpráva jest základem „Legendy veršované o sv. Prokopu“ (Prameny I. 349—359) a latinského životopisu (Prameny I. 360—366).

[4]) Legenda verš. o sv. Prokopu n. 4. Prameny I. 349.

[5]) Mnich Sázavský. Prameny II. 241.

skou, což posud učiniti se zdráhal, potvrdil a rozmnožil písmem i před svědky darování otcovo[1]), a tak pojistil trvání tohoto slovanského kláštera, který měl mu býti štěpnicí domácího kněžstva i řeholnictva a napomahati k založení samostatné, na Němcích nezávislé české církve. Biskup Šebíř požehnal Prokopa za opata před r. 1039., poněvadž tento biskup byl téhož roku na výpravě polské.

Záměrům Břetislavovým přál papež Benedikt IX., jemuž jako každému papeži světová říše císařů byla nemilou, a proto mocná říše slovanská na východních mezích Německa vítanou. Byl srozuměn se založením slovanského kláštera sázavského, a hotov povýšiti Prahu za metropoli. Však císař Jindřich III. poznal hrozící nebezpečenství, a začal válku s Břetislavem, který sice r. 1040. byl vítězným, však r. 1041. podlehl. „V letě 1041. přitáhl Jindřich III. před Prahu, a biskup Šebíř přešel bez vědomí Břetislavova k císaři. Učinil tak z bázně před mohuckým metropolitou Bardou; neboť slyšel, že jej před soud postaviti chce, poněvadž zpustošil kostely polské, tělo sv. mučenníka Vojtěcha z Hnězdna do Prahy zavlekl, a od papeže proti všemu právu česť pallia sobě opatřiti se snažil“ [2]) (to jest: metropolitou býti chtěl). Tak válečným neštěstím byl velkolepý plán Břetislavův zmařen; musil Polsko vydati a od zřízení samostatné metropole pražské upustiti; však slovanský klášter trval pod jeho ochranou dále, a těšil se jeho přízni. —

Sv. Prokop, předpověděv svým řeholním bratřím vyhnanství i návrat, umřel nábožnou smrtí 25. března r. 1053. a biskup Šebíř pochoval jej v chrámě Panny Marie. Nástupcem jeho stal se jeho synovec Vít, muž svatý, který s horlivostí o štípení svého strýce pečoval. Smutné časy nastaly slovanskému klášteru, když jeho příznivec Břetislav I. umřel, a jeho syn Spytihněv II. ve vládu se uvázal. Co činili němečtí kněží sv. Methodějovi, totéž činili teď čeští latinští kněží stípení sv. Prokopa; osočovali slovanské mnichy ze záští a závisti u Spytihněva pravíce „že jsou slovanskými písmenami v sektu kacířství a pokrytectví patrně zapleteni a ovšem převráceni; pročež slušné bylo by je vypuditi, a na jejich místě ustaviti opata a bratří latinské.“ Spytihněv, jsa latinskému duchoven-

[1]) Mnich Sázavský Prameny. II. 242—244.

[2]) Annal. Saxo ad ann. 1041. Pertz VIII. (script. VI.) 685.

stvu zcela oddán, vypověděl asi r. 1057. opata Víta s jeho slovanskými bratry ze země, kteří se do Uher utekli, a uvedl do Sázavy mnichy latinského obřadu, kterým dal pro lepší jistotu pravověrnosti za opata Němce, „člověka plného vášnivé zlosti.“ Vyhnanství Vítovo a jeho bratří trvalo šest let, jak jim to sv. Prokop předpověděl umíraje. Roku 1063. povolal je nástupce Spytihněvův Vratislav II. r. 1063. z Uher nazpět do Sázavy [1]), vyplniv tak jenom všeobecné přání národa. Vratislav vida oblíbenosť slovanské liturgie u národa, žádal ve jménu národa, patrně tedy z usnesení sněmu, na papeži Řehoři VII., aby svolil k užívání slovanského obřadu, „poněvadž národ toho jednoduše žádá, nábožní mužové trpí, a prvotní církev dopouštěla.“ Však papež dal Vratislavovi listem od 2. ledna 1080 zápornou odpověď, a zakázal ostrými slovy užívání slovanské liturgie na dobro, řka: „Ne bez příčiny zalíbilo se Bohu, aby Písmo sv. na jistých místech zůstávalo tajným, aby snad jsouc všem zouplna jasné, nezevšednělo, a v opovržení nepřicházelo, neb od lidí prostředního ducha špatně byvši pochopeno, jich v blud neuvádělo. Též to není žádnou výmluvou, že někteří pobožní mužové to, čeho národ jednoduše žádá, trpělivě snášeli, a neopravivše toho tak zanechali; vždyť pak i prvotní církev mnohé věci přehlédávala, které potom, když se křesťanství upevnilo a více rostlo, po bedlivém uvážení napraveny byly. Pročež aby se nestalo, čeho Tvoji nemoudře žádají (quod a vestris imprudenter exposcitur), z moci sv. Petra zapovídáme, a Tobě přikazujeme, abys ke cti všemohoucího Boha této marné opovážlivosti všemi silami se zpíral“ (teque-huic vanae temeritati viribus totis resistere praecipimus [2]).

Vratislav neprovedl rozkazu papežova; neučinil sice slovanský obřad v zemi panujícím, ale chránil ho, jmenovitě v klášteře sázavském, kde nástupcem opata Víta stal se s vůlí Vratislava a českých pánův Jimram (Emmeram), stoupenec sv. Prokopa, muž stkvějící se svatostí života. Po smrti Jimramově zvolili mnichové s vůlí krále Vratislava Božetěcha opatem, který byl výtečný malíř a sochař. On rozšířil a vykrášlil kostel i klášter, a byl miláčkem královým; při tom však byl

---

[1]) Mnich Sázavský. Prameny II. 246—247.

[2]) Erben Regest. Boh. I. 70; Boček Cod. dipl. I. 166; Jaffé Reg. Pont. p. 433.

dychtivý lidské slávy, domýšlivý, hněvivý, málo dbalý o kázeň a řád v klášteře, a tak odcizil sobě mnohé bratry. Pokud žil Vratislav († 14. ledna 1092), neopovážil se nikdo povstati proti němu. Ale když dosedl Břetislav II. na český stolec, usilovali protivníci Božetěchovi, v jejichž čele stáli mnichové Demeter, Kanan a Goliš, z nichž každý dělal si naději, že bude za opata zvolen, s veškerou mocí o to, aby jej svrhli. I osočovali sami, i skrze své přátele, opata u knížete nejhrubšími žalobami, které kdykoli byly vyšetřovány, vždycky ukázaly se býti lichými. Není pochybnosti, že s týmiž žalobami přicházeli též k biskupu Kosmovi (1090—1098), který tak dostal vhodnou příležitosť, aby bulla Řehoře VII. z dne 2. ledna 1080 byla provedena, a on se slovanského kláštera zbavil. Břetislav II., rozmrzev se na neustálé žaloby a sváry slovanských mnichův a z návodu biskupa Kosmy, vyhnal ke konci r. 1096. opata Božetěcha s mnichy z kláštera sázavského, a učinil již 3. ledna 1097 s vůlí velmožův za přičinění biskupa Kosmy břevnovského probošta Dětharta prvním latinským opatem v Sázavě, kterého biskup Kosmas 8. března tam dosadil a požehnal. Co se s Božetěchem stalo, jest neznámo. Mnichové rozptýlili se po zemi, z nichž někteří z milosti později v Sázavě výživu dostali. Slovanské knihy byly dokonce zkaženy a rozházeny [1], a tak byla slovanská liturgie krátkozrakostí na všech stranách panující vyhubena.

Kníže Vrastislav II. postaral se o duchovní potřeby Moravanů založením biskupství olomouckého r. 1063, které papež Alexander II. potvrdil. Prvním olomouckým biskupem stal se břevnovský mnich Jan, kteréhož arcibiskup mohucký Sigfrid na biskupství vysvětil [2].

§. 252. *Pokřesťanění Poláků* [3]).

V rovinách, prostírajících se od východu na západ od řeky Bobru, Narvy, Buhu, Visloky až k Odře, Bobru ve Slez-

[1]) Mnich Sázavský. Prameny II. 250. 252.

[2]) Dějiny Moravy od Dudika II. 207—215.

[3]) Slovanské Starožitnosti od Šafaříka str. 716. — Počátky křesťanství od Ježka str. 77. — Martini Galli (psal 1115—1135) Chronicon (825—1118) vyd. s Pseudokadlubkem čili Dzierżwou v Gdansku 1749; ed. Bandtkie, Varšav.

sku a českomoravském pohoří, od jihu pak na sever od Tater až k Baltickému moři, bydlili a dosud bydlí Slované, kteří se nazývají Lechové nebo Polané čili Poláci. Starý knížecí rod, který v Hnězdně panoval, svrhl Semovit, syn prý chudého sedláka Piasta, sesadiv knížete Popela a zahubiv s celou rodinou. Po Semovitovi (860—891.) panovali jeho potomci, syn Lešek (891—921.), vnuk Semimysl (921—962.) a pravnuk Meško čili Mečislav (narozen 931; † 992), s nímž vlastní dějiny Polsky začínají [1]). — První známost o Kristu dostala se Polákům skrze svatého Methoděje. Polské krajiny Krakovsko, Halič a Slezsko náležely k říši Svatoplukově a metropoli Methoděje, který tam se svými učenníky bez překážky Krista hlásal. Však neohrožení věrozvěstové vnikli též ve Velkopol-

---

1824; ed. Klimeš, Prag. 1859. — Vincent. Kadlubek (okolo r. 1220): Res gestae principum et regum Poloniae (do r. 1203.) ed. Herburt. Dobrom. 1612; při Dlugossi Hist. Polon. ed. Krause. Frfd. et Lips. 1711; ed. Varšav. jest prachatné vydání. — Bogneval: († 1253) Chronicon Poloniae (do r. 1249.) ap. Sommersberg Scriptores rer. Siles. T. II.; ed. Jablonowski Vars. 1752. Sommersberg: Script. rer. Siles. Lips. 1729. 3 Voll. — Pistorii Corp. hist. Polon. Basil. 1582. 3 Voll. — Mizler: Historiar. Polon. coll. Vars. 1761. 4 Voll. — Starší dějepisci jsou: Dlugossi († 1480) Hist. Polon. libb. XII. ed. Herburt. Dobrom. 1615. (toliko 6 knih); ed. Krause Frcfrd. et Lips. 1711. 2 Voll. Cromeri Ep. Warm. († 1589) Polonia seu de origine et reb. gest. Polon. Basil. 1555. — Bielského kron. polska. Krakov. 1597. — ed. Varš. 1830. — Seygielski: Aquila Polono-Benedictina. Cracov. 1663. — Novější: Lengenichii Diss. de relig. christ. in Polonia initiis. 1734 a Jus publ. regni Polon. 2 ed. Gedani (Gdansko) 1735. — Rzepnicki S. J.: Vitae praesul. Polon. libb. 4. comprehensae. Posn. 1761—63. — Zaluski: Conspect. nov. collect. leg. eccl. Polon. seu Synodicon Poloniae orthod. Varšav. 1774. — Naruszewicz: Historya narod. polsk. (do 1389). Warš. 1780—1786; ed. Lips. 1836. — Ostrowski: Dzieje i prava kosciola polskiego. Warsz. 1793. — Bandtkie: Dzieje król. pol. Wrocl. 1810; — Lelewel: Einführung des Christenth. in Polen bei Ossoliński, Vincént. Kadlubek, deutsch von Linde. Warsch. 1822. — Bartoscewicz: Cod. diplom. Polon. Varsav. 1847. — Röppel: Geschichte Polens. 1 Th. Hamb. 1840 (až do 14. století). — Friese: K. G. des Königr. Polen. Bresl. 1786. 2 Thle. — Ritter: Gesch. der Diöcese Breslau. 1 Th. Bresl. 1845. — Heyne: Dokumentirte Gesch. des Bisth. Breslau. 1 Bd. Bresl. 1860. — Zeissberg: Die polnische Geschichtsschreibung des Mittelalters. Leipz. 1873. — Leporowski: De primis episcopatibus in Polonia conditis. Herbip. 1874. — Maciejowski: Essai historique sur l' église chrétienne primitive des deux rites ches les Slaves, trad. du Polonais en Franc., par Sauvé 1846.

[1]) Slov. Starožit. str. 716—720. 732. 733.

sku, a obrátili četné. „Však pohanský kníže, mocný velmi, sedě na Visle, posmíval se křesťanům a činil příkoří. Method poslav k němu řekl: „Dobře by bylo, abys se pokřtil, synu, o své vůli ve své zemi, abys nebyl zajat, a nuceně křtěn v cizí zemi, a vzpomněl si na mne. Což se i stalo“ [1]). Nepouštějíce se v žádné domněnky, kdo by tento kníže byl, a kdo Methodějovi poslové, pravíme na základě tohoto místa, že křesťanství mělo mnoho vyznavačů ve Velkopolsce, tak že na sebe pozornosť knížete obrátilo, a pronásledováno bylo. Když po smrti Methodějově jeho učenníci Vichingem a německými kněžími pronásledováni byli, utíkali se nejen do Bulhar, ale též do jiných sousedních krajin, kam kdo blíže měl a snáze se dostati mohl, tedy také do Velkopolsky. Poněvadž Mojmír II. slovanskou hierarchii obnovil, světili slovanští biskupové zase slovanské kněze a jiné duchovní, a posýlali ku pohanům žijícím v jejich diecésich i sousedních krajinách. A tak byli četní vyznavači Kristovi v Polsku, ačkoli většina národa s knížaty svými byla pohanskou. Dle starobylého podání byl kníže Semimysl křesťanům přízniv, ačkoli sám ke křesťanství nepřistoupil [2]).

Císařové němečtí, rozšiřujíce pod zástěrou křesťanství své panství mezi Slovany, obrátili časně svůj zřetel též ku Polákům a Rusům. Císař Ota I. zřídil již r. 960. v Mohuči biskupství poznaňské, ale též ruské. Ono vstoupilo skutečně v život r. 968., však Adalbert, k Rusům vyslaný biskup a pozdější arcibiskup magdeburský, byl od Rusů vyhnán.

Pohnutkou ku přijetí víry křesťanské byla knížeti Měčislavovi I. porada polských křesťanů. Když totiž ze mnoha žen (dle Galla měl jich sedm) potomstvo zploditi nemohl, radili mu, aby se s křesťankou oženil, ujišťujíce jej, že nebe tomuto manželství požehná [3]). Touto manželkou stala se r. 965. Dubravka, dcera českého vojvody Boleslava I. I buďto že, jak praví polské kroniky, česká kněžna pokřesťanění svého manžela položila hned za výminku při svém zasnoubení, buď že dle zpráv letopisův jiných teprva po zasnoubení svém laskavým chováním a moudrou řečí jej k tomu naklonila: to vždycky jest jisto, že Dubravka sama Mečislava ke křesťanské víře

---

[1]) Život sv. Methoděje. n. 11. Prameny I. 48.

[2]) Slov. Starož. str. 736.

[3]) l. c. str. 737.

obrátila [1]). Křest přijal r. 966. od českého kněze Bohovida. Příkladu knížete následovali vladykové, a znenáhla i národ. Roku 968. bylo zřízeno biskupství v Poznani pod arcibiskupem magdeburským, na něž dosedl první Jordan.

Původní obřad byl v Polsku jako v Čechách a na Moravě řecko-slovanský, jehož zbytky jsou prastaré památky byzantského slohu, jako chrámy, malby a svatoklementské kostely a kaple [2]). V kostelíku sv. Kříže na Klepaři v Krakově pocházejícím z 10. století konaly se slovanské služby Boží ještě v 15. století [3]). Teprva když Mečislav v sňatek vstoupil s německou Odou asi r. 983., přešel asi se svou rodinou k obřadu latinskému.

Velikým apoštolem Poláků stal se náš sv. Vojtěch, kterýž Krista hlásal v Krakově, a potom tisíce jich pokřtil v Hnězdně. Však jako latinský biskup odstraňoval v Polsku obřad řecko-slovanský a zaváděl latinský, který konečně vrch obdržel, a onen vytiskl. Boleslav Chrabrý byl křesťanem latinského obřadu, a po příkladu dvora přidali se k němu znenáhla šlechticové.

Po smrti Mečislavově vstoupil na stolec Boleslav I, který svými skutky dobyl si příjmení Chrabrého čili Velikého. On rozšířil náramně svou říši dobyv Krakova, Haliče, Moravy, celého Slovenska, Slezska a velikého území ruského, a začal vyjednávati s papežem Silvestrem II. o královskou korunu a zřízení samostatné metropole polské. Vyjednávání dařilo se výborně, papež dal zhotoviti stkvostnou korunu královskou [4]), a určil Radima čili Gaudentia, bratra sv. Vojtěcha, za polského arcibiskupa [5]). O tomto vyjednávání věděl císař Ota III.

---

[1]) Palacký I. 251. Boguchval praví ap. Sommersberg Script. Siles. T. II.: Qui (Meszko) tandem anno 965 Dombroviam, sororem (!) s. Venceslai duxit in uxorem: anno sequenti cum tota gente Lechitarum seu polonica, uxore suadente ac gratia divina inspirante, sacrum baptisma suscepit, de qua uxore anno 967 filium generavit, cui nomen Boleslaus in sacro baptismate imponi fecit; anno vero 968 Jordanum in episcopum Poloniae ordinavit.

[2]) Vypočítává je Hyn. Krch ve svých „Kritických úvahách o starších dějinách našich". V Přerově. 1883. II. str. 15—17.

[3]) l. c. str. 16.

[4]) Biskup Hartvik in Vita s. Stephani seu Majori cap. 2. n. 11. Bolland. Acta SS. 2. Sptb. (Septbr. I. 566).

[5]) Bratr Vojtěchův Gaudentius podepsal v posledních dnech, kdy císař Ota III. ještě v Římě přítomen byl, soudní nález ve při Hugona, opata

právě v Římě meškající, jemuž to nemohlo býti jedno, aby podáním královské koruny zmizela německá svrchovanosť nad Polskem, kterou Mečislav I. uznal, a Boleslav Chrabrý posud uznával. Proto chtěl ona vyjednávání sám vzíti do ruky, papeže předejíti a o stavu věci na místě se přesvědčiti, a to bylo druhým účelem cesty k hrobu sv. Vojtěcha. Na tuto pouť nastoupil s velikým průvodem, v němž byl i Gaudentius. V Hnězdně přivítal jej Boleslav s velikou slávou, a poctil dary veliké ceny; Ota III., srozuměv se s přítomnými knížaty, sňal korunu se své hlavy, položil na hlavu Boleslavovu a korunoval jej tak za krále, a zbavil vší povinnosti k říši [1]); t. j. odpustil mu poplatek, rozřešil jej od lenní přísahy, a učinil zcela nezávislým na nikom pánem; což ovšem mnozí jako Dětmar [2]) císaři za zlé měli. Při této příležitosti byla v Hnězdně slavena synoda, na které bylo uzavřeno, aby v Polsku bylo zřízeno sedm biskupství [3]), z nichž čtyři hned v život vstoupila a obsazena byla; totiž Hnězdno hned povýšeno bylo za arcibiskupství, a jemu podřízena biskupství kolobřezské, krakovské a vratislavské; arcibiskupem hnězdenským stal se Gaudentius čili Radim, biskupem kolobřezským Reinbern, krakovským Poppo a vratislavským Jan. Biskup poznaňský Unger nesvolil k tomu zařízení [4]), a zůstal pod magdeburským arcibiskupem; však nikdo nedbal na jeho ohrazení, jakož nikdo nestaral se o svolení pražského biskupa Thiddaga, který valnou část své diecése na nová biskupství ztratil. Boleslav Chrabrý spojil tak církevní páskou rozsáhlé krajiny své říše v jeden celek. Papež potvrdil toto církevní zařízení, a Boleslav zavázal se za to k ročnímu poplatku k apoštolské komoře; neboť r. 1013. stěžoval si u papeže Benedikta VIII. na nástrahy německého krále Jindřicha II., pro které roční poplatek odváděti nemohl, ke kterému se zavázal [5]). Tento závazek nemohl jindy na sebe vzíti leč při zakládání samostatné polské církve.

---

z Farfy, formulí: „Já Gaudentius, arcibiskup u sv. mučenníka Vojtěcha srovnávám se". Murator. scriptores ital. II. b. 502; neměl tedy ještě v prosinci 999 pevného sídla, ačkoli byl již za polského arcibiskupa určen.

[1]) Zázraky sv. Vojtěcha n. 9. Prameny I. 311. 312.

[2]) Pertz V. (script. III.) 793.

[3]) Kronika Hildesheim. Pertz V. (III.) 92.

[4]) Dětmar. Pertz. V. (III.) 781.

[5]) Dětmar. Pertz V. (III.) 833.

Papež Silvester II. nebyl s vyjednáváním hnězdenským na dobro spokojen, potvrdil sice církevní zařízení, ale odepřel uznati královskou hodnosť Boleslavovu, a poslal korunu jemu určenou sv. Štěpánu, králi uherskému [1]). Vycházelť papež od zásady, že toliko jemu přináleží tvořiti krále, a proto měl Boleslavovi za zlé, že o této věci s Otou III. vyjednával. Boleslav zasazoval se o toto papežské uznání po smrti Oty III. rozmanitými cestami, však teprva po smrti císaře Jindřicha II. došel cíle, po kterém čtvrt století toužil; dal se r. 1025. korunovati za krále polského, však brzo potom zemřel 17. června 1025. Tato korunovace stala se jistotně spolupůsobením papeže Jana XIX., poněvadž jenom papeži příslušelo dávati královské koruny. Že korunovace byla legitimní. jest patrno z toho, že syn jeho Mečislav II. dědil po něm říši i královskou korunu, a vdově Mečislava II. Rychence čili Rejčce, dceři Ecca, porýnského falckraběte, dával císař Kunrat II. titul „polské královny.“

Boleslav staral se nejen o pokřesťanění národa, ale též, aby nově obrácení křesťanské předpisy života zachovávali; jmenovitě stíhal přestoupení šestého přikázaní Božího velikými tresty a přestoupení postu v svatopostním čase vytlučením zubů [2]). On založil první benediktinský klášter v Týnci blíže Krakova a nadál jej [3]).

Roku 1004. obdržela Polska první mučenníky za život křesťanský, Benedikta s bratřími. V Polsku poustevničili totiž mnichové Benedikt, Matouš, Jan, Isák, Kristin, a pro obstarávání časných potřeb měli u sebe šestého Barnabáše. Jednou navštívil je Boleslav Chrabrý, poroučel se v jejich modlitby, a vida jejich chudobu daroval jim měšec se sto markami. Však oni vědouce, že mnich, který má halíř, nestojí za halíř, poslali hned peníze knížeti po Barnabášovi nazpět. V noci po jeho odchodu přepadli je loupežníci, žádali na nich peněz, a jakkoli ujišťovali, že je knížeti nazpět poslali, byli po celou noc rozmanitými způsoby týráni, a konečně zabiti, dne 11. listopadu [4]). Benedikt byl asi jejich hlavou, poněvadž se na první místo

---

[1]) Vita s. Stephani Major. cap. 2. n. 11. Bolland. Acta SS. 2. Septb. (Septbr. I. 566.)

[2]) Dětmar ap. Pertz V. (III.) 861.

[3]) Cod. dipl. Polon. T. III. p. 1. ed. 1858. Bartoczewicz.

[4]) Kosmas lib. I. 38. Prameny II. 56—59.

klade. Tito svatí mužové byli druhové sv. Vojtěcha, které s sebou přivedl z římského kláštera sv. Alexia do Čech a vzal s sebou do Polska. Po jeho umučení následujíce šlépějí svého mistra obrátili mnoho lidu v Polsku na víru a sloužili Bohu nábožnými skutky až do svého umučení [1]). Kníže české Břetislav dobyv Hnězdna kázal jejich ostatky též r. 1039. do kostela sv. Víta přenésti, později pak r. 1046. v proboštském kostele staroboleslavském uložiti. Odtud pak bylo tělo sv. Kristina přeneseno okolo r. 1128. nebo 1130. do biskupského chrámu olomouckého, kdež ostatkové jeho podnes k veřejné poctě se vystavují [2]).

Nástupcem Boleslava Chrabrého stal se syn jeho Mečislav II. (1025—1034) příjmím Líný, za něhož dílo otcovo se sřítilo, a říše tak hluboko klesla, že Mečislav 7. června roku 1032. v Meziboru sám královské důstojnosti se zřekl, a manství říše německé podstoupil. Za něho byla zřízena dvě biskupství, plocké a vroclavské. Po předčasné smrti Mečislavově uchopila se jeho manželka Rychenca čili Rejčka vlády za svého nedospělého syna Kazimíra, však co Němkyně opírala se o Němce a volala je do země a způsobila proti sobě odboj, kterému podlehla a co vypovězená v Němcích r. 1063. zemřela. Kazimír prchl do Uher. Bezvládí v Polsku užil český kníže Břetislav, a dobyl veškeré říše; však král Jindřich III. pokládaje Polsko za manství německé, neb alespoň za komorní zemi německou, přinutil válkou Břetislava, že se dobytých zemí až na Slezsko vzdáti musil. Za války česko-německé vrátil se Kazimír r. 1040. do Polska, ujal se vlády zase, a zavedl v zemi pokoj a řád. Kazimír vynikal ctnostmi a zbožností, stavěl kláštery a školy, a obdržel pro své zásluhy o upevnění a zvelebení církve katolické jakož i říše název „Obnovitele“ Polsky († 1058) [3]).

Syn a nástupce Kazimírův Boleslav II. Smělý (1058—1080) proslavil se jako statečný válečník, a zasáhl mocně v osudy Ruska a Uherska. Nedbaje svého manského poměru k

---

[1]) Chronicon Pulkavae. Monumenta Bohem. ed. Dobner T. III. p. 108.

[2]) Dějiny Moravy II. 91.

[3]) Počátky křesťanství str. 82. Kazimír nestal se mnichem ani v Klugnech ani v Brauweileru, pročež nepotřeboval žádné papežské dispense, aby se vlády ujíti mohl; srv. Naruszeviczovu histor. národ. pols. ed. Lips. 1836. T. IV. 193—210; a Röpellovu Gesch. Polens I. 180.

říši německé, a chtěje ukázati svou samostatnost naproti ní, dal se od patnácti biskupův o vánočním hodu Božím r. 1076. k veliké žalosti Němců slavně korunovati[1]). Však stav polské církve byl velmi neutěšený, jak viděti jest z bully papeže Řehoře VII. z dne 20. dubna 1075 k Boleslavovi. Papež naříká tam, že biskupové žádného určitého metropolitního sídla nemají (t. j. v žádném pevném metropolitním svazku nežijí), a nejsouce pod nižádný vrchní dozor postaveni, každý sem tam pro své posvěcení se toulají, a proti pravidlům a předpisům sv. Otcův jsou svobodni a samostatni; dále málo jest tam biskupův, a diecése jejich jsou rozsáhlé, tak že nemohou své biskupské povinnosti řádně plniti; pročež posýlá papež legáty, kteří by s králem opravili, což hned opraviti lze, však v důležitých otázkách jeho samého, papeže, co činiti jest, se tázali[2]). Z listu papežova jest viděti, že i se založením hnězdenského arcibiskupství upravení polské církve řádně provedeno a biskupská sídla všecka pevnými nebyla[3]). Dále děla se korunovace jistotně s vůlí papežovou, který pro tento případ dal svým poslům řádné instrukce, a poněvadž při ní bylo patnáct biskupů, tu jistotně král dle vůle papežovy rozmnožil s jeho legáty počet biskupů, když ne s pevnými sídly, alespoň pro krajiny, aby tak krajinští biskupové počet biskupů rozmnožili, a hojností biskupův jeho korunovace náramně slavnou se stala.

Však statný král byl jinak ukrutný, beze všeho ohledu, a hověl chlipnosti, což svedlo jej k boji s horlivým biskupem krakovským Stanislavem, v kterém tento dosáhl koruny mučennické, on však sám o korunu přišel.

Sv. Stanislav[4]) narodil se r. 1030. v Štěpánově v Krakovsku, odkud má příjmení „Štěpánovský", z otce Velislava a

---

[1]) Bernold. ad. ann. 1077. Pertz V. (III.) 433; Lambert. ibidem p. 255.

[2]) Gregorii VII. Ep. 73. ad Bolesl. Polon. ducem.

[3]) Polsko mělo v 11. století osm biskupství: 1. arcibiskupství hnězdenské, 2. biskupství poznaňské, 3 krakovské, 4. kolobřezské, 5. vratislavské, 6. lebuské, 7. kujavské, t. j. krajiny zvané Kujavy, jehož biskupové sídlili často v městě Wloclawku (Vladislavi) a 8. mazovské se sídlem v Plocku.

[4]) Vita s. Stanislai sepsaná od neznámého mnicha po jeho svatořečení (1253) až kolem roku 1260. Bolland. Acta SS. 7. Maj. (Maj. II. 201). — Círk. Rok III. 276. — Život sv. Stanislava od Dlugosze nemá veliké ceny; vyšel v polském překladu v Krakově r. 1865.

matky Bogny. Nabyv prvního vzdělání v kathedrální škole hnězdenské, studoval potom bohosloví a kanonické právo v Paříži. Vrátiv se po sedmi letech do vlasti, vstoupil r. 1039. do stavu kněžského, rozdal po smrti svých rodičů veliké zděděné jmění, stal se potom kanovníkem při stoličném chrámě krakovském, pak koadjutorem biskupa Lamberta Zuly, po jehož smrti r. 1071. byl sám za biskupa krakovského zvolen. Jako biskup vynikal zbožností života a velikou horlivostí v konání biskupských povinností, nehledě na osobu lidskou. Káraje krále pro jeho pohoršlivý život, uvalil na sebe jeho hněv, a vzdaloval se potom královského dvora, aby se nezdálo, jako by alespoň mlčky královo řádění schvaloval. Spor mezi biskupem a králem skončil krvavě, když Boleslav svou druhou výpravu kyjevskou podnikl. Ku pobídce papeže Řehoře VII. vytáhl Boleslav II. r. 1077. do Ruska, aby tam na kyjovský velkoknížecí stolec opět dosadil Isaslava, kteréhož jeho bratří svrhli. Výprava zdařila se; Kyjov byl dobyt, ale rozkoše města vábily krále tak, že tam zůstal, chtěje snad Kyjov sobě podržeti, místo aby tam po vůli papežově Isaslava dosadil, jenž svou říši činil papežským lénem. Tu zvěděli rytíři polští, že jejich manželky nemohouce se svých mužů dočkati, otrokům se oddávají, a odebrali se bez dovolení králova domů. Boleslav musil nevolky na zpátečný pochod nastoupiti. Doma zuřil jako zběsilý, trestal rytíře jako zběhy, a zakročil dílem i proti jejich manželkám. Hlavní vinu zběhu připisoval král dle Kadlubka Stanislavovi. Však patrně jest viděti, že král svým pobytem v Kyjově a svými záměry tam porušil říšské právo, a šlechticové byli potom svých závazků k němu prosti, kteří potom pod záminkou nezdrženlivosti svých žen onu nekrvavou revoluci učinili. Že právo bylo na straně šlechty, jest viděti z chování Stanislavova. Stanislav ujal se pronásledovaných, představoval králi jeho krutosť, a když to nic nepomáhalo, vyřkl naň klatbu. Král zuřil. Dne 8. května 1079 vrazil s ozbrojenými do kaple sv. Michala na Skalce u Krakova, kde biskup mši svatou sloužil a rozpoltil mu vlastní rukou hlavu u oltáře. Kanovníci krakovští pochovali jej v téže kapli, odkudž potom r. 1088. byl přenešen do hlavního chrámu krakovského, kde Bůh hrob jeho mnohými zázraky oslavil. K žádosti Boleslava V., příjmým Stydlivého, vojvody krakovského a krále polského prohlásil papež Innocentius IV. r. 1254. Stanislava za svatého, jehož Poláci za svého patrona ctí, ko-

najíce jeho památku 7. května. Vyobrazuje se v rouše biskupském s mečem v ruce.

Zavraždění sv. biskupa připravilo krále Boleslava II. o korunu. Šlechta povstala proti němu, a vyhnala jej z říše. Utekl se k uherskému králi Ladislavovi, kterýž jej pohostinsky přijal. O jeho konci rozcházejí se zprávy. Martin Gallus naznačuje, že se stal obětí nenávisti Uhrů; dle životopisu sv. Stanislava upadl v hroznou nemoc, zbláznil se a vzal si sám život: dle jedněch pozdějších zpráv utekl se z Uher do Korutan, a zemřel tam kajicně v klášteře; dle druhých roztrhali prý ho vlastní psi na honbě [1].

Jeho bratr a nástupce Vladislav (1080—1102.) byl slabý panovník, však udělil církvi všechnu svobodu, a vystavěl v Krakově stoliční chrám, při němž založil 24 kanovnická obročí.

§. 253. Obrácení polabských Slovanů [2].

Slovanští kmenové, bydlící mezi Východním mořem, Odrou a Bodrou, Krkonošemi a Rudohořím, a na západě mezi Sálou, Labem, Stekenicí, Trávnou u Kielu slují hromadným jménem Polabané. Dělili se ve tři národy: Lutice čili Velety, bydlící mezi mořem, Labem a Odrou; Bodrice, mající svá sídla západně od Luticů v dnešním Meklenbursku a Holštýnsku; a Srby v dnešním Sasku a Lužici sídlící. Každý národ dělil se zase v mnoho kmenův a větví.

Sv. Bonifatius, apoštol Němců, přišel v styk se Slovany polabskými. Založiv čtvero biskupství: vircburské, eichstadtské, buraburské a erfurtské a fuldský klášter, obsazoval s dovolením majordoma Karlomana zpustlé polnosti slovanskými osad-

---

[1]) Röppel l. c. str. 204.

[2]) Slovanské Starožituosti str. 832. — Počátky křesťanství mezi Slovany II. 65. — Masch: Gottesdienstl. Alterthümer der Obotriten. Berl. 1771. — Gebhardi: Gesch. aller wend.-slav. Staaten. Halle 1790. 2 Bde. — Giesebrecht: Wendische Gesch. 780—1182. Berl. 1843. 3 Bde. — Laspeyres: Die Bekehrung Nordalbingiens u. die Gründung des Wagrischen Bisth. Oldenburg-Lübeck. Bremen. 1864. — Bilder aus der Kirchengeschichte Meklenburgs. Von Bernhard Lesker. Periodische Blätter zur wissenschaftl. Besprechung der grossen religiösen Fragen der Gegenwart. 1879. str. 551 sqq.

níky, a pečoval jistě též o jejich obrácení. Však četní zůstali pohany, a Bonifatius tázal se papeže Zachariáše, sluší-li od nich bráti poplatek, načež papež odpověděl, že sluší na uznání panství.

Karel Veliký, válče se Sasy, učinil sobě též polabské Slovany, Bodrice, Lutice a Srby poplatnými, kteří však svá knížata podrželi. Že by však křesťanství za jeho panování průchod k těmto národům bylo nalezlo, o tom není ani stopy. Hamburské arcibiskupství mělo též Slovany obrátiti; však první arciskupové: Ansgar, Rimbert a Unni, věnovali svou činnosť Dánům, a tak propásl se vhodný čas k obrácení Polabanů, kterýž již nikdy se nenavrátil.

Když saský vojvoda Jindřich I. Ptáčník stal se králem německým, vrhl se r. 927. s veškerým úsilím na nepřátele svého kmene, začala 250letá válka Sasů se Slovany polabskými, která skončila s jejich vyhubením a osazením země Sasy za vojvody Jindřicha Lva, a markraběte braniborského Albrechta Medvěda.

Jindřich Ptáčník pokořil r. 930. Lutice a Ratary, kteří se ku placení daně a přijetí křesťanství zavázali; podobně kníže Bodriců byl porážkou Dánů tak zastrašen, že chtěje se králi Jindřichovi I. ukázati povolným, uvolil se ku přijetí křesťanství. Však ani Bodrici ani Lutici nemyslili to s křesťanstvím do opravdy. Za císaře Oty I. povstali Bodrici, porazili a zabili markraběte Haiku čili Hiku; však markrabě Gero pozval třicet slovanských knížat pod zástěrou přátelství na hostinu, a dal všechny pobiti, z nichž jenom jeden ušel. Stodorané a Lutici, s nimiž ostatní slovanští kmenové se spojili, sáhli ke zbrani, a vyhnali Němce za Labe, aby onen hanebný skutek pomstili. Však Gero, porušiv dary a sliby povolného knížete braniborského Tugumíra, který byl křesťanem a s Němci z vlasti prchl, že se jemu za nástroj ku porobě svých krajanů propůjčil. Vrátil se totiž do vlasti, stavě se, jakoby z Němec prchl; Slované učinili jej knížetem; on však zabil svého synovce, jediného z oněch třiceti knížat, který zdráv z hodů Geronových ušel, a prohlásil svou zemi za majetek německého krále. Překvapení Slované, Lutici i Bodrici podrobili se Němcům nevolně. Krajiny mezi Slovany dobyté slouly Nové Sasy, v jejichž čele stál markrabě-vojvoda, jsa přímo císaři podřízen, a maje pod svou mocí několik markrabat. Ku porobě Slovanů vzal Oto I. na pomoc i církev, a založil biskupství v Star-

gradě (Oldenburku), Havelbergu (r. 946.) a Braniboru (r. 949.), tato dvě poslední s radou markraběte Gerona. Ale Slované, jsouce za nepřítomnosti císaře Oty I. a bojovného markraběte Gerona odbojnými vojvodami německými ke vzpouře pobádáni a od oněch tří biskupů ke křesťanství donucováni, chopili se r. 954. zbraně, však celá válka skončila po r. 960. úplným pokořením Slovanů, musili se znáti ke křesťanství, chrámy a kláštery stavěti, ale podrželi posud své domácí zřízení pod svými knížaty, nad nimiž co dozorcové stáli markrabata. Gero porazil r. 963. Lužičany, a podrobil polského vojvodu Mečislava I. Gero byl hrozný Slovanům, byl Slovanobijec čili Slovanohromec († 965).

Císař Ota I. dovršil své dílo mezi Slovany polabskými založením arcibiskupství magdeburského (r. 968.) a tří nových biskupství, meziborského, žičanského (r. 1029. do Naumburgu přeloženého) a míšenského. Tyto stolice jakož i ony tři svrchu jmenované stály u prostřed slovanského obyvatelstva, které německé panství a s ním křesťanství z duše nenávidělo, pročež stáli pod ochranou jednotlivých markrabat, kteří se svými zbrojnoši mečem evangelium hlásali.

Když Geronův nástupce markrabě Theodorich Slovany hrozně trápil, a zpráva o porážce Němců u Basentelly v Italii (r. 983.) do Německa se dostala, následovalo všeobecné povstání spolčených Bodricův a Luticů, ve kterémž onino Hamburg, tito Havelberg a Branibor stekli, biskupské stolice ztroskotali, chrámy zbořili a všechny Němce v Zalabsku buď zabili nebo vyhnali. Bitva na řece Tongoře zůstala nerozhodnutou; bojovalo v ní 60.000 Slovanů. Od této doby přestala převaha Němců v Zalabsku na dlouhé časy. Rozhořčení proti křesťanství bylo tak veliké, že sám kníže bodrické starý Mestivoj, jsa křesťanem, byl ze země vypověděn, ačkoli nejlítěji proti Němcům zuřil. Makrabství = vojvodství Východních čili Nových Sas zahynulo. Oto III. opanoval s pomocí českou a polskou r. 986. Stodorany a r. 992. Branibory, a zavřel r. 996. příměří s Bodrici a Lutici, onyno, jak se zdá, zavázav k mírnému poplatku, těmto přiznav ouplnou volnosť. Když za krále Jindřicha II. němečtí úřadníci zase Bodrice utiskovali, podnikli tito pod svými knížaty Mečislavem a Mestivojem II. válku proti Němcům s takovou silou, vzteklostí a vytrvalostí, jakéž posud nebyli nikdy dokázali. Po hrozném krveprolití, v němž zvláště kněží mučeni a zabijeni byli, bylo křesťanství do kořen ze

země vyhlazeno, a králi veškerá poplatnosť a služba vypověděna. Jindřich II. vida nastávati válku s Boleslavem Cbrabrým, vojvodou polským, upokojil Bodrice tím, že je k mírnému poplatku zavázal; Luticům přiznal ouplnou samostatnosť pod výminkou, aby mu proti nepřátelům jeho pomáhali (1003). Syn Mečislavův Uto přál křesťanům, a dal svého syna Gottšalka od Němců v klášteře luneburském vychovati. Však když Uto r. 1031. od jednoho Sasíka byl zabit, prchl Gottšalk z kláštera, odpadl od víry, a zuřil s Bodrici proti Němcům a křesťanství; padl však saskému vojvodovi Bernardu II. do rukou, kterýž jej vzhledem na krále dánského Kanuta, s nímž byl z mateřské strany spřízněn, propustil, a on odebral se do Dánska a Anglie. Pomocí dánskou zmocnil se své vlasti, a založil značnou říši na Baltickém moři, k níž náleželo východní Holštýnsko, Meklenbursko a západní Pomořany. Tento mohutný panovník (1047—1066) obracel veškerou péči ku pokřesťanění svých poddaných, vida v tom jedinou spásu jejich naproti Němcům. Mohutnou podporu v tom nalézal u vojvody saského Bernarda II., jehož svrchovanosť nad sebou uznával, a dánského krále Svena, jehož dceru Sirithu za manželku měl. On vystavěl mnoho kostelův, a založil kláštery ve větších městech Lubeku, Stargardě (Oldenburgu), Lončíně (Lentzen), Ratiboři a Rarogu (Meklenburgu). Přičiněním arcibiskupa hamburského Adalberta byla dvě nová biskupství v Ratiboři (Ratzeburgu) a Rarogu založena. Biskupem meklenburským stal se skotský kněz Jan, který nedávno několik tisíc Slovanů pokřtil. Kněží mohli svobodně svůj úřad vykonávati, a kníže sám vykládal v kostelích řeči biskupův a kněží, když se po slovansku vyjádřiti neuměli. Denně hlásila se sta ku přestupu. Však pohané byli s Gottšalkem nespokojeni, zbouřili se, jsouce snad Lutici, kteří sobě nezávislosti na Němcích dobyli, a křesťanství přístupu do země až do svého vyhubení nedovolovali, podněcováni, a zabili knížete Gottšalka v městě Lončíně (7. června 1066).

Týž osud potkal jeho kanclíře kněze Ippona, který při oltáři byl zabit. Všichni kněži, mnichové a křesťané, kteří povstalcům do rukou padli, byli beze všeho milosrdenství s přehroznými mukami usmrceni. Biskup rarožský (meklenburský) Jan byl jat, a v posměchu a v mukách až do lutické Radigoště veden, kde mu, poněvadž víry zapříti nechtěl, ruce, nohy a hlavu uťali, pak trup, ruce a nohy na ulici povrhli, a hlavu na bidlo napíchli, a potom jej bohu Radigostovi obětovali (10.

listopadu 1066). Chrámy a kláštery byly rozmetány, a pohanství v celé zemi obnoveno. Manželka Gottšalkova se svými syny, Butou a Jindřichem, byla poslána do Dánska. Vůdcem lidu v povstání byl švakr Gottšalkův Pluso. Tak bohužel zmařeno jest k vlastní záhubě Bodriců dílo Gottšalkovo, který, kdyby byl déle žil, byl by bezpochyby všechny severní Slovany na křesťanství obrátil, a tím také národ od vyhubení zachoval.

Po zavraždění Plusově zvolili Bodrici za svého panovníka mohutné kníže ranské Kruka, syna Grinova, kterému se i Lutici okolo r. 1070. poddali. Tento panovník (1066—1105) založil opět mocnou říši. Však Jindřich, syn Gottšalkův, znepokojoval s pomocí dánskou břehy mořské, a Kruk musil mu město Plonu dáti v majetek. Tímž časem zmocnil se markrabě Udo Braniboru, a zavedl v něm a jeho okolí zase křesťanství (1001). Jindřich Gottšalkovec srozuměv se s mladou manželkou starého Kruky Slavinou, zabil svého pána na hodech v Ploně r. 1105., a zmocnil se panství svého otce. Však ačkoli byl křesťanem a panoval dvacet let († 1126), nemohl přece z bázně před svými pohanskými poddanými nic pro křesťanství učiniti. V celé zemi byl jenom jeden křesťanský kostel v Lubeku, kdež obyčejně sídlil. Synové jeho, Svatopluk a Kanut, svářili se o vládu, až Kanut přišel o život, po čemž Svatopluk panoval asi 1127—29 sám. Byl zabit od jakéhosi holštýnského Sasa Dasona, a brzo po něm i syn jeho Zvenik čili Zvenko. Země zmocnil se dánský princ Kanut, kterýž bodrická knížata, Přibislava a Niklota, jal a v tuhé vazbě choval, kteréž později vyplacením se zprostili. Kanut byl zákeřnický zabit od svého příbuzného gothlandského krále Magna r. 1131., a země připadla Přibislavovi a Niklotovi, které Magnus tam za své místodržitele dosadil. Oba pronásledovali křesťany, však den záhuby polabských Slovanův a pohanů se blížil. Přibislav stal se obětí krviny. Proti Niklotovi vystrojena byla r. 1147. křížácká výprava, jejíž hlavní vůdcové byli hamburský arcibiskup Adalbert a saský vojvoda Jindřich Lev, a kteréž účastnili se též olomoucký biskup Jindřich Zdik a moravská knížata Oto, Vratislav a Svatopluk. I dánské loďstvo pod arcibiskupem röskildským Ascerem podporovalo křižáky. Však výpravu zmařila chrabrosť Niklota, který toliko poplatek saskému vojvodovi slíbil. V nové válce s Jindřichem Lvem padl r. 1160. Niklot při jednom výpadu ze svého hradu Orlého. Jeho synové, Při-

bislav a Vratislav, podrobili se, a obdrželi za to východní Meklenbursko. Vlastní zemi bodrickou rozdělil Jindřich Lev mezi své rytíře, s nimiž němečtí osadníci do země přišli. Však Přibislav a Vratislav nemohli oželeti ztráty otcovských zemí, a povstali proti svým podmanitelům. Ale Vratislav byl jat a oběšen; Přibislav dobyl Meklenburgu a Malachova (1164) a dal se v Doberaně návodem své manželky Vojslavy, norské kněžny r. 1164. od meklenburského biskupa pokřtiti. Byl sice i se svými spojenci pomořskými knížaty Kazimírem a Bojislavem, nedaleko Dymina poražen, ale později přijal jej Jindřich Lev na milosť, a vrátil jemu otcovskou zemi (1167), čím si jeho přichylnosť zjednal. Potom pečoval Přibislav o křesťanství ve své zemi.

Roku 1101. opanoval Udo, markrabě severosaské, Branibor, a zavedl tam opět křesťanství. Lutici zmocnili se později Braniboru zas, a založili zde své panství. Nejhorlivější pohané shromáždili se zde, nabývajíce nové síly a naděje, když Přibislav a Niklot u Bodriců mocně panovati počali. Císař Lothar II. odevzdal severosaské markrabství Albrechtovi z Askanie, příjmím Medvědu, který z prva s neprospěchem proti Luticům válčil (1136—37). Smrť císaře Lothara († 1137) a povýšení Kunrata III. na jeho místo zavdalo jim příležitosť k dobytí nových prospěchů nad Němci. Bylo to poslední namahání umírajícího velikého národa. Albrech Medvěd dobyl r. 1157. Braniboru, a zasadil smrtelnou ránu Slovanstvu mezi Labem a Odrou. On obnovil braniborské biskupství, a nazval celý kraj markrabstvím braniborským.

Dánský král Valdemar s biskupem Absalonem, dobyl po několikerém oblehání Ranského ostrova, posledního útočiště pohanských Slovanův, a zbořil do základů chrám Arkonský, zasvěcený bohu Svantovitu, střed modloslužby všech pobaltických Slovanů (11. června 1168), a odnesl nesmírné poklady zde nashromážděné domů.

Mnohem menší odpor nalezlo křesťanství u polabských Srbů. Předlabští Srbové mezi Sálou, Labem a Rudohořím byli od krále Jindřicha Ptáčníka r. 922., a ještě úplněji 927 podrobeni, kterýž, aby je na uzdě držel, vystavěl město a hrad Míšen (928). Otto I. založil r. 968. biskupství míšenské a meziborské. V zemi zakládaly se hrady německé, a osazovaly německými zbrojnoši, a nad jednotlivými župami ustanovovali se německá hrabata, nad nimiž od r. 929. markrabě míšenské

vrchní správu vedl. Markrabě Ekkihard pokořil okolo r. 1000. Milčany. Na počátku 11. století dostalo se markrabství míšeňské hraběti Konradovi z Wetinu, který slovanskou národnosť u Srbů předlabských rozličnými prostředky, mečem, obmysly a chytrostí docela vyhladil (1124—1157).

Mírnější osud potkal Slovany zalabské v potomní Lužici a Milčanech, kteří často k říši české a polské náleželi, a v tomto čase snahou panovníků českých a polských křesťanství přijali. Když potom Němci je podmanili, nakládali s nimi mírněji, dílem že byli křesťané, dílem z bázně, aby k Čechám a Polsku neodpadli.

Bohužel všichni národové mají své apoštoly, kteří cestou od našeho Spasitele vykázanou nebeské učení jim hlásali, a je Kristu získali. Slované polabští a pobaltičtí nemají nikoho. Zuřiví markrabata se svými surovými zbrojnoši hlásali jim Krista, a podrobovali v otroctví. Však přece byli biskupové a kněží, kteří vedle meče a pod jeho ochranou cestou apoštolskou o získání ubohých Slovanů Kristu se starali. První biskup meziborský Boso psával kázaní slovanským jazykem, a učil Slovany zpívati „Kyrie eleison;“ však oni to ve smích obraceli, že je zpívati učí „ve kři olša“ [1]). Jeho nástupce Dětmar uměl slovansky, jak viděti jest z jeho kroniky, v které na přemnohých místech slovanská jména po latinsku, ovšem ne vždycky správně vykládá. O Vernerovi, jedenáctém biskupu meziborském (1073—1101.), připomíná se v kronice biskupů meziborských, že si dal knihy slovanské zhotoviti, aby i sám pomocí latinského písma v témž jazyku slovanském psáti a vyučovati mohl [2]). Stargradský kněz Bruno, vydávaje se na cestu k Bodricům, měl u sebe kázaní v jazyku slovanském, jež k lidu potom měl [3]). V západním Pomoří působil horlivě roku 1124—1129. bamberský biskup Otto, mluvě po slovansku jako rozený Slovan [4]). Ze všech biskupů, kteří na prestolu míšeňském zasedali, náleží největší zásluha o rozkvět křesťanství mezi lužickými Srby sv. Bennonovi [5]).

---

[1]) Dětmar ap. Pertz V. (III.) 755.

[2]) Slovan. Starožit. str. 868. n. 188.

[3]) Slov. Starož. str. 868. n. 189.

[4]) l. c.

[5]) Církev. Rok IV. 120; Počátky křesťanství u severních Slovanů str. 72—76.

Sv. Benno narodil se r. 1010. v Hildesheimu, a byl druhým synem hraběte Bedřicha z Bultenburgu a zbožné matky Bezely. Jako chlapec byl vychován v domě svého příbuzného biskupa hildesheimského sv. Bernwarda. Po smrti svého otce a sv. Bernwarda stal se ve dvacátém prvním roce svého věku mnichem v hildesheimském klášteře sv. Michala, potom knězem a r. 1042. opatem. Ale po třech měsících složil opatství, a zůstal prostým mnichem. Císař Jindřich III. učinil jej s dovolením papeže Lva IX. kanovníkem při kollegiátním chrámě v Goslaru, aby byl ozdobou této kapitoly; spolu musil po vůli papežově převzíti správu škol při kapitole založených, kterou po sedmnácte roků vedl. Proboštem kapitolním byl kněz Hanno, který stav se r. 1055. arcibiskupem kolínským, a po smrti císaře Jindřicha III. za nedospělosti králevice Jindřicha IV. správcem říše, provedl to u císařského dvora, že Benno, přítel jeho, ačkoli velmi se zdráhal, byl učiněn r. 1066. míšenským biskupem. Jako biskup měl především na mysli obrácení Slovanů, z nichž přečetní v jeho diecési byli dílem pohané, dílem násilně byvše ke křesťanství přinuceni, stali se odpadlíky. Benno, naučiv se řeči slovanské, hlásal jim Krista po apoštolsku, a četní přijímali křest, snášeli modly k nohám biskupovým, a pálili je.

V saské válce r. 1075. chtěl býti neutrálním, ačkoliv byl rodem Sas; však král Jindřich IV. jal jej a žalářoval, poněvadž jemu proti Sasům ku pomoci nepřišel. Později propustil jej z vazby, ale povolal jej do Vormsu, kde na církevním sněmě r. 1076. biskupové papeže Řehoře VII. sesadili. Však Benno stoje po straně papežově místo do Vormsu odebral se do Říma k Řehořovi VII. Po několika měsících vrátil se z Říma na svůj stolec míšenský, a vyhybaje se od té doby politickým bojům, věnoval svých ostatních dvacet roků téměř výhradně Slovanům, u nichž s dobrým prospěchem šířil křesťanství. Zemřel 16. června r. 1106. maje věku svého 96 let, a biskupovav 40 roků. Papež Hadrian VI. prohlásil jej 31. května 1523 za svatého.

„Tragický osud Slovanů polabských," praví spravedlivý Němec Lesker [1]), „naplňuje každé křesťanské a německé srdce zármutkém a bolestí. Nikdo však nemůže proto výčitku církvi

---

[1]) Bilder aus der K. G. Meklenburgs. Period. Blätter 1879. str. 568. 569.

činiti. Záhuba Slovanův jest politování hodná skvrna na štítě Sasů, kterýž jinak jest čestným." K tomu pravíme: Jest to památný úkaz, že falešná reformace Lutherova svůj vznik na půdě násilnicky pokřesťaněné vzala, a skoro toliko tuto půdu, t. j. Sasy a poněmčené Slovany zaplavila. Jakmile ke krajinám apoštolsky obráceným se přivalila, rozbila se o ně, a neměla v nich žádných valných úspěchů. Pokud Německo jest katolické, bylo řádně Kristu získáno; pokud jest protestantské, bylo násilím do lůna církve vehnáno, a také odpadlo. Církev musí je znova cestou apoštolskou do svého lůna přivésti.

§. 254. *Obrácení Rusů.*[1])

V nesmírném prostranství mezujícím na východ s Volhou, na jih s Černým mořem, na západ s Tatrami, a řekami Němenem a Buhem, a na sever s jezerem Ladožským obývali různí kmenové slovanští, které byvše v jednu říši spojeni nazývají se Rusové.[2])

---

[1]) Chronica Nestoris. ed. Fr. Miklosich. Vindob. 1860. Annaly Nestorovy přeložil po německu Schlözer. Gotting. 1802. Bolland. Acta SS. mens. Septbr. T. II. „Dissert. de conversione et fide Russorum. — Semler: Dissert. de primis initiis christianae inter Russos religionis. Hallae. 1763. — Brzozowski: Dissert. de origine religionis christ. in Russia. Rom. 1822. — Šafařík: Slovanské Starožitnosti str. 484—515. — Ježek: Počátky křesťanství mezi Slovany. II. Slované severní: Rusové str. 5—19. — Týž: Vznik a rozvoj křesťanství na Rusi v „Časopise kat. duchov." 1876. str. 161—173. — Ewers: Gesch. der Russen. Dorpat. 1816. — Karamsin: Gesch. des. russischen Reiches, deutsch von Hauenschild. Riga. 1820. — Tappe; Gesch. Russlands. Dresden. u. Leipz. 1828. — Strahl: Gesch. der russ. Kirche. Halle. 1830. — Ustrcialow: Gesch. Russlands. 4 Bde. Deutsch. von E. W. Stuttg. 1839. — Schmitt: Kritische Gesch. der neugriech. u. russischen Kirche. Mainz. 1840. — Murawiew: Gesch. der russ. Kirche. Deutsch von König. Karlsruhe 1857. — Philaret: Gesch. der Kirche Russl. deutsch von Blumenthal. 2 Bde. Frankf. 1872. — Dr. Julian Pelesz: Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart. 2 Bde. Wien 1878. Výzkumů tohoto učence budeme se v celku držeti. Srv. můj obšírný článek: Stručné dějiny katolické církve v Rusku v Časop. kat. duchovenstva 1885. str. 1 sqq.

[2]) Novější učenci tvrdí, že jméno „Rus" jest domácí, kterým hlavně jižní Rusové byli nazýváni. Varagové panujíce v Novgorodě přijali řeč a oby-

Nejstarší letopisec ruský Nestor zaznamenal staré domácí podání, kteréž ostatně sám na jiných místech svých letopisů má za nepodstatné, že sv. Ondřej, bratr Petrův, apoštoloval mezi Rusy. Píšeť[1]: „Když sv. Ondřej učil v Sinopě a přišel do Korsuně (Chersonu), zvěděl, že poblíže Korsuně jest ústí dněprské, a chtěje jíti do Říma obrátil se tam, šel po Dněpru vzhůru, a přišel k vrchům, kde na břehu stanul. Probudiv se ráno, pravil k učenníkům, kteří byli s ním: Vidíte tyto hory? Na těch horách vysvitne milosť Boží, a bude tu veliké město, a Bůh tu vztýčí mnohé chrámy. A vstoupiv na ty hory, požehnal je, postavil tam kříž, a pomodliv se sestoupil s té hory, kde později Kyjev byl vystaven, a šel dále po Dněpru vzhůru. Přišel k Slovanům, kde dnes Novgorod stojí, potom šel k Varagům a přišel do Říma." Co pravdy tato zpráva obsahuje, jest těžko říci, a netroufám si ji nadobro zavrci, jak to činí výtečný historik Pelesz[2]). O křesťanství mezi Rusy mluví arabský spisovatel Abulfaradž,[3]) řka: „Rusové přijali víru křesťanskou již ve čtvrtém století za Konstantina Velikého." S tím srovnává se výrok sv. Jeronyma[4]): „Hunnové učí se žaltáři; Studená Skythie ohřívá se na ohni pravé víry; voje červenovlasých a plavých Getův a Daků nosí pohyblivé chrámy všudy s sebou." Studená Skythie jest Rusko. U Gothů, kteří se Slovany v nynější Bessarabii bydlili, byla za časů Konstantina Velikého zřízena vlastní diecése. Dějepisec Theodoret praví o sv. Janu Zlatoústém, že poslal Skythům bydlícím za Dunajem pastýře a učitele, zvěděv, že po spáse touží. Gothům poslal věrozvěsty, a posvětil Anilu za biskupa. Však tyto outlé počátky křesťanství u Rusů byly v stěhování národů zpustošeny, a snad vyhubeny; toliko v Tauroskythii, t. j. nynějším Krimu udržel se biskup v Chersonesu[5]).

V Chersonesu prodléval nejaký čas sv. Cyrill, aby se jazyku kozarskému naučil, a nalezl tam ostatky sv. Klementa, mučenníka a papeže. Potom obrátil knížete kozarského a četné

čeje poddaných, a slouli Varagové-Rusové (ruští Varagové); potom byli vyhnáni ale zase povoláni nazpět, a teď jejich příjmení Rusové stalo se jménem všech jim podrobených Slovanů. Srv. Pelesz. l. c. I. str. 15. n. 14.

[1]) Chronica Nestoris. ed. Miklosich. Vindob. 1860. cap. 5.

[2]) I. 37 sqq.

[3]) Hist. dynast. ap. Pelesz. I. str. 43.

[4]) Ep. ad Laetam.

[5]) Srv. Pelesz l. c. I. 42 sqq.

Kozary, kázal, jak dí Hilferding ve svém cestopisu, také zajatým Rusům, obrátil je, kteří pak byvše k jeho prosbě ze zajetí propuštěni šířili víru Páně mezi svými krajany na Rusi. Však nejen zajatým Rusům, ale též všem ostatním Rusům, nad kterými panovali Kozaři, kázal sv. Cyrill; neboť byl vyslán k obrácení říše kozarské, a tu hlásal Krista nejen pánům, ale též poddaným, jejichž jazykem již z domova mluvil. Kyjev náležel ku panství kozarskému, a tam jest podnes kaple sv. Klementa, a chová se hlava tohoto světce, jejímžto vzkládáním byl r. 1147. metropolita Klement samostatně beze všeho vlivu patriarchy konstantinopolského ustanoven[1]). A tu jest dvojí věc možna, buď kázal sv. Cyrill osobně v Kyjevě, a zanechal tam hlavu sv. Klementa, nebo daroval ji biskupu chersonskému, kterýž ji potom r. 988. jakož nejvzácnější ostatek, jenž v městě měli, velkoknížeti Vladimírovi na památku podal, jak praví Nestor[2]). Ať jest jedno nebo druhé pravda, tolik jest jisto, že křesťanství v průvodu ostatků sv. Klementa nejen k Slovanům západním, ale též východním přišlo. Dále v Belzi, nepatrném městečku náležejícím k ruthenské diecési přemyšlské v Haliči, zachovala se dle diecésního katalogu až podnes pověsť, že tam druhdy stála kaple sv. Klementa, a to jest patrným svědectvím, že tam slovanští apoštolé Cyrill a Method bud sami, nebo skrze své učenníky, apoštolovali. Vůbec v diecési přemyšlo-samborské šířilo se evangelium za časů Methodějových skrze jeho učenníky, poněvadž náležela k jeho metropolitnímu obvodu. Poněvadž však Rutheni tenkráte mnohem četněji na západě nynější Haliče bydlili, tu lze tvrditi, že křesťanství na Červené Rusi o sto let dříve před sv. Vladimírem hluboké kořeny zapustilo [3]).

---

[1]) Roku 1147. vznikl mezi ruskými biskupy spor za příčinou ustanovení a svěcení metropolity. Biskupové: Nifont novgorodský a Manuel smolenský, rodem Řekové, tvrdili, že zvolený Klement má se odebrati do Konstantinopole, aby tam od patriarchy ustanoven a vložením ruky sv. Jana posvěcen byl. Tomu opřel se Onufrius, černihovský biskup, stoje v čele ostatních biskupů, řka: „Já pak tvrdím, že nám přísluší ustanoviti metropolitu; jest zajisté u nás hlava sv. Klementa, jejižto vzkládáním právě tak metropolita ustanoven bude, jako v Konstantinopoli rukou sv. Jana". Ostatní biskupové přisvědčili jemu a tak byl Klement vzkládáním hlavy sv. Klementa ustanoven samostatně za metropolitu (1147—1155). Procházka: „Metropole sv. Methoda" v Časop. kat. duch. 1880. str. 566. 567: Pelesz l. c. I. 295.

[2]) c. 43. Pelesz l. c. str. 99.

[3]) Procházka l. c. str. 566—570.

Tedy ze dvou stran vnikalo křesťanství do vnitřní Rusi, z jihu a západu, a to křesťanství cyrillo-methodějské, a tudy jmenovitě ze Západu též slovanská liturgie.

Okolo r. 859. byli jižní Slované poplatni Kozarům, severní Varagům, přišlým ze Skandinavie. Severní kmenové vyhnali Varagy, však brzo vznikly mezi nimi spory a občanské války, pro kteréž zavolali nazpět Varagy, aby u nich opět řád zavedli; čili spíše Varagové použili panujících zmatků, navrátili se sami, a zmocnili se bývalého svého panství. Měli nad sebou tři náčelníky, kteří rozdělili se o země; nejstarší Rurik, drže nade všemi vrchní panství, usadil se v Novgorodě, druhý Sineus na Bílém Jezeře, a třetí Truvor v Izborsku. Po brzké smrti těchto dvou spojil Rurik všechny posud oddělené části v jednu říši, které od r. 864—879. sám panoval, a ji znamenitě na jih rozšířil.

Ale dva bojarové, Oskold a Dir, oddělili se od družiny Rurikovy, vyrvali Kyjev z moci Kozarův, a založili tam samostatné panství. Brzo potom již r. 866. plouli s 200 lodicemi po Dněpru do Černého moře a oblehli Cařihrad [1]). Císař Michal III. byl právě na výpravě proti Agarenům, když dostal zprávu o příchodu Rusů. I spěchal s vojskem na pomoc ohroženému městu. V Cařihradě vešel s patriarchou Fotiem do chrámu Bohorodičky v Blachernách, kdež oba celou noc na modlitbách bděli. Potom ráno vynesl Fotius v slavném průvodu za pění hymnu roucho Bohorodičky v onom chrámě chované na břeh, pohroužil je do vln, a hned povstala děsná bouře, rozmetala ruské koráby, a toliko chatrné zbytky navrátily se do Kyjeva. Pohané, jsouce tímto hněvem nebes zastrašeni, poslali posly k císaři žádajíce za křesťanského učitele. Císař Basil I. a patriarcha Ignatius [1]), nikoli Fotius, poslali tam biskupa, který část národa, ovšem jenom skrovnou na víru obrátil (867) [2]).

Po smrti Rurikově († 879) převzal za nedospělosti jeho syna Igora poručnictví a vládu jeho příbuzný Oleg (879—913), pohan. On podnikl r. 882. výpravu po Dněpru. Zvěděv, že dva varažští bojarové, kteří z knížecího rodu nepocházeli, v Kyjevě panství založili, vylákal je pod zástěrou krajanství z města a zabil. Takovým způsobem stal se pánem Kyjeva, a učinil jej svým sídlem, od kteréž času pochází název: velký kníže. Však

[1]) Pelesz l. c. I. 52—62.

[2]) l. c. str. 63.

tato změna ve vládě nebyla křesťanství přízniva. Oleg byl bojovný pohan, za něhož křestanství v pozadí ustoupilo. Křesťané sloužili Kristu v tichosti a zátiší, ačkoli musili býti dosti četnými, poněvadž v prvních letech desátého století počítalo se Rusko za 60. arcibiskupství, které na patriarchovi konstantinopolském záviselo, a v nařízení císaře Lva Filosofa o důstojnosti metropolitů zaujímá Rusko 76. místo [1]).

Větší svobody a rozšířenosti dosáhlo křesťanství za samostatné vlády Igorovy (913—945), jak viděti jest z uzavřeného míru r. 945. mezi Rusy a Řeky. Článek 1. praví: „Kdo z Rusů této smlouvě nedostojí, nechť ty, kteří jsou pokřtění, pomsta Boha Stvořitele a časné i věčné zahynuti zastihne; ti však, kteří nejsou pokřtěni, nechť nenajdou žádné pomoci u Boha a Peruna". Článek 14. přikazuje, aby tato smlouva ruskému velkokníželi a jeho lidem byla odevzdána, kteří se přísahou zaváží, že ji zachovávati budou. „My, kolik jest nás pokřtěných, budeme přísahati v stoličním chrámě sv. Eliáše při kříži před námi ležícím a této listině — a nepokřtění Rusové odloží své štíty, meče, prsteny a ostatní zbroj, a budou přísahati při všem" [2]). Z této smlouvy jest jasno, že r. 945. byl počet křesťanů v Rusích tak značný, že v mezinárodní smlouvě o nich zmínka učiněna býti musila; a pak že v Kyjevě musilo býti několik chrámů, poněvadž by kostel sv. Eliáše nemohl býti nazýván hlavním kostelem. Nestor popisuje polohu tohoto kostela a praví: „To byl stoliční chrám; neboť četní Varagové byli křesťané".

Po smrti Igorově ujala se vlády jeho vdova, moudrá Olga (945—957), za svého nedospělého syna Svatoslava (nar. r. 942). Upravivši říši, uzavřela přijmouti křest, čímž největší slávy sobě dobyla, a památku svou nesmrtelnou učinila. Davši se doma víře vyučiti, použila politického poslání do Konstantinopole, aby tam křest sv. přijala. Přijela tam v průvodu kněze, jménem Řehoře, a v čele velikého poselství velkoknížete, bojarův a kupců. Patriarcha Theofylakt, který byl v přítomnosti papežských legatů posvěcen, pokřtil Olgu r. 957., a císař Konstantin VII. Nachorodý (Porfyrogenneta) byl jí kmotrem. Na křtu dostala jméno Heleny. Že se dala pokřtíti v Konstantinopoli a ne v Kyjevě, stalo se asi proto, že chtěla býti po-

[1]) l. c. str. 65. 66.

[2]) Ann. Nestor. cap. 27. ap. Pelesz l. c. str. 66.

křtěna od duchovní hlavy kyjevských křesťanův, a potom, aby sláva při tom rozvinutá hluboký dojem na bojary učinila, a je Kristu získala. Hojnými dary jsouc obdarována, navrátila se do vlasti a snažila se, aby svého syna Svatoslava obrátila. Svatoslav nechtěl nic o křesťanství slyšeti; však když někdo pokřtiti se dal, nebránil mu toho, ale vysmíval se mu. Olga patrně nejsouc s politickým posláním v Kt. spokojena, odbyla řecké posly, které k ní do Kyjeva přišli žádat za dary a válečnou pomoc [1]), a poslala r. 959. nebo 960. posly k západnímu císaři Otovi I., aby jí poslal biskupa, který by ruský lid v křesťanství vyučoval. Oto I. určil k tomuto poselství mohuckého mnicha Libutia a dal jej za biskupa posvětiti. Když však Libutius v únoru umřel, vyvolil císař k témuž účelu trevirského mnicha Adalberta, kteréhož též za biskupa vysvětiti dal. Adalbert odebral se do Ruska, však nic tam nepořídil, jeho druhové byli zavražděni, a on sám jen s velikou nouzí podobnému osudu ušel a navrátil se r. 962. do Německa [2]). Poslání nezdařilo se, poněvadž Rusové vidouce smýšlení knížete, odvráceli se od křesťanství, a pak báli se asi, aby křesťanství hlásané z Němec nebylo pláštíkem, pod kterým by je Němci v porobu uvésti chtěli. Německé snahy pod pláštíkem křesťanství byly všem sousedním národům, i vzdálenějším, známy.

Olga umírajíc přikázala, aby na jejím hrobě žádné pohanské hody, tak zvané tryzny, se neslavily; což se též zachovalo. Umřela 11. července 969, a byla od kněze pochována. Kníže i lid plakali hořce její smrti, jmenovitě křesťané, kteří v ní velikou podporu ztratili [3]). V den úmrtí ctí Rusové její památku.

Svatoslav, veda samé války, padl r. 972. v bitvě svedené s Pečenci. Ještě za živa rozdělil říši mezi své tři syny; Jaropolk obdržel Kyjev, Oleg Drevljany a Vladimír Novgorod. Nejstarší Jaropolk připravil Olega o knížetství a život, a sám byl o totéž připraven od nejmladšího Vladimíra, jemuž skandinavští Varagové pomáhali. Poněvadž Olga na vychování svých vnuků vliv měla, lze se domnívati, že je s křesťanstvím seznámila, a oni stavše se panovníky, nebyli proti němu.

---

[1]) Nestor c. 31. Pelesz l. c. str. 67—74.

[2]) Pelesz l. c. str. 75—78.

[3]) l. c. str. 78; srv. Círk. Rok IV. 358.

Vladimír (980—1015), stav se samojediným panovníkem, zbavil se nejprve svých nepokojných skandinavských pomocníků, dav jim povolení odtáhnouti do řecké říše, a věnoval potom veškerou činnosť obnovení pohanské bohoslužby. V Kyjevě postavil sochy pohanských bohů Peruna, Chorasa, Daždboha a jiných, kterým sám a lid obětovali, a poslal svého strýce Dobryniu do Novgorodu, aby totéž tam provedl, což se také stalo. Patrně byla modloslužba pro hojný počet křesťanů v úpadku, jsouc bezpochyby též oběma staršíma bratrama zanedbávána. Vladimír zmocniv se veškeré říše, podnikl reakci proti křesťanství, ačkoli nekrvavou, aby sobě pohanské bojary a lid naklonil. Jsa horlivým pohanem byl oddán též tělesným rozkošem, ale při tom byl statný a šťastný ve válkách, rozšířiv znamenitě svou říši v letech 981—985 [1]). Navrátiv se r. 983. z jedné takové výpravy proti Jatvězům, uzavřel slavné oběti bohům obětovati. Bojarové a starší lidu usnesli se, aby se bohům lidské oběti, a sice mládenec a panna obětovaly. I metali los, který padl na jednoho křesťanského Varaga, který právě z Řecka přišel. Otec i syn postavili se na odpor této ohavnosti, a byli při tom oba zavražděni [2]). Bezpochyby byl tento Varag znamenitou osobou, které se ostatní bojaři tímto způsobem zbavili.

Však Vladimír poznal brzo pohanský blud, a rozhodl se, že křesťanem se stane. Ale tato pro Rusy důležitá událosť jest oděna kruhem zpráv, v kterých těžko jest rozeznati pravdu od baječných přívěsků. Nejprve vypravuje Nestor o čtyřech poselstvích, která k němu po sobě vypravili mohamedánští Bulhaři, Němci (Římané), Židé a Řekové, aby jej svému náboženství získali. Potom poradiv se s bojary, poslal deset mužů co svých poslů k Bulharům na Volze, Němcům a Řekům, aby tam na místě náboženství zkoumali. V Konstantinopoli, kde panovali Basilius II. a Konstantin, zalíbila se jim velmi bohoslužba řecká, která byla jim něčím nevídaným. Na základě jejich zpráv rozhodl se Vladimír pro řecké křesťanství; což všechno zběhlo se r. 986. a 987. [3]). Však celá tato Nestorova zpráva jest pravdě nepodobna. Ony cesty nelze ve dvou letech vykonati; slova, která věrozvěstové mahomedánští, židovští i

---

[1]) Pelesz l. c. str. 85—89.

[2]) l. c. str. 90. 91.

[3]) c. 40. 41. ap. Pelesz l. c. str. 92—96.

latinští mluvili, jsou velice nejapna; o výpravě a příchodu onoho slavného poselství není v německých a řeckých pramenech ani stopy, a přece byla to věc předůležita, která všeobecnou pozornosť na sebe buditi musila; konečně Rusové znali řecké křesťanství z Kyjeva, kde byl stoliční chrám, a k němuž se přiznávala bába Vladimírova sv. Olga. Bezpochyby vznikla ona zpráva z toho, že Vladimír jako pohan měl pět manželek, z nichž byla jedna pohanka Rohnida, dcera polockého knížete, jedna Bulharka, dvě Češky a jedna Řekyně, a každá měla své služebnictvo, a chtěla jej na svou stranu obrátiti [1].

Doplníme-li zprávu další Nestoriovu o pokřesťanění Vladimírově [2], která v celku jest pravou, jinými ještě zprávami z oné doby, byl průběh událostí až k jeho křtu následující: Proti východnímu císaři Basiliovi II. povstal samozvanec Bardas Phokas. Císař žádal Vladimíra za pomoc, který mu ji slíbil, když dostane princeznu Annu, sestru císařovu za manželku. Ale dvůr konstantinopolský nevcházel v žádné sňatky s Kozary, Maďary a Rusy, pročež byl Vladimír se svou žádostí odmrštěn, a to tím více, poněvadž princezna Anna byla s císařem Otou II. zasnoubena. Uražený Vladimír vytáhl proti Korsuni (Chersonu), dobyl jí, a hrozil, že totéž učiní Konstantinopoli. Císař jsa v úzkých slíbil sestru Vladimírovi, když se dá pokřtíti, kterýž chtěje beztoho státi se křesťanem, rád tuto podmínku přijal, a od korsunského biskupa Michala r. 988. v Korsuni na jméno Basilia pokřtíti se dal, a tak jako křesťan navrátil se s manželkou Annou do vlasti [3]. Potom vyvrátil a rozbil modly v Kyjevě; socha Perunova byla k ohonu koně přivázána a zavlečena do řeky Dněpru k veliké žalosti pohanů. Ztroskotav modly, kázal prý kníže hned druhý den potom, aby všichni lidé ku přijetí křtu přistoupili, sice bude každý, kdo neuposlechne, jemu nepřítelem. Lid poslechl, a mnozí pravili: „Kdyby toto nebylo dobré, nebyli by toho kníže s bojary přijali“. Jakkoli lid násilně byl ke křtu volán, přece musíme předpokládati, že poučení předcházelo, a křtění tak na rychlo se nedělo, jak Nestor vypravuje. Na místech, kde dříve modly stály, vystavěl kníže kostely; tak na pahrbku, kde dříve stála socha Perunova, postavil kostel sv. Basilia. Po městech budoval chrámy, usta-

---

[1]) Pelesz l. c. str. 99 sqq.

[2]) c. 41—43 ap. Pelesz l. c. str. 96—99.

[3]) Pelesz l. c. str. 110—115.

novoval při nich kněze, a přiváděl městský i vesnický lid ke křtu [1]). Duchovní hlavou a prvním metropolitou kyjevským byl učiněn od patriarchy Kt. Chrisoberga korsuuský biskup Michal.

Mimo biskupa Michala s jeho řeckými kněžími přišli jako věrozvěstové též Latiníci do Ruska, a sice Reinbern, biskup kolobřezský, doprovázeje tam dceru krále polského Boleslava Chrabrého, která měla za manžela Svatopolka, syna bratra Vladimírova, a pak sv. Bruno. Však výsledku nedopracovali se žádného. Vladimír uvrhl Svatopolka s jeho manželkou a biskupem Reinbernem do žaláře, poněvadž návodem svého tchána pomýšlel na vzpouru, a sv. Bruno nalezl tam mučennickou smrť [2]).

Vladimír stal se netoliko jménem, ale též srdcem v pravdě křesťanem; válečník proměnil se v muže bohabojného, horlivý pohan v neunavitelného šiřitele křesťanství, krutý panovník v lásky plného otce svých poddaných. Pro své zásluhy o říši sluje „Velikým", pro svou apoštolskou činnosť „Apoštolům rovným". Zemřel 15. července r. 1015. na svém statku Berestově, a byl pochován v marianském kostele kyjevském, který sám vystavěl a bohatě nadál, po boku své choti Anny zesnulé r. 1011. Rusové ctí jej za svatého, a konají jeho památku v den úmrtí. S dovolením Apoštolské Stolice světí jeho den též sjednocení Rutheni a Řekové [3]).

Chybou Vladimírovou bylo, že již za svého živobytí rozdělil říši mezi svých dvanácte synů, z nichž kyjevské kníže mělo býti velikým knížetem a držeti nad ostatními vrchní panství. Po jeho smrti zmocnil se velkoknížetství Svatopolk, syn jeho bratra Jaropolka, který právě v Kyjevě dlel (1015 — 1019) a některé své bratránky povražditi dal; však svrhl jej Jaroslav, syn Vladimírův, držitel údělu novgorodského, a stal se sám velkoknížetem (1019—1054). Za Jaroslava bylo v Rusku již několik biskupství a sice: v Kyjevě, Novgorodě, které bylo roku 1166. za arcibiskupství povýšeno, v Rostově, Vladimíru, Bilgorodě, Černigově, Jurjevě a Přeslavi. Za něho povstaly v Rusku první kláštery, tak r. 1037. klášter sv. Jiří a klášter sv. Ireny, a r. 105'. znamenitý jeskyňový klášter u Kyjeva.

---

[1]) Nestor. c. 43. Pelesz l. c. str. 115—120.

[2]) Pelesz l. c. str. 120. 121.

[3]) l. c. 121—128. Círk. Rok. IV. 388.

On zakládal veřejné školy, opravil kostelní zpěv řeckými zpěváky, které z Řecka zavolal, a vydal již r. 1021. Novgorodským zákonník, který pod jménem „Ruskaja Pravda“ brzo všeobecně byl přijat, a základ veřejného práva tvořil.

Panování Jaroslava bylo slavné a stkvělé za příčinou sňatků s cizími knížaty. Jeho sestra Marie byla provdána za polského krále Kazimíra, který z vděčnosti za to 800 Rusů jatých od Boleslava Chrabrého na svobodu propustil. Jeho syn Izjaslav měl za manželku sestru Kazimírovu a dceru polského krále Mečislava II. Manželka jeho nejstaršího syna Vladimíra byla dle norvežských zpráv dcera Haralda, hraběte kentského, který co poslední král ze saského kmene padl v bitvě u Hastingsu (1066). Jeho syn Vsevolod byl s řeckou princeznou zasnouben, Vjačeslav měl za manželku Odu, hraběnku ze Stade, jeho šestý syn Igor Kunigundu, hraběnku z Orlamünde. Z jeho tří dcer měla nejstarší Alžběta za manžela Haralda Haardroda, krále norského, druhá Anna Jindřicha I., krále francouzského a třetí Anastasie (neb Ahmunda) Ondřeje I., krále uherského [1].

Po Jaroslavovi následoval ve velkém knížetství jeho syn Izjaslav, křestním jménem Demetrius zvaný (1054—1078), kterýž otcův zákonník „Ruskaju Pravdu“ ku všeobecné platnosti přivedl, zakázal krvinu a proměnil ji v peněžitou pokutu. Byv z knížetství vypuzen odebral se ke králi polskému Boleslavovi II., s jehož pomocí vrátil se do Kyjeva. Byv po druhé vypuzen, hledal r. 1073. nadarmo pomoci u Boleslava II., který docela jeho poklady mu odňal; potom obrátil se ke králi německému Jindřichu IV. Nepořídiv u něho nic, poslal syna svého Jaropolka ku papeži Řehořovi VII. s prosbou za ochranu proti svým nepřátelům, začež mu sliboval, že svou říši vezme od něho v papežské léno. Papež odpověděl mu listem [2], v němž přijímá říši jeho za léno sv. Petra a vrací mu ji jako papežské léno, a poslal k němu a ke králi polskému Boleslavovi II. legáty. K slovu papežovu vydal Boleslav Izjaslavovi odňaté poklady, a pomahal mu tak, že 5. července r. 1077. zase do Kyjeva vjel. Však opět vypukla občanská válka, ve které Izjaslav v říjnu 1078 byv smrtelně raněn, zemřel.

Izjaslav pečoval o rozšíření křesťanství, rozmnožoval kostely a školy, a vystavěl mnoho měst. Jmenovitě vznikly za

---

[1] Pelesz l. c. str. 128—137.

[2] l. c. p. 138. n. 30.

ního četné kláštery, z nichž nejdůležitější jest klášter jeskyňový u Kyjeva, jehož první skrovné počátky sahají do časů vlády Jaroslavovy. Tento klášter stal se semeništěm věrozvěstů, kteří, nelitujíce svého života, křesťanství dále hlásali a šířili, a sídlem umění a věd, z něhož světlo pravé osvěty na všechny strany zářilo[1]). Zde psal Nestor svou kroniku za panování velkoknížete Svatopluka-Michala (1093—1113). Nestor narodil se r. 1056., vstoupil do kláštera jeskyňového maje věku svého 17 let a umřel dle některých r. 1111., dle jiných r. 1116 [2]).

Po Izjaslavovi následoval na stolci velkoknížecím jeho bratr Vsevolod (1078—1093), který kostel sv. Ondřeje v Kyjevě vystavěl, při němž povstal první ženský klášter dle řehole sv. Basilia, byv snad od jeho dcery Janky založen, která v něm jako řeholnice žila, při něm dívčí školu založila, v ní sama vyučovala, a tak krásným vzorem svému pohlaví se stala [3]).

Po Vsevolodovi vstoupil na velkoknížecí stolec Svatopolk, syn Izjaslavův, křestným jménem Michal zvaný. (1093-1113).[4]).

Co do církevního zřízeni byl Kyjev středem jak říše tak i církevní vlády a církevního života. Biskup kyjevský byl ruským metropolitou, kteréhož jmenoval patriarcha konstantinopolský, který však byv jednou jmenován požíval úplné samostatnosti. Prvním metropolitou byl Michal I. (988—992), který Vladimíra v Korsuni pokřtil, a od Rusů za svatého ctěn jest. Po něm následovali: Řek Leontius (dle jiných Lev), který za své vlády (992—1008) církev ruskou upravil, Řek Jan I. (1008—1033), a Theopempt opět Řek (1033—1050), které všechny jmenoval patriarcha konstantinopolský. Však po smrti, Theopemptově byl za metropolitu bez všeho spolupůsobení patriarchy od biskupův ustanoven ruský kněz Hilarion (1051-1068), kterého velkokníže Jaroslav uznal. Stalo se to asi proto, že biskupové dostavše zprávu o počínajícím rozkolu Michala Cerularia nechtěli s ním v žádné církevní obcování vejíti. Po smrti Hilarionově obrátila se údělná knížata žijící v nesvornosti zase ku patriarchovi za metropolitu, který jim poslal Řeka Jiřího I. (1068—1080.), jenž potom do Kt. se navrátil,

---

[1]) Pelesz l. c. str. 137—142.

[2]) l. c. str. 28.

[3]) l. c. str. 142—146.

[4]) l. c. str. 142.

a tam bez pochyby zůstal. Zajisté nechtěl jej tam trpěti Izjaslav, navrátiv se zase r. 1077. do Kyjeva, a postaviv se pod vrchní panství papežovo. Smrtí Izjaslavovou dostal patriarcha zase vrchní moc a jmenoval metropolitou Jana II. (1080-1089) dle jedněch Řeka, dle jiných Rusa, o němž praví Nestor, že takový metropolita před ním nebyl, a rovný jemu nikdy nepřijde. On posvětil r. 1089. mateřský chrám v klášteře jeskyňovém za veliké slavnosti. Po něm přišel z Kt. metropolita Jan III. (1089—1090), muž neučený a sprostý, jehož nástupcem byl Efrem (1090—1096.), dle jedněch Řek, dle jiných Rus z jeskyňového kláštera, který v Přeslavi sídlil. K němu poslal papež Urban II. poselství, následkem něhož byla slavnosť přenešení ostatků sv. Mikuláše do Baru v Rusku zavedena; důkaz to, že Rusko žilo v přátelství a církevním obcování s Římem; přijaloť římskou slavnosť, kterou Řekové zamítli, a slaví ji posud. Po Efremovi následoval Řek Mikuláš (1097—1104), a po něm Řek Nicefor (1104—1121), jenž první do ruské církve posud katolické začal jed rozkolu vštěpovati, kterýž ji znenáhla celou zachvátil [1]).

Po celý čas svrchu vypisovaný byli Rusové katolíci; neboť jejich obrácení spadá do času, kdy po Fotiovi nebylo rozkolu mezi církví západní a východní. a do tohoto času spadá působení prvních čtyř metropolitů z Kt. poslaných. Metropolita Hilarion byl samostatně zvolen; jeho nástupcové byli katolíci, jak viděti jest nejjasněji u Efrema, ke kterému papež legáty posýlá, aby římský svátek zavedl. Dále dokazují katolictví Rusů četné sňatky ruských knížat s cizími katolickými dvory, z nichž jsme s vrchu některé uvedli, a přátelské styky ku papeži Papežové neohrazovali se nikdy v oné době, plné víry proti oněm sňatkům, ano naopak udělovali dispense v blízkých stupních pokrevenství, jak tomu bylo v Polsku. Izjaslav obrátil se ku papeži Řehořovi VII., a učinil velkoknížetství kyjevské papežským lénem; papež a velkokníže měli tutéž víru, pročež v papežském listě není žádného napomenutí, aby velký kníže rozkolu zanechal, a do lůna pravé církve se navrátil [2]).

Tento paragraf nelze jinak uzavříti, leč modlitbou, aby Bůh tento bratrský národ ruský světlem Ducha sv. osvítil, aby navrátili se do lůna katolické církve, v němž pravé víry

[1]) Pelesz l. c. str. 160—164.

[2]) l. c. str. 169—182.

došli, a z něhož lstí a nevěrností Řeků vyrváni byli. Návrat jejich do církve bude potom v dějinách církevních tvořiti novou epochu.

§. 255. Obrácení Maďarů [1]).

Maďaři, národ uralsko-čudský, potloukali se v polovici 9. století někde mezi Dněprem a Donem v zemi zvané Lebedia, a byli v područí Kozarů. První poučení o křesťanství dostali od našeho slovanského apoštola sv. Cyrilla. V Chersonu „když v první hodinu modlitbu konal, napadli naň Uhři, jako vlci vyjíce, chtějíce jej zabiti. On pak neustrašil se, aniž ustal ve své modlitbě, nýbrž „Gospodi pomiluj“ jenom volaje, neboť byl končil už Boží službu. Oni uzřevše jej, z Božího rozkázaní skrotli, a počali klaněti se jemu, a slyševše poučná slova z úst jeho, propustili jej se vší družinou“ [2]). Asi r. 859. usadili se Maďaři v nynější Bessarabii a Multánsku, a zabíhali v krajiny dunajské, kde se s jejich králem snad Arpadem sešel sv. Methoděj, a učinil naň veliký dojem [3]). Roku 890. bojovali po boku východního císaře Lva VI. Grammatika proti Bulharům, a naučili se znáti křesťanství obřadu řeckého i řecko-slovanského u Bulharů. Jsouce tištěni Pečenci vnikli do Uher průsmykem vereckým ve východních Karpatech do krajiny, kde

---

[1]) Kanovník Procházka pojednává výborně o pokřesťanění Maďarů ve své rozpravě: „Zánik metropole sv. Methoda“ v Časop. kat. duch. 1882. str. 466 sqq. — Vita s. Stephani auct. episc. Carthuito vel Carthuitio. ap. Bolland. 2. Sptb. (Sept. I. 562) cum commentario praevio in hanc vitam de conversione Hungarorum l. c. (Sptb. I. 456—562). — Schwandtner: Script. rer. Hungaricar. Vind. 1746. — Pray: Annal. vet. Hung. Vind. 1761. — Annal. regum Hungar. ab ann. 997—1564. Vind. 1764 - 1770. 5. Tom. f. — K tomu Dissertatio in annal. Vind. 1775. f. — Bathyán: Leges eccl. regni Hungariae. Albae Carolinae. 1785—1827. 3 T. — Fejér: Cod. diplom. Hung. eccl. et civilis Bud. 1828. — Endlicher: Rerum Hung. monum. Arpadiana. S. Galli 1848. 1849. Pars I. Scriptores; P. II. Legg-Theiner: Monum. Hungariam s. illustrantia. 1859—60. 2 T. — Knauz: Monumenta Ecclesiae Strigoniensis. Strigonii. 2 Tom. 1874. 1882. — Mailáth: Gesch. der Magiaren. Wien. 1828. (2. Auflage Regensb. 1852. 5 Bde). — Gfrörer: Papst Gregorius VII. ve sv. V. str. 856 sqq.

[2]) Život sv. Cyrilla c. 8. Prameny I. 13.

[3]) Život sv. Methoda c. 16. Prameny I. 51.

teď jsou města Unghvár a Munkačov, a ocítili se tak v severodunajské části bulharské říše, která se od Pešti až ku pramenům Tisy rozprostírala, a obzvláště slovanský živel v sobě chovala. Tyto krajiny byly polozpustlé a málo zalidněné, pročež měli dosti místa pro nečetný příchozí národ, kterýž odtud útočil na velkomoravskou říši v jednotlivých od r. 892. opakovaných nárazech, až ji vyvrátil. Po pádu říše velkomoravské Maďaři porazivše Němce u Přešpurku r. 907. vyjížděli padesáte let směle na lup do Německa, až jejich nájezdům a loupežím konec učinili císař Otto I., poraziv je r. 955. s pomocí českou na lešském poli u Augsburka, a vojvoda český Boleslav I., zničiv na dobro utíkající v Čechách, od kterých porážek měl Západ v celku od nich pokoj.

Maďaři, usadivše se mezi Slovany, seznámili se na dobro s jejich náboženstvím a liturgií řeckoslovanskou. Pokud Mojmír II. panoval, pracoval o jejich pokřesťanění a to s velikým výsledkem; neboť jak biskupové bavorští naříkají [1]), značné množství Maďarů (non modica multitudo) obrátilo se ke Kristu, přijavši však obřad řeckoslovanský [2]), a hubilo potom zároveň s Moravany kostely latinské v Pannonii, kterouž měli obsazenou Němci [3]). Až podnes přidržují se Maďaři ve dvou řeckoslovanských diecésích: prešovské a mukačovské, řeckoslovanského obřadu. Zajímavou známkou rozšířenosti cyrillo-methodějského křesťanství mezi Maďary jest, že všichni Maďaři psávali svou maďarčinu kyrillicí až do času sv. Štěpána; teprve v 11. století počali se západní Maďaři chytati latinky, kdežto jejich východní bratří Sekelové ještě v 15. věku byli věrni písmu cyrillskému [5]).

Okolo r. 950. přišel Bolosudes, maďarský pohlavar, do Konstantinopole, dal se tam pokřtiti, a obdržel od císaře Konstantina Porphyrogennety důstojnosť patriciovu. Byv bohatě obdarován vrátil se do vlasti. Brzo po něm přišel do Konstantinopole v

---

[1]) Ep. Episcopor. Bavar. ad Joann. P. IX. ann. 900. ap. Ginzel: Slawenapostel. Appdx. p. 71.

[2]) Biskupové nazývají je pseudochristiani. l. c.

[3]) l. c.

[4]) Zanik metropole sv. Methoda. v Časop. kat. duch. 1882. str. 471.

[5]) Kesa Chron. lib. I. c. 4. §. 56. Krch: Kritické úvahy o starších dějinách našich. II. str. 11.

témž úmyslu jiný pohlavar maďarský Gylas[1]), byl pokřtěn a podobnými poctami a dary nadán. Opouštěje Konstantinopol vzal s sebou mnicha Hierothea, kterého patriarcha Theofylakt (933—956) za biskupa posvětil. Hierotheus potom obrátil mnoho Maďarů. Gylas zůstal věren křesťanství; ale Bolosudes odpadl brzo potom, válčil zase s Řeky, a když učinil vpád do říše Franků, byl jat a po rozkazu krále Oty I. oběšen [2]). Stalo se to bezpochyby po bitvě na poli lešském, kde císař Oto I. tři vojvody uherské dal oběsiti [3]).

První Arpadovec, který co vrchní kníže stal se křesťanem, byl Gejsa, syn Točunův, jenž vlivem své manželky, sestry polského vojvody Mečislava I. [4]), jíž pro její krásu „bělou kněginí“ [5]) nazývali, dal se pokřtiti bezpochyby dle obřadu řeckoslovanského, ke kterému se polský dvůr onoho času přiznával. Tato kněžna vedla sobě jako muž [6]), a držela vlastně veslo vlády sama ve svých rukou. Proto praví životopisec sv. Vojtěcha Bruno: „Sv. Vojtěch poslal z Polska posly k velkému knížeti Uhrů (ad Ungrorum seniorem magnum), čili spíše k jeho manželce, která celou říši v ruce držela, a muže a jeho věci spravovala, jejímž vlivem a vedením položen byl základ ke křesťanství“ [7]). Kdy se Geisa dal pokřtiti, nelze říci; dle podobných případů lze souditi, že to učinil po svém sňatku.

Geisa uzavřel mír okolo r. 972. s císařem Otou I., kterýž do Uher poslal verdunského biskupa Brunona [8]). Geisa slíbil všem, kteří se v jeho říši usadí, rozličné výhody a úplnou jistotu majetku, dovolil svobodné vyznávání křesťanství, a duchov-

[1]) Vrchní náčelník maďarského vojska byl velký kníže sám; druhý hodnostář ve vojště sloul gylas, a třetí karchan; v svrchu uvedené zprávě není jméno gylasovo podáno; Bolosudes bude asi onen karchan, kterého jmenuje Konstantin Porphyrog. Bulcem. Srv. Bolland. Acta SS. 2. Spt. (Spt. I. 470).

[2]) Cedren. II. p. 328 ed. Bon.; Zonaras, Annal. lib. XVI. num. 21. Joann. Skylitzes Curopal. ap. Bolland. l. c. p. 469. §. 6.

[3]) Widukind. ap. Pertz V. (III.) 459.

[4]) Chronica Hungarorum c. 3. ap. Endlicher. Rer. Hung. Monum. Arpadiana p. 65.

[5]) Dětmar ap. Pertz V. (III.) 862.

[6]) Dětmar l. c.

[7]) Prameny I. 291. n. 26.

[8]) Bolland. l. c. p. 475. §. 7. n. 77—80.

ním a mnichům volný přístup k sobě [1]), a poslal posly k říšskému sněmu do Kvedlinburgu (973). Od této doby měli latinští missionáři přístup do Uher, a šířil se tam obřad latinský. Jedním z prvních latinských missionářů byl sv. Volfgang, který r. 972. několik měsíců v Uhrách Krista hlásal, ale bez značného úspěchu; stal se brzo potom biskupem řezenským [2]).

Vydatné bylo působení Pelhřima, biskupa pasovského, který tam poslal německé mnichy a kněze hlásat evangelia, maje spolu ten úmysl, aby Passov, co domnělé pokračování metropole loršské, byl za arcibiskupství povýšen, a z područí Solnohradu vybaven. V tomto úmyslu poslal r. 974. papeži Benediktovi VII. zprávu o své činnosti v Pannonii řka: „Snažně žádali mne Uhři, abych buď osobně přišel, nebo posly víry k nim vypravil. Poslal jsem tedy po jejich vůli mnichy, kanovníky a duchovní všech řádův, a Pán žehnal jejich přičinění tou měrou, že ze vznešených Uhrů na 5000 lidí obého pohlaví bylo víře získáno a pokřtěno. Křesťané však, kteří větší díl obecného lidu tvoří, jsouce tam ze všech stran světa v zajetí zavlečeni, a jimž jinak nebylo dovoleno leč potají svých dítek Hospodinu obětovati, nosí je nyní beze strachu ke křtu, a staví nové chrámy. Neboť ačkoli posud někteří z barbarů v tenatech pohanství vězí, nezakazují přece nikomu ze svých poddaných, aby dítek ke křtu nenosili, a dovolují kněžím volně se ubírati, kam by chtěli. Veškeren národ uherský jest volný přijmouti sv. víru, ale i sousední slovanské země jsou hotovy věřiti v Krista; žeň jest sice hojna, ale dělníků málo, pročež jest nutno, aby papež metropoli loršskou v Passově obnovil“ [3]). Na základě této zprávy povýšil sice Benedikt VII. Passov za metropoli, a vyměřil její meze tak že by bývala obsahovala Moravu a Pannonii [4]); však císař Otto I. a Bedřich, arcibiskup solnohradský, zmařili záměry Pelhřimovy, a Passov zůstal podřízen Solnohradu.

Však toto passovské působení bylo přetrženo válkou mezi císařem Otou II. a Jindřichem IV., vojvodou bavorským; Pel-

---

[1]) Vita s. Stephani l. c. p. 953. n. 2.

[2]) Bolland. l. c. p. 480. §. 8.

[3]) Cod. dipl. Mor. 190; Bolland. l. c. p. 476. §. 7. n. 81—84.

[4]) Cod. dipl. Mor. I. 93; Bolland. l. c. n. 85—89. Spor, zdali tato papežská bulla jest pravou, nebo podvrženou, nebudeme rozebírati, poněvadž zůstalo vše při starém zařízení.

hřim stál po straně císařově, Gejza po straně Jindřichově, a vyhnal věrozvěsty Pelhřimovy ze země maje je za svoje nepřátele [1]).

Horlivým rozšiřovatelem křesťanství byl Gejza sám ovšem po svém způsobu, chtěje při tom patrně moc vládní spolu utužiti a moc kmenových vojvod čili pohlavarů zlomiti. Mnohé ze svých válečných druhů pohnul, že se stali křesťany; kdo toho učiniti nechtěl, toho pronásledoval krutě [2]). Ale přece někdy povolil pohanům, a účastnil se pohanských obětí [3]), bezpochyby na počátku svého obrácení, jsa množstvím pohanů k tomu přinucen a chtěje takto odboj předejíti. Blahodárnou a vydatnou činnosť rozvíjel s jeho spolupůsobením náš sv. Vojtěch, a biřmoval jeho syna Vaika na jméno sv. Štěpána [4]).

Krátce před svou smrtí († 997) zasnoubil Gejsa svého syna Štěpána s německou princeznou z císařské krve [5]), totiž s Giselou, dcerou bavorského vojvody Jindřicha IV. a sestrou císaře Jindřicha II. [6]), a tu snad stalo se, že působením sv. Vojtěcha, tímto sňatkem a vlivem polského dvora dvůr Gejsův přešel k obřadu latinskému. Gejsa umřel nábožnou smrtí r. 997. [7]). On byl první uherské kníže, kterýž opustil kočovnické ležení na Čepeli [8]), a přebýval na hradech, z nichž oblíbenými jeho sídly byly Ostřihom, Stoliční Bělehrad a Vesprim. Jeho nástupcem stal se syn Štěpán (997—1038).

Sv. Štěpán narodil se v Ostřihomi, a byl synem polské kněžny [9]), sestry Mečislava I., polského vojvody. Zaujav otcovský stolec, obrátil veškeren svůj zřetel k tomu, aby zbývající

---

[1]) Bolland. l. c. p. 480. §. 8. n. 98.

[2]) Vita Min. s. Stephani ap. Pertz XIII. (XI.) 226; Dětmar Pertz V. (III.) 862.

[3]) Dětmar l. c.

[4]) Viz §. 250. tohoto dílu.

[5]) Vita Min. s. Stephani ap. Pertz XIII. (XI.) 226.

[6]) Vita Henrici II. ap. Pertz VI. (IV.) 810; nápisy z téhož času ap. Pertz XIII. (XI.) 235. n. 38. Carthuiti Vita s. Stephani ap. Bolland. l. c. p. 566. c. 2. n. 7.

[7]) Biskup Hartvik ap. Boll. l. c. p. 564. c. 1. n. 6.

[8]) Čepel, dunajský ostrov několik mil nad Budínem, obražené ležení a sídlo chagana čili knížete uherského.

[9]) Uváživše nejstarší zprávy o manželství knížete Gejzy přijali jsme za pravdu, že byl toliko jednou ženat s polskou princeznou, a upíráme jeho sňatek se Šároltou, dcerou Gyuly, knížete sedmihradského. Srv. Gfrörer: Gregor VII. Bd. 5. str. 863.

pohanskou část národa ke křesťanství přivedl, a toto pevnými církevními řády na vždycky pojistil. Ale hned povstal proti němu Kupa, kmenový vojvoda semigijský, v čele strany pohanské, chtěje křesťanství zničiti, a spolu jej o stolec otcovský připraviti. Štěpán, zavázav se slibem, že klášter sv. Martina dostaví, a postaviv se pod ochranu sv. Martina a Jiřího, porazil pohany u Vesprimu roku 998. Kupa padl.

Slib Bohu před válkou učiněný splnil, dostavěl a bohatými důchody z dobytých krajin nadal klášter ke cti sv. Martina na hoře pannonské založený, kterýž již jeho otec Gejza budovati započal, a kde byl opatem náš český Anastasius čili Radla, jehož Maďaři Astrikem nazývají [1]). Dále založil benediktinské kláštery v Pécsvarádu u paty Železného vrchu (ad radices Montis Ferrei) a na vrchu Zoboru u Nitry [2]).

Veškeren říši rozdělil na deset biskupství, určil Ostřihom za metropoli, a ustanovil vhodné duchovní za biskupy, mezi nimiž Anastasia čili Radlu za biskupa kaločského. Aby toto zařízení nabylo stálosti, poslal Štěpán Anastasia do Říma s důležitým poselstvím ku papeži. Především nabízel říši svou ve vlastnictví sv. Petra, žádal za to královskou korunu, a prosil za potvrzení jím zavedeného církevního zřízení v Uhersku. Papež Silvestr II., poznav v pravdě horlivosť apoštolskou Štěpánovu, přijal Uhersko ve vlastnictví sv. Petra a ochranu církve římské, poslal mu korunu královskou, kterou měl připravenou pro Boleslava Chrabrého, začež on a jeho nástupcové měly býti poslušnými syny této církve, potvrdil Ostřihom za metropoli, schválil ostatní biskupství, a dovolil nad to jemu a jeho nástupcům, aby byvše korunováni, mohli dáti před sebou nositi kříž, znak to apoštolství, a jako papežští zástupcové zařizovali biskupství, a jmenovali biskupy [3]). Poněvadž Štěpán

---

[1]) Hartvík ap. Boll. l. c. n. 7. Privilegium monasterii s. Martini ap Bolland. l. c. p. 494 §. 15. n. 149—151.

[2]) Bolland. l. c. p. 496, §. 15. n. 155—161.

[3]) Hartvik l. c. p. 566. c. 2. n. 10—12. Bulla Silvestri II. ap. Bolland. l. c. p. 503. §. 18. n. 185—187. Zpráva Hartvika a bully Silvestrovy jest ještě jinými doklady pojištěna. Papež Řehoř VII. mluví o podřízenosti Uher Stolci Apoštolskému jakož i že Štěpán to byl, který svou říši sv. Petru obětoval. Epp. lib. II. 13. 63. Papež Innocentius III. dí v listu k ostřihomskému arcibiskupu Janovi z dne 15. května 1209 Epp. lib. XII. 42: „Salva semper apostolica auctoritate, a qua ungari regni corona processit". Podobně praví papež Bonifatius VIII. ve své instrukci k svému legátu do Uher r. 1301., že král Štěpán

a jeho nástupcové úřad apoštolských legátů zastávali, čili poněvadž jim „legatio apostolica" byla výslovně svěřena, obdrželi název „apoštolského krále." Když Anastasius s korunou a s křížem z Říma se navrátil, vyšel mu Štěpán s duchovenstvem, hodnostáři říše a lidem vstříc a byl potom slavně za krále pomazán a korunován [1]).

---

svou říši věnoval církvi Římské a od papeže korunu obdržel. Raynald. ad ann. 1301. n. 8. srv. n. 10. — Že papež sv. Štěpánu královskou korunu udělil, potvrzují v 13. století uherští králové sami, tak Ondřej II. (Raynald. ad. ann. 1233. n. 51 sq.), a Ladislav IV. (Raynald. ad ann. 1279. n. 31 sqq.). Podobných práv církevních, jaké dostal sv. Štěpán pro Uhry, žádal sobě král Bela IV. na Apoštolské Stolici pro Bulhary.

Někteří učenci myslí, že prý františkán Rafael Levakovicz před r. 1644. papežskou bullu z r. 1000. s titulem „rex apostolicus" podvrhl, a jesuitovi Imhoferu zaslal, kterýž ji v annalech regni Hungar. a. 1644 vytiskl. Však její pravosť uznávají učenci: Bollandista Stilting v Acta SS. l. c. §. 23. p. 517; srv. §§. 18—23 incl. p. 502 sqq.; Gfrörer K. G. III. 1532 sq. a jiní. Srv. Petrus de Reva: De sacrae coronae regni Hungariae ultra 700 annos clarissimae virtute, victoria, fortuna commentarius. ap. Schwandtner T. II. 416. a De monarchia et corona Hungariae centuriae VII. ab eodem Petro de Reva ibidem p. 608—837. — Kolár: Hist. diplom. jurispatronatus Apost. Hungariae regum. Vindob. 1762. lib. I. p. 28 sq. — Horanyi (uherský piarista): Commentarius de sacra corona Hung. ac de regibus. eadem. redimitis. Pest 1790. — Protivníci události svrchu vypravované jsou: Gabriel de Juxta-Hornád (Gottfried Schwarz): Initia relig. christ. inter Hung. eccles. Or. adserta. Francof. 1740. — Röpel: Gesch. Polens. I. str. 162. — Büdinger: Oesterr. Gesch. I. str. 402 a jiní.

Nynější uherská koruna skládá se z latinského svršku a řeckého podstavce. Na svršku jsou obrazy Krista Pána a osmi apoštolův, jejichž jména jsou lombardskými písmeny napsána. Podstavec řecký má v předu obraz Kristův, po jehož stranách jsou archandělé Michal a Gabriel, na připojeném zlatém prubu jsou mučenníci Kosmas, Jiří, Demetrius a Damian; na zadní části jsou hlavy tří panovníků, totiž dvou východních císařů s podpisy: Michal Dukas, v Kristu pravověrný císař Římanův, a Konstantin Nachorozený, císař Římanův, a pak uherského náčelníka s podpisem Geob, věrný vojvoda, král (κράλης) Turků.

Od roku 1067. panoval v Konstantinopoli Michal Dukas a spoluvládcem byl Konstantin XI., rozený princ. V Uhersku byl Gejsa II. vzdorokrálem proti králi Šalomounovi, kteréhož salický císařský dvůr za Jindřicha IV. podporoval. Gejsa musil se za pomoc obrátiti do Konstantinopole a učiniti sliby, a obdržel potom odtud onu řeckou korunu, kterou pak spojil s latinskou. Obdržel vrch nad Šalomounem a byl skutečným králem uherským 1075—1077.

[1]) Hartvik ap. Bolland. l. c. p. 566. c. 2. n. 13.

Prvním [1]) arcibiskupem ostřihomským stal se mnich Šebastian z kláštera sv. Martina; když oslepl, spravoval arcibiskupství Anastasius, biskup Kaločský. Však když po třech letech Šebastian se uzdravil, dosedl opět na svůj stolec se schválením papežským, a Anastasius navrátil se ke své kaločské církvi, ale s palliem [2]). Kaloč byla tedy ovšem se schválením Apoštolské Stolice povýšena za arcibiskupství, pročež nazývá Štěpán Anastasia r. 1015. arcibiskupem kaločským.

Ona sv. Štěpánem zřízená biskupství jsou: Ostřihom, metropole původně jediná; Kaloč, Ráb (maď. Györ, lat. Jaurinum), Vesprim, Pětikostelí, Báč, Jager (Erlau, lat. Agria), Vácov, Velký Varad, Čanád a Královský Bělehrad (Stuhlweissenburg, Alba Regia) [3]).

Aby pouti do sv. míst a cestování Uhrů vůbec do sídel vzdělanosti snadnějším učinil, založil Štěpán a bohatě nadal kláštery a poutnické domy v Jerusalémě, Konstantinopoli„ Římě [4]) a Ravenně [5]).

Hlavním protivníkem sv. Stěpána a jeho úprav politických i církevních byl jeho strýc Julus nebo Giula, kmennové kníže sedmihradské, náboženstvím pohan, který, vida mohutněti královskou moc ústřední na základě křesťanstvi, vtrhl do Uher, byl však poražen, s manželkou a dvěma syny jat, a knížetství jeho připojil Štěpán ke své říši, a přinutil ke křesťanství [6]). Též Giula musil s rodinou přijmouti křest [7]).

Sv. Štěpán chránil též obřadu řeckoslovanského. On založil dva slovanské kláštery, jeden v Orošlanech, aby jím učinil

---

[1]) Nebyl-li prvním arcibiskupem Dominik, který na diplomu kláštera Svatomartinského jest podepsán: Dominik, arcibiskup a vícekanclíř; neboť jest to s podivením, aby sv. Štěpán Anastasia, opata a svého nejlepšího důvěrníka byl učinil biskupem, a mnicha z jeho kláštera arcibiskupem. Srv. Bolland. l. c. p. 522. §. 24. n. 259.

[2]) Hartvik l. c. n. 15.

[3]) V středověku měla Ostřihom šest suffraganních biskupství; Kaloč měla čtyři; Báč byla spojena později s Kaločí. Srv. Bolland. l. c. §. 16. n. 169. p. 499.

[4]) Hartvik l. c. p. 568. §. 3. n. 18.

[5]) Rubeus: Hist. Ravenn. lib. V. p. 260; srv. Bolland. l. c. p. 530. §. 27. n. 297.

[6]) Annal. Hildesh. ad ann. 1003. Pertz. V. (III.) 92. Srv. Bolland. l. c. p. 524. §. 25.

[7]) l. c. p. 525. §. 25. n. 274.

náhradu za staroslovanský klášter v Čanádě, jenž byl postoupen latinským benediktinům, a druhý pro jeptišky řeckoslovanského obřadu v údolí vesprimském [1]). Svého syna Emericha napomínal, aby obyčejů Řeků tak dobře sobě vážil, jako Latiníků [2]), a byl šetrným k rozličným národům, poněvadž říše jednoho národa a jednoho jazyka jest mdlou a zvratnou [3]). Jeho zákonník o 55 kapitolách jest krásným duchem křesťanským provanut [4]).

S veškerým zařízením Štěpánovým byli četní nespokojeni. Když na smrtelné posteli ležel, spikli se čtyři dvorští hodnostáři, aby jej zabili; byli však prozrazeni a potrestáni [5]). Poněvadž jeho syn Emerich, maje věku svého 24 let, r. 1031. umřel, povolal biskupy a říšské hodnostaře k sobě [6]), a provedl to, že byl za krále uznán Petr, syn jeho sestry a dožete benátského Urseola, kterého již v tomto úmyslu postavil v čelo vojska, a jenž potom po tři léta v pokoji panoval [7]).

Sv. Štěpán zemřel na den nanebevzetí Panny Marie 15. srpna 1038, a byl pohřben v Královském Bělehradě, kdež obyčejně sídlíval, v chrámě Panny Marie, který založil a kořistí nabylou ve válce s knížetem sedmihradským bohatě nadal. Po 45 letech, tedy okolo r. 1083. za panování sv. Ladislava bylo tělo Štěpánovo dle usnesení římské synody a po rozkazu papeže Řehoře VII. vyzdviženo, a on tím za svatého prohlášen [8]). Jeho pravá ruka chová se jako nejdražší klenot uherského království v Budinské zámecké kapli. Jemu ke cti byl 5. května 1767

---

[1]) Kanov. Procházka: „Zánik Metropole sv. Methoda" v Časop. kat. duchov. 1882. str. 532. Základní listina ženského vesprimského kláštera jest z r. 1025. ap. Fejer Cod. dipl. Hung. I. 312.

[2]) Monita, quibus Stephanus filium Emericum instruxit, ut regnum recte pieque administraret. Bolland. l. c. p. 543—546. §. 38. V monitu čili napomenutí 8. praví: Grave enim tibi est hujus climatis tenere regnum, nisi imitator consuetudinis ante regnantium extiteris regum. Quis Graecus regeret Latinos graecis moribus? aut quis Latinus Graecos latinis regeret moribus? Nullus. l. c. n. 361.

[3]) Monit. 6., kde dí: Nam unius linguae, uniusque moris regnum imbecille et fragile est. l. c. n. 359.

[4]) Leges Hungaris datae l. c. p. 546—551. §. 34.

[5]) Hartvik l. c. p. 572. c. 5. n. 29.

[6]) l. c. n. 30.

[7]) Srv. Bolland. l. c. p. 553. §. 36.

[8]) Hartvik l. c. p. 572. c. 5. a 6. n. 31—41. Srv. Bolland. l. c. p. 555 sqq. §. 27. a 28.

založen řád sv. Štěpána. Královská vdova Gisela odebrala se do kláštera Niedernburgu u Passova, kteréž její bratr císař Jindřich II. obnovil, a nalezla tam hrob[1]).

Po smrti sv. Štěpána vypukly občanské války, které skoro 40 let pustošily zemi. Král Petr nadržuje cizincům, jmenovitě Vlachům, byl dvakráte vypuzen. Po druhém jeho vypuzení povolali nespokojenci r. 1046. Arpadovce Ondřeje, který se svým bratrem Leventou pro pikle proti sv. Štěpánu musil do Ruska prchnouti, na trůn (1046—1061). Tu povstali pohané jsouce skoro 50 let potlačováni, žádali na Ondřejovi vyhubení křesťanství, a začali hned bořiti kostely a vražditi kněze; ano v čelo jejich postavil se bratr králův Leventa. Ondřej byl z počátku proti nim malomocným, ale když se ve vládě upevnil, skrotil pohanské výtržníky. Ještě za svého života dal svého nedospělého syna Šalomouna korunovati za krále. Ale bratr Ondřejův vojvoda Bela činil si právo k nástupnictví, sáhl k meči, porazil bratra na hořejší Tise, který byv smrtelně raněn brzo po bitvě zemřel, po čemž celé království se Belovi podalo, a on byl r. 1061. za krále korunován. Šalomoun hledal pomoc u dvora německého u krále Jindřicha IV., jehož sestra Judita byla mu zasnoubena.

Jako na králi Ondřejovi I. tak i na Belovi I. žádala hned na prvním sněmě v Královském Bělehradě r. 1061. silná strana pohanství příznivá vyhubení křesťanství, zboření kostelův a zabití kněží a to s nesmírnou urputností. Král vyžádal si tří dnů na rozmyšlenou, stáhl mezi tím značnou válečnou moc, a když výtržníci zase bouřiti začali, udeřil na ně a skrotil je. Sněm vydal potom přísné zákony na zachování křesťanství. Po Belovi panovali jeho synové Gejsa II. († 1077) a sv. Ladislav (1077—1095), kterýžto poslední řády sv. Štěpána předcházejícími bouřemi otřesené obnovil a upevnil, škody církvi učiněné nahradil, a poslední zbytky pohanstva vymýtil.

§. 256. *Křesťanství v středu Asie*[2]).

V středu Asie působili Nestoriané a obrátili tam mnohé, však jejich křesťanství nemělo veliké stálosti. Již ke konci pátého století byli biskupové v Maru a Haře, hlavních městech

[1]) Cirk. Rok V. 294.

[2]) Hergenröther: K. G. I. 735.

Khorosanu (dřívější Hyrkanii) jakož i v Samarkandě. Ke konci 8. století poslal nestorianský patriarcha věrozvěsty k tatarským kmenům u moře Kaspického, Gelům, Daimalitům a Taborstanům, kteříž od křesťanství odpadli. V 9. století byli u nich biskupové v Raje a Tabrestaně. Ano okolo r. 990. byly některé křesťanské obce u tatarského kmene Keritů, kteří na hranicích Číny bydlili. Seznamy nestorianských biskupství uvádějí ve 12. století pět metropolitních sídel ve Velikém Tatarsku: Kašar, Novokat, Kandu, Turkestan a Tanguth.

Hlava druhá.

Vývoj církevního učení za příčinou bludův a rozkolu, a křesťanskou literaturou.

I. Dějiny bludařství.

256. *Gottšalk a jeho blud o předurčení čili praedestinaci*[1].

Gottšalk, syn saského hraběte Berna, byl od svých rodičův jako dítko klášteru fuldskému za opata Eigilona obětován, byl tam vychován, a stal se též mnichem. Později upíral závaznosť své tonsury, a chtěl z kláštera vystoupiti. Svou věc přednesl mohucké synodě r. 829., které předsedal arcibiskup Ottgar; její výrok zněl na jeho propuštění z kláštera. Však jeho opat (od r. 822.) učený Rabanus Maurus odvolal se k císaři a k synodě, která v císařově přítomnosti slaviti se měla, a dokazoval zvláštním spisem[2]) k císaři, že kdo jako dítě klášteru jest

[1]) Gilb. Maugin: Veterum auctorum, qui IX. saeculo de praedestinatione et gratia scripserunt, opera et fragm. Par. 1650. 2 Tom. — Jac. Usserii: Gotteschalki de praedestin. controversiae ab eo motae histor. Dubl. 1631. Han. 1662. — Mauguin: Gotteschalki controvers. hist. et chron. synops. Par. 1650. — L. Cellotii: Hist. Gotteschalki praedestinatiani. Par. 1655. — Wieggers: Schicksale der augustinischen Anthropologie von der Verdammung des Pelagianismus auf der Synode zu Orange und Valence 529 bis zur Reaktion des Mönches Gottschalk für den Augustinismus. (Zeitschrift f. d. hist. Theologie 1854. S. 3—42; 1857. H. 2.) — J. Weizsäcker: Das Dogma von der göttl. Vorherbestimmung im 9. Jahrh. (Jahrb. für deutsche Theol. 1859.). — Hefele: C. G. IV. 124. — Rohrbacher-Römstedt: Universal-K. G. XII. 402.

[2]) De iis, qui repugnant institutis B. P. Benedicti seu: de oblatione puerorum. ap. Migne. T. 125. Synoda toledská z r. 633. praví c. 49: Monachum facit aut propria confessio aut paterna devotio. Srv. Hefele C. G. III. 77.

obětován, později z něho více vystoupiti nemůže. Skutečně provedl to u císaře Ludvíka Pobožného, že Gottšalk v řádě benediktinském zůstati musil, zaměniv jenom Fuldu za klášter Orbais v soissonsské diecési. Zde obíral se spisy Augustinovými a Fulgentiovými a při své zasmušilé povaze učinil si z nich zvláštní ponětí o předurčení, a liboval si v tom, když mohl ze spojení vytržená místa těchto Otcův o předurčeni před ostatními mnichy z paměti říkati; čímž zbudiv u nich obdiv, obdržel příjmení: Fulgentius (Stkvoucí), a získal mnohé pro sebe. S podobnými otázkami obrátil se k mnohým učencům, a obtěžoval je ještě s jinými subtilnostmi, tak že mu opat Servatus Lupus z Ferriéresu odpověděl, aby svůj rozum a vtip k užitečnějším věcem obrátil, a ho zbytečnými a nepravými chvalami v listech ušetřil [1]).

Gottšalk maje věku svého asi 40 let přijal bez vědomosti svého soissonsského biskupa Rothadia posvěcení na kněžství od chorbiskupa remešského Rigbolda, a podnikl rozličné cesty — jmenovitě pouť do Říma — bez dovolení opata Bavona [2]). Na zpáteční cestě z Říma zdržel se r. 847. neb 848. nějaký čas u furlánského (friaulského) hraběte Eberharda, u něhož dlel právě veronský biskup Noting, kterému Gottšalk svůj náhled o dvojím předurčení vyložil. Noting byl tímto učením překvapen a vypravoval je při dvoře krále Ludvíka Němce in pago Loganae (Lahngau) novému arcibiskupu mohuckému Rabanu Maurovi. I usnesli se, aby Raban proti tomuto bludu vydal zvláštní spis, kterýž to učinil ve formě listu k Notingovi [3]).

Učení Gottšalkovo bylo: Bůh předurčil jednu část člověčenstva k věčné blaženosti a druhou k věčnému zavržení tímž bezvýminečním čili absolutním způsobem. Kristus umřel toliko za předurčence k blaženosti, a ne za zavržence; žádný, koho Kristus vykoupil, nemůže zahynouti. Svátosti působí toliko ve vyvolených, u zavržencův jsou pouhými neučinnými obřady; oni nejsou platně pokřtěni, a nejsou také členy církve. Boží předzvědění a předurčení jest jedno a totéž. Padlý člověk má toliko svobodu ke zlému. Na zlých ukazuje Bůh svou spravedlnosť, na vyvolených své milosrdenství. Výrok Písma, že Bůh všechny lidi spasiti chce (1. k Timot. 2, 4.) má se to-

---

[1]) Ap. Migne 119, 491.

[2]) Hincmar. de praedestin. dissert. I. c. 2. ap. Migne 125, 84. 85.

[3]) Inter opp. Rabani Mauri T. VI. ap. Migne 112, 1530.

liko o vyvolených rozuměti. Ovšem vyjadřuje se Gottšalk někdy mírně způsobem skoro církevním, ale jenom tenkráte, když církevního odsouzení se bál, nebo přátel nabyti chtěl.

Gottšalk odebral se z Italie do Němec, a přišel v říjnu r. 848. k mohucké synodě, spolu říšskému sněmu, a podal tam své vyznání víry [1]) a vyvrácení spisu Rabana Maura (od r. 847), arcibiskupa mohuckého, v němž jej ze semipelagianismu vinil. Synoda však odsoudila jej, poslala s listem synodálním k jeho metropolitovi Hinkmarovi, aby jej zavřel, a nedovoloval mu blud dále šířiti. Spolu musil slíbiti, že do říše Ludvíka Němce více nevstoupí [2]).

Hinkmar, metropolita remešský, postavil jej z jara r. 949. před synodu karisiackou (quiercy-skou), kde byl jako bludař odsouzen, s kněžské důstojnosti sesazen, a pro svou tvrdošijnosť po výroku přítomných opatův a mnichů metlami mrskán a k vězení odsouzen, aby více nikomu škoditi nemohl [3]). Cella v klášteře Hautvilliersu byle jeho žalářem [4]).

Spory o předurčení nabyly ve Francouzsku velikých rozměrů mezi učenci. Někteří myslili, že oba arcibiskupové, Rabanus Maurus a Hincmar, zavrhše Gottšalka, jaksi při tom učení sv. Augustina ublížili a k semipelagianismu se kloní. K tomu vinil Gottšalk arcibiskupa Hinkmara ze sabellianství, poněvadž se pozastavoval na výrazu „Te trina Deitas“ (dnes se říká: summa) v hymnu de communi plurimorum martyrum [5]). Vznikla dlouhá literární půtka. V prospěch Gottšalkův psali Ratramnus, mnich korbejský; Remigius, arcibiskup lyonský;

---

[1]) Úryvek z něho zachoval Hincmar, de praedest. c. 5. ap. Migne 125, 89.: „Ego Gothescalcus credo et confiteor — quod gemina est praedestinatio, sive electorum ad requiem, sive reproborum ad mortem: quia sicut Deus incommutabilis ante mundi constitutionem omnes electos suos incommutabiliter per gratuitam gratiam suam praedestinavit ad vitam aeternam, similiter omnino omnes reprobos, qui in die judicii damnabuntur propter ipsorum mala merita, idem ipse incommutabilis Deus per justum judicium suum incommutabiliter praedestinavit ad mortem merito sempiternam.

[2]) Hefele C. G. IV. 131—135.

[3]) l. c. 135—140.

[4]) l. c. 140.

[5]) Hinkmar rozuměl výrazem „Deitas“ božskou podstatu, kteráž ovšem jest jenom jedna; však přehléd', že v církevní mluvě „Deitas“ béře se zhusta za „Deus“, v kterémž smyslu béře uvedený hymnus slovo: Deitas. Tedy Hinkmar byl ouplně pravověrný.

Prudentius, biskup troyesský; a Lupus, opat ferrierský. Proti němu psali Rabanus Maurus, Hinkmar; Pardulus, biskup laonský; Skotus Erigena, který, byv k tomu od arcibiskupa Hinkmara vybídnut, rozprávěl o předurčení více se stanoviště filosofického nežli theologického, mnohých bludů se dopustil, a tak špatným spojencem se stal; Florus, magister při kathedrální škole lyonské; a Amolo, arcibiskup lyonský a předchůdce Remigiův [1]).

Hinkmar dal v boji proti svým odpůrcům na synodě v Quiercy (Carisiacum) v přítomnosti krále Karla Lysého čtyři kapitoly o předurčení složiti a od přítomných členů podepsati. 1. Jest jenom jedno předurčení Boží; 2. svobodná vůle člověka jest milostí uzdravena; 3. Bůh chce, aby všichni lidé spaseni byli; a 4. Kristus umřel za všechny lidi [2]).

---

[1]) Srv. Hefele l. c. 141—168.

[2]) Tyto kapitoly znějí v celosti takto: 1. Jedno jest jenom předurčení Boží. Bůh všemohoucí stvořil člověka spravedlivého, bez hříchu, se svobodnou vůlí, a postavil jej v ráji, a chtěl, aby ve svaté spravedlnosti setrval. Člověk, užívaje zle svobodné vůle, hřešil a klesl a učiněn jest statí záhuby veškerého lidského pokolení (massa perditionis totius generis humani). Ale Bůh dobrý a spravedlivý vyvolil si z této massy dle svého předzvědění ty, které milostí předurčil k životu, a předurčil jim život věčný. S strany však ostatních, které soudem spravedlnosti v masse perditionis zanechal, předzvěděl, že zahynou, ale nepředurčil o nich, aby zahynuli; však trest předurčil jim věčný, poněvadž jest spravedlivý. A proto pravíme, že jest jenom jedno předurčení Boží, které náleží k daru milosti, nebo k odplatě spravedlnosti.

2. Svobodná vůle uzdravuje se milostí. Svobodu vůle ztratili jsme (!) v prvním člověku, kterou skrze Krista Pána našeho nazpět jsme obdrželi. A máme svobodnou vůli k dobrému, kterou předchází a podporuje milost. A máme svobodnou vůli ke zlému, opuštěnou od milosti. Svobodnou však vůli máme, poněvadž jest milostí osvobozena a milostí od zkaženosti (de corrupto) uzdravena.

3. Bůh chce, aby všichni lidé spaseni byli. Všemohoucí Bůh chce všechny lidi bez výjimky spasiti, ačkoli všichni spaseni nebudou. Že někteří budou spaseni, jest darem spasujícího; že někteří hynou, jest vinou (meritum) hynoucích.

4. Kristus umřel za všechny lidi. Jako není, nebylo a nebude člověka, jehož přirozenost by v Kristu Ježíši Pánu našem přijata nebyla, tak není, nebylo a nebude člověka, pro kterého by nebyl trpěl, ačkoli všichni tajemstvím jeho umučení vykoupeni nebudou. Že všichni jeho umučením nejsou vykoupeni, to netýká se velikosti a hojnosti ceny, ale týká se části nevěřících a pak těch věřících, kteří nemají víry působící láskou. Mansi XIV. 920. 995.; Hard. V. 18. 58; Hefele IV. 178.

Proti těmto čtyřem kapitolám vznikl veliký odpor jmenovitě v říši císaře Lothara I., kde byli z politických důvodův Hinkmarovi nepřátelskými. Remigius, arcibiskup lyonský a jeho stoupenci provedli to, že synoda ve Valenci r. 855. vyslovila se proti čtyřem kapitolám Hinkmarovým, a složila proti nim šest kanonů stanovíc dvoje předurčení, však s jiného hlediště nežli Hinkmar [1]). Tyto kanony valencské opakovali biskupové na synodě langresské r. 859. vynechali však z nich censuru kapitol quiercských, vědouce, že přítomný král Karel Lysý je schválil a podepsal [2]).

Konečně veliká národní synoda francouzská slavená v Tousi u Toulu 22. října roku 860., při které byli přítomni tři králové: Karel Lysý, Lothar II. Lotharinský a Karel Provencský s biskupy ze 14 církevních provincií, mezi nimiž bylo 12 metropolitův, uklidila dlouholeté spory o předurčení na dobro. Synoda nevyšetřovala usnesení synod valencské a quiercské, pominula všechny rozdíly, a vyslovila se vší určitostí, v čem obě strany se srovnávaly. Stalo se to ve formě synodalního listu ke všem věřícím [3]), kterýž Hinkmar složil, a v němž své náhledy o sporných článcích tak jasně vyložil, že i protivníci jeho k nim přistoupili, a více jej podezřelým ze semipelagianismu neměli. A tak navrátil se žádoucí pokoj do církve francouzské.

Když Gottšalk do těžké nemoci upadl a smrti se blížil, poslal mu Hinkmar v mírných výrazech složené vyznání víry, aby je podepsal, chce-li zase v církevní obcování býti přijat a Večeři Páně obdržeti, kterouž jemu mnichové podati a pak jej po křesťansku pohřbiti měli. Ale Gottšalk umřel nesmířiv se s církví r. 868. nebo 869 [4]).

§. 257. Spor o Svátosti Oltářní. Paschasius Radbertus [5]).

Učení církve, že ve Svátosti Oltářní jest Kristus Ježiš v pravdě, věcně a podstatně přítomen, a že v ní podstata chleba

---

[1]) Mansi XV. 1; Hard. V. 87; Hefele IV. 184.

[2]) Mansi XV. 537; Hard. V. 498: Hefele IV. 195.

[3]) Mansi XV. 563; Hard. V. 511; Hefele IV. 207.

[4]) Srv. Hefele IV. 213.

[5]) Reuter: De erroribus, qui aetate media doctrinam christianam de

a vína se proměňuje v podstatu Těla a Krve Páně, jakkoli způsoby chleba a vína zůstávají, bylo až do 9. století ode všech pevně věřeno. Ale toho učení bylo v katechetickém vyučování a dříve pro tajnou kázeň více naznačováno, nežli ze všech stran probíráno, a nemělo pevných výrazů, když se otázka učinila, jak jest Kristus v Svátosti Oltářní přítomen. Když poprvé k tomuto tajemství věda přistoupila, musily takřka nevhodné a dvojsmyslné výrazy i názory vzniknouti, které třeba až v blud zabíhaly, aniž to učenci zamýšleli.

Haymo, biskup halberstadtský (841—853) hájil ve své rozpravě „De Corpore et Sanguine Domini“ (o Těle a Krvi Páně [1]), věty, že Svátosť Oltářní žádného tajemství, žádného znamení neobsahuje, poněvadž Tělo a Krev Páně skutečně přítomny jsou. Měl pravdu; však jiný může přece říci, že tady jest něco zjevného a něco skrytého, poněvadž Tělo a Krev Páně nejeví se zde v obyčejné formě těla a krve. Někteří mohli říci, že Tělo Kristovo v Svátosti Oltářní jest totéž tělo, které se z Panny narodilo a za nás na kříži umřelo; jiní však mohli vším právem opět říci a rozeznávati troje Tělo Kristovo: 1. ono z Panny Marie narozené, 2. eucharistické čili svátostní, a 3. mystické, čili církev, a měli pro své výroky důkazy z Otců po ruce.

Podivně pojal toto učení bývalý jahen metský a potom chorbiskup lyonský Amalarius. Složil s mnohou učeností dílo o čtyřech knihách „do officiis eccelesiasticis“ (o úkonech církevních) [2]), kde sv. obřady, nádobí a roucha podivnou mystikou vykládá. Potom svolal za nepřítomnosti svého arcibiskupa Agobarda co jeho zástupce r. 834 diecésní synodu do Lyonu, na které shromážděnému duchovenstvu svůj spis přečetl. Větší díl přisvědčil jemu, a kniha došla velikého rozšíření. Ale magister Florus poslal dva listy [3]) biskupům shromážděným roku 835. v Diedenhofu čině je na učení Amalariovo pozornými; jmenovitě, že rozeznává troje Tělo Kristovo: 1. Tělo, které

ss. Eucharistia turbaverunt Berol 1840. — Hausher S. J.: Der h. Paschasius Radbertus. Mainz. 1862.

[1]) D' Achery: Spicil. I. 42; Mabill. Acta O. S. B. IV. pars II. Praef. §. 11. n. 61—63.

[2]) Ap. Migne T. 105.

[3]) Inter Opp. Flori ap. Migne 119, 71. 94; Mansi XIV. 663; Hefele IV. 83.

Pán sám přijal; 2. Tělo, které v nás má, pokud žijeme; a 3. Tělo, které má v mrtvých; pročež prý se musí hostie děliti na tři části; částka, která se pouští do kalicha, jest prý Tělo, které Pán sám nosil; částka na pateně jest Tělo v žijících, a částka na oltáři jest Tělo v mrtvých. Dále prý učí: že chléb jest Tělo, víno však duší Kristovou; kalich jeho hrobem, sloužící kněz Josefem z Arimathie atd. Synoda majíc jiné práce neobírala se s tímto bludem. Teprva synoda v Quiercy zavrhla r. 838. bludy Amalariovy za jeho vlastní přítomnosti, jmenovitě blud o trojím těle Kristově, a stanovila, aby se služba církevní co do rouch a nádob jednoduše vykonávala, a při tom všeho blouznění zanechalo [1].

Paschasius Radbertus, mnich starokorbejský, od roku 844—851. tamější opat († 865). psal k žádosti novokorbejského opata Warina r. 831. rozpravu „De Corpore et Sanguine Domini" (o Tělu a Krvi Páně), aby jemu a jeho mnichům ukázal, jak mají saské hochy o Nejsvětější Svátosti vyučovati. Později (po roce 844) přepracoval tuto rozpravu, a věnoval ji králi Karlovi Lysému [2]). Hlavní věty tohoto spisu jsou: 1. V Nejsvětější Svátosti jest pravé Tělo a pravá Krev Kristova; 2. ačkoli způsoby chleba a vína zůstávají, přece nesmějí se po posvěcení čili konsekraci za nic jiného míti leč za Tělo a Krev Páně; 3. a není to jiné Tělo, než které se z Panny Marie narodilo, na kříži trpělo a z mrtvých vstalo; 4. ve Svátosti oltářní obětuje se denně Kristus způsobem, ačkoli tajemným, přece pravdivým; 5. Svátosť Oltářní jest pravdou a obrazem, pravdou dle svého obsahu, obrazem dle zjevu; 6. Svátosť Oltářní není jako jiné pokrmy zažívání a hnilobě podrobena. (Učení, kteréž opak této věty tvrdilo, sloulo sterkoranismus). Veškerou rozpravou směřoval Paschasius, jak se později vykládaje místo u Mt. 26, 26. sám vyjádřil, k tomu, aby pravou a skutečnou přítomnosť Kristovu v Svátosti oltářní ukázal, pročež kladl veškerou váhu na totožnosť Těla Kristova svátostního s oním, které za svého pobytu zde na zemi měl; spolu však připojil, že Svátosť Oltářní jest pravda a obraz (veritas a figura). Ostatně prý mu ani na mysl nepřišlo, aby formální rozdíl co do zevnitřního úkazu popíral; dále vyčítají prý mu ne-

---

[1]) Ep. Flori ap. Migne 119, 80. Mansi XIV. 741; Hefele IV. 93.

[2]) Opp. Paschas. Radb. ed. Sirmond. Par. 1618; Martene et Durand: Ampliss. Collect. T. IX.; Migne T. 120.

právem odpůrcové hrubou smyslnou představu Kafarnaumských, poněvadž ji výslovně zavrhl.

Skutečně myslili mnozí, že Paschasius hrubému požívání Těla Páně učí, a uráželi se jeho výrazy. Rabanus Maurus složil okolo r. 853. spis [1]) k opatu prumskému Eigilovi, v němž jakož i v listu k Heribaldovi, biskupu auxerrskému, bojuje proti třetí a šesté větě Paschasiově. Tělo Páně narozené z Panny Marie není sice svou přirozeností (naturaliter), ale svým jevením (specialiter) od svátostního čili eucharistického rozdílné, a při mši sv. nepočíná nikterak opět trpěti. Vzhledem k 6. větě rozeznával viditelné způsoby a neviditelný obsah; ony prý jsou jako jiné pokrmy zažívání podrobeny, nikoli však tento.

Jiní zase myslili, že Tělo Páně svátostní má vlastnosti, které Tělu Kristovu, když mezi námi žil, nenáležely. Obojí musí se děliti; neboť kdo by totožnost obou jednoduše tvrdil, přišel by k názoru Kafarnaumských. Opírajíce se o ss. Augustina a Jeronyma činili rozdíl mezi přirozeným, svátostním a mystickým Tělem Kristovým. Svátostní Tělo jest sice přirozeností svou (naturaliter) totožné s přirozeným, ale rozdílné (specialiter) svým jevením, kdežto mystické jest svou přirozeností i svým jevením (naturaliter a specialiter) rozdílné od přirozeného.

Do tohoto sporu vmíchal se též Skotus Erigena, byv za radu tazán od krále Karla Lysého; však splet více pojmy, nežli objasnil, a prohlásil Svátosť Oltářní způsobem rationalistickým „za pouhou památku Těla a Krve Páně“ (tantum memoria Corporis et Sanguinis Christi [2]). Hinkmar kárá jeho učení [3]), a Adrewald, mnich z Fleury, složil proti němu zvláštní spis [4]).

Velmi nejasným a směsicí pravověrných a bludařských vět jest spis [5]) korbejského mnicha Ratramna, který k otázkám krále Karla složil. Někdy mluví o přítomnosti Kristově v Svátosti Oltářní po katolicku užívaje výrazů „přeměnění a proměnění“ (commutationis et conversionis), tak že sami mag-

[1]) Dle Mabillona jsou to Dicta cujusdam sapientis de Corp et Sanguin. Domini adv. Radb., které dal otisknouti Acta O. S. B. IV. P. II. p. 601.

[2]) Spis Skotův se ztratil.

[3]) De praedest. c. 31. Mansi XIX. 775.

[4]) De Corp. et Sanguin. Christi contra ineptias Joann. Scoti. ap. D'Achery Spicileg. I. 150.

[5]) ed. Boileau. Paris. 1712.; srv. Mabill. Acta O. S. B. IV. P. II. p. 8.

deburští centuriatoři[1] uznávají, že kniha v sobě semena přepodstatnění má; však jinde zase mluví tak, jako by Syn Boží svou milostí své tělo zastupoval, jakoby přítomnosť Kristova nebyla zde skutečnou, věcnou (realiter), než toliko ve víře a pro víru; pročež mohl v tomto smyslu tvrditi, že již Israelité na poušti požívali Těla Kristova.

Paschasius zůstal při svém učení, které se o sv. Ambrože [2]) a Jana Damascenského[3]) opíralo, a vlastně je opakovalo, i když opatství složil po roce 861. Jeho způsobu učení následovali v podstatě Hinkmar Remešský a jiní. Církev vážila si ho vždycky.

V Anglicku měl r. 950. arcibiskup kanterburský spor s duchovními, z nichž mnozí myslili, že chléb a víno po posvěcení v staré podstatě zůstávají, a jsou toliko obrazem, a ne pravým Tělem a Krví Páně[4]).

Učený Gerbert (papež Sylvester II.) podává ve svém přehledu[5]) tohoto sporu tři náhledy o Svátosti Oltářní: 1. zavržení hodný sterkoranistů, k nimž se také Amalarius počítal, kteří pravili, že Svátosť Oltářní jako jiný pokrm zažívání podléhá; 2. Radberta a druhů, kteří totožnosť svátostního Těla s přirozeným tvrdili; a 3. těch, kteří tuto totožnosť popírali, a mezi přirozeným a svátostním Tělem přísně rozeznávali. Mezi těmito dvěma posledními názory neviděl Gerbert žádného podstatného rozdílu; neboť naturaliter (t. j. dle své přirozenosti) jest svátostní Tělo Páně totéž, jež z Marie Panny se narodilo; však specialiter secundum modum existendi, t. j. dle svého zjevu, pokud jde o způsob bytí, jest rozdílné.

Všichni věřili v skutečnou přítomnosť Kristovu ve Svátosti Oltářní; spor byl jenom o způsobu této přítomnosti a

---

[1]) Cent. IX. cap. de doctr. a cap. de cerem.

[2]) Praví v knize de mysteriis lib. I. c. 9. n. 53. Si ordinem quaerimus' viro mixta femina generare consuevit. Liquet igitur, quod praeter naturae ordinem virgo generavit. Et hoc, quod conficimus corpus ex Virgine est: quid hic quaeris naturae ordinem in Christi corpore, cum praeter naturam sit ipse Dominus Jesus partus ex Virgine Maria? Vera utique caro Christi, quae crucifixa est, quae sepulta est; vere ergo carnis illius sacramentum est.

[3]) De fide orthod. IV. 13.

[4]) Mabill. Annal. O. S. B. I. 207.

[5]) Ap. Pertz: Anecd. nov. I, II. 131; ap. Migne 139, 177; srv. Hock: Gerbert. str. 166.

proměnění, pro nějž posud stálého technického určitého výrazu nebylo. Že proměnění děje se způsobem nadpřirozeným, myslili všichni, však připisovali neprávem Paschasiovi, jako by si jeho průběh velmi hmotně a málo duchovně představoval.

§. 258. Druhý spor o Svátost Oltářní; blud Berengarův[1]).

Vlastní blud o Svátosti Oltární vznikl teprva v 11. století Berengarem Toursským, učennikem slavného Fulberta Chartresského[2]). Fulbert protivil se novotám arcibiskupa sensského Leuthericha, učenníka Gerbertova, který začal při rozdávání Těla Páně užívati slov: „Jsi-li hoden, přijmi," a složil zvláštní spis o podmínkách spásy a o proměnění v Svátosti Oltářní, a napomínal důtklivě své posluchače, aby nikdy od tohoto článku víry neustupovali. Fulbert umřel jako biskup chartresský roku 1038. Berengar navrátiv se z jeho školy, stal se kanovníkem a představeným školy sv. Martina (1031) v Toursu a r. 1040. spolu arcijahnem v Angersu. Sláva školy toursské byla veliká jsouc toliko převyšována školou becskou, kde Lanfrank učil. Berengar byl od mladosti pyšný, žádoucí malicherných novot[3]), opovrhoval vážností Otcův, a utíkal se pouze k dialektice[4]). Brzo začal bojovati proti Svátosti Oltářní, přivlastniv si v podstatě o ní názor Skota Erigeny, proti nutnosti křtu dítek a stavu manželskému; však od boje proti křtu dítek a manželství brzo upustil, poněvadž o něm v dalším životě řečí není. Zprva přisvědčovali mu též dva francouzští biskupové, Eusebius Bruno angersský, u něhož byl arcijahnem, a Trollant sensský[5]). Své bludy dal chudými studenty, které denně platil, po Gallii rozšiřovati[6]).

---

[1]) Roye: Vita, haeresis et poenitentia Bereng. Andegavi. 1656. — Mabillon: De multiplici Bereng. damnat in Analect. T. II. — Lessing: Berengar von Tours. Braunschw. 1770. — Stäudlin: Berengar von Tours. v Stäudlinově a Tzschirnerově „Archivu" sv. III. str. 1. — Reuter: De orroribus srv. §. 257. n. — Hefele C. G. IV. 702. — Hergenröther K. G. I. 706.

[2]) Srv. Bulaei Histor. Universit. Paris. p. 356 sq.

[3]) Guitmundus: De Corp. et Sanguin. Dom. in Bibl. PP. max. XVIII. 441; ap. Migne 149, 1428; Hefele IV. 703.

[4]) Lanfranc. De Corp. et Sanguine Dom. c. 2. 7. 20. ap. Migne 150, 411. 416. 439; srv. Hefele l. c.

[5]) Srv. Hefele IV. 703. 704.

[6]) Guilelmus Malmesb. de Gestis Anglorum VII. 113; Hefele IV. 703.

Když jeho blud v známosť vešel, napomínal jej druh jeho z mládí Adelman scholastik lutišský (později biskup brescijský) dvěma listy z r. 1046. a 1048., aby byl pamětliv napomínání Fulbertových, který vyzýval „k setrvání v šlépějích Otců;“ nechce prý ani věřiti, že učí, jakoby ve Svátosti Oltární „nebylo pravé Tělo a pravá Krev Kristova, ale jenom jakýsi obraz a podobenství [1].“ Hugo, biskup langresský, vyvrátil jej rozpravou „O Těle a Krvi Kristově,“ a varoval před nadutostí, že „jinýma očima nežli lid“ na toto tajemství patří [2]. Tomuto biskupu, který byl r. 1049. v Remeši pro simonii sesazen, Berengar ani neodpověděl, svému druhu poslal po delším rozpakování hrdý list.

Berengar vžil se do svého bludu tak, že začal proti jiným vystupovati, kteří s ním se nesrovnávali; jmenovitě poslal ke konci r. 1049. list [3]) Lanfrankovi, představenému becské školy v Normandii, vyčítaje mu, že lehkomyslně Skota Erigenu za bludaře prohlásil, poněvadž se od jeho miláčka Paschasia Radberta odchýlil; kdyby Skotus, jehož úplně schvaluje, byl bludařem, musili by jimi býti též Ambrož, Jeronym a Augustin. Poněvadž tento list nezastihl doma Lanfranka, kterýž odcestoval do Říma k synodě, byl za ním tam poslán. Však papež Lev IX. zvěděl jeho obsah, a kázal jej na velikonoční synodě 1050 přečísti, kteráž na základě jeho Berengara z církve vyobcovala a k budoucí synodě do Vercell v září pohnala. Lanfrank očistil se na synodě od podezření, jakoby s Berengarem za jedno smýšlel [4].

Berengar, uslyšev o svém odsouzení a obeslání k synodě vercellské, rozhořčil se nesmírně, vinil papeže z lehkomyslnosti, poněvadž prý jest to proti všem božským a lidským zákonům, aby někdo byl odsouzen nebyv slyšen, nepomněv však, že tady byl jeho list poskytující hojnosť látky k odsouzení, a myslil s jinými, že po církevním právu nemusí se k soudu mimo svou provincii stavěti. Konečně přece nastoupil na cestu, a chtěje

---

[1]) První list Adelmanův se ztratil; druhý ap. Schmidt: Adelmani epis. Brix. de veritate Corp. Ep. Brunsvic. 1770; srv. Bibl. PP. max. XVIII. 438; Migne 143, 1289.

[2]) De Corp. et Sanguine Chr. c. Bereng. Bibl. PP. max. XVIII. 417; Migne 142, 1325.

[3]) „Pervenit ad me“. Mansi XIX. 768; Hard. VI. P. I. p. 1016. Hefele IV. 705.

[4]) Lanfranc: De Corp. c. 4. Migne 150, 413; Mansi XIX. 759; Hard. VI. P. I. 1015; Hefele IV. 705.

ji míti jistší odebral se ke králi francouzskému Jindřichu II. jakožto k svému opatu[1]); však král kázal jej vsaditi do vazby, a nepropustil dříve, až velikou summu peněz na něm vynutil. Tak nemohl se dostaviti k synodě vercellské, kterou papež 1. září 1050 zahájil. Synoda dala knihu Skotovu čísti, zavrhla ji, a potom odsoudila Berengara, až by odvolal[2]).

Berengar, byv z vazby propuštěn, obrátil se listem k opatu Richardovi, mocnému při dvoře, aby k jeho přímluvě král vynucené na něm peníze mu navrátil, chtěl králi ukázati, že synoda vercellská Skota nespravedlivě odsoudila a Paschasia schválila, a naříkal si, že chartresské duchovenstvo učení zemřelého biskupa Fulberta o Svátosti Oltářní králi špatně vyložilo[3]). Však král byl tímto duchovenstvem dobře poučen, a svolal synodu do Paříže na den 16. října 1051, k níž byl také Berengar povolán, aby svůj náhled buď z Otců dokázal, nebo všeobecnému učení se podrobil, Ale Berengar, maje zlé svědomí, nedostavil se tam se svým přítelem biskupem Eusebiem Brunonem. Synoda zatratila jej na základě předložených spisů, jmenovitě listu k jeho příteli Pavlovi, který byl v synodě čten. Spolu hrozilo se Berengarovi a jeho přátelům těžkými tresty, ano i smrtí, nezanechají-li svého bludu. Tím byl Berengar poděšen, a choval se pokojně až do r. 1054[4]). Tohoto roku přišel papežský legát Hildebrand do Toursu, a slavil zde synodu, ke které také Berengar se dostaviti musil. Hildebrand radil mu, aby do Říma cestoval, a tam osobně s papežem o svém učení rozmlouval, k čemuž také svolil; ano svým chováním k němu tak jej pohnul, že před synodou se vyjádřil, „že chléb a víno po konsekraci jest pravé Tělo a pravá Krev Kristova.“ Když někteří biskupové myslili, že jinak ústy mluví a jinak srdcem věří, potvrdil přísahou: „že co srdcem věří, pronáší též ústy: že chléb a víno po konsekraci jsou Tělem a Krví Kristovou.“ Co se Berengar na cestu ku papeži Lvovi IX. strojil, přišla zpráva o jeho

---

[1]) Mezi kanovníky chrámu sv. Martina v Toursu bylo několik světských pánův, opatem kapitoly byl král sám. Srv. Thomassini Vetus et nova eccl. discipl. T. I. lib. III. c. 64. n. 4.

[2]) Berengarius: De sacra Coena ed. Vischer. Berol. 1834. p. 36. sq. 41. 42 sqq.; srv. Hefele IV. 708. 711 sqq.

[3]) Mansi XIX. 784; Hard. VI. P. I. 1024; Hefele IV. 714.

[4]) Durandus, od r. 1059. opat v Troarnu v Normandii, psal 1058 knihu „De Corp. et Sangu. Christi contra Bereng.“ Mansi XIX. 781; Hard. VI. P. I. 1021; Bibl. PP. max. VIII. 437; Hefele IV. 715.

smrti, a tak sešlo z cesty [1]). Za následujících dvou krátkých pontifikatů nemluvilo se o věci Berengarově. Roku 1059. dostavil se Berengar před velikou lateranskou synodu papeže Mikuláše II., při které bylo 113 biskupů přítomno, doufaje, že dialektickým uměním a svými přátely zvítězí. Však když začal o „duchovním“ občerstvení mluviti, nechtěli biskupové dál ho poslouchati, a předložili mu vyznání víry složené od kardinála Humberta, aby je přijal. Tam musil vyznati: „že chléb a víno, které na oltáři leží, po konsekraci nejsou toliko svátosti, ale pravým Tělem a Krví Pána našeho Ježíše Krista, a smyslně nejen svátostně, ale v pravdě rukama kněží bývají dotýkány, lámány a zuby věřících rozkousány (atteri).“ Papež těšil se tomu, a oznámil jeho obrácení po Italii, Gallii a Německu [2]).

Berengar, dostav se z Říma za Alpy, naříkal, že násilím, ano až hrozbou smrti, byl prý proti svému vnitřnímu přesvědčení ku přijetí oné formule přinucen [3]). Teď nastala literární půtka, kteréž se proti němu súčastnili Lanfrank, Durandus, opat z Troarne, mnich Guitmund a jiní. Bludař vystupoval proti církvi vždy jízlivěji a jízlivěji, čímž mnohé své stoupence od sebe odpudil. Biskup angersský Eusebius Bruno odstoupil od něho, a napomínal jej, aby svého nebezpečného bludu zanechal [4]). Papež Alexander II. psal mu r. 1061. otcovsky, však nic nevyřídil. Časem obíraly se s ním a jeho učením synody. Synoda rouensská složila v říjnu 1063 symbolum, které každý novosvěcený biskup proti Berengarově bludu opakovati musil [5]). Na synodě poitierské r. 1075. byl by málem o život přišel, viniv sv. Hilaria, k jehož vážnosti se asi členové odvolávali, z bludu [6]). Maje se r. 1077. před francouzskou synodu postaviti, prosil papeže Řehoře VII., aby sám jej vyslýchal, poněvadž francouzští biskupové jsou mu nepřátely. Papež svolil, a tak přišel před římskou synodu v listopadu 1078. Zde vyznal, „že chléb na oltáři po konsekraci jest pravé Tělo Kristovo, které

[1]) Berengar: „De sacra Coena“ p. 49 sqq. Hefele IV. 739.

[2]) Lanfranc: De corp. ap. Migne 150, 410. 411; Bereng. de sacra Coena p. 71; Hefele IV. 761.

[3]) Berengar. de sacra Coena p. 71 sqq.; Hefele IV. 762.

[4]) Ep. Brunonis ap. Roye: Deta, haeresis et poenit. Bereng. Andeg. 1656. p. 48.

[5]) Hefele IV. 792.

[6]) Hefele V. 47.

se z Marie narodilo, na kříži trpělo, a na pravici Otce sedí; a že víno na oltáři po konsekraci jest pravou Krví Kristovou, která z boku jeho tekla.“ S přijetím tohoto vyznání víry byl papež s mnohými kardinály spokojen; však kteříž obojetnosť bludařovu znali, dovedli to, že papež ho nepropustil, a nové vyšetřování na budoucí postní synodě 1079 nařídil[1]). Tato synoda byla 11. února 1079 zahájena, a prvním předmětem jejího rokování byl blud Berengarův. Po tři dni probírali otcové pilně otázku, zdali posvěcením chléb a víno substantialiter (podstatně) v Tělo a Krev Páně se promění, nebo zdali jest tady toliko figura (obraz) podstatného (substantiálního) Těla. Ono mínila většina a dokazovala z řeckých a latinských Otců. Třetího dne připojila se k ní menšina, a Berengar uznal, že po dlouhé časy bloudil, a učinil nové vyznání víry, „že chléb a víno, které na oltář se kladou, modlitbou a slovy našeho Vykupitele podstatně (substantialiter) se proměnují v pravé, vlastní a oživující Tělo a Krev Pána našeho Ježíše Krista, a že po konsekraci jest pravé Tělo Kristovo, které se z Panny narodilo a pro spásu světa na kříži viselo, a pravá Krev Kristova, kteráž z jeho boku tekla, netoliko jako znamením a silou svátosti, ale ve vlastní přirozenosti a pravdě podstaty (non tantum per signum et virtutem sacramenti sed in proprietate naturae et veritate substantiae).“ Potom zakázal papež Berengarovi mluviti s někým o Svátosti Oltářní, krom aby, které svedl, opět obrátil[2]). Papež byl mu tak milostiv, že na cestu dal jemu s sebou list, v němž každému hrozil klatbou, kdo by mu ubližoval, nebo bludařem jej nazýval[3]).

Ale sotva byl starý bludař z Říma pryč, naříkal[4]) na Řehoře VII., že jemu onu formuli vnutil, který prý přece v srdci s ním se srovnává; bědoval, že Bůh jemu stálosť odepřel a on z bázně před klatbou a zuřivostí lidu od svého přesvědčení odstoupil; a překroutil onu jasnou formuli, vykládaje substantialiter (podstatně) ne jak náleží, secundum substantiam (dle podstaty), ale proti všem mluvnickým pravidlům salva substantia (jako by podstata zůstala zachovanou), tak že i po

---

[1]) Mansi XX. 516; Hefele V. 115.

[2]) Mansi XX. 523; Hard. VI. P. I. 1583; Hefele V. 118; symbolum ap. Denzinger: Enchiridion p. 133.

[3]) Mansi XX. 621. Hefele V. 119.

[4]) Mansi XIX. 762; Hefele V. 119.

posvěcení zůstane chléb a víno. Ještě jednou musil prý r. 1079. nebo 1080. se postaviti před synodu bordeauxskou, aby ze své víry odpovídal[1]). Od té doby dotkla se ho milosť Boží. Odebral se na ostrov sv. Kosmy u Toursu do samoty, kde r. 1088. umřel tiše a kajicně, jak vrstevníci a podání praví, maje věku svého skoro 90 let. Synoda piacenzská zatratila r. 1095. opět blud Berengarův, a stanovila proti němu, že chléb a víno, byvše na oltáři posvěceny, nejsou toliko obrazně, ale v pravdě a podstatně v Tělo a Krev Páně proměněny[2]).

Učení Berengarovo vyšetřovali četní učenci, však ve výsledcích svého bádání rozcházejí se, poněvadž Berengar za rozličných časů rozličně se vyjadřoval, a někdy úmyslně temně. Berengar zavrhoval přepodstatnění čili proměnění chléba a vína v Tělo a Krev Páně, a učil, že Svátosť Oltářní skládá se ze dvou věcí: z viditelné svátosti a pak z věci (res) svátosti. Touto věcí (res) jest Tělo Kristovo, které v skutečnosti sedí na pravici Boží, a zde toliko způsobem duchovním se přijímá. I po konsekraci zůstane chléb a víno chlebem a vínem, však přece proměnují se v něco jiného, totiž nabývají nadpřirozené síly a zvláštního ušlechtění a povznešení, tak jako křestní voda nabývá síly k znovuzrození. Ústy přijímá se chléb, srdcem však síla Těla Kristova, pročež jenom hodní přijímají věc (res) svátosti, nikoli však bezbožní. Z toho potom jemu plynulo, že obět mše sv. není pravou smírnou obětí, než jenom upamatováním na obět Kristovu, a představuje toliko jeho obětování na kříži.

Všichni stoupenci Berengarovi popírali přepodstatnění, sami však rozcházeli se; jedni pravili, že Svátosť Oltářní jest jenom obrazem Těla Kristova, jiní zase, že Kristus jest v chlebě a víně přítomen (impanatio, vchlebení); jiní konečně, že Ježíš Kristus jest skutečně ve Svátosti Oltářní přítomen, ale toliko pro zbožné, bezbožným promění se Svátosť Oltářní zase v chléb a víno. Ostatně nezaložili jako Pelagiáné žádné sekty, toliko školu, která s nimi vymřela.

---

[1]) Hefele V. 142.

[2]) c. 4. Hefele V. 194

II. Východní rozkol [1]).

§. 259. *Příčiny rozkolu; jeho vznik Fotiem patriarchou až do sesazení tohoto VIII. všeobecným sněmem.*

První příčiny rozkolu mezi církví východní a západní sahají hluboko do křesťanské starobylosti. Již v dobách mučenníků vidíme rozkolnického ducha v neuctivém listu biskupa caesarejského Firmiliana proti papeži Štěpánovi. Tyto příčiny hromadily se a vyvíjely od časů Konstantina Velikého ve velikých rozměrech, a byly tyto: Císař Konstantin V. přeložil sídlo svoje z Říma do Byzantia, které nazval Novým Římem, a zasvětil je 11. května r. 330. Prvním jeho biskupem stal se toho času Metrofanes, který byl suffraganem metropolity heraklejského. Však stolec byzantský čili Kt. stal se pro svůj vliv na císařský dvůr a skrze něj na církevní věci žádoucím všem biskupům, pachtějícím se po cti a slávě. Jednoduchý biskup Kt., suffragan heraklejský, platil v životě více nežli velicí metropolité; pročež Eusebius, arcibiskup nikomedský, dal se přeložiti do Kt., a neponížil. Co sobě biskup Kt. příznivými okolnostmi přivlastnil, potvrdil mu všeobecný církevní sněm konstantinopolský I. (381), stanově, že má míti druhé místo mezi patriarchy hned po římském a před alexandrinským, a dávaje mu Thracii za patriarchální území [2]). Dalšími pře-

[1]) Photii, patriarchae Ct., opera omnia ed. Migne ser. gr. T. 101—104; ap. Mansi XVI—XVII. — Vita s. Ignatii sepsána od Nicety Davida. ap. Mansi XVI. 209. — Leo Allatius (okolo r. 1640.): De eccl. occident. et orient. perpetua consens. Col. 1648; srv. o jeho netištěných posud dílech, Laemmer: De Leonis Allat. codicibus. Fribnrg. 1864. — Maimbourg S. J.: Hist du schisme des Grecs. Paris. 1677; po německu ed. Meuser. Aachen. 1841; druhé vydání sahající až do nejnovějšího času 1853. — Swalve: De dissidio Ecclesiae christ. in graec. et lat. Photio auct. maturato. Lugd. Bat. 1830. — Jager: Histoire de Photius. Paris. 1845; 2. éd. 1854. — L. Tosti: Storia dell' origine dello scisma gréco. Firenze. 1856. — Lämmer: Papst Nikolaus I. und die byzant. Staatskirche seiner Zeit. Berl. 1854. — Schmitt: Harmonie der morgenl. und abendl. Kirche. Ein Entwurf zur Vereinigg beider Kirchen. Würzb. 2. Aufl. 1863. — Pichler: Geschichte der kirchl. Trennung zwischen dem Orient u. Occident. Münch. 1861. — Hergenröther: Photius, Pt. von Konstantinopel. Sein Leben, seine Schriften und das griechische Schisma. Regensb. 1867. 3 Bde. — Hefele C. G. IV. 218.

[2]) Srv Díl I. 436.

chmaty přivlastňoval si nový patriarcha práva patriarchální v exarchátu maloasijském a pontském, a sněm chalcedonský (451) podřídil mu tyto exarcháty can. 28 [1]. Za časův obrazoborských odtrhl císař Lev Isaurský r. 732. oboji Illyrii, Jižní Italii a Sicilii od patriarchátu římského, a připojil ke konstantinopolskému [2], tak že tento byl ze všech největší. Ve své hrdosti postoupili patriarchové Kt. tak daleko, že si dali název čili titul: „oekumenického čili všeobecného patriarchy [3].“ Za takovéhoto smýšlení patriarchů Kt., kteřiž vydatnou podporu v tomto směru u císařského dvora nalézali, bylo lze předvídati, že jednou papeži na dobro poslušenství odeprou, jako to mnozí z nich, jsouce v bludy zapleteni, na čas učinili. Od prvního biskupa Metrofana až do sv. Methodia sedělo na tomto stolci 58 biskupů, z nichž mnozí stkvějí se mezi svatými; však 21 bylo z nich za bludaře a bludu příznivce prohlášeno a klatbou stíženo; skoro tolik bylo jich dílem od bludařských, dílem od pravověrných císařů sesazeno.

K snahám patriarchů po samostatnosti přistoupila různosť národního charakteru římského a řeckého, sahající hluboko v doby pohanské. Římská vážnosť (gravitas) a houževnatosť (tenacitas) čili abychom novověkého výrazu užili, konservativní smýšlení Římanů bylo v odporu s řeckou lehkomyslností a pohyblivostí a s řeckým novotářstvím. V Římě vládl duch praktický, na život obrácený; u Řeků převládala bádavosť, zabíhající až v malichernosti a ničemnosti. Pro svou vzdělanosť pokládal Řek Římana za barbara, a neměl jeho latinskou literaturu za nic. Tyto protivy zůstaly též v době křesťanské mezi Řeky a Latiníky. Řeč latinská, jsouc ouřední řečí říše i na Východě, vymírala tam znenáhla, jmenovitě císař Heraklius (610—641) přál řečtině, a uváděl ji znenáhla za řeč úřední. Řečtina vymřela mnohem dříve na Západě mezi Latiníky.

K tomu přistoupila různosť obřadu při službách Božích a jiných církevních obyčejů, která do dob apoštolských sahá. Vůbec všechno až na podstatné základy článků víry a církevní ústavy vyvinulo se rozličně na Východě a Západě: kázeň, zákonodárství a bohosloví. Kázeň duchovních, mnichů a laiků měla na Východě svůj vlastní ráz, jakož i ascese byla na mnoze jinou; kroj, vousy a způsob života různily východního

---

[1] l. c. 518 sq.

[2] Srv. §. 211.

[3] Díl I. 708.

kněze od západního; posty byly rozličné, slavnosti a církevní kalendáře jiné. V zákonodárství církevním vedl si ve východní říši císař jako hlava církve, vedle něhož patriarcha byl takořka toliko dvorním jeho kaplanem, a potlačoval všechno volné hnutí. Byzantský caesareopapismus stal se pověstným. Církevně smýšlející mužové viděli jedinou spásu východní církve toliko v úzkém připojení se k hlavě církve, ku papeži, k veliké nelibosti patriarchův a císařů. Jak malomocným byl patriarcha vzhledem na císařský dvůr, tak zase velikým despotou byl k biskupům, které v otrocké podřízenosti držel. Theologie východní a západní braly se každá svou cestou, a zůstaly si neznámými v celku. Latiníci znali řecké Otce z jednotlivých textův uvedených ve spisech latinských; podobným způsobem znali Řekové latinské Otce.

Velikým činitelem při neblahém rozkolu byla stránka politická, která církevní převážila. Konstantinopol nemohla papežům toho zapomenouti, že obnovili západní římské císařství, založili církevní stát, a stali se samostatnými, na Východu nikterak nezávislými panovníky. Čím slavnější a mohutnější stávalo se západní císařství, čím více na základě latinské církve rozkvétaly říše na Západě, a čím více úžily se meze východního císařství proti mohamedánům: tím více rostla a rozmáhala se řevnivost, nechuť a nenávisť proti Latiníkům a papeži.

Na stranách obou bylo dosti hořlavé látky, až konečně tyto rozdíly, které posud láska s velikou těžkostí vyrovnávala, dostaly dogmatický základ, a pak vedly k rozkolu na dobro [1]. Veškeren posavadní odpor Řeků proti Latiníkům a papeži soustředil v sobě Fotius, dal mu dogmatický podklad, a učinil rozkol. Věc sběhla se následovně.

Po smrti patriarchy Methodia byl vlivem císařovny Theodory jednomyslně za patriarchu zvolen mnich Ignatius (4. července 846 [2]), syn svrženého císaře Michala I., který dříve sloul Niketas, byl do kláštera strčen a vykleštěn. Nový patriarcha konal své biskupské povinnosti se vzornou horlivostí [3]; však brzo povstala proti němu církevní strana, v jejíž čelo se

---

[1] Srv. Hergenröther: Photius I. 295—312.

[2] Nicetae Vita s. Ignatii ap. Mansi XVI. 221; Theoph. Continuat. IV. 30. p. 193 ed. Bon.; Hergenröther l. c. 355.

[3] Nicetas l. c. 224. srv. 221.

postavil Řehoř Asbestas, arcibiskup syrakusský. Proti císařovně Theodoře utvořilo se spiknutí, které řídil její bratr Bardas, chtěje ji z poručenství nad nedospělým císařem Michalem III. odstraniti a sebe sama na její místo postaviti. Ignatius sesadil Řehoře Asbestu na své synodě r. 854.[1]), který však prohlásil jeho výrok za nespravedlivý[2]), a odvolal se na základě sardických kanonů ku papeži[3]). Papežové Lev IV. (847—855) a jeho nástupce Benedikt III. nepotvrdili výroku Ignatiova, žádajíce na něm předložení veškerých akt, aby obě strany slyšeli[4]). Benedikt III. prohlásil Řehoře Asbestu za suspendovaného[5]), však on nedbal své suspense, a konal církevní úkony dále. Ke konci r. 856. podařilo se Bardovi odstraniti Theodoru od vlády a dvora, na jejímž místě teď sám vládl[6]). Teď nastaly zlé časy patriarchovi Ignatiovi. Bardas dával veliké pohoršení tělesným obcováním s manželkou svého zemřelého syna, a nedbal napomínání patriarchy, pročež mu tento o slavnosti Zjevení Páně odepřel sv. přijímání nevšímaje si ani jeho ani císařových hrozeb. Pomsta následovala brzo. Po několika měsících poradil Bardas císaři, aby matku a sestry do kláštera strčil, a tak je své vládě na vždycky neškodnými učinil. Patriarcha Ignatius odepřel všechno spolupůsobení, jmenovitě žehnání závoje. Bardas obžaloval za to patriarchu u císaře z velezrady, jakoby pomýšlel jí dáti manžela, který by se stal potom císařem. Matka s dcerami byly i bez patriarchy do kláštera strčeny, a statný patriarcha byl o několik neděl později pod záminkou, že jest účastníkem velezrady usurpatora Gebeona, který proti císaři povstal, poslán do vyhnanství na ostrov Terebintus[7]) 23. listopadu 857[8]).

---

[1]) Mansi XVI. 1029. Styliani Ep. Mansi XVI. 428; Ep. 9. Nicolai I. P. ap. Mansi XV. 228. 225; Baron. ad ann. 854. n. 9.; Hergenröther Photius I. 360.

[2]) Nicolai I. P. Ep. 9. Mansi XV. 225.

[3]) Styliani Ep. l. c.; Nicolai I Ep. 11. Mansi XV. 263.

[4]) Nicolai I. Ep. 9. Mansi XV. 228.

[5]) Srv. Hefele IV. 222. 223. Hergenröther l. c. 361.

[6]) Srv. Hergenröther l. c. 337—351.

[7]) Nicetas l. c. 224; Theoph. Continuat. IV. 30 p. 190; Anastas. in Praef. in acta VIII. oecum. synd. ap. Mansi XVI. 3. — Baron. ad ann. 858. n. 56. 57; Hefele IV. 219; Hergenröther l. c. 368.

[8]) Srv. Hergenröther l. c. 372.

Aby pád Ignatiův byl dokonalým a nezvratným, vyhlídli si císař a Bardas za patriarchu Fotia, laika, protospatharia (velitele císařské stráže), císařského tajného písaře, muže přeučeného a přectižádostivého, který z bohaté vznešené rodiny pocházel a s domem císařským spřibuzněn nebo sešvakřen byl [1]). Však Fotius jako dobrý kanonista věda, že stolec patriarchální není uprázdněn, stavěl se, jakoby toliko násilí nutilo jej na stolec vstoupiti. Nejprve postaral se o to, aby biskupové a úřadníci byli k Ignatiovi vysláni, a přiměli jej ku poděkování se. Ačkoli toho Ignatius neučinil, přijal Fotius 20. prosince 857 tonsuru, potom ostatní svěcení, a o hodu Božím vánočním 25. prosince dal se posvětiti za biskupa, byv den před tím formálně zvolen za patriarchu. Veškerá svěcení předsevzal Řehoř Asbestas, suspendovaný arcibiskup syrakusský, dobrý přítel Fotiův. Ale ne všichni biskupové hlasovali pro Fotia, a nechtěli ho uznati, však při vrtkavosti a nespolehlivosti, jakou se řečtí biskupové vyznamenávali, opouštěli jeden po druhém Ignatia, až na pět, ke kterým náleželi též Metrofanes, arcibiskup smyrnenský, a Stylian, arcibiskup neocaesarejský. Konečně uznali i oni Fotia pod výminkou, když je písemně ujistí o svém církevním obcování s Ignatiem. Fotius vyjádřil se písemně, že Ignatia uznává za nevinného, bude jej ctíti jako otce a ve všem jeho radou se říditi, a byl potom všeobecně uznán. Však po dvou měsících dal lstí tuto listinu Ignatianům odníti, a nechtěl Ignatia a jeho věrné biskupy za biskupy uznávati. Metrofanes se svými přátely sešli se na synodu do chrámu sv. Ireny, sesadili Fotia a vyobcovali z církve. Fotius shromáždil, srozuměv se s Bardou, své stoupence v chrámu apoštolův, a dal Ignatia sesaditi a z církve vyobcovati [2]). S Ignatiem nakládali zle, aby na něm poděkování vynutili; jako zločinec byl odveden do Mityleny, a jeho stoupenci, mezi nimiž i Metrofanes, byli do žáláře uvrženi [3]).

Především šlo Fotiovi o uznání v Římě, kterým po tom veškeren odpor v patriarchátu proti němu pominouti musil. On a císař vypravili slavné poselství, čtyři biskupy a spathara

[1]) Srv. Hefele IV. 219; Hergenröther l. c. 315—337.

[2]) Metrophan. ep. Mansi XVI. 415; Hard. V. 1111; Nicetas ap. Mansi XVI. 233; Stylian. ap. Mansi XVI. 428; Anastas. in Praef. Mansi XVI. 3; Baron. ad ann. 859. n. 64. Hergenröther l. c. 380 sq.; Hefele IV. 224 sq.

[3]) Nicetas l. c. 233. Stylian l. c. p. 428; Baron ad ann. 858 n. 60. 61.

Arsabera, který byl sešvakřen s císařským domem a Fotiem, s listy a vzácnými dary do Říma. Fotius vypisoval papeži, že jednomyslnou volbou císaře, biskupův a duchovenstva proti své vůli, takořka násilím, na patriarchální stolec byl posazen, když se jeho předchůdce s něho poděkoval; svatou hrůzou jest prý naplněn, když na vznešenosť a těžské povinnosti biskupského úřadu pomýšlí; papež ať přiložené vyznání víry přijme, a jest pamětliv naň ve svých modlitbách [1]). Císař vylíčil papeži věc tak, jakoby Ignatius ze zlého svědomí svůj stolec byl opustil, a potom synodou byl sesazen, ostatně náležité cti požíval, po čemž na jeho místo byl zvolen Fotius; poněvadž opět obrazoborci v říši se objevují, nechť papež pošle legáty, aby tyto poslední zbytky byly vykořeněny [2]). Lstiví Byzantinci doufali, že papež rád do věcí konstantinopolských zasáhne, aby svůj primát osvědčil, a legáty pošle, kteříž, obcujíce církevně s Fotiem, uznají tím řádnosť jeho patriarchátu, a protivníky na vždycky k mlčení přivedou.

Však papež Mikuláš I. nedal se oklamati, snad došly ho jakési třeba posud nezaručené zprávy z Kt. o tamějších poměrech. Svolav r. 860. římskou synodu, podal jí přinešené listy, a poslal s jejím schválením dva biskupy, Rodoalda z Porta a Zachariáše z Anagne co legáty a latere [3]) do Konstantinopole, přikázav jim, aby věc Ignatiovu důkladně vyšetřili a věrnou zprávu Apoštolské Stolici podali, která potom konečný výrok učiní, a s Fotiem jenom jako s laikem obcovali. Zároveň dal jim s sebou dva listy z 25. září 860 k císaři a Fotiovi. V listu k císaři kárá papež nespravedlivé počínání proti patriarchovi a povýšení laika na biskupský stolec proti kanonům sardickým a dekretům papežským, ospravedlňuje poctu obrazův, a žádá za navrácení zabavených statků v Kalabrii a Sicilii za časův obrazoborských, a za obnovení své patriarchální pravomocnosti nad Kalabrií, Sicilií a obojí Illyrií [4]). V listu k Fotiovi chválí sice jeho pravověrnosť, nelibě však nese po-

---

[1]) Ep Photii 1. řecky ap. Migne ser. graec. 102, 585; latinsky ap. Baron. ad ann. 859. n. 71; německy Hergenröther l. c. 407.

[2]) Srv. Nicolai I. Epp. 2. 1. 10. Nicetas ap. Mansi XV. 235. Hefele IV. 226; Hergenröther l. c. 407.

[3]) Výraz „legatus a latere" přichází zde poprvé.

[4]) Nicolai I. Ep. 2. ap. Mansi XV. 162. a XVI. 59; Hard. V. 121. a 802; Baron. ad ann. 860. n. 3. Hefele IV. 229; Hergenröther I. 415.

rušení kanonů při jeho posvěcení, a odkládá své uznání, až lépe bude zpraven [1]).

Když oba legáté do Kt. přišli, nemohli tam s nikým svobodně obcovati, který by je o průběhu věci zpravil. Byli dary a hrozbami tak zpracováni, že po třech měsících na svou povinnosť zapomněli [2]). Teď slavil Fotius s 518 biskupy v květnu 861 synodu, kteréž byli též císař, Bardas, dvorští hodnostáři a množství lidu přítomni. Ignatius musil se po rozkazu císařově do synody toliko v rouše mnišském dostaviti, a byl od ní se schválením papežských legátů bez ohledu na zadané odvolání ku papeži na základě vypovědí 72 svědků pocházejících dílem z nejnižší třídy a na mnoze penězi a jiným způsobem porušených, že prý bez předcházející volby církve se zmocnil, dle apoštolského kanonu 31 (alias 29) sesazen. Jenom ještě chybělo, aby Ignatius výrok synody podepsal, a takto své podrobení vyslovil. Dvě neděle trápili jej všelijakými mukami, chtějíce jej k tomu přiměti. Konečně uchopil jeden strážník ruku Ignatiovu, učinil jí křížek místo podpisu, a Fotius připojil slova: „Já nehodný Ignatius vyznávám, že jsem bez předcházející volby stal se biskupem, a vedl sobě ne svatě ale násilnicky". Potom byl z vězení propuštěn, a bydlil v pokoji v domě, který po matce zdědil. Ale ještě jednou chtěli jej před synodu postaviti, aby s ambonu své odsouzení přečetl, a potom oči mu vypíchati. Zvěděv tyto úmysly, prchl Ignatius o svátcích svatodušních 25. května, a bloudil po ostrovích, klášteřích a pustinách jsa přestrojen a císařskými pochopy pronásledován, až konečně pro dlouhotrvající zemětřenί v srpnu 861, které lid za trest Boží pro útrapy Ignatiovi naň seslaný pokládal, dostal dovolení k návratu, a žil pak pokojně ve svém klášteře [3]).

Pokud šlo synodě o sesazení Ignatiovo, chovali císař a papežští legáté list papežův v tajnosti; teprva v druhém oddělení synody, když se rokovalo o zbytcích obrazoborství, byl papežský list k císaři čten, však ne v původním znění. Vynechali všechno, co se vztahovalo na nespravedlivé sesazení Igna-

---

[1]) Nicol. I. Ep. 3. Mansi XV. 168. XVI. 78. Baron. ad ann. 860. n. 2. Hefele IV. 230. Hergenröther I. 417.

[2]) Nicol. I. Epp. 6 a 10. Nicetas in Vita Ignat. Mansi XVI. 246. Hard. V. 971.

[3]) Nicetas ap. Mansi XVI. 238—246; Hard. V. 966—971; Baron. ad ann. 861. n. 1—26. Hefele IV. 230. Hergenröther I. 419.

tiovo a nekanonické povýšení Fotiovo, a co se byzantské pýše nelíbilo; jmenovitě změnili místo v listu Mikulášově, kde praví, že dle Otcův a církevního obyčeje žádný konečný výrok v nijaké při bez souhlasu papežova učiněn býti nemůže, v ten smysl, že každá církevní věc má býti skončena se souhlasem Apoštolské Stolice a církve Kt. [1]). Potom vydalo toto druhé oddělení 17 kanonů, z nichž některé vyhovují přání papežově, jiné podávají novou zbraň proti stoupencům Ignatiovým, konečně jiné (prvních šest) mluví o mnišství [2]).

Papežští legáté, navrátivše se do Říma, oznámili papeži jednoduše, že v Kt. bylo sesazení Ignatiovo vyrčeno, a Fotius všeobecně jest uznán. O svém zrádném chování mlčeli opatrně. O dva dni později přišel císařský tajný písař Lev co vyslanec císařův, přinesl listy od Fotia a císaře a akta synody Kt., a sice obou oddělení [3]). List císařův se ztratil, jest však znám z odpovědi papežovy; list Fotiův jest mistrovské dílo byzantské schytratralosti a ouskočnosti [4]). Papež obdržev tyto listy svolal své duchovenstvo na synodu, které též císařský posel byl přítomen, a oznámil tam slavně, že legáté jeho neměli práva souditi Ignatia, a on že jeho sesazení a Fotiova povýšení neuznává. Podobně vyslovil se papež v listech k císaři [5]) a Fotiovi z dne 18. a 19. března 862, které po císařském vyslanci Lvovi [6]) do Kt. poslal, a oznámil okružníkem od téhož 18. března 862 všem věřícím, jmenovitě patriarchům: alexandrinskému, antiochenskému a jerusalémskému, co se posud zběhlo v Kt., jakož i že posud Ignatia za řádného patriarchu uznává, a Fotia zavrhuje, a přikázal jim totéž činiti [7]).

Však papež byl brzo přátely Ignatiovými, jmenovitě mnichem Theognostem, jeho zástupcem v odvolání se k Apoštolské

---

[1]) Srv. Nicol. Ep. 9. ap. Mansi XV. 220. Hergenröther I. 428.

[2]) Mansi XVI. 535; Hard. V. 1197; Hefele IV. 233; Hergenröther I. 430.

[3]) Srv. Nicol. Ep. 10. Mansi XV. 243; Hard. V. 199. Hefele IV. 234. Hergenröther I. 509.

[4]) Photii Ep. 2. ap. Migne 102, 593; latinsky Baron. ad ann. 861. n. 39; německy Hergenröther I. 439.

[5]) Nicol. Ep. 5. Mansi XV. 170. XVI. 64; Hard. V. 129. a 807; Hefele IV. 237; Hergenröther I. 516.

[6]) Nicol. Ep. 6. Mansi XV. 174. XVI. 68; Hard. V. 132. a 811; Baron. ad ann. 862. n. 10; Hergenröther I. 511; Hefele IV. 238.

[7]) Nicol. Ep. 4. Ad omnes fideles Mansi XV. 168. Hard. V. 127; Baron. ad ann. 862. n. 20: Hergenröther I. 510. Hefele IV. 238.

Stolici, a jinými, které Fotius vypudil, o chování svých legátů zpraven. Svolal snad na počátku r. 863. velikou synodu do chrámu sv. Petra v Římě, kterou pro velikou zimu do Lateranu přeložil, a postavil před ni biskupa Zachariáše z Anagne, bývalého svého legáta v Konstantinopoli. Dokázalo se mu, že rozkazů daných nezachoval, ano přímo proti nim sesazení Ignatiovo a ustanovení Fotiovo potvrdil; začež byl sesazen a z církve vyobcován. Výrok nad druhým legátem Rodoaldem, který byl do Lotarink poslán, odložen k budoucí synodě (však navrátiv se a maje počet ze svého chování v Kt. klásti, uprchl). Potom po přečtení protokolu synody konstantinopolské z r. 861. a byzantských listů sesadila synoda Fotia pro jeho zločiny, a vyřkla nad ním klatbu pro případ, že by se protivil a sv. Ignatiovi ustoupiti nechtěl; sesadila Řehoře Asbestu, a zbavila vší naděje na opětné dosazení a vyřkla nad ním klatbu pro případ, že by církevní úkony dále vykonával; sesadila všechny duchovní, které Fotius posvětil, s jejich úřadů; dále dosadila Ignatia v jeho hodnosť, a ustanovila, že všichni skrze Ignatia do vyhnanství poslaní biskupové nazpět mají býti povoláni [1]). Když tato usnesení do Konstantinopole přišla, poslal císař papeži list [2]) plný urážek, k němuž papež r. 865. důstojně odpověděl háje svého primátu a svoluje k opětnému prohlédnutí celé při, k němuž Ignatius a Fotius, buď osobně nebo skrze plnomocníky, dostaviti se měli [3]). Však i tento list papežův byl marným. Tu učinil Mikuláš I. r. 866. nový pokus, a poslal tři legáty, biskupa Donata z Ostie, kněze Lva a jahna Marina s osmi listy z téhož data z dne 13. listop. 866 k císaři [4]), biskupům patriarchátu Kt. [5]), Fotiovi [6]), Bardovi [7]), Ignatiovi [8]), císařovně — matce Theodoře [9]), císařovně Eudokii [10])

---

[1]) Nicolai Ep. 7. Mansi XV. 178; Hard. V. 136; Baron. ad ann. 863. n. 3. sqq. Hefele IV. 257; Hergenröther I. 519.

[2]) Ztratil se, však jest znám z následující odpovědi papežovy.

[3]) Nicol. Ep. 8. Mansi XV. 187; Hard. V. 144; Baron. ad ann. 865. n. 79; Hefele IV. 320; Hergenröther I. 555.

[4]) N.col. Ep. 9. Mansi XV. 216; Hard. V. 173; Baron. ad ann. 866. n. 8. Hefele IV. 325; Hergenröther I. 618.

[5]) Nicol. Ep. 10.

[6]) Nicol. Ep. 11.

[7]) Nicol. Ep. 12.

[8]) Nicol. Ep. 13.

[9]) Nicol. Ep. 14.

[10]) Nicol. Ep. 15.

a k senátorům [1]), v nichž o to pracoval, aby v Konstantinopoli právu průchod zjednal.

Mezi tím požíval Ignatius pokoje ve svém klášteře, a lid zůstal jemu láskou nakloněn, jak císař ve své opilosti sám vyznával, říkávaje: „Mým patriarchou jest Theofil, Bardovým Fotius, pravověrných Ignatius" [2]). Císař dával totiž při svých pitkách a hostinách strojiti parodie na církevní život, ano i na sv. přijímání, při čemž jeho protospathar a dvorní šašek Theofil Gryllus dělal patriarchu. Fotius býval očitým svědkem tohoto rouhání, však mlčel k tomu, poněvadž dvorní ochrana byla mu nezbytnou. Proto četní opovrhovali jím, a jiní věřili bajce, že u jednoho židovského učence zapřel kříž [3]). Mocného jeho ochrance Bardu, kterého císař učinil caesarem, zasáhl trest Boží. Nenadále, když císař chtěl o velikonocích r. 866. podniknouti výpravu proti Kretě, kázal Bardu uchopiti, a pro podezření z nevěry odpraviti (20. dubna 866). Však smrť Bardova, která ještě známa nebyla, když papež list k němu psal, nezměnila nic na stavu věcí v Konstantinopoli. Fotius neměl srdce pro svého bývalého příznivce, zápasil s jinými v hanách na mrtvého a ve chválách na jeho soka a vraha Basilia Macedonaňa, vrchního císařského komorníka, rodem Slovana. Když tohoto Basilia císař učinil spolucísařem, korunoval jej Fotius slavně o svátcích svatodušních 866 [4]).

Napnutosť mezi Římem a Konstantinopolí dosáhla svého vrchu, když Bulhaři odtrhli se od Kt. a obrátili se do Říma, žádajíce odtud věrozvěstův a poučení, a chtějíce takto náležeti ku patriarchátu římskému.

Papež poslal tam biskupy Pavla z Populonie a Formosa z Porta, kteří tak blahodárně působili, že král Boris všechny jiné věrozvěsty z říše vypudil, sebe a své Bulhary za sluhy církve římské prohlásil, a druhé poselství do Říma poslal, aby papež Formosa za arcibiskupa jemu ustanovil, a jiné ještě věrozvěsty poslal. Úspěchy římské missie dráždily Fotia nesmírně; jmenovitě byl náramně popuzen, že biřmování, uděleno

---

[1]) Nicol. Ep. 16. Všechny tyto listy jsou ll. cc. sub sequentibus paginis.

[2]) Nicetas ap. Mansi XV. 248.

[3]) Srv. Baron. ad ann. 862. n. 1. 2. Hefele IV. 320; Hergenröther I. 473 sq.

[4]) Baron. ad ann. 867. n. 83 sqq; Hergenröther I. 580; Hefele IV. 328. 338.

od jeho kněží, pokládali latinští biskupové v Bulharsku za neplatné, a biřmovali takové osoby znova [1]). Za těchto okolností, maje dvůr císařský za sebou, uznal Fotius dobu vhodnou, aby posavadní škrabošku zdvořilosti k Římu odhodil, na svém největším nepříteli papeži se pomstil, Řím pokořil, svou věc věcí veškerého křesťanstva, alespoň východního učinil, a tak je od Říma odtrhl. K tomu měla mu býti nápomocnou veliká synoda. K tomu účelu poslal okružný list k východním patriarchům plný náruživých pomluv a osočování Říma a latinské církve. Nepřítel lidského pokolení, praví tam, není spokojen s posavadním zlem, které tolika bludy, začínaje Šimonem Čarodějníkem, způsobil. Když byly přemoženy, doufalo se v stálý pokoj, jmenovitě když i Armenové do církve se navrátili, a Bulhaři stali se křesťany. Však sotva Bulhaři víru křesťanskou dvě léta vyznávali, vrhli se bezbožní mužové, mužové temnosti, totiž Západu, jako divoká zvěř na tento národ, aby nově založenou vinici Páně křivým učením a špatnými mravy zpustošili: 1. „Navodili Bulhary, aby se v sobotu postili; a tu nejmenší prohřešení proti podání vede záhy k opovrhování veškerým učením“. 2. „Odtrhli první týden čtyřicetidenního postu od ostatního postu, a dovolují v něm píti mléko, požívati sýra a jiných podobných věcí“. 3. „Způsobili, že kněží v řádném manželství žijící jsou v opovržení, kdežto sami v nečistotě žijí, a rozsívají tak símě manichaejské“. 4. „Nestyděli se znova biřmovati ty, kteří křižmem od kněží biřmováni byli, prohlašujíce toto biřmování za neplatné“. 5. „Ano až k vrcholu všech zločinů přistoupili, porušivše přesvaté, všemi všeobecnými synodami potvrzené symbolum křivými výklady a přídavky a učíce novému učení, že Duch sv. netoliko z Otce ale i ze Syna vychází“. Tím jsou dva základy čili principy v nejsvětější Trojici uvedeny. Takovou bezbožnosť onino mužové temnosti mezi Bulhary rozšiřovali. On prý tyto vrahy synodálním výrokem zavrhl, použiv starých kanonů. Však nechť i oni podle starého obyčeje pošlou posly s plnou mocí, kteří by pomohli koukol vymýtiti. Jest naděje, že budou zase Bulhaři pravdě získáni, když i ukrutní Rusové věřícími se stali. Též z Italie došly prý ho žaloby proti Mikulášovi, které za pomoc proti jeho ty-

---

[1]) Tito řečtí kněží užívali křižma svěceného od Fotia; neboť v patriarchátu Kt. světil jenom patriarcha křižmo. Kdyby latiníci byli uznali křižmo Fotiovo, byli by musili také jej uznávati za patriarchu.

ranství prosí, o kterémž již mnichové z Italie uprchlí Basilius, Zosimus a Metrofanes vypravovali. Konečně nechť uznají VII. všeobecnou synodu, což posud prý neučinili [1]).

Mezi tím, co se Fotius se svým záměrem obíral, přišli papežští legáté pro Konstantinopol určení, biskup Donatus, kněz Lev a jahen Marinus přes Bulharsko, doprovázeni jsouce posly knížete bulharského Borisa, k mezím říše řecké, kterých však překročiti nesměli, leč by podepsali vyznání víry jim předložené, a tak všechny obžaloby Fotiovy proti Latiníkům uznali a s Fotiem v církevní obcování vešli. Poněvadž to legáté učiniti nechtěli, vrátili se ke knížeti bulharskému, jemuž císař Michal poslal list [2]) patrně od Fotia složený, aby jej od společnosti s Latiníky odvrátil. List císařův obsahoval tytéž výčitky proti Latiníkům, k nimž byly připojeny tři nové: 1. že Latiníci o slavnosti velikonoční po způsobu židů spolu s Tělem Páně beránka na oltář kladou, žehnají a obětují proti zákazu apoštolských kanonů (can. 3.); že jejich duchovní vousy střihají; 3. že posvěcují jahny za biskupy, neudělivše napřed jim kněžského svěcení. Konečně učinil císař útok na primát biskupa římského tvrdě, že přeložením císařského sídla z Říma do Konstantinopole též církevní primát tam přenesen jest. Bulhaři měli míti nedůvěru v učení Latiníkův a celý Východ měl k boji proti Západu bludařskému povstati. V letě r. 867. odbýval Fotius synodu v přítomnosti obou císařův Michala a Basilia, kteréž úskokem a podvodem té největší vážnosti dodati chtěl. Tři najatí mnichové zastupovali východní patriarchy. Proti Mikuláši I. povstali falešní žalobníci, viníce jej z rozličných zločinův a žádajíce na synodě pomoci. Fotius dělal jakoby proti nepřítomnému žalob přijmouti nemohl, však byl konečně důvody biskupů přesvědčen, že žalobu přijmouti a vyšetřovati může. Konec všeho bylo sesazení papeže Mikuláše I., a hrozba vyobcováním z církve všem, kdo by s ním církevně obcovali. Dle Anastasia podepsalo 21 biskupův, ostatní se zdráhali; však Fotius prý sehnal 1000 podpisův, dada leckoho podepsati. Aby

---

[1]) Photii Ep. 2. ed. Montac. p. 47. ap. Migne T. 101. ep. 13; Baron. ad ann. 863. n. 41; Hergenröthor I. 642; Hefele IV. 339.

[2]) Tento list císařův se ztratil; však obsah jeho jest znám z odpovědi papeže Ep. 70. (Mansi XV. 157. 355; Hard. V. 307; Baron. ad ann. 867. n. 5. 46; Hefele IV. 348. Hergenröther I. 655); neboť Bulhaři dali jeho opis oněm třem legátům, když se do Říma vraceli.

synodální výrok proti papeži mohl býti proveden, musil císař Ludvík II. proto býti získán. Proti posavadnímu obyčeji dal Fotius jemu a jeho manželce Engelberce v synodě provolati akklamace jako východnímu císaři, a poslal mu po Zachariášovi, kterého za arcibiskupa chalcedonského povýšil, a Theodorovi, jehož z Karie na stolec laodicejský přeložil, synodalní akta, znaje jeho nepřátelství ku papeži, a spolu jeho lakomé manželce vzácné dary, aby svým vlivem manžela k zapuzení papeže pohnula [1]).

Papež Mikuláš I., obdržev opis listu císařova k Bulharskému knížeti jakož i ústní zprávu svých legatů, poslal krátce před svou smrtí 23. října 867 list obšírný Hinkmarovi, arcibiskupu remešskému, a ostatním francouzským biskupům, v němž jim posavadní průběh konstantinopolských zmatkův oznamuje, jakož i výčitky, které Řekové Latiníkům činí dílem ze závisti nad zdarem latinské missie mezi Bulhary, dílem z nenávisti k Apoštolské Stolici pro Fotiovo zavržení; ostatně prý tyto vyčítané obyčeje stávají ode dávna, a žádný starý učitel řecký proti nim se nevyslovil; poněvadž však jest se obávati, že východní patriarchové, sténajíce pod krutým jhem Saracenův, a tudy klamu snadno podléhajíce, Fotiovi přisvědčí: jest třeba, aby francouzští biskupové ony výčitky v proviciálních synodách vyvrátili, a své úvahy o nich jemu zaslali, které by potom se svou odpovědí do Konstantinopole poslal [2]). Celý Západ postavil se po boku papežově proti Konstantinopoli [3])

§. 260. Pád Fotiův, opětné dosazení Ignatiovo; VIII. všeobecný sněm v Kt. roku 869.

Fotius, na vrcholu své vítězoslávy stoje, byl nedaleko svého pádu. Spolucísař Basilius učinil spiknutí proti Michalovi III., a kázal jej 23. září 867 svými ozbrojenci zavražditi právě, když opilý položen byl na své lůžko, a osvojil si tétéž

[1]) Anastas. Praef. Mansi XVI. 5; Hard. V. 752; Nicetas Mansi XVI. 265; Metrophan. Mansi XVI. 418; Hard. V. 1114; Baron. ad ann. 867. n. 87; Hefele IV. 342; Hergenröther I. 649.

[2]) Nicol. Ep. 70. ad Hincmarum ll. cc.

[3]) Srv. Baron. ad ann. 867. n. 65 sq. Hergenröther I. 672; Hefele IV. 349.

noci veškerou moc. Druhého dne odebral se v průvodu slavném do chrámu sv. Sofie[1]). Velká pobožnost, kterou tam ukazoval, naklonila mu všechny, jakož i bohaté almužny a milosti, kteréž hned uděloval. Všichni doufali silnou vládu od tohoto statného muže, a zapomněli na císaře Michala, kterýž jako nějaký žebrák v kostele jednoho kláštera v Chrysopoli byl pohřben.

Hned druhý den svého samostatného panování dne 25. září 867 svrhl Basilius Fotia, a odkázal do kláštera Skepe, a povolal Ignatia z vyhnanství, který prozatím až do svého slavného opětného dosazení bydlil v paláci Magkaně. Císař učinil to patrně proto, že znal oblíbenost Ignatiovu u lidu, a pak že nechtěl své styky s papežem a západními knížaty přerušiti, k čemuž Fotius a Michal směřovali a také skoro to provedli. Potom po několika dnech poslal císař úředníka Baana k Fotiovi do kláštera Skepe, kterýž jemu odňal synodální protokoly proti papeži Mikulášovi a Ignatiovi, právě když jeho služebníci je ukryti chtěli. Tato akta byla senátu a duchovenstvu předložena co svědectví proti úskokům a podvodům Fotiovým, a stala se předmětem vyšetřování na synodách v Římě a Konstantinopoli. Z těchto akt přesvědčil se císař ouplně o vině Fotiově a nevinnosti Ignatiově, a dal potom slavně zase dosaditi Ignatia na stolec patriarchální 23. listopadu 867, ve výroční den jeho sesazení a poslání do vyhnanství před desíti lety. Rychlí poslové vyslaní za biskupy Zachariášem z Chalcedonu a Theodorem z Laodiceje do Italie přivedli tyto nazpět do Konstantinopole[2]).

Však opětně dosazený patriarcha měl těžké postavení proti velké straně Fotiově. Nejprve suspendoval prozatím Fotia, dále všechny, které posvětil, a všechny duchovní, kteří s ním v církevním obcování stáli, a prosil císaře za svolání všeobecného sněmu, dílem pro své ospravedlnění, aby se nezdálo, že byv synodou sesazen, bez synody zase v úřad se uvázal, dílem aby se zmatky v církvi konstantinopolské uklidily, s nichž jeho patriarchální vážnost nebyla. Jmenovitě dělala velikou obtíž otázka, co činiti jest s tolika fotianskými

---

[1]) Nebyl podruhé korunován; neboť byl Augustem. Srv. Hergenröther II. 21. —

[2]) Nicetas ap. Mansi XVI. 257 sqq. Hard. V. 981; Baron. ad ann. 867. n. 90 sqq.; Hergenröther II. 5—22; Hefele IV. 343 sqq.

biskupy a duchovními. Císař poslal spatharia Euthymia s listem [1]) ku papeži Mikulášovi, aby mu opětné dosazení řádného patriarchy oznámil [2]). Potom bylo v prosinci téhož roku 867. vypraveno větší poselství do Říma, aby tam doneslo zabavené synodální protokoly Fotiovy, listy od císaře a patriarchy Ignatia a pozvání k veliké synodě do Konstantinopole. Císař poslal svého spatharia Basilia Pinaku, Ignatius metropolitu Jana ze Sylaea nebo Pergy v Pamfilii, a strana Fotiova sardeského arcibiskupa Petra, starého přítele Fotia a Asbesty, a mnicha Methodia, jak si toho Mikuláš I. r. 865. k revisi celého processu přál, při níž obě strany zastoupeny býti měly. Též východním patriarchům byla pozvání k synodě zaslána [3]).

Císař vypisoval ve svém listu z 11. prosince 867 smutný stav církve Kt., který při svém nastoupení na trůn nalezl, jednu část léčivých prostředků prý sám nařídil, jmenovitě sesadil Fotia, který mnoho proti pravdě a hlavě biskupů se prohřešil, a dosadil opět řádného pastýře Ignatia dle výroku obsaženého v rozličných papežských listech, které v úkrytu bedlivě byly uschovány; ostatní všechno přenechává papeži, jehož věcí jest, jmenovitě rozhodnouti o všech duchovních, kteří od Ignatia odpadli a Fotiovi se přidali, a pak o všech, které Fotius posvětil; počet svedených jest veliký, vina rozličná, pročež milosrdenství bude na místě [4]). Podobného obsahu jest list Ignatiův ku papeži, kde praví: „Pro nemoci těla zplodilo umění tolik lékařů, pro nemoci těla Kristova, církve ustanovil Syn Boží toliko jednoho výtečného lékaře, papeže slovy: Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné nepřemohou jí (Mt. 16, 18 [5]). Když tyto listy byly psány, nevěděli ještě v Konstantinopoli o smrti papeže Mikuláše († 13. listopadu 867).

Když císařský spathar Eriusthymius do Říma přišel, byl papež Hadrian II. radostí ze změny v Kt. naplněn, a poslal Theognosta archimandritu, kterýž odvolání Ignatiovo do Říma

---

[1]) Tento list se ztratil; jest však znám z následujícího listu císařova.

[2]) Srv. Hergenröther I. 23.

[3]) Srv. Hergenröther II. 23.

[4]) Ep. Basilii ad Nicol. Mansi XVI. 46; Hard. V. 790; Baron. ad ann. 867. n. 105; Hergenröther II. 24; Hefele IV. 346.

[5]) Ignat. Ep. ad Nicol. Mansi XVI. 47; Hard. V. 791; Baron. ad ann. 867. n. 110. Hergenröther II. 25; Hefele IV. 347.

přinesl a tam skoro sedm let ve vyhnanství žil, s listy z dne 1. srpna 867 k císaři a patriarchovi [1]) do Konstantinopole. Papež chválí císaře, že zjednal průchod právu, napomíná jej, aby na dráze, na kterou nastoupil, setrval, doporoučí Theognosta jeho milosti; sám prý neodstoupí od toho, co předchůdce jeho Mikuláš v této věci rozhodl. Patriarchu Ignatia však kárá papež, že posud o svém opětném dosazení ho nezpravil, ujišťuje jej svou láskou a soustrastí, a oznamuje mu, že setrvá při výroku svého předchůdce pro něho. Když druhé byzantské poselství, které pro rozličné nehody pozdě na cestu nastoupilo a mnohých nebezpečenství na ní zakusilo, konečně do Říma přirazilo: slavil papež Hadrian II. krátce před počátkem června r. 869.[2]) synodu v chrámě sv. Petra, na které usnesení papeže Mikuláše potvrdil; pasněm Fotiův zatratil, jeho akta se všemi spisy proti Ignatiovi a Římu k ohni odsoudil, a klatbu nad Fotiem vyřkl, ponechaje mu naději k laikálnímu sv. přijímání, kdyby se podrobil. Dále poslal papež biskupa Donata z Ostie a jahna Marina, kteréž již předchůdcem byvše za legáty do Kt. určeni, však tam přijati nebyli, zas jako své posly do Kt. s listy, kteréž jim Mikuláš s sebou dal, a k nimž jenom své jméno připojil. Za třetího posla ustanovil papež biskupa Štěpána z Nepe, a dal jim rozkaz, aby v církvi Kt. pokoj zjednali, biskupy od patriarchův, Ignatia a Methodia, posvěcené, kteří ke straně Fotiově přešli, zase dosadili, když z Říma předepsanou listinu dostiučinění podpíší; s strany těch, kteříž od Fotia jsou posvěceni, zůstane to při výroku papeže Mikuláše, a legáté nechť výrok nad nimi až do rozhodnutí Apoštolské Stolice odloží[3]). Papež dal jim ještě dva nové listy z 10. června r. 869., jeden ku patriarchovi Ignatiu [4]), a druhý k císaři, oba s podobným obsahem jako instrukce jejich. Císař měl velikou synodu za předsednictvím papežských legatů svolati, která by o vině jednotlivců rozhodovala a všechny exempláře onoho pasněmu ohni odevzdala; při čemž mají všichni členové sy-

---

[1]) Hadriani II. Epp. ad Imperat. et Ignat. Mansi XVI. 120 sq., Hard. V. 860; Baron. ad ann. 868. n. 41. 43. Hergenröther II. 29 sq.; Hefele IV. 358.

[2]) Srv. Hergenröther II. 32; Hefele IV. 359.

[3]) Vita Hadriani II. ap. Mansi XV. 810; Migne 128, 1386; Acta Synodi Mansi XVI. 122 seqq.; Hard. V. 862 sqq; Hergenröther II. 36; Hefele IV. 359.

[4]) Mansi XVI. 50; Hard. V. 793; Hergenröther II. 42; Hefele IV. 363.

nodální dekrety nejnovější římské synody podepsati a je v biskupských archivech uložiti [1]).

Papežští legaté, blížíce se ke Konstantinopoli, byli císařským poselstvím dvakráte, nejprve v Thessalonice, potom v Selymbrii pozdraveni, a vjeli do Kt. 25. září 869, kde byli slavně uvítáni. Poněvadž 26. září byly narozeniny císařovy, měli teprva 27. první slyšení u císaře, jemuž odevzdali papežský list. Císař políbil jej, ptal se po zdraví papežově, políbil legaty a dal je odvésti ku patriarchovi, jemuž též papežský list odevzdali. Druhého dne měli opět slyšení u císaře, kterýž je takto oslovil: „Z listů nejsvětějšího pána a všeobecného papeže Mikuláše může každý jasně nahlédnouti, že církev římská, matka všech církví Božích, též věrně se starala o církev konstantinopolskou roztrhanou ctižádostí Fotiovou. Již po dvě léta toužili jsme s východními patriarchy, metropolity a biskupy po výroku římské církve, a prosíme pro Boha, aby svatá věc statně byla provedena, a konečně vážností vašeho sboru (synody) pohoršení fotianské bylo odstraněno a tak dávno žádoucí jednota a pokoj dle dekretu papeže Mikuláše obnoveny.“ Legaté odpověděli: „Právě proto jsme sem posláni, však nemůžeme žádného Orientála do synody přijmouti, pokud nepodpíše listiny, kterouž jsme z Říma přinesli.“ Na to pravili císař a patriarcha Ignatius: „Poněvadž toto jest něco nového a neslýchaného, musíme znáti její znění.“ Listina byla hned do řečtiny přeložena, a vešla ve všeobecnou známosť [2]). Poněvadž tady byli dva zástupcové východních patriarchův: arcibiskup tyrský Tomáš za antiochenského, a syncell Eliáš za jerusalémského, mohla všeobecná synoda [3]) býti zahájena, a slavila se v chrámě sv. Sofie.

---

[1]) Mansi XVI. 20; Hard. B. 766; Baron. ad ann. 869. n. 2. Hergenröther II. 43; Hefele IV. 364.

[2]) Vita Hadriani II. od pokračovatele Anastasiova ap. Migne 128, 1386. Mansi XV. 810; Baron. ad ann. 869. n. 14—17; Hefele IV. 369; Hergenröther II. 46.

[3]) Původní znění akt VIII. všeobecné synody se ztratilo; však římský bibliothekář Anastasius, který jako poslanec císaře Ludvíka II. v Kt. dlel, a papežským legatům tlumočníka dělal, opatřil si akt VIII. všeobecné synody z authentického exempláře papežských legatův, a přeložil je věrně do latiny, a právě toliko tento překlad se zachoval. Jest u Mansi XVI. 16; Hard. V. 763., s předmluvou Anastasiovou. Pak máme řecký výtah těchto akt ap. Mansi XVI. 307. Hard. V. 1025; však samých původních akt nemáme. Srv. Hergenröther II. 63 sqq.; Hefele IV. 370.

První sedění odbývalo se 5. října 869. Na prvním místě seděli tři papežští legaté, po nich Ignatius, potom zástupcové východních patriarchův, antiochenského a jerusalémského, a 12 vysokých hodnostářů říšských, tvořících císařský senát čili kommissi, z nichž Baanes zevnitřní pořádek řídil. Když tito všichni byli shromážděni, bylo na žádosť papežských legatův a východních zástupců do synody uvedeno 5 metropolitův a 7 biskupů, kteříž Ignatiovi věrnosť zachovali. Potom byla čtena císařská promluva k synodě (epanagnostikon), která biskupy k svornosti a nestrannosti napomínala. Pořadatel synody Baanes prohledl plnomocenství papežských legatův obsažené v listech papeže Hadriana II. k císaři a Ignatiovi, z nichž onen k císaři byl v synodě čten. Kněz a syncell patriarchy jerusalémského Eliáš pravil, že Tomáš, arcibiskup tyrský, nemá žádného plnomocenství, poněvadž jest sám administratorem antiochenského patriarchátu, a sám vykázal se listem svého patriarchy, který byl čten. Pak byla po žádosti papežských legatů čtena listina dostiučinění po latinsku a řecku, jejíž obsah jest následující: „V církvi římské zachovává se vždycky neporušená svatá katolická víra. Od této víry se nedělíce a usnesení Otcův, obzvláště papežů, ve všem následujíce, stiháme klatbou všechny bludaře zároveň s obrazoborci, proklínáme též Fotia. — Následujeme a držíme se synody, kterou papež Mikuláš blahé paměti na hrobě knížete apoštolů Petra slavil, a při kteréž jsi i ty, nejvyšší biskupa Hadriane, podepsal. Rovněž následujeme synody, kterouž jsi ty (Hadriane) nedávno slavil, uznáváme, koho ona uznavá, a zatracujeme, koho ona zatratila. Ohavné konventikule, které za císaře Michala, dvakráte proti Ignatiovi a jednou proti primátu Apoštolské Stolice se odbývaly, stiháme nezrušitelnou klatbou, a proklínáme všechny, kteříž jejich usnesení hájí, neb akta ukrývají, a jich nespalují. Vzhledem na Ignatia a stoupence jeho následujeme zouplna toho, co vážnosť Apostolské Stolice uzavřela, a nedáme při službách Božích čísti jména těch, kteří s tímto stolcem se nesrovnávají.“ K otázce Baanově, zdali synoda tuto listinu schvaluje, přisvědčila synoda, a prohlásila ji za spravedlivou. Anastasius však ve svém překladu akt. dodává: Když tato listina ode všech biskupův a kněží byla podepsána, haněli někteří císaře, že k tomu přivolil, poněvadž tím ouplná závislosť církve konstantinopolské na římské jest vyslovena. Tu dal císař služebníkům řeckým, kteří byli kolem legatův, rozkaz, aby všechny exempláře, které legaté již v rukou měli, jim tajně

odňali. Ouskok se částečně podařil. Však legaté obrátili se s nářkem na císaře, že bez oněch listin do Říma se navrátiti nesmí, a že on sám z tohoto nechvalného skutku nebude míti žádného užitku; neboť legaté byli by musili všechno to, co se posud pro obnovení církevního pokoje stalo, prohlásiti za neplatné. Též vyslanectví západního císaře Ludvíka ujalo se legatů. Císař Basilius kázal odňaté listiny jim navrátiti, kteříž je odevzdali pod ochranu Anastasiovu; a tak dostaly se šťastně do Říma.

Poněvadž východní zástupcové patriarchů nemohli se dlouho papežských legatů dočkati a na odchod se chystali, zhotovili listinu, kteráž je v synodě měla zastupovati, a v níž ouplný souhlas s výroky papeže Mikuláše I. vyslovili. Teď byla tato listina čtena. Potom tázal se Baanes, jak mohl Fotius býti v Římě odsouzen, nejsa tam přítomen; k čemuž legaté odpověděli, že byl přítomen svými listy, plnomocníky a celým svým počínáním. Tu samou otázku učinil Baanes k východním zástupcům, proč jsouce v Kt. Fotia osobně neobeslali, ale odsoudili. Zástupce Eliáš odvětil, že východní patriarchové Fotia nikdy za biskupa neuznávali, což on sám tím dokázal, že žádal uznání Antiochie, když přišel Tomáš, arcibiskup tyrský, do Konstantinopole. Sedění skončilo obyčejnými akklamacemi.

V sedění 2. dne 7. října bylo deset biskupů posvěcených od Ignatia nebo Methodia, kteří však k Fotiovi přešli, přijato na milosť a do synody, když vyznání své chyby písemně byli podali, a papežskou listinu dostiučinění podepsali. Totéž stalo se s mnohými jinými duchovními nižších řádů.

V sedění 3. dne 11. října byli mimo papežské legaty, Ignatia, východní zástupce a senátory ještě 23 biskupové přítomni. Oba metropolité, Theodul z Ancyry a Nicefor z Nicaee, nechtěli listiny dostiučinění podepsati a zůstali od synody vyloučeni. Potom byly čteny listy císařovy a Ignatiovy, které druhé jejich poselství do Říma přineslo, a odpověd papeže Hadriana k Ignatiovi z 10. června 869.

V sedění 4. dne 13. října rokovali otcové o biskupech posvěcených od patriarchy Methodia, Theofilovi a Zachariášovi, kteří r. 860. jako poslové Fotiovi do Říma přišli a pevně k němu stáli; potom navrátivše se rozhlašovali, že papež Mikuláš Fotia uznal, a svedli tak četné. Dokázalo se z listů papeže Mikuláše, že nikdy Fotia neuznával; dále ukázalo se, že papež s nimi jako s biskupy církevně neobcoval, a tudy také nikoli

s Fotiem ani prostředečně, ale že co hosté vystavili po římském obyčeji listinu o své pravověrnosti a své jednotě s církví římskou, a byli potom k sv. přijímání co laikové připuštěni. Poněvadž listiny dostiučinění podepsati nechtěli, byli ze synody propuštěni, a výrok nad nimi k pozdejšímu sedění odložen.

V sedění 5. dne 19. října tázali se papežští legaté, zdali Fotius, který na blízko synody po rozkazu císařově byl přiveden, aby před ní byl postaven, si sám přeje, aby před synodu byl postaven. Poněvadž nikdo zprávy o tom podati nemohl, byla poslána k Fotiovi deputace ze samých laikův, aby se ho na tuto věc tázala. Fotius odpověděl, že žádný na synodu ho nepozval, a že dobrovolně nepřišel, a zneuživ slov žalmisty Páně dodal: „Položil jsem ústům svým stráž (žalm. 38, 2.); ostatní přečtěte si v bibli;“ kde stojí: „když se hříšník postavil proti mně.“ Když tato odpověd synodě oznámena byla, odmítla ji po návrhu východního zástupce Eliáše jiným slovem žalmisty Páně (31, 9.): „Ohlaví a uzdou čelisti jejich sevři, ježto nepřibližují se k tobě.“ Fotius, byv přinucen před synodu se postaviti, nedával žádných odpovědí k otázkám papežských legatů, kteříž jej poprvé uviděli, zdali se chce výrokům papežů, Mikuláše a Hadriana, podrobiti, a přirovnal konečně své mlčení k mlčení našeho Spasitele před jeho soudem zde na zemi. Marnou byla rada východního zástupce Eliáše, aby svou vinu poznal, pokání činil, a takto byv co laik do církve přijat, byl spasen. Když tuto radu opět Baanes na darmo opakoval, opětovali papežští legaté nad ním výrok papeže Mikuláše potvrzený spolu nástupcem jeho Hadrianem, a celá synoda přistoupila k němu. Baanes napomínal jej zase ku podrobení a ospravedlnění se, poněvadž celá církev, Řím a Východ, jej odsoudila, a on nikde obrany nenajde. Fotius odpověděl zrovna rouhavě jako parodií na slova Kristova (Jan 18, 38): „Má obrana není na tomto světě, kdyby tady byla, zvěděli byste ji.“ Potom dala mu synoda čas na rozmyšlenou, kterýž však on odmitl, a propustila jej.

V sedění 6. dne 25. října byl císař osobně s velikým průvodem přítomen, a měl čestné předsednictví; dále bylo mimo legaty papežské, patriarchu Ignatia, a východní zástupce 37 biskupů přítomno, z nichž bylo 14 metropolitů. Papežští legaté měli věc Fotiovu za rozhodnutou Apoštolským Stolcem, k jehož výroku synoda přistoupiti měla, pročež Fotius se svými stoupenci neměl býti více slyšen, než dle výroku papežů potrestán. V tomto smyslu vypracovali pamětní spis, aby v synodě

byl čten. Však císař byl jiného smýšlení, chtěje, aby Fotiané byli vyslýcháni, obě strany v jednu splynuly, a tak pokoj byl obnoven, nepováživ, že to při stanovišti Fotiově jest věcí zhola nemožnou. Po chvalořeči Metrofanově na císaře a synodu a po přečtení pamětního spisu legatů, s kterým císař se nesrovnával, byli po rozkazu císařově do synody uvedeni fotianští biskupové, kterým listové papeže Mikuláše k císaři Michalovi a Fotiovi z března 862 byly předčteny, a jejichž vytáčky jerusalémský zástupce Eliáš vyvrátil. Mluvčími Fotianů byli biskupové Euschemon z Caesaree, Zachariáš z Chalcedonu a Eulampius z Apamee. Snažili se dokázati, že Ignatius se poděkoval, a Fotius byl řádně povýšen, odvolávajíce se na kanony, které nad patriarchy stojí, a dle nichž lze i papeži odporovati, pokud proti nim si počíná. Proti nim nebylo těžko dokázati, že papež ouplně dle kanonů sobě proti Fotiovi vedl, a Metrofanes dodal vhodně, že právě Fotiané papeže za soudce povolali. Císař, napomenuv je srdečně ku podrobení se, dal jim lhůtu sedmi dnů na rozmyšlenou.

V sedění 7. dne 29. října byl císař opět přítomen. Poněvadž lhůta na rozmyšlenou uplynula, byli Fotius a Řehoř Asbestas postaveni před synodu. Počínali sobě vyzývavě, zamítali papežské legaty co soudce, chtějíce toliko císaři počet klásti, a nepodepsali papežské listiny dostiučinění. Podobně toho neučinili jejich stoupenci před synodu postavení, z nichž Jan, arcibiskup heraklejský, zvolal: „Budiž proklat, kdo svého patriarchu proklíná“ (čili anathematizuje). Odvolávali se všeobecně na kanony sv. apoštolův a všeobecných synod, a nechtěli legatův uznati za své soudce. Čtení papežských listův a synodalních akt Hadriana II. neučinilo na ně žádného dojmu. Potom vyslovila synoda po návrhu papežských legatů klatbu nad Fotiem „laikem a vetřelcem, v nově na víru obráceným (neofytem) a ukrutníkem, rozkolníkem a odsouzencem, cizoložníkem a otcovrahem, vynálezcem převráceného učení, novým Dioskorem a novým Jidášem“ a jeho stoupenci, jmenovitě Řehořem Asbestou a Eulampiem.

V sedění 8. dne 5. listopadu byly po rozkazu přítomného císaře v srozumění se synodou u prostřed synody v železné nádobě spáleny listiny, jejichž podepsání Fotius na duchovních i laicích, vysokých i nizkých byl vynutil, i s falešnými akty pasněmův odbývaných proti Ignatiovi a papeži Mikulášovi. Potom byli před synodu postaveni domnělí zástupcové východ-

nich patriarchů, jejichž jména ve falešných aktech Fotiových od r. 867. stála. Nejprvé byl vyslýchán mnich Petr, kterýž jako zástupce Západu, t. j. strany s papežem Mikulášem nespokojené, podal prý písemní žalobu proti Mikulášovi; však nechtěl o ničem věděti, jakož i Basilius, domnělý zástupce jerusalémského patriarchy. Leontius, domnělý zástupce patriarchy alexandrinského, pravil, že list svého patriarchy císaři Michalovi odevzdal, ostatně k ničemu plnomocenství neměl, a v žádném spojení s věcí, o kterouž jde, nebyl. Všichni tři musili vyřknouti klatbu na původce oněch falešných listin, t. j. Fotia. Podobně popírali mnozí metropolité své podpisy. Po žádosti papežských legatů byl čten kanon 20. synody lateranské papeže Martina I. z roku 649., který každého, kdo falešné listiny, zástupce a svědectví předvádí, věčnou klatbou stíhá. Potom byli tři obrazoborci na milosť přijati, a na ostatní obrazoborce, obrazoborství jakož i zasė na Fotia klatba vynešena.

V sedění 9., konaném po třiměsíční přestávce dne 12. února r. 870., nebyl císař přítomen; přítomni byli papežští legaté, patriarcha Ignatius, 66 biskupů a mimo nám známé dva východní zástupce též zástupce alexandrinského patriarchy Michala, mnich a arcijahen Josef. Tento podal synodě své plnomocenství vystavené ve formě listu patriarchy k císaři, a schválil všechna posavadní usnesení. Potom byli vyslýcháni onino mužové, dílem úřadníci dílem řemeslníci, kteří v pasněmu Fotiově r. 861. v přítomnosti papežských legatů, Rodoalda a Zachariáše, křivá svědectví proti Ignatiovi vydali. Vyznavše se a udavše, že k tomu hrozbami těžkých trestů byli přinuceni, byli podrobeni pokání, jakož i oni dvořané, kteří při pitkách císaře Michala z náboženských úkonů sobě žerty tropili. Konečně byli falešní zástupcové východních patriarchátů Leontius, Řehoř (neb Jiří) a Sergius z pasněmu Fotiova ještě jednou před synodu postaveni, aby zástupce Alexandrie Josef všechny podvody a úskoky Fotiovy dokonale poznal.

V sedění 10. a posledním dne 28. února 870 předsedal čestně zase císař Basilius se svým nejstarším synem a spolu císařem Konstantinem, dále byli přítomni tři vyslanci západního císaře Ludvíka II., totiž opat a římský bibliothekář Anastasius, příbuzný císařovny Ingelbergy Suppo a stolník čili truksas císařův Evrard, a 9 neb 11 poslů bulharského knížete Borisa. Po návrhu papežských legatů bylo 27 kanonů čteno, které synoda schválila, z nichž jedna část vztahovala se na

Fotia a zmatky skrze něj v církvi konstantinopolské způsobené, a jim přítrž učinila, a druhá byla všeobecného rázu. Kanon 4. pravil, že Fotius nikdy biskupem nebyl a není; že ti, které posvětil, úřadu podržeti nemohou; a že všechny kostely, kteréž on neb od něho posvěcení biskupové posvětili, a oltáře, které postavili, znova posvěceny a postaveny býti musí. Dva kanony 3. a 7. týkaly se obrazoborců, z nichž třetí je zavrhoval, a sedmý zakazoval zhotovovati obrazy těm, které tato synoda klatbou stihla. Potom po obyčeji všeobecných synod byl čten horos čili výměr, kterýž všechna posavadní usnesení obsahoval. Ke konci následovaly obyčejné akklamace, a byla akta podpisována.

Papežští legaté chtěli, aby císař první podepsal, však on chtěl teprva po biskupech podepsati, a povolil konečně potud, že to učinil za patriarchálními stolci. Nejprvé podepsali papežští legaté, potom patriarcha Ignatius, tři zástupcové východních patriarchů, císař Basilius s dvěma syny, a 102 biskupů. Že tak málo biskupů podepsalo, není nic divného, považíme-li, že Fotius byl 10 let patriarchou, přečetné stolce obsadil, a od něho posvěcení biskupové pokládáni jsouce za laiky, k synodě připuštěni nebyli, četní však biskupové posvěcení od Methodia a Ignatia umřeli. Synodálních akt bylo pět exemplářů vyhotoveno, pro každý patriarchát jeden. Synoda složila ještě okružník ke všem věřícím a list ku papeži Hadrianovi prosíc ho za potvrzení svých usnesení a jejich prohlášení všem církvím. Císař potvrdil synodu zvláštním ediktem, a poslal list východním patriarchům, kdež jim s díky oznamuje, že římští legaté s východními zástupci koukol vymýtili. Na chrámě sv. Sofie byla zpráva o tomto osmém všeobecném sněmě ve jménu římských legatů přibita [1]).

Tato synoda byla ode všech Řeků, kteří byli protivníci Fotiovi, za všeobecnou uznávána. Všeobecnou nazývají ji Metrofanes ze Smyrny [2]), Stylian z Nové Caesaree [3]), Niketas David [4]) a jiní. Že brzo potom u většiny Řeků této vážnosti více se netěšila, má svou příčinu v pozdějších událostech, o

[1]) Srv. Acta Concilii oecum. VIII. ll. cc.; Baron. ad ann. 869 n. 17—80; Hergenröther II. 75—129; Hefele IV. 372—413.

[2]) Mansi XVI. 420.

[3]) Mansi XVI. 429.

[4]) XVI. 261. 265.

nichž rozprávěti budeme. Na Západě byla znenáhla všeobecně uznána [1]).

Tímto způsobem byla jednota a svornosť mezi Římem a Konstantinopolí zas obnovena. Papežští legaté a řečtí biskupové sjednotili se ve všech hlavních otázkách. O výčitkách, které Fotius Latiníkům činil, nebylo ani řeči; se zavržením Fotiovým byly samy sebou zavrženy. Však veliká část řevnivosti a nedůvěry ku papeži a Latiníkům zůstala přece v Řecích. Jakkoli uznávali prvenství a vrchní řízení církve papežem, snažili se přece své učení o pěti patriarších, co hlavách církve, na synodě ku platnosti přivésti. V tomto smyslu mluvili nejen císař Basilius a jeho komisař Baanes, ale též jerusalémský zástupce Eliáš a smyrnenský arcibiskup Metrofanes, majíce soustavu patriarchální, pentarchii čili vládu pěti patriarchy za právo božské (jus divinum). Proti tomuto názoru, který církevní monarchii proměňoval v pentarchii, vystupoval statně papež Mikuláš I. a když papež Hadrian II. potvrdil osmou všeobecnou synodu, potvrdil toliko její dekrety, nikoli slov a náhledův jednotlivých řečníků [2]).

Tři dni po skončení synody a podpisu jejích akt konala se konference čili porada, ve které východní zástupcové Bulhary přiřkli patriarchátu konstantinopolskému. Jest to nezákonnitý dodatek k 8. všeobecné synodě, o kterém jsme rozpravěli v dějinách obrácení Bulharů v §. 243.

Císař byl s papežskými legaty pro ráznosť jejich v otázce bulharské nespokojen, a nepostaral se jim o bezpečný návrat do Říma. I upadli do rukou slovanských mořských loupežníků. Zakročením papeže a západního císaře dostavše svobodu, navrátili se 22. prosince 870 s málo listinami do Říma [3]).

Patriarcha Ignatius zastával svůj úřad s veškerou pastýřskou horlivostí, však žádného biskupa, kterého Fotius posvětil, sobě nenaklonil. Příčinou toho byla veliká přísnosť 8. všeobecné synody, kteráž je za laiky vyhlásila a trpkostí naplňovala, poněvadž věděli, že duchovní ze sekty do církve se navracující žádného nového svěcení nepotřebují. Aby tato přísnosť

---

[1]) Srv. Hergenröther II. 129—132.

[2]) Srv. Hergenröther II. 132 sqq.

[3]) Vita Hadriani II. ap. Migne 128, 1394; Baron. ad ann. 869. n. 99; Hergenröther II. 160; Hefele IV. 417.

byla zmírněna, obrátili se císař [1]) a patriarcha Ignatius[2]) ku papeži s prosbou, aby udělil prominutí četným od Fotia posvěceným lektorům, pak chartofylakovi Pavlovi a arcibiskupu Theodorovi z Karie, aby na svůj úřad opět nastoupiti nebo povýšeni býti mohli. Papež odpověděl císaři listem od 10. listopadu 871 [3]), v němž naříká toho, že legaté bez náležité ochrany byvše propuštěni v ruce loupežníkův upadli, a Ignatius arcibiskupa pro Bulharsko vysvětil; císař ať nedovoluje Ignatiovi vykonávati žádné pravomocnosti v Bulharsku; s strany lektorův od Fotia posvěcených, pak s strany Pavla a Theodora z Karie nechť zachovají se dřívější ustanovení, z nichž nic měniti nelze. S strany Bulhar psal papež též Ignatiovi[4]), který však i kdyby byl chtěl papeži Bulharsko vrátiti, nemohl toho proti vůli císařově a svého duchovenstva učiniti.

§. 261. Opětný patriarchát a rozkol Fotiův.

Poněvadž Fotius výroku všeobecného sněmu se nepodrobil, byl poslán ve vyhnanství do Stena[5]). Toto vyhnanství bylo zprva dle jeho listů dosti tuhé; bylť netoliko přátel, ale i kněh a čtení zbaven. Svými listy odtud zaslanými hleděl u nepřátel zbuditi soucit, a u přátel udržeti příchylnosť. Veškeré počínání jeho bylo chování uchvatitele čili usurpatora, který pevně svého domnělého práva se drží; zaujal stanoviště dobře upravené církevní revoluce, spojil své stoupence v církev, která proti řádné církvi vzdorocírkev tvořila. S dvěma dobře promyšlenými listy obrátil se na císaře Basila[6]), psal též vysokému dvornímu hodnostáři Baanovi[7]), který byl pořadatelem

---

[1]) Epist. Basil. ap. Mansi XVI. 203; Hard. V. 936. Hergenröther II. 162; Hefele IV. 411.

[2]) Ep. Ignat. Mansi XVI. 204; Hard. V. 937. Hergenröther l. c.; Hefele l. c.

[3]) Mansi XVI. 206; Hard. V. 938; Hergenröther II. 163. Hefele l. c.

[4]) Úrývek tohoto listu Mansi XVI. 413; Hard. V. 1110; Hergenröther II. 165; Hefele IV. 421.

[5]) Hergenröther II. 185—228.

[6]) Epp. Photii 97. 98. ed. Montacutius. p. 136; Baron. ad ann. 871. n. 20. sq. 25; Hergenröther II. 244 sq. 248; Hefele IV. 423. 425.

[7]) Ep. Phot. 91. 114; ed. Montac. p. 133. 156; Baron. ad ann. 871. n. 28. 27; Hergenröther II. 254. 255. Hefele IV. 425.

osmé všeobecné synody, a dovedl to, že se jeho vyhnanství zmírnilo, a o něm u císaře mluvilo. I v Římě hleděl získati sobě přátele; dopisoval si s opatem a bibliothekářem Anastasiem, s kterým se v Konstantinopoli seznámil, když tam co vyslanec císaře Ludvíka dlel. Anastasius vymyslil plán Fotiovi pomoci, s kterým se tento úplně srovnával[1]). V čem tento plán záležel, nelze určiti, bezpochyby měl býti papež drážděn a zaujat proti Ignatiovi pro Bulhary. Svými přátely u dvora, jmenovitě císařským bibliothekářem Theofanem, provedl Fotius, že císař tázal se ho na smysl některých temných míst Starého Zákona (na př. 3. král. 4, 31. [2]). Ano císař, který proti Fotiovi osobně ničeho neměl, povolal jej konečně (myslí se 17. listop. r. 876.) z vyhnanství do Konstantinopole, vykázal mu císařský palác Magnauru za obydlí a učinil jej učitelem svých dětí [3]). Není pravdě nepodobným vypravování Niketovo, že Fotius tajemnou knihu nesoucí na sobě ráz starobylosti zhotovil, která způsobem věštby hodící se na císaře Basilia dokazovala, že pochází z armenské královské rodiny Arsacidů; knihu uložil v císařské knihovně císařský bibliothekář Theofanes, učinil na ni pozorným císaře, a pravil, že nikdo jí rozřešiti nemůže leč Fotius, který byl hned z vyhnanství povolán, studoval pilně v knize, vyložil potom v osobním slyšení císaři její obsah, a tak nabyl přízně mocnářovy [4]).

Že císař své smýšlení vzhledem na Fotia tak brzo změnil, nemusí nám býto divno. Myslil, že výrokem všeobecného sněmu strana Fotiova brzo vyhasne; však viděl opak toho, že jí netoliko neubývá, ale že čím dále tím více lne k svému mistrovi. Protož opustil cestu přísnosti a nastoupil na cestu mírnosti a narovnání chtěje, aby obě strany v jednu splynuly. Jakési osobní sblížení mezi Fotiem a Ignatiem přivedl císař k místu, však Ignatius neuznával Fotia za biskupa, který přece vedl sobě jako biskup, a platil v Konstantinopoli více než Ignatius.

---

[1]) Z tohoto dopisování zbyl úryvek Ep. Phot. 170. ed. Montac. p. 244; Baron. ad ann. 878. n. 10; srv. Hergenröther II. 228—241.

[2]) Ep. Phot. 241. ed. Montac. p. 361; Hefele IV. 428; Hergenröther II. 252.

[3]) Theoph. Contin. lib. V. c. 44. ed. Bon. p. 277; Hergenröther II. 266; Hefele IV. 426, 427.

[4]) Mansi XVI. 283. Hefele IV. 427; Hergenröther II. 258. Hergenröther dokazuje l. c. na základě starých zpráv pravdivost vypravování Niketova.

Když tento se roznemohl, ptal se po jeho stavu, přispěl mu snad i lékařsky ku pomoci, dosáhl i přístupu k lůžku nemocného a osobního odpuštění a pak se chlubil přátelstvím světce[1]), kterého tak týral a pronásledoval, poněvadž mu to prospívalo.

Ignatius umřel 23. října 877[2]), a třetí den po jeho smrti vstoupil Fotius s plnou vůlí císařovou na stolec patriarchální. Jedná část biskupův a duchovenstva stála po jeho straně, jiné získal dary, úřady a vyhlídkou na lepší obročí, jiné týráním a hrozbami. Kdo zůstali stálými, takové odevzdal veliteli tělesné stráže Lvu Katakalovi, svému švakru, který s nimi tak nakládal, že mnozí o život přišli. Nejraději byl by všechny kněze, kteréž Ignatius světil, sesadil, poněvadž však to bylo proti smírčím snahám císařovým, chtěl je znova posvětiti; ale nahlížeje, že by to všeobecnou nelibosť vyvolalo, světil omoforie, orarie a jiné duchovenské odznaky a roucha, a rozdával je co čestné dary Ignatianům. Každý, koho vysvětil nebo k úřadu církevnímn povýšil, musil jej s přísahou a písemně proti 8. kan. osmé všeobecné synody o své náklonnosti k němu ujistiti; podobně každý, komu dobrodini nejaké prokázal. Předchůdcem Ignatiem sesazené dosadil opět v jejich úřady, těm, které sám sesadil, ponechal část příjmů, když se podrobili, a dal naději k novým biskupstvím. Pomocníků svých pletich byl velmi pamětliv. Theodora Santabarena vysvětil již před svým povýšením na stolec patriarchální za metropolitu Patrady, (smíškové pravili Afantopole, t. j. neviditelného města), teď udělil mu stolec euchaitský v Pontu, vyhnav řádného biskupa Eufemiona, podřídil mu několik biskupství, která k jiným provinciím náležela, a vyznamenal jej titulem „Protothronos“ a křeslem vedle patriarchy. Arcibiskup nicaejský Nicefor musil ustoupiti biskupu Amfilochiovi z Cyzika a spokojiti se s místem představeného v jednom sirotčinci. Po smrti Amfilochiově učinil jeho nástupcem Řehoře Asbestu, bývalého arcibiskupa syrakuského, a když tento zemřel, složil mu náhrobní nápis, v němž jej k církevním Otcům přirovnával. Poněvadž císař Basilius řádění Fotiovo trpěl, pokládá Niketas smrť nejstaršího prince Konstantina a

---

[1]) Tímto způsobem lze srovnati idyllickou zprávu Fotiovu o svém poměru k Ignatiovi (Conc. Phot. act. II. Mansi XVII. 422; Hard. VI. P. I. 255) s vypravováním o témž poměru Niketovým (Mansi XVI. 283 sq.) a Stylianovým (Mansi XVI. 431 sq.); srv. Hergenröther II. 280 sqq.; Hefele IV. 430.

[2]) Srv. Hergenröther II. 286. Jiní kladou jeho smrť do r. 878.

ztroskotání Syrakus od Saracenů za trest Boží. Co nový důkaz Fotiovy drzosti uvádí, že z lichocení císaři zemřelého prince mezi svaté vřadil, a na jeho jméno kostely a kláštery světil [1]. Jest to první případ svatořečení patriarchou konstantinopolským.

Císař ohtěje Fotiovi uznání Říma opatřiti, psal dvakráte papeži nezmíniv se o smrti Ignatiově, prosil za poslání legatů k odstranění sporů, které posud v Kt. mezi duchovenstvem panují, a pojmenoval hned osoby, kterých sobě za legaty přál. Byly to mužové, o kterých myslil, že k jeho záměrům povolnými budou. Papež Jan VIII., nástupce Hadriana II. († v listop. nebo pros. 872) poslal v dubnu 878 biskupy Pavla z Ankony a Eugenia z Ostie co legaty do Konstantinopole, a dal jim s sebou sedm listů, týkajících se Bulhar a Konstantinopole. V listech ke králi bulharskému Borisovi čili Michalovi, jeho ministru Petrovi, a jinému velmoži, který byl bratrem královým, vybízı papež Bulhary k návratu do církve římské, a ukazuje na nebezpečenství, že dříve nebo později bludu propadnou, poněvadž mnozí konstantinopolští biskupové byli bludaři, a toliko církev římská vždycky od bludu se zachovala [2]. V listu k Ignatiovi žádal papež na něm, nevěda nic o jeho smrti, aby v 30 dnech všechny řecké duchovní z Bulhar odvolal; kdyby toho neučinil, měl býti od sv. přijímání vyloučen, kdyby zůstal tvrdošijným, se svého patriarchátu sesazen. V listu k řeckým kněžím a biskupům působícím v Bulharsku hrozil jim papež sesazením, neopustí-li zemi v 30 dnech [3]. První list k císaři jest odpovědí papežovou k jeho dvěma listům, které se ztratily, kde lituje, že pokoj tolika pracemi Apoštolské Stolice zbudovaný zas jest porušen, četní mnichové vyhnáni, a biskupové mnohým nehodám vystaveni; legaté, kterých císař žádal, jsou prý jinde zaměstknáni, pročež místo nich posýlá jiné posly, biskupa Pavla a Eugenia, kteří mají též rozkaz navštiviti knížete bulharského, ke kterému nechť je císař bezpečně dopровodí. V druhém listu k císaři prosil jej papež za pomoc proti nepřátelům církve římské (t. j. Saracenům [4]).

---

[1]) Niketas Vita s. Ignat. Mansi XVI. 296 sqq. Srv. Hergenröther II. 312 sqq.; Hefele IV. 434.

[2]) Epp. 75—77. Mansi XVII. 62; Hard. VI. P. I. 19: Migne 126, 758; Hergenröther II. 302; Hefele IV. 431.

[3]) Epp. 78. 79. Mansi XVII. 67; Hard. VI. P. I. 20; Baron. ad ann. 878. n. 5. jenom list k Ignatiovi; Hergenröther II. 302; Hefele IV. 433. 432.

[4]) Epp. 80. 81. Mansi XVII. 69; Hard. VI. P. I. 23; Migne 126, 765; Baron. ad ann. n. 2. jenom Ep. 80; Hergenröther II. 299; Hefele IV. 432.

Když oba legaté Pavel a Eugenius do Konstantinopole přišli, a Ignatia mrtvého a místo něho Fotia patriarchou býti viděli, odepřeli zprva úplně ve smyslu Říma Fotiovi veškeré církevní obcování. Však dary a hrozbami císařovými dosáhl na nich konečně Fotius, že ve veřejné schůzi biskupů, duchovenstva a lidu se vyjádřili, že jsou posláni, aby nad Ignatiem klatbu vyslovili, a Fotia zase za patriarchu dosadili [1]). Poněvadž toto všechno Fotiovi proti jeho bystrozrakým protivníkům, kteříž asi v tom podobný podvod větřili jako při legatech Rodoaldovi a Zachariášovi, plné jistoty a uznání jeho důstojnosti od Říma nepodávalo, poslal Fotius svého přítele Theodora Santabarena do Říma s listem, v němž pravil, že toliko z přinucení duchovenstva a lidu velmi nerad opět na patriarchální stolec vstoupil. Prosbu za uznání papežem musili metropolité patriarchátu Kt. podporovati listem ku papeži [2]); dále opatřil si písemní uznání ode všech tří východních patriarchův, alexandrinského, antiochenského a jerusalémského, a poslal je do Říma. S poselstvím Fotiovým poslal císař též své poselství s listy, aby jej podporovalo. Toto konstantinopolské poselství přišlo do Říma ke konci května nebo v červnu 879, a přivedlo papeže do největších rozpaků, poněvadž s ním jeho legaté se nenavrátili, ani žádné zprávy neposlali, a on tudy vlastního stavu věcí v Konstantinopoli neznal. I radil se na římské synodě se sedmnácti biskupy, v jejichž čele stál bohužel Zachariáš, biskup ananijský a bibliothekář církve římské, a ona rozhodla pro Fotia [3]). Když řecké poselství domů odjíždělo, poslal s ním papež nového legata do Konstantinopole kardinála kněze Petra s pěti listy ze 16. srpna 879 k císaři, biskupům patriarchatu Kt., Fotiovi, odpůrcům Fotiovým, v jejichž čele stáli metropolité Stylian a Metrofanes, kteří Fotia uznati nechtěli, svým legatům Pavlovi a Eugeniovi, a s instrukcí čili kommonitoriem znějícím ke všem třem legatům [4]). Tyto listy zfalšoval hanebně Fotius, však u listů máme původní latinské znění zachováno, jenom původní znění kommonitoria ztratilo se, jež známe toliko

---

[1]) Stylian Mansi XVI. 432. Hergenröther II. 314; Hefele IV. 436.

[2]) Niketas ap. Mansi XVI. 288. Hefele IV. 435; Hergenröther II. 315.

[3]) Mansi XVII. 359; Baron. ad ann. 879. n. 59.

[4]) Epp. Joan. 199—204. Mansi XVII. 136; Hard. VI. P. I. 63; Migne 126, 853; Baron. ad ann. 879 n. 7. Hergenröther II. 382; Hefele IV. 438 (Hard. a Migne číslují jinak listy papeže Jana).

z falšovaného překladu řeckého Fotiova. Papež Jan VIII. byl hotov uznati Fotia za patriarchu pod následujícími výminkami: aby církvi římské dosti učinil, před synodou za odpuštění prosil a milosrdenství církve římské velebil, aby s Ignatiány mírně nakládal, aby Bulharsko církvi římské navráceno bylo, a konečně aby budoucně žádný laik na stolec Konstantinopolský povyšován nebyl.

Bohužel ukvapil se papež, a ustoupiv od cesty svých předchůdců, Mikuláše I. a Hadriana II., neprospěl církvi. Tuto slabosť Jana VIII. lze vyložiti z okolností času. Církevní stát byl ohrožen Saraceny, odpadnutím Kapuanův a útoky křesťanských knížat, a tu doufal papež pomoci od statného císaře Basilia, který mimo to činil mu naději, že Bulharsko bude patriarchátu římskému navráceno. Smrtí Ignatiovou změnila se právní otázka; stolec Kt. byl uprázdněn, a Fotius, jak z předložených listin bylo patrno, řádně naň povýšen. Jeho biskupské svěcení bylo sice nedovolené, ale platné; pokud bylo nedovolené, mohlo se papežským prominutím čili dispensí státi dovoleným. Co papež učiniti mohl, myslil, že za panujících okolností učiniti musí, poněvadž všichni tři východní patriarchové a všichni metropolité patriarchátu Kt., jak dle zaslaných listin domnívati se musil, Fotia uznávali, a pak sám dobře věděl, že císař Fotia v patriarchátu ponechá, byť i jeho neuznával. Že tato mírnosť špatné ovoce ponese, nemohl papež tak snadno předvídati. Ostatně přece s uznáním Fotiovým neměl tak kvapiti, a měl si vzpomenouti na osvědčenou nevěrnosť a nespolehlivosť Řeků.

Kardinál kněz Petr přišel v listopadu 879 do Konstantinopole, a oznámil oběma druhým legatům rozhodnutí papežovo. Nehodou pro ně bylo, že nebyli tak jazyka řeckého mocni, aby nebyli potřebovali tlumočníků. Fotius žádal na nich papežských listův i s jejich instrukcí, aby je mohl dáti do řečtiny přeložiti, by potom v nastávající synodě mohly býti čteny. Legaté byli mu po vůli, a tu zfalšoval Fotius papežské listiny hanebně; církevní všeobecný sněm od r. 869., který papež Jan uznaným míti chtěl, byl zavržen, a jednou docela na jeho místo postaven pasněm od r. 879.; požadavek, aby Fotius na synodě za odpuštění prosil, byl buď seslaben, nebo docela vynechán; uznání papežovo pod výminkou bylo proměněno v uznání beze vší výminky; zmínka o Ignatiovi, každé pokárání Fotia, a hrozba vyobcováním z církve pro další přechmaty v Bulharsku

vynechaly se; konečně vychvaloval se nesmírně Fotius [1]). Učiniv všechny přípravy slavil potom Fotius synodu, která měla býti všeobecnou čili oekumenickou a vstoupiti na místo osmé.

Tato synoda odbývala se v listopadu; sedění 1. nemá žádného data, sedění druhé bylo 17. listopadu 879; sedmé a poslední 13. března 880. Výslovně praví akta, že Fotius „oekumenický patriarcha" ve všech seděních předsedal, papežští legaté seděli vedle něho a po něm. Patriarchu jerusalémského zastupoval hned od počátku synody kněz Eliáš (různý od Eliáše na synodě r. 869.); do druhého sedění přibyl kněz Kosmas jako zástupce patriarchy alexandrinského, a do čtvrtého arcibiskup martyropolský Basilius jako zástupce patriarchy antiochenského. Dále byli 383 biskupové přítomni; však mnozí biskupové jsou jmenováni dle takových sídel, která jako sídla biskupská jinde nepřicházejí, a tu jest se domnívati, že Fotius chtěje svou stranu sesíliti, pro množství malých míst vysvětil biskupy.

V sedění 1. závodil papežský legat ve zdvořilostech s Fotiem, však kdykoli na primát římský důraz kladl, opravovali jej Fotius a jeho přátelé v ten smysl, jako by papež byl jenom patriarchou Západu. Obzvláště podskočnou a nestydatou byla řeč arcibiskupa chalcedonského Zachariáše, který původ všech zmatkův odvozoval z Říma, k němuž se všichni neposlušní Fotia odvolávají; přítomná synoda slaví se pro církev římskou, aby česť její se zachovala, a ona nebyla víc od rozkolníků za příčinu nesvornosti uváděna. Opatřením císařovým a modlitbami Fotia a papeže Jana VIII. jest všechno v pořádku, a není nikoho více třeba k obnovení řádu. Tato drzá řeč těšila se všeobecné pochvale. Čtení papežských listů bylo odloženo na jiný den.

V sedění 2. dne 17. října 879 byly čteny papežské listy v porušené formě Fotiově, a sice listy k císaři a Fotiovi. Co do bulharské otázky odpověděl Fotius, že jest hotov zde povoliti papeži, ale věc nezávisí na něm, než na císaři. Této rozmluvě učinili přátelé Fotiovi, arcibiskupové Prokop z Caesaree Kappadocké a Řehoř z Efesu konec, pravíce posměšně, že omezení diecésí nenáleží před tuto synodu, až, jak doufat lze, císař všech provincií Východu a Západu dobude, pak bude čas, aby patriarcháty znova rozdělil, a k tomu zvláštní synodu

[1]) Srv. Hergenröther II. 396 sqq.

svolal. Na otázku legata Petra, proč Fotius před příchodem papežských legatův opět na stolec Kt. byl dosazen, odpověděl jerusalémský zástupce Eliáš a po něm biskupové patriarchátu Kt., že se to stalo se srozuměním tří východních patriarchů, jednomyslnou žádostí církve Kt. a takřka přinucením císařovým, po čemž vypravoval Fotius idyllickým způsobem svůj posavadní biskupský život. Papežští legaté byli spokojeni, a kardinál Petr pravil, že papež Jan Fotia nazpět dosazuje a za bratra uznává. Potom byly čteny dva listy patriarchy alexandrinského Michala, jeden k císaři a druhý k Fotiovi, které přinesl jeho posel Kosmas, a v nichž uznává Fotia a zavrhuje první tři zástupce východních patriarchátů na synodě r. 869., kteří prý neměli žádného poslání a plnomocenství; ano Tomáš, arcibiskup tyrský, prý svou chybu poznal, posýlá své odvolání (libellus poenitentiae) Fotiovi a prosí za odpuštení. Toto rozřešení udělil mu na místě s velikou radostí Fotius.

V sedění 3. dne 19. listopadu byl po návrhu papežského legata Petra, který přece trochu zmužilosti jevil, čten papežský list k biskupům patriarchátu Kt., a na jeho otázku, zdali synoda s listem se srovnává, dostal odpověd, která byla patrným ohrazením proti primátu. Dále byl čten list jerusalémského patriarchy Theodosia k císaři, v němž jemu všechno dobré přeje, za podporu na stavbu chrámu Vzkříšení Páně prosí, a Fotia uznává.

Sedění 4. odbývalo se teprva po 35 dnech 24. prosince. Zatím pracovali legaté o to, aby Ignatiany Fotiovi naklonili, a pak čekalo se na příchod antiochenského zástupce; bez pochyby zemřel též tento čas Řehoř Asbesta. Do čtvrtého sedění dostavil se zástupce antiochenského patriarchy Theodosia, Basilius, arcibiskup martyropolský, s dvěma listy k Fotiovi, jedním od svého patriarchy, a druhým od nového jerusalémského patriarchy Eliáše, kterými jej za pravého patriarchu uznávali. Když legaté znova na Bulharsko řeč zavedli, dostali zase za odpověd, že teď není čas mluviti o omezení diecési, což prý na císaři závisí, u něhož se synoda v této věci za papeže přimluví. Žádosť papežovu, aby v Konstantinopoli žádný laik budoucně nestal se biskupem než jenom kněz neb jahen konstantinopolský, zamítla synoda rozhodně, poněvadž prý Kristus nepřišel jenom pro duchovní, a východní stolce by velikou škodu vzaly, kdyby statní laikové na ně povyšováni býti nemohli. Zato schválila žádosť jeho, aby synody v Římě

a Konstantinopoli proti Fotiovi odbývané byly za neplatné prohlášeny, a nečítaly se mezi synody. Takový hanebný smysl podložil Fotius desátému článku papežské instrukce k legatům. Podobně líbil se požadavek papežský, aby všichni, kteří Fotia neuznávají, byli z církve vyobcováni. Ke konci navrhl papežský legat Petr, aby všichni hod Boží vánoční s Fotiem slavili a s ním Tělo Páně přijali. Byla to veliká demonstrace pro Fotia, který takto celým křesťanstvem slavně za patriarchu byl uznán.

V sedění 5. dne 26. ledna 880 učinil Fotius návrh, aby druhá synoda nicaejská z roku 787. byla za všeobecnou pokládána, což prý posud církev římská a východní patriarchové nečiní, ačkoliv její usnesení uznávají. Legat Petr byl srozuměn, a hrozil hned každému klatbou, kdo by ji sedmou všeobecnou synodou nenazýval. Po návrhu papežských legatů byla poslána deputace skládající se ze tří metropolitů k arcibiskupu Metrofanovi tázat se jeho, proč se od synody dělí. Metrofanes poukázal ke své těžké chorobě, pro kterou mnoho mluviti nemůže, aby se zodpovídal. Když tato odpověd byla synodě oznámena, vyřkli nad ním papežští legaté sesazení, a navrhli synodě, aby za svůj první kanon přijala, že „všichni italští duchovní, nebo laikové, nebo biskupové, které papež Jan sesadil nebo klatbou stihl, též od Fotia, patriarchy Kt., za sesazené nebo kleté pokládáni býti mají; podobně má papež Jan a církev římská uznávati všechny tresty, které Fotius nad kýmkoli a v kterékoli diecési vynesl, bez ujmy výsad církve římské a jejího představeného.“ Tímto kanonem postavili legaté Fotia na roveň papeži, synoda jej hned schválila, a Basilius, zástupce antiochenský, podal jeho výklad slovy: „Nejvyšší velekněži našich stolců, kteří nerozlučitelné přátelství k nejsvětějšímu patriarchovi Fotiu od jeho vstoupení na patriarchální stolec chovají, přenesli svou moc a vážnosť na Fotia, nyní, jak jsme slyšeli, obdržel též moc a vážnosť Římanů, nebo spíše ji již před tím od Boha jakožto nejvyšší velekněz měl, proto máme všechny za svázané, které nezrušitelnou vazbou Ducha sv. sváže, a za rozvázané, které rozváže.“ Tak byl prohlášen byzantský primát, titul „oekumenického patriarchy“, t. j. patriarchy patriarchů stal se skutkem, a papežští legaté neohradili se proti němu.

Poněvadž Fotius myslil, že všechny věci, na kterých jemu záleželo, jsou vyřízeny, žádal za podepsání synodálních usnesení. První podepsal papežský legat Pavel, biskup ankonský, který

ve svém podpise praví, že zavrhuje a klatbou stíhá synodu, která proti Fotiovi v Konstantinopoli byla slavena (8. všeobecnou), a všechno, co proti němu za času papeže Hadriana se stalo.“ Tato slova podepsali i ostatní dva legaté. Podobně vyjádřili se východní zástupcové, po nichž podepsali ostatní biskupové. Fotius nepodepsal, poněvadž o věc jeho šlo.

Ačkoli synoda podepsáním usnesení byla skončena, a četní členové do svých sídel se navrátili, dal Fotius ještě sedění odbývati. První odbývalo se 10. nebo 12. března v císařském paláci Chrysotrikliniu, jemuž císař sám se dvěma syny, Lvem a Alexandrem, předsedal. Mimo Fotia byli přítomni papežští legaté, východní zástupcové a 18 metropolitů. Císař oslovil shromáždění, a učinil jemu návrh, aby svou víru slavně prohlásilo dle výměru, který veliká synoda nicaejská (I.) podala, a následující svaté a všeobecné synody potvrdily. Fotius dal hned čísti připravený formulář, v němž bylo nicaejsko-konstantinopolské vyznání víry do slova přijato, tedy bez „Filioque“, a ke konci připojeno: „Tak smýšlíme my; kdo však jiné vyznání víry stanoví, nebo k tomuto symbolu vymyšlená slova přidává, a je věřícím nebo nově obráceným za pravidlo víry předkládá, a staré svaté symbolum nepravými a falešnými výrazy, nebo přídavky, nebo vynecháním něčeho, porušiti se opovažuje, budiž, jest-li duchovním, sesazen, jest-li laikem, z církve vyobcován.“ Všickni přisvědčili; císař Basilius a synové jeho i nejmladší Štěpán, který byl podjahnem, podepsali teď usnesení synody.

Následující neděli dne 13. března způsobil Fotius poslední sedění v chrámě sv. Sofie, kde biskupové, kolik jich ještě v Konstantinopoli zbylo, usnesení z císařského paláce přijali, vyslovivše klatbu na každého, kdo by k symbolu nicaejsko-konstantinopolskému něco přidal, nebo z něho ubral. Ke konci velebili papežští legaté Fotiovu moudrosť, štědrosť a pokoru. Tato chvála zavdala arcibiskupovi caesarejskému Prokopovi z nova příčinu, aby primát církve Kt. prohlásil. „Jak líčíte Fotia, takový musí býti v pravdě muž ten, který péči o celý svět obdržel po vzoru našeho arcipastýře Krista, Boha našeho.“ Na to pravili legaté: „Pravda jest, co pravíš. I my, kteří na konci světa bydlíme, slyšeli jsme to.“ Poslední slova jejich byla: Kdo neobcuje s Fotiem, ať má podíl s Jidášem[1]). Tak

[1]) Acta Mansi XVII. 374; Hard. VI. P. I. 214; Baron. ad ann. 879. n.

byl prohlášen byzantský primát, a nepřímo zavrženo učení o východu Ducha sv. „i ze Syna“ (Filioque), na které Fotius po svém opětném dosazení na stolec Kt. nijaké váhy nekladl, ale jež podržeti chtěl jako zbraň proti papeži Janu VIII., kdyby chování svých legatů zavrhl.

Když se legaté do Říma vrátili, a s sebou listy od Fotia a císaři se synodalními akty přinesli, poznal papež z nich a z ústní zprávy legatů, že rozkazy jeho nebyly přesně zachovány. Papež kázal akta přeložiti do latiny, což tenkráte v Římě nebylo žádným lehkým úkolem, a poslal před ukončením této práce listy z dne 13. srpna 880 k císaři a Fotiovi, v nichž své nespokojenosti nad událostmi v Konstantinopoli dává výraz. Papež chválí horlivosť císařovu pro obnovení církevního pokoje, a jeho oddanosť k církvi římské, kterou skutky ukázal poslav lodě k ochraně církevního státu, navrátiv klášter sv. Sergia v Konstantinopoli církvi římské a svoliv, aby zase Bulharsko obdržela, a přijímá všechno, co v odbývané synodě pro opětné dosazení Fotiovo z milosrdenství (misericorditer) se stalo; však učinili-li legaté jeho něco proti apoštolskému předpisu, to vyhlašuje za neplatné [1]). Otevřeněji a statněji mluví papež k Fotiovi, který mu psal, že jenom zločinci dosti činí, ukazuje mu, že to není žádným zahanbením, když někdo církvi dosti činí, a dodává, že jenom to v jeho dosazení přijímá, co se z milosrdenství (misericorditer) stalo, a prohlašuje za neplatné, co legaté proti jeho rozkazu učinili [2]).

S těmito listy poslal papež do Konstantinopole biskupa Marina, kterýž jako kardinál jahen r. 869 co papežský legat statně proti Fotiovi vystupoval. Teď počínal si zase tak statně proti Fotiovi, že císař celý měsíc ve vazbě jej držel, a přece jeho stálosti nezlomil [3]). Klatby asi nad Fotiem nevyřkl, poněvadž papež konečný výrok bez pochyby sobě ponechal. Když

---

72 sqq. Hergenröther II. 416—528; Hefele IV. 448—467. — V aktech této synody jest mnoho zfalšováno; list papeže Jana VIII. k Fotiovi jest asi od Fotia podvržen. Srv. Hergenröther II. 528 sqq.

[1]) Ep. 251. u Mansi XVII. 186; ep. 109 u Hard. VI. P. I. 88; Baron. ad ann. 880. n. 2; Hergenröther II. 574; Hefele IV. 466.

[2]) Ep. 250 Mansi XVII. 184; ep. 108. u Hard. l. c. 87; Baron. ad ann. 880. n. 5. Hergenröther II. 575; Hefele IV. 467.

[3]) Stephani V. Ep. ad Basil. Mansi XVI. 423; Hard. V. 1119; Baron. ad ann. 885. n. 11.

se Marinus z Konstantinopole vrátil, a papeži zprávu podal, vstoupil papež na ambon v chrámu sv. Petra, a drže knihu sv. evangelií v ruce vyřkl slavně před shromážděným lidem klatbu na Fotia [1]). Tímž trestem stíhl papež též své Fotiem svedené legaty [2]). A tak byl mír mezi Římem a Konstantinopolí opět porušen, a nastal rozkol, který tím byl větší a nebezpečnější, poněvadž papež žádné mocné strany za sebou v Konstantinopoli neměl přispěv svou shovívavostí znamenitě k seslabení Ignatianů. Fotius dosáhl svého účelu, chlubil se svým uznáním od Říma, nově vynešená klatba nebyla na Východě prohlášena, a poslání Marinovo drželo se v tajnosti, nebo podezříváním jeho osoby připravilo se o svůj význam.

Fotius, chtěje se krýti proti klatbě z Říma, činil opět útoky na učení Latiníkův o východu Ducha sv. „též ze Syna", stavě se jakoby Řím tak smýšlel jako on sám, ale byl nedbalým v konání svých povinností proti těm, kteří blud o Duchu sv. roztrušují. Nejdůležitějšími spisy tohoto druhu jest jeho veliký list k rozkolnickému patriarchovi akvilejskému z r. 883 [3]), a jeho dílo: De mystagogia Spiritus s., které po r. 885. složil.

Papež Jan VIII. zemřel 15. prosince 882. Jeho nástupce Marinus vynesl opět klatbu na Fotia, kterýž jej za to pronásledoval velikou nenávistí, a upíral mu papežskou důstojnosť, poněvadž byv biskupem v Caerách v Etrurii [4]) toto malé biskupství za římské zaměnil. Podobně popíral císař Basilius jeho papežskou důstojnosť jízlivým listem, patrně od Fotia složeným, k jeho nástupci Hadrianovi III. Obranu Marinovu a spolu opětné zavržení Fotiovo poslal do Konstantinopole nástupce Hadrianův papež Štěpán VI. (V.) listem [5]) z r. 885. neb 886., který však císaře Basilia mezi živými nenalezl.

---

[1]) Appdx ad VIII. synod oecum. Mansi XVI. 448; Hard. V. 1139; Baron. ad ann. 880. n. 11; Hergenröther II. 578; Hefele IV. 468.

[2]) Mansi XVI. 451; Hard. V. 442; Baron. ad ann. 880. n. 13; Hergenröther II. 578; Hefele l. c.

[3]) Latinsky u Baron. ad ann. 883. n. 6; Hergenröther II. 634 sqq.

[4]) Srv. Hergenröther II. 651.

[5]) Mansi XVI. 423; Hard. V. 1119; Baron. ad ann. 885. n. 11; Hergenröther II. 664.

§. 262. Druhé svržení Fotiovo; jakési smíření mezi Římem a Konstatinopolí.

Fotius na vrcholu své moci byl blízký pádu. Císař Basilius zemřel 29. srpna 886; jeho syn a nástupce Lev VI., příjmím Moudrý, nepřál již co princ Fotiovi, který byl jeho učitelem, ještě více byl nepřízniv jeho příteli Theodoru Santabarenovi, kterýž jej u jeho otce Basilia pomlouval, a nakloňoval se k Ignatianům; pročež list papeže Štěpána VI. k jeho otci, jenž teď do rukou jeho přišel, naň veliký dojem učinil. Již císař Basilius určil svého nejmladšího syna Štěpána jednou pro patriarchát, pročež dal jej Fotiem pro stav duchovní vychovati, za jahna posvětiti a jeho syncellem učiniti. Císař Lev, chtěje vůli otcovu vyplniti a věda, že část duchovenstva a valná část lidu jsou protivníci Fotiovi, kázal písemní seznam jeho zločinů s ambonu v chrámě sv. Sofie veřejně přečísti, přinutil jej tak ku poděkování a poslal do kláštera. Theodora Santabarena dal císař jíti, a do Konstantinopole přivésti, kde s Fotiem postaven byl před soud pro zpronevěření státních peněz a spiknutí proti novému císaři. Poněvadž důkaz viny na dobro proveden nebyl, byl Santabarenus poslán do Athén ve vyhnanství, později oslepen a do Asie zavlečen, a zemřel po r. 913. Fotius zůstal v klášteře. Krátce před vánočními svátky 886 byl princ Štěpán od arcibiskupa caesarejského Theofana co prvního metropolity patriarchátu na biskupství posvěcen, poněvadž stolec heraklejský, jemuž toto právo náleželo, byl asi uprázdněn [1]).

Však nový patriarcha neměl ještě kanonického stáří pro svou důstojnosť, bylotě mu teprva 16 let; pak byl od Fotia za jahna a od Fotiana Theofana za biskupa posvěcen, pročež byli Ignatiané, které nový císař z vyhnanství povolal, co do uznání jeho v největších rozpacích. Císař svolal je na schůzi, a učinil jim návrh, aby papež byl požádán za udělení dispense všem, které Fotius posvětil. Všichni byli spokojeni [2]). Císař a Stylian, arcibiskup novocaesarejský a hlava Ignatianů, tento ve jménu biskupův, kněží, jahnův a mnichů, kteří nikdy Fotiovi se nepokořili, poslali papeži Štěpánovi VI. prosebné listy za promi-

---

[1]) Theophan. Continuat. VI. 1 sq. p. 353 sq.; Cedren. II. 206 sq. 248 sq.; Hergenröther II. 683 sq.

[2]) Appdx. ad concil. VIII. Mansi XVI. 426. Hard. V. 1119; Baron. ad ann. 886. n. 21; Hergenröther II. 686; Hefele IV. 469.

nutí [1]). Poněvadž oba listy se nesrovnávaly, císař mluvil o poděkování čili resignaci, a Stylian o sesazení Fotiově, poukázal papež ve své odpovědi k tomuto velikému odporu, a žádal, aby císař i strana stylianská posly do Říma poslali, a celou věc všestranně vyložili [2]). Papež nemohl resignaci Fotiovu připustiti, poněvadž by tím řádnosť jeho patriarchátu byl uznával. Teprva po třech letech, tedy r. 889. neb 890. přišli poslové strany stylianské a jeden dvorský hodnostář co posel císařův s listy do Říma. List císařův ztratil se, však list Styliana a druhův jeho máme, kde praví, že onen odpor z toho plyne, poněvadž pisatelé císařského listu, řádnosť jeho patriarchátu předpokládajíce, uznávali ho za biskupa, a proto psali o poděkování, kdež oni (Stylianė), držíce se výroků papežů Mikuláše a Hadriana, nikdy ani v nejmenším ho za biskupa neměli; dále diví se, jak může papež o Fotiovi mluviti, jakoby byl řádným patriarchou a jeho zavržení nového vyšetřování potřebovalo, kdežto na počátku svého listu sám praví, že jest od Skály zavržen; konečně obnovují svou prosbu za ty, kteří z přinucení Fotia se přidrželi [3]).

Zdali řecké poselství papeže Štěpána na živě nalezlo nebo ne, nelze říci; rozhodnutí o jejich žádosti udělil nástupce Štěpánův Formosus (891—896) listem k Stylianovi a jeho přátelům. Kárá je, že prosí všeobecně za odpuštění lidem, neudavše, jak a komu jest odpustiti, laikům nebo kněžím; laikům lze odpustiti, nikoli však kněžím; neboť Fotius nemohl žádnému kněžské důstojnosti uděliti, které sám neměl; vzkládáním svých rukou na jiné mohl jenom klatbu uděliti, kterou sám vzkládáním bezbožné ruky obdržel; však papež chce býti shovívavým, a posýlá legaty, biskupy Landulfa z Kapue a Romana, kteří by se Stylianem, Theofylaktem z Ancyry a Petrem, věrným papeži, držíce se pevně zásady, že Fotius jeho předchůdci a všeobecným sněmem jest zavržen a zavrženým zůstane, rozhodovali o těch, kteří kajícně svou vinu uznají, a spis o tom vy-

---

[1]) List císařův ztratil se; Ep. Styliani ad Stephanum pap. Mansi XVI. 426; Hard. V. 1122

[2]) Mansi XVI. 435; Hard. V. 1130; Baron. ad ann. 886. n. 31; Hergenröther II. 691; Hefele IV. 470.

[3]) Mansi XVI. 438; Hard. V. 1130; Baron. ad ann. 889. n. 2. sqq.; Hergenröther II. 692; Hefele IV. 470.

hotoví, a je potom ku přijímání laiků přijali [1]). Co papežští legaté v Konstantinopoli pořídili, jest naprosto neznámo. Lze se domýšleti, že papežský stolec ústně po jmenovaných legatech udělil prominutí čili dispens patriarchovi Štěpánu, a uznal jej za řádného patriarchu [2]). Patriarcha Štěpán zemřel asi po 6 letech a 5 měsících svého biskupování 17. května r. 893. [3]). Řekové vřadili jej mezi svaté. Ouplné smíření mezi Konstantinopolí a Římem provedl jeho nástupce v patriarchátu Antonín Canleas, kterýž od Ignatia byl posvěcen; neboť církev západní ctí jej též za svatého [4]), a jeho životopis připisuje mu zahojení starého vředu čili rozkolu mezi Východem a Západem [5]). Jeho nástupcem byl opět katolický patriarcha Mikuláš Mystikus.

Fotius zemřel ve vyhnanství 6. února 891 [6]), a byl pochován v kostele proroka Jeremiáše, kterýž ženskému klášteru byl odevzdal, u Merdosagaru. V desátém století upadl v zapomenutí, po polovici století 11. přišly jeho spisy rozkolu vhod, ve 12. počítali jej rozkolníci již mezi církevní učitele; však teprva v 16. začali jej ctíti za svatého, a konají dnes jeho památku 6. února. Pokud rozkolníci od svého přemrštěného ctění Fotia neustanou, a k historickému Fotiu se nenavrátí, nelze na odklizení rozkolu východního pomýšleti [7]).

§. 263. Obnovení rozkolu Michalem Cerulariem.

Jakkoli mezi Římem a Konstantinopolí opět panoval mír, nebyla však přece rána rozkolu nadobro zahojena, a jed fotianský nakvašoval v tichosti mysli dále. Sto let po Fotiovi činil tytéž výčitky církvi latinské a Římu patriarcha Sisinnius II., a po něm jeho nástupce Sergius (999—1019), pocházející z rodu Fotiova, který docela jméno papežovo z diptych vymazal. Ná-

---

[1]) Mansi XVI. 439; Hard. 1130; Baron. ad ann. 891. n. 6; Hergenröther II. 694; Hefele IV. 471.

[2]) Baronius ad. ann. 886. n. 20, n. 34; ad ann. 888. n. 8 domnívá se a předpokládá papežské jeho uznání; však pramene proto neuvádí.

[3]) Hergenröther II. 697.

[4]) Bolland. Acta SS. 12. Febr. (Febr. II. 624).

[5]) l. c. p. 626. c 3. n. 28; srv. Baron. ad ann. 890. n. ult.

[6]) Pagi ad ann. 886. n. 5.

[7]) Srv. Hergenröther II. 713—724.

stupce Sergiův patriarcha Eustathius a císař Basilius II. poslali okolo r. 1024. vyslance s bohatými dary do Říma s prosbou, aby papež k tomu svolil, by církev konstantinopolská ve svém okresu (in suo orbe), podobně jako římská v celém křesťanstvu sloula všeobecnou čili ekumenickou. Papež Jan XIX. (XX.) odpověděl poslům, že o tuto věc musí se poraditi s duchovenstvem [1]). Však zpráva o tom roznesla se bleskem po Západě, který proti Východu povstal. Biskupové a opatové galličtí žádali ústně i písemně papeže, aby vysokomyslným Řekům se protivil [2]); verdunský opat Richard cestoval do Říma, a opat od sv. Benigna v Dijonu Vilém poslal papeži list, v němž veškerou váhu na nezadatelnosť primátu klade [3]). Z celé této zprávy a poměrů tehdáž panujících lze se domýšleti, že císař Basilius II. k radě svého patriarchy Eustathia chtěl rozhárané církevní poměry své říše urovnati a papeži skutečného vlivu na církev Kt. popřáti, začež měl mu papež býti nápomocen k upevnění vlády řecké v Italii a dobytí sv. míst, a pro upokojení rozkolnických myslí uznati titul patriarchy Kt. „ekumenický,“ alespoň pro východní říši. Však smrtí císaře Basilia a patriarchy Eustathia v prosinci 1025 vzala všechna vyjednávání za své. Jejich nástupcové císař Konstantin VIII. a patriarcha Alexius (1025—1043) navrátili se k starému chladnému a obojetnému poměru k Římu [4]).

Po Alexiovi následoval v patriarchátu obmezený a hrdý Michal Cerularius [5]), který dokonal, co Fotius začal. Jako laik účastnil se spiknutí proti císaři Michalu IV. a byl za to strčen do kláštera a mnichem učiněn. Ale císař Konstantin Monomachus (1042—1054), jeho druh ve vyhnanství, učinil jej v květnu 1043 patriarchou konstantinopolským, ačkoli posud žádného svěcení neměl. Jsa zuřivým nepřítelem Latiníků, kázal okolo roku 1053. všechny latinské kostely v Konstantinopoli zavříti, a odňal latinským opatům jejich kláštery. Rozkaz byl s velikou urputností a zuřivostí vykonán, při čemž jeden z jeho duchovních sacellar Konstantin až oné neslýchané bezbož-

---

[1]) Rodulfi Glabri hist. IV. 1. ap. Migne 142, 671; Hefele IV. 726.

[2]) Pertz X. (VIII) 392.

[3]) Glaber l. c.

[4]) Srv. Damberger VI. 35 sq.

[5]) Κηρουλάριος = Κηρόπωλης, obchodník ve vosku; Κηρουλάριον = sakristie v Konstantinopoli, kde svíce se uschovávaly.

nosti se dopustil, že posvěcenou hostii Latiníků nohama pošlapal, prohlásiv její posvěcení za neplatné [1]. Tyto latinské kostely a kláštery v Konstantinopoli a řecké v Římě byly na znamení, že obě církve jsou jedno. Michal Cerularius roztrhl tuto pásku, a spojiv se s bulharským arcibiskupem Lvem z Ochridy vypověděl Latiníkům válku listem k apulskému biskupu Janu z Trana, který k jeho patriarchátu náležel. V tomto listu vinil církev latinskou ze čtyř bludů: 1. že k Večeři Páně nekvašeného chleba užívá, což prý jest po židovsku a proti Písmu; 2. že po židovsku sobot v čtyřicetidenním postu zachovává [2]; 3. že udáveného požívati dovoluje a 4. v postě alleluja nepěje [3].

Biskup Jan podal tento list Humbertovi, kardinálu biskupu ze Silvy Kandidy, který právě v Traně přítomen byl. Humbert přeložil jej do latiny, a učinil naň pozorným papeže Lva IX. Tento poslal Cerulariovi a Lvovi Ochridskému obšírnou odpověď o 41 paragrafech, v níž je ku pokoji napomíná, a užívání nekvašeného chleba od ustanovení sv. Petra odvozuje; církev římská nemůže poblouditi; onať jest ta, která všechny bludy udusila, které náleží prvenství čili primát, jež po sv. Petru zdědila, a jíž císař Konstantin i světské panství udělil, maje za nedůstojné, aby papež, stojící v čelé říše Boží, říši světské byl poddán; církev konstantinopolská jest dcerou církve římské, poněvadž Konstantinopol vystavěl syn církve římské císař Konstantin, pročež nižádným způsobem nepřísluší církvi konstantinopolské poučovati svou matku církev římskou, a to tím méně, poněvadž církev konstantinopolská své cti a přednosti nemá ze založení některým apoštolem, ale z mateřské lásky církve římské; v Konstantinopoli zavřeli všechny latinské kostely a kláštery, církev římská počíná si mnohem šlechetněji, dovolujíc řeckým kostelům a klášterům v Římě i kolem něho sloužiti Bohu dle otcovských obyčejů; víť zajisté dobře, že nic nevadí spasení věřících obyčeje různé dle místa a času, pokud jedna víra láskou působící všechny jednomu Bohu poroučí (quia nihil obsunt saluti credentium diversae pro loco et tempore consuetudines, quando una fides per dilectionem operans uni Deo

---

[1]) Mansi XIX. 679; Hard. VI. P. I. 969; Hefele IV. 727.

[2]) Postním dnem byla sobota, ne však svátkem; což jest znamenitým rozdílem.

[3]) Biblioth. max. PP. X. 90. XVIII. 390; Migne 143, 930; Baron. ad ann. 1053. n. 23; Hefele IV. 727.

commendat omnes. §. 29.); pýcha a vysokomyslnosť jest dědičným hříchem biskupů Kt.; církev římská neklátila se nikdy sem tam u víře, a to pro sv. Petra, kterýž i v nehodném nástupci ctěn býti musí; pročež on sám papež nemůže trpěti, aby někdo proti Apoštolské Stolici nepřátelsky vystupoval; poněvadž však list se prodloužil, posýlá jim sbírku patristických míst k vyvrácení jejich výčítek, (která se ztratila)[1].

Papež Lev IX. přikládal nastávající bouři takovou důležitosť, že, jakkoli bylo mu již 50 let, přece naučil se ještě řecky, aby mohl všechno sám zkoušeti[2].

Okolo tohoto času, ještě r. 1053. obdržel papež list od nového patriarchy antiochenského Petra, kterýž jemu v něm své povyšení oznámil, a po starém způsobu své vyznání víry poslal. Tím uznal papežský primát, začež jej papež ve své odpovědi chválí, papežský primát z Písma mu dokazuje, a jej vybízí, aby důstojnosti svého stolce, kterýž jest v církvi třetím, statně hájil proti nebezpečenství, které mu z jisté strany, t. j. Konstantinopole hrozí[3].

Brzo potom učinil císař Konstantin Monomachus kroky k obnovení pokoje s Římem obzvláště z příčin politických· Doufalť, že ve spolku s papežem a západním císařem Normany z Italie vypudí. a ztracených měst a panství tam opět dobude; pročež projevovali, on i patriarcha Cerularius, svou ochotu k církevnímu pokoji v listech ku papeži. Papež Lev IX. byl z toho velice potěšen, a poslal do Kt. legaty, kardinála biskupa Humberta ze Silvy Kandidy, kardinála jahna a kancliře církve římské Fridricha (později papeže Štěpána) a arcibiskupa Petra z Amalf s listy k císaři a patriarchovi. V listu k císaři chválí tohoto, že on jest prvním mezi Řeky, který po dlouhých a nebezpečných sporech ku pokoji a svornosti napomínal, a svou starou matkou církví římskou nepohrdal, vypisuje dále porážku papežského vojska od Normanů, doufá že s jeho pomocí a pomocí západního císaře budou poraženi, a žaluje konečně jemu na patriarchu Cerularia, že klatbou stihl všechny, kteří při Večeři Páně chleba nekvašeného užívají, a že sobě chce patri-

---

[1]) Mansi XIX. 635; Hard. VI. 1, p. 927; Wibert Vita s. Leonis. ap. Bolland. Acta SS. 19. Apr. (Apr. II. 662); Baron. ad ann. 1053. n. 29; Hefele IV. 728.

[2]) Wibert l. c. p. 664.

[3]) Mansi XIX. 660; Hard. VI. 1, 952; Baron. ad ann. 1053. n. 18; Hefele IV. 731.

archy alexandrinského a antiochenského podrobiti; kdyby v tom pokračoval, nemohl by papež s ním v pokoji žíti, však doufá, že se polepší [1]).

V listu ku patriarchovi přeje papež tomuto „spolubratrovi" štěstí, poněvadž pokoj nabízí, a svou osobou církvi prospěšným býti může; však slyší prý o něm mnoho nepříslušného, že jest totiž neofytou a biskupské důstojnosti po stupních nedosáhl, že sobě chce proti všemu právu patriarchy alexandrinského a antiochenského podrobiti, že užívá titulu všeobecného čili oekumenického patriarchy, kterýž název by se sice papeži hodil a sněm chalcedonský mu jej udělil, však žádný papež ho neužíval; že klatbu vyřkl na ty, kdo nekvašeného chleba ve Večeři Páně užívají, kdežto přece Kristus Eucharistii v nekvašeném chlebě ustanovil; a konečně že se chlubí, jakoby jméno papežovo jeho přičiněním ve všech církvích přijato býti mohlo, kdežto kdo chce býti křesťanem, nesmí římské církve apoštolské urážeti; ostatně doufá papež, že zlé pověsti o něm ukáží se býti nepravými, neb on sám brzo se polepší [2]).

Z těchto dvou listů lze souditi, že onen první obšírný spis ku patriarchovi Michalu a Lvovi Ochridskému byl sice složen, ale nikoliv odeslán; mezi tím přišly návrhy k smíru, a legaté snad jej teď vzali též s sebou.

Legaté přišli teprva v červnu do Konstantinopole, kde je sice císař přátelsky, ale patriarcha chladně přijal, a ubytovali se v znamenitém klášteře Studiu, kterýž jindy svou oddaností ku papeži slynul, nyní však v ní ochladl. Mnich tohoto kláštera Niketas Pectoratus složil spis proti Latiníkům, kdež jim užívání nekvašeného, chleba při Večeři Páně, soboty a bezženství kněží vytýká [3]). Spis šířil se též v Italii; papež Lev IX. vypracoval sám jeho vyvrácení [4]); jiné jeho vyvrácení [5]) jakož i listu Michala a Lva Ochridského [6]) zhotovil kardinál Hum-

[1]) Mansi XIX. 667; Hard. VI. 1, 958; Baron. ad ann. 1054. n. 2; Hefele IV. 732.

[2]) Mansi XIX. 663; Hard. VI. 1, p. 955; Baron. ad ann. 1054. n. 10; Hefele IV. 733.

[3]) Spis zachoval se v latinském překladě v Biblioth. max. PP. XVIII. 405; Appdx. ad Tom. XI. Baronii p. 703; Migne 143, 974.

[4]) Z práce papežovy zachovaly se úryvky ap. Mansi XIX. 696.

[5]) Bibl. max. PP. XVIII. 409; Appdx ad Tom. XI. Baron p. 709; Migne 143, 983.

[6]) Toto vyvracení jest co Appdx k 11. svazku Baroniovu p. 680; Bibl. max. PP. XVIII. 394; Migne 143, 951.

bert. V Studiu měli papežští legaté před císařem a jeho velmoži učenou hádku s Niketou Pektoratem, ve které byl Niketas přemožen, zavrhl své urážky proti církvi římské, a vyřkl klatbu na každého, kdo by její primát popíral. Císař kázal jeho spis uvrhnouti do ohně. Niketas ukazoval se potom docela býti přítelem legatů, však po jejich odchodu navrátil se k starému nepřátelství. Oba spisy Humbertovy byly po rozkazu císařově do řečtiny přeloženy, a jemu přečteny. Jsou sice důkladně a s velikou učeností sepsány, však místy jsou pro smírné účely trochu tvrdé a štiplavé.

Papežští legaté počínali sobě v Konstantinopoli co zástupcové hlavy církve, a to bylo právě Cerulariovi to nejprotivnější, kterýž jsa zvyklý na otrockou poddanosť a úslužnosť řeckých biskupů ztěžoval sobě, že prý ho náležitě nepozdravili, ano až tak daleko ve svém odporu proti legatům postoupil, že s nimi na synodě jenom tenkráte vyjednávati chtěl, když na ni za řeckými arcibiskupy zasednou [1]), což ovšem papežští legaté odmítli. Potom přerušil s nimi patriarcha všechno obcování, zakázal jim mši sv. sloužiti, a vystupoval se vší rozhodností proti smírčím záměrům císařovým. Vidouce legaté marnosť svého namahání, položili v sobotu dne 16. července mezi službami Božími na oltář v chrámě sv. Sofie listinu vylučující patriarchu Cerularia z církve, která však v náležité míře se nedrží, předpokládajíc u něho všechny možné staré bludy [2]), dále hrozili každému klatbou, kdoby víru a oběť církve římské tupil, a nastoupili 18. července rozžehnavše se s císařem na zpáteční cestu. Když přišli do Selymbrie, povolal je císař na zpět, poněvadž patriarcha ochotu k vyjednávání s nimi ukazoval. Ale když císař zvěděl, že Cerularius chce na schůzi s legaty lid proti nim popuditi, zakázal schůzi bez své přítomnosti, a radil teď sám legatům k rychlému odchodu. Skutečně vyvolal patriarcha pozdvižení lidu, které císař jenom tím ukojil, že vydal tlumočníky legatů lidu, aby s nimi po libosti naložili. Od té doby byl císař rozhořčen na patriarchu, vzdálil jeho přátele z paláce, opatřil si pravé znění listiny exkommunikační z Ruska, oznámil ji lidu, a dokázal tak patriarchovi, že

---

[1]) Tak praví Cerularius sám ve svém druhém listu ku patriarchovi Petru antiochenskému, u Baron. ad. ann. 1054. n. 29.

[2]) Listina exkommunikační Mansi XIX. 678; Hard. VI. 1, 969.; Baron. ad ann. 1054. n. 24.

ji sfalšoval [1]). Po bouři lidu svolal patriarcha synodu, kterou později někteří rozkolníci za oekumenickou vydávali, vyřkl na ní klatbu nad Latiníky, a vydal synodální list, kde průběh událostí zpitvořuje. „Někteří bezbožníci, dí, stížili veškerou pravověrnou církev klatbou, a vytýkali Řekům, že (jejich kněží) vousů nestřihají, lidské přirozenosti (u krucifixu) proti přirozenosti nemění [2]), symbola neporušují (Filioque), a kněžím manželství dovolují. Tito lidé vydávali se za římské legaty, však nepřišli z Říma [3]), od papeže, ale od jeho nepřítele Argyra (řeckého místodržitele v Dolní Italii), a přinesli falešné listy; též prý proti němu uveřejnili následující listinu (uvádí porušenou exkommunikační listinu); když s císařem o tom mluvil, kázal tento domnělé legaty nazpět povolati, kteří však s ním nechtěli v synodě se súčastniti; poněvadž pod jménem legatů přišli, nechtěl jim papež ublížiti; za to dal jejich tlumočníky a jiné pomocníky Argyrovy, kteří celou tuto věc způsobili, mrskati a jemu patriarchovi odevzdati“. Cerularius připojil i císařův list, na něm od lidu vynucený, kde se totéž vypravuje, a patriarcha vybízí, aby edikt Latiníků spálil. Spálení exkommunikační bully legatů stalo se 24. července. Podobně psal Cerularius v listu k ostatním patriarchům, vybízeje je, aby s ním za jedno stáli.

V pozdějším listu ku Petrovi, patriarchovi antiochenskému líčí ještě zevrubněji papežské legaty co posly Argyrovy, který celou tuto věc sosnoval, potom káral to, že jméno papežovo posud jest v diptychách v Antiochii, Alexandrii a Jerusalémě, a připojuje k předešlým výtkám nové dílem křivé, dílem malicherné, že prý Latiníci nectí obrazův a ostatků svatých, velikých otců Basilia a Jana Zlatoústého mezi svaté nepočítají, nečistých zvířat požívají, jejich mnichové maso a sádlo vepřové jedí, vůbec všichni půst jinak zachovávají nežli oni, že do symbola „Filioque“ přidali, že při mši sv. pějí: „Jeden Svatý,

[1]) Humberti commemoratio, quae gesserant appocrisarii Romanae Sedis in regia urbe ap. Mansi XIX. 678; Hard. VI. 1, 969; Migne 143, 1002; Bibl. Max. PP. XVIII. 416; Baron. ad ann. 1054. n. 20. Hefele IV. 734.

[2]) Humbert vyčítal Řekům: quod hominis morituri imaginem affigitis crucifixae imagini Christi, ita ut quidam Antichristus in cruce Christi sedeat, ostendens se adorandum tanquam sit Deus. Migne 143, 973; Bibl. max PP. XVIII. 405; Baron. Appdx ad Tom. XI. p. 703. C.

[3]) Papež byl tenkráte v Beneventě.

Jeden Pán Ježiš Kristus ve slávě Boha Otce skrze Ducha svatého", že dva bratři dvě sestry za manželky pojmouti mohou, že při mši sv. jeden duchovní druhého objímá nebo líbá, biskupové prsteny na znamení svého zasnoubení se svou církví nosí a do válek táhnou, a křest jediným ponořením se uděluje [1]). Z těchto výtek důležitou jest ona, která popírá východ Ducha sv. též ze Syna, a pravdivou, že biskupové táhnou do válek.

Patriarcha Petr III. Antiochenský odpověděl Cerulariovi listem mírným, ale ramenářským, nechtěje si to ani s Římem ani s Konstantinopolí pokaziti. Výrok Cerulariův, že jména papežův od Vigilia nejsou v diptychách Kt. vyvrátil tím, že on sám před 45 roky (1010) jméno papeže Jana (XIX.) nalezl v diptychách konstantinopolských, četné výčitky jeho prohlásil za nepodstatné, neb i neoprávněné, ale klatbu vyřkl na každého, kdo by něco k symbolu přidal [2]).

Když legaté přišli do Říma, byl Lev IX. mrtev († 19. dubna 1054). Císař Konstantin Monomachus snažil se i na dále rozkol odstraniti, ale i proti patriarchovi nemohl vzniknouti, který se udržel i za jeho švagrové Theodory, která se trůnu zmocnila († 22. srpna 1056) i potom za císaře Michala VI., při jehož sesazení r. 1057. a dosazení na císařský trůn Isáka Komnena byl jedním z hlavních původců. Ve své zpupnosti pokročil tak daleko, že začal nositi odznaky císařské důstojnosti. Konečně poslal jej císař do vyhnanství, kde r. 1059. zemřel nepoděkovav se. Jeho nástupcové neobcovali více s Římem, rozkol zachvacoval další a další kruhy, střízliví Řekové, kteří rozdíly obou církví na malou míru uváděli, jako arcibiskup bulharský Theofylakt vymírali, a tak stal se rozkol při nepřátelské zarytosti Řeků k Latiníkům bez zvláštního zakročení Božího skoro nezhojitelným.

II. Křesťanská církevní literatura.

§. 264. Spisovatelé v 9. století.

Símě, které císař Karel Veliký a Alkuin v říši francké zaseli, rozkvetlo utěšené bez ohledu na vnitřní války a vpády

[1]) Baron. ad ann. 1054. n. 28; Hefele IV. 737.

[2]) Baron. ad ann. 1054. n. 37.

Normanů, Slovanův a Saracenů. Císař Ludvík I. byl velmi vzdělán, mluvil plynně po latinsku, rozuměl též po řecku a pečoval o vědecké vzdělání svých synů, z nichž jmenovitě Karel Lysý byl přítelem věd a povolal ke svému dvoru učence ze všech národův, Iry, Anglosasy, Řeky, ano též Orientály. Též Ludvík Němec podporoval vědy. Školy množily se, jmenovitě v Horní Italii, kde císař Lothar v Pavii, Ivrei, Turině, Kremoně, Florencii, Termě, Veroně, Vicenze a Cividale (dei Friuli) učené ústavy založil. Papež Eugen II. přikázal na římské synodě r. 826., aby všichni duchovní ve svých farách školy zřídili. Veškerá tehdejší učená činnost soustřeďovala se ve výkladu Písem sv., k němuž se dogmatika, morálka a pastorálka připojovaly.

Znamenití učenci této doby byli: Haymo a Rabanus Maurus, učenníci Alkuinovi.

Haymo narodil se r. 778., byl vzdělán ve Fuldě, pak s Rabanem Maurem od Alkuina ve Toursu, stal se benediktinem a učitelem ve Fuldě, a potom r. 840. biskupem halberstadtským, a zemřel r. 850. Od něho máme církevní dějiny, homilie a výklady Písem svatých[1]).

Magnentius Rabanus Maurus narodil se r. 785. v Mohuči, chodil nejprve do školy fuldské, pak tourské, navrátiv se do Fuldy stal se mnichem a učitelem, potom roku 822. opatem, však co opat podržel úřad učitelský. Ludvík Zbožný povýšil jej za arcibiskupa mohuckého 847—856, kdy zemřel. Vším právem pokládá se za zakladatele školství a učenosti v Německu. Již r. 819. vydal svůj spis „De institutione clericorum“ o třech knihách, z nichž první dvě podávají duchovním v krátkosti, co potřebují věděti z liturgiky, pastorálky, z Písma sv. a klassiků; třetí mluví o všeobecném vzdělání duchovenstva, vykládajíc skoro jenom slovy sv. Augustina význam tak zvaných sedmi svobodných umění, a rozprávějíc ke konci o ceně

[1]) Opera ed. Migne P. lat. T. 116—118. Paris. 1852. — Explanatio in omnes psalmos. — Commentaria in Cantica aliquot. — Comm. in Isaiam. — Enarratio in 12 prophetas minores. — In cantica canticorum. — In B. Pauli epistolas. — In Apocalypsin. — De Corp. et Sanguin. Dom. — O jeho církevních dějinách srv. Díl I. str. 19. — Homiliarium Haymonovo jest pars II. v „Spicilegium Liberianum“ ed. Liberani. Florent. 1863. p. 207—534. Srv. Anton: De vita et doctrinis Haymonis. Hal. 1704. — Derling: De Haymone. Helmst. 1747. — Specileg. Liber. pars altera. Florent. 1863.

staré filosofie. Dílo: „De Universo libb. XXII." jest jakýmsi druhem encyklopedie veškeré staré učenosti. Dále psal výklady Písem sv. a homilie, z nichž některé do němčiny přeložiti dal [1]). Svou snahou vypěstoval přečetné učené učenníky, k nimž též náleží Servatus Lupus, opat z Ferriéresu († 862), který dobrým slohem listy a bohoslovecké rozpravy psal.

Jiný výtečný učenník Rabanův jest Walafrid Strabo. Narodil se r. 807. v Allemanii, vstoupil do benediktinského kláštera v Rychnově (Reichenau), stal se potom učenníkem Rabanovým ve Fuldě, později navrátil se do Rychnova, kde r. 842. opatem se stal a r. 849. umřel. Složil několik latinských básní a životů svatých, liturgické dílo a pak glossam ordinariam k Písmu sv., kteréž scholastikové za auktoritu užívali, pročež až do 17. století velmi často též tiskem vydávána bývala.

Jiný učenník Rabanův ze školy fuldské byl Otfrid, mnich (843—870) a scholastik kláštera Weissenburgu v Elsasích, který veliké slávy jako filosof, řečník, básník a theolog, jmenovitě však jako pěstitel německé řeči nabyl. Zpracoval po německu (okolo r. 865.) básnicky život Páně dle čtyř evangelií v díle „Krist" zvaném, jež též harmonií evangelií sloulo a takové obliby došlo, že se všeobecně zpívalo, a světské písně z úst lidu vypudilo. Starší a výtečnější „Krista" jest biblický epos, spolu harmonie evangelií „Heliand" (Heiland) zvaný, který ve formě alliterační čili souliterní a nářečí starosaském za císaře Ludvíka Zbožného byl složen, a v němž Kristus jako národní král vystupuje [2]).

K učenníkům Rabanovým náleželi fuldští mnichové: Rudolf a Meginhard, opat Fremenold neb Ermenold v Ellwangu, opat svatohavelský Hartmot, Probus v klášteře sv. Albana

---

[1]) Jung-Johann: De vita et doctrina Hrabani Mauri. Jen. 1724. — Schwarz: Comment. de Rab. Mauro, primo Germaniae praeceptore. Heidelb. 1811. — Bach: Hrabanus Maurus, der Schöpfer des deutschen Schulwesens. Fulda 1835. — Dahl: Rhabanus Maurus, erst Abt zu Fulda, dann Erzbischof von Mainz v „Buchonii" sv. 3. str. 113—157. Fulda. 1827. — Kunstmann: Hrabanus Magnentius Maurus. Mainz. 1841. — Spengler: Leben des h. Rhab. Maurus. Regens. 1856. — Colombel: Vita Hrab. Mauri M., primi German. praecept. Weilb. 1856. — Schwarz: Zur Feier tausendjähriger Erinnerung an Rhab. Maurus. Fulda. 1858. Opp. Rabani Mauri ed. G. Colvener. Colon. 1627; ed. Migne T. 107—112.

[2]) Opera Walafridi Strab. ed. Migne T. 113. a 114.

v Mohuči, opat Liutbert a mnich Ruthard v Hiršavě, a svatohavelský mnich Werembert, kteří všichni značné pověsti učenců se těšili.

Jako vykládač Písma vynikal Kristian Druthmar, mnich starokorbejský, znatel hebrejštiny a řečtiny a učitel v Stavelu a Malmedy († 850)[1]. Paschasius Radbertus, mnich a později opat novokorbejský, byl jedním z nejučenějších mužů svého věku, znatel klassikův a všestranný theolog († 865)[2], Ratramnus, mnich novokorbejský a odpůrce svého bývalého opata Paschasia Radberta, byl velmi učený a ostrovtipný, kterého si král Karel Lysý velice vážil[3]. Angelomus, mnich v klášteře v Luxeuile v Burgundsku, kde studie exegetické kvetly, psal výklady ku 1. knize Mojžíšově, knihám královským a písni Šalomounově.

Zásluhou německých klášterův jsou letopisy čili annály o věcech církevních i světských[4]. Život Ludvíka Zbožného sepsali Theganus, chorepiscop trevirského arcibiskupa Hekta († 849)[5], pak Nejmenovaný zvaný Anonymus též Astronomus[6]; básnicky jej opěvoval anianský opat Ermoldus Nigellus[7]. Biskup Frekulf z Lisieuxu vydal dějiny světa až do r. 607., jakožto návod pro vyučování syna krále Karla Lysého[8]. Ein-

---

[1]) Druthmari Expositio in Matth. Luc. et Joann. ed. Argentorati 1514; in Bibl. Lugd. T. XV., ap. Migne T. 106.

[2]) Opera ed. Sirmond. Paris. 1618. 1643., ap. Migne. T. 120.

[3]) Opp. ed. Migne T. 121, 11—345.

[4]) Annales Laurissenses (741—788; 788—829 continuat. Einhardo) ap. Pertz M. G. h. I. 134; Chronicon Moissiacense (usque ad ann. 818 et 840) ap. Bouquet II. 648; Annales Mettenses (687—930) ap. Pertz I. 316; Annales Fuldenses (680—901. i. e. Enhardi Fuldensis annales 680—838; Rudolfi Fuld. annal. 838—863; pars. III. auctore incerto 863—882; p. IV. auct. anonymo 882—887; p. V. quodam Bavaro 882—901) ap. Pertz I. 343. — Annales Bertiniani (741—835; v nichž pokračoval Prudentius 835—861; a Hinkmar 861—882). Annales Xantenses (640—874. cum append. 815—835) ap. Pertz II. 219. — Annales Prumienses seu Chronicon Reginonis abbatis († 915. ab anno 1—905) ap. Pertz I. 537; ap. Migne 132, 1. — U Migna též spis Reginovův: de eccles. disciplinis et religione christ. libb. II.

[5]) Vita Ludovici (813 - 835) ap. Pertz II. 585.

[6]) Vita Ludovici. ap. Pertz II. 607.

[7]) Carmina in honorem Hludovici l. IV. — In laudem Pipini Regis († 838) Elogia I. et II. ap. Pertz II. 461; ap. Migne 105, 541.

[8]) Freculphi ep. Leuxovensis († ante ann. 853) Chronicorum tomi II. ab O. C. usquae ad ann. 607; ap. Migne T. 106.

hard (Eginhard) z Odenwaldu, tajný písař Karla V., později 816 opat ve Fontenay-i, naposled opat kláštera v Mühlheimu, který sám založil a statky od císaře Ludvíka Zbožného obdrženými nadav Seligenstadt nazval, složiv nejdokonalejší středověké dějepisné dílo „Život Karla Velikého“ a Annály [1]).

Vědecká čilost a činnost panovala při dvoře krále Karla Lysého, kterého theologické otázky zajímaly. Mezi učenci jeho říše vynikali Hinkmar, arcibiskup remešský, Prudentius, biskup troyesský [2]), a Eneáš, biskup pařížský. Hinkmar narodil se okolo r. 806. ze vznešených rodičů, byl vychován v klášteře sv. Diviše, a Karel Lysý učinil jej arcibiskupem remešským; byl muž velmi učený, výborný znatel církevního práva, a zběhlý v dogmatice († 882, arcibiskupovav 37 let; [3]). Při dvoře Karla Lysého žili filosof Mannon, který Platonova „Timaea“ do latiny přeložil, a pak Jan Skotus Erigena.

Život Jana Skota Erigeny jest od počátku až do konce v temnost zahalen. Tolik jest jisto, že okolo polovice 9. století byl jako učenec povolán ke dvoru Karla Lysého, kde umění a věda kvetly, a byl dvorní škole představen. Po rozkazu královȇ přeložil některé spisy Dionysia Areopagity a spis Maxima Vyznavače do latiny. Zdali byl rodem z Wallisu v Anglii (jak obyčejně se myslí), nebo z Irska, zdali pro své vzdělání do Řecka cestoval, byl-li více jazyků, též hebrejského a syrského mocen, o tom všem nelze nic jistého říci. Později prý jej anglický král Alfred V. povolal za učitele k nově založenému učení oxfordskému. Konečně prý v Malmesbury založil vlastní školu, a byl tam od rozhořčených žáků (okolo r. 883.) zabit.

Erigena stojí na půdě idealisticko-pantheistické nového platonismu. Soustava jeho jest výronní čili emanační. Bůh roní se ve svět, a jmenovitě v lidskou přirozenost; lidská přirozenost odpadává od něho, však tento odpad jest opět jenom průchodem k tomu, aby výron navrátil se zase v Boha, a od Boha byl přijat, v kterémžto přijetí povznáší se Bůh sám k dokonalému životu. Jako odpad tak i vykoupení jest jenom dobou tohoto theogonického processu čili vývoje. Křesťanské myšlénky, které v této soustavě přicházejí, nehodí se do ní.

---

[1]) Vita Caroli Magni Imperatoris (750—814) ap. Pertz. II. 436.

[2]) Opp. Prudentii ap. Migne 115, 971.

[3]) Op. Hincmari ap. Migne T. 125. a 126; ed. Jac. Sirmondi. Paris. 1645. 2. Fol.

Tak stal se Erigena předchůdcem pantheistických sektářů středověkých a bludu Berengarova, a nepřímo byl příčinou, že poměr víry k vědě, podstata zla a božské předurčení špatně byly pojaty. Proto byly jeho spisy později častěji zavrženy. Však na druhé straně stal se svým bádáním předchůdcem scholastiky a mystiky a jejich spojení, a připravil dráhu sporu o všeobecných pojmech čili universaliích [1]).

V církvi lyonské byli statnými učenci arcibiskupové, Amalo a Remegius, a pak magister jahen Florus (okolo r. 850.), který byl obratným vykládačem Písma, dobrým básníkem, psal o volbě biskupův, a podal výklad obřadů mše svaté [2]).

Martyrologie sepsali Wandelbert [3]), benediktin v klášteře prumském v Trevirsku; Usuard, benediktin u sv. Germana v Paříži; a Ado [4]), kterýž arcibiskupem viennským se stal († 874).

V Italii máme v této době málo spisovatelů. V Ravenně sepsal Ondřej Agnellus dejiny tamějších arcibiskupů v duchu nepřátelském Apoštolské Stolici [5]). V Římě vynikal jako učenec a spisovatel Anastasius [6]), bibliothekář církve římské a opat kláštera Panny Marie za Tiberou, a žil za papežů Mikuláše I.,

---

[1]) Srv. Dr. Stöckl: Geschichte der Philosophie des Mittelalters. Mainz. 1864. str. 31—128. Spisy Erigeny jsou: De divisione naturae (jež Honorius III. 1225 zavrhl). — De praedestinatione. — Pseudo-Dionysii Opp. latine versa. Colon. 1556. — Maximi abbatis Comment. in Greg. Naz. — Concio in Prolog. s. Joann. — Fragmenta tria Comm. in Evang. s. Joann. — Fragm. operis de egressu et regressu animae in Deum. — Poëmata graeca et latina. — Expositio super hierarchiam coelest. s. Donys. et super hierarchiam eccles. ejusdem. — Fragm. 4 Comm. in Ev. s. Joann. — Expositio in myst. theol. s. Dionys. — Disticha latina. Opp. ed. Floss. Paris 1853; ap. Migne T. 122.

[2]) Opp. ap. Migne 119, 1—424.

[3]) Martyrol. Wandalberti Prumiensis c. ann. 851. ap. Migne 121, 574; mimo to psal: De duodecim mensium nominibus. — De creatione mundi per ordinem dierum sex. — Vita s. Goaris. Ap. Migne 121, 624.

[4]) Martyr. Adonis c. ann. 858, et Usuardi, (kterýž na Adonovi závisel) ap. Migne T. 123. 124. Ado složil též Chronicon. de sex mundi aetatibus usque ad ann. 869. (527—869) ap. Pertz II. 315; duae continuat. usque ad ann. 1031 ap. Pertz II. 323.

[5]) Agnelli Liber pontific. s. vitae pontif. Ravenn. ap. Muratori Rer. Ital. Scriptt. II.

[6]) Anastasii Opp. ed. Bianchini Rom. 1718; ed. Vignoli. Rom. 1724; ed. Migne T. 127—129.

Hadriana II. a Jana VIII. († 886). Přeložil akta sedmého a osmého všeobecného sněmu církevního do latiny, složil církevní dějiny z řeckých spisovatelů Jiřího Syncella, Nikefora Kt. a Theofana, a měl účastenství v knize zvané „Liber pontificalis.“ Jahen Jan Hymonides psal o rozličných obřadech při křtu, výklad ke knihám Mojžíšovým, a k vyzvání papeže Jana VIII. život Řehoře Velikého. Jedním z učenců římských a podporovatelem vědeckých snah byl Gauderik, biskup z Velletri, který psal „O přenešení ostatků sv. Klementa do Říma“ našimi sv. bratřími Cyrillem a Methodějem. Smrtí těchto učenců vyhaslo vědecké vzdělání v Italii na dlouhé časy.

V Anglii panovaly samé spory mezi mocí královskou a velmoži, které každé vzdělání hubily. Od r. 832. činili Normané vpády do říše, ničili kláštery, kostely a knihovny, a vraždili kněze a mnichy. Tak stalo se, že za řekou Humberem nebylo duchovního, který byl s to, aby církevní modlitby z latiny do anglosasštiny přeložil. Rozhodný obrat způsobil král Alfred V. (871—901.), který pokořil Dány, a stal se svojí říši tím, čím Karel V. byl říši francké. Ano ještě větší bystrozrakosť ukázal tím, že též národní literaturu založil. Sám jsa velice vzdělán, přeložil na jazyk anglosaský církevní dějiny od Bedy, řeholi Řehoře Velikého, ne-li celé Písmo, alespoň žalmy a Nový Zákon, učinil tímž jazykem výtahy ze světových dějin Orosiových, z „Útěchy filosofie“ od Boëthia, a z Augustina, a sepsal ještě jiná původní díla prosou i veršem. Ke svému dvoru povolal učence z jiných zemí, jmenovitě z Francie. Vydatné podpory ku povzbuzení duchovenstva k vyššímu vědeckému vzdělání nalezal v kanterburském arcibiskupu Flegmundovi a worcesterském biskupu Werfrithovi. On chtěl, aby syn každého svobodného muže uměl čísti a psáti. Touto činností Alfredovou, jmenovitě založením národní literatury, stalo se, že i při opětných vpádech Normanův a nevšímavosti nástupcův jeho o vědu Anglie v staré barbarství neupadla[1]). Později začal Aelfrid z Malmesbury, učenník biskupa Ethelwalda, pracovati (okolo r. 980) o překladu Písem sv. do anglosasštiny, a podal v ní sbírku homilií.

---

[1]) Stolberg: Leben Alfreds des Gr. Münster 1815. — Weiss: Gesch. Alfreds d. Gr. Schaffhausen. 1852.

§. 265. Vzdělanost a vědy v 10. a 11. století.

Na počátku 10. století nadešel veliký úpadek vědy a spolu církevního života pro veliké a neustálé vpády Maďarův a Slovanů do Německa, a Normanův a Arabů do Francie; k tomu přistoupilo hluboké ponížení Apoštolské Stolice a veliká drahota pergamenu; egyptský papír nebylo lze dostati, poněvadž spojení s Egyptem bylo přerušeno. Klášterové, svou polohou jsouce chráněni, stali se útulkem věd; jmenovitě vyznamenal se klášter sv. Havla, kde po Werembertovi, Isonoví, Radpertovi a Irčanu Moengalovi (850) kvetli Tutilo, Notker Balbulus [1]) († 912), který byl básníkem a hudebníkem, a Eccehard I. († 973). Učenník Nothera Balbula Notker Fysikus proslavil se jako básník, hudebník, malíř a lékař. Notker Labeo byl nejučenější muž v Německu, přivedl školu klášterní svatohavelskou k největšímu rozkvětu, byl znamenitý jako theolog, hudebník, básník, počtář, hvězdář a filolog, a byl prvním, který německého jazyka pro učené spisy užíval († 1022). Biskup kostnický a spolu opat svatohavelský Šalomoun III. (890 – 920) proslavil se svým dílem [2]). Dalšími znamenitým učenci byli Eccehard II., synovec Eccoharda I. (zvaný Minor, Palatinus), vychovatel císaře Oty II., který se stal proboštem při kathedrálce v Mohuči († 990); Eccehard III. Junior, též synovec Eccoharda I., Eccehard IV., [3]) kronista kláštera svatohavelského († 1036).

Též sousední kláštery, Rychnov a Hiršava, zplodily učence, z onoho vyšel všestranně vzdělaný Hermannus Contractus (Heřman Ochromělý). Byl syn hrab. Wolfrada z Voehringu, narodil se r. 1013, byl v rychnovském klášteře vychován, a stal se tam mnichem, uměl řecky i arabsky. Složil „Chronicon de sex aetatibus mundi ab anno 1—1054 [4]),“ v němž pokračoval kněz

[1]) Za svatého byl prohlášen r. 1513. Jeho píseň: Media vita in morte sumus stala se válečnou písní křižáků. Jeho díla jsou: De interpretibus divinarum scripturarum, velmi dobrý návod to k biblickému studiu; liber Sequentiarum, ap. Pertz, thesaur. I. 1. — Martyrologium. — De musica ap. Migne 131, 984.

[2]) Srv. Dümmler: Das Formelbuch des Bischofs Salomo III. v. Constanz. Leipz. 1852.

[3]) Sepsal: Casus monasterii s. Galli (883—971); dřívější dějiny popsal Ratpert. ap. Pertz II. 74; dále složil liber benedictionum.

[4]) Ap. Pertz V. (III.) 67; ap. Migne 143, 1; dále složil: De mensura astrolabii; — Opuscula musica.

Berthold až do r. 1066.; od něho pocházejí „Salve Regina“ a „Alma Redemtoris Mater;“ psal též o mathematice a hudbě. Umřel r. 1054. a byl na svém statku Aleshausu pochován.

Vzlet vzaly v Německu vědecké snahy a vzdělání za vlády císařů Ottonů. Bratr císaře Oty I. Bruno, kolínský arcibiskup a vychovanec utrechtského biskupa Baldericha, povolal k sobě učené irské duchovní, otevřel jako kancléř císařský a arcikaplan opět dvorní školu, opatřoval sobě rukopisy klassikův, a povznesl svou činností kláštery tak, že i v ženských veliká vzdělanosť panovala.

Velikým zjevem učenosti všech časův jest jeptiška z kláštera gandersheimského Hroswitha (Helena z Rossova). Narodila se ze šlechtické saské rodiny okolo r. 920., vstoupila do kláštera benediktinek v Gandersheimu, naučila se jazyku latinskému od ženských, a stala se plodnou spisovatelkou. Opěvovala hrdinské skutky císaře Oty I. Velikého „Panegyricus Othonis Magni,“ psala několik životopisů svatých, historii Vstoupení Páně, Narození Páně, život Panny Marie, dějiny kláštera gandersheimského, a napodobíc formu Terenciovu šest svatých komedií, aby zapudila z rukou vzdělanců tohoto spisovatele všude s oblibou čítaného († po roce 968) [1].

Mnich korbejský Widukind psal dějiny císařů ze saského rodu [2]. Rychnovské annaly pokračovaly v allemannských, však měly zření k veškeré říši; mnich z kláštera sv. Maxima v Treviru pokračoval v kronice Reginonově až do r. 967. Z hojných škol, které se zakládaly, budiž jmenována škola lutišská, jež má za svůj vzlet děkovati biskupu Notkerovi († 1007), kterýž jejím představeným učinil učeného Wazona, jenž po smrti jeho následoval na stolci lutišském [3]. Po Ottonech dělo se méně pro pěstění vědy, které však přec udržely se ve své výši. V Paderbornu založil biskup Meinwerk (1009—1036) znamenitou školu, kde ve všech odborech čilý život panoval [4]. Dětmar, biskup meziborský (nar. 976, † 1019), psal dějiny začínaje krá-

---

[1]) Carmen de primordiis et fundatoribus coenobii Gandersheim. Ap. Pertz VI. (IV.) 306; Panegyricus Othonis l. c. p. 317. — Opp. omnia ed. Barack. Norimb. 1858; Comoedias VI. ed. Bendixen. Lubec. 1857.

[2]) Resgestae Saxonicae s. Annalium libb. III ap. Pertz V. (III.) 416; ap. Migne 137, 116.

[3]) Srv. Höfler: Deutsche Päpste. 2. Abtheil. str. 381. 382.

[4]) Vita s. Meinwerci c. 11. ap. Bolland. Acta SS. 5. Jun. (Jun. I. 637)

lem Jindřichem I. až k Jindřichu II. [1]). Burchard nebo Brochard ze šlechtické hesské rodiny, benediktin v Laubesu, a od r. 996. biskup vormský, sestavil z usnesení církevních sněmů, dekretů papežův a výrokův Otců právnické dílo o 20 knihách za účelem obnovení kázně ve své diecési [2]). Bruno, syn vojvody korutanského Konrada a biskup vircburský (1034—1054), psal kommentáře k některým knihám Starého Zákona, k modlitbě Páně a k vyznání víry apoštolskému a sv. Athanasia [3]). Adam, bremský kanovník, sepsal církevní dějiny severního Německa a Severu vůbec († okolo r. 1076) [4]). Glaber Rudolf, toulavý mnich, sepsal život opata Viléma z Dijonu († 1031) a dějiny Franků za časův jeho [5]). Nejznamenitější dějepisec této doby jest Lambert z Hersfeldu, též z Aschaffenburgu zvaný, mnich hersfeldský, který napodobě římské dějepisce psal annály až do r. 1077 [6]). Marianus Scotus, Irčan, přišel r. 1056. do irského kláštera v Kolíně, potom odebral se do Fuldy, byl na kněžství ve Vircburku posvěcen, a založil klášter v Řezně († v Mohuči 1086). Složil kroniku začínaje se stvořením světa až do r. 1082 [7]). V klášteře sv. Emmerama v Řezně působil mnich Othlo, spisovatel životopisů některých svatých, a ve svých ostatních dílech předchůdce pozdější mystiky. [8]).

Podobně jako v Německu rozkvetly vědy a vzdělanosť ve Francii. Flodoard, kanovník remešský (nar. r. 894. v Epernay-i na Marně; † 966) sepsal dějiny církve remešské na základě listin až do r. 948., kroniku od r. 919—966., a životy papežů ve verších [9]). Remegius z Auxerre, benediktin a představený klá-

[1]) Chronicon libb. VIII. ap. Pertz V. (III.) 733; ap. Migne 139, 1170.

[2]) Magnum decretorum volum. libb. XX. ap. Migne T. 140; srv. Phillips. Kirchenrecht IV. 124—128.

[3]) Opp. ap. Migne T. 142.

[4]) Srv. Díl I. str. 19; Op. též ap. Migne T. 146.

[5]) Opp. ap. Bouquet. Script. X.

[6]) Annales usque ad ann. 1077 (od r. 1040 obšírněji ap. Pertz VII. (V.) 134—263; pak V. (III.) 22—29; 33—69; 90—102; zvláštní otisk Hanov. 1843; dle něhož ap. Migne T. 146.

[7]) Chronicon ap. Pertz VII. (V.) 481; ap. Migne T. 147.

[8]) Opp ed. Migne T. 146.

[9]) Historia ecclesiae Rhemensis. ed. Sirmondi Paris. 1611; ed. Colvenerii. Duaci. 1617. — Chronicon cum appdce usque ad ann. 978. op. Bouquet V., ap. Migne T. 135. — Fragmentum de rom. pontificibus a Gregorio II.

šterní školy auxerrské, jenž později byl ke škole remešské povolán, a naposled byl v Paříži učitelem, nabyl zásluh o výklad Písem sv. († 904)[1]. Škola remešská dosáhla svého největšího květu za Gerberta (později papeže Silvestra II.).

Gerbert narodil se z nízkého rodu v Aurillaku v Auvergně, byl vychován v klášteře sv. Gerarda ve svém rodišti, a stal se tam mnichem. Jeho opat, poznav při něm veliké vlohy poslal jej na další vzdělání do Barcelony. Ve Španělsku chodil, jak se praví, do znamenitých škol arabských v Barceloně, Seville a Kordově, kde nabyl oněch vědomostí v mathematice a astronomii, pro kteréž od svých vrstevníků jmín za čarodějníka a div učenosti. Navrátiv se do Francie, učil na mnohých místech. Za představeného školy remešské povolal jej arcibiskup Adalbero. On učinil tuto školu středištěm veškeré francouzské učenosti, a dal tam mathematickým vědám takový rozsah a význam, jakého dříve na Západě neměly. On vynalezl četné nástroje k astronomickým pozorováním; jemu připisuje se vynalezení hodin, dalekohledu, vodovodů. Psal o mathematice, geometrii a dialektice. Francký král Robert učinil jej remešským arcibiskupem, však byl s tohoto stolce sesazen. Císař Otto III., jehož vychovatelem byl, povýšil jej za ravennského arcibiskupa. Roku 999. stal se papežem pod jménem Silvestra II.[2].

Nejznamenitější žáci Gerbertovi byli Richerius, benediktin z kláštera sv. Remigia v Remeši, který sespal dějiny Francouzska pod názvem Historiarum libb. IV., sahající od r. 884 995[3]), a Fulbert, biskup chartresský († 1028), který psal řeči, některé rozpravy a 138 listů důležitých pro církevní a světské dějiny onoho času[4]. Jiní znamenití učenci byli: Abbo, opat z Fleury († 1004)[5]), Hucbald od sv. Amanda, a opat klugnský

---

usque ad Leonem VII. ap. Mabillon. Acta SS. O. S. B. III. 569; ap. Muratori Script. rer. Ital. III. 2.

[1]) Opp. ap. Migne 131, 47.

[2]) Hock: Gerbert oder Papst Silvester II. u. sein Jahrhundert. Wien. 1837. — Büdinger: Über Gerbert's wissensch. u. polit. Stellung. Kassel. 1851. — Opp. mathemat. — De numerorum divisione. — Geometria. — De rationali et ratione uti — De informatione episcoporum. — De Corp. et Sanguine Dom. — Concil. Ravennatense ann. 997. — Epp. et diplomata (ante pontific. epp. 216). — Epp. et decreta pontificia. Opp. omnia ap. Migne 139, 57.

[3]) Ap. Pertz V. (III.) 561; ap. Migne T. 138.

[4]) Tulberti episc. Carnot. opp. ap. Migne T. 141.

[5]) Opp. ap. Migne 139, 375.

Odilo († 1048), který zanechal po sobě několik listů, řečí a životopis svého předchůdce Majola a pak císařovny Adely, manželky Oty I. Hariger, scholastik v Laubesu a opat († 1007), složil životopisy prvních 27 biskupů lutišských začínaje s Maternem až k Remaklovi 662 [1]). Učencem a spisovatelem byl Berengar z Toursu [2]), který však všudy staví rozum nad auktoritu, pročež klade hlavní váhu na dialektiku, kteráž jest jemu vědou věd a uměním umění.

Hlavním odpůrcem Berengarovým byl Lanfrank. Narodil se r. 1005. v Pavii ze vzácné rodiny; nabyv doma důkladného gramatického a filosofického vzdělání, odebral se r. 1040. do Francie, vystoupil tam jako učitel, a shromáždil kolem sebe mnoho žáků. Potom, jsa doprovázen jedním svým učenníkem, odebral se do Normandie; v jednom lese upadli v ruce loupežníků, kteříž jim všechno odňali, a je nahé na strom přivázeli. Tu učinil Lanfrank slib, že vstoupí do nejchudšího kláštera té krajiny. Byv okolo cestujícími kupci vysvobozen, dostál svému slibu, a vstoupil do chudičkého kláštera Beku, který před sedmi roky rytíř Herluin na říčce le Bec založil, a jehož prvním opatem sám se stal. V Beku věnoval se Lanfrank po tři léta rozjímání čili meditaci, potom vystoupil jako učitel, nabyl množství učenníků z Francie a Anglie, a založil tam znamenitou školu, která se jmenovala „magnum et famosum gymnasium." Vojvoda Vilém Dobyvatel jmenovatel jej opatem kláštera sv. Štěpána, který v Caënu založil, a později kanterburským arcibiskupem. Jeho díla jsou: rozprava „De sacram. Corp. et Sanguinis Dom. libb. IV.," listy a výklady listů sv. Pavla [3]). Z bekské školy vyšli znamenití mužové, jako papež Alexander II., Guitmund, dogmatický spisovatel a arcibiskup aversky † 1080), a Ivo, biskup chartreský a znatel práva. Znamenitou školou byla též škola pařížská, kamž cizinci až z daleka na studie chodili. Tam studovali později znamenití biskupové Adalbero vircburský, Stanislav krakovský, Gebhard solnohradský a Altmann pasovský. Dále těšily se chvalné pověsti škola toursská, marmoutierská, při níž mnichové klugnčtí učili, a dijonská v klášteře sv. Benigna.

---

[1]) Gesta primorum XXVII. episcoporum Leodiensium. ed. Chapeville. Leodii. 1612. 1618.

[2]) Srv. §. 258.

[3]) Opp. ap. Migne T. 150.

Též v Italii obživly vědy; neboť Italie udržovala své spojení s Řeckem, a též tam byla učenosť arabská známou. Lékař Konstantin Afričan, naposledy mnich v Monte Kassině, přeložil okolo r. 1050. lékařské spisy Arabů. V Lombardii byly právnické školy, a znamenitější kláštery pěstily a podporovaly theologická studia. Z učencův italských vynikal Petr Damiani. Narodil se okolo r. 1006. v Ravenně nabyl svého vzdělání v klášteře Fonte Avellaně, stal se tam opatem, později r. 1058. kardinálem a biskupem ostijským. On jest přísný mravokárce, znalec Otcův a kanonův, a plodný spisovatel, který má zření ku potřebám časovým. Od něho jsou listy, řeči, životopisy, hymny, morální a dogmatické rozpravy [1]. Znamenitým učencem a obratným v polemice byl kardinál Humbert, rodem z Burgundu. Byl mnichem a učitelem v klášteře sv. Mansveta v Moyenmoutieru, kdež jej Bruno, biskup toulský (později papež Lev IX.) poznal, a byv za papeže určen s sebou do Říma vzal, stále po boku měl a konečně kardinálem biskupem Silvy Kandidy učinil. Zemřel v Římě 5. května 1061. Proslavil se co legat v Konstantinopoli, kde rozkol patriarchy Michala Cerularia odstraniti se mu nepodařilo. Sepsal dějiny tohoto svého poselství, pak vyvrácení listu Cerulariova k transkému biskupu Janovi, vyvrácení Nikety Pektorata, konečně tři knihy proti simonistům čili svatokupcům [2]. Co učenci proslavili se kardinálové Alberiskus a Deus dedit, a potom Anselm, biskup z Lukky (pozdější papež Alexander II.).

§. 266. Řecká literatura.

Po časech obrazoborských podporovali vědy caesar Bardas, a potom císařové Basilius I., Lev VI. a jeho syn Konstantin VII. († 959), z nichž poslední dva sami byli spisovatelé. Největším učencem řeckým této doby jest patriarcha Fotius, který sobě velikých zásluh o vědu dobyl, ale bohužel svou učenou slávu zločiny na církvi spáchanými na věky poskvrnil. Byl lékařem, řečníkem, filosofem, právníkem a theologem. O veliké učenosti jeho podává důkaz jeho dílo „Bibliotheka", kde podává výtah ze 280 děl. Pravidlem východní církve stal se jeho „Nomo-

---

[1]) Opp. ap. Migne T. 144. 145.

[2]) Ap. Migne T. 143.

kanon", v němž církevní a císařské předpisy pro potřebu života sestavil. Byl jako spisovatel velmi plodným, listů zanechal po sobě 258 [1]). Z ostatních patriarchů Kt. zanechal po sobě Methodius († 846) kajiční kanony, řeči, listy a církevní zpěvy [2]). Co vykládači Písem sv. proslavili se Oekumenius, biskup z Trikky v Thracii (okolo r. 990. [3]), Theofylakt, arcibiskup ochridský v Bulharsku († asi 1107 [4]) a mnich u Konstantinopole Euthymius Zigabenus († okolo r. 1118 [5]). Simeon, příjmím Metafrastes, státník za císařů Lva Moudrého a Konstantina Porfyrogennety, byl horlivým sběratelem životopisů svatých, a spracoval potom z nich 122 proměniv a okrášliv je ve chvalořeči; od čehož obdržel své příjmení [6]). V kronikách, jmenovitě v kronice Theofanově, pokračovali učenci, jako Jiří Cedrenus, Lev Grammatikus, Jan Skylitzes, Michal Psellus, veřejný učitel filosofie v Konstantinopoli a vychovatel princů císaře Konstantina Duky, pracoval s velikou horlivostí o povznešení klesajících věd u Řeků. Však jeho vychovávání princů nezdařilo se, vážnosť jeho klesala, a on byl přinucen takořka vstoupiti do kláštera, kde po roce 1105. zemřel. Zanechal po sobě četné filosofické a theologické spisy [7]). Suidas, o jehož životě nic známo není, zhotovil v 11. století slovník, který mimo výklad slov také věcné poznámky obsahuje, jmenovitě životopisné o starých spisovatelích [8]). Patriarcha alexandrinský Eutychius († po roce 945) sepsal dějiny od stvoření světa až do r. 945. jazykem arabským pod názvem: Contextio gemmarum [9]).

---

[1]) Opp. Photii ap. Migne ser. graec. T. 101—104.

[2]) Fragm. Methodii ap. Migne 100, 1271.

[3]) Comment. in act. Apost.; epp. Paulin. et cathol. ed. Morellus. Paris. 1631; ap. Migne T. 118—119.

[4]) Comment. in XII. prophet. minor.; IV. evang.; acta Apost.; epp. Paulin. ed. Finetti de Rubeis. Venet. 1755; ap. Migne T. 123—126.

[5]) Comment. in IV. Evang. ed. Matthaei. Lips. 1792; in psalmos (in opp. Theophylacti); ap. Migne T. 128—131.

[6]) Ap. Migne T. 114—116. —

[7]) Ap. Migne T. 122.

[8]) Suidae Lexicon. ed. Kuster. Cantabr. 1703; ed. Gaisford. Oxon. 1834. ed. Bernhardy. Hal. 1834.

[9]) Ed. Pocockio. Oxon. 1658.

Hlava třetí.

Dějiny papežů.

§. 267. *Papežové za císařů Karlovců až do Formosa.*

Štěpán V. (816)[1]. Nástupcem Lva III. stal se jednomyslnou volbou 22. června 816 Štěpán V., jenž byl rodem Říman, syn vzácného měšťana Marina, a oblíbený kazatel. Nový papež poslal dva legaty k Ludvíkovi Zbožnému, aby mu svou volbu oznámil, a ho za osobní schůzi žádal. Za dva měsíce po svém posvěcení opustil Řím, a odebral se k Ludvíkovi do Remeše. Když se k městu blížil, přišel mu Ludvík vstříc; oba, Ludvík i Štěpán, sestoupili s koně, a zbožné kníže vrhlo se třikrát na zemi k nohám papeže, kterýž hluboce jsa dojat jej vzdvihl, objal a políbil. Následující neděli pomazal papež Ludvíka za císaře, a posadil mu zlatou drahokamy ozdobenou korunu na hlavu, a totéž učinil jeho manželce Hermingardě. Před korunovací urovnaly si obě nejvyšší hlavy své vzájemné vztahy, jmenovitě přiznal císař papeži nejvyšší pravomocnosť v církevním státě, vydal mu římské rukojmě, a vyplnil vůbec všechny žádosti jeho[2]. Papež Štěpán V. dokonal veliké dílo svého předchůdce, učiniv císařskou korunu závislou na papeži, a nikoli na meči. Brzo po korunovaci opustil papež císaře, a přibyl přes Ravennu do Říma ke konci října 816. Zemřel 24. ledna 817[3]), a Ludvík zvěděl v Cáchách o smrti svého upřímného přítele

---

[1]) Anastas. liber pontif. Vita Stephani V.; Baron. ad ann. 816. n. 108 sq.

[2]) Theganus: De gestis Ludovici c. 16—18. Pertz II. 593 sq.; Einhardi Annal. ad ann. 816; Pertz I. 203. — Ermold. Nigell. II. c. 280.

[3]) Regest. Pont. ed. Jaffé p. 222.

Že papež Štěpán nastoupiv na papežský stolec hned prý kázal římskému lidu přísahati věrnosť králi Ludvíkovi, který brzo bude císařem, jest jenom chvalořeč Theganova na Ludvíka. Podobně neprávem připisuje se tomuto papeži kanon „Quia sancta [1]," dle něhož papež měl býti volen od (kardinálů-) biskupův a veškerého (římského) duchovenstva v přítomnosti senátu a lidu, však teprva za přítomnosti císařských poslů (praesentibus legatis imperialibus) posvěcen; neboť proti tomu svědčí následující volby papežův a svědectví jahna Flora [2]). Však konstituce Ludvíkova „Ego Ludovicus [3])," dle níž volba papežova měla se díti svobodně dle kanonův, ale posvěcený papež má poslati posly k němu, neb jeho nástupcům, aby s ním přátelské svazky obnovil, jest pravou; hodí se úplně v tyto časy, a neni proč o ní pochybovati.

Sv. Paschalis I. (817—824) [4]). Dva dni po smrti Štěpánově byl papežem zvolen Paschalis, syn Římana Bonosa, kardinál kněz a správce kostela a kláštera sv. Štěpána, a hned posvěcen. Hned po svém nastolení oznámil ústně i písemně císaři Ludvíkovi slavným poselstvím, v jehož čele stál nomenklator Theodor, že po papežské důstojnosti netoužil, a jí všeobecnou volbou dosáhl, a prosil, aby staré přátelství, které mezi císařem a jeho předchůdci Štěpánem a Lvem stávalo, i mezi nimi trvalo. Císař vyplnil jeho prosby a veškerá přání [5]). Roku 817. přijal Ludvík svého nejstaršího syna Lothara za spolucísaře, a odevzdal mu r. 820. království italské ke správě. Lothar, obíraje se uspořádáním italských věcí, dostal od otce rozkaz, aby papeže navštívil, a od něho v císařství byl potvrzen a na ně korunován. Papež, bez pochyby srozuměv se s Ludvíkem, zval Lothara, aby nastávající svátky velikonoční v Římě slavil. Lothar učinil po vůli obou, a byl o hodu Božím velikonočním (5. dubna 823) za císaře korunován. Však sotva mladý císař z Říma odešel,

[1]) Decret. Gratiani c. 28. d. 63.

[2]) Praví: In Rom. Ecclesia usque in praesentem diem cernimus absque interrogatione principis solo dispositionis divinae judicio et fidelium suffragio, legitime pontifices consecrari. (De elect. episcopor. inter Agob. Opp. ed. Balus. II. 254 sq.).

[3]) Decr. Grat. c. 30. d. 63.

[4]) Vita Paschal. I. Mansi XIV. 539; Hard. IV. 1223.

[5]) Anonym. Vita Ludovici c. 27. Pertz II. 621; Einhard. Annal. ad ann. 817. Pertz II. 203.

nastaly spory mezi císařskou, vlastně republikánskou stranou, která papežské vládě nepřála, a stranou papežskou. Papežští úřadníci, neptajíce se papeže, odsoudili primiceria Theodora a jeho zetě Lva k smrti, kteří byli oslepeni a potom odpraveni. Císař Ludvík, dostav o tom zprávu, byl uražen, a poslal v první podrážděnosti hraběte Humfrida a opata kláštera svatovedastského Adalunga do Říma, aby věc přísně vyšetřili. Však nežli ještě odcestovali, přišli papežští poslové Jan, biskup ze Silvy Kandidy, a arcijahen Benedikt, k císařskému dvoru, aby papeže z podezření očistili, jakoby byl o popravě věděl, neb ji docela nařídil. Císařští poslové odcestovali hned do Říma, a papež učinil v jejich přítomnosti přísahu s 34 biskupy co spolupřísahajícími, že neměl nijakého účastenství v smrti oněch mužů, však prohlásil je za velezrádce, kteří svou zpourou smrť zasloužili. S ospravedlněním papežovým byl císař spokojen, a zastavil další vyšetřování [1]). Paschal I. umřel 10. února 824 [2]).

Eugenius II. (824—827) [3]). Při nové volbě papežově zvítězila šlechta proti lidu, a zvolila po čtyřdenním uprázdnění stolce Eugenia, arcikněze při chrámu sv. Sabiny, za papeže, který též císaři svou volbu a posvěcení oznámil. Poněvadž třenice stran dále trvaly, byl císař jako ochránce církve ku pomoci požádán, který do Říma svého syna a spolucísaře Lothara s plnou mocí poslal. Lothar vedl sobě návodem šlechty nesprávně, dal římské soudce, kteřiž u něho byli obžalováni, jíti a do Francie odvésti, a slíbil, že budou císařští missi čili poslové do Říma choditi, aby co poslední stolice soudní pravomocnosť vykonávali [4]). Proti přechmatům Lotharovým vedl sobě statně Eugenius, a dosáhl na něm, že vydal zvláštní konstituci, v níž poměry mezi vládou papežskou a mocí císařskou se upravily. Pod trestem smrti neměl se nikdo opovažovati lidi pod ochranou papežovou nebo císařovou stojící v jejich právech a výsadách zkracovati; každý měl papeže, vojvod (místodržitele to v provinciích a městech) a soudců papežem jmenovaných poslouchati; trest vyhnanství měl každého stih-

---

[1]) Mansi XIV. 410; Baron. ad ann. 823. n. 1—3; Hefele IV. 33; Damberger. III. 129.

[2]) Jaffe Regest. pont. p. 223.

[3]) Vita Eugenii ap. Mansi XIV. 411; Hard. IV. 125.

[4]) Vita Walae c. 28. Pertz V. (III.) 545; Einh. Annal. ad ann. 824. Pertz. I. 212 sq. Vita Ludovici ap. Pertz II. 628.

nouti, kdo by do volby papežské se pletl, neb jí překážel; každý rok měl císař obdržeti zprávu, jak soudcové spravedlnost vykonávají a císařská nařízení se zachovávají; všechny žaloby na nedbalost úřadů měly se nejprve podati papeži, a teprve kdyby nebyl s to, aby jim odpomohl, císaři; senát a římský lid měli se vyjádřiti, po kterém zákonu chtějí býti souzeni, (v Římě platily mimo římské zákony též salické, ripuarské, bavorské a longobardské); císařští poslové měli o to pečovati, aby všechny statky církvi římské odňaté pod záminkou, že dřívější papežové je darovali, byly zas jí navráceny; všichni římští vojvodové, hrabata a soudcové a jiní úředníci měli se při pobytu císařově v Římě před něho dostaviti, aby je osobně poznal a ku poslušnosti papeže napomenul [1]). Z této konstituce jest patrno, že papež byl suverenním pánem Říma a římského území pod ochranou císaře, který tenkráte zakročoval, když papežská moc proti zpupnosti nedostačovala. Dále musili Římané a římské duchovenstvo oběma císařům Lotharovi a Ludvíkovi přísahati věrnost však s dodatkem „bez ublížení věrnosti, kterouž slíbili papeži," a zavázati se, že nedovolí, aby nově zvolený papež byl posvěcen, pokud neučiní před císařskými posly přísahy, kterou dobrovolně Eugenius se zavázal [2]). Však celá tato věc přísahy čili sacramenta jest více nežli pochybnou, kdyby byla měla býti právem, byl by ji Lothar vzal ve svou konstituci; bezpochyby tato přísaha byla toliko sestaveným návrhem rádců Lotharových, kteréhož Eugenius nepřijal.

Eugenius II. slavil v listopadu 826 velikou synodu v Římě, která vydala 28 kanonův o obsazování biskupství, vlastnostech a povinnostech biskupů, klášteřích, manželstvích a jiných článcích církevní kázně [3]). Zemřel 27. srpna 827.

Valentin I. (827). Nástupcem Eugeniovým stal se jednomyslnou volbou arcijahen Valentin, a byl beze vší přítomnosti a schválení císařova za biskupa dne 1. září posvěcen. Panovav jenom 40 dní zemřel.

Řehoř IV. (827—844[4]). Nástupcem Valentinovým byl zvolen

---

[1]) Tato konstituce jest ap. Mansi XIV. 479; Hard. IV. 1261; Pertz III. (Legg. I.) 239 sq.

[2]) Sacramentum Romanorum vydal poprvé Duchesne Script. rer. Francic. II. 207; ap. Pertz III. (Legg. I.) 239 sq.

[3]) Pertz IV. (Legg. II.) P. II. 11; Mansi XIV. 999; Hard. V. 62; Hefele IV. 45.

[4]) Vita et Epp. Gregorii IV. ap. Mansi XIV. 503; Hard. IV. 1269.

ještě v den jeho úmrtí Řehoř, kardinál-kněz při kostele sv. Marka, rodem Říman, jehož otec sloul Jan. Však Řehoř poznav smýšlení lidu, skryl se v odlehlém klášteře ss. Kosmy a Damiana. Ale lid prohledal Řím, nalezl jej, a uvedl do Lateránu, kde byl nastolen. Při tomto zdráhání a průtahu nezvěděl císař o volbě Řehořově úřadní cestou, t. j. poselstvím, a poslové císařští přišli do Říma před posvěcením nového papeže, kteréž se stalo 5. února 828.

Řehoř IV. byl přinucen zasáhnouti do sporů v rodině císaře Ludvíka. Ludvík rozdělil r. 817. svou říši mezi své syny; Lothar stal se dědicem císařství, Pipin obdržel Aquitanii, Ludvík Bavory, a synovec jeho Bernard Italii. Bernard stroje se k odboji, byl k císařskému dvoru přilákán a oslepen, po čemž brzo na utrpené rány (818) umřel. Císař, cítě potom výčitky svědomí, učinil r. 822. v Attignech před světskými a duchovními velmoži veřejné vyznání, a podrobil se pokání od biskupův jemu uloženému. Když jemu druhá manželka Judita syna Karla porodila (13. června 823), dal jej 6. června 829 za krále korunovati, a přiřkl mu na říšském sněmě ve Wormsu království skládající se z Rhaetie, Alemannie a některých burgundských krajin. Starší synové byli nespokojeni; král Pipin povstal z jara r. 830. proti otci, zmocnil se ho, a dal Juditu do kláštera zavříti. I nutili Ludvíka, aby se vzdal vlády a vstoupil do kláštera. Však Ludvík odporoval tomu, a jeho neštěstí zbudilo mu nové přátele, kteříž prohlašovali, že věc taková může se státi toliko na říšském sněmě. Nastal ve smýšlení obrat příznivý Ludvíkovi. Smíření mezi otcem a syny započalo na smíšeném sněmě v Nimvegách (v říjnu 830), a dokonalo se (v únoru 831) v Cáchách. Otec obdržel nazpět vládu, císařovna navrátila se k svému manželu a synové smířili se na oko s otcem; Lothar musil se v únoru 831 zříci spoluvlády. Však nevole trvala tajně dále; Pipin choval se tak nepřátelsky, že mu otec poručil dostaviti se do Cách, kdež obdržel rozkaz, aby města neopouštěl. Pipin prchl do Aquitanie, a strojil se k odboji. I Ludvík Bavorský vytahl proti otci, však vojsko jeho rozprchlo se. Pipina sesadil otec v září 832, a království jeho mělo připadnouti nejmladšímu Karlovi. Pipin obrátil se k oběma bratřím, Lothar odebral se z Němec do Italie ku papeži, kterému si stěžoval, že byv od něho korunován na císařství, této důstojnosti samovolně otcem jest zbaven. Ku prosbám Lotharovým a koje se nadějí, že osobním zakročením spory urovná,

odebral se papež za Alpy. Císař Ludvík byl nespokojen, že papež po boku Lotharově přichází. Vojska synů tábořila u Kolmaru, majíce papeže ve svém středu, který proti svému poctivému úmyslu stal se nástrojem odbojných synů. Rozšiřovaly se zprávy, že papež císaře s jeho stoupenci klatbou stihne. Biskupové císařovi poslali papeži vzdorovitý list, v němž jemu jednoduše praví, že napomínání a hrozeb jeho dbáti nebudou, poněvadž se již na stranu přidal, a jeho vstoupení na půdu německou jenom rozbroj rozněcuje. Papež odebral se co smírce do tábora císařova, kterýž jej sice s poctivostí, ale při tom s velikou chladností přijal. V těch dnech, kdy papež v táboře císařově meškal, rozšířili synové zprávu, že Ludvík k radě papežově chce složiti korunu. Tu začalo veliké odpadávání z tábora císařova, a když papež s návrhy otcovými do ležení Lotharova se navrátil, přešlo následující noci veškeré vojsko císařovo do tábora synů. Otec vzdal se synům (ke konci června 833), císařovna Judita byla poslána do Tortony v Italii, jedenáctiletý Karel dán do kláštera v Prumu. Papež káral počínání synův, a nechtěje býti svědkem takových ohavností opustil jejich tábor, a navrátil se s těžkým srdcem do Říma. Místo této hanebné zrady nazývalo se potom Lügenfeld (polem lži). Lothar stal se zase císařem, a oba bratří podrželi svá království. Byv mnohými biskupy, jmenovitě Ebbonem remešským, přemlouván, poděkoval se Ludvík z vlády, a podrobil veřejnému pokání v chrámě Panny Marie v Soissonech. (11. listopadu 833 [1]). Toto hluboké ponížení získalo starému císaři na novo srdce mnohých; proti pánovitosti Lotharově povstali oba bratří, Lothar prchl z Paříže do Vienny, a otec byl z moci jeho vysvobozen. Synové chtěli, aby hned zase na trůn vstoupil, však on odpověděl, že církev jej zavrhla, pročež ať jej zase pozdvihne, biskupové jej odzbrojili, ať jej zas ozbrojí; což se stalo v chrámě sv. Diviše v Paříži, a tak vstoupil v únoru 834 zase na trůn. Ludvík smířil se s mnohými svými nepřátely, ano začal docela i se svým zrádným synem Lotharem, který v Italii panoval, vyjednávati; Lothar dostavil se do Bloisu, a smířil se s otcem. Papež neuznával poděkování Ludvíkova, přijal r. 836. velmi přátelsky jeho po-

---

[1]) Hanebná relatio episcoporum de exauctoratione Hlodovici a připojená cartula Agobardi ap. Pertz III. (Legg. I.) 365; Mansi XIV. 647; Hard. IV. 1377.

selství, a připojil k němu, když se navracovalo, dva biskupy jako své legaty s listy k císaři, kde si na přechmaty úřadníků Lotharových naříkal. Vasalové nemocného Lothara nedovolili papežskému poselství cestovati za Alpy, kteréž však přece o to se postaralo, aby listy papežovy císař obdržel. Císař pomýšlel sám na výpravu do Italie, kterou však vpády Normanů zamezily. Když Pipin, král aquitanský, zemřel, rozdělil císař r. 839. znova říši; Ludvíka obmezil na Bavory, ostatní země rozdělil mezi Lothara a Karla, dva syny nedospělé Pipinovy pominul. Ludvík sáhl ke zbrani; mezi tím umřel císař Ludvík nábožnou smrtí 20. června 840, a byl pochován v Metách v chrámě sv. Arnulfa, kdež jeho matka Hildegarda odpočívala. Lothar snažil se, aby se pánem celé říše otcovy stal, byv však od svých bratří Ludvíka Němce a Karla u Fontenaie 25. června r. 841. poražen, pokračoval sice ve válce, musil po té prchnouti přes Cáchy a Chalons na Marně do Troyesu, kde slavil smutně velikonoce (2. dubna 842). Cáchy otevřely vítězům brány, kde potom na jakémsi druhu říšského sněmu prohlásili biskupové Lothara za zbaveného říše, která bratřím připadnouti měla. Po dlouhých vyjednáváních byla 11. srpna 843 uzavřena smlouva verdunská, kterouž říše Karla V. ve tři části se rozpadla. Lothar zůstal císařem [1]).

Za zmatků v říši francké stali se Saraceni hroznými Italii; za papežování Řehořova zmocnili se Krety a větší části Sicilie, a útočili na jižní Italii. Proti nim postavil papež svým nákladem hradby staré Ostie, které ležely v ssutinách, a vystavěl novou část města jako velikou pevnost, kterouž Gregoriopolí po sobě nazval; však staré jméno Ostie udrželo se [2]). Zemřel 25. ledna 844.

Sergius II. (844—847 [3]). Po smrti Řehořově byl 7. února za papeže zvolen arcikněz Sergius, syn váženého Římana téhož jména; však jeho protivník kardinál jahen Jan, jehož strana s volbou byla nespokojena a ji přerušiti chtěla, zmocnil se Lateránu, ale byl z něho vypuzen; po čemž byl Sergius nastolen, a 10. února v chrámě sv. Petra posvěcen. Zvěděv to císař Lothar poslal svého syna Ludvíka a svého strýce Dro-

[1]) Srv. Damberger III. 102 sqq.; 153 sqq.; 173 sqq.; 204 sqq.; 235 sqq.; Hefele IV. 31, 71 sq.; 90; 94.

[2]) Baron. ad ann. 829. n. 8.

[3]) Vita et Epp. Mansi XIV. 799; Hard. IV. 1463.

gona, biskupa metského, s vojskem do Říma, kteří by provedli, aby budoucně nový papež jenom se schválením císařovým a v přítomnosti jeho poslů byl posvěcen [1]. Ludvík vstoupiv do církevního státu počínal si tam jako nepřítel. Římané zavřeli brány, však veškeré nebezpečenství odvrátil papež svou moudrostí. Daleko před Římem dal Ludvíka slavně přivítati; sám s duchovenstvem přijal jej u Vatikanu, a vedl po stupních do chrámu sv. Petra. Když se ku bráně přiblížili, pravil s důstojností: „Přišel-li jsi sem s čistou myslí a upřímnou vůlí pro blaho státu a této církve, vstup po mém rozkazu v tuto bránu; pakli nikoliv, ani skrze mne ani po mém rozkazu neotevře se tobě tato brána.“ Ludvík ujišťoval papeže o své synovské oddanosti, a vešel s ním do chrámu a potom do města; vojsko francké zůstalo ležeti před městem. Tak byl Sergius uznán, za řádnou hlavu církve, a císařské potvrzení volby nebo spolupůsobení při ní neuznáno za potřebné. Po několika dnech pomazal papež Ludvíka za krále Longobardů (15. června 844), však jeho žádosť, aby mu Římané věrnosť přísahali, zamítl on i Římané, kteří toliko ku přísaze věrnosti jeho otci jakožto císaři přistoupili a také ji učinili. Do Říma přišli též Beneventští se svým vojvodou Sikonulfem, jsouce Saraceny ohroženi, aby s Ludvíkem lenní svazek obnovili, a pozdravili též papeže. Když všichni tito hosté Řím opustili, byli papež a Římané velmi rádi; neboť město bylo jako v stavu obležení, a jejich koně ztrávili veškeré mladé osení. Sikonulf odebral se do Beneventu a Ludvík do Pavie [2].

Roku 846. přivalila se nová bouře od jihu. Saraceni vplouli do Tibery, zloupili kostely sv. Petra a Pavla, které před hradbami římskými stály, s okolím. odvlekli mnoho lidu do otroctví, zapálili Fondi, oblehli Gaëtu, a porazili krále Ludvíka, který ku pomoci přitáhl, tak že sotva do Říma se zachránil [3]. Za těchto hrozných okolností zemřel Sergius II. 27. ledna 847. On opraviv krásně basiliku lateranskou postavil před ní svaté schody (18 stupňů). které slují scala sancta [4].

Sv. Lev IV. (847—855) [5]. Po smrti Sergiově byl řídkou

[1] Prudentii Trecens. Annal. ad ann. 844. Pertz I. 440.

[2] Anastas. in Vita Sergii; Baron. ad ann. 844. n. 6 sqq.

[3] Srv. Baron. ad ann. 846. n. 1. sq.

[4] l. c. ad ann. 844. n. 23.

[5] Vita et Epp. Mansi XIV. 853; Hard. V. 1; Migne 115, 629.

jednomyslností duchovenstva, šlechty a lidu za papeže zvolen všeobecně oblíbený a výtečný kardinál kněz při kostele čtyř korunovaných mučenníků Lev, syn Římana Rodoalda, a 13. února posvěcen, však za veliké obavy Římanů znajících nárok císařův ku spolupůsobení při volbě a posvěcení papežově; ale bázeň před Saraceny, kteří nedávno Řím obléhali, nedovolovala průtahu, za to osvědčovali Římané, že po Bohu nejvíce císaře ctíti chtí, a císař Lothar jsa jinde zaneprázdněn byl spokojen [1]. Samostatnosť volby a posvěcení papeže uhájil papež proti Lotharovi a jeho synu Ludvíkovi uzavřev s nimi smlouvu, že nový papež má kanonicky býti volen a posvěcen [2].

Ku prosbám papeže a knížat jihoitalských podnikl král Ludvík po rozkazu císaře Lothara r. 848. výpravu do jižní Italie proti Saracenům, a očistil ji od nich. Aby Řím před Saraceny budoucně byl jistým, opravil papež jeho hradby, a vystavěl nový díl města, část to vatikanskou, kterouž hradbami a baštami opevnil, a Městem Lvovým nazval. Mezi dílem pomýšleli Saraceni na přepadnutí Říma, však Neapole, Amalfi a Gaëta poslaly loďstvo pod vůdcem Caesariem, které Saraceny hroznou porážkou zničilo. Den před bitvou žehnal papež loďstvu ze břehu. Málo Saracenů zachránilo se, jatí musili o stavbách Lvových pracovati. Zbořené město Porto vystavěl v pevnosť a zalidnil Korsikány, kteří před Saraceny utíkali; města Ortu a Amerii ohradil pevnými hradbami, a vystavěl město Centum Cellae, nynější Civitu vecchii. O Lvovi IV. vyjádřil se Voltaire: „Takový obhajce Říma, jakým byl Lev IV., byl hoden, aby jako suverén jemu panoval [3].“

Císař Lothar přijal r. 849. svého syna Ludvíka, krále italského, za spolucísaře a Lev IV. korunoval jej 2. pros. 850 na císařství [4]. Císař Ludvík II. pojal bez pochyby s prominutím čili dispensí papežovou Angilbergu, dceru německého krále Ludvíka za manželku. Roku 855. přišel Ethelwolf, král Wessexu (západních Sasů), se svým synem Alfredem do Říma, kdež je papež s velikou poctivostí přijal, a po vůli otcově Alfreda za krále korunoval, kterýž potom jediným a velikým panovníkem veškeré Anglie se stal [5].

---

[1]) Anast. in vita Leon. IV.

[2]) Decr. Gratian. can. Inter nos. 31. d. 63; ap. Baron. ad. ann. 47. n. 18.

[3]) Srv. Gröne: Papstgeschichte I. 359.

[4]) Prudent. Anal. ad ann. 850. Pertz I. 445.

[5]) Baron. ad ann. 855. n. 42.

Papež od počátku své vlády měl proti sobě jakousi stranu, ke které náležel též Anastasius, kardinál kněz při chrámu sv. Marcella. Proti němu zakročil papež na římské synodě r. 850., a když to nic nepomohlo, vyřkl naň r. 853. po třetí vyobcování z církve, poněvadž kostel sv. Marcella samovolně opustil, již pět let jinde, jmenovitě kolem Aquileje, se potloukal, a čtyř napomínání papežových a opětných rozkazů císařových a dvou synod nedbal [1]). K této straně náležel také Daniel, náčelník vojska (magister militum), kterýž odebral se do Pavie k císaři Ludvíkovi, a obžaloval tam okolí papežovo, jmenovitě superistu (snad to byl maršálek paláce) Gratiana, že se obírá záměrem odevzdati Řím a Italii Řekům a panství franckému tam konec učiniti. Ludvík odebral se do Říma, aby věc sám vyšetřoval, a ne skrze posly, jak si toho papež přál, neoznámiv, jak bylo v obyčeji, ani papeži ani senátu svého příchodu. Jiné město bylo by mu v tomto případě zavřelo brány, však papež postaral se o slavné uvítání. Potom zasedl s papežem, šlechtou římskou a Franky na soud, na kterémž Daniel nic proti Gratianovi dokázati nemohl; po římském právu propadl smrti; toliko prosbami zachoval mu císař život, a zahanben navrátil se rychle do Pavie. Papež zemřel 17. června r. 855.

Že by po papeži Lvovi IV. papežka Johanna byla následovala, a 2½ léta panovala, jest bajkou dávno uznanou [2]).

---

[1]) Mansi XIV. 997; Hard. V. 61; Baron. ad ann. 853. n. 44 sqq.: Hefele IV. 177.

[2]) Dle pozdějších kronik Martina Polona († 1278), Štěpána z Borbone († 1261) a Bartoloměje z Lukky následovala po Lvu IV. a před Benediktem III. papežka Johanna co Jan. Byla prý rodem z Mohuče, přistrojivši se za mužského studovala v Athénách, přišla do Říma, vstoupila v tamější duchovenstvo, a byla konečně za papeže zvolena. Však s jedním milovníkem obtěžkavši, porodila mezi průvodem z Vatikanu, kde přebývala. Celé toto vypravování jest holou bajkou. V chronologii není pro papežku žádného místa; po Lvu IV. následoval hned Benedikt III. Neboť 1. dle Hinkmarovy Ep. 26. ad Nicolaum I. anno 867 (opp. ed. Sirmond II. p. 298) zvěděl jeho posel jdoucí do Říma smrt papeže Lva IV. na cestě a přišed tam nalezl Benedikta III. na trůně, který také vyplnil žádost Hinkmarovu. 2. Stává diplom Benedikta III. ze 7. října 855 pro klášter korbejský (d' Achery: Spicil. III. 343; Jaffé reg. pont. n. 2008; Mansi XV. 113). 3. Jest též římský peníz ražený na památku nastolení Benedikta III., který na jedné straně má poprsí císaře Lothara I. a spolu jeho jméno, a na druhé poprsí a jméno Benedikta III.; pročež byl ražen za života obou, Lothar však zemřel 28. září 855 (srv.

Benedikt III. (855—858)[1]. Po smrti Lva IV. byl proti své vůli za papeže zvolen kardinál-kněz při chrámě sv. Kallista, Benedikt syn Římana Petra, násilím do Lateranu přiveden a nastolen. Potom složili šlechta a duchovenstvo zprávu o volbě, a poslali ji po Mikuláši, biskupu anagnském, a Merkuriovi, hejtmanu vojska (magister militum) císařům, Lotharovi a Ludvíkovi. Na cestě naklonil je Arsenius, biskup Eugubia, sesazenému kardinálu Anastasiovi, který za sebou měl dosti značnou stranu, tak že v Pavii proti daným rozkazům působili. Ludvík poslal do Říma dvě hrabata, Adalberta a Bernarda, aby volbu Benediktovu prohlásili za neplatnou, a Anastasia na stolec papežský dosadili. Císařským poslům spěchali vstříc stoupenci Anastasiovi, mezi nimiž byli biskupové Rodoald z Porta a Agatho z Tuderta, až do Horty, a vtáhli s Anastasiem do

Jos. Garampi Diss. de nummo argenteo Benedicti III. Rom. 1749.); není tedy času pro papežku Johannu. 4. Žádný vrstevník neví nic o papežce Johanně; patriarcha Fotius vyčítá církvi římské všechny možné věci, ale papežky jí nevyčítá, která by se velmi dobře v jeho polemiku hodila; rovněž následující tři století nic o ní neví. Ano papež Lev IX. dí ve svém listu ku patriarchovi Michalu Cerulariu, že se o Konstantinopoli vypravuje, jako by tam jednou ženská byla bývala patriarchou (Mansi XIX. 649; srv. Hefele IV. 730. n. 1.; papež vzal tuto pověsť z Chronic. Salernit. — Pertz V. (III.) 481. —); kdyby něco podobného bylo tenkrát o Římu se mluvilo, byl by papež s onou výčitkou opatrně mlčel. Teprva svrchu uvedení kronikáři z 13. století bájí o papežce Johanně; staré rukopisy Anastasiova Liber pontif., Mariana Skota († 1086) a Sigeberta z Gembloursu († 1112) nemají této bajky, kteráž dle Pertze Monum. Germ. b. V. (III.) 551 a VI. (IV.) 340 a 370 do starších tištěných vydání Mariana Skota a Sigeberta byla vložena. Ano ani Martinus Polonus jí neznal; teprva v letech 1278—1312 byla do něho vložena (srv. Döllinger, Papstfabeln des Mittelalters. München. 1863. str. 10 sq.). V 14. století věřili lidé v tuto bajku: protestanté potom zmocnili se jí k jízlivým útokům proti církvi katolické a papeži, a neradi vzdávali se jí, jsouce přemoženi důvody dějepisnými. Však nejučenější mužové neuznávali této baje nikdy, jako Aeneaš Sylvius (Epp. I. 30.), Platina (de vitis pontif. rom. n. 106.); Leibnitz (Flores sparsi in tumulum papissae Bibl. hist. Goett. 1758. I. 267 sq.); Natalis Alex. (Saec. IX. dissert III.); Le Quien (Oriens chr. III. 380 sqq.); et alii. Vznik baje vykládají učenci rozličně. Baronius myslí ad ann. 879. n. 5., že papež Jan VIII. pro svou slabosť ku Fotiovi byl nazýván ne papa ale papissa; a tak byla by znenáhla povstala celá bajka. Srv. rozpravu Döllingerovu „Papstfabeln“ str. 1—45.

[1]) Benedicti III. Vita Epp. ap. Mansi XV. 102; Hard. V. 102; srv. Baron. ad annum 855. n. 51 sqq.

Říma. Anastasius zmocnil se nejprve chrámu sv. Petra, a zničil tam některé obrazy, jmenovitě malbu, která synodu Lva IV. proti němu slavenou vyobrazovala, potom vnikl do Lateranu, zmocnil se Benedikta, a odevzdal jej pod dozor dvěma sesazeným kněžím. Následující den shromáždili se biskupové, duchovenstvo a lid v chrámě sv. Emiliany, kamž též přišli císařští poslové s mnohými ozbrojenci, aby je přiměli k uznání Anastasia za papeže: však všichni ujišťovali, že se raději na kusy rozsekati dají, nežli by vyobcovaného Anastasia za hlavu přijali. Vidouce císařští poslové, že svým kandidátem neprorazí, rozhodli, aby Anastasius Laterán opustil, Benedikt svobodu dostal, a po třídenním postu nová volba se konala, po jehož vypršení byl Benedikt znova zvolen, v Lateránu nastolen, a následující neděli v přítomnosti císařských poslů na biskupství posvěcen. Všechny nepřátele přijal na milosť, i kletého kardinála Anastasia připustil ku přijímání laikálnímu. Brzo po tomto volebním boji zemřel císař Lothar 28. září 855, rozděliv říši svou mezi své tři syny, tak že císař Ludvík dostal Italii, Lothar země mezi Rýnem, Mosou a Skaldou (po něm zvané Lotarinsko), a Karel Provenci, a přijav na smrť jsa nemocen v klášteře prumském roucho řeholní. Papež Benedikt nevynesl v při Řehoře Asbesty, arcibiskupa syrakusského, kterého patriarcha konstantinopolský Ignatius sesadil, žádného konečného nálezu, jakkoli ho na něm patriarcha žádal, poněvadž posud neměl před sebou všech akt celého soudu; ale měl Řehoře Asbestu s jeho stoupenci za suspendované. Synodu, kterou remešský arcibiskup Hinkmar slavil, potvrdil pod výminkou, že věc tak se udála, jak bylo praveno; později ukázalo se, že tomu tak nebylo. Benedikt III. zemřel 8. dubna 858.

Sv. Mikoláš I. Veliký (858—867) [1]. Císař Ludvík II. meškal nějakou dobu v Římě za papeže Benedikta; sotva se vzdálil, dostal zprávu o jeho smrti, vrátil se tam hned, byl přítomen zádušním službám Božím za něho a súčastnil se volby nástupce potud, aby žádná jemu nemilá osoba zvolena nebyla [2].

---

[1]) Nicolai I. Vita, Epp. et decreta Mansi XV. 143; Hard. V. 119. Srv. Dr. Lämmer: Papst Nicolaus I. u. die byzant. Staatskirche seiner Zeit. Berl. 857. — Thiel: De Nicolao I. legislatore ecclesiastico. Brunsb. 1864.

[2]) Prudentii Trecens. Annal. praví sice: Nicolaus praesentia magis ac favore Ludovici regis et procerum ejus quam cleri electione substituitur (ap. Pertz I. 452); však nikdo jiný nic o tom neví, a Anastasius nikterak nena-

V přítomnosti císařově byl papežem zvolen kardinál jahen Mikoláš, syn váženého Římana Theodora a pravá ruka Benedikta III. Zdráhal se sice tuto důstojnosť přijmouti, ale byl k tomu přinucen. Dne 24. dubna byl v přítomnosti císařově na biskupství posvěcen, a bezpochyby působením císařovým korunou koronován; první to případ známý papežské korunovace, kteráž před císařem byvši vykonána, celému světu hlásala, že papež jest suverenním panovníkem církevního státu. Císař i papež jevili k sobě veliké přátelství. Když 26. dubna v městě se rozloučili, navštívil papež druhého dne císaře v jeho ležení, který zvěděv, že papež přichází, spěchal mu pěšky vstříc a vedl jeho koně, co by lukem dostřelil; obřad to, jehož opomenutí později za znamení nepřátelského smýšlení platilo.

Brzo musil papež zakročiti proti zpupnému ravennskému arcibiskupu Janovi, který statky Apoštolské Stolice si přivlastnil, listiny sem příslušné roztrhal, papežské úředníky uvěznil, a papežskými legáty pohrdal. Mikuláš I. vyzval jej třikrát k zodpovídání, a když se nedostavil, vyřkl nad ním klatbu. Však Jan nalezl ochrance na císaři Ludvíkovi, ke kterému se do Pavie odebral, a přišel s jeho komisary do Říma. Poněvadž na římské synodě 1. listopadu snad r. 861. se podrobiti a dostiučiniti nechtěl, nesmířil se s papežem. Za to odebral se papež k žádosti ravennských senátorů do Ravenny, a zavedl tam pořádek. Teď ukazovali ravennští velikou nelibosť k arcibiskupovi, jehož druhá cesta k císaři zůstala marnou, pročež podrobil se papeži na římské synodě v témž měsíci listopadu snad 18. slavené [1]).

Těžké boje měl papež s nedbalými a církvi zpronevěřilými biskupy a nešlechetnými knížaty. Král Lothar chtěje svou manželku Theutbergu zapuditi a Waldradu, s kterouž již před svým sňatkem tělesně obcoval, za manželku pojmouti, obvinil Theutbergu, že prý před svým sňatkem se svým bratrem opatem Hugbertem se prohřešila, a postavil ji r. 858. nebo 859. na soud, kterýž ji odsoudil ke zkoušce s horkou vodou, již ve jméně jejím jeden její služebník šťastně podstoupil, pročež byla za nevinnou prohlášena. Král vzal ji sice k sobě, však s ní neobcoval, ale s Waldradou. Brzo potom slíbil Günther, arcibis-

---

značuje; pročež bude vliv císařův jenom onen v textu naznačený, aby osoba nemilá zvolena nebyla.

[1]) Baron. ad ann. 861. n. 62 sqq.; Hefele IV. 239.

kup kolínský, svou pomoc k rozvodu a naklonil pro věc královu mimo jiné preláty arcibiskupa Trevirského Thietgauda. Synoda cášská v lednu 860 slavená přiměla Theutbergu lstí a násilím k vyznání nařčené viny, a druhá cášská synoda odsoudila ji v únoru téhož roku k veřejnému pokání a klášterní vazbě. Týž rok prchla královna do Francie ke králi Karlovi Lysému, a prosila papeže za ochranu. Třetí synoda čášská slavená 28. dubna 862, na níž povolní královi služebníci zasedali: Günther z Kolína, Thietgaud z Treviru, Adventius z Met, a jiní, dovolila Lotharovi v nové manželství vstoupiti, které také o vánocích 862 s Waldradou uzavřel. Tento synodální výrok zbudil všeobecné podivení a velikou nevoli. Četní duchovní i světští velmoži předložili Hinkmarovi, arcibiskupu remešskému, v této věci třicet otázek, k nimž r. 862. nebo 863. odpověděl spisem „de divortio Lotharii regis“ [1]) (o rozvodu krále Lothara), v němž nesprávnosť a nedovolenosť všeho toho, co posud se stalo, dokazuje. Lothar, vida nevoli lidu nad svým druhým manželstvím s Waldradou, a že ji za královnu korunoval, obrátil se pokrytecky ku papeži prose ho, aby jeho věc na nové synodě vyšetřována byla[2]), a udával o něco později, že otec jeho jej platně s Waldradou zasnoubil, však po smrti otcově přinutil prý jej Hugbert hroze mu velikou škodou říši, že jeho sestru za manželku pojal; zvěděv však o její hanebnosti, navrátil se ke své řádné první manželce[3]). Za předsednictvím papežských legatů, biskupů Rodoalda z Porta a Jana z Fikokel (nyní Cervie u Ravenny), které král dary porušil, rozhodla metská synoda v červnu 863 v prospěch králův, a zvolila Günthera a Thietgauda, hlavní pomocníky královy, aby papeži spis rozhodnutí synody obsahující podali, a o všem ústně jej zpravili[4]). Však v Římě nezmohly nic peníze. Papež svolal v říjnu 863 synodu do Lateranu, na které metská usnesení za neplatná prohlásil, oba arcibiskupy, Günthera a Thietgauda, sesadil, a ostatním účastníkům odpuštění slíbil, když svého

---

[1]) Ap. Migne 125, 623; hlavní pramen toho, co jsme posud vypravovali; srv. Hefele IV. 214—216.

[2]) Srv. Nicol. I. epp. 58. a 17. Mansi XV. 335 a 278; Hard. V. 288. 233; Hefele IV. 250.

[3]) Commonitor. Nicol. legatis datum Mansi XV. 367; Hard. V. 320; Baron. ad ann. 862. n. 63. Hefele IV. 252.

[4]) Baron. ad ann. 863. n. 22 sqq.; Hefele IV. 252 sq.

nezákonitého počínání budou litovati, a Apoštolské Stolice poslechnou. Však Thietgaud a Günther nepodrobili se, odebrali se k císaři Ludvíkovi do Beneventu, a představovali mu, že jejich sesazení jest nespravedlivé a uražení povinné úcty k němu co císaři a jeho bratru, a tupili jinak papeže. Císař se svou manželkou táhl v čele vojska proti Římu, aby papeže k odvolání výroku proti Güntherovi a Thietgaudovi přiměl, nebo násilí proti němu užil. Papež nařídil půst a modlitby, aby Bůh mysl císařovu změnil. Císař rozbil tábor blíže kostela sv. Petra. Když po rozkazu papežově duchovenstvo a lid v processí k sv. Petru se brali, přepadli je ozbrojenci, zlámali kříže a prapory, mezi nimiž též drahocenný kříž, který sv. Helena zhotoviti dala, a který částkou kříže Kristova byl ozdoben. Papež, maje býti v Lateranu jat, utekl se do chrámu sv. Petra, kde byl dva dni a dvě noci bez pokrmu. Mezi tím umřel onen muž, který ctihodný kříž od sv. Heleny rozbil, a císař dostal zimnici. Maje obě věci za trest Boží, smířil se prostřednictvím své manželky s papežem na schůzi, kterou s ním měl, poručil oběma arcibiskupům navrátiti se do své vlasti, a odtáhl z Říma do Ravenny, kde slavil velikonoce 864 [1]). Günther byl tak drzý, že dal svým bratrem Hilduinem položiti ohrazení na hrob sv. Petra, a o zeleném čtvrtku 864 konal služby Boží ve své kathedrálce kolínské, a světil sv. oleje; Thietgaud však zdržel se všech církevních úkonů [2]). Biskupové lotarinští, jsouce výrokem římské synody zastrašeni, poslali papeži písemní vyznání své viny, a prosili za milosť, již také obdrželi [3]). Král Lothar zrušil své církevní obcování s kletým Güntherem a vymlouval se papeži listem, jak mohl [4]). Papež poslal Arsenia, biskupa z Horty, co svého legata do říší franckých, aby tam mimo jiné věci též manželský spor Lotharův urovnal, a dal mu listy k biskupům lotarinským, které napomínal, aby statně proti králi třeba i klatbou zakročili [5]), a ke králi, jemuž klatbou hrozil, nepolepší-li se [6]). Legat Arsenius sešel se s Lotharem

[1]) Srv. Hefele IV. 262—264.

[2]) l. c. str. 264.

[3]) Annal. Bert. Pertz I. 465; Baron. ad ann. 863. n. 58; Hefele IV. 264.

[4]) Ep. Lothar. ad Nicol. pap. Baron. ad ann. 864. n. 26; Hefele IV. 266.

[5]) Mansi XV. 379; Hard. V. 331; Baron. ad ann. 865. n. 55; Hefele IV. 283.

[6]) Leonis VIII. Privilegium ed. Floss. Frib. p. 30.

a lotarinskými biskupy v Gondreville (u Toulu), odevzdal jim papežské listy, a žádal na králi hroze mu v přítomnosti biskupů klatbou, aby Waldradu hned propustil, a Theutbergu k sobě přijal. Lothar slíbil to, a legat odcestoval ke králi Karlovi Lysému, u něhož Theutberga žila. Po žádosti legatově a rozkazu Karlově byla od několika neustrijských biskupů doprovozena do Douzy (u Sedanu), kdež ji legat slavně jejímu manželu odevzdal. Pro větší jistotu její přísahalo 3. srpna 865 dvanáct hrabat Lotharových ve Vindonisse (Venderesse u Sedanu), že bude za pravou manželku a královnu ctěna [1]). Legat vrátil se s Lotharem do Gondreville, a vzav s sebou Waldradu odebral se nazpět do Říma. Však na cestě utekla mu Waldrada v Pavii [2]). Když ji legat na darmo nazpět volal, vyřkl nad ní a jejími druhy papež exkommunikaci (2. února r. 866.), a oznámil to franckým biskupům [3]). Poněvadž Lothar se svou manželkou krutě nakládal, prchla zase ke králi Karlovi Lysému; byvši však velmi chladně přijata a chtějíc dalšímu týrání již ujíti, prosila papeže, aby její manželství zrušil, a jí do kláštera vstoupiti dovolil. Však papež, háje svátosti a nezrušitelnosti sňatku manželského, zamítl její prosby, a četnými listy k účastníkům v tomto sporu hleděl Lothara na pravou cestu přivésti, o němž věděl, že Waldradě dále přeje, a všechny milosti jenom jejím prostřednictvím uděluje, Theutbergu však jako v zajetí chová. Snad byl by papež již ke klatbě přikročil, kdyby to jeho smrt nebyla zamezila, a tak Lothara zachovala [4]).

S podobnou rázností vystoupil papež proti pánovitosti a přechmatům učeného, ale vysokomyslného remešského arcibiskupa Hinkmara. Rothadius, biskup soissonský, sesadil jednoho kněze své diecése, který v cizoložství byl dopaden, a udělil jeho místa jinému, který tři léta toto místo zastávav, byl po rozkazu Hinkmarově jat, do Remeše přiveden, z církve vyobcován a uvězněn. Hinkmar rozkázal po tom Rothadiovi, aby onoho sesazeného kněze na jeho místo dosadil, což však on

---

[1]) Annal. Bertin. ap. Pertz I. 468; Regino ap. Pertz I. 573; Hefele IV. 285.

[2]) Srv. Nicol. I. Ep. 55. Mansi XV. 327; Hard. V. 282.

[3]) První list ztratil se, však obsah jeho jest opakován v listu od 13. června 866. Mansi XV. 380; Hard. V. 333; Baron. ad ann. 866. n. 27; Hefele IV. 286.

[4]) Srv. Hefele IV. 287 sqq.

odepřel[1]). Rothadius, sesadiv kněze, dopustil se nezákonitosti, poněvadž se to na synodě státi mělo, a učinil ji ještě větší tím, že dal svůj výrok 30 biskupy, tedy jakousi synodou, kterou sám nejsa metropolitou svolal, potvrditi[2]). Za to jakož ještě z jiných příčin[3]) vyloučil jej Hinkmar r. 861. na synodě v klášteře sv. Krišpina a Krispiniana u Soissonech slavené z obcování biskupů[4]). Tohoto výroku nedbaje, přišel Rothadius následujícího roku 862. na velikou synodu do Pistesu čili Pistresu v rouensské diecési, která byla spolu říšským sněmem. Po návrhu Hinkmarově chtěla synoda nad ním sesazení vyřknouti, však on odvolal se ku papeži, a synoda přijala odvolání jeho. Navrátiv se do Soissons, chystal se na cestu do Říma, psal králi a Hinkmarovi, jimž svou církev odporoučel, a poslal jednomu biskupovi sobě nakloněnému, o němž myslil, že ještě na synodě bude, list, aby ho tam hájil. Tento list dostal do svých rukou Hinkmar, a vykládal jej s většinou synody tak jako by Rothadius odvolání do Říma byl se vzdal, a za rozsouzení své před vyvolenými soudci (per judices electos) žádal. Rothadius nepřipustil tohoto výkladu, a byl před synodu, která na předměstí soissonsské přeložena byla, obeslán. Nedostaviv se byl zatčen, synodou sesazen, a jiný na jeho místo za biskupa posvěcen[5]). Rothad tvrdí, že Hinkmar onen synodální výrok vynutil, a jej k tomu přiměti chtěl, aby místo biskupství opatství přijal[6]). Hinkmar opět praví, že Rothadius se podrobil, bohaté opatství přijal, a teprva později návodem biskupů strany Lotharovy a Waldradiny své podrobení odvolal[7]). Biskup Odo z Beauvaisu měl usnesení synody papeži oznámiti. Však nežli do Říma přišel, věděl již papež, co se stalo, a nemohl takové porušení práv papežských, jako jest nedovoliti biskupovi od-

---

[1]) Tak vypravuje Rothadius ve svém „libellus proclamationis“ (ap. Mansi XV. 681 sqq; Hard. V. 579; Baron. ad ann. 863. n. 81.), který papeži zaslal.

[2]) Libell. proclamat. ll. cc.

[3]) Hincmari Ep. 2. ad Nicol. Pap. ap. Migne 126, 29; srv. Hefele IV. 244.

[4]) Annal. Bertin. (Hincmar) Pertz I. 455; Mansi XV. 606; Hefele IV. 245. Vyobcování ze sboru biskupů nebylo ještě vyobcováním z církve.

[5]) Libell. proclamat. Srv. o přeložení synody Hefele IV. 247.

[6]) Libell. proclam.

[7]) Hincmari Ep. 2. ad Nicol. ap. Migne 126, 30. Hefele IV. 247.

volání k Apoštolské Stolici trpěti. Listem kázal Hinkmarovi, aby ve 30 dnech po obdržení rozkazu Rothadia na stolec jeho zase dosadil, nebo myslí-li, že jest sám v právu, aby jej s jeho žalobníky do Říma poslal, a sám též osobně nebo skrze plnomocníky tam se dostavil[1]). I když Odo do Říma přišel, zůstal papež v podstatě při svém rozhodnutí, že synoda odvolání Rothadiova šetřiti, ano celý spor co větší při čili causam majorem Apoštolské Stolici předložiti měla[2]). Rothadius byl z jetí propuštěn, a cestoval s posly krále Karla a francouzských biskupů do Říma; avšak císař Ludvík dovolil jenom Rothadiovi cestovati jeho zeměmi, a nikoli poslům Karla a francouzských biskupů, kteří se musili vrátiti domů. Papež dostav o tom návratu zprávu, měl to za pouhou vytáčku[3]), a čekav marně ještě šest měsíců na příchod deputovaných francouzských biskupů, prohlásil o vánocích r. 864. na synodě Rothadia za nevinného[4]), navrátil mu v lednu 865 jeho biskupství[5]), a poslal s ním do Francie biskupa Arsenia z Horty co svého legata, který mimo tuto věc ještě manželskou při Lotharovu a spory franckých knížat urovnati měl[6]). Dosazení Rothadiovo provedlo se snadno, poněvadž od Hinkmara posvěcený biskup zemřel.

Hinkmar jako metropolita měl ještě jiný spor s papežem, kterému proto nepřál. Jeho předchůdce na stolci remešském Ebbo byl na synodě diedenhofské r. 835. pro nevěrnost k císaři Ludvíkovi I. sesazen, ale od císaře Lothara I., k jehož straně proti otci přešel, opět r. 840. násilně dosazen, a posvětil teď několik duchovních, mezi nimiž byl jeden, jménem Wulfad. Však po několika měsících sehnal Ebbona se stolce král Karel Lysý, na nějž r. 845. byl povýšen Hinkmar. Nutně popíral Hinkmar řádnost dosazení Ebbonova r. 840.; bylo-li ono dosazení platné, pak bylo jeho povýšení neplatné; důsledně popíral potom platnost oněch svěcení, a zakázal oněm duchovním vykonávati církevní úkony. Oni přednesli svou věc r. 853. synodě

---

[1]) Nicolai I. Ep. 29. Mansi XV. 295; Hard. V. 249; Hefele IV. 268.

[2]) Nicolai Epp. 28. a 32. Mansi XV. 294. 300; Hard. V. 247. 254; Hefele IV. 269. 270.

[3]) Nicol. Ep. ad Carolum Calvum Mansi XV. 688; Hard. V. 586.

[4]) Řeč papežova Mansi XV. 685; Hard. V. 583.

[5]) Mansi XV. 687; Hard. V. 578; Baron. ad ann. 865. n. 3.

[6]) Anastas. Vita Nicol. I. Mansi XV. 206; Hard. V. 578; Baron. ad ann. 865. n. 2. Hefele IV. 279.

soissonsské, kamž osobně se dostaviti směli. Hinkmar jako žalobník vzdal se předsednictví, které teprva v 5. sezení převzal. Synoda uznala sesazení Ebbonovo za platné, a jeho dosazení Lotharem za neplatné, prohlásila všechna jeho svěcení za neplatná, a povýšení Hinkmarovo za řádné, a chtěla ony duchovní co křivé žalobníky proti biskupům z církve vyobcovati, však na přímluvu krále Karla Lysého přijala je ku přijímání laikálnímu [1]). Pro svou větší jistotu žádal Hinkmar papeže za potvrzení synodálního nálezu, veda sobě úplně ve smyslu pseudoisidorského práva, kterého, když se mu hodilo, užíval, a jež, když se mu nehodilo, silně popíral. Papež Lev IV. nevyhověl jeho žádosti, což teprv jeho nástupce Benedikt III. r. 855. učinil [2]). Též papež Mikuláš I. obnovil r. 863. k žádosti Hinkmarově potvrzení Benediktovo, však pod výminkou, že vždycky bude Apoštolské Stolice poslušen. Ale Mikoláš nahledl brzo, že oněm duchovním přec jenom křivda se stala; bezpochyby přimlouval se za ně též král Karel, kterýž jednoho z nich Wulfada, učitele svého syna Karlomanna, za arcibiskupa bourgesského povýšiti chtěl. I nařídil, aby Hinkmar buď je zase dosadil, nebo veliká synoda do Soissonsu se sešla, znova věc jejich spravedlivě vyšetřovala, a svůj nález Apoštolské Stolici ku potvrzení zaslala [3]). Po vůli papežově sešla se 16. srpna 866 soissonská synoda, kteréž bylo přítomno 7 arcibiskupův, 28 biskupův a Wulfad s druhy svými. Hinkmar podal jí ve čtyřech spisech [4]) průběh událostí co do sesazení Ebbonova, svého povýšení a sesazení duchovních Ebbonem vysvěcených se zásadami, dle nichž by na věc pohlížela, činil spolu útoky na papeže Mikoláše, a nebyl proti opětnému jejich dosazení, však jenom z milosti. Tento náhled Hinkmarův přijala synoda za svůj, však pod záminkou, že Benedikt III. a Mikoláš sesazení potvrdili, přenechala dosazení jejich z milosti papeži [5]). Hned po tomto usnesení uvedl král Karel Wulfada v držení církve a církev-

---

[1]) Mansi XIV. 982; Hard. V. 46; Baron ad ann. 853. n. 1 sqq.; Hefele IV. 173 sqq.

[2]) Mansi XV. 110; Hard. V. 101; Baron. ad ann. 853. n. 19; Hefele IV. 300.

[3]) Mansi XV. 705; Hard. V. 601; Hefele IV. 301.

[4]) Mansi XV. 712; Hard. V. 608; Hefele IV. 303.

[5]) Mansi XV. 728; Hard. V. 623; Baron. ad ann. 866. n. 72; Hefele IV. 306.

ních statků Bourgesu, a dal jej v září od biskupa limogesského Aldona, jeho suffragána, posvětiti na biskupství [1]; při čemž někteří členové synody se súčastnili.

Akta soissonská s připojenými listy královými [2] a Hinkmarovými [3]) obdržel papež po sensském arcibiskupu Egilonovi, ale nebyl s nimi spokojen, vyslovil svou nelibost v listech k biskupům synody soissonské [4], Hinkmarovi [5], králi Karlovi [6], a Wulfadovi [7], v nichž poukázal jim k nepořádkům, které v celém processu se děly, dosadil Wulfada s jeho druhy v předešlé důstojnosti, a uložil Hinkmarovi, aby v roce před Apoštolskou Stolicí dokázal, že právem byli sesazeni; pakli toho neučiní, neustane papež, až Hinkmar uzná, že právem a nikoli milostí jsou dosazeni. Mimo to káral papež biskupy, že dále pokročili, nežli jim dovolil, povýšivše jednoho duchovního za biskupa (Wulfada). Arcibiskup Hinkmar podrobil se papeži; synoda troyesská vyplnila ve všem papežskou vůli, a tak byl ukončen tento nemilý spor; biskupové prosili pro nejistotu právních poměrů ve franckých říších a násilnictví Karlovců sami papeže, aby budoucně bez jeho svolení žádný biskup sesazen býti nemohl [8]. Tak uznali hlavní zásadu pseudo-isidorského práva za velmi prospěšnou, proti které při Rothadiovi [9] tak se vzpírali, jmenovitě Hinkmar.

Papež Mikoláš byl všudy podporou utiskovaných, otcem chudých, ochráncem církevního práva, mstitelem vší nepravosti, pravým nástupcem knížete apoštolův a největším papežem od časů Řehoře Velikého. Zemřel 13. listopadu 867.

---

[1]) Annal. Bertin. Pertz I. 472; Hefele IV. 307.

[2]) Mansi XV. 731; Hard. V. 629; Baron. ad ann. 866. n. 82; Hefele IV. 307.

[3]) Mansi XV. 765; Hard. V. 651; Baron. ad ann. 866. n. 78; Hefele IV. 308.

[4]) Mansi XV. 738; Hard. V. 633; Baron. ad ann. 866. n. 51; Hefele IV. 309.

[5]) Mansi XV. 745; Hard. V. 640; Hefele IV. 311.

[6]) Mansi XV. 753; Hard. V. 648; Hefele IV. 312.

[7]) Mansi XV. 754; Hard. V. 649; Hefele IV. 313.

[8]) Mansi XV. 791; Hard. V. 681; Baron. ad ann. 867. n. 6 sqq.; Hefele IV. 316.

[9]) Otto: De causa Rothadi, episcopi Suession. dissert. Vratislav. 1862.

Sv. *Hadrian II.* (867—872)[1]). Papežský stolec byl asi měsíc uprázdněn, když na něj jednomyslnou volbou všeobecně milovaný kardinál kněz při chrámě sv. Marka Hadrian povýšen byl, jakkoli bylo mu již 75 let. Skrze svého otce Talara byl s papeži Štěpánem IV. a Sergiem II. spříbuzněn. Oženiv se, vstoupil potom se svolením své manželky v stav duchovní. Když se stal papežem, žily ještě jeho manželka a dcera. Pro své vysoké stáří nechtěl přijmouti volby, tu byl násilím do Lateranu přiveden a nastolen. Císařští plnomocníci v Římě právě přítomní byli uraženi, že k volbě povoláni nebyli, ale dostali za odpověď, že se to nestalo na potupu císařovu, ale vzhledem na budoucnosť, aby z toho nevzniklo právo, jakoby císařští poslové ku papežské volbě voláni býti musili. S tímto výkladem byli spokojeni, a přišli pozdravit nově zvoleného. Císař Ludvík II. nebyl uražen, a chválil Římany, že tak důstojného papeže zvolili. Potom byl Hadrian v třetí neděli adventní 14. prosince 867 ve Vatikanu od biskupů Petra z Gabij, Lva ze Silvy Kandidy a Donata z Ostie na biskupství posvěcen (neboť Albano bylo uprázdněno, a biskup z Porta nebyl doma); a podal Tělo Páně biskupům Thietgaudovi z Treviru a Zachariáši z Ananie a kardinálu knězi Anastasiovi, když dosti učinili; však proto nedosáhl Thietgaud svého arcibiskupství a umřel v Sabinsku roku 868. Günther nebyl ani k laikálnímu přijímání připuštěn. Však všeobecnou radosť proměnil v týž den posvěcení ve velikou žalosť Lambert, vojvoda spoletský, který vraziv s ozbrojenci do města, kostely a kláštery zloupil a mnoho Římanek unesl; za to zbavil jej císař vojvodství, a papež vyřkl nad ním klatbu, až by svůj lup vydal. Velikého neštěstí dožil se papež ve své rodině. Jeho dceru odvedl jejímu ženichu násilím Eleutherius, bratr sesazeného kardinála Anastasia, kterého Mikoláš I. opatem kláštera Panny Marie za Tiberou učinil, a Hadrian II. za bibliothekáře církve římské povýšil. Aby syna proti papeži zachoval, odebral se otec lupičův do Beneventu, aby lakomou císařovnu Ingelbergu velikými penězi svému synovi naklonil, však umřel rychlou smrtí v Beneventu. Papež žádal na císaři, aby zločince před císařský soud postavil. Tu zabil, jak se pravilo, Eleutherius po návodě svého bratra bibliothekáře matku Stefanii i dceru, a byl potom od císařských poslův odpraven. Anastasia sesadil a vyobcoval z církve papež 12. října

[1]) Hadriani II. Vita, Epp. et decreta ap. Mansi XV. 805; Hard. V. 691.

868 [1]). Anastasius [2]) odebral se, jak se zdá, k císařskému dvoru, hleděl se ospravedlniti u papeže, a byl r. 869. poslán co císařský posel do Konstantinopole.

Král Lothar II. prosil papeže Hadriana, o němž myslil, že povolnějším bude svého předchůdce, za dovolení, aby k němu osobně přijíti směl [3]). Papež poslal mu pozvání, aby přišel buď příjmout požehnání, jest li prost viny, neb konat vhodného pokání, poznává-li se býti vinným [4]). Lothar poslal napřed svou nešťastnou manželku Theutbergu do Říma, aby osobně za zrušení svého manželství žádala. Papež přijal ji, jak na královnu slušelo, však prosby její nevyplnil, a psal králi ostrý list, aby zlých rádců neposlouchal, svou manželku nazpět čestně přijal, a tak klatbě ušel, kteráž by jej neposlušného stihla [5]). Poněvadž císař Ludvík, pečuje o čest svého bratra papeži za to ručil, že teď Waldrada neouhonný život vede, rozřešil ji tento od klatby, zakázal však všeliké obcování s Lotharem, aby ďábel jich opět nesvedl. Ale Lothar neupustil od svého záměru Waldradu učiniti královnou, přišel proti vůli svého bratra císaře Ludvíka k němu do Beneventu, a naklonil si dary císařovnu Engelbergu, jejímž prostřednictvím podařilo se, že císař schůzi mezi Lotharem a papežem v Monte Kassině k místu přivedl. Lothar ujistil papeže přísahou, že s Waldradou, co jest vyobcována, neobcoval, a někteří dvořané dotvrdili též přísahou, že tomu tak. Papež podal potom 1. července 869 králi a jeho přátelům, mezi nimi Güntherovi Kolínskému, když své podrobení prohlásil, Tělo Páně. Když papež z Monte Kassina do Říma se navrátil, přesvědčil se, že král jej oklamal, pročež nepřijal ho slavně, když hned za ním do Říma se dostavil. Na další cestě domů byl král s průvodem zimnicí zachvácen, jeden průvodčí umíral za druhým, on dostal se do Piacenzy, kde 8. srpna 869 skonal a byl v kostele sv. Antonína mimo hradby městské ležícím pochován [6]). Kdo sem z upřímnosti

[1]) Annales Hincmari ad ann. 868. Pertz I. 479. Pagi ad ann. 868. n. 13 sq. —

[2]) O Anastasiovi srv. Hergenröther: Photius II. 230 sqq.

[3]) Mansi XV. 831; Hard. V. 700; Baron. ad ann. 867. n. 156; Hefele IV. 296.

[4]) Regino ad ann. 868. Pertz I. 579; Hefele IV. 296.

[5]) Mansi XV. 833; Hard. V. 702; Baron. ad ann. 867. n. 160; Hefele IV. 296.

[6]) Annal. Bertin. ap. Pertz I. 481 sq.; Hefele IV. 298 sq.

přišel a ho oplakal, byla jeho manželka Theutberga. Vstoupila potom do kláštera sv. Chlodesindy v Metách, a umřela v něm jeho abatyší. O Waldradě ví se, že užívala dvou klášterů, kláštera sv. Deikola v Luře ve Franche-Comté a kláštera Remiremontu, v kterémž posledním prý co jeptiška konala pokání až do smrti.

Poněvadž Lothar manželských dítek neměl, náležela říše jeho po právu dědičném jeho bratru císaři Ludvíkovi, který však bojuje proti Saracenům v jižní Italii, nemohl svůj nárok mečem ku platnosti přivésti. Jeho strýc Karel Lysý vtrhl hned na zprávu o smrti Lotharově do jeho zemí, a dal se v Metách za krále prohlásiti a od arcibiskupa remešského Hinkmara sv. olejem pomazati a od lotarinských biskupů korunou [1]) korunovati. Aby svého bratra Ludvíka, krále německého, uspokojil, odstoupil mu zemi za Mosou a pak levý břeh rýnský od Basileje až k Utrechtu. K žádosti císaře Ludvíka II. ujal se papež statně práv jeho tak hrubě porušených, a poslal za Alpy posly a čtyři listy, z nichž tři jsou od 5. září 869, totiž k vasalům Karlovým, jeho biskupům a k Hinkmarovi, a jedno bez datum ku poddaným Lotharovým [2]). V těchto listech hájil práva nástupnictví Ludvíka II., a hrozil všem vyobcováním, kteří by k neoprávněným nárokům k této koruně napomáhali, však nikdo papežových hrozeb nedbal, Karel a Ludvík nevydali uchvácených zemí, a císař Ludvík nemohl zbraně užiti.

Jiný boj měl papež opět s arcibiskupem Hinkmarem a králem Karlem Lysým pro laonského biskupa Hinkmara, sestřence (syna ze sestry) arcibiskupa Hinkmara. Ještě jako mladičký muž obdržel Hinkmar [3]) doporučením svého strýce a přízní krále Karla biskupství laonské (před r. 856.); však brzo choval se proti svému strýci a metropolitovi, jakož i proti samému králi vzdorovitě. Král zabavil mu jeho biskupské statky, ale strýc arcibiskup ujal se ho statně, a smířil jej s králem na říšském sněmě pistresském (868); biskup odprosil krále, a král vydal mu statky [4]). Brzo potom zapletl se v nový spor. Po

---

[1]) Annal. Bertin. ap. Pertz I. 483; Pertz III. (Legg. I.) 512; Mansi XVI. 555; Hard. V. 1211. Hefele IV. 368.

[2]) Epp. Hadrian. ap. Mansi XV. 839; Hard. V. 708; listy k vasalům a biskupům Karlovým ap. Baron. ad ann. 869. n. 108 sqq.

[3]) Vita Hincmari od Cellota ap. Mansi XVI. 688.

[4]) Spis Hinkmara Staršího „Pro ecclesiastica libertate tuenda in causa Laudunensis episcopi", který v Pistresu králi Karlovi podal, jest s přílohami a poznámkami jesuity Cellota u Mansiho XVI. 755 ; bez nich u Hard. V. 1328.

vůli králově dal hraběti Nordmannovi jedno církevní léno, však odňal mu je násilně a proti právu, a poslal o tom křivou zprávu papeži. Za to dal jej Karel Lysý na synodě verberijské r. 869. jíti a uvězniti. Svou vazbu předvídaje, zavázal Hinkmar na synodě diecésní v Laoně před svým odjezdem slavené své duchovenstvo, aby zastavilo všechny služby Boží, kdyby na synodě verberijské nějaké násilí se mu stalo. Však Hinkmar Starší co metropolita prohlásil onen interdikt za neplatný, od kteréž doby byl Hinkmar Mladší, který brzo z vazby byl propuštěn, ještě vzdorovitější a neuctivější k svému strýci a metropolitovi [1]). Pro tuto zpurnosť k metropolitovi a na celou řadu politických žalob se strany krále Karla byl r. 871. na synodě v Douci u Mousonu na Mose sesazen. Synoda prosila papeže za potvrzení tohoto svého výroku, nebo kdyby toho na její zprávu učiniti nechtěl, za opětné vyšetřování celé pře na místě činu [2]). Hinkmar mladší odvolal se ku papeži, a papež nemaje důvěry v biskupy francouzské, poručil, aby odsouzený Hinkmar s jedním žalobníkem do Říma přišli, a tam před ním svoji při provedli [3]). Tímto rozkazem byli biskupové, kteří se zase v Douci shromáždili, uraženi, a odpověděli oni [4]) i král [5]) papeži náruživě. Papež zpraviv se zatím o charakteru a počínání Hinkmara Mladšího, chlácholil krále Karla, ale zůstal při svém rozhodnutí, aby Hinkmar do Říma byl poslán [6]). Pře nebyla za života Hadrianova skončena. Král nedovolil Hinkmarovi cestovati do Říma, a když jednoho spiknutí proti němu se súčastnil, dal jej oslepiti; však stolec laonský nebyl obsazen, a výrok douciský nepokládán bez potvrzení papežova za konečný. Teprva papež Jan VIII. potvrdil r. 876. sesazení Hinkmarovo, po čemž Hadenulf stal se laonským biskupem [7]). Když potom po dvou letech přišel Jan VIII. do Francie, určil mu čásť laonských příjmů biskupských k výživě a dovolil mši sv. sloužiti. Ostatní jeho osudy jsou neznámy. Umřel před svým strýcem [8]).

---

[1]) Srv. Hefele IV. 366, 372.
[2]) Mansi XVI. 569; Hard. V. 1207; Hefele IV. 477.
[3]) Mansi XV. 852; Hard. V. 722; Hefele IV. 488.
[4]) Mansi XVI. 569; Hard. V. 1218, Hefele IV. 488.
[5]) Migne 124, 881; Hefele IV. 488.
[6]) Mansi XV. 857; Hard V. 726; Hefele IV 490.
[7]) Srv. Hincmari Epp. 51. a 52. Migne 126, 270.
[8]) Cellot in Vita Hincm Mansi XVI. 721.

Ke konci roku 872. umřel Hadrian, kdy a jak není známo. Jeho nástupcem stal se

Jan VIII. (872—882)[1]. Byl rozený Říman, syn Gundonův, arcijahen církve římské, a byl 14. prosince 872 na biskupství posvěcen, zdali úplně svobodně, nebo nějakým vlivem císařským, nelze říci. Roku 873. přišel k němu císař Ludvík II. do Říma, aby jej rozřešil od přísahy, kterou na něm vynutil vojvoda beneventský Adalgisus, jenž spojiv se se Saraceny jal císaře v Beneventu, a zavázal přísahou, že se nikdy k Beneventu nepřiblíží, a pro tuto zradu ho nikdy trestati nebude. Papež rozřešil císaře, který hned strojil se k válce proti zrádnému Adalgisovi, jenž boje se o život prchl do Korsiky[2]. Týž rok poslal papež Willibertovi, nástupci Güntherovu na prestolu kolínském, pallium[3].

Císař Ludvík II. umřel v Brescii 12. srpna 875, a byl v Miláně v chrámě sv. Ambrože pochován, zanechav po sobě jednu dceru asi devatenáctiletou Hermingardu. Ludvík byl zbožným knížetem, milovníkem spravedlnosti, ochráncem kostelův, otcem sirotků, štědrým k chudým a pokorným služebníkem Božím. Umíraje učinil dědicem své říše Karlomanna, nejstaršího syna krále německého. Však Karel Lysý zjednal si dávno přívržence v Provencii a Lombardii, a přitrhl hned na zprávu o smrti císařově ku Pavii. I král Ludvík Němec poslal svého syna Karla Tlustého s malým vojskem do Italie, když však Karel Lysý proti němu táhl, obrátil se nazpět do Němec. Papež Jan VIII. kolísal se nějakou dobu, konečně rozhodl se pro Karla Lysého. Svolav římskou synodu, aby se s ní o této důležité věci poradil, korunoval potom o vánocích 875 Karla Lysého v chrámě sv. Petra za císaře. Od této doby stalo se udělování císařské koruny nepopíratelným právem papežovým. Mnozí myslili, že Karel Lysý bude druhým Karlem Velikým; jiní však, jako Řehoř Nomenklator (který ku papežskému slyšení uváděl), jeho syn Konstantin a Sergius, velitel vojska, dali mu svou nelibosť na jevo. Nový císař odvolal císařské úředníky z Říma, a přenesl vrchní císařská práva nad Římem

---

[1]) Joannis VIII. Vita et Epp. ap. Mansi XVII. 1 sqq.; Hard. VI. P. I. p. 1. sqq. Srv. rozpravu „Jan VIII." od Dr. Jiráka ve Sborníku Velehrad. 1883. Ročník III. str. 197—216.

[2]) Baron. ad ann. 873. n. 1.

[3]) l. c. n. 2.

a okolím, Spoletem, Beneventem, Samniem a Kalabrií na papeže, který brzo potom vystupoval tam na místě císařově, maje patrně zachovati císařství to, čeho císař sám zachovati nemohl. Papež opět ustanovil Ansegisa, arcibiskupa sensského, apoštolským vikářem pro Gallii a Německo. Po 15 dnech 5. ledna 876 opustil císař Karel II. Řím, a odebral se do Pavie, kde potom v únoru slavil veliký říšský sněm duchovních i světských knížat italských. Zde byla čtena řeč, kterou papež Jan VIII. na římské synodě měl, a již Karla Lysého velice jakožto důstojného vnuka Karla Velikého a velikého dobrodince církve velebil, a všem klatbou hrozil, kdo by ho neuznávali. Arcibiskup milanský přísahal ve jménu všech císaři věrnost. Při tom bylo 15 kapitol prohlášeno o povinné úctě k církvi římské, papeži a jejich majetku, o svobodném vykonávání práv biskupských, odvádění desátku a církevní kázni [1]. Císař zanechav v Lombardii svého švagra vojvodu Bosona, který Irmengardu, dceru císaře Ludvíka za manželku pojal, co místodržitele, odebral se do své vlasti, a slavil v červnu 876 synodu v Pontionu, ve které veškerou svou císařskou slávu ukázal. Synoda měla osm sezení, a byli jí přítomni též dva papežští legaté, biskupové Jan z Arezza a Jan z Tuskanelly, kteří císaře za Alpy doprovázeli, potom v sezení 5. noví dva legaté: synovec papežův Lev, biskup z Gabij, a Petr, biskup z Fossombrone. Hned v sezení prvním bylo čteno papežské breve [2]), které k velikému podivení biskupů jmenovalo Ansegisa apoštolským vikářem Gallie a Germanie. Biskupové chtěli, aby jim breve bylo do rukou dáno k uvážení. Císař zamítl to, a tázal se zhurta, zdali chtějí papeže poslouchati nebo ne. Oni odpověděli, že ho poslouchati budou, zachovávajíce dle kanonů práva metropolitů. Císař rozhněván pravil, že papež v synodě učinil jej svým zástupcem, a on hned jeho ustanovení provede. I odevzdal Ansegisovi papežské breve, a kázal mu posaditi se na čestném místě před sedadly biskupů vedle legata Jana. Arcibiskup Hinkmar volal hlasitě, že jest to proti kanonům, ale císař zůstal při svém, a nedbal proseb biskupů za opis papežského breve. Marným bylo ohrazení, které mezi sezením druhým a třetím Hinkmar vypracoval, průběhem synody přivedl jej s biskupy

---

[1]) Mansi XVII. 322; Pertz III. (Legg. I.) 528; Hard. VI 169; Hefele IV. 496; Damberger III. 643 sqq.

[2]) Ep. 313 ap. Mansi XVII. 225; ap. Hard. VI. 105; Hefele IV. 498.

císař k mlčení [1]. Za takovéhoto smýšlení biskupů nemohl papežský vikariát ve Francii zdomácněti, poněvadž v něm viděli zkrácení moci metropolitní, a mnozí myslili znajíce Ansegisa co povolného dvořenína, že celý tento vikariát není ničím jiným, nežli nástrojem a pomůckou ku sjednocení všech zemí Karlovců pod žezlem nového císaře.

Papež začal proti Formosovi, biskupu z Porta, process, jakož i proti Řehořovi Nomenklatoru, jeho synu Konstantinovi a zeti Jiřímu, a generálu Sergiovi. Formosus byl viněn, že bulharského krále Borisa navedl, aby žádného za arcibiskupa nepřijímal mimo něho, a sám se přísahou zavázal, že do Bulharska se navrátí; dávno prý toužil, aby svou malou církev za velikou zaměnil, ano i na Stolec Apoštolský vstoupil, k čemuž si mnoho stoupencův opatřil, svou diecési bez dovolení opustil a proti říši a císaři se spikl. Jmenovaní stoupenci byli z velezrádných podnikův obviněni, mezi jiným, že místo aby do synody na soud se dostavili, v noci z Říma prchli zloupivše kostely, a brány města falešnými klíči otevřeli v úmyslu, aby tam Saraceni vniknouti mohli. Synoda vyšetřovala tyto obžaloby 19. dubna 876 a dala jim lhůtu, aby se na soud dostavili a dosti učinili [2]. Po vypršení lhůty vyřkla nová synoda v chrámě sv. Petra 30. června 876 shromážděná nad Formosem a jeho stoupenci věčnou klatbu [3]. Z celého processu Formosova, který se 20 let táhne, jest viděti, že jedna strana chtěla ho míti papežem; tato strana měla Janu VIII. za zlé, že mnoho císaři Ludvíkovi povoloval, a byla všecka rozhořčena, že Karlovi Lysému byl ve všem po vůli, za císaře jej korunoval a úlisným jeho slovům věřil; snad chtěla též nemilé některé osoby z okolí papežova vzdáliti, a když se to nepodařilo, musila prchnouti.

Brzo po synodě pontionské umřel bratr císařův Ludvík, král německý, kníže to křesťanské a milovník spravedlnosti (28. srpna 876) ve Frankfurtě, rozděliv krátce před svou smrtí říši; Karlomann obdržel Bavory, Ludvík Mladší Franky a Sasy a Karel Tlustý Šváby. Císař Karel II., místo aby šel ku pomoci papeži proti Saracenům, vytáhl proti Rýnu, chtěje jej

---

[1]) Mansi XVII. 307; Baron. ad ann. 876. n. 20. Hefele IV. 498.

[2]) Srv. list Jana VIII. z 21. dubna 876 k biskupům franckým a německým, který v Pontionu byl čten. Mansi XVII. 236; Hard. VI. 115; Hefele IV. 496.

[3]) Hefele IV. 497.

učiniti mezemi své říši, a dal si holdovati v Cáchách a Kolíně nedbaje zapřísahání svého synovce Ludvíka Mladšího; však byl na hlavu poražen u Andernachu (8. října 876), a prchl do Luttichu [1]).

V těchto dobách byl papež v hrozných úzkostech; neboť Saraceni loupili až u samých předměstí římských, a křesťanská knížata jihoitalská byla k veliké bolesti papežově jejich spojenci, a loupili s nimi. Papež prosil císaře Karla Lysého za pomoc, a dovedl to u králů Ludvíka Mladšího a Karla Tlustého, že slíbili císaři pokoj v případě, že proti Saracenům se vypraví. Však papež, seč byl, pomáhal ubohým Italům; odebral se v listopadu 876 do Kapue, aby spolek knížat se Saraceny zrušil, a přivedl salernského knížete Quaiferia na svou stranu. Co papež, byl Jan VIII. prvním, který vystrojil válečné loďstvo, a vyploul s ním jako admiral proti Saracenům, porazil je na moři, dobyl na nich 18 lodí a osvobodil 600 křesťanů. Císař Karel II. přitáhl v září 877 do Italie, a papež spěchal mu v ústrety do Vercell, odkudž oba do Pavie se odebrali. Však dostavše zprávu, že Karlomann se silným vojskem do Italie táhne, ustoupili oba do Tortony, kde papež druhou manželku císařovu Richildu za císařovnu korunoval. Císař, nedostav z Francie posil, odebral se na rychlo přes Mont Cenis do vlasti, a zemřel na cestě 6. října 877 v místě zvaném Bris, na patě Alp. Papež navrátil se s bohatými dary do Říma [2]). Lombardové prohlásili se pro Karlomanna, a korunovali jej v Pavii za krále, nestarajíce se o svolení papežovo. Karlomann začal s papežem vyjednávati o císařskou korunu, a sliboval, že chce církev římskou vyvýšiti; papež chválil ve své odpovědi jeho dobrý úmysl, ale určitého slibu mu neučinil [3]). Brzo potom vrátil se Karlomann do Německa, roznemohl se na cestě s velikou částí vojska, a četní umírali za silným kýcháním (odkudž vznikl obyčej kýchajícímu říkati: Pozdrav Pán Bůh) Karlomann ležel rok nemocen ve své falci Altöttingu, a zemřel tam v zimě r. 879. neb 880. [4]). Papež, nemaje odnikud pomoci, musil se Saraceny uzavříti mír, a zavázal se jim k ročnímu poplatku 25.000 mankusův [5]).

---

[1]) Srv. Damberger III. 664—667.

[2]) Srv. Hefele IV. 503—506.

[3]) Mansi XVII. 53; Hefele IV. 506.

[4]) Hefele IV. 507.

[5]) Damberger III. 689. — Mankus platil skoro hřivnu stříbra. l. c.

Místodržitelé Karlomannovi, hrabata Lambert ze Spoleta a Adalbert z Tuscie, utiskovali papeže a církevní stát nad míru, jmenovitě Adalbert, tak že jej papež z církve vyobcoval. Proti vůli papežově vtrhl Lambert do Říma, jal papeže, a uvedl vyobcovaného Formosa s jeho druhy co stoupence Karlomannovy do města nazpět. Papež, dostav opět svobodu, rozhodl se, že bude hledati osobně pomoci u Karlovců za Alpami. Poněvadž mu Lambert a Adalbert cestu po pevnině založili, a Lambert novým obsazením Říma hrozil, odejde-li papež z Říma: vyobcoval papež Lamberta z církve, a odebral se po moři do Genue, a odtud do Francie ke králi Ludvíkovi II. příjmím Koktavému, synu císaře Karla II., od něhož pomoci nejspíše doufal [1]).

Srozuměv se s králem Ludvíkem II. vypsal papež synodu do Troyesu, a pozval na ni též biskupy německé. Synoda byla 11. srpna 878 otevřena za přítomnosti 26 biskupů z říše Ludvíkovy a tří italských; z Němec nepřišel nikdo. Papež naříkal na nátisky, které církev římská od Lamberta a Adalberta snášeti musí, a dal synodou potvrditi vyobcování těchto dvou hrabat, jakož i vyobcování Formosa, nomenklatora Řehoře a velitele římské milice; též byl obnoven starý kanon, aby žádný biskup z menší církve na větší nepřecházel, a biskup Hinkmar Mladší obdržel milost. Ku sezení poslednímu dostavil se do synody též král, jehož potom papež 7. září korunoval, ačkoli rok před tím byl již za krále od arcibiskupa Hinkmara korunován [2]). Válečné pomoci nedosáh nastoupil papež v průvodu vojvody Bosona a klermontského biskupa Agilmara na zpáteční cestu do Říma, v Pavii činil veliké přípravy k synodě, která tam na počátku prosince slaviti se měla; však bez pochyby ani se nesešla, nebo neměla žádného účinku [3]). Smířiv se s Adalbertem Tuscijským, cestoval papež jeho krajinami, a dorazil před koncem roku 878. do Říma. Nalezl střední a jižní Italii v hrozném stavu, kolem Říma všechno zpustošeno, město a knížata platila Saracenům poplatek, a uzavřela s nimi spolky, jmenovitě Sergius II., vojvoda neapolský, proti němuž křesťanský lid povstal, jej svrhl a oslepl, a ustanovil vojvodu jeho bratra Athanasia, biskup neapolského; z týtéž příčiny byl

---

[1]) Srv. Hefele IV. 506. 507; Damberger III. 689 sqq.; 699.

[2]) Srv. Hefele IV. 508 sqq.

[3]) Srv. Hefele IV. 518; Damberger III. 706 sqq.

svržen Adelgis II., vojvoda beneventský, a na jeho místo dosazen jeho tchán Quaideris. Dne 21. května 879 dobyli Saraceni Syrakus a tím celého ostrova až na Palermo [1]. Za obležení Syrakus slavil papež v květnu 879 synodu římskou, která měla k zachránění ohrožených měst křesťanských přispěti, k níž též arcibiskup milánský Anspert s lombardskými biskupy byl pozván. Však Anspert nedostavil se, a byl pro svou neposlušnosť ku papeži vyobcován, ale udržel se přece na svém stolci [2].

Po smrti krále Ludvíka Koktavého († 10. dubnr 879) byli dva synové jeho z prvního manželství Ludvík a Karlomann za krále prohlášeni; syn z druhého manželství Karel nenarodil se ještě. Toho použil Boso, a svolal hlavně návodem své manželky Irmengardy, dcery císaře Ludvíka II., která po koruně královské nesmírně toužila, duchovní a světské velmože Provence a části Burgundu do Mantaly, zámku to mezi Viennou a Valencí, kteříž jej za krále zvolili, a slavně do Lyonu dovedli, kdež jej tamější arcibiskup Aurelian za krále arelatského nebo provencského korunoval[3]. Papež, ačkoli byl přítelem Bosovým, a jej za svého syna přijal, nesrovnával se s tímto skutkem, a ujišťoval francouzské krále Ludvíka a Karlomanna svou ochranou.

Císařská koruna byla posud uprázdněna; Ludvík III. pán Frank a Sas, toužil sice po ní, však bratr jeho Karel Tlustý předešel jej; překročiv Alpy dal se 6. ledna 880 korunovati od Ansperta za lombardského krále. Brzo potom měli král a papež schůzi v Ravenně, a slavili tam synodální říšský sněm, kde Karel byl řádně za krále italského zvolen a korunován, a přijal přísahu věrnosti ode všech mimo papeže, kterýž i s Anspertem se porovnal[4]. Smrť Karlomannova volala Karla za Alpy [5]. K opětným prosbám papeže, kterého Adalbert Tuscijský a oba Quidonové, syn a bratr nebožtíka hraběte Lamberta, velice sužovali, přitáhl Karel znova do Italie, a byl o Zjevení Páně, 6. ledna 881 od papeže v Římě na císařství korunován, slíbiv papeži všechno, co chtěl, jmenovitě že na podzim s velikou

---

[1]) Damberger III. 714 sqq.
[2]) Hefele IV. 518 sq; Damberger III. 717 sq.
[3]) Damberger III. 738—744; Hefele IV. 520. 521.
[4]) Damberger III. 751—754.
[5]) l. c. 758 sq.

mocí přitáhne, a ochrancem Říma a církve římské se prokáže[1]). K opětným prosbám papežovým přitáhl císař Karel III. do Italie, a měl s papežem 13. února 882 schůzi v Ravenně, kde na říšském sněmě a spolu synodě bylo uzavřeno, aby císařští missové (čili poslové) s papežskými posly cestovali a vyšetřili, co církvi náleží, aby jí to potom bylo navráceno. Však zde dostal zprávu o smrti svého bratra Ludvíka († ve Frankfurtě 24. ledna 882), a spěchal uvázat se v jeho říši, což se v květnu 882 na sněmě vormském stalo[2]). Císařský a sněmovní rozkaz nebyl proveden; páni zapomněli na všechnu bázeň, jmenovitě Quido Spoletský, který po svém synovci všechno zdědil, pomýšlel zříditi si v Italii královský trůn, jako to Boso v Provenci učinil. Bída papežova rostla, když i ravennský arcibiskup Romanus dal se svésti, aby pracoval do rukou těch, kteří z Ravenny chtěli udělati císařské město, čemuž Jan VIII. toliko svou ráznosti zabránil[3]). Papež zakročil proti Athanasiovi, biskupu a vojvodovi neapolskému, kterýž učinil spolek se Saraceny, a zřídil společný tábor na patě Vesuvu. Papež vyřkl nad ním klatbu, přinutil jej, že onoho spolku se vzdal, ano Athanasius učinil s knížetem salernským a Kapuany útok na onen tábor; ale Saraceni probili se, a rozmnožili své souvěrce na Gariglianě[4]).

Všestranně činný papež umřel násilnou smrtí. Jeden jeho příbuzný spikl se s jinými nepřáteli proti němu, a otrávil jej. Poněvadž jed tak rychle neúčinkoval, jak si přáli, aby se jeho pokladu zmocniti a Apoštolský Stolec po své vůli obsaditi mohli, učinili útok na papeže, kterýž udeřen byv kladivem, klesl okamžitě mrtvý. Však i vrah křikem lidu celý ustrašen padl na místě mrtvý. Stalo se to 15. prosince 882[5]). Papež Jan VIII. byl velikým papežem, který práva Apoštolského Stolce statně hájil jak proti panovníkům franckým tak neposlušným vasalům a prelátům; on byl jediným ochrancem Říma a lidu italského proti Saracenům, při čemž se ukázal i znamenitým vojevůdcem a finančníkem; on byl přísným zákonodarcem a obhájcem utiskovaných (na př. sv. Methoděje). Mnozí vyčítají mu povol-

---

[1]) l. c. 766. 767.
[2]) l. c. 782 sqq.
[3]) l. c. 792 sq.
[4]) l. c. 793 sq.
[5]) Annal. Fuld. Pertz I. 396; srv. Damberger III. 796 sq.

nosť a slabosť ku panovníkům, na př. císaři Basiliovi II. ve při Fotiově; však kdož uváží všechny okolnosti papežovy, v kterých žil, a hrůzu saracenskou, zmírní se ve svém úsudku o papeži, jehož všestrannou činnosť 312 listů posud z části zachovaných hlásá.

Marinus I. (882—884.). Vražda na papeži Janovi VIII. spáchaná učinila takový dojem na lid, že spiklenci svými záměry proraziti nemohli. Papežem byl zvolen všeobecně vážený a statný Marinus, biskup v Karách v Etrurii, který trojím poselstvím do Konstantinopole za papežů: Mikoláše I., Hadriana II., a Jana VIII., a svou missií v Bulharsku se proslavil. Byl rodem z malého městečka Faliska (Monte Fiascone) v nynějším Toskansku, kdež jeho otec Palumbi, opustiv stav manželský, knězem se stal. Marinus, jak se zdá, oznámil své povýšení oběma císařům Basiliovi II. i Karlovi III.; Basilius, jsa proti němu rozhořčen z jeho posledního poselství, upíral mu papežskou důstojnosť, poněvadž z jednoho biskupského stolce na druhý přešel[1]). I Karel III. byl jaksi uražen, že s volbou do příchodu jeho poslů čili missů se nepočkalo. Však brzo udobřil se, a papež i císař sešli se v Nonantule, v červnu 883, ale pokoření spoletského vojvody, jenž se Saraceny se spojil, se jim nepodařilo[2]).

Marinus byl milostiv Formosovi, rozřešil jej od slibu, kterým jej Jan VIII. zavázal, že nikdy po biskupství toužiti nebude, a dosadil opět v jeho biskupství[3]). S arcibiskupem remešským Fulkonem, nástupcem Hinkmarovým, stál v úzkém spojení[4]). Přijal poselství a dary anglického krále Alfreda, osvobodil k jeho žádosti školu anglickou (scholam Anglorum) ode všech poplatkův, a poslal mu částku sv. Kříže[5]). Za něho ztroskotali Saraceni klášter Montekassinský, a zabili jeho opata u oltáře sv. Martina[6]). Kdy a jakou smrtí Marinus zemřel, není známo; myslí se v květnu 884.

Hadrian III. (884—885.). O tomto papeži není skoro nic známo; za něho hubily kobylky, sucho a hlad Řím s okolím.

---

[1]) Srv. §. 261.

[2]) Damberger III. 311 sq.

[3]) Baron. ad ann. 883. n. 1.

[4]) l. c. n. 2.

[5]) l. c. n. 3.

[6]) Leo Ostiens. l. 45. ap. Pertz VII. (V.) 610; Baron. ad. ann. 884. n. 4. myslí že se to stalo r. 884.

Umřel na cestě k říšskému sněmu do Vormsu, kamž jej císař Karel III. pozval, v létě roku 885. Vydal prý dekret, že volba papežova má se konati, aniž se čekalo na příchod císaře nebo jeho zástupce; a potom že císařská koruna v případě, kdyby Karel III. umřel bez dítek, má připadnouti některému italskému knížeti. Cesta však papežova k císaři dokazuje sama sebou, že ony dekrety od něho nepocházejí a jemu podvrženy jsou.

Štěpán VI. (885—891[1]). Po Hadrianovi III. následoval Štěpán VI. (dle jiných V.), syn bohatého Římana Hadriana, kterýž ještě žil, příbuzný a vychovanec biskupa a bibliothekáře Zachariáše. Papež Hadrian II. učinil jej podjahnem, Marinus jahnem a potom kardinálem knězem při chrámě „čtyř korunovaných“ (quatuor coronatorum). Volba byla jednomyslna a s vůlí biskupa Jana z Pavie, císařského missa čili plnomocníka, kteréhož Hadrian III. pro pořádek v městě zanechal. Proti vůli své a vůli otcově byl Štěpán do Lateranu přiveden, tam nastolen, a potom v chrámě sv. Petra na biskupství posvěcen. Přijav volbu, nalezl Lateran a papežskou pokladnu ouplně vyloupeny, a musil z otcovského jmění veliké peníze obětovati, aby při nastolení obyčejné dary duchovenstvu a školám (scholis, cechům) činiti a bídě, která suchem a kobylkami nastala, uleviti mohl[2]). Císař byl z volby Štěpánovy rozhořčen, a chtěl ji prohlásiti za neplatnou, poněvadž prý se děla beze všeho spolupůsobení; však papež vyložil mu svými legaty celý průběh volby, a on byl spokojen[3]). Ostatně nemoha svou vážnosť v Německu ku platnosti přivésti, mohl tím méně na to v Římě pomýšleti. Císař Karel III. spojil ještě jednou říši Karla V. v jedno, když páni francouzští jej v nedospělosti Karla Pitomého za krále Francie zvolili. Ale v listopadu 887 opustili jej němečtí vasalové na říšském sněmě v Triburu, odebrali se do Frankfurtu, a zvolili svým králem Arnulfa, nemanželského syna jeho bratra Karlomanna. Císař dostal některé statky k užívání, a zemřel brzo potom v lednu 888 v Neidlingu. Pro zbožnosť jeho počítali jej mnozí mezi svaté. Říše Karlovců rozpadla se; v Italii dal se králem korunovati Berengar, markrabě furlanské, v Paříži Odo, hrabě pařížské, ve jméně nedospělého Karla Pitomého. Proti Berengarovi povstal Quido Spoletský,

---

[1]) Stephani VI. (V.) Vita et Epp. Mansi XVIII. 6; Hard. V. P. I. 365.

[2]) Baron. ad. ann. 885. n. 1—8.

[3]) Annal. Fuld. ad. ann. 885. Pertz I. 402.

dosáhl vrchu, a byl od říšského sněmu a spolu synody v Pavii r. 889. neb 890. za krále italského zvolen. Biskupové složili 11 kapitol, aby poměry italské lepší tvářnosť na sebe vzaly [1]); biskupové kladou v nich velikou váhu na práva a majetek církve, jakoby svou volbu u papeže omlouvati chtěli, činíce mu praejudicium co do volby císaře.

Po smrti arelatského krále Bosona († 11. ledna 887), kterého papežové neuznávali, vymohla vdova Irmengarda u svého bratránka císaře Karla Tlustého, a později po jeho smrti u krále Arnulfa, že jejího syna Ludvíka, který byl ještě dítě, za krále uznali. Potom byl arcibiskup viennský Bernoin poslán do Říma, aby tam uznání mladičkého krále vymohl. Bernoin, postaviv se na stanoviště papežovo, že Provence nemá od smrti Karla Lysého žádného krále, a mlče o Bosonovi, vymohl na papeži, že vyzval velmože, aby mladého Ludvíka, který po své matce jest vnukem císaře Ludvíka II., na trůn povýšili. Toto povýšení stalo se r. 890, na synodě ve Valenci[2]). Vedle této říše jihoburgundské vznikla též říše severoburgundská, jejížto vládcem stal se Rudolf Welfský, vnuk císaře Ludvíka Pobožného.

Papež přál si míti králem italským Arnulfa a vyjednával s ním skrze moravského krále Svatopluka, však poměry německé nedovolovaly mu vypraviti se do Italie. Zatím zpracoval král Quido Římany, kteříž jej provolali císařem, a papež musil jej 21. února 891 na císařství korunovati. Brzo po tom zemřel Štěpán VI. v srpnu nebo v září 891.

Formosus (891—896)[3]). Při volbě nového papeže srazily se dvě strany; jedna provolala papežem kardinála jahna Sergia, a chtěla jej na rychlo za biskupa posvětiti; druhá Formosa, kardinála biskupa z Porta, a hned jej nastolila. Sergius musil prchnouti[4]). Jiné prameny mluví o jednomyslné volbě[5]). Formo-

---

[1]) Mansi XVIII. 91; Pertz III. (Legg. I.) 554; Hefele IV. 529. Quido i Berengar byli Karlovci; Berengar byl vnuk císaře Ludvíka Nábožného, jehož dcera měla za manžela Eberharda Furlanského; Quidonova matka byla vnučka Karla V., dcera jeho († 810) syna Pipina.

[2]) Mansi XVIII. 95; Hard. VI. 422; Hefele IV. 530.

[3]) Formosi Vita, Epp. et decreta ap. Mansi XVIII. 99; Hard. VI. P. I. 423; srv. Gfrörer: Papst Gregor VII. sv. V. 147 sqq.

[4]) Luitprand ap. Baron. ad ann. 891. n. 3; Petrz V. (III.) 282.

[5]) Invect. in Rom. p. LXX. ed. Blanch.; Conc. Rom. 898. ap. Mansi XVIII. 221; Annal. Alem. Cont. III. 891 ap. Pertz I. 52.

sus byl syn Římana Lva; papež Jan VIII. sesadil jej s biskupství portského, však Marinus dosadil jej zase na ně, a nástupcové jeho ctili ho. O veliké vážnosti jeho v Římě svědčí jeho volba za papeže.

Formosus porovnal se s císařem Quidonem, a korunoval jeho syna Lamberta před květnem 892 za císaře. Poněvadž Quido proti svým odpůrcům ostře vystupoval, obrátili se tito s papežem[1]) k Arnulfovi za pomoc, který r. 893. přitáhl do horní Italie, zmocnil se jí, a podržev sobě vrchní panství nad ní, odevzdal království Berengarovi. Však sotva do Němec odtáhl, zmohutněl opět císař Quido, a obrátil se proti Berengarovi; ale zemřel v prosinci 894. Nástupcem stal se jeho sedmnáctiletý a již za císaře korunovaný syn Lambert, s nímž vládla jeho statná matka Agiltruda. K opětným prosbám papežovým přitáhl Arnulf znova do Italie, pronikl r. 896. až k Římu, a oblehl jej, kde císařova matka Agiltruda papeže jako v zajetí držela. Arnulf dobyl Říma, osvobodil papeže, a vojsko Agiltrudino prchlo do Spoleta. Římané přivítali Arnulfa jako osvoboditele, a papež korunoval jej za císaře[2]) bez pochyby 25. dubna. Římané přísahali mu věrnosť, ale takovou formulí, která panství papežova a jeho zákonodární moci neztenčovala. Arnulf, pobyv v Římě 15 dní, táhl proti Spoletu, kteréhož na Agiltrudě nemoha dobyti, navrátil se všecken nemocen do Bavor.

Smutné následky měla bídná výprava Arnulfova pro ty, kterým se vyčítalo, že cizince do vlasti povolali, a „barbarskou korunovaci" vykonali. Papež Formosus zemřel asi na počátku května 896, a skoro lze za pravdu míti, že tento 80letý stařec násilnou smrtí skonal.

§. 268. Papežové pod vlivem italských stran.

Smrtí Formosovou nastal čas nejhlubšího ponížení Apoštolského Stolce, jakéhož nikdy, ani před tím, ani potom, nezakusil. Apoštolský Stolec, který národům velel, a před nímž tito se třásli, stal se hříčkou italských stran, a měl býti zdrojem jejich lakotě, sobectví a vládychtivosti. V osmi letech 896—904 vystřídalo se devět papežů.

---

[1]) Bernoldi Chronic. ad ann. 893. Pertz V. (III.) 421.

[2]) Annal. Fuld. Pertz I. 411 sq.; Reginon. Chronicon Pertz I. 607.

Bonifacius VI. (896) panovav 15 dní zemřel. Po něm následoval

Štěpán VII. (896—897), kdo ví, po jakých teprva bouřích. Byl syn Římana Jana, a uznával, jak se zdá, zprva s Římem Arnulfa za císaře, ale již v září přidal se na stranu Lambertovu, který srozuměv se s Berengarem, učinil s ním konec panství Arnulfově v horní Italii.

Štěpán VII. propůjčil se straně spoletské k hanebnosti, kteráž jest jedinou svého druhu v dějinách. Dal ze strannické vášně vyzdvihnouti mrtvolu papeže Formosa z hrobky, obleci v roucho pontifikální a postaviti před jakýsi druh synody jako soud (buď na konci r. 896. nebo v lednu neb v únoru 897). Jeden jahen byl mu dán za obhajce, a obžaloba zněla, že opustil biskupství portské, a zaměnil je za římské. Formosus byl prohlášen za nepravého papeže, jeho dekrety a svěcení za neplatné; mrtvole byly tři prsty, kterými papež žehná, uťaty, a ona vržena do Tibery [1]). Tento hanebný čin vzbudil všeobecnou nevoli. Při nové bouři v Římě byl papež jat, vržen do žaláře, a tam uškrcen v srpnu 897 [2]).

Romanus (897). On byl syn Konstantina, bratra papeže Marina, a náležel již asi pro toto přátelství ke straně císaře Lamberta. Papežovav asi čtyři měsíce zemřel, jakou smrtí nelze říci, snad násilnou.

Theodor II. (897). Tento papež, syn Římana Fotia, panoval jenom 20 dní. Byl dobročinný, pracoval o smíření stran, dosadil duchovní od Formosa posvěcené, jež papež Štěpán sesadil, a dal mrtvolu Formosovu, kterou rybáři vylovili, v hrobce pochovati. Proti Theodorovi byl za papeže od strany druhé, bezpochyby tuscijské, zvolen Sergius; však císař Lambert neuznal ho, a v jeho přítomnosti a vlivem byl zvolen za papeže Jan IX. v červnu 898.

---

[1]) Prameny této hanebnosti jsou: 1. akta římské synody z r. 898. ap. Mansi XVIII. 222; Hard. VI. 487; 2. dvě knihy od Auxilia, který byl od Formosa vysvěcen, „de ordinationibus a Formoso factis" u Morina: „De sacris ordinationibus" p. 348 sq. ed. Paris. 1655; in Bibliotheca PP. Lugd. max. XXVI.; ap. Mabill. Analecta IV. 610; též ap. Baron. ad ann. 897. n. 4. z části. 3. Luitprandi historia imperatorum et regnum též Antapodosis (odplata) zvaná, ap. Pertz V. (III.) 264—339; sem hledící místo Luitprandovo jest u Baron. ad. ann. 897. n. 2.

[2]) Epitaphium ap. Baron. ad. an. 900. n. 6. Pagi ad. ann. 997. n. 3. a 7.

Jan IX. (898—900) byl statný muž, který vady ve správě církevní synodami odstraniti a tuscijskou stranu klatbou zkrotiti chtěl. Slavil tři římské synody, z nichž dvě známe. Na první známé r. 898. slavené obnovil a přivedl ke cti památku papeže Formosa uznav, že toliko pro jeho veliké zásluhy byl z Porta na papežský stolec povolán, navrátil všem od Formosa posvěceným jejich řád a hodnosť, odsoudil akta synody Štěpána VII. k ohni, a zakázal pro budoucí časy mrtvé stavěti na soud. Dále prohlásila synoda pomazání císaře Lamberta za platné, ono však barbarské Arnulfovo za neplatně, sesadila a vyobcovala římské kněze Sergia (protipapeže), Benedikta a Marina (jeho stoupence) a tři jahny. Konečně vydal papež dekret o papežově volbě, že papež má býti volen od kardinálů biskupův a veškerého římského duchovenstva v přítomnosti senátu a lidu, na jehož přání jest ohled míti; ale teprva v přítomnosti císařských poslů má býti posvěcen [1]). Brzo po této synodě ještě téhož roku 898. slavil papež synodu v Ravenně, kteréž i císař Lambert přítomen byl, a na níž oba vespolně se podporovali [2]).

Poněvadž císař Lambert bez ohledu na svou mladosť ukázal se býti statným ochrancem církve a poslušnosť u malých vasalů zjednati si dovedl: byl na honbě ze msty od Hugona, syna hraběte milánského Maginfreda, kterého císař odpraviti dal, zákeřnicky zabit (v říjnu 898). Po vraždě, o které Berengar asi dobře věděl, zmocnil se tento hned Pavie, a byl za krále uznán i od markraběte tuscijského Adalberta. Poměr svůj ku papeži učinil přátelským, doufaje snad od něho císařské koruny. Jan IX. umřel [3]) r. 900., den a způsob smrti jsou neznámy, snad na počátku srpna. Zasahoval činně a statně na všechny strany, i do dálky, jako na Moravu, kde slovanskou metropoli obnovil.

Benedikt IV. (900—903), syn Římana Mamaola, byl dobročinný k chudým a vdovám [4]), dosadil na římské synodě Argrina, biskupa langreského, v jeho biskupství, z něhož nespravedlivě byl vyhnán [5]), a korunoval Ludvíka, krále provencského, syna

---

[1]) Mansi XVIII. 222; Hard. VI. 487; Baron. ad ann. 904. n. 4; Hefele IV. 542.

[2]) Mansi XVIII. 230; Hard. VI. 491; Baron. ad ann. 904. n. 16; Hefele IV. 544.

[3]) Jeho epitafium ap. Baron. ad. ann. 905. n. 1.

[4]) Srv. jeho epitafium ap. Baron. ad ann. 907. n. 1.

[5]) Mansi XVIII. 233. 239; Hard. VI. 439; Hefele IV. 545.

Bosonova za císaře 15. nebo 22. února 901. Však císař Ludvík III. neudržel se dlouho v Italii, z níž jej vypudil opět Berengar, který zprva před ním z Italie ustoupil, a teď opět jejím králem se stal. Kdy a jakou smrtí zemřel Benedikt IV., nelze říci, nejpozději na počátku října 903. Šest dní po jeho smrti seděl na papežském stolci

Lev V. (903) [1], který papežovav 40 dní, byl působením Kristofora, kardinala kněze při chrámě sv. Vavřince, sesazen a uvězněn, a na jeho místo dosedl sám

Kristofor (903—904), kterýž udržev se sedm měsíců na stolci papežském, byl od strany, v jejíž čele stál Sergius (již r. 898. protipapež) svržen, uvězněn a přinucen vstoupiti do kláštera, v němž zemřel [2]. Papežem stal se sám

Sergius III. (904—911), a panoval 7 let, 3 měsíce a 16 nebo 23 dni; poněvadž 23. srpna 911 zemřel, nastoupil na papežský stolec okolo 18. května 904. Tohoto papeže a desáté století s ním zostudil hanebný lhář Liutprand [3]), biskup kremon-

---

[1]) Srv. Baron. ad ann. 907. n. 2.

[2]) l. c. ad ann. 908 n. 1.

[3]) Tohoto bídáka líčí krásně Gfrörer (Papst Gregor VII. sv. V. str. 181.): Liutprand machte sich sein Geschäft leicht. Vielfach werden besonders die ältern Theile seiner Erzählung, die mit 893 beginnt, durch Urkunden widerlegt. — Für's Zweite ist er ein eitler Gecke. — Auch darin verräth er den Höfling, dass er das Anekdotenerzählen liebt. (Pod čárou praví Gfrörer: Ich sehe Liutprand vor mir, wie er gleich einem reich gewordenen Wiener Emporkömmling sämmtliche Finger seiner beiden Hände mit funkelnden Ringen geschmückt trägt, und wenn das Tabakschnupfen damals schon eingeführt gewesen wäre, würde sicherlich der Vers von ihm gelten:

es spielt,
Duch die Fingerlein
Spitz und fein
Des Hofes Sold
Von lauterem Gold,
Die schwere
Tabatiere.)

Noch einen widerlicheren Eindruck als seine Eitelkeit macht der lüsterne Ton, in welchem er — ein Kleriker (ano biskup) — von geschlechtlichen Verhältnissen redet, und nach Gelegenheit hascht, Ausflüge in dieses Gebiet zu veranstalten. Keuschheit kann seine starke Seite nicht gewesen sein, weder in Gedanken, noch in Werken. Endlich missbraucht Liutprand die Geschichte als Hebel der Schmeichelei. — um die Kirche und Petri Statthalter dem Sachsen (císaři Otovi I.) gebunden zu überliefern. Každé slovo Gfrörerovo jest pravdivé, a takový bídák platil za hlavní pramen 10. století.

ský, jehož slova brala se na úkor jiným pramenům za berní peníz, a dle nich papežové a Řím vypisovali; i Baronius činil tak.

Sergius byl z rodu hrabat tuskulských čili fraskatských u Říma, a byl tak s oněmi třemi paními spříbuzněn nebo sešvagřen [1]), které co vynikající členové římské šlechty veliký vliv na osudy a vládu Říma vykonávaly, a žádnými takovými hanebnicemi nebyly, za jaké Liutprand je vydává [2]). Jedna z těchto paní Theodora Starší byla zprva provdanou za hraběte tuskulského, později byla manželkou tuscijského markraběte Adalberta II., kterýž ji zapudil, aby za manželku ještě bohatší vdovu Bertu pojal, ovšem s porušením manželského práva. Měla dvě dcery Marii čili Marozzii a Theodoru Mladší; Marozzie byla asi od roku 905. provdána za Albericha z rodu hrabat tuskulských, kterýž pod názvem patricia nejvyšší moci v Římě dosáhl. Papež Sergius III. žil s ním, který dle rodokmenu byl jeho strýcem, a Marozzií v úzkém přátelství [3]).

Sergius byl z vyhnanství, v němž sedm let žil, k všeobecné žádosti lidu nazpět povolán a na papežský stolec povýšen [4]); ano náhrobní nápis chce docela tomu, že již jeho první volba byla řádnou, a on jenom násilí vlka (t. j. Jana IX.) ustoupiti musil [5]). Že na volbu jeho příbuzní působili, nelze pochybovati. Chrám lateranský nalezl v troskách; nemaje nikdež

---

[1]) Srv. Die deutschen Päpste. von Höfler. Regensburg. 1839. sv. I. Příloha Nr. 6. rodokmen hrabat tuskulských.

[2]) V Římě panovala šlechta, kde jeden šlechtic byl žárliv na druhého, a tu nelze o vládě žen, jmenovitě tří nevěstek beze všeho rodu a jména, jakými se u Liutpranda (Pertz V. (III.) 297.) jmenované tři paní jeví, mluviti; žárliví na svou moc nedali šlechticové veslo vlády a obsazování Apoštolského Stolce třem zamilovaným ženám, nebo nevěstkám. Dobře praví Gfrörer: Jenom komorné, které ve všemohoucnost lásky věří, a nejprostější lůza představuje si tak svět; v skutečnosti mají se věci jinak. Městské klevety a paskvily byly Liutprandovi pramenem (l. c. str. 183).

[3]) Klevetník Liutprand viní papeže Sergia, jakoby měl s Marozzií syna, který později jako Jan XI. vstoupil na papežský stolec. Však dle jiných pramenů byl Jan XI. syn Alberichův. Tak praví Lev Ostiens.: Defuncto Agapito papa II. Joannes XI. natione Romanus, Alberici Romanorum consulis filius, illi in pontificatum succedit. — Anonymus Salernit. jmenuje Jana XI. cujusdam Alberici patricii filium. Srv. Damberger IV.

[4]) Flodoard ap. Pagi. ad ann. 904 n. 5; Migne 135, 831; Hefele IV. 551.

[5]) Epitaphium ap. Pagi ad ann. 910. n. 1; Damberger IV. Kritikheft 124; Hefele IV. 551.

od lidí pomoci vzal své útočiště k Bohu, v něhož vždycky doufal, a obnovil jej od základu [1]; z čehož jest viděti, že byl mužem zbožným, jemuž dům Boží a jeho ozdoba na srdci ležela. Na římské synodě uznal církev hambursko-bremskou za metropolitní a zouplna samostatnou, a zamítl nároky metropolitní, kteréž arcibiskup kolínský k této církvi si činil [2]. Jiná římská synoda obírala se zase s papežem Formosem a jeho svěceními. Sergius přál si, aby Formosem posvěcení za milost prosili a své svěcení zhojiti čili revalidovati dali; mnozí podrobili se, jiní odporovali, a tak zbudil zbytečnou bouři, která bezpochyby až do konce jeho papežování trvala [3]. Mimo toto strannictví připisuje mu náhrobek lásku ke všemu stádci věřících.

Sergius III. obcoval opět živě s Konstantinopolí. Císař Lev VI., byl třikráte ženat a nemaje dítek, chtěl se po čtvrté oženiti se Zoou, kteráž již s ním byla těhotna, ale církev řecká nedovolovala od delší doby čtvrtého manželství. Tento zákaz přijal císař Basil Macedonský do svého říšského zákonníka, a Lev VI. sám do svých novell. Patriarcha Mikoláš Mystikus nechtěl ke čtvrtému sňatku svoliti. Zoe porodila 9. září syna; tu obrátil se císař ku papeži, aby poslal legaty do Konstantinopole. Nežli tito přišli, dal se císař od svého dvorního kaplana Tomáše se Zoou oddati, a prohlásil ji za císařovnu. Když papežští legaté a poslové tří východních patriarchů do Konstantinopole přišli, nechtěl s nimi patriarcha Mikoláš církevně obcovati, poněvadž prý ví, že mají papežskou dispens s sebou, a tím církevní sněm činí se zbytečným. Jeho příkladu následovali jiní biskupové, tak že sněm za předsednictví papežských legatů slavený nebyl četně navštiven. Za to jakož i za pikle politické byl patriarcha jat a do vyhnanství poslán, jehož stolec obdržel mnich Euthymius, muž mírný a jednoty s Římem se držící, který narozeného prince Konstantina korunoval [4].

Sergius umřel na podzim r. 911. [5]) a jeho nástupcem stal se

[1]) Joannes Diac. „De Ecclesia Lateran." §. 17. ap. Pagi. ad ann. 904. n. 7.

[2]) Hefele IV. 552.

[3]) Epitaphium ll. cc.

[4]) Srv. Damberger IV. 250—253; Kritikheft 113. 114.

[5]) Jaffé reg. pont. p. 309.

Anastasius III. (911—913), syn Římana Luciana, muž to skromný a neporušených mravů, který na sobě nic neměl, co by pokárání hodno bylo [1]). Jeho nástupcem stal se

Lando (913), rodem Sabiňan, syn jakéhosi Trana, o němž jenom se ví, že v šestém měsíci svého papežování zemřel [2]). Na papežský stolec dosedl teď nejpozději na počátku roku 914.

Jan X. (914—928). Tento papež jest jedním, který nejvíce bývá hanoben, ale beze všeho práva a beze vší příčiny. Hanebný Liutprand činí jej středem veškeré vlády smilstva čili pornokratie; praví: Arcibiskup ravennský Petr posýlal často v církevních věcech do Říma jednoho duchovního, jménem Jana, který vzbudil svou krásou vášeň Theodory (Starší), a byl od ní sveden čili vlastně k hříchu přinucen. Tu umřel biskup bolognský, a na jeho místo byl zvolen Jan. Brzo potom, nežli Jan byl na biskupství posvěcen, zemřel jmenovaný arcibiskup ravennský Petr, a tu snahou Theodořinou vetřel se na jeho stolec Jan, odebral se do Říma a byl od papeže za arcibiskupa posvěcen. Brzo potom (modica temporis intercapedine) zemřel jeho posvětitel papež, a Theodora, chtějíc míti svého milovníka na blízku, přinutila jej, aby ravennský stolec opustil a římského, jaká to křivda! (proh nefas) se zmocnil [3]). Proti hanebnému Liutprandovi jest dokázáno, že Jan byl již r. 905. ravennským arcibiskupem, a tudy k dosednutí na Stolec Apoštolský uplynulo skoro deset let, a nikoli kratičká doba. Úplně křivé jest, že následonal hned po papeži, kterýž jej na biskupství posvětil; neboť r. 905. byl papežem Sergius III., po něm Anastasius III., a konečně Lando, předchůdce Jana X. Liutprandův arcibiskup ravennský Petr, který Jana do Říma posýlával, nikdy nežil; teprva nástupce Janův sloul Petr [4]). Papež Jan X. žil v úzkém přátelství s Theodorou Starší a její rodinou, poněvadž byl bratrem Albericha markraběte, jenž měl za manželku Marozzii, dceru Theodořinu [5]). Jan jako ravennský arcibiskup

[1]) Platina de vitis pontificum roman. n. 124.

[2]) l. c. n. 125.

[3]) Antapod. ap. Pertz V. (III.) 297; dle něho Baron. ad ann. 912. n. 13 sqq. nazývaje Jana X. falešným papežem a bezbožným vetřelcem l. c. n. 20.

[4]) Srv. Hefele IV. 553; Damberger: Kritikheft 140.

[5]) Bonizo praví: Johannes X., frater majoris Alberici (Nova Patrum Bibliotheca VII. pars. III. 45) srv. Gfrörer: Papst Gregor VII. sv. V. 185.

ukázal se svědomitým pastýřem, který církevní majetek pečlivě chránil a proti loupežníkům hájil [1].

Jan X. nestal se papežem volbou duchovenstva, ale byv šlechtou římskou, v níž jeho bratr a příbuzní převládali, pozván zmocnil se Apoštolského Stolce [2], a duchovenstvo vidouc, že šlechta stojí při Janovi, uznalo její volbu nebo přistoupilo k ní; nemohloť zajisté také nic jiného činiti. Jan X. co papež byl muž moudrý, statný a ve všech oborech činný, k němuž se knížata i duchovenstvo s úctou blížila a sobě ho vážila, a v němž sobecká šlechta římská se velice zklamala. Chvalořečník Berengarův vynáší papeže [3], též Flodoard mluví o něm chvalně, ačkoli horlí proti tomu, že papež dodatkem schválil násilí hraběte Herberta z Vermandoisu, který r. 925. svého pětiletého syna Hugona za remešského arcibiskupa zvoliti dal, a správu statků arcibiskupství sám převzal; soissonský biskup Abbo byl zatím správcem arcibiskupství v duchovních věcech [4]. Ostatně papež nemohl proti mocnému hraběti, který samému králi vzdorovati dovedl, a statky arcibiskupské jinému by nebyl vydal, nic jiného činiti, a musil býti rád, že touto cestou statky zachoval, a o duchovní správu dobře se postaral.

Papež nastoupiv na vládu, obrátil se proti Saracenům, uzavřel s jihoitalskými knížaty a s Konstantinopolí spolek, vytáhl sám osobně do pole, očistil Kampanii od Saracenů r. 915., porazil je a dobyl jejich pevného táboru na řece Gariglianě. Celá Italie plesala, ve slávě vrátil se papež do Říma, a lupičové církevního majetku třásli se, vidouce, že papež i mečem dovede právu zjednati průchod. Potom korunoval o velikonocích 24. března 916 krále Berengara za jásotu Římanů za císaře, když obyčejné sliby učinil. Císař Berengar měl ustavičně co činiti se zbujnými pány lombardskými, kteří konečně povolali

---

[1] Gfrörer l. c.

[2] Seznam papežů 9. a 10. století, který r. 931. končí a od vrstevníka Jana X. pocházeti musí, praví: Johannes, archiepiscopus ravennatis ecclesiae, invitatus a primatibus romanae urbis, contra instituta canonum agens, romanae ecclesiae invasor factus est. Petrz V. (III.) 199.

[3] Tento vrrtevník papežův pěje, nemaje žádné příčiny ke strannosti:
Summus erat pastor tunc temporis urbe Johannes,
Officio affatim clarus sophiaque repletus. Hefele IV. 554; Damberger IV. Kritikheft 141.

[4] Srv. Baron. ad ann. 925. n. 7—9.

krále burgundského Rudolfa II. do Italie, a korunovali jej v Pavii 4. února 922 za krále. Císař válčil s Rudolfem s pomocí maďarských zástupů v celku nešťastně, a byl v březnu 924 ve Veroně zákeřnicky zabit [1]). V Berengarovi ztratil papež velikou podporu; neboť byl přeudatný, zbožný a spravedlivý panovník, jehož smrť byla znamením všem urputníkům, které mocná ruka jeho na uzdě udržela, aby zase rozvázali.

Král německý Konrad, kterého Němci po smrti Ludvíka Dítěte, posledního Karlovce, roku 911. králem zvolili, vstoupil r. 916. v obcování s Janem XI., aby byl jemu nápomocen v obnovení občanského a církevního pořádku v Německu. Papež poslal do Německa svého důvěrníka biskupa Petra z Orty, s jehož pomocí přivedl král Konrad v září 916 synodu Hohenaltheimskou k místu. Biskupové vydali zde kapitoly k utvrzení církevního řádu, vyslovili se statně pro práva koruny, přísahali králi věrnosť, a kleli každého, kdo by jinak sobě počínal; věčnou klatbou stíhli každého, kdo by na záhubu královu pomýšlel, na život jeho sahal, o panství jej oloupiti chtěl, a proti němu pikle kul; konečně vyřkli církevní tresty na protivníky královy Erchangera a druhy jeho [2]). Ačkoli snaha papežova v Německu dosažena nebyla, ulehčilo se králi Konradovi v jeho zápasu s protivníky. Umíraje († 23. prosince 918) doporučil Konrad za svého nástupce svého hlavního protivníka saského vojvodu Jindřicha, který také r. 919. za krále německého byl zvolen.

Jana X. prosili metropolité ze všech stran za pallie. Křesťané obraceli se k němu s otázkami, žalobami a prosbami. I křesťanské Španělsko tak činilo. Biskup kompostellský Sisenandus a leonský král Ordonius II. prosili papeže za odstranění mozarabské liturgie; Jan X. vypravil k nim legata, který nepřivolil k odstranění této liturgie, boje se, aby to nevedlo k odtržení od metropole toledské, a jehož výrok papež potvrdil; za to však přispěl legat k upevnění křesťanské jednoty proti Saracenům. tak že král r. 9;7. slavnou výpravu proti Saracenům podniknouti mohl.

I Konstantinopol dovolávala se rozhodnutí papežova. Císař Lev VI. povolal krátce před svou smrtí († 11. května 912)

[1]) Liutprand ap. Pertz V. (III.) 298; Flodoard ad ann. 922. Pertz V. (III.) 370; ad ann. 923. l. c. 373; ad ann. 924. l. c. 374.

[2]) Ap. Pertz IV. (Legg. II.) 554; Hefele IV. 556.

vyhnaného patriarchu Mikoláše nazpět, který Euthymia sesadil, a jméno jeho z církevních knih vytrhl; však spor a rozkol skrze čtvrté manželství trval dále. Když Konstantin Porphyrogenneta vládu sám přejal, svolal se svým tchánem a spolu císařem Romanem Lekapenem a patriarchou Mikolášem synodu (r. 920. nebo 921.), která čtvrté manželství pro všechny budoucí časy zakázala, a třetí pod jistými podmínkami dovolovala. Mikoláš hleděl pohnouti papeže k uznání tohoto výroku. papež poslal do Konstantinopole biskupy Theofylakta a Kara co své legaty; však papež zůstal při svém mírnějším obyčeji a Mikuláš uznal, že Lev VI. dispens obdržeti mohl [1]).

Radosť krále Rudolfa ze smrti císaře Berengara netrvala dlouho. Dostalť velikého odpůrce v Hugonovi, hraběti arlesském, jehož matka Bertha byla po druhé vdána za markraběte tuscijského Adalberta II., jemuž dva syny, Quidona a Lamberta porodila. Ku pozvání matčině přistál Hugo v Tuscii, však matka brzo potom urovnavši dědictví zemřela. Mezi tím vypukla válka mezi markrabětem Alberichem a Římany, jimž ku pomoci přispěl Quido. Alberich byl ve válce zabit; však Quido chtěje ovoce války podržeti, pojal vdovu Marozzii za manželku. Hugona provolali Italové králem, a korunovali jej v Miláně 25. června r. 926. Papež, jsa v Římě od Quidona utiskován prchl do Mantovy, kde mu král Hugo veškerou podporu slíbil. Hugo napomínal svého nevlastního bratra k uctivosti k papeži, který se silným zástupem ozbrojenců do Říma se navrátil, a rázně zas otěží vlády se ujal [2]). Však r. 928. byl v nových sporech od Quidona a Marozzie jat a vržen do žaláře, v němž r. 829. dle některých násilnou smrtí, dle jiných zármutkem zemřel [3]). Papež Jan X. byl největší papež v 10. století, který církvi všechno, statky, pohodlí, pokoj, rodinné svazky i život v obět přinesl, a za něhož Apoštolský Stolec veliké vážnosti se těšil. Jeho nástupce

Lev VI. (929) panoval sedm měsícův a šest dní, a po něm následoval

Štěpán VIII. (929—931), který za panujících poměrů nic zvláštního pro církev učiniti nemohl. Za jeho papežování umřel

---

[1]) Mansi XVIII. 331; Hefele IV. 561; Hergenröther K. G. I. 689.

[2]) Srv. Damberger IV. 508 sqq.; 519 sqq.

[3]) Flodoard ad ann. 928 et 929. Pertz V. (III.) 378. srv. Damberger IV. 553.

markrabě Quido, druhý manžel Marozzie, však tato podržela veškerou moc v Římě co „senátorka a patricia", a postarala se, aby její starší syn Jan dosedl na Stolec Apoštolský, a mladší Alberich otcovské statky podržel.

Jan XI. (931—935) měl něco přes 25 let svého věku, když papežem se stal. Matka Marozzia, chtějíc se ve své moci udržeti, nabídla ruku svou králi Hugonovi, který ji přijal a r. 932. asi na podzim do Říma přitáhl. Marozzie stala se jeho manželkou, jakkoli byla jeho švagrovou. Však svornosť mezi otčimem a pastorkem Alberichem II. netrvala dlouho. Alberich II., proti němuž si Hugo pánovitě počínal, ano políček mu vyťal, spikl se s římskou šlechtou, vyhnal Hugona z Říma, dal se za knížete Římanů prohlásiti a přinutil krále k útěku do Lombardie. Matka Marozzie byla zavřena, a neměla více žádného politického významu [1]). Papež byl dán pod takový dozor, že bez vědomí a svolení Alberichova ani ve věcech jenom církevních ničeho podniknouti nesměl. A toto jest právě důkazem jeho statečnosti; bratr bál se ho, aby jako papež a vládce Říma sobě nepočínal, a choval jej proto v zajetí. Alberich II. panoval co „patricius, senator a kníže všech Římanů" 22 let docela neobmezeně v Římě, a odrazil trojí útok svého otčima krále Hugona (r. 933., 936., 941.). Konečný mír mezi oběma byl uzavřen r. 946., když Berengar, markrabě z Ivree, proti Hugonovi vystoupil. Hugo vzdal se všeho práva k Římu, a vida že nevznikne proti Berengarovi složil korunu pod výminkou, aby zůstala jeho patnáctiletému synu Lotharovi, který byl za krále uznán, a mezi jehož poručníky první místo držel Berengar. Hugo opustil v květnu 946 Italii a umřel v Provenci r. 947. Vláda Alberichova byla v celku dobrou; stavěl a ozdoboval kostely, ctil duchovenstvo, obnovil mnoho zbořených klášterů, dopomohl jim k jejich statkům, a pečoval o jejich opravu[2]); církevní volby děly se svobodně, listiny datovaly se dle papežův, a na penězích byl ražen obraz papeže a knížete patricia; velmi často vedl sobě tak, jakoby jej papežové za svého zástupce ve věcech světských byli učinili.

Lev VII.[3]) (936—939), nástupce Jana XI., byl asi mnich,

---

[1]) Liutprand ap. Pertz V. (III.) 312 sq.; Benedikt ap. Pertz V. (III.) 715 sq.

[2]) Benedict. ap. Pertz V. (III.) 716.

[3]) Srv. Baron. ad ann. 936. n. 5. sqq. kde prameny jsou udány.

poněvadž Flodoard nazývá jej služebníkem Božím, jak tenkráte mnichové slouli, a papež sám nazývá sv. Benedikta svým otcem. Že Alberich postaral se o volbu zbožného mnicha, plynulo z jeho politiky, poněvadž takový nebyl jeho panství nebezpečný. Když král Hugo r. 936. oblehl Řím, povolal papež Odona [1]), opata z Klugny, který královĕ přízni se těšil, do Říma, aby mír zprostředkoval, kterýž také byl uzavřen, a sňatkem Albericha s Aldou, dcerou Hugonovou zpečetěn. Dále použil papež sv. Odona k opravě klášterův, aby v nich přesná kázeň opět zavládla. Umřel 22. července 939.

Štěpán IX. (939—942) byl za papeže zvolen vlivem krále německého Oty I., nenáležeje ke sboru kardinálů. Strana protivná učinila na něho útok, a zohavila jej tak v obličeji, že nemohl se potom více veřejně ukázati. Alberich mlčel k tomu, neboť takový papež byl jemu zase milým [2]). Štěpán poslal pallium Hugonovi, arcibiskupu remešskému, synu hraběte Heriberta [3]), a vypravil r. 942. biskupa Damasa k velmožům francouzským, kteří proti králi Ludvíkovi IV. povstali, s hrozbou, že je z církve vyobcuje, nepodrobí-li se svému králi [4]). Když nová válka mezi Alberichem a Hugonem vzniknouti měla, povolal papež Odona za prostředníka mezi oba soupeře (942), který přišed smířil je, a při tom pracoval o nápravě klášterů. Nemocen na zimnici vracel se sv. opat do své vlasti, a umřel dle svého přání při hrobě sv. Martina 18. listopadu 842. Štěpán papežoval 3 léta, 4 měsíce a 5 dní [5]), a po něm následoval

Marinus II. (943—946). On byl rozený Říman, který co papež byl otcem chudých, a s veškerou silou o kázeň duchovenstva a klášterův a opravě chrámů pracoval [6]). Papežoval 3 léta, 6 měsícův a 13 dní [7]), a na jeho místo vstoupil

Agapet II. (946—956), duchem rovný svému předchůdci. Ale i nejlepší papežové nemohli za časů plných zmatků mnoho na venek působiti, nemohouce ani nejbližší okolí zmoci; musili

---

[1]) Vita s. Odonis ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. V. 165.

[2]) Baron ad. ann. 940 n. 1. dle jedné staré knihy v životech papežů, a není proč pochybovati o této zprávě.

[3]) Flodoard ap. Pertz V. (III.) 389.

[4]) l. c.

[5]) Baron. ad ann. 943. n. 1.

[6]) l. c.

[7]) Baron. ad ann. 946. n. 1.

zajisté jenom o to pracovati, aby lodička Petrova na rozbouřeném moři na vrchu se udržela. Řím stal se hlavním městem knížetství, a měl teprva znenáhla zase svůj starý význam co město světové a co panovník světa osvědčovati..

V Lombardii řídil státní veslo Berengar, markrabě ivrejské a vnuk císaře Berengara; i když král Lothar byl za dospělého prohlášen, vedl sobě statně a žil ve shodě s biskupy a papežem Agapetem Mladý král Lothar zemřel 22. listopadu 950, a Berengar se svým synem Adalbertem byli v Pavii za krále voleni a pomazáni (15. prosince 950). S vdovou Lotharovou Adelou nakládal Berengar zprva, pokud doufal, že sobě jeho syna Adalberta za manžela vezme, velmi dobře; když však ruku jeho zamítla, jal ji a vsadil do věže zámku Gardy na jezeře Benackém (Lacus Benacus, nyní Lago di Garda). Nežli byla jata, pomýšleli asi na to její stoupenci, aby mohutný král německý Ota I., jsa vdovcem a poručníkem jejího bratra Konrada, pojal ji za manželku, a s ní nabyl lombardské koruny. Adela prchla dle rady biskupa Adelharda z Reggia s pomocí kněze Martina 20. srpna 951 z věže do pevné Kanossy k rytíři Attonovi, vasalu jmenovaného biskupa. Adela se svými stoupenci volala ke králi Otovi I. za pomoc, jehož pomoci před jedenácti lety se sám Berengar proti králi Hugonovi dovolával. Ota měl dobu za vhodnou, aby koruny lombardské dobyl, a císařské dosáhl. Též papež volal Otona proti Berengarovi, poněvadž duchovenstvo daněmi utiskoval [1]). Voje Berengarovy obléhaly Kanossu, když Ota v rovinách lombardských se objevil, a 10. října 951 již co král italský ochrannou listinu klášteru sv. Ambrože v Miláně vydal. Z Pavie poslal vítěz do Kanossy pro Adelu, a pojal ji za manželku (po 6. lednu 952). Neprodleně poslal poselství do Říma, v němž hlavními osobami byli Fridrich, arcibiskup mohucký, a Hartbert, biskup churský, prosit papeže se vší uctivostí, aby Otu za císaře pomazal a korunoval. Vyslanectví bylo sic od papeže Agapeta II. a knížete Albericha přátelsky přijato, ale účelu, proč přišlo, nedosáhlo [2]). Alberich nestál o císaře, a papež nechtěl se po odchodu Oty vystaviti blízkým nepřátelům. Ostatně Ota byl tomu asi povděčen, neboť musil spěchati do Němec. Po jeho odchodu do Němec uzavřel jeho zeť Konrad, vojvoda lotarinský, smlouvu

---

[1]) Baron. ad ann. 950. n. 2.

[2]) Flodoard ad ann. 952. ap. Pertz V. (III.) 401.

s králem Berengarem a jeho synem Adalbertem, aby uznávajíce Otu za vrchního krále co podřízení králové Italii spravovali. Všichni tři spěchali za Otou do Němec, jenž smlouvu potvrdil, a potom všechno urovnal za své přítomnosti v Pavii v květnu 952 [1]). Však Berengar a Adalbert byli nepřátelskými k římské církvi, a připojili Ravennu a marky ke své říši [2]).

Kníže Alberich, poznávaje, že konec jeho života se blíží, svolal na rychlo Římany do chrámu sv. Petra a přiměl je ku přísaze, že po smrti papeže Agapeta jeho syna Oktaviana za papeže zvolí [3]). Z toho plyne, že papež Agapet mladičkého Oktaviána kardinálem učinil, a za koadjutora čili pomocníka přijal. Agapet zemřel asi na počátku ledna 956, a po něm následoval Oktavian co Jan XII. Jest to první papež, o němž s jistotou lze říci, že své jméno změnil.

§. 269. Papežové za císařův Otonů.

Jan XII. [4]) (956—964) nastoupil na Stolec Apoštolský maje věku svého 18 let. Jako světské kníže chtěl všechno to držeti, k čemu měl právní nárok, a obrátil se nejprve proti knížeti beneventskému Pandulfovi, jemuž ku pomoci přispěl kníže salernské Gisulf, který s papežem uzavřel smlouvu v Terračině, a tak byl spor urovnán. V horní Italii byli duchovní i světští vasalové s králem Berengarem nespokojeni a utíkali k Otovi za pomoc, který sice po koruně císařské toužil, ale chtěl jaksi papežem a lidem k tomu býti přinucen, aby lid peněžité oběti přinesl. Pozdě v letě nebo na podzim r. 960. poslal Jan XII. dva legaty do Němec, kardinála jahna Jana a skriniaria (archiváře) Azzona. Za legaty brali se k Otovi Walpert, arcibiskup milanský, Waldo, biskup komský, a markrabě Otbert, jiní četní pánové a biskupové italští žádali ho listy nebo posly za vyproštění ze jha Berengarova. Ota, poraziv Maďary na poli lešském a maje v říši pokoj, táhl v letě 961 přes Alpy. Berengar chtěl se mu válečně protiviti, však voje jeho rozprchly se, města otvírala mu brány, biskupové přicházeli mu vstříc, a on

---

[1]) Damberger IV. 803—820.

[2]) l. c. 857—859; Kritikheft 271. 272.

[3]) Benedicti Chron. Pertz V. (III.) 717.

[4]) Joannis XII. Vita et Epp. ap. Mansi XVIII. 447.

bez překážky vtáhl do hlavního města Pavie a byl v Miláně za krále lombardského korunován [1]). Vánoce trávil v Pavii. Z Lombardska vyjednával s papežem o korunovaci za císaře. Výsledek vyjednávání byla formule přísahy, kterou se král zavázal „že přišed do Říma vyvýší papeže a církev římskou, neučiní papeži škody na těle a důstojnosti jeho, nebude bez rady s papežem v Římě žádného placita, t. j. soudu nebo sněmu konati, nevydá žádného rozkazu, který by se papeže nebo Římanů týkal, navrátí papeži všechno, co ze statků sv. Petra do jeho rukou se dostane, a bude žádati na tom, komu italské království svěří [2]), přísahy, že bude papeže a majetku sv. Petra chrániti. Po novém roce táhl král Ota v čele silného průvodu do Říma, a byl 2. února [3]) 862 se svou manželkou Adelou za císaře korunován. Tato korunovace jest základem velkoleposti středověku. Dle Liutpranda přísahal papež s Římany při těle sv. Petra, že nikdy nepřátelům Otovým, Berengarovi a Adalbertovi, pomáhati nebudou [4]). O několik dní později slavil papež 12. února synodu v chrámě sv. Petra, na níž po přání císařově povýšil klášter sv. Mořice v Magdeburgu za arcibiskupství [5]), a podřídil mu meziborské biskupství. Spolu dovolil císaři nová biskupství v krajinách slovanských zakládati a desátek nově pokřtěných po svém zdání rozdělovati. Zřízení magdeburského arcibiskupství protivili se němečtí arcibiskupové, nejvíce Otův nemanželský syn Vilém, arcibiskup mohucký, však byli vyzváni, aby císaře v jeho snahách podporovali, a spolu hrozilo se jim klatbou, kdyby mu překáželi. Téhož dne propůjčil papež pallium trevírskému arcibiskupu, učiniv totéž před několika dny solnohradskému [6]). Z 13. února jest datovana listina zvaná „pactum Ottonis M. cum Joanne XII.“, kde císař veškeré darování Pipina

---

[1]) Continuat. Regin. ad ann. 960. Pertz I 624; Annal. Hildesheim. ad ann. 961. Pertz I. 60; Liutprand: de rebus gestis Ottonis imperatoris Pertz V. (III.) 340.

[2]) Tato přísaha jest ve trojím různém čtení, obsahem však jednostejném zachována, z něhož čtení první bude asi ono pravé; jest ap. Pertz IV. (Legg. II.) 29; čtení první jest též v Corp. Jur. can. 33. dist. 63.

[3]) Jaffé reg. pontif. p. 322.

[4]) l. c. ap. Pertz V. (III.) 340.

[5]) Bulla ap. Annalist. Saxonem ad ann. 962. Pertz VIII. (VI) 616; Mansi XVIII. 461.

[6]) Jaffé reg. pont. p 222.

a Karla V. a veškeren majetek církve římské potvrdil a slíbil, že jí k němu dopomůže, ale na druhé straně ustanovil, že budoucí papež má býti sice kanonicky volen, ale nesmí býti posvěcen, dokud před císařem nebo jeho zástupci (missi) uspokojujících slibů neučiní[1]).

K upravení rozháraných poměrů světských i církevních bylo třeba, aby obě hlavy křesťanstva svorně působily, a všeobecné blaho církve a říše na zřeteli měly. Však toho nebylo ani u papeže ani u císaře. Jan XII. byl veskrze světské kníže, který si někdy jako biskup vedl, a zapomínal pro světské prospěchy na duchovní; Ota I. zase byl mohutný vysokomyslný panovník, který všude poroučeti chtěl a práva církevní sobě přiosoboval, a jemuž mírnost a pokora Karla V. byly cizími. Jan přál si císaře, jako byli poslední Karlovci nebo Spoletští; však takovému stínu císařství nemohl a nechtěl rozuměti císař, odkudž vzájemná nechuť jednoho k druhému vycházela, a kterouž donašeči z obou stran rozněcovali a podněcovali. Strana papežská poukazovala k tomu, že Ota chce velikou monarchii založiti, v níž by jenom jeho vůle panovala; císaři zase donášelo se, jakoby papež byl nejbídnějším hříšníkem a jeho palác místem vší necudnosti. Co v této tlachanici, která má za účel světu namluviti, že císař byl úplně v právu, když takovou nestvůru s papežského stolce svrhl, jest pravdivého, nelze říci; však když ony hanebnosti měly býti papeži dokázány na soudu, tu nebyl žádný důkaz podán, jak hned uvidíme.

Po korunovaci odtáhl císař do horní Italie, aby panství Berengarovu na dobro konec učinil. Dle Liutpranda[2]) začal papež tajně vyjednávati s Berengarem; císař zvěděv o tom poslal vyzvědače do Říma, aby smýšlení tamější vyzkoumali, kteří přinesli zprávy o papežových ohavnostech. Císař řekl k svému okolí, že papež jest ještě polovičním dítětem, jež lehce

---

[1]) Toto pactum Ottonis ap. Pertz IV. (Legg. II.) 159; Mansi XVIII. 451; Hard. VI. 623; Baron. ad. ann. 962. n. 3. Srv. Das Privilegium Otto I. für die römische Kirche vom Jahre 962 von Sickel. Innsbruck. 1883. Tato listina jest dle Sickela nejstarší v originálu zachovaná listina o majetku sv. Petra; jest psána zlatým ingoustem na pergamenu nachové čili purpurové barvy. Není to vlastní původní listina, ale v témž čase zhotovený úřadní duplikát, který bezpochyby proto byl kalligraficky a na purpuru vyhotoven, poněvadž měl býti na hrobě sv. Petra položen a zachován.

[2]) Pertz V. (III.) 340 sq.

se svésti dá, a příkladem pořádných mužů se polepší; sám prý potáhne co neviděti proti Berengarovi, který se v Montefeltre čili hradu sv. Lva bránil, potom odebeře se ku papeži ho otcovsky napomenout; když ne z vůle, alespoň ze studu stane se potom mužem dokonalým. Byla to krasná slova, která vlastně bezpráví císařovo na papeži páchané zakrývala. Když císař před hradem Montefeltrem ležel, kde se Berengar se svou manželkou Villou bránili, přišli k němu dva papežští legaté protoskriniarius Lev (pozdější protipapež Lev VIII.), a římský šlechtic Demetrius, aby papeže ospravedlnili a spolu si stěžovali, že císař v dobytých místech, které církvi římské naležely, dal sobě a ne papeži přísahu věrnosti činiti, a tím svého slibu porušil, a že jakéhosi biskupa Lva a kardinála jahna Jana, papeži nevěrné, pod svou ochranu přijal. Císař odpověděl vyhýbavě a potupně, že papeži zemí ještě nevydal, poněvadž jich ještě nevydobyl, a oněch duchovních ani nezná, nerci-li, je přijal; papež poslal prý je do Konstantinopole na úkor císaři a s nimi vyslal Saleka, rodem Bulhara, vychováním však Uhra, a biskupa Zachariáše do Uher, aby Uhry ku vpádu do Němec pohnuli; všichni čtyři padli vojínům císařovým do rukou v Kapue, a úmysly papežovy jsou prý z jeho zachycených listů patrny.

Stížnosť papežova na zadržování jeho majetku byla pravou, neboť císař v letech 962—966 nevydal nic papeži [1]), teprva r. 967. navrátil Apoštolské Stolici Ravennu a Pentapoli [2]). Zdali papež ony čtyři posly vypravil nebo ne, jest těžko říci, papež to zapírá, císař to tvrdí; skoro lze se domýšleti, že zde spáchán jest podvod od strany papeži nepřátelské. Císař získal oba papežské legaty pro sebe; Lev stal se protipapežem, a Demetrius pomohl papeže Jana XII. svrhnouti. Když tito legaté nazpět se navracovali, připojil k nim císař své posly, biskupy Landwarta z Mindenu a Liutpranda z Kremony, s vojanským průvodem, a nabízel pro pravdu svých výpovědí přísahu nebo souboj. Papež nepřijal nabídnutí císařova, a poslal k němu nové dva legaty biskupa Jana z Narnie a kardinála jahna Benedikta. Co německé poselství v Římě dlelo, přišel Adalbert, syn Berengarův do Říma, a byl k veliké nelibosti německých poslův od

---

[1]) Žádný kronista nic o tom nevypravuje.

[2]) Continuat. Rrgin. ad ann. 967.

papeže poctivě přijat; dále zbouřila se většina římské šlechty proti papeži, obsadila hrad sv. Pavla, a zvala císaře davši mu rukojmě do Říma. Císař přitrhl k Římu, Adalbert utekl z města, a papež jako ozbrojenec prchl přes Tiberu, a byl by býval málem císařským vojskem lapen.

Císař vjel do města, a Římané zavázali se mu přísahou, že žádného za papeže nezvolí a posvětiti nedají bez volení a svolení jeho a jeho syna krále Oty II., (praeter consensum atque electionem Imperatoris Ottonis filiique ipsius regis Ottonis) [1]). Jak viděti, strana císařská dostala proti papežské vrch, a chtěla ji na vždycky porobiti. Císař dosáhl piklemi proti papeži strojenými v Římě, nač v Německu byl zvyklým, určiti osobu pro biskupství, kterou potom voličové zvolili a zvoliti musili. Tak dosadil svého bratra Brunona na stolec kolínský, svého nemanželského syna Viléma na mohucký, svého bratránka Jindřicha na trevirský; téhož práva nabyl onou přísahou i vzhledem k Apoštolské Stolici, lze-li takové násilí, které se kanonickému řádu a přirozenosti věci protiví a v dějinách základu nemá, nazývati právem; císař měl jenom právo, aby řádně zvolený papež v jeho přítomnosti byl posvěcen.

Následkem nabyté výsady slavil císař 6. listopadu 963 synodu v chrámě sv. Petra, které sám předsedal, a jíž byli přítomni arcibiskupové: Waldpert milánský, Petr ravennský, Adalgag hamburský, a zástupce aquilejského, 40 biskupův italských, 2 němečtí, 13 kardinálů kněží a jahnův, jiní duchovní, šlechticové římští a z obecného lidu Petr zvaný Imperiota v čele římské milice (cum omni Romanorum militia). Císař zahájil synodu, ale jsa sobě bezpraví, které páchá, vědom, pravil, že by bývalo slušelo, aby papež sám v tomto ctihodném sboru byl přítomen; proč se tak nestalo, táže se otců. Duchovní i lid odpověděli, že jest jim s podivením, jak císař může se na to ptáti, co ani Babylonským a Indům není neznámo, neboť papež veřejně páchá své ďábelské skutky. Císař žádal, aby zejména žaloby na papeže byly vytčeny. Tu pravil kardinál kněz Petr, že viděl papeže, an mši sv. sloužil a nepřijímal. Biskup Jan z Narnie a kardinal jahen Jan vypověděli, že ho viděli, an v konírně jednoho jahna posvětil. Kardinál jahen Benedikt s ostatními jahny a kněžími ujišťovali, že biskupy za peníze

---

[1]) Liutprand hist. Othon. c. 8. ap. Pertz V. (III.) 342; ap. Baron. ad ann. 863. n. 11.

světil, a desítiletého chlapce za biskupa tudertského posvětil; o jeho svatokrádeži prý více očima nežli ušima zvěděli; jeho oplzlosti prý na vlastní oči neviděli, ale jisto prý jest, že vdovy Rainerovy, pak souložnice svého otce Stefanie a vdovy Anny s její neteří zle užil, a svatý palác hampejsem učinil; veřejně prý honil, svého kmotra Benedikta dal oslepiti a kardinála podjahna Jana vyklestiti; zapálil domy, nosil meč, přilbici a pancíř. Potom volali všichni duchovní a laikové, že připíjel ďáblu na zdraví, při hře v kostky Joviše, Venuši a jiné zlé duchy za pomoc volal, církevních hodinek se nemodlil a sv. křížem se nežehnal.

Poněvadž synoda císařově saské výslovnosti latiny nerozuměla, dal jí Liutprandem, kremonským biskupem, říci, že z vlastní zkušenosti ví, jak vznešené osoby od nižších pomlouvány bývají; proto není prý jemu jisto, zdali žaloby, které kardinál jahen Benedikt četl, pocházejí z horlivosti ke spravedlnosti, nebo z bezbožné závisti; pročež zapřisahá všechny při Bohu, kterého nikdo oklamati nemůže, a jeho neposkvrněné Matce Panně Marii, a drahocenném těle knížete apoštolů, v jehož chrámě jsou, aby nikdo papeže z nijakého zločinu nevinil, kterého skutečně nespáchal, a jenž od věrohodných mužů viděn nebyl. Na to volala celá synoda jako jeden muž: „Neučinil-li papež Jan všeho toho, co Benedikt četl, ano ještě hanebnějších a nedůstojnějších věcí, nechť kníže apoštolů blahoslavený Petr jich od hříchů nerozřeší, věčnou klatbou jsou stíženi a na věky zatraceni; kdyby jim nechtělo se věřiti, nechť se věří císařskému vojsku, s kterým se papež před pěti dni s mečem, přilbicí, štítem a pancířem potkal; jenom Tibera, která mezi nimi tekla, zamezila, že takto vyšnořen nebyl chycen.“ Toto poslední potvrdil císař odvolávaje se k vojsku.

Císař se synodou obeslali papeže, aby se ospravedlnil. Však papež odpověděl jim z krátka: „Slyšíme, že chcete jiného papeže zvoliti; učiníte-li to, vylučuju vás z církve, abyste nesměli žádného světiti a mši sv. sloužiti.“ Tímto vyslovil papež, oč vlastně císaři jde. Po této odpovědi uplynulo 16 dní; biskupové italští byli zastrašeni, a císař čekal na příchod jiných biskupův ještě sobě oddanějších; tu přišli arcibiskup Jindřich z Treviru, bratránek císařův, a biskupové Quido z Modeny, Otův arcikanclíř pro Italii, Gezo z Tortony a Sigulf z Piacenzy. S jejich radou uzavřela synoda ve svém 2. sezení 22. listopadu odpověď ku papeži, která jej velice podrážditi musila. Kardinál

kněz Hadrian a kardinál jahen Benedikt, tento nepřítel papežův až na smrť a jeho nejnestydatější žalobník, odešli s listem ku papeži do Tivol[1]), však nenalezli ho tam; odešel do Kampanie a nikdo nevěděl, kde by byl.

V sedění třetím 4. prosince byl císař opět přítomen; pominul všechny ony hanebné články, patrně proto, poněvadž to byly městské klevety, kterých nikterak nebylo lze dokázati, a žalobnící sami pravili, že jich neviděli, a kladl veškerou váhu na stránku politickou, řka: že papež ho úpěnlivě za pomoc proti Berengarovi a Adalbertovi prosil; on prý jej vysvobodil z rukou jejich, a opatřil mu náležitou vážnosť, však zapomněl prý, co mu přísahou při hrobě sv. Petra slíbil, povolal jmenovaného Adalberta do Říma, vzal jej pod svou ochranu, vyvolal zpouru a postavil se ve zbroji proti bojovníkům jeho; pročež ať synoda svůj výrok vynese. Všichni členové duchovní i světští beze všeho vyšetřování volali hned: „Neslýchaná rána musí neslýchaným způsobem býti vypálena. — Žádáme, aby tento netvor z římské církve byl vyhnán, a jiný na jeho místo posazen, který by nás dobrým příkladem předcházel.“ Císař přisvědčil, a tu hned všichni volali: „Lva, ctihodného protoskriniaria církve římské, muže to zkušeného, volíme sobě za pastýře.“ Když tak třikráte volali, a císař přisvědčil. vedli hned Lva s kardinály do lateranského paláce [2]). Tato volba stala se 4. prosince [3]) 963; Lev, který posud byl laikem, byl od biskupů: Sikona, Benedikta a Řehoře rychle, bez zachování předepsaných interstitií, t. j. přestávek, které mezi jedním a druhým svěcením býti mají, posvěcen.

Tato synoda není žádným sněmem, ale konciliabulem čili pasněmem, který se opovážil beze všeho vyšetřování, a právního nálezu na pouhé slovo císařovo, že mu papež v politických věcech víry nezachoval, řádného papeže pouhým křikem svrhnouti a hned jiného ustanoviti.

Však četní ctihodní duchovní a Římané neuznávali Lva za papeže, lid reptal na ubytování cizího vojska, a císař vzdálil

---

[1]) V originálu stojí ad. Tiberim, však jest čísti ad Tiburim; neboť u řeky nebylo lze papeži se zdržovati, ale v městě.

[2]) Liutprand. ap. Pertz V. (III.) 342; Mansi XVIII. 465; Hard. VI. P. I. 627; Baron. ad ann. 963. n. 12. Hefele IV. 583.

[3]) Jaffé reg. pont. p. 324.

část jeho z města. Tu povstali stoupenci Janovi 3. ledna 964 proti císaři, který však zpouru krvavě potlačil, a Římané musili mu dáti 100 rukojmí (4. ledna), a znova jemu a papeži věrnosť přísahati. Císař zůstal ještě osm dní v Římě snaže se o to, aby město politicky i církevně sjednotil. Lev VIII. padl před císařem na kolena, a prosil ho, aby městu svou přízeň věnoval a 100 rukojmí propustil. Císař učinil to, a odtáhl do Spoleta a Kamerina, uslyšev, že tam jest Adalbert. V únoru přišel k němu Lev VIII. na útěku. V Římě povstala proti němu bouře, kterou dle hanebného Liutpranda prý paní, jež byly Janovy nevěstky, sosnovaly; Jan XII. byl s jásotem uvítán, a teď následovaly krvavé výstupy, při nichž nelze určiti, co se stalo na rozkaz papežův, a co na účet povstalců. Kardinálu jahnu Janovi byla pravá ruka uťata, skriniariu Azzonovi jazyk, dva prsty a nos uřezány, a biskup Otgar ze Spiru bičován[1]).

Papež svolal 26. února 964 synodu do chrámu sv. Petra, při níž bylo mimo papeže 16 italských biskupů, 12 kardinálů kněží a mnoho jahnů přítomno. Většina byla přítomna předešlému konciliabulu čili pasněmu, jmenovitě 10 biskupů, 7 kardinálů kněží a několik jahnů. Této synodě byl též přítomen kardinál jahen Benedikt, hlavní žalobník papežův. Toto lze tím vysvětliti, že jmenovaní brzo ze svého zrádného počínání se zpamatovali, vidouce, kam vedlo, a navrátili se k řádnému papeži. Papež žádal hned v prvním sezení, aby se otcové o synodě císaře a jeho biskupů vyslovili. I odpověděli: „Byla hampejsem příznivým cizoložníku a lupiči cizí nevěsty.“ Papež s přisvědčením synody prohlásil Lva za zbaveného všech kněžských důstojností, a kdyby se opovážil na sv. Stolec dosednouti, nebo sv. úkony vykonávati, měl věčné klatbě propadnouti. Kardinál biskup ostijský Siko, kterýž jej vysvětil, byl do třetího sezení obeslán, a nedostaviv se k němu byl sesazen, a pro případ, že by sv. úkony konal, věčnou klatbou stížen. V sezení druhém prosili biskupové, Benedikt portský a Řehoř albanský, písemně za milosť, vyznávajíce svou vinu, že při posvěcení Lvově přisluhovali, a bezpochyby ji také obdrželi, poněvadž se o nich neděje více žádná zmínka. V sezení třetím prohlásil papež

---

[1]) Liutprand ap. Pertz V. (III.) 345; Continuat Regin. ap. Pertz I. 626; Baron ad ann. 864. n. 1.

všechna svěcení, která Lev udělil, za neplatná[1]). O císaři neděje se ani zmínka, který Berengara zmocnil se lstí, a odvedl jej s manželkou a dcerami do Saska, kde na zámku Bambergu r. 966. zemřel; královna Willa vstoupila do kláštera.

Papež Jan XII. zemřel 14. května[2]) 964, byv osm dní nemocen a nepřijav sv. svátostí. O jeho smrti vypravuje ošemetný Liutprand hanebnou historku. Bezbožník ztrávil prý na venkově u jakési manželky vesele celou noc, od ďábla obdržel ránu do spánků, a zemřel v osmi dnech na tuto ránu[3]). Bezpochyby některý zákeřník ranil smrtelně papeže, a on skonal maje věku svého 26 let. Zákeřnická smrť papežova nebyla by při tehdejších rozervaných poměrech nic divného. Jan XII. byl mladý nezkušený muž, který nebyl s poměrů panujících a nevyznal se v nich, který sobě hlavně jako kníže římské vedl, ale přece v hájení práv Apoštolské Stolice proti násilí „nejsvětějšího" císaře Oty I. nic sobě nezadal, a nad svůj věk si rozhodně počínal; odtud nenávisť císaře, císařské strany a jejich špinavého dějepisce Liutpranda, kteří se v mladickém muži sklamali za málo jej ceníce.

Benedikt V. Po smrti Jana XII. srozuměli se Římané, duchovenstvo a lid, a zvolili za papeže kardinála jahna Benedikta, příjmím Grammatika čili Učeného, bývalého hlavního žalobníka Janova. Však císař neschválil této volby, táhl s velikým vojskem k Římu, a oblehl město. Papež Benedikt pozbuzoval Římany k odporu, objevil se na hradbách a klatbou hrozil Otovi a jeho vojům[4]). Ale hlad a nemoci přinutily Řím, aby se vzdal, Benedikta vydal a Lva uznal (23. června 964). Několik dní potom slavili papež Lev VIII. a císař Ota I. synodu v Lateranu, do které byl přiveden Benedikt V. On vzdal se vší obrany, padl k nohám papeže Lva VIII. a císaře Oty, sňal sám pallium se sebe, a odevzdal je s holí, kterou v ruce držel, Lvovi. Tento zlomil hůl (ferula), ukázal ji lidu a kázal Benediktovi posaditi se na zemi, odňal mu kněžská roucha a ponechal mu toliko důstojnosť jahenskou na přímluvu císařovu

---

[1]) Acta této synody vydal nejprvé Baron. ad ann. 964. n. 6; Mansi XVIII. 471; Hard. VI P. I. 631; Hefele IV. 598.

[2]) Continuat. Regin. ap. Pertz I. 626.

[3]) Pertz V. (III.) 346. Někteří novější dějepisci udělali ze svého domyslu z ďábla uraženého manžela; tak se dělá dějepis proti papežům.

[4]) Continuat. Regin. ap. Pertz I. 626.

však s podmínkou, že odebéře se do vyhnanství. Císař odevzdal jej arcibiskupu Adalgagovi, kterýž jej do Hamburku odvésti dal [1]).

Na této synodě vydal prý papež Lev VIII. bullu, kterouž Ota, král německý, po něm a jeho nástupcové v italském království, obdržel právo jmenovati svého nástupce (v království italském), ustanovovati papeže a všechny arcibiskupy a biskupy, kteříž od něho měli obdržeti investituru, posvěcení však tam, kam církevně náleželi [2]). Císař uspořádav Italii po svém smyslu odebral se do Němec; ale jeho papež Lev VIII. netěšil se žádné vážnosti, poněvadž všichni církevně smýšlející v Benediktu V. řádného papeže viděli. Lev VIII. zemřel v březnu [3]) 965. Římané poslali posly k císaři, aby Benedikt V. na svůj stolec byl opět dosazen, ale nevyplnil jejich prosby a Benedikt umřel brzo potom 4. července 965 v Hamburku [4]) a byl v tamnějším mariánském kostele pochován. Vnuk císařův Ota III. dal r. 999. mrtvolu jeho do Říma přenésti. Svět katolický má Benedikta za řádného papeže, ale vetřelce Lva VIII. vymitá z počtu svých hlav.

Jan XIII. (965—972). Císař poslal s posly římskými své posly dva biskupy, Otgera spírského a Liutpranda kremonského, do Říma, s jejichž spolupůsobením byl od duchovenstva za papeže zvolen biskup narnijský Jan, který r. 963. náležel k žalobníkům Jana XII., a 1. října 965 co Jan XIII. nastolen. Poněvadž nový papež svá zeměpanská práva proti šlechtě ku platnosti přivésti chtěl, vypukla v prosinci 965 zpoura proti němu, v jejíž čele stáli hrabě Rotfred, městský prefekt Petr a papežský dvorní úřadník Štěpán. Přepadli papeže v Lateranu, týrali a uvěznili nejprve v Andělském hradě, potom pro větší

---

[1]) Liutprand ap. Pertz V. (III.) 346; Baron. ad ann. 964. n. 18 sq.; Mansi XVIII. 477; Hard. VI. 637; Hefele IV. 590.

[2]) Corp. Jur. canon. Decr. Gratiani c. 23. dist. 63. Privilegium Leonis VIII. Papae de investituris, a cessio donationis Romanae Ecclesiae téhož nepravého papeže ap. Pertz IV. (Leg. II.) P. II. 167. Srv. Floss: Die Papstwahl unter den Ottonen. Freiburg. 1858; též po latinsku pod názvem: Leonis VIII. Privilegium de investituris, ibidem; Hefele IV. 592; Damberger V. 38. Spor o pravosti bully Lvovy pomineme, poněvadž jako bulla falešného papeže bez toho platnosti neměla.

[3]) Jaffé, reg. pont. p. 324.

[4]) Adam Bremens. Pertz IX. (VII.) 309.

jistotu zavlekli na pevný zámek v Kampanii [1]). Papež nezůstal dlouho v zajetí, prchl do Kapue ke knížeti Pandulfovi, povýšil patrně za prokázanou službu Kapuu za metropoli, a učinil bratra Pandulfova Jana prvním metropolitou [2]). Však strana papeži oddaná, v jejíž čele stál Jan, syn Krescentiův dopomohla jemu k návratu [3]). Poprvé vystupuje zde na jevišti dějin rodina a strana Krescentiovců. Jmenovaný Krescentius Starší, příjmím a caballo marmoreo, které však nejenom on ale celá rodina měla, byl synem pověstné Theodory, zdali starší nebo mladší nelze rozhodnouti, a zemřel r. 984. Jeho syn Jan Krescentius, též Krescentius II., nebo Numentanus zvaný, zavraždil hraběte Rodfreda, stal se r. 986. patriciem, a vystoupil brzo jako utiskovatel Apoštolského Stolce. Prozatím byli Krescentiové ochranci papeže Jana XIII., který s nimi skrze svou sestru Stefanii byl sešvakřen. — Krescentiům prospěla znamenitě v jejich podniku pro papeže zpráva, že mocný Ota táhne do Italie, kamž skutečně na podzim r. 866 přitáhl, a potom v prosinci přísný soud po právu římském nad týrateli Jana XIII. držel; 13 vznešených Římanů, hlavních nepřátelů papežových bylo oběšeno; republikanští konsulové a jiní zavlečeni do Němec ve vyhnanství, městský prefekt posazen na osla, s potupou voděn po městě, a vržen do žaláře; a mrtvola Rodfredova z hrobu vyzdvižena a zohavena [4]). Brzo potom slavili císař a papež 11. ledna 967 synodu v Římě v chrámě sv. Petra, o jejíž činnosti nic známo není [5]), a pak po velikonocích v dubnu r. 967. synodu v Ravenně, kde zřízení magdeburského arcibiskupství bylo znova potvrzeno, a císař papeži Ravennu navrátil [6]). Z Ravenny povolal Ota I. svého třináctiletého syna Otu II. do Italie, a dal jej o vánocích 867 od papeže za spolucísaře korunovati Císař a papež slavili v posledních dnech

---

[1]) Continuat. Regin. Pertz I. 628; Mnich Benedikt ap. Pertz. VII. (V.) 719; Catalogus Paparum ap. Eccard: Corp. histor. medii aevi II. 1640.

[2]) Jaffé reg. pont. p. 328.

[3]) Herm. Conctractus ad ann. 969. Pertz VII. (V.) 116.

[4]) Continuat. Regin. ap. Pertz I. 628; Baron. ad. ann. 966. n. 1; srv. slova císaře východního u Liutpranda. Pertz V. (III.) 348; ap. Baron. l. c. n. 2.

[5]) Hefele IV. 598.

[6]) Mansi XVIII. 499; XIX. 1; méně ouplně Hard. VI. 651; Hefele IV. 598.

967 v Římě synodu, která císařem založený klášter sv. Jana v Mišni v biskupství pro nově obrácené Srby a Lužičany proměnila, jež přímo Apoštolské Stolici podrobeno býti mělo [1]). Stalo se to proto, poněvadž zřízení magdeburského arcibiskupství pro odpor mohuckého arcibiskupa Viléma a biskupa halberstadtského Bernharda, kteří při tom utrpěti měli, se protahovalo, a teprv až po jejich smrti (†† 968) skutkem se stalo.

Císař Ota I. zasnoubil svého syna s Theofanií, dcerou císaře východního Romana, která přišla z jara 972 do Říma, kde svatba byla slavena. Papež korunoval ji 14. dubna r. 972. za císařovnu, po čemž se císařská rodina vrátila do Němec.

Papež Jan XIII. založil pražské biskupství, a byl prvním papežem, který dovolil opatovi kláštera sv. Vincence v Metách nositi biskupské odznaky, však s nějakými změnami; vyznamenání to, které se později všem opatům dostalo. Zemřel 6. září [2]) 972.

Benedikt VI. (972—974). Po smrti Jana XIII. byl zvolen papežem Benedikt VI., syn Hildebrandův, a posvěcen 19. ledna 973 [3]). Pokud Ota I. žil, vládl v pokoji; však jakmile přišla zpráva o smrti císařově († 7. května 973) do Říma, zneužili Krescentiové, jmenovitě Cencius Krescentius, římský konsul, své moci, svrhli papeže Benedikta VI., který nebyl po jejich přání, uvrhli jej do hradu Andělského, a dali tam zardousiti asi v květnu 974. Papežem učinili kardinála jahna Bonifatia Frankona, který se při týrání Benediktově vyznamenal. Nazýval se Bonifatiem VII.[4]).

Pozdější kronikáři chtějí tomu, že mezi Benediktem VI. a Bonifatiem nějaký čas panoval papež Domnus II. [5]); však jest dokázáno Giesebrechtem, že toto udání spočívá na omylu; onino kronikáři měli obyčejnou titulaturu: Domnus, která v jejich pramenech Benediktovi VI. byla dávána, aniž jeho jméno připojeno byla (Domnus papa) za vlastní jméno nového papeže[6]).

---

[1]) Mansi XVIII. 529; Jaffé reg. pont. p. 327; Hefele IV. 599.

[2]) Jaffé l. c. 330

[3]) Jaffé reg. pont. p. 331.

[4]) Hermann Conctrat. ad ann 974. ap. Pertz VII. (V.) 116. Srv. Damberger V. 216. 217. Kritikheft 63.

[5]) Baronius uvádí jej ad ann. 972. n. 2. před Benediktem VI., Platina n. 139 po Benediktovi VI.

[6]) Srv. Hefele IV. 603.

Krescenský papež Bonifatius VII. nemohl se proti straně císařské dlouho udržeti, a sebrav vatikanské poklady prchl v červnu nebo v červenci 974 do Konstantinopole tam pomoci hledat [1]).

Benedikt VII. (974—983). Císař Ota II. chtěl papežem učiniti opata klugnského Majola, však tento nechtěl z pokory volbu příjmouti [2]). Potom byl se srozuměním císaře Oty I. za papeže v říjnu 974 zvolen biskup sutrijský Benedikt, co papež toho jména VII., který byl z příbuzenstva Alberichova, z rodu hrabat tuskulských [3]). On panoval statně a obezřetně. Na římské synodě stíhl hned na počátku svého papežování falešného papeže a lupiče Bonifatia VII. klatbou; k vdovám a sirotkům byl štědrý, obnovil klášter sv. Kříže jerusalémského a zalidnil jej mnichy ze školy klugnské; přijal Sergia [4]), biskupa damašského, kterého Saraceni vyhnali, přátelsky a odevzdal mu kostel sv. Bonifatia a Alexia. Sergius založil při něm školu, z níž znamenití mužové vyšli. Roku 981. sešel sa papež s císařem Otou II. v Ravenně, a oba přišli na velikonoce do Říma. Z Říma podnikl Ota II. výpravu proti Kalabrii a Sicilii, aby těchto zemí dobyl, byl však u města Squillace na hlavu poražen (13. července 982), a prchl s velikou nouzí z bojiště. Aby svou porážku pomstil, svolal říšský sněm do Verony (983), který by mu prostředky k válce opatřil. Především byl zvolen jeho tříletý syn Ota III. za krále, a arcibiskupové, Jan ravennský a Willigis mohucký, doprovázeli zvoleného mladičkého krále do Cách, a pomazali jej tam o vánocích 983 za krále [5]); vlastně pomazal jej arcibiskup ravennský [6]); neboť Ota II. a Theofanie pracovali o to, aby Německo a Italie v jedno splynuly, avšak Italie přednosti se těšila, pročež chtěli také sídlo říše přeložiti do Ravenny. Budiž podotčeno, že na tomto sněmě veronském náš sv. Vojtěch obdržel investituru biskupskou. Papež Benedikt VII. zemřel 10. července 983, a byl pochován v basilice sv. Kříže jerusalémského.

[1]) Herm. Contr. l. c.; srv. Damberger l. c.

[2]) Monach. Clugniac. Syrus ap. Pertz VI. (IV.) 654.

[3]) Petrus, monach. Montecassin. ap. Pertz IX. (VII.) 563; Baron. ad ann. 975. n. 1.

[4]) Srv. jeho nápis náhrobní ap. Baron. ad ann. 977. n. 1.

[5]) Dětmar ap. Pertz V. (III.) 767.

[6]) Lambert Hersfeld. ap. Pertz V. (III.) 64. 65.

Jan XIV. (983--984). Nástupcem Benediktovým stal se vlivem císařovým Petr, biskup pavijský a kancléř císaře Oty II., který z úcty ke knížeti apoštolů své jméno Petr v jméno Jana zaměnil[1]; ale smrť císaře Oty II. († 7. prosince 983 v Římě) připravila jej o císařskou podporu. Franko čili nepravý papež Bonifatius VII. navrátil se z Konstantinopole, zmocnil se papeže, uvrhl jej do žaláře, kde násilnou smrtí zahynul[2]) 20. srpna 984[3]). Působením Jana XIV. vstoupilo do života bratrstvo biskupův a kněží, kteří do rukou jeho slib učinili, že každý z nich za zesnulého člena 40 mší sv. sloužiti bude[4]).

Franko udržel se čtyři měsíce v uchvácené důstojnosti, potom byl zavražděn, mrtvola byla od vlastních stoupenců, kterým jako papež ve všem po vůli býti nemohl, kopími probodána, a městem smýkána až na pole, kdež ji u jizdecké sochy císaře Marka Aurelia ležeti nechali. Ráno nalezli duchovní zohavenou mrtvolu a pochovali ji z milosrdenství[5]). Po jeho smrti vstoupil na papežský stolec v září[6]) 985.

Jan XV. (985—995)[7]), syn Římana Lva. Toho času zmocnil se Krescentius Nomentanus pod jménem patricia a konsula veškeré moci v Římě. Papež, chtěje vlivu jeho ujíti, prchl z Říma do Tuscie k markraběti Hugonovi, který byl synem nevlastního bratra císařovny Adely. Oba prosili císaře Otu III., aby do Italie přitáhl a své panství tam obnovil. Císařovna Theofanie[8]) vystrojila značné vojsko, a táhla do Italie, a za ní syn Ota III. Římský senát byl útěkem papežovým, nevolí lidu a zprávami o strojení se císařovny Theofanie a Oty III. ustrašen, a prosil pokorně papeže Jana XV., aby se do Říma

---

[1]) Baron. ad ann. 984. n. 3.

[2]) l. c. ad ann. 985. n. 1; srv. prameny ap. Damberger V. Kritikheft 114; Jaffé reg. 336.

[3]) Jaffé l. c.

[4]) Srv. Baron. ad ann. 984. n. 5.

[5]) Baron. ad ann. 985. n. 3.

[6]) Jaffé reg. 337.

[7]) Vita Joannis XV. ap. Murator III. II. 334 — Někteří kladou mezi Jana XV. a nepravého papeže Bonifatia VII. jakébosi Jana, syna Robertova, a tu myslí někteří (na př. Gröne), že před posvěcením zemřel; jiní zase, že to byl protipapež postavený od strany Frankonovy; nejnovější bádání vynechávají jej úplně ze seznamu papežů nebo nápadníků na papežský stolec.

[8]) Srv. o ní: Höfler, die deutschen Päpste I. 655 sqq.

navrátil; což také učinil a byl s velikým jásotem uvítán. Vystoupení císařovny Theofanie bylo se zdarem korunováno; ona obnovila panství synovo v Italii, sešla se s papežem o vánocích 989 v Římě, a Ota III. přišel za ní o Zjevení Páně 990. Theofanie navrátivši se do Německa zemřela 15. června r. 991., a Adela, bába a generální místodržitelkyně v Italii, převzala péči o dvanáctiletého Otu.

Důležité změny staly se za Jana XV. ve Francii [1]). Dne 22. června 987 zemřel poslední francký král z rodu Karlovců Ludvík V., nezanechav potomků. Hugo Kapet, který se svým rodem v témž poměru stál ku posledním Karlovcům, jako první Karlovci k Mereovcům, postaral se r. 987. o to, aby sám za krále zvolen, a bratr zemřelého krále Karel, vojvoda lotarinský, pominut byl. Tohoto času vznikl znamenitý spor o stolec remešský. Dne 2. ledna 988 umřel největší protivník vojvody Karla Adalbero, remešský arcibiskup, za svého nástupce odporučiv na smrtelné posteli Gerberta, bobbijského opata, nejučenějšího muže onoho času. Tu proti nadání navrhl král Hugo za arcibiskupa synovce vojvody Karla Arnulfa, duchovního v Laonu, patrně proto, aby jej od strany strýcovy po sobě potáhl, který skutečně volbou duchovenstva a lidu stal se arcibiskupem, a hroznou přísahou k věrnosti Hugonovi a jeho synu Richardovi, spolukráli, se zavázal [2]). Však sotva šest měsícův uplynulo, zmocnil se vojvoda Karel, který stůj co stůj francouzského trůnu dobyti chtěl, zradou kněze Adalgara Remeše, odvedl arcibiskupa s duchovenstvem do Laonu, zpustošil město, a zloupil kostely. Arcibiskup vyřkl hned klatbu na lupiče kostelův, a kázal totéž učiniti svým suffraganům, kteříž jeho vůli vyplnili r. 988. na synodě v Senlisu; spolu byl nad Remeší a Laonem vysloven interdikt, a klatba na všechny, kteříž o zločinu věděli [3]). Ale král Hugo měl arcibiskupa za vlastního zrádce a jeho chování za přetvařování, a byl v tom potvrzen smlouvou, kterouž arcibiskup se svým strýcem uzavřel, jenž svými many dal jej doprovoditi do Remeše asi na podzim 989. Král Hugo s remešskými suffragány žádal na papeži Janu XV. sesazení nevěrného

---

[1]) Srv. Damberger V. 365—374. „Hugo Kapet wird König 987; und die Karolinger verschwinden 991."

[2]) Mansi XIX. 94; Hard. VI. 718; Hefele IV. 606.

[3]) Mansi XIX. 97; Hard. VI. 721; Baron. ad. ann. 990. n. 7 sq.; Hefele IV. 606.

metropolity [1]). Ale spolu dostavili se tam též poslové protivné strany a dokazovali, že Hugo Arnulfa proto pronásleduje, poněvadž jest Karlovcem. Papež chtěl celou věc pokojně urovnati. Mezi vyjednáváním prchl arcibiskup, boje se o svou svobodu, k svému strýci do Laonu. Tu zmocnil se král Hugo 2. dubna 991 zradou Laonu, jal vojvodu Karla s jeho manželkou Anežkou a arcibiskupa, a dal je do Orleansu odvésti, kde vojvoda Karel poslední Karlovec následujícího roku zemřel. Aby arcibiskupa na dobro svrhl, svolal král na 17. června 991 velikou synodu do Remeše [2]), kteréž arcibiskup sensský Siguin předsedal, a jejímž hlavním mluvčím byl orleansský biskup Arnulf, který rozkolnickou řečí na papeže a jeho předchůdce si vyjížděl. Nadarmo hájili arcibiskupa Jan, scholastik auxerreský, Romulf, opat sensský, a Abbo, opat z Fleury, chtějíce, aby jeho věc co věc větší (causa major) byla papeži přenechána; násilnictvím krále, který druhého dne se svým synem osobně do synody se dostavil, byl arcibiskup přinucen poděkovati se, a potom byl po královĕ vůli za arcibiskupa zvolen Gerbert, scholastik remešský, který byl vychovatelem prince Roberta a pak nějaký čas též císaře Oty III. Byv zvolen odebral se k Otovi III., a zjednal mezi ním a Hugonem mír. Ale o správnosti sesazení arcibiskupa Arnulfa a povýšení Gerbertově pochybovali mnozí, jmenovitě biskupové němečtí, majíce v čele mohuckého arcibiskupa Willigisa, žádali na Janu XV. jejího zavržení. Král Hugo svolal synodu do Chely (Chelles), které syn králův Robert předsedal, a na níž biskupové po rozkolnicku se zavázali, že budou při sesazení Arnulfově a povýšení Gerbertově státi, kdyby prý papež něco proti dekretům Otcův ustanoviti chtěl [3]). Následkem této synody nedostavili se biskupové francouzští ani do Cách ani do Říma, kamž je papež ve věci remešské obeslal. Hugo psal papeži, aby nijakým pověstem nevěřil, které by byly na úkor jemu, a zval jej ke schůzi do Grenoblu na hranicích

---

[1]) Mansi XIX. 97 sq.; Hard. VI. 721 sq.; Baron. ad ann. 991. n. 1 sq.; Hefele IV. 607.

[2]) O této synodě podává zprávu v hlavních částech pravdivou Gerbert sám; viz ji ap. Mansi XIX. 107; Pertz V. (III.) 658; též Richer, učenník Gerbertův podává o ní zprávu ap. Pertz l. c. p. 644; srv. Baron. ad ann. 992 n. 1 sqq. Hefele IV. 607; Hock: Gerbert, oder Papst Silwester II. Wien. 1837. str. 93 sq.

[3]) Richer ap. Pertz V. (III.) 651. 653; Hefele IV. 613.

Francie a Italie [1]). Papež nepostoupil sice potom, ale poslal co svého legata do Němec a Francie nábožného opata Lva, v jehož klášteře se náš sv. Vojtěch zdržoval, znova věci remešské vyšetřit. Biskupové němečtí přijali jej velmi přátelsky, a psali králům francouzským, Hugonovi a Robertovi, aby se svými biskupy na společnou synodu přišli. Zprva byli volni, brzo však pod rozličnými záminkami zamítli pozvání německých biskupů. Legat ustanovil za místo synody Mousson, a zahájil ji 2. června 995 v chrámě Panny Marie. Z francouzských biskupů přišel tam jediný Gerbert [2]), a hleděl skvělou řečí správnosť svého povýšení dokazovati, však legat a synoda jakožto nestranní soudcové chtěli též druhou stranu slyšeti, a ustanovili, že celý spor na nové synodě v Remeši má býti znova vyšetřován, do kteréž doby jest se Gerbertovi všech církevních úkonů zdržovati. Gerbert prohlašoval tento výrok za nespravedlivý, jemuž se konečně na domluvu trevirského arcibiskupa Liutolfa podrobil, aby pohoršení nedával [3]); spolu s ním byli všichni biskupové na čas suspendováni, kteří se v sesazení Arnulfové súčastnili. Gerbert byl velice zaražen, když přišed do Remeše byl od tamějšího duchovenstva jako za kletého pokládán; k tomu zvěděl, že král papeže v manželské dispensi potřebuje, jeho věci víc ujímati se nechce, a jaksi nestranně chovati se hodlá. Ustanovená synoda sešla se buď v Remeši [4]), nebo v Senlisu [5]) dne 1. července 995. Strana Gerbertova kladla sice váhu na to, že Gerbert byl řádně zvolen, Řím nebyl pominut, ale Krescentius každé srozumění zamezil; kdo nyní po Arnulfovi stojí, činí prý to z novotářství, nebo z jiných nepravých příčin [6]). Ale synoda vyhlásila sesazení Arnulfovo a povýšení Gerbertovo za nesprávné, a přiřkla zas onomu remešský stolec. Následující noci odcestoval Gerbert k císaři Otovi III. do Magdeburku.

---

[1]) Mansi XIX. 168. 173; Hard. VI. 729; Baron. ad ann. 994. n. 1. sq. Hefele IV. 613.

[2]) Richer l. c. p. 653.

[3]) Pertz V. (III.) 654. sqq. 690; Mansi XIX. 193; Hard. VI. 733; Baron. ad ann. 995. n. 1 sq. Hefele IV. 613 sq.

[4]) Dle pokračovatele Aimonova.

[5]) Dle Richera ap. Pertz V. (III.) 657. srv. Mansi XIX. 197; Hard. VI. 738; Hefele IV. 616; Baron. l. c. n. 9 sqq.

[6]) Tuto řeč, která má u Pertze V. (III.) 691 nápis „Oratio episcoporum“.

Ale pokud král Hugo žil, zůstal Arnulf v žaláři, a byl teprva po jeho smrti († 23. října 996) od papeže Řehoře V. skutečně dosazen; prozatím spravoval jeho arcidiecési Gebuinus, kterého snad legat a synoda za správce ustanovili.

Papež Jan XV. zemřel 7. května 996. Byl to papež, který za svých trudných časů mnoho dobrého způsobil. Náhrobní nápis praví o něm, že byl přísný milovník práva, kterýmž ani bázeň, ani zisk, ani láska nehnula [1]). Že Francouzové záštím jej pronásledovali a z prodajnosti a lakoty vinili, stalo se proto, že nebyl jim, jak jsme viděli, po vůli. On prohlásil augsburského biskupa Oldřicha († 973) za svatého [2]); první to případ kanonizace čili prohlášení za svatého Apoštolskou Stolicí.

Řehoř V. (996—999); první německý papež [3]). Z jara r. 996. táhl král Ota III., pozván byv od papeže Jana XV., Římanův a Lombardů [4]), přes Alpy a dostal v Ravenně zprávu o smrti papežově. Sem přišli římští poslové a tázali se ho, koho by si papežem míti přál. On poukázal k svému dvornímu kaplanu a příbuznému Brunonovi, synu korutanského vojvody Oty a vnuku Liutgardy, dcery císaře Oty I. Velikého, který měl věku svého sotva 24 roky. Tento kandidát papežství cestoval v průvodu mohuckého arcibiskupa Willigisa a utrechtského biskupa Hildebalda (Adelbalda) do Říma, byl s jásotem uvítán, a 3. května 996 od duchovenstva a lidu zvolen [5]); první to Němec na papežském stolci. Nazval se Řehořem V., chtěje sobě vzíti Řehoře I. Velikého za vzor svého papežování. Brzo potom o Nanebevstoupení Páně 20. května korunoval nový papež svého osmnáctiletého příbuzného Otu III. v Římě za císaře, který nejprve zkrotil Krescentia, skutečného pána Říma, jenž měl toliko přímluvě papežově zač děkovati, že se do vyhnanství nestěhoval, ale v Římě zůstal, ovšem s mocí obmezenou [6]). Brzo po svém nastoupení ještě v květnu 996 slavil papež v přítomnosti císaře Oty III. v chrámě sv. Petra synodu, na

---

[1]) Ap. Baron. ad ann. 996. n. 1.

[2]) l. c. ad ann. 993. n. 1.

[3]) Gregorii V. Vita et Epp. ap. Mansi XIX. 109; Hard. VI. P. I. 739; Höfler: Deutsche Päpste. 1. Abtheil. 97—195; Gfrörer: Papst Gregor VII. sv. V. 590—704.

[4]) Annal. Hildesh. Pertz V. (III.) 91.

[5]) Srv. Život sv. Vojtěcha od Jana Kanap. n. 21. Prameny I. 254.

[6]) Annal. Hildesb. ad ann. 996. Pertz V. (III.) 91; Herrmann. Contract. ad ann. 997. Pertz IX (VII.) 118; Thietm. chron. Pertz V. (III.) 776.

které k žalobě mohuckého arcibiskupa Willigisa kázal našemu sv. Vojtěchu navrátiti se do svého biskupství [1]), dále prohlásil Arnulfa za řádného arcibiskupa remešského, a jmenoval Gerberta vetřelcem (invasor) bez ohledu na to, že poblíže papeže žil a důvěrným přítelem císařovým byl [2]). Bezpochyby žádal papež též na této synodě opětné dosazení Arnulfovo pod trestem interdiktu [3]). Však Krescentius špatně se odměnil papeži; sotva Ota III. do Němec se navrátil, popudil Krescentius lid proti papeži, který v lednu 997 prchnouti musil a do Pavie se odebral. Zde slavil okolo letnic 997 synodu, která se zase s věcí remešskou obírala. Po smrti totiž krále Hugona chtěl jeho syn Robert co samostatný panovník s papežem se dorozuměti, a poslal opata Abbona z Fleury jako svého posla do Říma, který nenašed tam papeže odebral se za ním do Spoleta a svým prostřednictvím mezi papežem a králem ke skutečnému opětnému dosazení Arnulfově dopomohl [4]). Biskupy, kteříž proti Arnulfovi povstali, obeslal papež na svrchu jmenovanou synodu pavijskou; však jsouce si své viny vědomi, nedostavili se, a poslali tam vedouce sobě po rozkolnicku laika, který by za ně mluvil. Synoda suspendovala je, jmenovitě Adalberta, biskupa laonského, který svého metropolitu zradil a jal, a vyzvala dále krále Roberta, který svou příbuznou Bertu (vdovu po hraběti Odonovi) za manželku pojal, a biskupy, kteří k tomuto sňatku přivolili, aby dosti učinili, a vyobcovala Krescentia, který na církev římskou útok učinil a ji oloupil, z církve [5]).

Okolo tohoto času navrátil se Jan, arcibiskup piacenzský, z Konstantinopole, kamž jej před rokem Ota III. pro nevěstu poslal, nazpět a dal se návodem Krescentiovým prohlásiti za papeže co Jan XVI. proti Řehořovi. Tento nepravý papež Jan Filagath byl rodem Řek z Kalabrie, těšil se přízni císařovny Theofanie, a postupoval v důstojnostech za ní a jejího manžela

[1]) Život sv. Vojtěcha od Kanap. n. 22. Prameny I. 255. Synoda, kde tento rozkaz byl dán, nemohla býti žádná jiná leč tato. Srv. Baron. ad ann. 996. n. 36.

[2]) Mansi XIX. 218; Hard. VI. 743; Jaffé reg. 340; Höfler I. 98 sq.; Hefele IV. 618.

[3]) Höfler l. c. str. 101.

[4]) Höfler l. c. str. 108 sqq.

[5]) Srv. Ep. Gregorii V. ad Willig. ap. Pertz V. (III.) 694; z části též ap. Mansi XIX. 233; Höfler l. c. 124 sq.; Hefele IV. 619.

Oty II., byl kmotrem při křtu císaře Oty III. a jeho bratranka Brunona, nyní papeže Řehoře V.; když se stal biskupem piacenzským, oddělil papež Jan XV. od metropole Piacenzu a učinil ji arcibiskupstvím[1]). Jan stav se protipapežem měl úmysl obnoviti panství císaře východního v Italii a Římě[2]); však papežování špatně mu dopadlo. Biskupové italští, germanští, frančtí a galličtí (lotarinští) vyslovili klatbu na uchvatitele papežského stolce[3]), což patrně stalo se na synodě, kterou Řehoř V. v letě slavil, a k níž biskupy ze všech národů pozval. Dále podřídil opět papež bullou od 7. července 997 Piacenzu metropoli ravennské[4]). V zimě přitáhl císař Ota III. s vojskem přes Alpy, a dobyl Říma v únoru 998. Nepravý papež prchl, byl však oddělením vojska dopaden, v sběhu oslepen, na uších a na nose zohaven, do Říma nazpět přiveden a do žaláře vržen. Hned po tom zbavil jej Řehoř V. na postní římské synodě 998 jeho důstojnosti. Za tohoto svého nešťastného krajana přišel do Říma prosit sv. opat Nilus; neboť byli oba Řekové z Kalabrie. Papež a císař darovali mu jej pod výminkou, aby s ním v Římě v jednom klášteře zůstal. Ale Jan Filagath ukázal se před papežem v rouše bývalé své důstojnosti, čímž papeže tak proti sobě popudil, že tento, vida jeho nekajicnosť a drzosť, k němu přistoupil, a sám roucho neprávně osobené na něm roztrhl, a do žaláře jej odvésti kázal[5]); což se v průvodu na něho potupném stalo[6]). Opat Nilus vzdálil se celý rozhořčen. Hned po velkonocích 998 dobyl míšenský markrabě Ekkehard Andělského hradu, kde se Krescentius bránil. Císař dal jej ještě se dvanácti jinými jeho stoupenci dne 29. dubna odpraviti[7]); mrtvoly byly pro příklad odstrašující dle jedněch pověšeny na cimbuří Andělského hradu, dle jiných na šibenici na Monte Mario za nohy[8]). Den před tím dne

---

1) Höfler l. c. 127; Hefele IV. 620.

2) Arnulfi hist. Mediol. I. c. 11. ap. Pertz X. (VIII.) 9.

3) Annal. Hildesh. ap. Pertz V. (III.) 91.

4) Ap. Mansi XIX. 200; Jaffé nr. 2967.

5) Ex Vita s. Nili ap. Baron. ad ann. 996. n. 16 sqq.; srv. Höfler l. c. 139; Damberger V. 508. 509.

6) Ep. 2. Petri Damiani ad Cadalaum pseudopapam ap. Baron. l. c. n. 13 sq.

7) Thietmar ap. Pertz V. (III.) 776; srv. Höfler 143 sq.

8) Srv. Höfler 144.

28. dubna povýšil papež Gerberta, který po špatném výsledku synod mousonské a remešské (senliské) do Magdeburku k císaři Ottovi III. se odebral, a teď s ním snad v Římě dlel, za arcibiskupa ravennského, kterýž ku prvním metropolitům křestanstva náležel a daroval spolu jemu a jeho nástupcům pro případ úmrtí císařovny Adely ze zvláštní laskavé štědrosti (ex gratuita largitate) město Ravennu a hrabství Commachio ve svobodný majetek [1]). A již 1. května slavil nový arcibiskup synodu ve svém sídelním městě, na které se vší horlivostí proti simonii vystoupil a ji zatratil [2]).

O vánocích r. 998. nebo na počátku r. 999. slavil papež římskou synodu v chrámě sv. Petra, která věc krále francouzského Roberta a biskupův jeho rozhodla; král měl svou manželku Bertu, kterou proti předpisům církve za manželku pojal, propustiti a sedm let pokání činiti; arcibiskup tourský Erchembald, který tento sňatek požehnal, se všemi biskupy, již k němu přisvědčili, byli suspendováni, pokud by se do Říma nedostavili a za svou vinu dosti neučinili. Dále byl na ní biskup puyský Štěpán sesazen, poněvadž jej jeho strýc Wido samovolně za svého nástupce ustanovil; arcibiskup Dagobert z Bourgesu a biskup Rodenus z Neversu byli suspendováni, pokud by do Říma se nedostavili a dosti neučinili, poněvadž jmenovaného Štěpána za života strýcova za biskupa posvětili [3]). Biskupové, kteří schválili manželství krále Roberta s Bertou, přišli do Říma, kdež je papež od jejich viny rozřešil; neposlušný král Robert propadl vyobcování z církve [4]).

U prostřed tohoto činného života, který Řehoř V. pro spásu a blaho církve na všechny strany rozvíjel — kázal, kdykoli byl v Římě, ve třech řečech, a rozdával každý večer před neděli dvanácti chudým šatstvo — umřel v květnu svého života 18. února 999 maje svého věku 27 let tak rychle, že mnozí dějepisci na otrávení myslili [5]); byl otráven, ale podnebím ital-

---

[1]) Mansi XIX. 201.

[2]) Mansi XIX. 219; Hard. VI. 753: Hock 124; Höfler 161; Hefele IV. 622.

[3]) Mansi XIX. 223; Hard. VI. 755; Jaffé reg. 342; Höfler 169; Hock 126; Hefele IV. 622.

[4]) Höfler l. c. 175.

[5]) Srv. c. l. 175. 176.

ským jemuž neuvykl, a byl pochován v chrámě sv. Petra. On byl v skutku důstojným nástupcem Řehoře Velikého. Po prvním německém papeži následoval první francouzský

Silvester II., často jmenovaný Gerbert (999 – 1003) [1]), který vlivem císařským 4. dubna 999 dosedl na Stolec Apoštolský. Pokud žil ve Francii, byl odpůrcem papežské výsosti a zapleten v rozkolnické postavení tamějších biskupův, ale přemýšlením a zkušeností přišel k lepšímu přesvědčení, a zavrhl co papež Silvester II. všechno, čeho dříve co Gerbert hájil, a stal se horlivým zástancem práv svého stolce, jako byl před ním Řehoř V. Jako papež potvrdil slavně opětné dosazení svého bývalého protivníka Arnulfa, remešského arcibiskupa [2]). Se svým učenníkem císařem Otou III. žil v nejlepším přátelství, nezadav při tom nic primátu; však jeho papežování bylo nepokoji a zpourami Římanů kaleno. Za něho byla od císaře Oty III. a polského vojvody Boleslava I. Chrabrého zřízena metropole hnězdenská, kterou církev polská samostatnou a nezávislou na Německu (Magdeburku) se stala. On udělil vojvodovi Štěpánu královskou korunu, a povýšil tak Uhersko na království. Spory v Italii přiměly jej, že Otu III. z Německa ku pomoci volal, který skutečně do Italie a Říma r. 1000. přitáhl; ale tento rok byl také posledním utěšeným pro něho. Následující rok 1001. ztrpčily papeži život spory mezi mohuckým arcibiskupem Willigisem a biskupem hildesheimským Bernwardem o kostel a klášter v Gandersheimě. Slavily se synody v Římě o Zjevení Páně 1001, v Pöldě v Německu 21. května 1001, v Paterně 5. ledna 1002, a ustanovovaly sjezdy, ale spor neuklidil se přece pro pochybné nároky obou soupeřův a vzdorovitosť, s jakou si jinak zasloužilý Willigis vedl. Teprva r. 1007. vzdal se Willigis všech nároků ke Gandersheimu [3]). Ve Francouzsku podrobil se k dolehavým domluvám opata Abbona z Fleury († 1007) král Robert, propustil r. 1000. Bertu, vedl potom vzorný křesťanský život, a umřel r. 1031. co přítel chudých a utiskovaných, jehož

[1]) Silvestri II. Vita et Epp. ap. Mansi XIX. 240; Hard. VI. P. I. 759; Hock: Gerbert oder Papst Silvester II. und sein Jahrhundert. Wien 1837.

[2]) Mansi XIX. 242; Hard. VI. 760; Duchesne II. 843. nr. 55.

[3]) Spor vypravuje saský knéz Thankmar in Vita Bernwaldi Pertz V. (III.) 765; dílem ap. Mansi XIX. 271; některé zprávy mají Annal. Hildesh. ad ann. 1001., 1002. et 1007. Pertz I. 92. Hefele IV. 626.

jenom zpupná šlechta nenáviděla [1]). Proti papeži a císaři povstáli r. 1001. Římané, vedeni jsouce Řehořem z Tuskula, a chtěli se zmocniti císaře, kterýž jenom s velikou nouzí z města prchl. Nežli císař této nevěry pomstiti mohl, zemřel nábožnou smrtí 24. ledna 1002 v Paterně v 23. roce svého věku [2]). Všechno, co se o smrti jeho vypravuje, že prý byl od Stefanie mladé vdovy Krescentiovy, která prý byla jeho souložnicí a dělala si naději, že bude císařovnou, otráven, náleží mezi báje [3]). Ota III. byl mužem zbožným, poslední čas svého života císařem a mnichem spolu, stále v průvodu statných biskupův a církevních horlitelův, jako opatů Nila, Romualda a Odona, a důvěrným přítelem papežů Řehoře V. a Silvestra II. Jeho smrti užili spisovatelé životů ss. Nila a Romualda, aby pomijitelnosť všeho jasně dokázali a všechny stavy ku pokání vybízeli, poněvadž smrť tohoto mocného císaře oněm svatým byla známa, a oni jeho na ni pozorným činili. Po Otovi III. byl v Německu 6. června 1002 působením arcibiskupa Williga za krále zvolen jeho příbuzný Jindřich, vojvoda bavorský, a hned v neděli 7. června v Mohuči korunován. V Italii dal se za krále prohlásiti a v Pavii korunovati Arduin, markrabě ivrejské.

Papež Silvester II. zemřel 12. května 1003. On byl první papež, který na vysvobození sv. země z rukou Saracenů pomýšlel, a křižáckou výpravu chystal.

§. 270. Papežové pod opětným vlivem italských šlechtických stran.

Jan XVIII. (1003), rodem Říman, příjmím Sikkus, panoval jenom pět měsícův a několik dní [4]). Po něm dosedl ke konci roku 1003. na Stolec Apoštolský jiný Říman, příjmím Fasanus jako

Jan XIX. (1003—1009). Tento upadl v ouplnou závislosť na Janu Krescentiovi, synu odpraveného Krescentia, který pod jménem patricia vlády v Římě se zmocnil, ačkoli strana hrabat tuskulských se mu silně protivila. Papež potvrdil na synodě

[1]) Höfler I. 184.

[2]) Thietmar ap. Pertz V. (III.) 782; Annal. Cass. praví že umřel v Sutriu ap. Pertz V. (III.) 172.

[3]) Srv. Hefele IV. 621. n. 2.

[4]) Baron. ad ann. 1003. n. 10.

v chrámě sv. Petra v červnu 1007 nové biskupství bamberské, jež král Jindřich II. založil, a jehož krásný stoliční chrám vystavěl, vzal je přímo ve svou papežskou ochranu, ačkoliv je mohucké metropoli podřídil [1]). Dále poslal legata do Němec posvětit Tagmona, nově zvoleného arcibiskupa magdeburského [2]), a udělil arcibiskupu kanterburskému sv. Elfegovi, který k němu do Říma přišel, pallium [3]). Co nejznamenitějšího jest, on sjednotil Konstantinopol s církví [4]), aniž lze říci, jak se to přihodilo, ale patriarcha Kt. Sergius zapsal jeho jméno do diptych Kt. [5]). Zemřel mnichem v klášteře sv. Pavla [6]). Po něm vstoupil

Sergius IV. (1009—1012) na Stolec Apoštolský, dříve biskupem albanským byv, jenž své jméno z úcty ke knížeti apoštolskému v jméno Jana zaměnil. On byl chlebem chudých, oděvem nahých, výtečným učitelem, obrancem kněžstva a rozmnožitelem anglických spolků čili klášterů [7]). Za něho ztroskotal kalif Hakem chrám Božího hrobu v Jerusalémě návodem francouzských židů, kteří mu psali, že křesťané ho jeho říší zbaví, nezboří-li jejich tak četně navštěvovaný chrám. Doručitele tohoto listu poznal jeden poutník, který s ním na Východě se sešel, v Orleansu. Tento zločin měl hrozné pronásledování židů na všech stranách v zápětí [8]). Druhé veliké bolesti dožil se papež, když dostal zprávu, že Dánové zmocnili se města Kanterbury, pobili všechno a zohavili hrozně arcibiskupa Elfega [9]). Církev slaví památku sv. Elfega 19. dubna. Po smrti Sergia IV., kterýž ještě 16. června 1012 [10]) žil, ale 22. června [11]) již nástupce měl, zvolila strana hrabat tuskulských člena tohoto rodu biskupa Jana z Porta za papeže, který se Benediktem VIII. nazval.

---

[1]) Bulla ap. Mansi XIX. 286; Hard. VI. P. I. 770; srv. Hefele IV. 632—635.

[2]) Baron. ad ann. 1003. n. 12.

[3]) l. c ad ann. 1006. n. 16.

[4]) Srv. jeho epitaphium ap. Baron. ad ann. 1009. n. 2.

[5]) Baron. l. c. n. 1.

[6]) Catalog. Paparum ap. Ekkihard. Corp. hist. aevi med. II. 349.

[7]) Srv. jeho náhrobní nápis ap. Baron. ad. ann. 1012. n. 1.

[8]) Baron. ad. ann. 1009. n. 5. sqq.

[9]) Baron. ad ann. 1011. n. 4 sq.

[10]) Jaffé reg. nr. 3045.

[11]) l. c. p. 351.

Benedikt VIII. (1012—1024) byl jedním z nejvýtečnějších papežů. Proti němu zvolila strana Krescentiova protipapeže Řehoře, který nemoha se v Římě udržeti, odebral se ke králi Jindřichovi do Pöldu (1012), ozdoben jsa odznaky papežské důstojnosti, aby na své vypuzení z Říma si stěžoval. Král odňal mu kříž, který s sebou přinesl, kázal mu odložiti papežské odznaky a tiše se chovati, a slíbil, že, až do Říma přijde, spor po právu římském rozhodne [1]). Věc Řehořova byla ztracena a více není o něm řeči. Však i Benedikt VIII. poslal posly do Němec, aby Jindřicha o správnosti své volby přesvědčil, který také jeho volbu uznal a s ním obcoval.

Pozdě na podzim r. 1013. táhl Jindřich II. do Italie, slavil vánoce v Pavii, potom sešel se s papežem v lednu 1014 v Ravenně, kde synodu slavili, kteráž jeho bratra Arnulfa na stolec ravennský dosadila, z něhož jej vetřelec Adalbert zapudil [2]). Arnulf lnul ku papeži. Dne 14. února [3]) 1014 korunoval papež Jindřicha s jeho manželkou v chrámě sv. Petra za císaře, když před tím jemu slíbil, že bude svědomitým obhajcem církve římské, a jemu i jeho nástupcům věrnost zachová [4]). Císař Jindřich (co císař I., co král německý II.) vstoupil s papežem v úzké přátelství, potvrdil všechna dřívější darování od Karlovcův a Ottonův sv. Petru učiněná, a rozmnožil je ještě [5]). V Římě způsobil, že do mše sv. po evangelin bylo přijato „credo," a pěno [6]), a povýšil se svolením biskupů Bobbio za biskupství [7]). Sotva se císař Jindřich do Němec navrátil, pozdvihl opět své hlavy král Arduin, ale nedržel se dlouho, pracemi a nemocí jsa ztráven, složil královskou důstojnosť a stal se v září 1014 mnichem v klášteře Fruttuarském u Turina, kde 14. prosince 1015 zemřel.

V Římě panoval pokoj; bratr papežův Romanus panoval co konsul a senator spolu. Nepřítomnosti císařovy použili Saraceni, vpadli ze Sardinie, kde samostatné království založili, do Toskany, a obsadili Lunu. Papež povolal všechny vasaly církve

[1]) Thietmar ap. Pertz V. (III.) 835.
[2]) Mansi XIX. 359; Hard. VI. 818; Hefele IV. 633.
[3]) Jaffé reg. 352.
[4]) Thietmar ap. Pertz. V. (III.) 836.
[5]) Baron. ad. ann. 1014. n. 6 sq Privilegium Henrici Imperat.
[6]) l. c. n. 5.
[7]) l. c. n. 4.

římské do zbraně, postavil se v čelo vojska, a vyslal loďstvo, aby od zad loupežníky napadlo. Král saracenský, nechtěje býti zaskočen, odebral se do Sardinie pro pomoc; však mezi tím zničilo papežské vojsko loupežníky, a učinilo velikou kořisť. Ozdobu jaté královny, která byla odpravena, podržel sobě papež, část kořisti v ceně 1000 liber stříbra poslal císaři [1]. Státnický papež pohnul Janov a Pisu k tomu, že se spojily, útok na Sardinii učinily, a krále Mugetta r. 1017. z ní vyhnaly, který do Afriky prchl. Sardinie připadla Pise [2], Janov obdržel veškerou kořisť. Roku 1018. slavil papež synodu v Pavii proti konkubinátu duchovenstva, přikázal duchovenstvu bezženství čili celibat, a stanovil, že všechny děti duchovních budou nevolníky církve, kteří nikdy svobody nedosáhnou. Tyto dekrety přijal také císař za říšské zákony, a dal je na synodě goslarské r. 1019. prohlásiti [3]. Tak působily obě nejvyšší hlavy křesťanstva v nejkrásnější shodě. Ale na jihu Italie šířila se moc řecká k Římu, a ohrožovala jej; tu odebral se papež k císaři do Němec prosit za pomoc. Papež byl od císaře s velikou slávou v Bambergu přijat, a posvětil ku prosbě císařovny 24. dubna 1020 kathedrálku sv. Štěpána. Obdržev ujištění pomoci, navrátil se papež do Říma. Na podzim 1021 přitáhl císař do Italie, a bral se v čele statného vojska s papežem na jih. Dobyv hlavní pevnosti řecké Troje. zlomil zde na vždy řeckou moc, odstranil nebezpečenství rozkolu v těchto krajinách, a zachoval Řím. Později ztratilo se zase mnoho území, ale ne všechno, neboť papež a císař položili Normany jako bojovníky církve v opevněná důležitá místa, davše jim spolehlivé vůdce z rodu Melosa, který byl znamenitým vojevůdcem latinským proti Řekům a oddaným papeži i císaři. Papež i císař pomýšleli na slavení všeobecného církevního sněmu, který by vady, na něž církevní život stonal, odstranil; však nežli svůj úmysl provésti mohli, zemřeli. Papež zemřel 28. února a císař 13. července 1024 k veliké žalosti křesťanstva. O devět let později zemřela císařovna Kunigunda, a byla se svým manželem v stoličním chrámě bamberském pochována. Oba byli za svaté prohlášeni, Jindřich

---

[1] Thietmar ap. Pertz V. (III.) 860.

[2] Murator. Script. ital. VI. 167 sq.; srv. Gfrörer: Papst Gregor VII. sv. VI. 103 sq.

[3] Mansi XIX. 343; Hard. VI. 803; Pertz IV. (Legg. II.) 561; Appdx. 173; Hefele IV. 638.

14. března 1146, Kunigunda 3. dubna 1200. Po smrti císaře Jindřicha I (II.), s kterým saský dům po meči vymřel, zvolili knížata za krále německého Konrada, franckého vojvodu, pravnuka císaře Oty I., a synovce prvního německého papeže Řehoře V., a mohucký arcibiskup Aribo pomazal jej 8. srpna 1024 v Mohuči za krále. Lombardští velmožové nabízeli nejprve korunu italskou francouzskému králi Robertovi a jeho synu Hugonovi, a když jí nepřijali, vojvodovi aquitanskému Vilémovi. Však arcibiskup milánský Heribert přišel o svátcích svatodušních r. 1025. do Kostnice, a nabízel s jinými pány lombardskými králi Konradovi korunu, kterýž ji také přijal.

Po smrti papeže Benedikta VIII. bylo třeba v Římě statného muže na Stolci Apoštolském, a tu byl zvolen bratr zesnulého papeže, posavadní senator a patricius římský Romanus, který se nazval Janem XX.

Jan XX. (1024—1033) byl při své volbě za papeže ještě laikem, a byl mezi 24. červnem a 15. červencem posvěcen [1]), jak se zdá bez zachování předepsaných interstitií. Těžké poměry mohly se za to přimlouvati, aby tento mocný laik na první stolec křesťanstva byl povýšen. Glaber Rudolfus vypravuje sice, že penězi papežství dosáhl [2]), však nebude to asi pravda; tak mocný muž v Římě mohl i bez svatokupectví za papeže býti zvolen, když byl oblíben. V únoru 1026 přitáhl král Konrad do Lombardie, a byl za krále italského korunován, uspořádal věci lombardské a vyjednával s papežem o korunu císařskou. Papež korunoval jej s jeho manželkou Giselou za císaře o hodu Božím velikonočním 26. března 1027 za přítomnosti dvou králů, Rudolfa Burgundského a Knuta Velikého, krále dánského a anglického [3]). Po korunovaci dne 6. dubna rozhodl papež na synodě, které císař Konrad se svými německými arcibiskupy a biskupy a bezpochyby též oba jmenovaní králové přítomni byli, spor o přednosť mezi arcibiskupy, milánským a ravennským, v prospěch onoho; dále rozhodla synoda spor mezi patriarchou aquilejským Popponem, přítelem císařovým, a patriarchou gradenským Ursem, bratrem dožete benátského, v prospěch onoho patrně zase jako v prvním případě vlivem císařovým [4]). Ale

---

[1]) Jaffé p. 357.

[2]) Ap. Baron. ad ann. 1024. n. 4.

[3]) Baron. ad. ann. 1027. n. 1. sqq.

[4]) Mansi XIX. 479; Hefele IV. 651.

papež poznal brzo, že při Gradu pochybil, zrušil předešlé rozhodnutí na římské synodě snad r. 1029. a potvrdil všechny výsady a majetek Grada [1]).

Jan XX. byl přítelem Klugnyackých, kteříž horlili pro opravu církve, potvrdil všechny výsady a práva kláštera Klugny, a zakázal všem biskupům stíhati klugnské mnichy klatbou [2]); doporoučel tento řád králi francouzskému proti lakotě francouzských biskupův, a zakázal biskupu maçonskému Gauslenovi, aby v Klugnech nic proti výsadám klášt. nečinil a zármutku opatu Odilovi nepůsobil[3]). Kdy Jan XX. zemřel, není jisto, nejdříve snad v lednu 1033 [4]).

Benedikt IX. (1033—1044). Rodina hrabat tuskulských, vykonávajíc v Římě mocný vliv, pokládala stolec římský za svůj, pročež pracovala všemi dovolenými i nedovolenými prostředky o to, aby zase papež z jejich rodu byl zvolen. I provedli, že zvolen byl Theofylakt, syn konsula Albericha, bratra předešlých dvou papežů, který byl ještě mladým duchovním, a nazval se Benediktem IX. Zpráva Glabera Rudolfa, že mu teprva bylo 12 let [5]), nezaslouží žádné víry. Hlavní námitka proti jeho volbě týkala se svatokupectví. Však dvě věci jsou jisté: 1. že volba jeho nebyla nápadně nesprávnou; a 2. že nebyl v chlapeckém věku za papeže zvolen; nebo byl brzo po volbě za biskupa posvěcen a všeobecně bez námitky za papeže uznáván, stál v přátelství s císařem Konradem a metropolité [6]) prosili ho za pallia. Arcibiskup trevirský Poppo žádal na něm, aby přísného ascetu Simeona, kterýž u Treviru žil, za svatého prohlásil, což také učinil [7]). Že Benedikt IX. byl více světským knížetem, nežli horlivým biskupem, že úpadku mravnímu mezí nepoložil, ano svou slabostí a lehkomyslností k němu ještě přičinil, jest pravda; však jeho vlastní pád byl následkem

[1]) Mansi XIX. 492; Hefele IV. 652.

[2]) Jaffé reg. n. 3101.

[3]) l. c. n. 3111. 3112.

[4]) l. c. p. 359.

[5]) Ap. Bouquet. X. 50; ap. Baron. ad ann. 1033. n. 6. — Jednou praví: Puer ferme decennis; po druhé: Fuerat enim ordinatus puer circiter annorum XII. contra jus fasque; snad má státi XXII.; slovo „ordinatus“ rozhoduje, že nebyl chlapcem, ale mladým mužem.

[6]) Baron. ad ann. 1033. n. 7.

[7]) l. c. ad ann. 1037. n. 3.

zmatkův italských stran, kde by zkušený a obezřetný papež sotva rady býval sobě věděl [1]).

Poměry ne Říma, ale Horní Italie přiměly císaře k výpravě do Italie, kteréž uspořádav obrátil se k jihu a nalezl papeže, proti němuž římští velmoži povstali, co utečence [2]) ve Spelle u Foligna, slavil s ním tam velikonoce 1038, a dovedl jej zase do Říma; zde prohlásil císař zákon, že v Římě a veškerém území římském toliko římské právo platiti má, i když jedna strana jest lombardská [3]). Tento zákon učinil veliký převrat v majetku římských šlechticů; neboť tito rozebrali si statky církve římské co léna až do třetího pokolení, byli chráněni zákonem lombardským, a teď bylo jim právní titul k držení oněch statků dle zákona římského, který stál proti nim, dokázati [4]). Papež žádal na základě tohoto nového zákona navrácení církevních statkův, a poněvadž věc po dobrém nešla, musil ostře a přísně vystoupiti, proto praví o něm Bonizo, biskup sutrský († 1039), že dal mnoho lidu odpraviti [5]), a papež Viktor III. dí, že loupeže, vraždy a jiné ohavnosti na římském lidu páchal [6]); chtělť přijíti k svému, co násilně bylo církvi odňato; že věc nešla po dobrém, nebylo vinou jeho.

Císař Konrad, navrátiv se z Italie do Němec, umřel 4. června 1038 smrtí nábožnou, přijav Tělo a Krev Páně. (Vznešené osoby a císař přijímali jsouce při slavných službách Božích přítomny pod obojí způsobou. Poněvadž císař v pondělí svatodušní pro nemoc přítomen nebyl, přijímal doma pod obojí a zemřel). On byl muž pro svou osobu zbožný a církvi oddaný, ale jako státník měl ji za sloužící Martu, a pokročil v tom ještě dále, nežli jeho předchůdce Jindřich II., který biskupství a opatství po své libosti svým věrným rozdával, a na nich moc koruny proti světským vasalům zakládal. Po Konradovi vstoupil na trůn jeho syn Jindřich III., za něhož císařství vrcholu své moci dosáhlo. V poměru k církvi nalezáme u něho protivy. Byl oddán zbožnosti, ctil duchovenstvo, přál

[1]) Srv. Damberger VI. 143. 144.

[2]) Pagi Breviar. pontif. III. 311.

[3]) Pertz IV. (Leg. II.) 40.

[4]) Srv. Gfrörer: Papst Gregor VII. sv. VI. 300.

[5]) Lib. ad. amicum seu de persecut. eccles. v Oefelii Scriptt. rer. boic. II. 801.

[6]) Dialog. in Bibl. PP. max. XVIII 853.

Klugnyským a jejich opravám, ale myšlénku ochrance církve pojal ve smyslu pána nad ní, jakoby Bůh jej ustanovil, aby tiaru a infule rozdával a odnímal. Při tom myslil, že císařství obsahuje panství nad veškerým latinským křesťanstvem, z kteréž idee hrozila poroba církvi i národům.

U papeže Benedikta IX. bylo znáti, že není se svého vznešeného úkolu; zdali mravně hanebný život vedl [1]), nelze na základě hodnověrných a nestranných svědků říci, ačkoliv jeho dvůr třeba v tomto ohledu veliké pohoršení dával. Nenáviděným učinili jej jeho bratří, jmenovitě Řehoř, který sloul hrabě lateranský a od r. 1033. nazýval se patricius, konsul, vojvoda a senator Římanů, veliké násilnictví provozoval a lid tak poslušnosti učil. Odnímání lén, o němž jsme se svrchu zmínili, nalilo oleje do nespokojenosti. Šlechticové, majíce v čele hraběte Gerarda, učinili r. 1044. zpouru, vyhnali Tuskulány z města, prohlásili Benedikta IX. za zbaveného papežství a provolali Jana, biskupa ze Sabiny, za papeže, který Silvestrem III. se nazval (na počátku r. 1044.); kterýžto vetřelec jenom 49 dní se udržel. Tuskulští napjali své síly a dovedli Benedikta zase do Říma [2]), který v dubnu 1044 slavil tam synodu, na které práva a majetek patriarchátu gradského k žádosti Benáčanů potvrdil [3]); byl tedy všeobecně uznáván. Držev pontifikát opět rok a tři neděle, poděkoval se z něho na radu svatého opata Bartoloměje z Krypty Ferraty [4]) 1. května 1045 v prospěch Jana Gratiana, všeobecně váženého arcikněze při kostele sv. Jana ad portam latinam, který byl jeho kmotrem a odebral se na své otcovské statky [5]). Jisto jest, že žádal za

[1]) Jak místa u Jaffé reg. 361. 362 udávají.

[2]) Annal. Roman. ap. Pertz VII. (V.) 468; Bonizo ap. Oefele II. 801; srv. Damberger VI. 301. 302.

[3]) Mansi XIX. 606. Hefele IV. 673.

[4]) Ex Vita Bartholomaei ap. Baron. ad ann. 1044. n. 4. — Co vypravuje o tomto poděkování Bonizo ap. Oefele II. 891. jest náruživou pomluvou, Benedikt IX. prý po mnohých darebnostech chtěl pojati za manželku dceru hraběte Gerarda de Saxo, svou příbuznou; Gerard slíbil mu ji pod výminkou, když se poděkuje, a sice tak, aby jakýsi římský arcikněz Jan Gratian tiaru dostal. Patrně jest to tlachanice onoho času; a důvod, který by do románu nebo do divadla se hodil, ale ne do vážných věcí; nesmíme zapomenouti, že Benedikt nebyl tak mladým a pak byl dávno již biskupem, kde o manželství nemohlo býti řeči.

[5]) Opat Desiderius (papež Victor III.) ap. Jaffé reg. 362.

peněžitou náhradu asi za výlohy, které s posavadním papežováním měl, a z rodinného jmění vyplatil nebo dluhoval. Dle pomluvače Bennona, hlavního protivníka papeže Řehoře VII., vyplatil mu Jan Gratian 1500 liber stříbra (asi 300.000 zlatých); dle Ottona Frisinského přenechal mu Jan Gratian co papež svatopetrský halíř z Anglie; může býti, že se obojí stalo. Když tato náhrada, ke které všichni církevně smýšlející a všichni, kteřiž jiného papeže míti chtěli, přispěli, byla vyřízena, poděkoval se Benedikt IX. a na jeho místo byl zvolen Jan Gratian, který se nazval Řehořem VI.

Řehoř VI. (1045—1046), syn Petra Lva, jednoho z nejvážnějších a nejbohatších pánů římských, nalezl církev římskou úplně schudlou, a neměl nic na svou výživu. Větší města církevního státu a všechny vzdálenější venkovské statky octly se v rukou uchvatitelů; ano lupičové kradli i offěry s oltářů. Papež užíval nejprve mírných prostředkův a napomínání, aby odňatých statků zase nabyl; když to nic nezpomáhalo, zřídil si vojsko, obsadil nejprve chrám sv. Petra, vyhnal lupiče denních offěr, anebo dal je pobiti. Potom protáhl se svým vojskem církevní stát, přinutil většinu uchvatitelů, že uchvácená léna vydali, a zjednal v zemi pokoj [1]). Však toto statné vystoupení připravilo mu pád jako jeho předchůdci. Šlechta, lid a duchovenstvo povstali proti němu. Strana tuskulská obsadila část Říma, a Benedikt vystoupil opět co papež, usadiv se v Lateranu. Do Říma dostavil se též Silvester III., a vzal své sídlo při chrámu Marie Maggiore, a tak měla církev tři papeže. Tento rozkol stal se asi na počátku března 1046; koncem února přestávají bully Řehořovy.

Za těchto poměrů táhl Jindřich III. do Italie pro císařskou korunu, byl v Miláně snad 19. října 1046 za krále lombardského korunován, a slavil hned potom 25—27. října 1046 říšský sněm a spolu synodu, kde beze vší pochybnosti též se o tom rokovalo, kdo by ze stávajících papežů byl řádným [2]). Z Pavie odebral se král do Piacenze, kde k němu přišel Řehoř VI., a oba brali se spolu před vánocemi 1046 do Sutria. Zde slavil papež po vůli královĕ synodu, na které předsedal.

---

[1]) Willelmus Malmesb. de hist. reg. Angl. lib. II. c. 13. ap. Pertz XII. (X.) 469.

[2]) Hefele IV. 674.

Nejprve byl Silvester III. sesazen a do kláštera odsouzen; Benedikt IX. poděkoval se dříve, pročež nerokovali asi dále o něm. Ale proti Řehořovi ozývaly se hlasy, že svatokupecky papežství dosáhl. Řehoř neupíral, že Benedikt peněz neobdržel, ale ujišťoval, že volbu toliko nuceně přijal, a věřící ony peníze sebrali, aby kostely opravil, a církvi ze zmatkův a ke svobodné volbě papeže dopomohl. Poněvadž odpor neustal, poděkoval se Řehoř VI. [1]), kterýž až do svého poděkování byl řádným papežem [2]). Tímto šlechetným chováním papežovým byl král Jindřich patrně zaražen a popuzen, poněvadž Řehořovi jinak nepřál, a příležitosť byla mu odňata vystoupiti co rozhodčí v církvi. Ukázal to tím, že Řehoře odvedl do Němec, ale Silvestra III. a Benedikta IX. nechal doma. U velikém rozhořčení táhlo vojsko, biskupové a král do Říma [3]), poněvadž četní byli s počínáním královým nespokojeni. Dne 23. prosince vjel král slavně do Říma, a svolal 24. prosince lid, římské duchovenstvo, jakož i přítomné biskupy a opaty do chrámu sv. Petra k volbě nového papeže. Schůze jmenovala napřed Jindřicha III. patriciem, a udělila mu právo ustanovati papeže a biskupy, jejichž stolce dosáhly regalií. Potom prosila schůze, aby jmenoval papeže, který pojav vedle stojícího biskupa bamberského Suitgera, dovedl jej na místo budoucímu papeži připravené, a schůze uznala jej. Slavně byl nastolen druhý den o Božím hodě jako Klement II. [4]). Bonizo a opat Desiderius (papež Victor III.) vymlouvají toto povýšení cizince, poněvadž prý mezi domácím římským duchovenstvem nebylo schopného k této důstojnosti; což ovšem jesl planou řečí.

---

[1]) Bonizo l. c. II. 801; Victor III. Dialog. III. ap. Pagi ad ann. 1046. n. 1; Hefele IV. 675: Höfler I. 231; Engelhardt: Observationes de Syn. Sutriensi. Erlangen. 1834.

[2]) Bolland. (Thesaurus seu Praefationes, tractatus etc. II. 291) dissert. Gregorium VI. verum Papam, nec ullo modo simoniacum fuisse, neque deponi potuisse nisi ultro cessisset.

[3]) Bonizo l. c.

[4]) Annal. Rom. ad ann. 1046. Pertz VII. (V.) 469; Hermann. Conctr. ad ann. 1046. Petrz V. (III.) 126; Lambert. Annal. ad ann. 1047. Pertz V. (III.) 154; Bonizo l. c.; Benzo, biskup z Alby ve svém „Panegyricus“ na Jindřicha IV. ap. Pertz XIII. (XI.) 670; Jaffé reg. 364; Hefele IV. 675; Höfler I. 233.

§. 271. Papežové pod mocným vlivem císařství od času Jindřicha III.

Klement II. (1046—1047), druhý německý papež [1]), byl syn Konrada, pána z Moresleve, nynějšího Meindorfu u Magdeburku, a Amalrady, sestry magdeburského arcibiskupa Waltarda, stal se kanovníkem v Halberstadtu a r. 1040. biskupem bamberským. Nový papež korunoval týž den, kdy byl nastolen, krále Jindřicha III. s jeho manželkou Anežkou za císaře. Tentýž den požehnal mnicha Rohinga za opata fuldského, potvrdil tomuto klášteru všechny výsady, a daroval mu klášter sv. Ondřeje v Římě [2]).

Hned v prvních dnech ledna 1047 slavil v Římě za přítomnosti císařovy synodu, na které vyřkl klatbu na všechny svatokupce čili simonisty, a podrobil 40tidennímu pokání ty, kteří vědomě od svatokupeckého biskupa se vysvětiti dali. Spolu urovnal spor o přednosť mezi milánským a ravennským arcibiskupem a patriarchou aquilejským tak, že když císař není osobně přítomen, arcibiskup ravennský hned v pravo vedle papeže seděti má [3]). On potvrdil výsady hamburského arcibiskupství [4]), a položil tak základ k dalšímu církevnímu vývoji na Severu, rovněž potvrdil výsady biskupství bamberského [5]), kteréž i co papež ve správě podržel, aby z něho výživu bral. S císařem sešel se na jeho výpravě do jižní Italie v Beneventu, a doprovodil jej až do Němec. Svou péči věnoval klášterům a jejich opravě, ale již 9. října 1047 umřel v klášteře sv. Tomáše na řece Aposelle v pesarském hrabství, kde byl pohřeben [6]). Papež Lev IX. dal jeho mrtvolu přenésti do Bambergu, bezpochyby poněvadž si toho přál.

Damasus II., třetí německý papež (1048; toliko 23 dní) [7]). Po smrti Klementa II. přišel Benedikt IX. 8. listopadu 1047 [8])

---

[1]) Clementis II. Vita et Epp. Mansi XIX. 619; Hard. VI. P. I. 923; Höfler I. 134—268.

[2]) Jaffé nr. 3141.

[3]) Mansi XIX. 625. 627; Hard. VI. P. I. 923; Hefele IV. 676.

[4]) Jaffé nr. 3151.

[5]) l. c. nr. 3154.

[6]) l. c. p. 366.

[7]) Damasi II. Vita ap. Mansi XIX. 629; Höfler I. 269—273.

[8]) Jaffé p. 362.

opět do Říma, byl za papeže uznán, a seděl na stolci Petrově po třetí osm měsícův a devět dní. Však Římané se strany protivné poslali poselství k císaři, aby jim jmenoval, koho by papežem míti si přál. Poselství nalezlo jej v Sasku na jeho falci Poeltě, kde vánoce 1047 slavil, a navrhlo mu za papeže Halinarda, lyonského arcibiskupa, který na svých poutěch do Říma vlaštině se přiučil a lásku Římanův i císaře sobě získal. Však Halinard zvěděv, oč jde, nepřišel ke dvoru císařskému; biskup luttišský Wazo maje poděkování Řehořovo za vynucené a smrt rychlou Klementa II. za trest Boží, přimlouval se na darmo, ale také pozdě, za opětné dosazení Řehoře VI. Však císař ustanovil 25. ledna 1048 Poppona, biskupa brixenského, rodem Bavora, jinak neznámého původu, za papeže a poručil toskanskému markraběti Bonifatiovi, aby jej do Říma dovedl a tam nastoliti dal. Provedení rozkazu protáhlo se hluboko do léta. Teprva 17. července opustil Benedikt IX. Řím, vida táhnouti vojsko k městu, týž den vjel Poppo do města, byl poctivě a slavně přijat, za papeže zvolen a co Damasus II. nastolen. Však 9. srpna 1048 umřel v Prenestě následkem nezdravého a nezvyklého ponebí, a nikoliv otrávení. Byl pohřeben v chrámě sv. Vavřince na cestě z Říma do Tivol; po jeho hrobě zmizela každá stopa. Benedikt IX. ustupuje z Říma obrátil se v srdci svém; zavolal k sobě opata Bartoloměje z kláštera Grotty Ferraty, k jehož slovům vstoupil do kláštera, a tam po r. 1065. kajicnou smrtí zemřel.

Lev IX. (1049—1054), čtvrtý německý papež [1]). Císař Jindřich III. dostav v Sasku římským poselstvím zprávu o úmrtí Damasa II. rozhodl se hned, že zase někoho ze svých papežem učiní, ačkoli dobře věděl, že němečtí biskupové před Římem co svým hrobem strach mají [2]). O této důležité věci

---

[1]) Leonis IX. Vita et Epp. Mansi XIX. 633; Hard. VI. P. I. 927. — Vita Leonis auctore Wiberto, ejus archidiacono; ap. Bolland. Acta SS. 19. Apr. (April. II. 648). — Alia Vita Leonis auctore Brunone, episc. Signiensi ap. Muratori. T. III. P. II.; co jest v tomto životopisu zvláštního, nalézá se též v poznámkách k životopisu Wibertově u Bollaudistů; Höfler: 2. Abtheilung str. 1—214. Hunkler: Leo IX. und seine Zeit. Mainz. 1851. Will: Anfänge der Restauration der Kirche. 1857. — Gfrörer: Gregor VII. sv. VI. 586. — Církev. Rok III. 133.

[2]) Annal. Rom. ad ann. 1049. Pertz VII. (V.) 154; Bonizo ap. Oefele II. 803.

radil se s říšským sněmem vormským (v prosinci 1048), a tu byl za papeže určen Bruno, biskup toulský, který po delším zdráhání svolil před římskými posly pod tou výminkou, že římské duchovenstvo a lid s touto volbou srovnávati se budou [1]).

Bruno byl syn mocného hraběte Hugona z Dagsburgu a Egisheimu v Elsasku, narodil se 21. června 1002, byl záhy církvi věnován a v toulské škole vzdělán. Roku 1026. byl beze všeho svatokupectví za biskupa toulského zvolen, ačkoli císař Konrad II., jehož příbuzným byl, nechtěl ho s touto chudou církví zasnoubiti; ale právě proto dal jí Bruno přednosť a zaváděl v ní hned přesné církevní opravy [2]).

Byv za papeže určen, navrátil se do Toulu, kde slavil vánoce, a nastoupil po tom na svou římskou cestu, ne v rouchu poutnickém, jak někteří myslí [3]), ale již s odznaky papežské důstojnosti. V Besançonu sešel se s Hugonem, opatem klugnským, a jeho mnichem Hildebrandem. Hildebrand zrazoval svému opatovi, aby k Brunonovi do Besançonu nechodil, poněvadž není Apostolikem, ale Apostatikem, když po rozkazu císařově římského stolce zmocniti se zamýšlí. Však opat přece šel, a pohnul Hildebranda, že spolu šel; ale hned, jakmile s Brunonem se sešel, oznámil mu slova mnichova. Bruno přál si mluviti s Hildebrandem. K jeho radě odložil odznaky papežské důstojnosti, oblekl se v poutnické roucho, a cestoval tak do Říma [4]). Mnohými prosbami pohnul Hildebranda, že jej tam doprovázel [5]). Na počátku února 1049 přišel do Říma, shromáždil lid a duchovenstvo, a měl k nim řeč, že císař jej za papeže určil, ale jim náleží po církevním zákonu volba; oni pozvali jej do Říma, on uposlechl hlasu jejich, nechť teď činí, co se jim líbí; on rád navrátí se nazpět, nebude-li volba jeho jednomyslna. Potom byl jednomyslně zvolen, a 12. února r. 1049. nastolen [6]). Přijal jméno Lva IX., chtěje se říditi papežem, který první toto jméno nesl [7]). Po nějaký čas ponechal sobě ještě biskupství toulské.

---

[1]) Wibert lib. II. c. 1. Bolland. l. c. p. 656. 657. Bruno in nota d. l. c. p. 658.

[2]) Wibert. l. I. Bolland. l. c. p. 648.

[3]) Srv. Will. l. c. str. 36.

[4]) Bonizo ap. Oefele II. 803.

[5]) l. c.; srv. slova Řehoře VII. ap. Mansi XX. 534.

[6]) Wibert. I. c. 2. n. 6. l. c. p. 652; Bonizo l. c.

[7]) Wibert. l. c. n. 8.

Lev nalezl v Římě veliké nepořádky pocházející z času rozkolu; papežská pokladna byla prázdna, a on musil zprvu žíti z toho, co s sebou z Němec přinesl, a když to bylo ztráveno, chtěli jej služebníci opustiti; tu obdržel pomoc od Beneventských [1]); mimo to jmenoval Hildebranda podjahnem církve římské a pokladníkem [2]). Jeho radou uchopil se hned prostředků k opravě církve. Druhý týden po velikonoci 1049 slavil v lateranském chrámě synodu, na níž dekrety Klementa II. proti svatokupectví obnovil, a hned některé svatokupecké biskupy sesadil; synoda obnovila staré zákony o bezženství kněží, připomněla křesťanům, jmenovitě apulským, povinnosť odváděti církvi desátek, na který dávno zapomněli, a zapověděla sňatky v zakázaných stupních, což jmenovitě u římské šlechty bylo obyčejem, a zrušila některé tyto sňatky [3]). Brzo po římské synodě nastoupil papež na svou visitační cestu, a přišel nejprve do Tuscie. V Passignaně sešel se s Janem Qualbertem, tím opravcem řehole sv. Benedikta a bojovníkem proti svatokupectví; přišel do Lombardie a slavil tam v témdni po sv. Duchu 14—20. května 1049 synodu, o které sice nic nevíme, ale lze se domnívati, že s opravou církve se obírala [4]). Odtud cestoval k císaři do Saska, potvrdil na cestě práva a majetek kláštera Fuldy, a odebral se s císařem do Kolína. Okolo tohoto času vyřkl papež klatbu na Gottfrieda, vojvodu lotarinského, a Balduina, hraběte flanderského, kteří se proti císaři zbouřili, ale brzo měl tu radosť, že když s císařem z Kolína do Cách se odebral, v červenci nebo srpnu 1049 mezi císařem a Gottfriedem mír sprostředkovati mohl [5]). Balduin setrval delší čas ve své tvrdošijnosti [6]).

Z Německa odebral se do Francie, posvětil 2. října 1049 v Remeši kostel sv. Remigia, a slavil hned druhý den potom v nově posvěceném kostele synodu s 20 biskupy, skoro 50 opaty a jinými duchovními, aby svatokupectví, které tam vrcholu dosáhlo, hustému porušování manželského práva a jiným zlořádům přítrž učinil. Papež vydal v tomto ohledu 12 kanonů,

---

[1]) Wibert. l. c.

[2]) Bonizo l. c.

[3]) Srv. Hefele IV. 680 sq.

[4]) l. c. 683.

[5]) Hermann. Conctract. ap. Pertz VII. (V.) 128 sq.

[6]) l. c. p. 129.

zakročil proti svatokupeckým biskupům a opatům, a vyřkl klatbu na biskupy, kteří, byvše k synodě pozváni, nedostavili se a neomluvili. Papež přivedl zde řeč též na svůj spor, který jako biskup toulský měl s Widonem, arcibiskupem remešským o moutierenderské opatství. Wido předložil listiny jemu svědčící, papež uznal je za pravé a ustoupil od svých nároků k opatství. Dále vyobcovala synoda některá hrabata z církve, kteří svými sňatky církevní manželské právo porušili, a pohrozila jiným [1]). Král s četnými biskupy nepřál vystoupení papežově ve Francii, a nepřišel také do synody. Však statnosť a přesná církevní horlivosť papežova a schůze tisícův a tisíců poutníkův u sv. Remigia poučili krále o živosti víry jeho poddaných, a vyhojily jej z jeho polorozkolnických snah; pročež nečinil žádných překážek, aby usnesení remešská provedena nebyla. Brzo potom od 17. až asi do 20. října 1049 slavil papež s císařem velikou synodu v Mohuči, kde bylo přítomno přes 40 biskupův, jmenovitě všichni němečtí arcibiskupové: Bardo mohucký, Herrmann kolínský, Eberhard trevirský, Balduin solnohradský, Humfried magdeburský, Adalbert bremský, a z Burgundu Hugo, arcibiskup besançonský [2]). Synoda bojovala, jak Adam Bremský ujišťuje, proti svatokupectví a souložnictví duchovenstva, a zakázala je na vždycky. Následkem tohoto zákazu kněžského manželství vyhnal arcibiskup hamburský navrátiv se domů všechny ženské, které s duchovními přebývaly, z města [3]). Mimo jiné věci urovnala synoda spor mezi opatstvím fuldským a biskupem vircburským tak, že opatství fuldské bylo vyňato z pravomocnosti biskupovy čili stalo se exemtní, ale fara fuldská zůstala pod pravomocností biskupovou [4]). Zdali papež zde též ustanovil svátek „Početí Panny Marie“ jest pochybno [5]).

Z Mohuče odebral se papež do své vlasti Elsas, a udělil některým tamějším klášterům rozličné milosti; potom navštívil klášter rychnovský, město Donauwörth a cestoval Bavor-

[1]) Hlavní pramen synody remešské a událostí s ní spojených jest Itinerarium remešského mnicha Anselma ap. Mansi XIX. 727 sqq.; Hard. VI. P. I. 993; srv. Baron. ad ann. 1049 n. 21 sqq. Hefele IV. 684 sqq.

[2]) Srv. Hefele IV. 695.

[3]) Ap. Pertz IX. (VII.) 346.

[4]) Cod. diplom. Fuld. p. 361; Hefele IV. 698.

[5]) Hefele IV. 698.

ském přes Augsburg do Verony, kde vánoce slavil. Tato cesta utužila lásku Německa k Apoštolské Stolici, tak že Řehoř VII. později boj za svobodu církevní podniknouti mohl. Z Verony odebral se do Benátek, kde s velikou slávou byl přijat; účelem cesty bylo, aby starý spor s Aquilejí urovnal, dobré poměry k císaři Jindřichu a říši zavedl, a pak skrze Benátky na konstantinopolský dvůr působil a lepší styky s ním zavedl. Poněvadž Benátky nikdy ještě papeže ve svém středu neměly, rozehřála se srdce všech tak, že nikdo rozkolnické snahy konstantinopolské schvalovati více se neopovažoval [1]).

Na počátku postu 1050 byl papež v Římě, a věnoval se opravě církve napomínaje i trestaje. Po velikonocích dne 29. dubna [2]) 1050 slavil synodu v Římě, které bylo přítomno 55 biskupů, 3 kardinálové jahnové a 32 opatové. Synoda zavrhla Berengaria s jeho učením [3]), obnovila dekrety proti svatokupectví a souložnictví duchovenstva, a přikazovala všem duchovním i laikům, aby varovali se obcovati s nezdrženlivými kněžími a jahny [4]); dále vyobcovala z církve biskupy bretagnské pro svatokupectví, a sesadila všechny, které svatokupecky posvětili. Papež oznámil to zvláštním listem knížeti Eudonovi, hraběti Analovi a ostatním náčelníkům země, žádaje jich, aby veškeré obcování s nimi zrušili, a je ku poslušnosti církve napomínali. Pro svou obranu bylo jim dostaviti se na synodu vercellskou 1. září 1050 [5]). Dále prohlásil biskupa Gerharda Toulského za svatého [6]).

Po římské synodě odebral se papež do jižní Italie [7]), slavil tam v Salerně synodu, na níž opět proti svatokupectví, křivým přísahám a necírkevním manželstvím bojoval [8]). Odtud přišel k Normanům, káral jejich násilnictví, a učinil na tyto surové

---

[1]) Srv. Damberger VI. 383.

[2]) Itiner. Anselmi Mansi XIX. 744; Hard. VI. 1009; Hefele IV. 702.

[3]) Srv. §. 258. tohoto 1. oddílu.

[4]) Bonizo ap. Oefele II. 803.

[5]) Mansi XIX. 679; Hard. VI. 970; Hefele IV. 707; Jaffé reg. nr. 3212.

[6]) Mansi XIX. 770; Jaffé reg. nr. 3209.

[7]) Hermann. Contract. ap. Pertz VII. (V.) 129. Wibert (l. II. c. 4. n. 17. Bolland. p. 661) klade tuto cestu před velikonoční synodu r. 1050; pročež rozcházejí se zde učenci. Srv. Hefele IV. 700 sq.

[8]) Hefele IV. 701.

bojovníky takový dojem, že v jejich zemi v Sipontě [1]) synodu slavil, a dva svatokupecké arcibiskupy sesadil. Dne 28. června přišel do Montekassina [2]), odkudž odcestoval do Tuscie, kde navštívil výtečného florentského biskupa Gerarda a markraběte Bonifatia, kteří mu asi byli nápomocni, aby rozmíšky mezi Pisou a Janovem odklidil, a Saracenům Sardinii, kteréž jejich král Mugettus dobyl, odníti mohl. Pisané obdrželi od papeže prapor sv. Petra, dobyli r. 1050. Sardinie, a podrželi ji co léno papežské [3]). Mugettus maje věku svého skoro 80 let byl jat, a umřel v pisanském žaláři. Na synodě vercellské vyřkl papež klatbu na ravennského arcibiskupa Humfrieda, kterého císař před třemi roky jmenoval, proto, poněvadž k radě některých císařských úřadníkův, obzvláště biskupa frisinského Nizona (Nitgera), kteří papeže nenáviděli, jemu náležitou úctu a poslušnosť odpíral [4]).

Po synodě vercellské cestoval papež hned do Němec k císaři, a sice přes Agaun (sv. Moric), Besançon, Langres, Toul, kde v neděli 21. října tělo sv. Gerharda, svého předchůdce na tomto stolci, za ohromného účastenství lidu vyzdvihl, sešel se s císařem v Treviru, a odebral se s ním do Augsburku, kde slavili hromnice 1051. Do Augsburku povolal císař Humfrieda, ravennského arcibiskupa, aby jej s papežem smířil. Humfried prosil na kolenou papeže za odpuštění a rozřešení od klatby. Papež pravil, aby „mu Všemohoucí dle jeho lítosti všechny hříchy odpustil“, ale pozoroval, jak rozřešený hrdě ze země vstal, a potupného úsměšku ani nepotlačil. Lev pravil se slzami po tichu k okolostojícím: „Ach, mrtev jest tento nešťastník.“ Po půl letě umřel Humfried náhle [5]).

Z Augsburku navrátil se papež opět do Říma, kdež již v ponděli pašijového téhodne 25. března 1051 byl, a slavil brzo po velikonocích v dubnu římskou synodu, na níž biskupa vercellského Řehoře pro cizoložstvo a křivou přísahu sesadil. Řehoř dostavil se brzo potom kajicně do Říma, a byl opět dosazen [6]). Dále rokovala synoda o platnosti posvěcení, které

[1]) Wibert. l. c.; Hefele IV. 701.

[2]) Chronic. Cassin. Pertz IX. (VII.) 684.

[3]) Annal. Pisani ap. Murat. VI. 167; Damberger VI. 387.

[4]) Hermann. Contract. ad ann. 1050. Pertz VII. (V.) 129; Wibert. l. c. n. 18. Bolland. p. 661.

[5]) Wibert l. c.

[6]) Hermann. Contract. Pertz VII. (V.) 129. Hefele IV. 719.

svatokupečtí biskupové však za darmo udělili; mnozí byli před tím znova posvěceni. Papež prosil biskupův, aby k Bohu za osvícení se modlili, však rozhodnutí nestalo se žádné. Spor kláštera Farfy s biskupem sabinským Janem rozhodla synoda v prospěch kláštera [1]). Skončiv synodu, odebral se papež opět do jižní Italie, aby tam papežská a císařská práva zas obnovil, rozhořčené mysli utišil a zlořády odstranil. K vánocům 1051 navrátil se do Říma a pracoval o řád v střední a severní Italii.

Ke konci května 1052 odebral se Lev IX. zase do Apulie a Beneventu, a začal vyjednávati s Řeky o spolek proti Normanům; ale přesvědčil se, že nemá-li na jihu všechno býti ztraceno, musí vydatná pomoc z Německa přijíti. Mimo toto přesvědčení, kteréž jej zase za Alpy vedlo, bylo druhou pohnutkou k této cestě prosba krále uherského Ondřeje, aby mezi ním a císařem mír zprostředkoval. Papež přišel v září nebo říjnu 1052 do císařského ležení před Břetislaví (Prešpurkem), a napomínal obě strany ku pokoji. Dle Hermanna Kontrakta činil král uherský takové obtíže, že mu papež klatbou hrozil, však dle Wiberta [2]), který má pravdu, zatvrdili někteří dvořané císařovy uši, tak že nedal sluchu prosbám papežovým, a ztratil tak vrchní panství nad Uhry. Jisto jest, že císař nic proti Uhrům nevyřídiv, navrátil se s papežem do Řezna, kde tělo sv. Wolfganga († 995), jakož i tělo sv. Erharda, který jako tamější krajinský biskup okolo roku 750. zemřel, vyzdvihl, a tím je za svaté prohlásil, a posvětil klášter sv. Emmerama po ohni nově vystavený [3]). Z Řezna brali se papež a císař do Bamberga (v říjnu 1052), kde pochoval papež kosti svého předchůdce Klementa II. (Suitgera Bamberského), a porovnal tamního biskupa Hardwiga s Adalberonem Vircburským. O několik dní později ještě v říjnu slavily obě hlavy křesťanstva synodu v Mohuči, o které nic určitějšího známo není. Potom navštívil papež Lorsch, Tribur, Schaffhusy, světil kostely a oltáře, a slavil s císařem vánoce 1052 ve Vormsu. Zde propůjčil ku prosbě císařově bamberskému biskupu pallium s dovolením, aby je třikráte do roka nosil, však bez ujmy vážnosti metropolitní církve mohucké [4]), potvrdil výsady stolce ham-

---

[1]) Hefele IV. 720.

[2]) l. c. n. 20. Bolland. p. 661.

[3]) Hochwart: Catal. episc. Ratisb. ap. Oefele I. 179.

[4]) Jaffé reg. nr. 3258.

bursko-bremského (6. ledna [1]) 1053), a propůjčil tamějšímu arcibiskupu Adalbertovi pallium. Co do účelu své cesty německé uzavřel s císařem smlouvu, kterouž císař přenechal Benevent a jiné jihoitalské říšské území papeži, kterýž jemu za to postoupil svá práva k biskupství bamberskému a opatství fuldskému, však přece měl Bamberg odváděti papežskému stolci buď bělouše koně, nebo místo něho 12 marek stříbra. Aby papež Normany zkrotiti mohl, mělo jej německé vojsko do Italie doprovázeti [2]).

O hodu Božím vánočním měl papež sám slavné služby Boží, o druhém svátku v přítomnosti papežově a císařově mohucký arcibiskup Luitpold, při nichž jeho jahen Humbert zpíval proti obyčeji římskému, a byv papežským ceremonářem napomenut, přece zpěvu nezměnil, ani zpívati nepřestal. Papež suspendoval jej na místě; tu hrozil arcibiskup, že v službách Božích pokračovati nebude, neodvolá-li papež svého výroku. Papež nechtěje, aby v chrámě veřejné pohoršení se stalo, ustoupil [3]). Byla to zajisté veliká urážka hlavy církve, kterou si zpupný arcibiskup jenom proto dovoliti mohl, poněvadž vážnosť papežova u císaře klesala; dvorní strana, která v Uhersku proti němu působila, stala se ještě mocnější. Za takového stavu provedl císařův kanclíř Gebhard, biskup eichstaedtský, vzdálený příbuzný císařův, že německé vojsko, které papeži mělo pomáhati proti Normanům, rozkaz k návratu obdrželo [4]).

Papež, rozžehnav se s císařem, bral se přes Augsburg do Mantovy, kde v únoru 1053 slavil synodu, ke které biskupové lombardští majíce zlé svědomí s velikou nechutí se dostavili. Bezpochyby s jejich vědomím začali jejich služebníci s papežskými přede dveřmi chrámovými hádku. Papež vyšel ven zjednat pokoje; však jako krupobití lítaly kolem něho šípy a kamení, a poranily některé jeho služebníky, kteří pod jeho pláštěm ochranu hledali. Bylo po synodě. Přísnosť, s kterou synoda svou práci počala, nemohla býti provedena, ano i původcům

---

[1]) l. c. nr. 3258.

[2]) Hermann. Contract. ap. Pertz VII. (V.) 132; Leo Ostiens. IX. (VII.) 658; Höfler II. 154; Damberger VI. 413.

[3]) Höfler II. 154. 155; Damberger l. c.

[4]) Leo Ostiens. ap. Pertz IX. (VII.) 684. Höfler II. 155. 156.

drzého výstupu bylo odpuštěno [1]). Navrátiv se papež do Říma, slavil v dubnu 1053 svou čtvrtou velikonoční synodu, na které potvrdil výsady patriarchy novoaquilejského (Grada), a odevzdal jemu metropolitní práva nad Venetií a Istrií, kdežto biskupu staroaquilskému (který po ztroskotání Aquileje ve Videmi — Udine — sídlil), bylo se spokojiti s lombardským Furlanskem [2]).

Papež obrátil se proti Normanům v jižní Italii, kteří mečem tam své panství založili, jednoho knížete čili dynastu po druhém podrobovali, město za městem a občanstvo svobod zbavovali, a přísnou vojanskou vládu zaváděli, o papeže a císaře nic se nestarajíce. Papež stáhl proti nim značné vojsko u Beneventu, kam se sám odebral, ale jeho vojsko bylo od vůdců normanských hraběte Richarda z Aversy a obou bratří, Humfreda a Roberta, později Guiskarda, t. j. Lstivého zvaného, 18. června 1053 u Civitelly zouplna zničeno. Papež dlel mezi bitvou v Civitelle, po které hned Normané přihnali se k městu, aby se zmocnili papeže. Papež začal s nimi vyjednávati, a odebral se druhý den 19. června v papežském rouše do jejich ležení. Bojovní Normané byli pohledem na svou hlavu a spolu hlavu veškerého křesťanstva hluboce dojati, padli před ním na kolena, poslouchali jeho kárajících slov, a podrobili se mírnému pokání, kteréž jím uložil. Co papež s vůdci vyjednával, nelze říci; bezpochyby povolil jim všechno, čeho na něm žádali a co v moci jeho bylo, začež mu slíbili, že budou jeho věrnými many. Potom navštívil papež bojiště, a obětoval v blízkém kostele mši sv. za padlé [3]). Normané vystavěli na tomto bojišti, na němž své panství na jihu Italie pojistili, kostel. Hermannus Kontraktus, Petr Damiani a jiní měli tuto porážku Lvovu za trest Boží, poněvadž prý knězi nenáleží chápati se zbraně. Takoví zapomínali, že papež nebyl pouhým biskupem, ale spolu zeměpánem, který svých práv i zbraní hájiti musí. Tato porážka papežských vojsk, která na první pohled byla velikým neštěstím pro církev, ukázala se později býti pravým štěstím pro církev a papežství, jejichž ochrannou baštou stali se Nor-

---

[1]) Wibert. l. c. n. 21. Bolland. p. 661; též u Mansiho XIX. 790; Hard. VI. 1030; Hefele IV. 724; Höfler II. 157. 158.

[2]) Mansi XIX. 659; Hard. VI. 948; Hefele IV. 724; Höfler II. 166.

[3]) Wibert lib. II. c. 6. n. 25 sq. Bolland. p. 663; Hermann. Contract. ap. Pertz VII. (V.) 133; Leo Ostiens. IX. (VII.) 686; srv. Damberger VI. 416—422; Höfler II. 168 sqq.; Gfrörer: Papst Gregor VII. sv. VI. 692 sqq.

mané proti násilnictví Jindřicha IV., syna císaře Jindřicha III. Když se papež s Normany rozloučil, doprovodil jej Humfred do Beneventu, kde od 23. června 1053 až do 12. března 1054 se zdržel. Tato přítomnosť byla zdarem korunována; Benevent zůstal od oné doby při církevním státu. Dne 12. března byl papež v lenošce nesen do Říma, Humfred doprovodil jej do Kapue, kde pro nemoc 12 dní se zdržel; 3. dubna [1]) přibyl do Říma. Byv nejprve do Lateranu přinešen dal se po tom přenésti do biskupského domu u chrámu sv. Petra, přijal poslední pomazání a Tělo a Krev Páně, a trávě ještě několik dní na modlitbách skonal nábožnou smrtí o 3. hodině odpoledne 19. dubna [2]) 1054. Touž hodinu začal veliký zvon u sv. Petra sám od sebe zvoniti [3]) Byl pochován vedle hrobu Řehoře V. v basilice sv. Petra. Lid ctil jej za svatého, a konal k jeho hrobu, u něhož četné zázraky se děly, průvody. Církev ctí jeho památku v den úmrtí; mnohá města zvolila si jej za patrona. Lev IX. byl velikánem mezi velikými knížaty svého času. Velikou zásluhu pro budoucí opravu církve získal si také tím, že do zakrnělého sboru kardinálů povolal statné muže, jako Fridricha, syna lotarinského vojvody, který kancléřem církve římské byl učiněn, Hildebranda, kterému opatství sv. Pavla na cestě ostijské udělil, francouzského kanonistu Štěpána a Hugona Kandida.

Viktor II. (1055—1057), patý německý papež [4]). Papež Lev IX. ustanovil krátce před svou smrtí kardinála podjahna Hildebranda, který co legat ve Francii dlel, za správce římské církve [5]). Hildebrand spěchal do Říma, věda, že strany hýbati se budou. Po vůli Římanů odebral se v čele poselství k císaři do Mohuče aby církvi dal papeže. A tu s veškerou horlivostí pracoval o to, aby Gebhard, biskup eichstaedtský a v mnohých věcech bývalý odpůrce Lva IX., byl za papeže určen.

Gebhard byl syn hraběte Hartwiga z Calwu, stál v nejlepších mužských letech, byl zkušený a obratný státník, osvědčil se i co biskup i co správce Bavorska za syna císařova, byl

[1]) Jaffé reg. 379.

[2]) l. c. Wibert. c. 7. „morbus, obitus, sepultura". Bolland. p. 664.

[3]) Historia mortis et miraculorum c. 1. n. 7. ap. Bolland. p. 667.

[4]) Victoris II. Vita et Epp. ap. Mansi XIX. 833; Hard. VI. P. I. 1039; srv. Höfler II. 217—268; Gfrörer l. c. VI. 735.

[5]) Bonizo ap. Oefele II. 804.

císaři z celé duše oddán, nezadav sobě nic, ani ve svém církevním, ani osobním postavení. Bylť zajisté nejvhodnější osobou, která by v oněch časích církev a říši pojila, a jest to důkazem bystrého zraku Hildebrandova, že právě jeho za papeže vyhlídl. Však císař nechtěl tohoto věrného přítele a služebníka pohřešovati, a též Gebhard bránil se plných pět měsícův, až teprva v březnu 1055 na sněmě řezenském přivolil ku přijetí papežství, však pod výminkou, že císař sv. Petru navrátí, co mu přináleží [1], a on sám v Římě řádně od duchovenstva a lidu zvolen bude [2]. V prvním ohledu dosáhl Gebhard, dílem se svolením císařovým, dílem proti jeho vůli, navrácení mnohých biskupství, měst a hradů církvi římské, a Anonymus dokládá vším právem, že kdyby Bůh jemu delšího věku byl dopřál, byl by dílo podnikl, že by mnohému v obou uších bylo znělo [3]. Ovšem Gebhard papež díval se na věci jinak, nežli přítel a dvorní biskup císařův. Dále vymohl Gebhard na císaři, že tyrannství patriciátu se vzdal a římskému duchovenstvu a lidu právo po starém obyčeji papeže volití navrátil [4]. Gebhard odebral se potom do Říma, byl s jásotem uvítán, za papeže zvolen, a vstoupil co Viktor II. [5] o zeleném čtvrtku 13. dubna [6]) 1055 na Stolec Apoštolský. Otec jeho žil ještě ve Švábsku.

Brzo za papežem přitáhl císař Jindřich III. do Italie, slavil na polích ronkalských u Piacenze s velmoži lombardskými říšský sněm, což od té doby obyčejem se stalo, kdykoli císařové do Italie přišli, sešel se s papežem ve Florencii, kde s ním svatodušní svátky 4. června 1055 slavil, a byl přítomen veliké synodě, která svatokupectví a nezdrženlivosť duchovních zatratila, a některé biskupy, mezi nimiž byl i florentský, pro tyto zločiny sesadila [7], spolu hrozila biskupům a opatům klatbou, kteří by církevní statky v léno dali, aby biskupství neb opatství dosáhli [8]; byl to obyčejný svatokupecký obchod.

---

[1]) l. c.; Annal. Rom. ap. Pertz VII. (V.) 470; Leo Ostiens. Pertz IX. (VII.) 686; Anonymus Herensis (mnich z Herriedenu, chvalořečník císaře a papeže Viktora II.) ap. Pertz IX. (VII.) 265. — Anonym. Herens. l. c.

[2]) Bonizo l. c. II. 804.

[3]) Anonym. Herens. l. c.

[4]) Bonizo l. c.

[5]) l. c.

[6]) Jaffé reg. 379.

[7]) Bonizo l. c.

[8]) Petri Damiani Epp. lib. IV. ep. 12.

K žádosti císařově zakázal papež kastilskému králi Ferdinandovi pod trestem vyobcování z církve užívati názvu císaře [1]. Císaři záleželo mnoho na Toskaně, kde markrabě Bonifatius byl po mnohá léta hlavou německé strany. Po jeho zavraždění († 1052) provdala se jeho vdova Beatrix, rodem z Lotarink, za svého krajana a výborného válečníka Gottfrieda, kterému nedávno císař vojvodství lotarinské pro nevěrnosť odňal. Beatrix ospravedlňovala svůj sňatek, jak mohla, však jakkoli byla příbuznou císařovou, nenaklonila si ho. Císař podržel ji s jejím synem a dvěma dcerami co rukojmě u sebe. Beatrix ztratila brzo smrtí syna a dceru, a zůstala toliko Matilda na živě, která se později svou oddaností k Apoštolské Stolici vyznamenala. Obě odvedl císař do Německa, chtěje se zmocniti statkův jejich [2]. Gottfried prchl, a smířil se teprva následujícího roku s císařem. Dle svého slibu odevzdal císař papeži vojvodství spoletské a hrabství kamerinské. Po synodě florencké potvrdil papež svobody, práva a majetek kláštera klugnského [3], jakkoli nebyl žádným přítelem mnichů, v letě cestoval po církevním státu, zaváděl pořádek, a seděl na soudě v Abruzzech [4]. Do Francouzska poslal kardinála Hildebranda co svého legata, a jmenoval arcibiskupy, Raimbalda arelatského a Pontia aixského, svými vikáři pro francouzský jih. Hildebrand slavil synodu v lyonské provincii snad ještě r. 1055. a sesadil na ní šest biskupů pro rozličné zločiny [5].

Císař Jindřich III. měl v posledních letech mnoho činiti s odbojnými knížaty. K důtklivému jeho pozvání spěchal papež k němu do Goslaru, kde se mnoho duchovních i světských knížat sešlo, aby císaře i papeže poctili [6]. Však císař brzo onemocněl na svém zámku Botfeldě, ležícím na řece Bodě nad Quedlinburgem. Nemoc trvala asi sedm neb osm dní; císař přijal svátosti nemocných, učinil před papežem a biskupy veřejné vyznání hříchův, odpustil všem, kteříž jej urazili, dovolil přivolanému vojvodovi Gottfriedu s manželkou Beatricí a dcerou

[1] Gfrörer l. c. VI. 756. 757.

[2] Lambert ap. Pertz VII. (V.) 157; Bonizo l. c. II. 804; Berthold, učenník Hermanna Kontrakta ap. Pertz VII. (V.) 269.

[3] Jaffé, reg. nr. 3291.

[4] l. c. nr. 3300.

[5] Hefele IV. 744.

[6] Lambert ap. Pertz VII. (V.) 157.

Matildou navrátiti se do Italie, učinil papeže poručníkem svého syna Jindřicha a správcem říše, a umřel v sobotu 5. října 1056, panovav jako král 18 let a co císař 10, maje věku svého 39 let. Byl pro svou osobu mužem zbožným, ale jako císař tapal ve tmě o svých povinnostech k církvi. Politické ohledy převažovaly u něho všechno. Poněvadž okolo mrtvoly císařovy první duchovní a světská knížata stála, nepovstal žádný zmatek. Pětiletý jeho syn Jindřich byl již 17. července 1054 za krále pomazán a za dědice trůnu ustanoven, teď pohnul papež knížata, aby mu znova holdovala, slibil Jindřichu IV. svou podporu, aby koruna císařská byla mu zachována, až dospěje, a on hned od stavův italských za krále byl uznán. Papež pochoval císaře 28. října ve Spíru, a korunoval 6. listopadu 1055 šestiletého Jindřicha IV. v Cáchách za krále, při čemž jemu assistovali arcibiskupové Hanno kolínský a Luitpold mohucký. Urovnav říšské poměry opustil papež na počátku postu 1057 Německo, a navrátil se do Říma přes Tuscii, kde vojvoda Gottfried navštíviv jej všechno, cokoli církvi odňal, jí zpět odevzdal. Velikonoce slavil v Římě a za tři neděle asi po nich 18. dubna velikou synodu v lateranské basilice, na kteréž opět sjednotil biskupství marsické (Marsiku), které Benedikt IX. ve dvě rozdělil [1]). Z Říma odebral se do Tuscie, aby tam proti vadám ve správě církevní i světské zakročil, a měl v úmyslu zas odebrati se za Alpy; tu zachvátila jej zimnice, a on, který se plnému zdraví těšil, zemřel v několika hodinách v pondělí 28. července pobliž Arezza [2]) nemaje ještě 40 let věku svého. Podnebí italské zabilo všechny tyto německé papeže. Zármutek zachvátil veškeré křesťanstvo pro smrť tohoto výtečného papeže. Ravennští pochovali jej ve svém městě v chrámě Panny Marie. Viktor II. držel i jako papež své eichstaedtské biskupství pro svou výživu, kteréž po jeho smrti obdržel jakýsi Gunzo nebo Gundechar.

Štěpán X. (1057—1058), šestý německý papež [3]). Když došla zpráva o smrti Viktora II. do Říma, obrátili se duchovenstvo i lid na kardinála Fridricha, opata montekassinského, v městě právě přítomného za radu, koho by papežem zvoliti měli. On pojmenoval některé, kardinála biskupa Humberta,

---

[1]) Mansi XIX. 858; Hard. VI. 1052; Hefele IV. 748.

[2]) Jaffé reg. 381.

[3]) Stephani IX. Vita et Epp. ap. Mansi XIX. 861; Hard. VI. P. I. 1051; Höller II. 269—286; Gfrörer: Gregor VII. sv. I. 562.

kardinála podjahna Hildebranda a biskupy z Veletri, Perugie a Tuskula. Však voličové srozuměli se o něm, takořka násilím přivedli jej do chrámu sv. Petra ad vincula, provolali papežem, a nazvali Štěpánem, poněvadž ten den 2. srpna 1057 připadal svátek nalezení těla sv. Štěpána Prvomučenníka. V neděli 3. srpna dosedl na papežský stolec v Lateranu [1]). Potvrzení nebo přistoupení k volbě německého dvora nečekali; neboť císařovna Anežka neměla práva jejího zemřelého manžela, a syn její Jindřich IV. byl teprva asi šestiletý, a nebyl ještě patriciem; patriciát držel tu chvíli bratr nově zvoleného papeže vojvoda Gottfried. Ostatně uznal německý dvůr volbu beze všech těžkostí.

Štěpán pocházel z vojvodského rodu lotarinského, byl synem vojvody Gozzela, stal se kanovníkem v Luttichu, odkudž jej papež Lev IX. vzal s sebou do Říma, a učinil kardinálem jahnem a kanclířem církve římské. Papež poslal jej ještě s dvěma jinými legaty do Konstantinopole, aby tam rozkol Michala Cerularia odstranil; však pro tuto cestu upadl u císaře Jindřicha III. v podezření, jakoby svého bratra proti císaři podporoval, ano docela svého poslanectví v Kt. použil, aby spolek mezi bratrem a východním císařem proti němu k místu přivedl, a přinešených peněz upotřebiti chtěl, aby vojska najal. Za těchto okolností, aby hněvu císařovu ušel, vstoupil do kláštera montekassinského, kde brzo za opata byl zvolen.

Nový papež pracoval o církevní opravě v duchu svých předchůdců, sesadil v Římě kněze, kteří bez ohledu na zákon Lva IX. se oženili a obročí sobě podrželi, a uložil jim pokání a když jeden kněz při chrámě sv. Cecilie tomu se protivil, byl náhle mrtvicí raněn [2]). Z Říma odebral se do Montekassina, kde od listopadu 1057 až do 10. února 1058 pobyl, chtěje tomuto klášteru co jeho opat, a všem svým věrným pokoj od Normanů zjednati. Proto začal vyjednávati s císařem východním Isákem, který činil naději k obnovení jednoty mezi Římem a Konstantinopolí, a poslal do Konstantinopole mnicha montekassinského Desideria, kterýž jeho lásku si získal, a jemuž nejprve nástupnictví v opatství montekassinském po sobě pojistil,

---

[1]) Leo Ostiens. ap. Pertz IX. (VII.) 693; Lambert ad ann. 1057. Pertz VII. (V.) 158.

[2]) Bernoldi Chron. ap. Pertz VII. (V.) 427; Baron. ad. ann. 1057. n° 15. 16.

a potom k vánocům onemocněv za opata zvoliti dal [1]). Netušil zajisté, že tento mnich bude jednou jeho nástupcem na Stolci Apoštolském. Navrátiv se do Říma, jmenoval Petra Damiani (t. j. bratra Damianova), opata od sv. Kříže v Avellaně kardinálem biskupem ostijským [2]), a postavil tak v čelo sv. sboru, v němž působil potom po 15 let. Papež strojil se proti Normanům, ale měl předtuchu brzké smrti. Tu svolal římské duchovenstvo a lid do jednoho chrámu, a zavázal je přísahou, že v případě jeho smrti žádného papeže nezvolí, pokud Hildebrand, podjahen církve římské ze svého poselství k německému dvoru se nenavrátí [3]). Však, jak praví římské annály, Římané odňali papeži peníze, které dříve z Konstantinopole přinesl, kterýž jsa z toho rozhořčen spěchal z Říma oznámit toho svému bratru vojvodovi Gottfriedu, a žádat ho za pomoc. Římané poslali za ním jednoho Římana, kterýž, jak pověsť praví, nalezl jej na cestě a otrávil, po čemž zemřel [4]). Zemřel ve Florencii 29. března 1058. Chtěl skrotiti Normany, ale i římskou šlechtu, proto vzala mu poklad a dala ho zavražditi. Na jeho hrobě děly se mnohé zázraky.

Mikoláš II. (1059—1061) [5]). Poněvad při smrti Štěpána X. nebylo císaře, který by strany na uzdě držel, prohlásil Řehoř, hrabě lateranské a tuskulské, jsa podporován hrabětem Gerardem z Galerie a šlechtou římskou, biskupa Jana z Velletri, který byl z rodu tuskulského, za papeže co Benedikta X., proti kterémuž násilnictví protestovali čili ohrazovali se Petr Damiani a ostatní kardinálové, a stíhali klatbou toto počínání; však ze strachu rozprchli se, a násilníci přinutili arcikněze ostijského, aby vetřelce posvětil [6]). Strana s Benediktem nespokojená poslala poselství k císařovně matce Anežce, které podalo dostiučinění (za to, že při volbě Štěpána X. německý dvůr byl pominut), a ujišťovalo, že Římané chtějí, pokud vůbec mohou, dostáti slibu císaři Jindřichu III. učiněnému; proto prý neobsadili posud stolce, chtějíce napřed slyšeti náhled králův, kterýž ať se vysloví, koho by papežem

---

[1]) Leo Ostiens. ap. Pertz IX. (VII.) 702 sq.

[2]) Baron. ad. ann. 1057. n. 17.

[3]) Jaffé reg. 383.

[4]) Ap. Pertz VII. (V.) 470.

[5]) Höfler II. 289—360; Gfrörer: Gregor VII. sv. I. st. 576.

[6]) Leo Ostiens. ap. Pertz IX. (VII.) 695; Ep. Petri Damiani ap. Baron. ad ann. 1058. n. 12.

míti sobě přál[1]). Teď však rozcházejí se ve vypravování Lambert Hersfeldský a Lev Ostijský[2]). Věc zběhla se asi takto: Kardinál podjahen Hildebrand byl ještě v Němcích, když tam římští poslové přišli, a navrhl německému dvoru za papeže Gerharda, biskupa florentského, který byl rodem z Burgundu a čítá se proto brzo k německým brzo k francouzským papežům[3]). Když dvůr německý pro Gerharda se prohlásil, snažil se Hildebrand, aby jemu čelnější biskupy a knížata italská naklonil. Potom odebral se do Florencie, učinil zde potřebné úmluvy, povolal tam kardinály a mnohé vážené Římany, a způsobil, že byl Gerhard v Sieně na toskanské půdě ke konci prosince 1058[4]) za papeže zvolen, a nazval se Mikolášem II. Vévoda Gottfried měl od německého dvora rozkaz, aby nového papeže do Říma uvedl. Papež slavil hned v lednu 1059 synodu v Sutriu, ke které lombardské a tuscijské biskupy a císařského kancliře pro Lombardii Quiberta (Wiperta), biskupa z Parmy, pozval, a jíž také vojvoda Gottfried přítomen byl. Benedikt byl tam sesazen, a nečekav příchodu vojska Gottfriedova opustil Řím, a tak mohl nový papež beze všeho krveprolití vtáhnouti do Říma[5]). Nápadné jest, že Gottfried nepotrestal šlechticů římských z protivné strany, kteříž jeho moci na žádný způsob vzdorovati nemohli, a ponechal jim jejich lén a úřadů; důkaz to, že dvůr německý v duchu jim přál, a Gottfriedovi ruce vázal. Papež učinil opata montekassinského Desideria kardinálem knězem (6. března 1059), a ustanovil jej za papežského vikáře pro jihoitalské krajiny, Kampanii, Kalabrii a Apulii[6]).

První věcí, kterou Mikoláš II. rázně do rukou vzal, bylo pojištění svobodné volby papeže, aby na libovůli císařské nebo strannických choutkách římské šlechty nezávisela. Za tou příčinou slavil hned v dubnu 1059 předůležitou synodu lateranskou, při které bylo 113 biskupů, mnoho opatův, kněží a jiných

---

[1]) Lambert ad ann. 1059 ap. Pertz VII. (V.) 160.

[2]) Chronic. Cassin. ap. Pertz IX. (VII.) 704.

[3]) Burgund náležel k německé říši, ale obyvatelstvo mluvilo po francouzsku.

[4]) Pagi breviar. II. 371; Bonizo ap. Oefele II. 806.

[5]) Srv. Baron. ad ann. 1059. n. 1—3; Pagi ad ann. 1058. n. 7. a 8.; ad ann. 1059. n. 1; Mansi XIX. 886; Hard. VI. P. I. 1062; Hefele IV. 756. 757.

[6]) Leo Ostiens. ap. Pertz IX. (VII.) 705.

duchovních. Co do volby papeže bylo stanoveno: Po smrti papeže mají se hlavně (imprimis) kardinálové biskupové o nového papeže raditi, pak do své rady ostatní kardinály povolati, potom má ostatní duchovenstvo a lid k volbě přistoupiti; nejprve jest hleděti k vhodnému muži církve římské, a teprva kdyby takového nebylo, lze zvoliti někoho z jiné církve; však při tomto všem jest zachovati náležitou česť a úctu k přemilovanému synu Jindřichu, nynějšímu králi a budoucímu císaři, a každému jeho nástupci, kterýž od Apoštolského Stolce tohoto práva osobně dosáhne, nebylo-li by možno v Římě volbu svobodně vykonati, lze ji na jiném místě předsevzíti; kdoby proti tomuto zákonu zpourou nebo jiným velezrádným způsobem zvolen byl, nemá se pokládati za papeže, byť i posvěcen a nastolen byl, ale za satanáše, nikoli za Apostolika (Apoštolského), ale apostatika (odpadlíka), a má věčné klatbě propadnouti [1]). Mimo toto předůležité nařízení vydala ještě synoda 13 kanonů, z nichž první pravil, že volba římského biskupa kardinálům biskupům přináleží, tak že kdo budoucně bez jejich svorné a kanonické volby a souhlasu ostatního duchovenstva a lidu za papeže nastolen bude, nemá se pokládati za papeže a Apostolika, ale Apostatika; druhý zakazoval loupiti pozůstalosti papežovy nebo biskupovy; třetí slyšeti mši sv. kněze v souložnictví žijícího a spolu suspendoval ženaté kněze, jahny a podjahny od úřadu a obročí (ab officio et beneficio); čtvrtý přikazoval duchovenstvu společný život; šestý stanovil, že žádný kněz nebo duchovní nesmí od laika ani za peníze ani za darmo kostel přijmouti (úvod to ku pozdějšímu zákazu investitury); devátý zakazoval

[1]) Při volbě byli tři činitelé: prvním a hlavním byli kardinálové biskupové a s nimi ostatní kardinálové; druhým ostatní duchovenstvo a římský lid, kterému bylo přistoupiti k učiněné volbě; třetím byl král. O vlivu královĕ rozcházely se strana církevní a císařská; církevní vykládala „náležitou úctu“ v ten smysl, jakoby stačilo pouhé oznámení vykonané volby králi; tak praví Anselm, biskup z Lukky (contra Wibertum antipapam): Ut obeunte Apostolico Pontifice successor eligeretur, et electio ejus Regi notificaretur; facta vero electione — et regi notificata, ita demum Pontifex consecraretur (Canisii lect. aut. ed. Basnage III. 382). Strana císařská myslila „náležitou úctou“ potvrzení volby. Tento volební zákon Mikuláše má rozličné recense, které však na dvé třídy rozděliti lze, z nichž jedna hlavní váhu klade na volbu kardinály biskupy, druhá na účastenství královo. Srv. o tomto volebním zákoně: Kirchenrecht von Phillips. V. 793 sqq. Pravý text jest ap. Pertz IV. (Legg. II.) Appdx. p. 176.

veškeré svatokupecké svěcení a dosahování církevního úřadu; a třináctý veškeré rychlé postupování ze stavu laického k církevním důstojnostem [1]).

Brzo po této synodě odebral se papež do Montekassina, kde slavil svátek sv. Jana Křt. [2]), a odtud přišel do Melf kteréž město skoro ve středu normanského majetku leželo. Když Robert Guiskard příchod papežův zvěděl [3]), zanechal většinu vojska před městem Kariatem v Kalabrii, které právě obléhal, a spěchal s menší částí do Melf, kde s papežem se sešel, a s velikou poctivostí jej přijal. Papež slavil tam synodu asi se 100 biskupy, napomínal kněze a všechny duchovní k čistotě, vykořenil zlo kněžských manželek, a hrozil všem neposlušným klatbou. Dále rozřešil Normany ode všech církevních trestův, udělil Robertovi titul vojvody, a propůjčil mu v léno Apulii, Kalabrii a Sicilii, kterýž ostrov teprva na Saracenech si dobyti musil. Za to učinil Robert papeži dvojí přísahu [4]): první lenní, kterou spolu ku poplatku se zavázal; a druhou zavázal se, že církvi římské bude nápomocen, aby svých práv a svého majetku zase nabyla, že jí proti všem nepřátelům hájiti a papeže podporovati bude, aby ctně a bezpečně papežství, zemi sv. Petra a knížetství držeti mohl, konečně že byv vyzván dobře smýšlejícími kardinály, duchovními a laiky, se přičiní, aby zvolen byl papež, který by sv. Petru česť dělal. Touto přísahou vstoupil Robert za ochrance církve na místo císařovo. Spolu potvrdil papež normanského hraběte Richarda z Aversy v jeho knížetství kapuanském, a obdržel od něho slib věrnosti a poplatku [5]). Ve smlouvě s Robertem vyminil si papež výslovně Benevent [6]); pročež odcestoval tam hned z Melf a dal si holdovati. Knížecí rod Landulfův musil uznati vrchní panství papežovo, však zůstal ve svém postavení. V Beneventu slavil papež synodu. Do Říma navrátil se snad na počátku září, a hned za ním táhlo normanské vojsko, přinutilo Kampanii, Praeneste, Tuskulum a Nomentanu, t. j. krajiny a města jižně a východně od Říma ležící k uznání papežského panství, překročilo Tiberu,

---

[1]) Mansi XIX. 897; Hard. VI. 1061; Hefele IV. 769.

[2]) Leo Ostiens. IX. (VII.) 705.

[3]) Guilelmus Apul. de rebus Normanorum ap. Pertz XI. (IX.) 261.

[4]) Obě přísahy u Baronia ad ann. 1059. n. 63. 64.

[5]) Leo Ostiens. ap. Pertz IX. (VII.) 706.

[6]) Bonizo ap. Oefele II. 806.

ztroskotalo hrady hraběte Gerharda z Galerie až k Sutriu, a podrobilo zpupné kapitány, tak že musili uloupené statky vydati a papeži se poddati [1]). Tak přišla církev římská alespoň k části svého majetku.

Papež povýšil Hildebranda za arcijahna církve římské, a poslal kardinála Petra Damiani a biskupa Anselma z Lukky do Milána, aby tamější smutný stav církve opravili, kteří provedli to, že všichni duchovní majíce v čele arcibiskupa Quidona ústně i písemně při sv. evangeliu přísahali, že v budoucnosti každé svěcení a povýšení bude se díti za darmo [2]). Brzo potom asi r. 1060. slavil papež římskou synodu, ke kteréž arcibiskup Quido se sedmi lombardskými biskupy se dostavil. Bylo jim přikázáno, aby ženaté kněze a jahny od oltáře odstranili a spolu bylo usneseno, že se svatokupci všecko milosrdenství budoucně přestane. Kdo v budoucnosti dá se od biskupa posvětiti, o němž ví, že svatokupcem jest, budou oba, světitel i posvěcený, sesazeni. Spolu k tomuto ustanovení připojil papež opět dekret o volbě papeže [3]). Ale lombardští biskupové, přijavše od ženatých duchovních peníze, neprohlásili římských usnesení ve svých diecésích, až na biskupa brescijského, který za to byl od ženatých duchovních sbit [4]).

Ve Francouzsku panoval posud král Jindřich I. (1031—60), který nebyl žádným přítelem církve a papežství, a dobře si pamatoval, jak papež Lev IX. v jeho říši jako pán vystoupil, a on sám nepatrným se ukázal. Jeho nevole trvala i za papeže Mikuláše II.; však když král svého sedmiletého syna Filipa v Remeši o letnicích 1059 za spoluvládce korunovati dal [5]), byl papež dvěma francouzskými biskupy zastoupen, a dvůr naklonil se jemu. Proto mohl papežský legat kardinál Štěpán dvě synody slaviti, jednu 31. ledna 1060 ve Vienně a druhou 17. února 1860 v Toursu. Obě, provádějíce ustanovení lateranské synody z r. 1059, zakazovaly svatokupectví, manželství duchovních a spolu podržení církevních obročí [6]), držení více církevních úřadů

---

[1]) Bonizo ap. Oefele II. 806; Baron. ad ann. 1059. n. 67.

[2]) Relatio Petri Damiani de sua legatione ap. Baron. ad. ann. 1059. n. 42; ap. Mansi XIX. 887; srv. Hefele IV. 770.

[3]) Mansi XIX. 899; Hard. VI. 1063; Hefele IV. 773.

[4]) Bonizo ap. Oefele II. 807.

[5]) Mansi XIX. 923; Hard. VI. 1070; Hefele IV. 775.

[6]) Tohoto času bylo manželství kněžské platné, ale nedovolené; ženatý

v jednom městě, nošení zbraně od duchovních a manželství v zakázaných stupních příbuzenstva, a ostřeji přikazovala, aby laikové biskupství, duchovních úřadův a obročí neudělovali, a duchovní jich nepřijímali [1]). Vedle legata Štěpána působil na jihozápadu a jihovýchodu co papežský legat klugnský opat Hugo, a slavil synody v Avignoně a Tolose, o jejichž činnosti nic známo není; však bez pochyby prováděly jako předešlé usnesení lateranské synody z r. 1059[2]).

Na velikonoční synodě r. 1061., které bylo anglické poselství přítomno, potvrdil papež nově zvoleného yorkského arcibiskupa Aldreda, kterýž jí též přítomen byl, v jeho důstojnosti, a propůjčil mu pallium, potom vyřkl slavně klatbu na hraběte Gerharda z Galerie, kterýž anglické posly přepadl, a o všechno oloupil [3]).

Höfler [4]) a Gfrörer [5]) myslí, že papež snad na této synodě výsadu, kterou králi Jindřichovi na synodě lateranské r. 1059. vliv na volbu papežskou byl vyměřen, zas odvolal; však jest to pouhá domněnka, která na mělkých důvodech spočívá, a prameny odůvodněna není [6]).

Ale vztahy a poměry papežovy k německému dvoru byly neutěšené. Papež poslal lateranský dekret o volbě papeže po kardinálu Štěpánovi německému dvoru, ale vysocí úředníci nepřipustili ho, a tudy dekretu nepřijali, poněvadž králi malé právo připisoval, a ještě je na zvláštním propůjčení papežem závislé činil. Legat vrátil se v červnu 1059 s nepořízenou z Německa, a papež byl tak přinucen hledati podporu v Normanech. Císařovna vladařka Anežka byla nepřítelkou papeži, a odňala Gottfriedovi veškerou pravomocnosť v římském území. Normané zkrotili sice římské kapitány (1059), ale brzo pozdvihli tito zase své hlavy. Gerhard oloupil anglické posly, papež vyobcoval jej z církve, ale Gottfried nezakročil proti němu co

duchovní ztratil úřad i obročí; však četní podrželi manželku, úřad i obročí, proti čemuž synody horlily. Teprva všeobecný církevní sněm devatý, lateranský I., r. 1123. prohlásil manželství kněží za neplatná.

[1]) Mansi XIX. 925; Hard. VI. 1071; Hefele IV. 775.

[2]) Mansi XIX. 925; Hard. VI. 1071; Hefele IV. 777.

[3]) Baron. ad. ann. 1059. n. 35; Mansi XIX. 935; Hefele IV. 777.

[4]) II. 357.

[5]) Gregor VII. sv. I. 633 sq.

[6]) Srv. Hefele IV. 778.

loupežníku, poněvadž nemohl; byltˇ zajisté u vladařky dobře zapsán, a stál ve spojení s domem Krescentiovcův, jejichž členové byli r. 1059—61. římskými prefekty, tedy ve jménu císařově pravomocnost vykonávali, a syn jednoho prefekta dostal docela název „krále“ [1]). Papež byl v Římě a jeho okolí zase beze vší ochrany, a vydán na milost a nemilost svých nepřátel.

Mimo to přišel do velikého sporu s kolínským arcibiskupem Hannonem. Papež káral jej, proč, nelze zevrubněji říci; Němci vzali mu to za zlé, a upírali mu, pokud mohli, primát, vynechavše jeho jméno v mešním kanonu [2]). Hanno poslal mu docela exkommunikační list, načež papež brzo zemřel [3]). Toto nepřátelství stalo se asi na schůzi dvorní strany o vánocích 1060 ve Vormsu. Král svolal sice biskupy na synodu do Vormsu, však biskupové vymlouvali se morem v sousední Francii zuřícím, a nepřišli [4]); však někteří přece asi přišli, a ono nepřátelství s Hannonem na pasněmě proti papeži projevili. Ostatně toto nepřátelství prospělo církvi; poněvadž jiní králové, jako francouzský a španělští, kteří před desíti lety na rozkol pomýšleli, vidouce samostatnost církve římské, vinuli se k ní.

Na smutné zprávy, které z Německa přicházely, odebral se papež do svého biskupství florentského, zemřel tam 27. července 1061 [5]) a byl pochován v kostele sv. Reparaty.

§. 272. Alexander II. (1061-1075) [6]) a rozkol Kadalousa jako protipapeže Honoria II.

Hned po smrti Mikuláše II. pozdvihli své hlavy všichni protivníci církevní svobody a církevních oprav, a poslali poselství, v jehož čele stáli hrabě z Galerie a opat z kláštera zvaného Clivus Stauri, ke dvoru německému, která mladému králi korunu a ostatní odznaky patriciátu podala, a na něm ustanovení nového papeže žádala. S touto stranou srovná-

[1]) Annales Rom. ap. Pertz VII. (V.) 471.

[2]) Anselmus Junior ap. Migne 149, 464.

[3]) Benzo in Paneg. ap. Pertz XIII. (XI.) 672.

[4]) Lambert. ad ann. 1060. Pertz VII. (V.) 161; srv. Hefele IV. 780.

[5]) Jaffé reg. p. 389.

[6]) Alexandri II. Vita et Epp. ap. Mansi XIX. 939; Hard. VI. P. I. p. 1077; srv. Gfrörer: Gregor VII. sv. I. 636 sqq.

vali se lombardští biskupové, kteří snahou kancliře Wiperta na pasněmě čili konciliabulu se sešli, a tam uzavřeli, že toliko toho za papeže zvolí, který bude rodem z italského ráje, t. j. z Lombardie, a má s lidskými slabostmi milosrdenství. Působením dvora sešla se synoda v Basileji, prý všeobecná, kde mladému králi korunu patricijskou na hlavu posadili, a potom přítomní Římané a Lombardové Kadalousa, biskupa z Parmy, 26. října 1061 za papeže zvolili [1]). Dle augsburských annalů nesrovnávali se s touto volbou němečtí arcibiskupové a někteří biskupové [2]). Mladý král investoval hned papeže, který jméno Honoria II. přijal, podav jemu kříž s jinými odznaky papežství. Volba Kadalousova děla se hlavně působením hraběte Gerharda z Galerie a biskupů, vercellského a piacenzského, při níž ani jeden kardinál nespolupůsobil. Ze života tohoto falešného papeže ví se toliko to, že císař Jindřich III. listinou z 1. května 1047 hrabství nad městem Parmou mu udělil; náležel tedy k těm, kteří násilné počínání císařovo schvalovali, a pak že tři synody pro jeho špatný život sesazením jemu hrozily, čemuž jenom shovívavostí papežův ušel. Byl bohatým na peníze, a chudým na ctnosti [3]); penězi uplatil dvořany a stal se papežem [4]).

Však kardinálové [5]), jsouce pamětlivi své povinnosti, zvolili 30. září 1061 za papeže Anselma, biskupa z Lukky, někde mimo Řím, uvedli jej následující noci s pomocí malého normanského vojska, kterému hrabě kapuanské Richard velel, do Říma, a nastolili 1. října na papežský stolec co Alexandra II. [6]). Kardinálové chvátali s volbou a nastolením, poněvadž chtěli předejíti občanskou válku, která mezi lidem a šlechtou vypuknouti hrozila, a zvolili Anselma, poněvadž lid si ho míti přál, a on u německého dvora byl oblíben [7]).

Mezi tím přitáhl protipapež Honorius II. za jásotu všech svatokupcův a přátel souložnictví do Lombardie, však dalšímu

---

[1]) Petri Damiani Opp. T. III. p. 33. a 206; Berthold. ap. Pertz VII. (V.) 271; Bernoldi Chronic. ad ann. 1061 ap. Pertz VII. (V.) 427 sq.; Annal. Rom. ad ann. 1061 ap. Pertz VII. (V.) 472; Bonizo ap. Oefele II. 807.

[2]) Ap. Pertz V. (III.) 127.

[3]) Bonizo ap. Oefele II. 807.

[4]) Berthold ap. Pertz VII. (V.) 271.

[5]) Petr. Damiani Opp. III. p. 34.

[6]) Ap. Pertz XIII. (XI.) 672; Leo Ostiens. ap. Pertz IX. (VII.) 711.

[7]) Petr. Damiani l. c.

pochodu do Říma zabránil Gottfried, vojvoda toskanský a manželka jeho Beatrix, pročež ubývalo přátel jeho v Římě [1]). Tu poslal německý dvůr do Říma lstivého Benzona, biskupa z Alby, který z celé duše nenáviděl veškerých církevních oprav a Hildebranda s jeho stranou, byv jí ze svého stolce vypuzen. Jsa bohatě penězi zaopatřen, uplatil šlechtu, sebral značné vojsko, přitáhl k leonské čtvrti města Říma, která mu brány otevřela, a usadiv se v paláci Oktavianově, popuzoval Římany proti Alexandrovi II., jemuž jednou v schůzi lidu nespravedlnosť k německému dvoru vyčítal. Ano i s rozkolnickými Řeky vstoupil ve spojení, kteří chtěli s jeho pomocí a pomocí německou vypuditi Normany z jižní Italie [2]).

Ku pozvání Benzonově přitáhl Kadalous se značným vojskem a hojnými penězi, které prodejem církevních statků parmenských sobě opatřil, dne 25. března 1062 do Sutria, kamž jemu Benzo s římskými senátory a šlechtici strany galerské vstříc vyšel. Dne 14. dubna byla svedena bitva na Poli Neronově (Campus Neronis), v níž Alexander II. byl poražen. Čtvrť leonská otevřela Kadalousovi brány, poněvadž tam šlechta panovala, a přítel jeho Cencius Andělský hrad držel, a Kadalous vešel do chrámu sv. Petra. Ale Hildebrand stáhl své stoupence tak, že Kadalous druhý den přes Tiberu do chrámu sv. Petra v okovech (in vinculis), kdež po obyčeji nastolen býti chtěl, se dostati nemohl. Mezi oběma stranama byly samé krvavé půtky; Alexander sídlil v klášteře na Kapitoliu, Kadalous ve věži Cenciově u mostu sv. Petra. Vítězství klonilo se rozhodně na stranu Kadalousovu, jehož peníze dobře působily [3]). Důtklivé dva listy kardinála Petra Damiani mluvicí k svědomí Kadalousově byly marny [4]). Tu stala se změna vlády v Německu. Císařovna matka Anežka byla s vlády svržena, a správci říše stali se arcibiskupové Hanno kolínský a Adalbert bremský. Do tohoto plánu byl zasvěcen Gottfried, vojvoda toskanský, Hanno odňal mladého krále lstí z rukou matky, jsa spojen s některými světskými velmoži v Kaiserswerthu v květnu 1062. Matka hledala sice pomoci v Burgundu, však jsouc ode všech

---

[1]) Benzo; ap. Pertz XIII. (XI.) 612; Bonizo l. c. II. 807.

[2]) Benzo l. c. 612 sq.

[3]) Benzo l. c. 615 sq.; Annal. Rom. ap. Pertz VII. (V.) 472; Lambert. ad ann. 1063. Pertz VII. (V.) 163; Berthold. ad ann. 1062. Pertz VII. (V.) 272.

[4]) Opp. T. I. 17 sq.; 22 sq.

opuštěna vstoupila do kláštera zvaného Fruktuaria v Piemontu. Hanno musil se s Adalbertem Bremským o vládu děliti. Hanno chtěl Alexandrovi II. všeobecné uznání zjednati, však za jistými výminkami prospěšnými koruně. Týž měsíc objevil se vojvoda Gottfried co prostředník [1]) v Římě, a žádal, aby obě strany zbraň složily, oba nápadníci do svých biskupství se navrátili, a rozhodnutí královskému dvoru přenechali. Alexander II., znaje bezpochyby pravý úmysl Gottfriedův, odebral se do Lukky, kdež od léta r. 1062. až do jara 1063. dlel. Kadalous ustoupil toliko násilí; teprva když jeho šlechtičtí přátelé vyčerpavše jeho poklady jej opustili, odebral se s Benzonem a jinými do Parmy [2]).

Hanno povolal synodu do Augsburku, která 27. října 1062 zahájena byla, aby o říšských věcech a sporné papežské volbě rokovala. Hanno přimlouval se sice za Alexandra II., však ostatní biskupové nepřistoupili k jeho řeči, a ponechali celou věc k budoucí synodě. Hned po synodě poslal Hanno svého synovce Bukkona (Burcharda), biskupa halberstadtského do Italie s rozkazy pro pokoj církevní, kterýž je ku spokojenosti Alexandrově provedl. Alexander II. odebral se z Lukky do Říma, a vyřkl tam v dubnu 1063 na synodě klatbu nad Kadalousem [3]).

Skoro téhož času odbýval Kadalous pasněm čili conciliabulum v Parmě, a vyřkl klatbu nad Alexandrem [4]). Císařovna Anežka dala rozkaz Benzonovi, aby Kadalousa zase do Říma dovedl, kterého snad též Adalbert, arcibiskup bremský, pro svou nechuť k Hannonovi podporoval. Kadalous táhl v čele značnějšího vojska tajně, aby ho vojvoda Gottfried nepozoroval, z Parmy Romagnou do Říma, a zmocnil se leonské čtvrti s Andělským hradem a chrámem sv. Petra [5]). Alexander držel město na druhé straně Tibery. Benzo psal Adalbertovi Bremskému o vydatnou pomoc [6]), odebral se sám do Německa k mladému králi, však mimo sliby [7]) nedosáhl nic. Kadalous,

---

[1]) Benzo l. c. 617.
[2]) Benzo l. c.
[3]) Srv. Hefele IV. 790 sq.
[4]) Benzo l. c. 617; Mansi XIX. 1022; Hefele IV. 791.
[5]) Bonizo ap. Oefele II. 807.
[6]) Benzo l. c. 623.
[7]) l. c. 630.

kterého žoldnéři najatí opustili [1]), držel se v Římě pomocí šlechty, a Alexander Normany a tajnou pomocí Gottfriedovou [2]). Velikou ranou pro Kadalousa bylo sesazení Wibertovo s italského kancléřství v letě 1063 a dosazení na jeho místo Řehoře, biskupa vercellského, který k straně Hildebrandově se klonil. Ale v celku měl v Italii posud vrch Kadalous, neboť když v říjnu 1063 Petr Damiani z Gallie se navracoval, naříká na nebezpečenství, kterým byl vystaven [3]), důkaz to, že německý dvůr ke Kadalousovi se klonil, a Gottfried proto veřejně proti němu nezakročil.

Rozhodnou událostí ve sporu o papežský stolec byla synoda mantovská slavená o letnicích r. 1064. [4]). Již dle synody augsburské měla nová synoda býti slavena, s které však pro vliv Adalbertův sešlo. Na podzim r. 1063. psal Petr Damiani Hannonovi Kolínskému list, v němž uznává jeho zásluhy a práce o svobodu římské církve a blaho německé říše a žádá ho, aby tyto zásluhy korunoval všeobecným církevním sněmem, který by se jeho snahou sešel, a pýchu Kadalousovu zlomil. Tento krok učinil Petr Damiani o své újmě, neporadiv se ani s Alexandrem II., ani s jeho kardinálem arcijahnem Hildebrandem, kteří zvěděvše to, činili mu výčitky [5]), poněvadž doufali, že z jara 1064 protipapeže potlačí, a všeobecný sněm věcí s povážεnou jest. Však Hanno postoupil po záměru Petra Damiani, přišel do Říma, a rokoval tam s papežem Alexandrem a kardinálem Hildebrandem, jak mohl Alexander II. bez svolení krále římského přijmouti papežství. Hildebrand hájil svobodné papežské volby, konečně usnesli se, aby svolána byla synoda, před kterou by papež se zodpovídal. Tuto synodu svolali papež a Hanno do Mantovy, kamž Kadalous s lombardskými biskupy též dostaviti se měl. V určitý čas o letnicích 1064 sešli se do Mantovy papež Alexander II., arcibiskup Hanno

[1]) Bonizo l. c.

[2]) Benzo l. c. 618 sq.

[3]) Opp I. p. 19.

[4]) Bertholdus ad ann. 1064. Synodus Mantuae. ap. Pertz VII. (V.) 272. Průběh její vypisují Annales Altahenses, kteréž ještě v 16. a 17. století stávaly, však potom ztratily se; Giesebrecht snažil se z citátův je obnoviti. (Giesebrecht: Annales Altah. 1841). Srv. o této synodě: Hefele IV. 793—804; Gfrörer: Gregor VII. sv. II. 44 sqq.

[5]) Petri Dam. Opp. I. p. 16.

s větší částí duchovních a světských knížat německé říše, lombardští biskupové se svým metropolitou Quidonem, ale Kadalous maje zlé svědomí nepřišel, zůstal v Aqua nigra a vzkázal Hannonovi, že nesluší, aby mistr od učenníků byl poučován, a že do sněmu se nedostaví, leč by předsednictví obdržel. Hanno, poradiv se s biskupy, odpověděl jemu zkrátka, že mistrům sněmu a výroku církve se podrobiti musí. O druhém svátku po službách Božích mluvil Alexander II. o pokoji a svornosti křesťanstva; potom přednesl Hanno výčitky, které proti Alexandrovi se činily, že papežství úplatkem došel, a chtěje se v něm udržeti, s Normany spolek proti králi uzavřel. Vzhledem ku první obžalobě ospravedlnil se papež přísahou, strany druhé pravil, aby král do Říma přišel, a se přesvědčil, že proti němu nic neobmýšlí. Toto prohlášení měli všichni přítomní za postačitelné; Honorius byl sesazen, poněvadž se nedostavil, a Alexander II. za papeže uznán, a zase slavně prohlášen. Druhého dne sešli se duchovní zase v kostele, jenom Hanno chyběl [1]). Tu shromáždili se stoupenci Kadalousovi, ztropili bouři v městě, vrazili s obnaženými meči do chrámu, tupili Alexandra, a hrozili mu smrtí. Shromáždění otcové opustili svá sídla, jenom Alexander zůstal sám seděti. I on chtěl také utéci, ale Václav, opat altaišský zadržel ho, vybízel ke zmužilosti, a přinutil, aby zase se posadil. Potom káral mocnou řečí útočníky, a zastrašil je svým vystoupením. V tom okamžení objevila se vojvodkyně Beatrix s velikým průvodem na prahu kostela, před níž stoupenci Kadalousovi utekli. Otcové vrátili se, a vyřkli klatbu na Kadalousa; Alexander II. odebral se do Říma a ostatní do svých vlastí [2]). Též Kadalous navrátil se do své Parmy, a setrval při svých nárocích ku papežství, však jeho strana byla nepatrnou, jenom arcibiskup ravennský a někteří biskupové hornoitalští setrvali, jak se zdá, v jeho poslušnosti.

Lombardští biskupové byli povolnými, poněvadž spolek zvaný Pataria [3]), utvořený proti svatokupectví a nezdrženlivosti duchovních v Miláně, valně mezi lidem se šířil. Posavadními náčelníky Patarie byli Ariald z nízkého rodu a pak Landulf

---

[1]) Benzo ap. Pertz XIII. (XI.) 632.

[2]) Annales Altah. ap. Giesebrecht str. 104 sq., Bonizo l. c.

[3]) Patarini tolik, co nuzáci, lumpové, poněvadž z nízkých stavů pocházeli; srv. Hefele IV. 750—753.

de Cottis. Když Landulf s jeviště veřejné činnosti se vzdálil, vstoupil na jeho místo udatný Herlembald, který tohoto času z pouti jerusalémské se vrátil, a u veliké vážnosti lidu stál. Herlembald rozhodl se tím spíše k boji proti nemravnému duchovenstvu, poněvadž své nevěsty pro její důvěrnosť s jedním duchovním zanechal[1]). Aby svému boji vyšší posvěcení zaopatřili, odebrali se Ariald a Herlembald ku papeži Alexandrovi II., kterýž jim korouhev sv. Petra podal, a je ku potírání nepřátel Kristových až do krveprolití vyzval[2]). Pataria vystupovala s takovou ráznosti, že v Miláně okolo času synody mantovanské mezi duchovními společný život (vita communis) zavládl[3]). Vážnosť Alexandra II. rostla tak, že v Římě r. 1065. dvě synody slavil, na kterých manželství mezi příbuznými přísně zakázal[4]).

Ale týž rok 1065. nastal Alexandrovi II. nešťastný obrat. Hanno zdržel se v Italii až do jara 1065, vyjednávaje s papežem, a chtěje mladému králi získati princeznu turinskou za nevěstu. V jeho nepřítomnosti prohlásil arcibiskup bremský Adalbert 29. března 1065 mladého krále, jemuž teprva něco přes 14 let bylo, za dospělého, a opásal mečem. Teď panoval Adalbert, a Hanno upadl do veliké nemilosti u krále pro vyjednávání s papežem a zasnoubení krále s princeznou Bertou. Tuto změnu pocítil hned papež; dvůr německý užil opět proti němu Kadalousa, který z Parmy zase římské církvi příkoří činil, tak že Petr Damiani vzhledem k opásání mečem krále Jindřicha IV. prosil, aby meč k ochraně církve římské vytasil, a ji od bezbožného Kadalousa osvobodil[5]). Arcibiskup milánský Quido vyvolal bouři proti Arialdovi, který prchl, a jsa nepřátely pronásledován, svěřil se jednomu knězi, kdo by byl: však tento jej zradil, a tu byl dle rozkazu neteře arcibiskupovy ukrutným způsobem zavražděn. Herlembald nebyl asi tu chvíli doma, a neosmělil se po delší čas vystoupiti[6]). Dle životopisce sv. Arialda Ondřeje, opata z Vallombrosy, byla

[1]) Landulfi hist. Mediol. ap. Pertz X. (VIII.) 83.

[2]) Ap. Migne 143, 1456.

[3]) Bonizo l. c. p. 807.

[4]) Petr. Dam. Opp. III. p. 137; Hefele VI. 805.

[5]) Opp. I. 119. Epp. lib. VII. 3.

[6]) Arnulfi Gesta archiepisc. Mediol. ap. Pertz X. (XIII.) 23; Landulf ap. Pertz. X. (VIII.) 95; Andreas: Vita s. Arialdi ap. Migne 143, 1469 sq.

ona ohavnosť 27. nebo 28. června 1066 spáchána; však lépe hodí se do r. 1065., kde strana protipapežská a Patarii nepřátelská na německém dvoře panovala [1]).

Však sláva Adalbertova netrvala dlouho. Hanno, spojiv se s duchovními a světskými knížaty, svrhl jej na říšském sněmě v Triburu, a mladý král dosáhl na knížatech jenom tolik, že jej mohl dáti vojansky doprovoditi domů, aby na cestě naň útok učiněn nebyl. Následek pádu Adalbertova byl sňatek Jindřichův s princeznou Bertou, která se spoluvladařskou říšskou stala Za těchto okolností mohl Alexander II. opět jako papež statně vystoupiti, a Kadalous ztratil veškeru podporu při dvoře. Ale poměry a vztahy papežovy k Normanům staly se neutěšenými. Bez pochyby pohnul Hanno papeže v Mantově k tomu, že svůj spolek s nimi zrušil [2]). Normané pod knížetem Richardem z Kapue vpadli do Kampanie, oblehli Ceperano, a zpustošili krajinu až k Římu [3]). Z Kampanie poslali potupný list králi německému, kdež jemu píší, že mečem část Italie císařům Východu a Západu odňali, a též jemu vzdorovati budou; klatba papežská prý je tak málo děsí, jako jeho hrozby [4]). Z toho listu lze souditi, že král Jindřich IV. tento vpád provolal, žádaje na Normanech vydání některých území, aby potom mohl proti nim zakročiti a papeže přinutiti, aby v jeho náručí se vrhl. Když Richard blízko k Římu přitáhl, snažil se dosíci na papeži patriciátu [5]), t. j. aby starý poměr k Normanům obnovil. Král Jindřich chtěl sice táhnouti proti Normanům, a dáti se při této příležitosti korunovati za císaře; ale sněm augsburský slavený o hromnicích 1067 [6]) odepřel jemu pomoc, a tak sešlo z výpravy [7]). Toliko Gottfried, ovšem srozuměv se s králem, táhl z jara 1067 proti Normanům, kteříž hned opustili Kampanii, a stáhli se na jih. S Gottfriedem táhl také papež [8]) proti Normanům, které klatbou stíhl. Gottfried odňal jim, co dobyli, a oblehl asi uprostřed května

---

[1]) Srv. Gfrörer l. c. II. 95.

[2]) l. c. II. 63.

[3]) Lupus ap. Pertz VII. (V.) 59.

[4]) Annal. Altah. ap. Giesebrecht 108 sq.

[5]) Leo Ostiens. ap. Pertz IX. (VII.) 714.

[6]) Srv. Gfrörer II 160.

[7]) Annal. Altah. ap. Giesebrecht p. 110.

[8]) Leo Ostiens. l. c.; Annal. Altah. l. c. p. 109 sq.

Aquino. Kníže Richard, jsa takto stísněn, měl rozmluvu s Gottfriedem, holdoval králi, zaplatil válečné útraty, a vydal Kampanii Gottfriedovi, kterýž ji hned církvi římské odevzdal. Ale papež nebyl spokojen s tím, co Gottfried dobyl, zůstal na jihu, a odebral se do středu normanských držav, aby s Normany staré přátelské svazky obnovil, nevěře německému dvoru. Dne 1. srpna 1067 slavil v Melfách synodu, kde vyřkl klatbu nad Vilémem, synem Tankredovým, poněvadž nechtěl vydati statky, které arcibiskupství salernskému odňal. Klatba účinkovala. Vilém přišel kajicně na synodu salernskou, a vydal co zabral[1]). Při této synodě byli přítomni Gisulf, kníže salernské, vojvoda Robert Guiskard, Robert hrabě sicilské, bratr Robertův a jiní. Ze Salerna odebral se papež do Kapue ke knížeti Richardovi[2]). Z toho plyne, že papež s Normany na dobro se smířil, a staré přátelství s nimi obnovil.

Na severu Italie pozdvihla Patarie své hlavy. Herlembald dal jí vojanské zřízení, a proměnil dům, v kterém v Miláně bydlil, v pevnosť, aby odtud proti arcibiskupovi a jeho stoupencům bojoval. Brzo potom přinutil je, že tělo Arialdovo mu vydati musili, kteréž o slavnosti Vstoupení Páně na nebesa bylo do Milána přineseno, k úctě v chrámě sv. Ambrože vystaveno, a za nesmírného účastenstvi lidu v klášteře sv. Celsa pochováno. Arcibiskup opustil město, a Erlembald zavázal lid přísahou pro dobrou věc [3]). Příkladu Milána následovala jiná města, jako Kremona a Piacenza[4]), a vyhnala duchovní svatokupecké a v souložnictví žijící. Arcibiskup Quido podrobil se papeži, a hrál si na kajícího Na zprávy o těchto nepokojích vyslal tam papež dva kardinály: Meginarda, biskupa ze Silvy Kandidy, a Jana Minuta, římského kněze, aby pokoj mezi duchovenstvem a lidem zavedli. Legaté vydali 1. srpna 1067 statut o osmi paragrafech, kde žádosť Patarie naproti duchovenstvu sice schvalovali, ale též jeho výsad hájili, aby moc laiků nepřekypěla [5]).

---

[1]) Bulla Alexandri II. ap. Mansi XIX. 1063; Hefele IV. 814.

[2]) Jaffé reg. n. 3430.

[3]) Arnulf. ap. Pertz X. (VIII.) 23; Landulf ap. Pertz X. (VIII.) 96; Andreae Vita s. Arialdi ap. Migne 143, 1480.

[4]) Bonizo l. c. p. 809.

[5]) Mansi XIX 946; Hard. VI. 1082; Hefele IV. 813.

S italskými poměry na jihu a severu byl nespokojen arcibiskup Hanno. On činil papeži předhůzku, která však minula se s účelem[1]). Otto, vojvoda bavorský, byl poslán ku papeži, aby jej ke změně italské politiky pohnul. Když i toto nic neprospělo, byl slaven ten týden po Zjevení Páně 1068 sněm v Goslaru, kdež Hanno od krále a sněmu své druhé italské poselství obdržel[2]). S královským plnomocenstvím jako mocný pán táhl Hanno za Alpy, jsa doprovázen bavorským vojvodou Otou, a Jindřichem, biskupem tridentským, který byl v klatbě papežské [3]). V Italii připojil se k nim co čtvrtý vojvoda Gottfried [4]). Vybírali královské daně, slavili sněmy, a vykonávali právo. V Parmě měli všichni čtyři schůzi s Kadalousem, obcovali s ním a vyjednávali k veliké nelibosti a strachu papežského dvora[5]). Patrně chtěli královští poslové zastrašiti papeže, a použili k tomu Kadalousa co klínu. Mimo s Kadalousem obcovali též s arcibiskupem ravennským, který též byl v papežské klatbě.

Okolo velikonoc 1068 přišel Hanno a začal vyjednávati s papežem. S tímto vyjednáváním jest asi ve spojení velikonoční synoda, na které papež biskupa tridentského od klatby rozřešil, arcibiskup trevirský Udo přísahou od svatokupectví se očistil, a florentský biskup do klatby dán byl[6]). Vedle těchto vedlejších věcí přinutil Hanno papeže, že na milosť vzal kardinála Hugona Kandida, který po straně Kadalousově stál, aby v něm měl německý dvůr upřímného stoupence po boku papežově proti Hildebrandovi a jeho stoupencům [7]). Snad aby se ho v Římě zbavili, poslali jej co legata do Španěl, který na této cestě slavil synody v Bordeauxu, Auchu, Tolose, Gerundu a Barceloně[8]). Druhou věc vynutil Hanno na papeži, že spolku s Normany se zřekl; neklel jich, ale neobcoval více s jejich knížaty, vyjma když nový kostel ke cti sv. Benedikta v Montekassině světil, kde též kníže Richard z Kapue přítomen byl.

---

[1]) Floss: Privilegium Leon. VIII. p. 143. n. 33, list Hannonův.

[2]) List Hannonův ku papeži ap. Floss. l. c. p. 145. n. 34.

[3]) Annal. Altah. ap. Giesebrecht p. 110.

[4]) Petri Dam. Opp. I. p. 125.

[5]) Annal. Altah. I. c.

[6]) l. c.

[7]) Srv. Gfrörer l. c. II. 188—190.

[8]) Mansi XIX. 1035. 1063. 1066. 1067. 1070; Hard. VI. 1143, 1158 sq.; Jaffé reg p. 389; Hefele IV. 815. 816.

Když tato tajná vyjednávání skončil, musil Hanno učiniti dosti za pohoršení, které svým obcováním s Kadalousem dal. Dle usnesení velikonoční synody nesměl se před papeže a synodu dostaviti, pokud neučiní za ono pohoršení pokání. Hanno podrobil se tomuto výroku; doprovázen jsa vojvodkyní Beatricí kráčel bosýma nohama po ulicích římských, obdržel odpuštění a byl přijat v obcování synody[1]. Byl to kající skutek, kterémuž Hanno rád se podrobil.

Novou bolesť způsobil král Jindřich papeži svým pokusem zrušiti své manželství s Bertou. O Jindřichovi vypravují se hrozné ohavnosti a zpustlosti v mravním ohledu; mnoho jest přehnáno a mnoho jest lží, ale mnoho jest přece pravda. Na počátku r. 1069. přišel Adalbert Bremský zase k veslu, a byl jako spoluvládcem říše[2]) jsa ve všem králi po vůli. Král pomýšlel na zrušení svého manželství s Bertou, vyjednával o tom s arcibiskupem mohuckým Sigfriedem, který slíbil mu v tom svou podporu, a věc měla se na synodě v Mohuči rozhodnouti[3]. Však Siegfried věda, že v této věci bez papeže nic neprovede, psal mu o předmětu v jiné barvě, a prosil ho, aby legata k synodě vyslal[4]. Když čas synody se blížil, spěchal král do Mohuče, ale na cestě zvěděl, že přišel papežský legat Petr Damiani, který rozvod zakazuje, a církevními tresty arcibiskupovi hrozí. Král chtěl se vrátiti do Sas, a jenom pro četná knížata, která se již v Mohuči sešla, neučinil toho. Však nešel přece do Mohuče, ale pozval knížata do Frankfurtu. Zde měl legat Petr Damiani přísnou řeč ke králi, ukazoval mu hříšnosť rozvodu, a hrozil, že císařské koruny neobdrží. Knížata schválila řeč legatovu, a poukazovali ještě k tomu, aby král nedával příčiny příbuzným královniným činiti útok na říši. Král svolil, ač nerad, k radě knížat, a královna dostala zas účastenství ve vládě[5].

Po smrti arcibiskupa Adalberta byl král Jindřich přinucen všeobecnou nespokojeností, že říšskou vládu zase zkušenému

---

[1]) Triumphus s. Remacli ap. Pertz XIII. (XI.) 448. Hefele IV. 814.

[2]) Adam. Brem. ap. Pertz IX. (VII.) 359; Lambert. ap. Pertz VII. (V.) 189.

[3]) Lambert ap. Pertz VII. (V.) 174; též ap. Mansi XIX. 1075; Hard. VI. 1161; Hefele IV. 817.

[4]) Mansi XIX. 1077; Hard. VI. 1163; Hefele IV. 818.

[5]) Lambert. l. c. p. 175; Hefele l. c.

státníku Hannonovi svěřil (okolo velikonoc 1072); vláda stala se hned ke každému spravedlivou. Ale již r. 1073. odstoupil Hanno v Bamberku od vlády předstíraje stáří, vlastně nesrovnávaje se s politickými a církevními plány mladého 'krále, který byl rád, že jeho se zbyl.

Za takovéhoto smýšlení králova připravovala se nová bouře mezi ním a papežem. Císařovna matka Anežka stala se v klášteře fruktuarském zbožnou paní, a tu navštívivši svého syna, viděla jeho necírkevní politiku, ale spolu pozorovala, že tato věc nevychází tak od jejího syna, jako spíš od špatných rádců, proti kterým působiti uzavřela. Tu nabídl se jí asi k službám známý Wibert, který ke dvoru přišel, aby od něho biskupství parmského dosáhl. Parmy nedostal, ale císařovna matka opatřila mu Ravennu. Když přišla císařovna matka do Říma, slavil papež svou poslední postní synodu 1073. Zde obžalovali někteří mnichové klugnští a nábožní biskupové kardinála Hugona Kandida ze svatokupectví, a papež vynesl klatbu na některé rady krále Jindřicha na radu císařovny matky. Po synodě přišel do Říma Wibert, oklamal kardinála Hildebranda, a byl za arcibiskupa potvrzen; při tom zvolal Alexander II. prorocky: „Já jsem starý a brzo zemru, ale, ty Hildebrande, zakusíš bezbožnosti tohoto muže.“ Wibert musil slíbiti, že bude věrným Alexandrovi a jeho nástupcům, a že nebude jmenovati krále ani císařem ani patriciem [1]; t. j. že nebude připisovati králi práva, nakládati jako patricius libovolně s Apoštolskou Stolicí, a pak že nebude mu přisuzovati práv císařských, pokud nebude korunován. Byla to zajisté veliká nesrovnalosť, že i nekorunovaný práva císařská vykonával, proti kterému vznikajícímu obyčeji Hildebrand nadarmo bojoval. Wibert oklamal Hildebranda, a stal se potom r. 1080. proti němu vzdoropapežem. Nad Hugonem nevyřkli ani synoda ani papež rozsudku; Hildebrand byl ochrancem jeho, chtěje sil jeho k dobrému užiti.

Papež Alexander II. schválil dobytí Anglie Vilémem, vojvodou Normandie (r. 1166). Vilém Podmanitel, upevniv svou říši novou, slavil ve velikonoční oktávě r. 1070. velikou synodu ve Winchesteru za předsednictvím tří papežských legatů: biskupa Hermanfrieda ze Sittenu (ve Švýcarsku) a dvou římských kardinálů kněží, Jana a Petra. Arcibiskup kanterburský Sti-

---

[1]) Bonizo ap. Oefele II. 810; srv. Hefele IV. 829 sq.; Gfrörer II. 368—370.

gand byl sesazen, poněvadž svatokupecky biskupství se zmocnil, a pallium od protipapeže Benedikta X. přijal. Týž trest stihl ještě některé biskupy a opaty [1]. O hodu Božím svatodušním dal si král Vilém od legatů korunu na hlavu posaditi, na důkaz všem svým novým poddaným, že papež uznává jej za řádného panovníka Anglie [2]. Pro arcibiskupství kanterburské vyhlídl si král Lanfranka, učeného mnicha becského a opata v Kaenu, kterýž již dříve rouenské arcibiskupství zamítl, a místo sebe proň avranchesského biskupa Jana navrhl. Teprva když mu legat Hermanfried na synodě v Normandii ve jménu papežově na primatiální stolec kanterburský vstoupiti kázal, podrobil se Lanfrank vyšší vůli, a stal se jedním z nejosvícenějších a nejzasloužilejších jeho držitelův.

Alexander II. poslal krátce před svou smrtí legaty do Gallie a Konstantinopole, a slyšel žaloby, které vojvoda Gejsa se svými bratřími na krále uherského Šalomouna, a Sasové na krále Jindřicha IV. podali. Papež napomínal Jindřicha listy, kteréž jemu po Hannovi arcibiskupu kolínském, a Hermannovi, biskupu bamberském, poslal, vybízeje jej k dosti učinění církvi [3]. On očistil bezohledně lateranskou kapitolu a obsadil ji muži, kteří se ke kanonickému životu zavázali. Řídil se sice radou kardinála arcijahna Hildebranda, ale přece vedl sobě samostatně. Bylť zajisté velikým papežem, který církev, již služkou učinili, k staré svobodě přivedl. Zemřel byv zimnicí zachvácen 21. dubna 1073 [4]. Za živa konal zázraky.

---

[1] Mansi XIX. 1078; Hard. VI. 1163; Hefele IV. 819.
[2] Gfrörer III. 439.
[3] Ekkehard ad ann. 1073; ap. Pertz VIII. (V.) 200.
[4] Jaffé reg. p. 401.

Hlava čtvrtá.

Církevní ústava.

§. 273. Poměr církve k státu.

V těchto dobách pronikaly se církev a stát na vzájem. Jako papež a biskupové pokládali se za nosiče božské moci a zástupce Boží ve věcech církevních, podobně platili císař, králové a ostatní knížata za zástupce Boží, kteří mají povinnost hájiti zákona Božího, jej u svých poddaných do života uváděti, a tak církev v jejím trojím úřadě co nejvíce podporovati; pročež mělo světské zákonodárství vždycky srovnávati se s církevním, a tomuto nikdy na odpor se stavěti.

Vznešenost a posvátnost světské moci dostala svůj výraz v pomazání a korunování králů, které ku svěcení biskupskému se přirovnávalo. Král vyznal veřejně katolickou víru, a přísahal slavně, že bude práv a svobod církve i národa chrániti a hájiti, potom byl od biskupa sv. olejem pomazán, a obdržel odznaky královské moci: meč, korunu a žezlo s výkladem, co znamenají a k čemu zavazují; jmenovitě, aby meče netasil proti křesťanským knížatům, ale proti národům barbarským čili pohanským, pro právo a spravedlnost. Potom holdovali stavové králi, slibujíce mu věrnost a poslušnost. Tímto posvátným úkonem stal se král pomazaným Páně, a nastoupil na plnost panovničí moci. Zpoura proti králi jako pomazanému Páně stala se těžkým zločinem, který církev nejtěžším trestem, vyobcováním z církve, trestala.

Pokud z dějin známo, byl na Východě císař Theodosius II. první korunován, na Západě pomazal sv. Kolumba první

Aidana za krále skotského [1]); v státech germanských byli první korunovaní králové westgothští Wamba a Ervig. Východního císaře korunoval patriarcha konstantinopolský, západního papež, který brzo též císařovnám korunu na hlavu kladl. Papežové korunovali někdy i krále, nebo posýlali panovníkům královské koruny, udělujíce jim tak královskou důstojnosť. Korunovaci králů vykonával nejvyšší církevní hodnostář v říši, tak krále německého korunoval některý porýnský arcibiskup, francouzského remešský arcibiskup, českého arcibiskup pražský, lombardského milánský arcibiskup. Záhy byly korunovány i královny; první případy této korunovace jsou korunovace Judithy, dcery krále Karla Lysého, provdané za anglosaského krále Ethelwolfa r. 856., a pak Irmentrudy, manželky téhož Karla roku 866.

Z tohoto úzkého svazku obou mocností plynulo, že vyobcovaní z církve, setrvavše ve své neposlušnosti, i občanským trestům propadli; byli zbaveni svých úřadů, důstojností a majetku, a stali se psanci. Zato dostala zase knížata znamenitý vliv na církevní věci, jmenovitě na obsazování biskupství a opatství; avšak církev bránila se vždycky tomu, aby tento vliv nepřekračoval mezí dovolených, a nezasahoval do vnitřního posvátného života.

Veškeré křesťanstvo mělo tvořiti jednu rodinu, v jejímž čele by byli papež a císař, zástupcové Boží. Skutečně dosáhli papežové toho, že průběhem středověku Řím stal se středištem veškerého křesťanstva, a papež jeho otcem a vládcem v pravém smyslu slova.

§. 274. Papež a jeho prvenství čili primát.

Papežové, pokud byli světskými panovníky malého státu, byli podrobeni všem nehodám, které ze skrovnosti politické moci plynou. Byli zhusta málomocnými proti nepřátelům jinak nepatrným, často závislými na velmožích svého státu, a mnohdy jejich hříčkou. Proto snažili se, aby měli vydatnou podporu v císařích, a když jí v nich nenalézali, obraceli se k menším knížatům, jmenovitě italským, které výsadami nadáli, a kteří k nim v lenní poměry vstupovali a jim svou ochranu slibovali. Jmenovitě dělo se to, když císařství církev v porobu a po-

[1]) Srv. §. 194.

druží uvésti chtělo, a církev proti jeho vydatné politické moci jiné vydatné politické moci potřebovala.

Co do moci duchovní vidíme v této době soustředování církevní moci v rukou papežových a zteučování moci a práv provinciálních synod a metropolitů. Národní církve byly sice na jedné straně obmezovány papežem, ale na druhé zas jím chráněny proti přechmatům panovníkův i zpupných metropolitův, a přicházely ke květu. Úpadek Apoštolského stolce měl hned v zápětí úpadek církevního života vůbec, a jeho povznešení bylo spolu povznešením jednotlivých církví.

Papežové vydávali pro veškerou církev dekrety o věcech církevní ústavy a kázně, kterým se všichni, i patriarchové, podrobiti měli, a také podrobovali; byli poslední stolicí v odvolání, zavrhovali nespravedlivé rozsudky synod, neb opravovali a doplňovali jejich výroky; mocí svého práva jako patriarchové Západu volali biskupy z cizích provincií, jmenovitě často francké, ke svým římským synodám; cestujíce v cizích zemích slavili tam synody s domácími biskupy; přesazovali z důležitých příčin biskupy z jednoho stolce na druhý, přijímali jejich poděkování čili resignaci, nebo zavrhovali; jmenovitě dělo se to od devátého století, což dříve na synodách se stávalo. Zřizovali v nově obrácených zemích nová biskupství, dělili stávající a spojovali zase, což dříve provinciálními synodami se dělo. Udělovali arcibiskupům pallie, čímž je spolu potvrzovali a jim metropolitní práva propůjčovali, z čehož vyvinul se obyčej a právo, že před obdržením pallia nesměli žádného úkonu, jmenovitě metropolitního, před se bráti.

Dříve vykonávali papežové mnohá práva v národních a říšských církvích svými vikáři, kterými bývali někteří znamenití metropolité; v této době ustupovali na mnoze od toho, a posýlali do jednotlivých církví své legaty, kteří větším synodám předsedali, spory rozhodovali a těžké případy papeži k rozhodnutí ponechávali. Jmenovitě dělo se od časů papeže Mikuláše I. a jeho nástupců, nejčastěji od r. 1050., kde mimořádné potřeby církve mimořádných prostředků žádaly. Papežskými mimořádnými legaty pominula pravomocnosť primatů, a důstojnosť primasa stala se více čestným názvem. Čestného názvu „primasa Gallie“ obdrželi zhusta od 9 – 11. století arcibiskupové: lyonský, sensský a remešský; v Německu vedle mohuckého arcibiskup trevirský. Nejrozsáhlejší vikariát apoštolský měl od r.

1050. na Severu bremsko-hamburský arcibiskup Adalbert; též arcibiskupové solnohradští obdrželi od r. 1026. důstojnosť legatů.

Papežové sesazovali biskupy a potáhli toto právo co věc větší (causa major) na sebe Vznešenosť Apoštolského Stolce jevila se také tím, že opětně a opětně bylo vyslovováno a v životě zachováváno, že papež od nikoho nemůže býti souzen, leč v případě bludu, a to ještě jenom tenkrát, jak praví papež Hadrian II., když Řím k tomu svolení dá[1]). Žaloba na papeže musí býti podána ke všeobecnému církevnímu sněmu, který potom se vší šetrností a uctivostí věc vyšetří a rozhodne [2]).

Pojmenování římského biskupa papežem stalo se v této době výhradním, a žádný biskup nesměl si tohoto čestného názvu dávati. Když tak milánský arcibiskup učinil, zavrhla to r. 998. synoda pavijská [3]).

§. 275. *Kardinálové.*

Jako slovo „papež" původně každého biskupa znamenalo, ale v této době toliko biskupa římského: tak též název „kardinála" dával se v této době hlavně římským duchovním, kteří papežovo presbyterium tvořili; však přece jmenovali se ještě kanovníci v některých církvích kardinály.

Vážnosť římských kardinálů vystoupila znamenitě od dob dekretu papeže Mikuláše o volbě papeže.

Mezi kardinály biskupy vynikali biskupové: ostijský, portský a albanský, z nichž první papeže světil, a ostatní dva mu assistovali. Po nich následovali biskupové ze Silvy Kandidy, Praenesta, Sabiny a Tuskula. Biskupové z Velleter, Lavika, Tiburu, Gabij a Segn, kteří dříve též ke kardinálům biskupům se počítali, ustoupili v pozadí.

Kardinálové kněží byli představenými římských hlavních a farních kostelův, jejichž počet nebyl vždycky jednostejným; konečně bylo jich 28.

Kardinálové jahnové byli dílem představení římských městských okresů, počtem 7, neb 12, někdy též 14, dílem byli v paláci jahny zastávajíce službu při Lateranu počtem 4,

[1]) Ap. Hefele IV. 362.

[2]) Can. 21. synod. oecum VIII. ap. Hefele IV. 406.

[3]) Hefele IV. 622.

nebo 6; obyčejně bylo všech dohromady 18. Celý sbor kardinálů, který zřídka byl ouplný, měl 53 členy.

Tento sbor tvořil papežovu radu, s kterým všechny důležité věci probíral a rozhodoval, a z něhož své legaty a latere bral, pročež byla vážnosť jeho velikou; však přece neměli kardinálové posud přednosti před metropolity.

Podobné postavení jako římští kardinálové měli v Konstantinopoli syncellové, jejichž vážnosť rovnala se metropolitům, ano je předcházela, tak že r. 1029. vznikl spor o přednosť syncellů. Metropolité toužili po tom, aby syncelly se staly.

§. 276. Metropolité.

V státech franckých vyvinula se značně metropolitní soustava na základě snah sv. Bonifatia, a metropolité dosáhli velikých práv, které Hinkmar, arcibiskup remešský, v listu k svému příbuznému Hinkmarovi, biskupu laonskému, a ve svém spisu „de jure metropolitanorum“ vypočítává. Dle něho zkoušel a potvrzoval metropolita volbu biskupů ve své provincii a světil je; svolával provinciální synody a předsedal jim; při uprázdnění stolce ustanovoval správce biskupství; byl druhou stolicí ve všech přích od biskupských soudův a soudil spory svých suffragánů, které mezi sebou měli; dovoloval jim vzdáliti se ze svých diecésí a prodávati církevní majetek; zakročoval proti nim, když je nedbalými v jejich pastýřském úřadě viděl, a trestal je církevními tresty. Ale kanonem 19. osmé všeobecné synody bylo metropolitům zakázáno obtěžovati své biskupy peněžitě.

Ale tak veliká moc metropolitů klesla již před Hinkmarem, poněvadž dělením říše mezi Karlovce trhaly se církevní provincie, a tu bylo těžko metropolitovi z cizího území metropolitní právo vykonávati. Z téže příčiny stávaly se řidšími provinciální synody, na kterých moc metropolitů právě se jevila. Též na újmu metropolitní pravomocnosti byla značná politická moc mnohých suffragánů, kteří předčíce nad svého metropolitu světskou mocí, nedbali také nic moci jeho církevní. Konečně vedli sobě mnohdy metropolité po násilnicku proti svým suffragánům, a nutili je tak hledati pomoc u papeže, který se jich ujal a byl přinucen o to pracovati, aby moc metropolitů stenčil. Papež byl k tomu ouplně oprávněn, poněvadž metropolitní moc

nemá základu v ustanovení Božím, ale toliko v církevním vývoji.

Ve sporech biskupů s jejich metropolity posýlali papežové často legaty jako soudce na místo sporu, nebo žádali, aby metropolita svou při proti biskupu v Římě skrze zástupce provedl, a papež byl tímto způsobem s to, aby v celý spor vnikl. Ale papežové chránili také práv metropolitů, když proti nim nekanonicky suffragáni vystupovali, neb od nich odtrhnouti se chtěli.

Znamením metropolitní pravomocnosti bylo pallium. Papež Jan VIII. přikázal na synodě ravennské r. 877. (kap. 1.), že každý metropolita ve třech měsících po svém posvěcení musí posla k Apoštolské Stolici poslati, aby tam svou pravověrnosť osvědčil a pallium přijal; neučiní-li toho, ztrácí právo, světiti biskupy, a po trojím napomenutí mají jiní metropolité s radou papežovou biskupy oné provincie světiti [1]. Toto pallium směl metropolita jenom v určité časy nositi pod trestem jeho ztráty [2]. Též biskupové obdrželi někdy pallium jako vyznamenání, tak biskup metský Wala od papeže Jana VIII. v Troyesu r. 878. [3]), a biskup bamberský od papeže Lva IX. ve Vormsu r. 1052 [4]).

§. 277. Biskupové; správa diecesí.

Moc biskupů zůstala v celku táž, jako dříve byla. Však velikou újmu utrpěli v právu, dle něhož biskup všechna obročí své diecése obsazuje, vývojem patronátního práva. Kdo založil kostel nebo klášter a nadál jej, stal se patronem jeho a obsazoval obročí. Biskup musil kněze od patrona ustanoveného potvrditi, nebo v opačném případě patronu udati, proč ho nepotvrzuje. Druhou překážkou řádné diecésní správy bylo rozmnožení soukromých kaplí na zámcích a hradech velmožů, kteréž velmoži po libosti obsazovali nijak biskupa nedbajíce, a zavedli zásadu, že tito duchovní náležejí k domu pánovu (jsou de familia Domini), pročež jich i k službám nedůstojným užívali. Zámeckými službami Božími trpěly velice farní služby

[1]) Hefele IV. 504.
[2]) Kap. 2. l. c.
[3]) Hefele IV. 514.
[4]) l. c. 723.

Boží, kterých se panstvo se svým služebnictvem na dobro vzdalovalo. Při ouplné závislosti hradního duchovenstva na panstvu nebylo řeči o vykořenění neřestí a nepravostí, když na hradě se zahnízdily. Zakročení biskupovo nebylo nic platno.

Jinou vadou ve správě diecésí byla svěcení absolutní čili ordinationes absolutae, které za příčinou obrácení severních národů byly jaksi nutny. Vznikl tím zástup duchovních tuláků, kteří nikomu podřízeni nebyli, po zemích a hradech se potloukali, vší kázně prosti byli, a svým chováním veliké pohoršení dávali. Opakování starého předpisu synodami, aby každý pro jistý kostel svěcen byl, neprospělo mnoho; rovněž nebylo nic platno, že synody obnovovaly starý příkaz, aby každý, kdo v jinou diecési přijat býti chce, vykázal se tak zvanými literae formatae. Odsouzením některých nebyli jiní nijak zastrašeni.

Biskupové dosáhli veliké politické moci, jmenovitě v Německu a Italii, skrze císaře Otu I. Velikého a císaře Jindřicha II. Biskupové a též opati dostali od císařů v léna vojvodství a hrabství, a stali se mocnými říšskými vasaly, kteří byli císařům proto milými, že svých lén dědičnými nečinili, po tom ani toužiti nemohli, na odboje a vytrhnutí z císařského panství nepomýšleli, a pravidelně věrně k říši a císaři stáli. Vývoj této politické moci dosáhl v Německu velikého stupně; v Italii bránila tomu hojnosť biskupských sídel a zkvétání měst v republiky, kterým biskupové svá politická práva odstoupiti musili, tak že vyjma Milán a Ravennu ostatní biskupství co do politické moci byla nepatrná. Ve Francii nedopustila veliká moc světských vasalů značnějšímu rozkvětu politické moci biskupů, kteří musili docela své regalie koruně postoupiti, aby proti světským vasalům zesílila. V Anglii a Španělsku nemohla se světská moc biskupů pro stálé války v těchto zemích vyvinouti. Bohužel zapomínali mnozí biskupové, jsouce mocnými světskými pány, na to, že jsou biskupy, nástupci apoštolů.

Lenními svazky zahynula svobodná volba biskupův. I v říších germanských byla zprva kanonická volba po právu. Po smrti biskupově ustanovil metropolita srozuměv se s králem visitatora, a biskup volil se od duchovenstva a nejvzácnějších laiků. Volbu zkoušel metropolita a srozuměv se s králem potvrdil zvoleného a posvětil; když jej zavrhl, ustanovil s ostatními biskupy jiného, nebo dal jej králem ustanoviti. Někdy při nekanonických volbách zakročovali papežové. Však záhy nedopouštěli králové pravé volbě. Již císař Ludvík Zbožný

vyslovoval někdy přání, kdo by za biskupa zvolen býti měl, a činil tak nátlak na voliče. Pozdější Karlovci jmenovali zrovna osobu, která musila býti zvolena, tak že volba nebyla ničím jiným, leč přijetím již ustanoveného biskupa. Ano někdy dali ustanoveného biskupa také hned posvětiti, a uvedli jej do biskupství, tak že i přijetí odpadlo. Proto ustanovila synoda valenská r. 855. can. 7., vidouc kolik stolců nevědomými a neschopnými biskupy obsazeno jest, aby při uprázdnění stolce kníže byl žádán, aby kanonickou volbu duchovenstvem a lidem dovolil; a když již někoho ze svého dvorního duchovenstva pošle, nechť jest tento zkoumán, zdali hoden jest; uzná-li jej metropolita za nehodného, ať se obrátí s ostatními biskupy na císaře, aby nehodný stolce neobdržel [1]). Králové francouzští dostali až do r. 915. obsazování skoro všech biskupských stolců do svých rukou. Však i vojvodové a hrabata chtěli biskupství obsazovati, kteréž snaze církev se protivila a papež Jan VIII. zakázal to na synodě ravennské r. 877.[2]). Za těchto okolností byly svatokupectví dvéře do kořán otevřeny; rodiny kupovaly svým členům biskupství a vnucovaly na biskupské stolce kolikráte nedospělé dítky. Proto můžeme říci, že zprva nebylo to pro církev žádnou nehodou, když statní císařové, jmenovitě v Německu, biskupské stolce obsazovali a to pravidelně statnými muži. Že pro léna politické ohledy převažovaly, rozumí se samo sebou. Za císaře Oty II. byla porýnská arcibiskupství členy jeho rodu osazena, Mohuč jeho synem Vilémem (956 až do 968), Kolín bratrem Brunonem (953—965) a Trevir bratrankem Jindřichem. Císař Jindřich II. ustanovil svého příbuzného a kancliře Eberharda za prvního biskupa bamberského, a mnoho svých kaplanů dosadil na biskupské stolce. V nejlepším případě přinesla šlechta a duchovenstvo prsten a hůl zesnulého biskupa císaři, a prosily za potvrzení zvoleného neb, aby jim biskupa poslal. V Anglii děla se volba biskupů v přítomnosti králově, a tudy vlivem jeho.

Poněvadž biskupové říšská léna drželi, musili v této době činiti lenní přísahu jako světští vasalové Klečíce vložili ruce své v ruce panovníkovy a zavázali se nejen k osobní oddanosti, ale též, že po královském zavolání dostaví se ke dvoru, budou na soudech zasedati a potáhnou s panovníkem do boje. Po uči-

---

[1]) Hefele IV. 187.

[2]) Cap. 4. l. c. p. 504.

něné přísaze udělil panovník biskupovi temporalie v léno. Poněvadž u Germanů všechno dělo se symboly, a světské lenní symboly: meč, kopí a korouhev pro biskupa se nehodily, udělovalo se ono léno církevními biskupskými odznaky, holí a prstenem. Již roku 623. podal král Chlodvig II. biskupu rouenskému Romanovi hůl. Však toto udělování léna biskupskými odznaky bylo s pováženou, poněvadž se zdálo, jakoby biskupská moc byla výronem královské, když král říkával: „Přijmi tuto církev“; když vasalní poměry byly úplně provedeny, byla tato investitura hlavní věcí, biskupské svěcení něčím vedlejším, čehož mnozí ani nepřijali, svobodná volba byla zničena a církev dostávala nehodné pastýře. Proti takovému zlořádu musila církev povstati, k velikému rozdílu mezi mocí duchovní a světskou ukazovati a proti vetřelcům do svatyně bojovati. Od časů papeže Klementa II. vystupovali papežové proti těmto neřestem, aniž něco rozhodného provedli.

Jinou vadou správy diecésní byli fojtové, kteří místo ochranců stali se utlačovateli církve. Veliká biskupství měla ve svých župách čili gauech fojty, kteří pod hlavním fojtem stáli. Však tito vlastnili si zhusta církevní jmění za své, a pokládali statky lenní za vlastní čili allodiální. Poněvadž biskupové byli k službám válečným povinni, musili své statky jiným v léna uděliti, aby v čas potřeby určitý počet vojska do pole postaviti mohli. Tomuto mužstvu veleli zhusta sami buď z nutnosti, buď z náklonnosti, ačkoli církev tomu silně se protivila.

Znenáhla byly statky biskupské od veškeré moci světské, i vojvodské, osvobozeny, a stály přímo pod císařem.

Vedle fojtů byli utlačovateli církevního majetku a velikou překážkou církevní správy kostelní patronové, kteří kostelní jmění pokládali za své, duchovenstvo v jeho příjmech obmezovali a je za své služebnictvo měli, desátek a oféry si vlastnili, kostely prodávali, ano dcerám je za věno dávali. Synody bojovaly proti těmto zlořádům, ač zhusta nadarmo, často žádaly, aby posavadní svobodné kostely svobodnými zůstaly, a všechny kostely alespoň třetinu desátku obdržely. Ve Francouzsku dostal tento zlořád takový vrch, že v diecési chalonsské na Saoně roku 1073. nebylo ani jednoho kostela, který by byl prost světské moci.

Jmění církevní množilo se v této době dary a odkazy, které ke konci prvního tisíciletí křesťanského značné výše docházely dílem, poněvadž konec světa se očekával, dílem pou-

těmi do sv. země, kde četní pro případ smrti své jmění církvi poroučeli. Kláštery bohatly tím, že pustiny v úrodná pole proměňovaly. Námitku, že církev nesmírně bohatne, vyvracovala synoda pařížská r. 829. napomenutím, „aby nikdo závistivě neříkal, že církve mají velmi mnoho; neboť když se církevního jmění dobře užívá, není ho nikdy mnoho". A této zásady drželi se také církevní uživatelé; chudí dostávali z církevního jmění almužny, pocestní byli pohostěni, nemocní ošetřováni, mladí schopní lidé podporováni, aby se mohli vzdělati, a mládež ve školách vychovávána. Synody opakovaly stále, aby církevního jmění k církevním účelům se užívalo, a duchovní z něho svých přátel a příbuzných neobohacovali.

Biskupské a farní kostely měly desátek, který byl buď polní, jenž byl všeobecnou povinností, nebo zvířecí ze zvířat, nebo z osobního výdělku a výtěžku[1]. Z církevních statků, které laikové drželi, a navráceny býti nemohly, žádaly synody soissonská z r. 853.[2] a valenská z r. 853.[3], aby nonae a decimae, t. j buď devátý nebo desátý díl církvi se odváděl.

Nejvyšším správcem církevního jmění byl biskup, a dělil je zhusta ještě po starém způsobu na čtyři díly. Statky, které před darováním králi poplatek odváděly, zůstaly králi poplatnými, byvše církvi darovány, kromě když je král zvláštní výsadou od tohoto poplatku osvobodil. Mimo tento poplatek byly církevní statky povinny k válečné hotovosti, k ubytování, ke dvorním darům a k mimořádným příspěvkům v časech válečných.

Velikým zlořádem bylo jus spolii, t. j. zloupení pozůstalosti biskupův a duchovních, proti čemuž synody na darmo bojovaly. V Římě býval po smrti papeže lateranský palác zloupen, což papež Jan IX. r. 898. zakázal.

§. 278. Kapitoly, venkovští biskupové (chorepiscopi), arcijáhnové a faráři.

Kapitoly přišly v této době v úpadek. Kanovníci nasytili se brzo mnišského života, ku kterému žádným slibem vázáni ne-

---

[1]) Srv. can. 6. synody troslé-ské z r. 909. sp. Hefele IV. 548.

[2]) can. 9. Hefele IV. 176.

[3]) can. 10. l. c. p 188.

byli. Úpadek zavinily mnohé příčiny. Kanovníci nebyli v kapitolách co do hmotného jmění jednostejně postaveni, a tím otevřely se hned od prvopočátku brány do kořán závisti a všem neřestem, které bohatství zhusta s sebou přináší, jako opovrhování chudým, světské mysli, pohodlí a rozkošnictví. Rostoucí jmění kapitol lákalo světské velmože, aby kapitolních domův a příjmů se zmocnili. Stálé války měly v zápětí nevázanosť v kapitolách. Tento úpadek ukázal se nejprve v Německu. Za kolínského arcibiskupa Günthera oddělily se okolo r. 866. vedlejší kapitoly, které ke stoliční náležely, t. j. kapitoly kollegiátní, od této, nebraly více své výživy ze všeobecného církevního jmění, a vzaly statky do vlastní správy. Toto zařízení potvrdila r. 873. kolínská synoda za předsednictví arcibiskupa Williberta. Též mohly si tyto vedlejší kapitoly své představené voliti, a probošt spravoval beze všeho obmezení biskupem, ale s radou moudrých kanovníků kapitolní jmění [1]. V desátém století pokročili dále. Kapitolní jmění rozdělilo se v jednotlivá obročí čili praebendy, a každý kanovník obdržel své zvláštní obydlí a příjem. Ovšem nestalo se to všudy téhož času. V Treviru zavrhli kanovníci u sv. Petra společný život r. 965., a rozdělili si jmění v jednotlivé praebendy; jejich příkladu následovali kanovníci spýršti, vormšti a jiní. Kanovníci však, zrušivše společný svazek, činili přece nárok ku právu korporačnímu, měli své hodnostáře, probošty a děkany, a dali se v chóru vikáři zastupovati. Někde žili toliko mladší kanovníci společně pod dozorem kapitolního scholastika.

Kanovnický způsob života klesl ve Francouzsku hluboce, a v 10. století pracovali o jeho nápravě, tak synoda troslé-ská r. 909. V Anglii zdivočilo duchovenstvo i mnišstvo za dánských válek a za vlády rozpustilého krále Edwina a kanovníci zamítli společný způsob života. O nápravě klášterů, kapitol a duchovenstva pracoval arcibiskup Dunstan, maje podporu na biskupech, Oswaldovi worcesterském a Ethelwoldovi winchesterském, a králi Edgarovi, vydal o tom předpisy na synodě v Brandfordě r. 964., kterými v klášteřích a kapitolách řád a kázeň zavedl, a ženaté kanovníky přinutil, že buď žen nebo kostelů, při kterých sloužili, se vzdáti musili [2].

[1] Hefele IV. 492.

[2] l. c. p. 600.

Ve Španělsku provedl kanovnický způsob života král Ferdinand I. Veliký se svou manželkou Saukcií na synodě v Coyace v oviedské diecési roku 1050.[1]).

V Italii zavedla kanonikáty římská synoda za papeže Eugenia II. r. 826., která (can. 7.) předepsala, že vedle každé kathedrálky má býti klaustrum (klášter, kapitolní dům) a v něm jedna jídelna (refectorium) a jedna síň pro spaní (dormitorium)[2]). Pro kanovnický způsob života horlili papežové Mikuláš II. na římské synodě r. 1059. (can. 4.)[3]) a Alexander II. Působením Patarie byl okolo roku 1064. společný způsob života mezi duchovenstvem v Miláně zaveden. Velikým horlitelem pro tento způsob života byl sv. Petr Damiani. Poněvadž biskupové ve světské věci velmi zapleteni byli, zanedbávali diecésních synod a vyslaných soudů čili sendův, a to bylo příčinou, že kanovníci větší nezávislosti a vlivu na správu diecése dosáhli.

Venkovští biskupové (chorepiscopi) nepokládali se za nástupce apoštolův ale 70 učenníků[4]), pročež neměli kostely světiti, biřmovati a křižmo světiti; nižší svěcení mohli po rozkazu biskupově až ku podjahenství udělovati[5]). V 10. století zmizeli; místo nich vstoupili do života světící biskupové jako vicarii in pontificalibus. Tak obdržel r. 1036. arcibiskup trevirský Poppo od papeže Benedikta IX. výpomocného biskupa čili koadjutora. Teprva křižáckými výpravami vstoupili vlastně koadjutoři čili světící biskupové u velikém počtu do církevního života.

Arcijahnové podrželi svou veškerou moc v diecési, jsouce hlavními pomocníky biskupovými ve správě diecése. Při kathedrálce byl archidiaconus magnus (veliký arcijahen), který býval často praepositus (probošt) kanovníků. Diecése byly rozděleny v arcijahenství, a tato zhusta zase v dekanáty neb archipresbyteráty. Venkovští arcijahni bývali zhusta členy stoličních kapitol a tvořili s velikým arcijahnem zvláštní sbor. Ačkoliv arcijahnové byli pouhými pomocníky biskupův, osobovali sobě přece řádnou pravomocnosť, a utiskovaly podřízené rozmanitými způsoby. Teprv od 13. století byla moc jejich značně stenčena. V jednotlivých dekanátech měly se odbývati kalendy, t. j. kon-

---

[1]) l. c. p. 717.

[2]) l. c. p. 45.

[3]) l. c. p 769.

[4]) can. 27. pařížské synody z r. 829.; Hefele IV. 58.

[5]) can. 44. pařízské synody z r. 846. Hefele IV. 110.

ference čili porady o věcech duchovní správy na počátku každého měsíce.

Venkovské fary rozmnožily se; v biskupských sídlech byly stoliční chrámy spolu farními, kde všichni měli službám Božím obcovati a sv. svátosti přijímati. Však od 11. století, když obyvatelstvo se rozmnožilo, byly i v biskupských městech zřizovány fary, které tím více se množily, poněvadž četní od svatokupeckých biskupův a kněží se odtrhli, a ve vedlejších kostelích sv. svátostmi si posluhovati dali, které takto znenáhla farními se stávaly. Práva farářů vyměřovala se; papež Eugenius II. zakázal r. 826. na římské synodě biskupům užívati nemovitého jmění venkovských far pro sebe.

§. 279. Sbírka církevních zákonů Pseudo-Isidorova [1]).

V církvi latinské byly dvě sbírky kanonů v užívání; jedna, kterou Dionysius Exiguus roku 527. zhotovil, a druhá, která se sv. Isidorovi, biskupu sevillskému, připisovala. V obojí sbírce byly již listy a dekretálky papežův. Ale kolem polovice 9. století objevila se najednou ve Francii nová úplnější sbírka církevních zákonů „Collectio canonum Isidori mercatoris“, vlastně peccatoris [2]), aniž lze říci, který rok, od koho a kde svůj původ vzala. Jejím základem jest španělská sbírka Isidorova, do níž jest vloženo kolem 100 nepravých dekretálek papežů počínaje Klementem až do Damasa (384) a některých ještě pozdějších jejich nástupců, pak vymyšlené nálezy synod a darovací listina císaře Konstantina Velikého. Některé tyto dekretálky byly již známé před Pseudoisidorem, jiné pošinul do starobylosti, aby jim větší váhy dodal, největší část zhotovil jich sám. Látku vážil z dějepisných děl Rufinových a Kassiodorových, životopisů papežů, Písma sv., Otců, pravých usnesení sněmův a papežských dekretálek, a římského práva.

Sbírka rozpadá se ve tři díly, a obírá se netoliko s církevním právem, ale též s otázkami dogmatickými, morálními a

---

[1]) Pseudoisidorovu sbírku vydal nejprve tiskem Merlin v Collectio Concil. Paris. 1523. Colon. 1530. Paris 1535; ap. Migne T. 130; nejlepší vydání Hinschius, cum Capit. Angelrami. Lips. 1863. Srv. sem náležející literaturu a celý rozbor o Pseudoisidorovi u Phillipsa, Kirchenrecht. IV. 61. sqq.

[2]) Mercator jest chyba v psaní místo peccator, kterýž název dávali si z pokory duchovní a mnichové.

liturgickými a kajiční kázní. Spisovatel chce opatřiti duchovním ochranu proti násilnictví laiků, pročež dokazuje nezávislosť moci duchovní na světské, pak chce chrániti biskupy proti přechmatům a násilí metropolitů, pročež klade veškerou váhu na přednosti římského stolce, který má plnou duchovní moc a potvrzuje provinciální synody, bez kteréhož potvrzení právní platnosti nemají.

Sbírka vznikla mezi lety 829—857, poněvadž sběratel šestou synodu pařížskou z r. 829. před sebou měl, a první veřejná zmínka o Pseudoisidoru stala se na synodě chierské roku 857. Poněvadž Pseudoisidor asi spis Hrabana Maura o venkovských biskupech (chorepiskopech) zhotovený mezi lety 845—849 znal, zato Hrabanus nepravých dekretálek nezná: lze souditi, že sbírka v polovici 9. století ukončena byla.

Vlastí sběratelovou byla Francie; neboť rukopisy jsou franckého původu; dále různé zvláštnosti v řeči čili idiotismy a uvádění nepravých dekretálek franckými spisovateli přimlouvají se za vlasť franckou. Pro svou bohatosť látky a užitečnosť byla tato sbírka ve Francii znenáhla všeobecně přijata, a přešla v jiné sbírky. V církvi římské netěšila se žádné zvláštní vážnosti, ani ještě na sklonku 11. století, jak viděti jest ze synody gerstunské (1085).

Mnozí nepřátelé papežství myslili, že moc papežská na základě tohoto pseudoisidorova práva se vyvinula, však není tomu tak. „Církevní ústava a kázeň vyvíjely se důsledně na svých božských základech, a ona sbírka nemá významu vlastního pramene církevního práva [1].“ V celku neobsahuje mnoho nového, co by nebývalo již před ní v církevním životě; a co jest v ní nového a tehdejšímu církevnímu životu nevhodného, jako nutnosť potvrzení provinciálních synod papežem, nevstoupilo také do života.

---

[1]) Phillips: Kirchenrecht IV. 87.

Hlava pátá.

Služby Boží; církevní kázeň.

§. 280. Oběť mše sv.

Středem služeb Božích byla a zůstane na vždycky mše svatá, jejíž obřady spisovatelé této doby vykládali, a lidu a duchovenstvu srozumitelnými činili. Mše sv. měla se pravidelně v chrámě sloužiti, a každý měl alespoň v neděli jí býti přítomen; sloužiti mši sv. v soukromých kaplích a bytech zakazovaly přísně synody, dopouštějíce to jenom v případě nutnosti s dovolením biskupovým. Kněz mohl sloužiti denně několik mší sv., ovšem musil býti lačným. Poněvadž však mnozí kněží více mší sv. denně z lakomosti sloužili, ustanovila synoda seligenstadtská r. 1022. (can. 5.), že kněz denně jenom jednu mši sv. sloužiti smí [1]). Podobně zní nařízení papeže Alexandra II. a jiných pozdějších papežů, dovolujících více mší sv. sloužiti toliko v případě nutnosti, a pak o vánočním hodě Božím. Tentýž příkaz, aby kněz denně jenom jednu mši sv. sloužil, platil i na Východě. Ženy neměly se k oltáři dotírati, sv. nádob dotýkati, knězi kněžská roucha podávati a nikomu Tělem a Krví Páně posluhovati [2]). Kněz obětující měl vždycky přijímati [3]). Všechna pověra s nejsvětější obětí, jmenovitě sloužiti mši sv. dle jistých formulářů mimo čas za účelem hadačství, bylo přísně zakázáno [4]). Slavné mše sv. sloužily se v jisté určité hodiny.

---

[1]) Hefele IV. 641.

[2]) Pařížská synoda z r. 829. can. 45. ap. Hefele IV. 60.

[3]) Rouenská synoda z r. 1072. can. 4. Hefele IV. 824.

[4]) Seligenstadtská synoda z r. 1022. can. 10. Hefele IV. 641.

Obřad při sloužení mše sv. zavládl římský s latinskou řečí, kterému v Gallii liturgie gallická ustupovala. V Čechách a na Moravě panovala liturgie slovanská, která byla obřadem řeckým se slovanským jazykem. Tato liturgie udržela se po pádu říše velkomoravské v zbytcích v Čechách, a potom učenníky Methodějovými u Jihoslovanův. Ve Španělsku panovala liturgie mosarabská, která má v celku východní ráz, ale konala se jazykem latinským, předpisuje pozdvihování sv. Hostie, nepřijala nic ze zpěvu sv. Ambrože a Řehoře, a dělí sv. Hostii na 9 částí na památku devíti tajemství Páně.

Církev vybízela věřící k častému přijímání Svátosti Oltářní, v postě k dennímu, mimo půst každou neděli a svátek; řehole Chrodegangova předepsala nedělní přijímání kanovníkům za povinnosť. Poněvadž v 9. století sv. přijímání se zanedbávalo, bylo potom předepsáno, aby každý třikráte do roka ke stolu Páně přistupoval. Přijímající musil býti lačným. Sv. Hostie měla se v chrámech bud v témdni[1]), neb alespoň za měsíc[2]) obnovovati.

§. 281. Mravy duchovenstva a lidu.

Hlavními vadami duchovenstva tohoto věku bylo přestupování zákona o bezženství a svatokupectví. Vyšší duchovenstvo, biskupové a opatové, byli větším dílem světskými a necírkevními knížaty, účastníce se všech půtek, rozbrojův a strannictví panujících při úpadku císařství, přicházeli zhusta nedovoleným způsobem ke svým hodnostem, a prodávali zase církevní úřady a obročí svým podřízeným. Zákony o bezženství duchovních přicházely na četných místech úplně v zapomenutí, duchovní provdávali své dcery zase za duchovní, a činili své syny nástupci svých úřadův a obročí. Apoštolská Stolice jsouc závislou na strannických choutkách italských knížat a při nekonečných půtkách nemohla nic činiti. Mezi duchovenstvem zavládla lakomosť, opilství a hrubá nevědomosť, která se jeví v nepatrných požadavcích vědomostí, které míti musilo.

[1]) Bourgesská synoda z r. 1031. can. 2. ap. Hefele IV. 658.

[2]) Limogesská synoda z r. 1031. zmirnila tak uvedený kanon 2. bourgesský. Hefele IV. 662.

Ostatně tyto zlořády nepanovaly vůbec; četní biskupové a duchovní byli věrni svému povolání, a pozdvihovali svého hlasu na synodách proti neřestem svého věku. Mnozí horlili plamenným mečem slova za opravu, jako v 10. století Ratherius, biskup veronský, kterýž až upřílišoval a v krajnosti zabíhal; střízlivý Atto, biskup vercellský († okolo r. 960.), statný arcibiskup kanterburský Dunstan, Petr Damiani a čelnější papežové, jmenovitě ode doby Řehoře V. (1048), kdež jejich pravou rukou byl kardinál jahen Hildebrand.

Jaký pastýř, takové bylo též stádce. Však i v surovosti času bylo zde dobré símě a zbožná mysl, která se jevila poutěmi do Říma, Toursu a sv. země, četnými odkazy ke kostelům a klášterům a kajícími skutky. Tato zbožná mysl byla pěstěna zevnitřním neštěstím, jako válkami a hladem, a očekáváním konce světa, který po uplynutí prvního tisíciletí se dostaviti měl.

§. 282. Řehole.

Ve franckých klášteřích byla synodou listinskou z r. 742. zavedena řehole sv. Benedikta, pro jejíž rozšíření a upevnění působil sv. Bonifatius, apoštol Německa. Za panování Karla V. a Ludvíka Zbožného rozkvetli klášterové, u nichž pro přesnou kázeň horlil opat Benedikt z Aniane († 821), který takořka druhým Benediktem franckých klášterů se stal. Římská synoda z r. 826. za Eugenia II. kázala (can. 27.), aby toliko statní mužové za opaty voleni byli, kteří musí býti kněžími, aby hříchy svých podřízených hojiti mohli, a nařídila (can. 28.) biskupům, aby toulání mnichů netrpěli, a je buď do svých nebo cizich klášterů posýlali [1]). Od 9. století dostávali mnichové též světské fary ve svou správu a stávali se zpovědníky svých bratří, někdy též světských lidí.

Však za nástupců císaře Ludvíka Zbožného, když říše francká rejdištěm stálých vnitřních bojů se stala, a vpády Normanův a Maďarů svírána byla, byli klášterové zloupeni a mnichové vyhnáni, kteří své živobytí jinými způsoby si opatřiti musili. Když ve bývalá sídla se navrátili, přinesli do svých

[1]) Hefele IV. 47.

celi světskou mysl, kterou ve světě nasákli. Zpustlosti klášterů, jmenovitě franckých západních, naříká synoda trosléská z r. 909. takto: „Některé jsou od pohanů spáleny a zbořeny, jiné zloupeny a na mizinu přivedeny, a v těch, které zbývají, nezachovává se žádná řehole. Kláštery kanovníků, mnichův a jeptišek nemají žádných svých představených, a jsou proti všem církevním zákonům podrobeny cizím prelátům; proto žijí nespořádanými mravy, obírají se světskými věcmi, a opouštějí kláštery. Nad mnohými kláštery panují laikové jako opati, se ženami, dětmi, vojáky a psy" [1]). Ale všechny stesky biskupův a synod nezpomáhaly nic, až vyšla ze středu samých klášterův oprava. Rozhodným v tomto ohledu, jakož i pro všecken církevní život byl klášter klugnský se svými výtečnými opaty a mnichy [2]).

Klugnský klášter založil Vilém, zbožný vojvoda aquitanský [3]), v diecési maçonské, postavil jej pod přímou ochranu papežskou, a učinil r. 910. prvním opatem jeho Bernona. Berno pocházel z rodu burgundských hrabat, stav se mnichem horlil pro přesnou řeholi sv. Benedikta. Ze svých statků založil klášter Gigni v lyonské diecési, který r. 895. po příkladě sv. Bonifatia s Fuldou pod přímou papežskou ochranu postavil, a opravil klášter beaumský v Burgundsku. Jako klugnský opat vdechl svým řeholním bratřím takového ducha, že proto ještě sedm jiných klášterů jeho správě svěřeno bylo. Slávu Bernonovu převýšil jeho nástupce v opatství sv. Odo (924—41), který byl nejprve dvořanem a potom duchovním v Toursu. Klugny staly se středem četných klášterův jemu podřízených, jejichž počet každým rokem rostl; neboť vojvodové a hrabata podřizovali jim kláštery ve svých územích, aby od nich byly opraveny. Sláva klugnského kláštera rostla, knížata a biskupové stávali se v něm mnichy, a četní pamatovali naň s odkazy, které při smrti sv. Odona velikého čísla 278 dosáhly. V témž duchu působil třetí opat Aymar neb Aymandus, a po něm čtvrtý sv. Majolus († 994), který Otu I. Velikého do Italie doprovázel, všechny důstojnosti, jež jemu se nabízely, zamítal,

---

[1]) Cap. 3. Hefele IV. 547.

[2]) Bibliotheca Cluniacensis, in qua SS. PP. abbatum vitae, miracula, scripta, recensentur cura M. Marrier et Andr. Quercetani. Paris. 1614. f. — Mabill., Acta SS. O. S. B. saec. V. p. 66. — Höfler: Deutsche Päpste I. 22 sqq.

[3]) Clarus: Herzog Wilhelm v. Aquitanien. Münster. 1864.

a nové kláštery opravě určené svými mnichy obsazoval, a ty mnichy, kteří se opravě podrobiti nechtěli, z nich vyhnal. Jeho výtečný učenník Vilém opravil kláštery normanské a severofrancké, a zařídil při nich školy. Klugnská kongregace měla okolo roku 995. 40 klášterů s 1200 mnichy. Za pátého opata sv. Odilona († 1048) rozšířila se kongregace až do Španělska a Polska a zřídila tam filiálky. Odilo jakož i nástupce jeho Hugo (1049—1109), který přes 40 let byl představeným, účastnili se s veškerou horlivostí v opravě církve a jejím boji za svobodu. Za Hugona měla kongregace 10.000 členů.

V Klugnech zachovávala se řehole sv. Benedikta v původní své přesnosti a čistotě; členové zachovávali stálé mlčení, tak že bylo nutno zavésti řeč znameními, vyznávali veřejně své hříchy, a spojovali práci s modlitbou žaltáře. Z Klugn opravené kláštery vstoupily v závislosť na hlavním klášteře a spravovaly se místoopaty, podřízenými klugnskému opatu. Menší kláštery slouly cellami neb obediencemi, později převorstvími, a byly filiálkami mateřince. Jiné kláštery přijaly klugnskou opravu, nevstoupivše v závislosť na Klugnech. Papež Řehoř V. potvrdil r. 996. hlavnímu klášteru veškeren jeho majetek, svobodnou volbu opata, osvobození od pravomocnosti biskupské, a propůjčil mu právo, aby své členy od kteréhokoli biskupa světiti dal. Však když opat Wilo tohoto práva užil a své mnichy od arcibiskupa viennského Burcharda posvětiti dal, prohlásila synoda v Anse (Assa Paulini u Lyonu) roku 1025. k žalobě maçonského biskupa Gauslena papežskou bullu za neplatnou, poněvadž prý se protiví předpisům chalcedonským (can. 4.[1]). Teprva za opata Hugona uznal maçonský biskup Drogo na synodě chalonsské na Saonně za předsednictvím kardinála Petra Damiani r. 1063. výsady klugnské[2]).

Tato kongregace stala se sloupem církevního života na Západě. Ona obnovila Západ, jakož i ascesi a vědy, s ní jsou přímo spojeny veškeré ušlechtilé snahy až do času sv. Bernarda, jí vystoupil opět vysoko řeholní život a objevil se ve své ušlechtilosti a kráse, a knížata neodvažovala se víc opravenému klášteru vtírati laikální opaty.

---

[1]) Hefele IV. 648.

[2]) l. c. p. 792.

Jiní opravovatelé řeholního života byli sv. Dunstan († 988) [1]), který za panování krále Edgara opravil anglické kláštery, a sv. Gerard, opat v Brogně († 959.) [2]), který ve Flandersku a Lotarinsku kolem 18 klášterův opravil. V Německu přáli sice Ottonové řeholnímu životu, ale kázeň byla v klášteřích chatrnou a pokusy některých opatův o lepší život nepodařily se. Znamenité byly kláštery: Nový Korbey, osada to Starého Korbeye od r. 822., Einsiedeln, sv. Havel a Quedlinburg. Oprava četných klášterů vyšla z hiršavského kláštera. Založil jej roku 838. hrabě Erlafried z Calwu, však po smrti opata Konrada († 1000) stal se pustým. K napomenutí papeže Lva IX. obnovil jej Adalbert II., hrabě z Calwu, a zalidnil mnichy einsiedelskými. Jeho život rozkvetl krásně, když převor kláštera sv. Emmerama v Řezně Vilém jeho opatem (1071—1091) se stal, který po vzoru Klugnských založil kongregaci hiršavskou, k níž brzo znamenité kláštery náležely, jako na př. Reichenbach v Murgthalu, sv. Jiří v Černém Lese (Schwarzwaldu) a jiné.

V Italii zachoval se při všech strannických bojích, na které země trpěla, klášter montekassinský co přesné štípení sv. Benedikta, ale vlivu na zesvětštilé kláštery italské, jakého nabyl klugnsky, nedosáhl. Mnohé kláštery připojily se ke kongregaci klugnské.

Zkáza ve světě panující přiměla četné, aby po způsobu starých poustevníku v odlehlých místech samotu hledali a tam s Bohem a svým spasením se obírali. Nejdůležitějším mužem z nich byl sv. Romuald z rodu ravennských vojvod. Maje věku svého 20 let byl přítomen souboji svého otce, který v něm svého protivníka proklál. Hrůzou z toho jsa naplněn, prchl Romuald do kláštera Klasse, aby kajícímu životu se věnoval. Opustiv tento klášter pro jeho světskou mysl, ztrávil větší část svého života o samotě v lesích a horách. Kdekoliv se ukázal, obklopili jej četní posluchači, které ku pokání vybízel. On opravil mnohé kláštery, založil jiné a opatřil statnými představenými. Roku 1018. založil klášter u Arezza Campa di Malpolo, obyčejně Camaldoli zvaný, na strmém vrchu apenninském, a předepsal jeho obyvatelům řeholi, dle níž musili žíti jako poustevníci, bíle se odívati, masa a vína se zdržovati a scházeti

---

[1]) Bolland. Acta SS. 19. Maj. (Maj. IV. 344.); Círk. Rok III. 394.

[2]) Bolland. Acta SS. 3. Octobr. (Octobr. II. 220.); Círk. Rok. VI. 31.

se jenom ku pění hodinek a službám Božím. Odtud odebral se Romuald do Val de Castro v území kamerinském, a založil tam spolek cenobitův. Jeho učenníci, jsouce dílem cenobité čili klášterníci, dílem poustevníci, rozmnožovali se nazývajíce se Kamaldolskými a majíce za svou hlavu převora v Kamaldolech. Papež Alexander II. potvrdil je roku 1072. Sv. Romuald umřel r. 1207., maje svého věku 120 let [1]). Císařové a knížata vážili si ho velice.

Podobně přísným, jako řád Kamaldolských, byl řád sv. Jana Gualberta, založený kolem roku 1038. ve Vallombrose v Toskaně. Jan Gualbertus [2]) byl rodem z Florencie a konal vojanskou službu. Po rozkaze svého otce měl vykonati krevní pomstu na vrahu svého bratra, a dopadl jej o zeleném čtvrtku v takovém místě, že jisté smrti ujíti nemohl. Vrah položil ruce křížem, a prosil za smilování, kteréž jemu Jan Gualbertus pro rány Spasitelovy také prokázal. Teď začal Jan vésti přísný život, a vstoupil do kláštera San Miniato v Toskaně, který však opustil dílem touže po větší samotě a dokonalosti, dílem poněvadž jej bratří za opata zvoliti chtěli. Potom navštívil svatého Romualda a založil kongregaci vallombrosskou, tak zvanou od tichého údolí „Vallombrosa“ (stinné údolí), kdež se ubytoval. Jeho učenníci byli zprva poustevníky, ale ještě za živa spojil je v klášter, ke kterému potom jiní klášterové se připojili. Jan Gualbert, zemřel r. 1073. v Passinianě, kde klášter prohlížel, maje věku svého 78 let. Hlavou celé kongregace byl opat vallombrosský. Obě uvedené řehole nedošly značného rozšíření.

Vypsanými pracemi svatých opatů bylo dobré símě pro klášterní opravu zaseto, a položeny meze světácké mysli mnohých klášterův a mnichů. Dále tyto kongregace soustředily jednostejně smýšlející kláštery v jeden celek, spojily v úzký svazek, zavedly trvalejší kázeň a razily tak cestu k všeobecné opravě církve. Klášterové dostali od papežů za své dobré působení mnohých výsad. Papežové obmezili značně, jmenovitě v 11. století, pravomocnosť biskupů nad kláštery, tak že jich

---

[1]) Petri Damiani Vita s. Romualdi ap. Mabill. Acta SS. O. S. B. VIII. 240; Höfler l. c. I. 200; Církev. Rok II. 68.

[2]) Círk. Rok. IV. 360.

nesměli více visitovati a jejich opaty sesazovati; zůstalo jim toliko svěcení mnichův a kostelův jejich a oltářů. Největším výsadám těšila se kongregace klugnská.

Východní klášterové klesali a nezachovávali své řehole. Císařové hleděli odkazy k nim a jiným církevním účelům zamezovati. Císař Niceforus Fokas (963—969) vydal v tomto ohledu zákon amortisažní, který však Basilius II. r. 987. zase zrušil.

I.

Ukazovatel věcí.

(Čísla znamenají stránky.)

A.

B

C.

D

L.

M.

N.

O.

P.

II.

Ukazovatel osob.

(Čísla znamenají stránky; arcib. = arcibiskup; b. = biskup; op. = opat; pt. = patriarcha; pap. = papež.)

A.

B.

C.

Č.

D.

E.

F.

G.

H.

Ch.

I.

J.

K.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

Ř.

S.

Š.

T.

U.

V.

W.

Z.

Ž.

III.

Opravy v textu.

Stránka 27. řádky 20. 24. str. 28. ř. 5. čti Alboin místo Albiou.

Stránka 114. řádka 1. čti Jan VI. místo Jan III.

Str. 245. ř. 8. připoj k slovům „Nejsou-li svatými“ v tisku vynechaná slova: „nemají sv. službu konati; jsou-li svatými“ atd.

Str. 282. ř. 28. čti Bonifatius, místo Benedatius.

Str. 398. ř. 15. čti krále Ludvíka místo krále Arnulfa.

Str. 420. ř. 1. a 27. Papež Jan XVI. jest vlastně Jan XV.; neboť novější učenci vynechávají Jana, který měl po nepravém papeži Bonifatiovi VIII. (Frankonovi) jako Jan XV. následovati, ze seznamu papežů (srov. str. 604. pozn. 7.). Při řádném papeži Janu XVIII. ponechal jsem starší číslování pro uvarování zmatků.

Str. 472. ř. 12. čti z jara 849 místo 949.

Str. 544. přidej na jejím konci slova „litoval jí velice“.

Str. 586. ř. 10. čti s Janem X. místo Janem XI.

Str. 642. ř. 31. čti r. 1060. místo 1860.

IV.

Oprava značnějších omylů tisku, jmenovitě vlastních jmén.

Str. 15. ř. 27. čti místo homousios místo homousis.

Str. 24. ř. 25. čti Odoakera místo Okera.

Str. 36. ř. 1. čti přiznal místo přizal.
Str. 42. pozn. 2. ř. 3. čti leudové místo lendové.
Str. 44. ř. 17. čti říšskými místo římskými.
Str. 56. ř. 12. čti Humberu místo Humbern.
Str. 56. ř. 22. čti kláštery místo kleštery.
Str. 59. ř. 26. čti York místo Gork.
Str. 60. ř. 11. čti Mellita místo Melita.
Str. 69. ř. 6. čti Kanterbury místo Kenterbury.
Str. 72. ř. 4. čti zemí místo zemi.
Str. 86. ř. 2. čti dostal místo poslal.
Str. 87. ř. 31. čti 21. dubna 842.
Str. 89. ř. 8. čti rody místo rady.
Str. 92. ř. 23. čti potvrdil místo potrdil.
Str. 110. v pozn. ř. 20. čti na světlo vydala místo vydal.
Str. 116. ř. 10. čti do Italie poslán byl.
Str. 130. ř. 17. čti Autcharia místo Antcharia.
Str. 131. ř. 11. čti Rodgaud místo Rotgand.
Str. 141. ř. 18. čti a byla
Str. 233. ř. 4. čti nízkým místo nizkým.
Str. 240. ř. 16. čti Blachernském místo Blacherském.
Str. 248. ř. 14. čti Angilberta (Engelberta) místo Agilberta.
Str. 291. ř. 33. čti Ordo III. místo Orda III.
Str. 294. po ř. 4. v poznámce 2. čti Poenitentiál místo Poenitentál.
Str. 307. ř. 24. čti Herolda místo Heralda.
Str. 311. ř. 29. čti loďstvo místo lďstvo.
Str. 313. ř. 28. čti Anund Jakob místo Amud Jakob.
Str. 313. ř. 31. čti Gamal místo Gabal.
Str. 314. ř. 2. čti Emundem místo Edmundem (což jest forma německá).
Str. 363. ř. 19. čti es místo est.
Str. 416. ř. 12. čti přemnohý místo přemožený.
Str. 419. ř. 6. v pozn. 1. čti Středovský místo Středovství.
Str. 431. ř. 4. pod čarou Boguchval místo Bognchval.
Str. 432. ř. 27. čti Mečislav místo Měčislav.
Str. 441. ř. 32. čti markrabství místo makrabství.
Str. 455. ř. 3. čti korsunský místo korsuuský.
Str. 456. ř. 16. čti Haardrada místo Haardroda.
Str. 464. ř. 15. čti veškerou místo veškeren.
Str. 472. ř. 17. čti byla místo byle.
Str. 477. ř. 24. čti spletl místo splet.
Str. 482. pozn. 4. čti Vita místo Deta.
Str. 484. ř. 13. čti chleba místo chléba.
Str. 507. ř. 17. čti 102 biskupové místo biskupů.

Str. 603. ř. 17. čti se místo sa.
Str. 615. ř. 23. čti evangeliu místo evangelin.
Str. 619. ř. 24. čti přítomni místo přítomny.
Str. 627. ř. 12. čti poučily místo poučili.
Str. 643. ř. 27. čti nepřítelkou.
Str. 645. ř. 31. čti mezi tím místo tim.
Str. 678. ř. 2. čti amortisační místo amortisažní.